

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

**OSMAN ŞEMS EFENDİ, HAYATI, ESERLERİ VE DÎVÂNİ
(METİN-İNCELEME-TAHLİL)**

DOKTORA TEZİ

Yusuf YILDIRIM

İstanbul, 2013

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

**OSMAN ŞEMS EFENDİ, HAYATI, ESERLERİ VE DÎVÂNI
(METİN-İNCELEME-TAHLİL)**

DOKTORA TEZİ

Yusuf YILDIRIM

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hasan AKSOY

İstanbul, 2013

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI Anabilim Dalı İSLAM TARİHİ VE SANATLARI Bilim Dalı DOKTORA öğrencisi YUSUF YILDIRIM'ın OSMAN ŞEMS EFENDİ, HAYATİ, ESERLERİ VE DİVÂNİ (METİN-İNCELEME-TAHLİL) adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 06.11.2013 tarih ve 2013-42/18 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 28/11/2013

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

1. Tez Danışmanı	Prof. Dr. HASAN AKSOY
2. Jüri Üyesi	Prof. Dr. MUSTAFA UZUN
3. Jüri Üyesi	Prof. Dr. NECDET TOSUN
4. Jüri Üyesi	Prof. Dr. ALİM YILDIZ
5. Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. ALİ ÖZTÜRK

İmzası

ÖZET

Osman Şems Efendi, 19. asır Türk şiirinin önemli bir şairidir. 1814-1893 yılları arasında yaşayan şairin hayatı hakkında bildiklerimiz sınırlıdır. Aldığı medrese eğitiminin ardından kısa bir süre tütüncülük yaptıktan sonra değişik bazı devlet memurluğu görevlerinde bulunmuştur. Şairliğinin yanı sıra dönemim önemli bir mutasavvıfı olan Osman Şems Efendi, gençliğinde Nakşîbendiyye ve ardından Halvetiyye tarikatlerinden başladığı seyr u sülûkünü Kâdiriyye'den tamamlayarak bu tarikatin Enveriyye kolunu tesis etmiştir. Dolayısıyla yapılan bu çalışma, Türk şiiri tarihi için olduğu kadar tasavvuf tarihi için de önemi haizdir.

Bu çalışmada, Osman Şems Efendi'nin en önemli eseri olan dîvânının, biri yurt dışında olmak üzere 10 nüshasına ulaşılmış; tespit edilen bu nüshalar ayrı ayrı tanıtıldıktan sonra altısının karşılaştırılması suretiyle dîvânın tenkitli metni ilmî usullerle ortaya konulmuştur. Çalışmanın inceleme kısmında ise şairin hayatı, eserleri, edebî ve tasavvufî şahsiyeti hakkında bilgi verilmiş; dîvânın şekil, muhteva, dil ve üslûp özellikleri üzerinde durulmuştur. Böylece Osman Şems Efendi'nin ve eserlerinin klasik Türk edebiyatındaki yeri ve önemi belirtilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Osman Şems Efendi, klasik Türk edebiyatı, şair, Türk şiiri.

Abstract

Osman Şems Efendi is one of the important poets in XIX. Century Turkish poetry. We have very limited information about his life who lived in 1814-1893. After his education in madrasa, he worked as a tobacconist, then got some kind of civil services in the state. Besides being a poet, he was one of the important sufi (mystic) in that period. Osman Sems Efendi started his mystic path (seyr u suluk) through joining to the Naqshbandiyya and Khalwati order while he was youth, then fulfilled it in the Qadiriyya order and founded the branch of Enveriyye in this tariqa (sufi path). Therefore, this research is important not only for the history of Turkish poetry but also history of the Tasawwuf (Islamic mysticism).

In this treatise, it has been attained to 10 editions which one of them was abroad of the *Divan* that is the most important work of Osman Şems Efendi. Each of the editions was acquainted and put forth a critical edition of the work by comparing the six editions. It has been given information about life of the poet, his works, and his character of literature and sufi in the first part of this research. Then it has been examined manner, content, lingo, and style of the *Divan*. It has been tried to point out to place and importance of Osman Şems Efendi and his works in classical Turkish Literature.

Key Terms:

Osman Şems Efendi, divan, classical Turkish literature, poet, Turkish poetry.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖNSÖZ.....	III
KISALTMALAR	V
GİRİŞ	1
19. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	8
OSMAN ŞEMS EFENDİ, HAYATI VE ESERLERİ	8
A. HAYATI.....	8
1. Adı ve Mahlası	8
2. Doğumu, Ailesi ve Çocukları.....	9
3. Tahsili.....	13
4. Mezhebi	14
5. Mesleği, Görevleri ve Seyahatleri	14
6. Vefatı	17
7. Tarikati, Silsilesi, Şeyhleri ve Halifeleri	19
a. Şeyhleri.....	22
1. Şeyh İsmail Efendi	22
2. Şeyh Kuşadalı İbrahim Efendi	22
3. Şeyh Abdürrahim-i Ünyevî	23
b. Halifeleri.....	24
1. Muhammed Bedreddin İzzî Efendi	25
2. Ebubekir Sıdkı Necmeddin Efendi.....	26
3. Sadeddin Süheyl Efendi	27
4. Ali Sırrî Efendi	28
5. Muhammed Şükrü Şihâbeddin Efendi	28
8. Şahsiyeti	29
B. EDEBÎ ŞAHSİYETİ.....	31
C. ESERLERİ	54
1. Şem’-i Şebistân	54
2. Kenzü’l-ma’ânî.....	55
3. Âdâbü’l-mürîd fî-sohbeti’l-murâd.....	55
4. Dîvân	57

D. DÎVÂNİ.....	58
1. Şekil Özellikleri.....	58
a. Tertip Şekli.....	58
b. Nazım Şekilleri ve Türleri.....	59
c. Dil ve Anlatım.....	62
d. Vezin.....	70
e. Redif ve Kafiye.....	78
9. Muhteva Özellikleri.....	88
a. Tasavvuf.....	88
b. Allah.....	92
c. Melekler.....	93
d. Kitaplar.....	95
e. Âyetler.....	97
f. Peygamberler ve Hz. Peygamber.....	98
g. Dört Halife ve Ehl-i Beyt.....	101
h. Efsanevî ve Tarihî Şahsiyetler.....	105
İKİNCİ BÖLÜM.....	106
OSMAN ŞEMS EFENDİ DÎVÂNİ VE NÜSHALARIN TANITIMI.....	106
A. METİN TESPİTİYLE İLGİLİ HUSUSLAR.....	106
1. Nüsha Tavsifleri.....	106
2. Nüshaların Değerlendirilmesi.....	116
B. METNİN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN YOL:.....	120
1. Türkçe kelime ve eklerin İmlası.....	120
a. Ekler.....	120
b. Kelimeler.....	121
2. Arapça ve Farsça kelime ve eklerin imlası.....	122
a. Ekler.....	122
b. Tamlamalar.....	123
c. Kelimeler.....	124
3. Teknik Özellikler.....	125
C. DÎVÂNIN METNİ.....	127
SONUÇ.....	794
KAYNAKÇA.....	797

ÖNSÖZ

19. yüzyıl klasik Türk şiirini, yazdığı başarılı manzumelerle temsil eden Osman Şems Efendi, şair kimliğinin yanında dönemin önemli bir mutasavvıfıdır. Öyle ki o, Kādiriyye'nin Enveriyye şubesini tesis etmiş ve çevresine toplanan, aralarında dönemin önemli şahsiyetlerinin de bulunduğu yüzlerce insanı irşat etmiştir. Şiirlerini dinî ve tasavvufî düşüncelerini aktarmak amacıyla kaleme alan Osman Şems Efendi, hayatı hakkında bilgi veren tezkirelerde de genellikle mutasavvıflığı ön planda tutularak değerlendirilmiştir. Bu sebeple şairin hayatı, eserleri ve sanatı hakkında değerlendirmelerde bulunmayı ve şairin en önemli eseri olan “Dîvân”ın mümkün olduğu kadar tam ve doğru bir metnini vermeyi amaçlayan bu çalışma, edebiyat tarihi için olduğu kadar tasavvuf tarihi açısından da önemi haizdir.

Çalışma giriş ve iki ana bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, Osman Şems'in yaşadığı yüzyılın edebî ve kültürel ortamı “19. Yüzyıl Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış” başlığı altında genel hatlarıyla belirtildikten sonra şairin de mensubu olduğu Encümen-i Şuarâ topluluğu hakkında, daha önce yapılmış çalışmalar gözden geçirilerek bazı değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Birinci bölümde, Osman Şems'in hayatı, tarikatı, eserleri, şahsiyeti ve edebi şahsiyeti ile ilgili bilgiler sunulmuştur. Şairin hayatı, çeşitli kaynaklardan ve şairin kendi eserlerinden istifade edilerek belirlenmeye çalışılırken bazı kaynaklarda tespit edilen kimi yanlış bilgilerin tenkidi de yapılmıştır. Tarikatı, şeyhleri ve halifeleri ile alâkalı bilgiler ayrı başlıklar altında verilerek şairin tasavvufî cephesi aydınlatılmaya çalışılmıştır. Şairin üç mesnevîsi ayrı ayrı ele alınarak kütüphanelerde tespit edilen nüshalar tanıtılmıştır. Şairin en önemli eseri olan dîvânı ayrı başlık altında şekil ve muhteva yönünden incelenmiştir. Muhteva özellikleri detaylı olmayıp yalnızca şairin şiirlerde dile getirdiği dinî ve tasavvufî önemli bazı hususlara değinilmiştir. Edebî şahsiyeti başlığı altında ise şairle ilgili kaynaklarda geçen değerlendirmelere yer verilmiş, ardından şairin kendi şiirini nasıl gördüğü üzerinde durulmuş, son olarak da dîvânın dil ve üslûp açısından dikkati çeken kimi noktalara değinilmiştir.

İkinci bölümde, Osman Şems Efendi dîvânının tespit edilen nüshaları ayrı ayrı tanıtılmıştır. Gerekli değerlendirmeler yapıldıktan sonra da mukayeseli metnin kurulmasında esas alınan nüshalar tespit edilmiştir. Son olarak metnin kurulmasında takip edilen yol belirtilerek dîvânın tenkitli metnine yer verilmiştir. Tenkitli metin oluşturulurken en hacimli nüsha olması, mukabele ve tashihinin yapılmış olması ve şiirlerin huruf-ı hecâya göre düzenlenmiş olması gibi sebeplerden dolayı İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı

Osman Ergin Bölümü 1801 numaralı nüsha (OE1) esas alınmıştır. Ancak bu esas alma, yalnızca şiirlerin sıralanması bakımındandır. Karşılaştırmada kullanılması kararlaştırılan nüshalarda, beytin genel anlamına ve vezne en uygun olan beyit/mısra tenkitli metinde verilmiş, nüsha farkları ise dipnotta belirtilmiştir. Metnin çevriyazısı yapılırken kelime ve eklerin imlasında birlik sağlamak amacıyla genellikle İsmail Ünver'in "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler"¹ ve Fatma Sabiha Kutlar'ın "16. ve 19. Yüzyılda Yazılmış İki Metnin İmlasına İlişkin Kimi Tespitler"² adlı makalelerindeki öneriler dikkate alınmıştır. Ayrıca dîvân içinde yer alan Arapça ve Farsça şiirlerin tercümeleri yapılmış ve bunlar dipnotta gösterilmiştir.

Hatadan uzak olduğu iddiası taşımayan bu mütevazı çalışmanın her aşamasında destek ve yardımlarını gördüğüm zevâta müteşekkirim. Özellikle çalışmanın hazırlanması sırasında karşılaştığım her müşkilin hallinde yakın alâkalarını gördüğüm tez danışmanı hocam Sayın Prof. Dr. Hasan Aksoy'a, bilgi ve tecrübelerinden her daim istifade ettiğim muhterem hocalarım Prof. Dr. Mustafa Uzun ve Prof. Dr. Alim Yıldız'a en kalbî şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca Osman Şems'in Farsça şiirlerini, kendilerinden aldığım dersler sayesinde tercüme edebildiğim için Prof. Dr. Necdet Tosun'a, tez konusunun belirlenmesi ve sınırları konusunda tavsiyelerini aldığım dostum İsa Akpınar'a ve değerli zamanlarını ayırmak suretiyle tezi okuyup, gerekli düzeltmeleri yapan araştırma görevlisi arkadaşlarım Muammer Cengiz ve Fatih Ramazan Süer'e de teşekkür ederim.

Kasım 2013

Sivas

Yusuf Yıldırım

¹ İsmail Ünver, "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Turkish Studies –International Periodical for Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, Volume 3/6 Fall 2008, s.1-46.

² Fatma Sabiha Kutlar, "16. ve 19. Yüzyılda Yazılmış İki Metnin İmlasına İlişkin Kimi Tespitler", *Turkish Studies –International Periodical for Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, Volume 3/6 Fall 2008, s.499-510.

KISALTMALAR

<i>a.g.e.</i>	: Adı geçen eser
<i>a.g.m.</i>	: Adı geçen makale
<i>a.g.mad.</i>	: Adı geçen madde
<i>a.mlf.</i>	: Adı geçen müellif
<i>bkz.</i>	: Bakınız
<i>Böl.</i>	: Bölüm
<i>C.</i>	: Cilt
<i>DİA</i>	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
<i>Haz.</i>	: Hazırlayan
<i>Ktp.</i>	: Kütüphanesi
<i>ör.</i>	: Örnek
<i>s.</i>	: Sayfa
<i>S.A.T.Ş.</i>	: Son Asır Türk Şairleri
<i>sy.</i>	: Sayı
<i>Sad.</i>	: Sadeleştiren
<i>nr.</i>	: Numara
<i>Nşr.</i>	: Neşreden
<i>TDEA</i>	: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
<i>terc.</i>	: Tercüme eden
<i>TY.</i>	: Yayın tarihi yok
<i>vd.</i>	: ve diğerleri
<i>vb.</i>	: ve benzerleri
<i>Yay.</i>	: Yayınları

GİRİŞ

19. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ

Osmanlı İmparatorluğu, şiir ve sanatla ilgilenen son Osmanlı padişahı olarak bilinen “İlhâmî” mahlaslı III. Selim’in tahtta bulunduğu yıllarda 19. yüzyıla girmişti. Batıda meydana gelen gelişme ve değişmelerin, Osmanlı Devleti’nin varlığına yönelik yıkıcı etkisi, özellikle bu asırda gün geçtikçe daha vahim boyutlara ulaşıyordu. Bu vahim durumdan kurtulmak için Osmanlı aydınları ve bürokratları, önceleri önemsemedikleri Batı’nın zihinsel ve teknolojik birikiminden faydalanmak amacıyla birtakım ıslahat çalışmaları yapmaya başladılar. Ancak 1699 Karlofça anlaşmasıyla kaybedilen topraklarla birlikte zedelenen “yenilmez” ve “güçlü” Osmanlı imajının tekrar kazanılması için bir önceki yüzyılda yapılan ıslahat ve yenileşmeler, kendiliğinden gelişen normal bir oluşumla değil, çoğu zaman zorunlulukların ittiği ve zaman zaman iç isyanlarla kesintiye uğrayan, Ahmed Hamdi Tanpınar’ın ifadesiyle “cemiyet bünyesinde herhangi bir esaslı değişmeyi hedef olarak almadan”³ daha çok günlük ihtiyaçları karşılamaya yönelik geçici çözümlerdi. Değişimin önündeki en büyük engel sayılan Yeniçeri Ocağı II. Mahmud tarafından 1826 yılında lağvedilmişti. 1839’da Hâriciye Nâzırı Mustafa Reşit Paşa tarafından Gülhane’de okunan Tanzimat Fermanı’yla da, yaklaşık 100 yıl önce başlamış; ancak sık sık yol kazasına uğramış Batılılaşma sürecinin artık devlet projesi haline dönüşmesi sağlanmıştı. Tanzimat Fermanı, özellikle Mısır meselesinin çözümünü kolaylaştırmada başta İngiltere olmak üzere Batılı ülkelerin yardımını sağlamayı amaçlamaktaydı ve bunda da başarılı olunmuştu. Sultan Abdülmecit tarafından 1856 yılında yayımlanan Islahat Fermanı ise Müslümanlarla gayrimüslimler arasında eşitlik sağlamayı hedefleyen bir belge olmanın ötesinde çökmek üzere olan devletin yıkılmaktan kurtarılmasına yönelik bir hamleydi. 23 Aralık 1876’da devletin kötü gidişatını durdurmak amacıyla ortaya çıkan akımlardan Osmanlılık fikrine hizmet eden Kânûn-i Esâsî’nin ilan edilmesiyle I. Meşrutiyet dönemi başlamıştı.

Siyasî alanda yaşanan yenileşme hareketlerinin yanında, her yeniliğin karşısında duran eski tarz eğitim veren medreselere rağmen eğitimle ilgili de bazı düzenlemeler yapıldı. Buna yönelik 1773’te Mühendishâne-i Bahr-i Humâyûn, 1794’te Mühendishâne-i Berr-i Humâyûn, 1827’de Mekteb-i Tıbbiyye ve 1834’te Mekteb-i Harbiyye açıldı. 1832’de açılan Tercüme Odası’yla da devlet dairelerinde yabancı dil bilen memur ve bürokrat ihtiyacı karşılanmıştı. Dönemin bazı siyasetçi ve edebiyatçılarının yetiştiği Tercüme Odası, aynı zamanda dilin sadeleşmesi ve Batı kültürünün tanınması gibi önemli roller de oynamıştı. Darülfünun’un kuruluşuna hazırlık yapmak ve okutulacak kitapları hazırlamak için “Encümen-i Daniş” adlı bilim kurulu 1851’de Sultan Abdülmecit ve Sadrazam Mustafa Reşit Paşa’nın katılımıyla açıldı.

³ Ahmed Hamdi Tanpınar, *19’uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 2001, s.64.

Siyasî, askeri ve toplumsal alanda yaşanan bu değişiklikler, A. Hamdi Tanpınar'ın "Eski, yürüyen hayat karşısında son sözünü söylemesine rağmen, cemiyetin içinde, ruhlarda bütün unsurlarıyla çok derin surette hakimdi. Bütün hayat onunla dolu idi"⁴ şeklinde temas ettiği gibi bir anda gerçekleşmemiştir. Dolayısıyla yaklaşık altı yüz yıllık bir geçmişi olan klasik Türk edebiyatının, yenileşme ve değişimin getirdiği şartlara hemen teslim olduğu, mücadele etmeden silinip ortadan kalktığını düşünmek mümkün değildir. Diğer taraftan yeni şiir, eski şiirden tamamen ayrılmış değildi. Yeni gelişmelerin etkisiyle değişen içerik dışında, yeni ile eski şiir arasında ciddi bir fark yoktu. Dil, vezin ve nazım şekilleri büyük ölçüde aynı idi. Ayrıca, yüzyılın önde gelen şairleri, eski şiiri öğrenerek yetişmişler, hatta o minvalde eserler de vermişlerdi. Bu yüzden edebiyat ve özellikle şiir alanındaki değişim, askerî ve siyasî değişiklikler kadar hızlı bir gelişme gösterememiştir.⁵

19. yüzyıl Türk edebiyatı, özellikle asrın ilk yarısında önceki yüzyılın devamı sayılır. Keçecizade İzzet Molla ve Enderunlu Vasıf'ın cılız birkaç hamlesi dışında, genellikle eski sözlerin tekrarlandığı, şiir dilinde önemli bir yeniliğin görülmediği ve yaratıcı şairlerin yetişmediği bu yüzyıl edebiyatının genel karakteristiğini Tanpınar şu cümlelerle ifade eder: "Nedim'den sonra arazi iyiden iyiye görülen, fakat başlangıcı daha evvelden çıkan bir zevk bozulması ve dağılışı, ilhamın umumiyetle küçük ve kelime, ifade oyunlarına dayanan buluşlardan öteye geçememesinden gelen bir yoksulluk, mesnevîlerde Nabi'den beri çalışılan fakat bir türlü sırrı bulunamayan bir yerli icat arzusu, daha ziyade nesre ait hususiyetlerin artması, bu yarım asrın şiirinin de esas vasıflarıdır. Hamlesini yöneltecek, dağınık tecrübelerine düzen verecek ana fikirden mahrum olduğu için bayağılıktan öteye geçemeyen bir realizm ve yerlilik zevki, daha ziyade değerlerin zayıflamasından gelen bir sensualite teşhiri, söyleyecek hiçbir şeyi olmayan insanların vakit geçirmek için konuşmasını andıran yarenlik edası ilk göze çarpan şeylerdir. Ne halk ifadesine ve diline karşı gittikçe artan ilgi, ne nazirecilik dolayısıyla sık sık eserlerine dönülen eski şairlerin tesirleri ne de geçen asrın sonunda, yani Galib'in musammatlarla yapmağa çalıştığı geniş nefesli ve hamleli şiir tecrübesi ve yine onun tesiriyle hızını arttıran Mevlevî ve tasavvufî ilham bu çözülmüş manzarasını değiştiremez. Sanki bütün pınarlar kurumuş ve insan çırılçıplaktır. Ve sanki insanın yerine aruz vezninin bizzat kendisi ortada dolaşıyor, halk ağzından ve hayattan topladığı ifadeler üzerine tek başına küçük, manasız oyunlarını yapıyordu."⁶

Bu yüzyılda klasik Türk şiiri, Tanzimat'tan sonra Batı etkisi altına giren yeni edebiyat karşısında gücünü kaybetmeye başlamış, hatta eski gelenek içinde bile değerini koruyamaz duruma gelmiştir.⁷ İsmail Hikmet Ertaylan'ın "İsânı zayıflamış, hisler, hayaller yıpranmış, heyecanlar sönmüş, kalplerin çarpıntısı yerine dudakların iniltisi kaim olmuştur"⁸ şeklinde

⁴ Ahmed Hamdi Tanpınar, *a.g.e.*, s.38.

⁵ İsmail Ünver, XIX. Yüzyıl Divan Şiiri, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.XXXII, Sayı: 1-2, Ankara 1988, s. 131.

⁶ Ahmet Hamdi Tanpınar, *a.g.e.*, s.77.

⁷ Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1999, s.231

⁸ İsmail Hikmet Ertaylan, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 2011, s.4.

tasvir ettiği bu asrın şair kadrosu oldukça geniştir. İsmail Ünver'in, İstanbul Kütüphaneleri Yazma Eserler Kataloğu'na dayanarak yaptığı bir incelemeye göre 19. yüzyılda divan sahibi olan şair sayısı 114'tür.⁹ Bunlar dışında divanlarına ulaşılabilen şairlerin yanında, divan sahibi olmayanların da hesaplanması neticesinde bu sayının kabarık bir durum alacağı kesindir. İbnülemin'in *Son Asır Türk Şairleri*'nde ismi geçen şair sayısı yaklaşık binbeşyüzdür.¹⁰ Oysa sayıca fazla olmak, klasik Türk şiirini, yaklaşık iki yüzyıldır düştüğü kısır döngüden kurtarmaya yetmemiştir. Bu dönemde yetişen şairlerden bir kısmı şunlardır: Nûri, Nebîl, Nâsır Abdülbaki Dede, Halim Girây, Re'fet, Hâtif, Salacıoğlu, Âkif, Fâ'ik, Sûzî, Müştak Baba, Azmî, Cevdet, Sâdık Paşa, Safâyî Dede, Hızırağazâde Said, Rüstem Paşa, İffet, Mâhir, Selâmî, Sermed, Kuddûsî, Esad Mahmud Paşa, Zâik, Hamdî, Rızâ, İzzet, Şefik, Ferdî, Meşhûrî, Nâil Abbas Paşa, Şâkir, Zîver Paşa, Nâtukî, Rûmî, Sa'dî, Ulvî, Aczî, Tûrâbî Baba, Nihâd Bey, Mislî, Hamdî, Zîver, Abdülhalîm Gâlib Paşa, Sırrî Râhile, Sıddîk, Fâzıl Paşa, Mahmûd Nedîm Paşa, Rahmî, Nigârî, Hâfız, Âsım, İrfan Paşa, Celâleddin Bey, Sa'îd Paşa, Râşid, Nakiyye Hanım, Mahmûd Celâleddin Paşa, Andelîb, Memdûh Paşa, Üsküdarlı Tal'at, Hüsnî, İlhamî, Âdile Sultan, Üsküdarlı Hakkı, İsmet, Kâmî, Hâlet Bey. Bu isimler dışında, şiirleri derinlikten, incelikten ve gerekli ihtimamdan uzak olmasına karşın çağdaşları arasında şöhret bulmuş şairler de vardır. Enderunlu Vâsıf, Keçecizade İzzet Molla, Şeyhülislam Ârif Hikmet, Şeref Hanım, Leskofçalı Gâlib, Yenişehirli Avnî, Hersekli Ârif Hikmet, Leyla Hanım, Dâniş, Pertev Paşa, Aynî, Osman Nevres, Kâzım Paşa, Osman Şems gibi isimler bunlardandır.

Zihniyet dünyasındaki değişime paralel olarak bu dönemde yetişen kadın şairlerin sayısındaki artış da dikkat çekecek kadar fazladır. Bu dönemde yetişen kadın şairlerin sayısı yirmiden fazladır. Bu yüzyılın en önemli kadın divan şairleri, Leyla Hanım, Şeref Hanım ve Âdile Sultan olup, Feride, Habibe, Sırrî, Mâide, Münîre ve Nakiyye, Nesîba, Saffet, İffet, Yaşar Nezîhe de diğer kadın şairler arasında sayılabilir. Bu kadın şairlerin çoğu varlıklı ailelerin kızlarıdır. Kızların eğitime önem veren varlıklı ve mevki sahibi ailelerin tuttukları özel hocalarla yetişen kadın şairlerin çevresinde çoğu zaman onları himaye eden şairler de bulunur. Örneğin bu dönemin önemli kadın şairlerinden sayılan Leyla Hanım'ın (ö. 1848) şiirde örnek aldığı kişi, dayısı İzzet Molla'dır. Yine dönemin diğer önemli kadın şairlerinden Şeref Hanım'ın (ö. 1860) dedeleri Vak'anüvis Halil Nurî Bey ve Âşir Efendi de şairdir. Babası Nebil Bey'in ise divançesi vardır.¹¹

İzzet Molla'nın *Mihnet-keşân*'ı ve *Gülşen-i Aşk*'ı, Selâmî'nin *Mevlîd*i, Mehmed İzzet Paşa'nın *Yûsuf u Züleyhâ*'sı ve bazı şairlerin divanlarındaki küçük mesnevîler dışında çok az örneği bulunan mesnevî yazımında fark edilir bir azalma yaşanmaktadır. Bu dönemde bazı nazım şekillerinde de önemli değişimler yaşanır. Kasidenin olmazsa olmaz bölümlerinin

⁹ İsmail Ünver, "XIX. Yüzyıl Divan Şiiri", *Büyük Türk Klasikleri*, C. VIII, İstanbul 2002, s.101.

¹⁰ İbnülemin Mahmud Kemal İnâl, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul 1988, bkz. çeşitli sayfalar.

¹¹ Mübeccel Kızıltan, "Divan Edebiyatı Özelliklerine Uyarak Şiir Yazan Kadın Şairler", *Sombahar Dergisi, Kadın Şairler Özel Sayısı*, (Ocak- Nisan) İstanbul 1994, s.104-106.

sıklıkla atlandığı görülmekle birlikte; kıt'a, mesnevî, gazel, musammat şeklinde yazılan kasidelerin yanında tarih düşürmeli kasidelere de çokça rastlanır. “Yek-aheng” gazellerde önemli bir artış görülürken, aynı zamanda mahlassız gazellerin yazılması, mahlasın matla beytine konulması ya da üç dört beyitlik gazellerin yazılması gibi şekil olarak da şairlerin farklı arayışlara girdikleri görülür. Müstezât nazım şeklindeki değişim ise, önceki asırlarda örnekleri birkaçı geçmeyen gazele ek olarak kıt'a ve tahmis biçiminde yazılmış müstezâtların bu yüzyılda artması şeklindedir. Nazım şekillerinde görülen yeni arayışların yanında, eski tarzda yazılmış nazım şekillerinin devam ettiğini söylemek gerekir; ancak bunun yanında tercî-bend, terkîb-bent, şarkı ve kıt'a gibi nazım şekillerinde önemli bir artışın görülmesi de bu dönemin özellikleri arasındadır. Bunlardan şarkı türünün en güzel örnekleri, özellikle muhammes nazım şekliyle yazdığı şarkılarla tanınan Enderunlu Vâsıf tarafından verilir.

Yeniliklerin yaşandığı bu asrın şiirinde göze çarpan özelliklerden biri de şairlerin nazım şekilleri bakımından yeni imkânlar aramalarıdır. Şair, önceleri kasidelerin “hâmî”den hediye veya terfi almak amaçlı yazılma geleneğinin aksine, “memdûh”u ile arasına belli bir mesafe koymasındır. Sünbülzâde Vehbî'nin (ö. 1809) “Kaside gezdirip bâb-ı ricâle/ Tenezzül etmedim cerr ü suâle” deyişi ile Şeyh Şaban Kâmi Efendi'nin (ö. 1884) “Biz o kapılardan yüz çevirdik” diyerek kasidelerini yayımlamayışı veya Mustafa Nuri Bey'in (ö. 1906) “Müddet-i ömrümde bir ferde medhiye yazmadım.” diyerek övünmesi, bu dönem şairlerinin yüzlerini devletten halka doğru çevirmelerinin nedeni sayılır.¹² Osman Şems Efendi'nin de herhangi bir devlet büyüğüne kaside yazmamış olması, hatta Bâb-ı Âlî'ye karşı soğuk davranması da onun aynı çizgide yürüdüğünü göstermektedir.

18. yüzyılda Nedim'in ilk ciddi çıkışından sonra önemli bir hız kazanan mahallîleşme cereyanı, etkisini bu yüzyılda da devam ettirmiştir. Temsilcileri arasında Enderunlu Vâsıf, Hızırağazâde Saîd, Refî-i Kâlâyî, Fatîn Dâvûd, İzzet Molla, Bursalı Eşref Paşa, Abdî Efendi gibi şairlerin olduğu yerlileşme akımı, halk tarafından oldukça ilgi görmesine rağmen, önceki şairlerin gösterdiği başarıyı yakalayamamıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar “O zamana kadar daha ziyade bir nevî tecessüs ve maharet gösterme hevesiyle gidilen ve bir yığın mısra temrinlerine yol açan halk kaynakları –dil, hayat şekli, pitoresk- şiirin hemen hemen bütününe kaplar, hatta daha ileri geçer, Vâsıf'da olduğu gibi orta insanın çeşitli portrelerini çizer.”¹³ diyerek dönem şairlerinin elinde yozlaşan mahallî söyleyiş tarzını eleştirir. İsmail Ünver de, estetik kaygıdan uzak, yalnızca halk diline yaklaşma merakıyla hareket eden bu şairlerin çabalarını şu şekilde karikatürize eder: “XVIII. Yüzyılda Nedim'in, nezaketi haddeden geçirerek boy, gül kokusunu imbiikten geçirdikten sonra koku, nazın ucunu işledikten sonra mendil olarak verdiği "bûse" sözünü söylerken, bu sözdeki "sin" harfinin dişlerinden, dudaklarının incineceğini hayal ettiği sevgili; XIX. yüzyılın bu yoldaki şiirlerinde, türlü meyvelere

¹² Metin Kayahan Özgül, “Şark Ekspresiyle Garb'a Sefer”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. II, Ankara 2006, s.612-613.

¹³ Ahmet Hamdi Tanpınar, *a.g.e.*, İstanbul 2001, s.79.

benzetilen organları şapur şapur hoyratça öpülen, adı zevklere vasıta kılınan güzeller haline getirilmiştir.”¹⁴

Nazımda olduğu gibi nesir türlerinde de 19. yüzyılın özellikle ilk yarısı, klasik Türk edebiyatından farklı bir edebiyat anlayışının ortaya çıktığı bir dönemdir. Özellikle mensur hikayelerde önemli bir azalma görülmektedir. Mehmet bin Ahmet bin İsmail Tosyevî’nin *Kelile ve Dimne*’ye benzer hayvan hikayelerinden oluşan *Kıstasü’-d-devrân*’ı, Ahmet Nazif tarafından Fransızca metninden çevrilen *Elfû’l-leyleti ve’l-leyle* adlı eser, Ahmet Ekmekçizâde’nin Arapça aslından çevirdiği *Mustazraf Çeviri* adlı kitabı, Vartan Paşa’nın *Akabi Hikayesi* adlı mahallî özellikler taşıyan hikayesi bu tarzda yazılmış eserlerden bazılarıdır.¹⁵

Estetik nesir de, dilin sadeleşmesi amacıyla devlet adamları ve aydınlar tarafından yapılan çalışmalara rağmen, bu yüzyılda varlığını devam ettirmiştir. Önceki yüzyıllarda Hoca Sadeddin, Âlî, Veysî, Nergisî ve Nâbî tarafından temsil edilen aşırı süslü nesir ise bu dönemde, yazılan bazı dibace, takriz ve mektuplar dışında rağbet görmemiştir. Tezkire, tarih, münşeât gibi eski nesir türleri bu asırda muhteva ve şekil bakımından bazı değişikliklere uğramıştır. Klasik tarzda tezkire yazımı özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ihmal edilmiştir. Dönemin önemli tezkireleri arasında Şefkat’ın *Tezkire*’si, Esat Efendi’nin Salim’in tezkiresine zeyl olarak yazdığı *Bağçe-i Safa-enduz*’u, Fâtîn tarafından kaleme alınan *Hâtimetü’l-Eş’ar*’ı ve Şeyhi’nin *Vekayi’u’l-fuzala*’sına zeyl olarak yazılan Fındıklılı İsmet’in *Tekmiletü’ş-Şaka’ik fî Hakkı Ehli’l-haka’ik* adlı eseri sayılabilir. Dönemin önemli vakanüvisleri Mütercim Ahmet Asım, Şanizade Mehmet Ataulah, Sahhaflar Şeyhizade Mehmet Esat Efendi, Ahmet Cevdet, Ahmet Lütfi gibi isimlerdir. Edebî tür olarak gelenekteki yerini kısmen de olsa koruyan münşeât, *Muharrerât-ı Husûsiyye-i Âkif Paşa*’nın müellifi Akif Paşa, *Müntehabât-ı Âsâr*’ın sahibi Mehmet Sadık Rifat Paşa, *Âsâr-ı Ken’an*’ın yazarı Maraşlı Kenan Bey, Mehmet Memdûh Paşa, Abdülkerim Nadir Paşa, Ali Rıza Paşa gibi nesirciler tarafından bu asırda temsil edilir. Dönemin sanatlı üslupla yazılan sefaretnameleri ise Abdurrahim Muhip, Mehmet Refî, Bozoklu Şakir gibi müellifler tarafından kaleme alınır.¹⁶

Bu asırda bir grup şair tarafından, kaybolmaya yüz tutan klasik şiir zevkini, eski ihtişamlı dönemlerine kavuşturma arzusuyla Encümen-i şuarâ denilen bir topluluk teşekkül edilmiştir. 1861-1862 yılları arasında İstanbul’da Hersekli Ârif Hikmet’in evinde Salı günleri yapılan bu toplantılar yaklaşık altı ay boyunca kesintisiz olarak devam etmiştir.¹⁷ Arkadaş sohbetleri havasında süren encümenin müdavimleri arasında Hersekli Ârif Hikmet Bey, Osman Şems Efendi, Mehmed Lebîb Efendi, Ziyâ Bey (Paşa), Nâmîk Kemal, Hoca Sâlih

¹⁴ İsmail Ünver, “XIX. Yüzyıl Divan Şiiri”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.XXXII, Sayı: 1-2, Ankara 1988, s. 135.

¹⁵ Hasan Kavruk, “Mensur Hikayeler”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. II, s.663-664.

¹⁶ Menderes Coşkun, “Estetik Nesir” *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. II, s.667-669.

¹⁷ Hasan Aksoy, “Hersekli Ârif Hikmet Bey”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul 1998, XVII, 233-235.

Nâilî, Koniçeli Mûsâ Kâzım Paşa, İbrâhim Hâlet Bey, Recâizâde Mehmed Celâl, Deli Hikmet, Mustafa Refik Bey, Memdûh Fâik Bey, Leskofçalı Gâlib, Üsküdarlı Hakkı Bey, Sâlih Fâik Bey, Mustafa İzzet Efendi, gibi dönemin önemli şairleri vardır. Toplantıya her hafta sürekli katılanların yanında zaman zaman mahfelin atmosferinden istifade etmek amacıyla toplantıya katılanlar da vardır. Sâdullah Râmi Bey, Mustafa Eşref Paşa, İrfan Paşa, Mustafa İsmet Efendi vb. isimler bunlardandır.

Metin Kayahan Özgül, toplulukla ilgili yaptığı doktora çalışmasında encümene katılan şairleri bir araya getiren sebepleri altı maddede izah eder. Buna göre; soy, doğum ve memuriyet gibi bazı sebeplerle Rumeli ile olan bağları, aynı meslek grubunda çalışmaları, ekseriyetinin Şîî temayüle sahip olması, çoğunluğunun aynı konakların müdavimi ve aynı devlet büyüklerinin himayeleri altında bulunmaları, aynı dergâh ve tekkelere devam etmeleri, uğradıkları kahvehane ve meyhanelerin aynı olması encümen müdavimlerini aynı çatı altında toplayan sebeplerdir.¹⁸

Tanpınar'ın, Osmanlı şiirinin “son pleiadi” olarak nitelendirdiği¹⁹ Encümen-i Şuârâ'nın reisi Leskofçalı Gâlib'tir. Onun yönetiminde gerçekleşen bu toplantılarda klasik şiir zevki iyi olan ve eski kültüre âşinâ şairler, yazdıkları yeni şiirleri okurlar, bunlar üzerinde değerlendirmelerde bulunurlardı. Şiirleri okuma işi, meclisin en genç üyesi Nâmık Kemal'e havale edilmişti.²⁰ İbnülemin, samimî bir ortamda gerçekleşen bu toplantıların amacını ve işlevini şu şekilde belirtir: “En mühim mebâhis, en latîf fikarât, en rûh-nevâz eş'âr o mahfel-i edebde işitilirdi. Yakası yırtılmamış, bikri izâle edilmemiş sözler, o merd-i suhandan sudûr ederdi.”²¹

Leskofçalı Gâlib'in, genç şairlere, şiir yazma konusunda ve önceki dönem şairlerinden özellikle Nâilî-i Kâdim'e nazire yazmaları konusunda tavsiyede bulunduğu bilinmektedir.²² Toplantıya katılan şairlerin dîvânlarına bakıldığında ekseriyetinin Nâilî-i Kâdim'e nazire yazdığı ve edebî zevk bakımından onu örnek aldıkları görülmektedir. Bu anlamda encümenin bütün şairlerinin başarılı olduğu söylenemez. Ancak dönemin klasik şiir zevkini devam ettiren en güçlü şairlerinin bu topluluk içinden çıktığı da unutulmamalıdır.

Encümen-i Şuarâ müdavimleri, bir taraftan örnek aldıkları 17. asır şairlerinin kullandıkları dil imkânlarını, tasavvuf lüğatinin remizli ve Sebk-i Hindî'nin orijinal mazmunlu lisanını; diğer taraftan, geçen asırda başlamış yerlileşme gayretlerinin tercihi olan konuşma dilini; bir başka taraftan da XIX. asrın ikinci yarısında Hoca Tahsin Efendi, İbrahim

¹⁸ Metin Kayahan Özgül, *XIX. Asrın Özel Bir Edebiyat Mahfeli Olarak Encümen-i Şuara*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 1988, s.134-160.

¹⁹ Ahmed Hamdi Tanpınar, *a.g.e.*, s. 261.

²⁰ Hersekli Ârif Hikmet, *Dîvân*, (Haz. İbnülemin Mahmud Kemal), İstanbul 1335, s.21.

²¹ Hersekli Ârif Hikmet, *a.g.e.*, s.16.

²² İsmail Hikmet Ertaylan, *a.g.e.*, s.97.

Ethem Pertev Pasa, Behçet Efendi gibi yenilik emaresi taşıyan şairlerden Şinasi'ye ulaşan bir çizgide sosyal hayatın ve asri fikirlerin dilini kullanırlar.²³

İbnülemin'in Arapların "Sûk-ı Ukâz"ına benzettiği bu toplantılar 1861 yılının sonlarına kadar düzenli olarak devam etmiştir. Bu tarihten itibaren üst üste gelen hadiselerden dolayı yavaş yavaş dağılmaya yüz tutar. Yazdığı hicviye yüzünden Manastırlı Sâlih Nailî encümeninden kovulur. Ardından encümenin reisi olan Leskofçalı Gâlib'in Ağustos 1861 yılında memuriyet vesilesi ile Trablusgarb'a gitmesiyle encümen reissiz kalmıştır. Mâbeyn kitâbeti'nden çıkarılan Ziya Bey'in (Paşa) Kıbrıs Mutasarrıfı yapılması, İbrahim Hakkı'nın uzun süre devam eden sinir hastalığının akıl hastalığına dönüşmesi, önce Osman Şems'in babası Seyyid Mehmed Emin Efendi'nin, ardından Memdûh Fâik'in babası Mustafa Mazlum Fehmî Paşa'nın ölmesi encümenin dağılmasına sebep olan bazı olaylardır.²⁴ Dağılan topluluk üyeleri bir daha toplanamamıştır.

Bu topluluğun, bilinenin aksine şiirde eskiyi tam olarak temsil etmediği de ileri sürülmüştür: "Aralarında dîvân şiirini bazı yönleriyle tenkit hatta tahkir edenler, eski şiire nev-zemin bir yol açmaya çalışanlar, hece veznini, halk şiiri tarzını ve sade Türkçe'yi benimseyenler, şiirlerine gelenekte olmadığı şekilde başlık koyanlar, yeni temalar arayanlar, özellikle siyasî-içtimaî konularla ilişkisi olan kavramları, hatta Fransızca birtakım kelimeleri kullananlar bile vardır"²⁵ gibi ifadeler encümen üyelerini eski şairlerden ayıran bazı özelliklerine dikkat çekilmiştir.

²³ Metin Kayahan Özgül, "Osmanlı'nın Son Encümen-i Şuarâ'sı", *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara, 2006,C.III, s.90-91.

²⁴ "Encümen-i Şuarâ", *DİA*, İstanbul 1995, XI, 180.

²⁵ a.g.mad., a.g.e, XI, s.180.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMAN ŞEMS EFENDİ, HAYATI ve ESERLERİ

A. HAYATI

1. Adı ve Mahlası

Asıl adı Osman Nûreddin olmakla birlikte *Fatîn Tezkiresi*’nde ismi Osman Nûrî şeklinde geçmektedir.²⁶ İlk zamanlarda şiirlerinde “Nûrî”yi, daha sonraları ise “güneş” anlamına gelen “Şems” mahlasını kullanmıştır. Dîvânda az olmakla birlikte Nûrî mahlası ile yazdığı şiirler (ör. *Dîvân*, 276, 338, 404, 415, 544, 566) de vardır. Şair, mahlas değişikliğine gitmesinin sebebinin şu beytinde belirtir:

Pertev-i zâtından ey Şems itdiğim-çün ıktibās
Yâdigâr aldım bu ismi Şemsi-i Tebrîz’den

Dîvân, 511/5

Fatîn Tezkiresi’nde bu mahlasın Osman Şems’e “mürebbîsi” tarafından verildiği bilgisi yer alır.²⁷ Ancak bu mürebbînin kim olduğu kaynaklarda yer almaz. Bu mürebbînin kendisine intisap ettiği şeyhlerden birisi olması muhtemeldir. Şairin “Şems” mahlasını almasının sebebinin, yukarıdaki beyitten istidlâl edenlerin olduğunu söyleyen İbnülemin Mahmud Kemâl, bunun tarikat mahlası ya da tarikattaki bir mertebenin adı olabileceği ihtimalininin de göz önünde bulundurulmasının gerekliliğine dikkati çeker.²⁸

²⁶ Fatîn Dâvud, *Hâtîmetü’l-eş’ar*, (Haz. Ömer Çiftçi) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., TY., s.421; Hüseyin Vassaf, özel kütüphanesinde Manastırlı Fâik Bey ait olan bir mecmuada Osman Şems’in bazı şiirlerinin üzerinde “Bedestânî Osmân Nûrî” yazısının bulunduğunu belirtir. (bkz. Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ-yı Ebrâr Şerh-i Esmâ-ı Esrâr*, (Haz. M. Akkuş, A. Yılmaz), İstanbul 2006, I, 175.); Süleymaniye Kütüphanesi. Kemal Edib Kürkçüoğlu Bölümü nr.68’deki yazmanın katalog bilgilerinde ise Osman Şems’in künyesi yanlışlıkla “Merhum Osman Şemseddin el-İskenderî el-Kâdirî el-Üveysî Hazretleri...” şeklinde geçmektedir. İmlaları birbirine yakın olan “el-Üsküdarî” kelimesinin yerine “el-İskenderî” kelimesi kullanılmıştır.

²⁷ Fatîn Dâvud, *a.g.e.*, s.421. *Tezkire*’de Osman Şems’in mahlası “Şemsi” olarak geçmektedir.

²⁸ İbnülemin, bu bilginin dipnotunda Osman Şems’in halifeleri İzzî Efendi’nin, “Bedreddin”, Şükrü Efendi’nin, “Şihâbüddin”, Sadeddin Süheyl’in, “Süheyl”, Ispartalı Hafız Bekir Efendi’nin de “Necmüddin” Tarikat mahlaslarına sahip olduklarını belirtir. (bkz. İbnülemin M. Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul 1988, s.1799.)

2. Doğumu, Ailesi ve Çocukları

Osman Şems Efendi'nin doğum tarihi ve yeri konusunda kaynaklar görüş birliği içerisindedirler. Buna göre, 23 Mart 1814 (1 Rebiulâhîr 1229) Çarşamba günü İstanbul Hocapaşa Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir.²⁹ *Sefîne-i Sâfi*'de kaynak gösterilmeden Üsküdar'da doğduğuna dair başka bir rivayetin olduğu kayıtlıdır.³⁰

Ey Şems irer nisbetimiz âl-i Resûl'e
Mensûb-ı penâ-gâh-ı der-i dâr-ı emânız

Dîvân, 327/7

beytine bakılırsa, Osman Şems'in nesebi Hz. Peygamber'e kadar gitmektedir. Şairin, bazı kaynaklarda künyesinin önünde "Seyyid" ifadesinin bulunması bunu doğrulamaktadır. Meselâ; *Sefîne-i Evliyâ*'da künyesi "eş-Şeyh es-Seyyid Osmân Nûreddîn Şems el-Üveysî el-Kâdirî Hazretleri"³¹ şeklinde geçmektedir. Ayrıca hem kendisinin hem de babasının mezar taşında yer alan ifadeler de şairin seyyidliğine işaret etmektedir.

Ailesi hakkındaki bilgiler, kaynaklarda geçen birkaç cümle ve mezar taşlarında bulunan yazılardan ibarettir. Babası Muhasebe Nezâreti Esham Kalemi memurlarından Hoca Emin Efendi diye meşhur Seyyid Muhammed Efendi'dir. Hoca Emin, Halvetiyye şeyhi Kuşadalı İbrahim Efendi Hazretleri'ne intisap ederek 23 yıl inziva hayatı yaşamış ve 18 Zilhicce 1277 (27 Haziran 1861) tarihinde 83 yaşında iken³² vefat etmiştir. Kabri Üsküdar Karacaahmet mezarlığında Osman Şems'in kabrinin de bulunduğu aile kabristanındadır. Mezar kitâbesinde Osman Şems Efendi'nin yazdığı şu tarih kıt'ası bulunur:

"Vâlidim Seyyid Muhammed müştehir Hâce Emîn
İnzivâda göçdi oldu câyı firdevs-i berîn
Geldi nüh-ţâk-ı felekden fevtine târîh-i Şems
Müntehâ-yı sa' de oldu menzil-i rûhu'l-Emîn

Eshâm hulefâsından ve tarîk-i Nakşbendî ricâlinden Dervîş 'Oşmân Şems Efendi'nin pederi Münzevî Efendî merhûmuñ rûh-ı şerîfi için Fâtîha. Sene 1277."

²⁹ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 171; Hüseyin Vassâf, "Osman Şems Efendi", *Mahfil Mecmuası*, sy. 28, Safer 1341, s.87; Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1333, II, 154; Ahmed Sâfi, *Sefîne-i Sâfi*, İslam Araştırmaları Ktp., nr. 050247 (Fotokopi nüsha), XI, 1324; İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1796; Nihat Azamat, "Osman Şems Efendi", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIII, 473.

³⁰ Ahmed Sâfi, *Sefîne-i Sâfi*, XI, 1324.

³¹ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 171.

³² Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 171.

Annesinin ismi Şerife Fâtıma Hanım'dır. 1291 (1874) senesinde vefat etmiştir. Kabri Karacaahmet mezarlığında eşinin yanındadır. Mezar taşında Osman Şems'in şu tarih kıt'ası yer almaktadır:

“Vâlidem ya‘nî Şerife Fâtıma Hânım be-Hak
Oldı bî-şek vâsıl-ı rahmet-bahış-ı hâtıme
İndi nüh-tâk-ı felekden fevtine târîh-i Şems
Şevk ile Allâh diyü göçdi Şerife Fâtıma

Merhûm Münzevî Muhammed Emîn Efendî zevcesi ve Dervîş ‘Osmân Şems Efendî'nin vâlidesi merhûme mağfurûn lehâ hânım rûh-ı şerîfi için Li'llâhi'l-Fâtiha. Sene 1291.”

Osman Şems'in evliliği konusunda en geniş bilgi *Son Asır Türk Şairleri*'nde verilmektedir.³³ Buna göre Osman Şems üç kere evlenmiş; ilk evliliğinden iki kız çocuğu dünyaya gelmiştir.³⁴ Kimliği konusunda bilgi bulunmayan bu hanımıyla geçimsizliği sebebiyle ayrılmak durumunda kalan Osman Şems, ikinci evliliğini Safranbolulu Âişe Hanım'la yapmıştır. Şairin uzun bir süre birlikte olduğu ve ahlakından memnun kaldığı Âişe Hanım 1297 (1880)'de vefat etmiş, bunun üzerine de vefatından birkaç yıl önce hizmetini görmesi için müridlerinden birinin yaşlı annesiyle evlenmiştir. Osman Şems'in evlendiği bu son hanımın şahsiyeti hakkında da kaynaklarda hiçbir kayıt bulunmamaktadır. Aile mezarlığında bu hanımlardan yalnızca Âişe Hanım'ın kabri vardır. Mezar kitâbesinde şu tarih kıt'ası yer alır:

“Bu refîkam ‘Âişe Hânım eccl câmin içüp
Gitdi ol gül-zâra k'anda oldı ‘aynün câriye
Düşdi meh burcından anıñ fevtine târîh-i Şems
‘Âişe Şiddîka cennetde de oldı câriye

Şeyh ‘Osmân Şems Efendî'nin zevcesi merhûme rûh-ı şerifesi için el-Fâtiha. Sene 1297.”

³³ İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1800.

³⁴ İbnülemin, Osman Şems'in ilk evliliğinden bahsederken şu anekdotu anlatır: “Kendinden menkul olduğuna göre gençliğinde bir gün تنها bir sokaktan geçerken karşıdan genç ve güzel bir hanım zuhur ederek telâşla yüzünü örter. Efendi, bu afifane tavrı kalben takdir eder. Aradan hayli zaman geçtikten sonra ebeveyni evlenmek için ısrar ederler. Bir kadınla izdivaç itdirirler. Zifaf gecesi geline dikkat edince mukaddema gördüğü hanım olduğunu anlar. Bundan iki güzel kız doğar. Büyüğü evlendirilir, vaz'-ı haml esnasında vefat eder.” (bkz. İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1800.)

Kaynaklara göre Osman Şems'in Enîse, Fâtıma Servet ve Sadberg adlarında üç kızı vardır. Fatma Servet Hanım Bâb-ı Ser-askerî Rûz-nâmçesi Ketebesi'nden Ömer Lutfi Efendi'nin zevcesidir. Hâmile iken 1276 (1859) senesinde vefat eder. Karnındaki çocuk hâlâ hayatta olduğundan definden sonra iki gün boyunca mezarı başında beklenir. Osman Şems'in, "döne döne" redifli manzumesini, duyduğu bu derin üzüntüyle yazdığı, Hüseyin Vassâf ve İbnülemin tarafından söylenir.³⁵ Mezar taşında Osman Şems'in şu tarih manzumesi bulunur:

“Firkatâ vâ-veyletâ kim duhterim Servet Hanım
Vaz'-ı haml eyler iken göçdi cihândan âh vâh
Hatt-ı mu' cemle yazıldı fevtine târîh-i Şems
Fâtıma Servet cinânı kıldı nâgeh cilve-gâh

Darb-hâne-i 'Âmire Arayıcıbaşısı Derviş 'Osmân Şems Efendi'nin kerîmesi ve Bâb-ı Ser-askerî Rûz-nâmçesi Ketebesi'nden 'Ömer Lutfi Efendî'nin zevcesi merhûme ve mağfûretün lehâ hânım, rûh-ı şerîfesi-çün el-Fâtîha. Sene 1276.”

Osman Şems,

Âh bu dehr içre gam-ı iftirâk
Bükdi belim müylarım kıldı aķ
Fâtıma'ma hasret idüp çeşmimi
Eyledi cân u dilimi ihtirâk

Dîvân, 381/I

dörtlüğünde ve

Uçurdum 'andelîb-i bâğ-ı 'ömrüm Fâtıma'm ey Şems
Ki murğ-ı lâne-i bâğ-ı cinân u kaşr-ı hûr itdim

Dîvân, 440/7

beytinde Fâtıma Servet Hanım'ı kaybetmenin derin hüznünü dile getirir.

Kızı Enîse Hanım ise 20 Muharrem 1280 (7 Temmuz 1863) yılında çok küçük yaşta iken verem hastalığından vefat eder. Mezar taşında Osman Şems Efendi'nin şu manzumesi bulunur:

³⁵ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 173; İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1800. Hüseyin Vassâf, *Sefîne*'nin başka bir yerinde bu şiirin Osman Şems'in, kerimesi Sadberg Hanım için yazdığını söyler. (bkz. Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 187, 101 no'lu dipnot.)

“Ḥayıflar kim kerîmem bu Enîse
Göçüp dünyâdan oldu Ḥaḳ enîsi
Zamân-ı fevtine Şems oldu târîḥ
Enîse Ḥânım’ıñ Ḥaḳ’dır enîsi

Ḍarb-ḥâne-i ‘Âmire Arayıcıbaşı Dervîş ‘Osmân Şems Efendi’nin kerîmesi merḥûme ve mağfûretün lehâ ḥânım rûḥ-ı şerîfesi-çün el-Fâtîḥa. Sene 20 Muḥarrem 1280.”

Diğer bir kızı da Sadberg Hanım olup o da genç yaşta vefat etmiştir. Osman Şems Efendi, vasiyeti üzerine kendisinden önce vefat eden bu kızının mezarına defnedilmiştir.³⁶ Bu yüzden Sadberg Hanım’ın aile kabristanında müstakil bir mezar taşı bulunmamaktadır. Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*’da Sadberg Hanım’ın Osman Şems’in manevî kızı olduğunu ve aynı zamanda Osman Şems’in halifesi Şükrü Şihâbeddin Efendi’nin eşi olduğunu yazmaktadır.³⁷ Nihat Azamat da *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*’ndeki “Osman Şems” maddesinde bu bilgiyi aynen tekrar eder.³⁸ Ancak başka kaynaklarca desteklenmeyen, Şükrü Efendi’nin Osman Şems’in damadı olduğu ile ilgili bilginin yanlış olduğunu düşünüyoruz. Zira yukarıda belirtildiği gibi Osman Şems, kendisinden önce vefat eden bu kızının mezarına defnedilmiştir ve dolayısıyla aile mezarlığında Sadberg Hanım’a ait müstakil bir mezar taşı bulunmamaktadır. Aynı hazîrede Sadberg adında başka bir hanımın daha mezarı vardır ki o da Osman Şems’in halifesi Şükrü Efendi’nin eşidir. Şükrü Efendi’nin hanımın mezar taşında bulunan Osman Şems’e ait manzum kıt’ada, onun Osman Şems’in kızı olduğu ile ilgili bir işaret bulunmamaktadır. Dolayısıyla Hüseyin Vassâf’ın verdiği bu bilginin dikkatsizlikten kaynaklanan bir yanlışlık olduğunu söylemek mümkündür. Osman Şems’in bu hanım hakkında yazdığı manzum kıt’a şöyledir:

Şükrî Efendi zevce-i pâki bu muḥsine
Bir mihr-i ‘işmet idi ki ol ‘iffet-ıktinâh

Ḳadrî Efendi duḡter-i pâki idi daḡi
Şadberg maḡlaş idi Züleyḡā be-nâm vâh

³⁶ Şairin, ilk zamanlar mezar taşının yan tarafına hâkolunan ve sonradan kaldırılan “mezârın ravza-i rıdvân bulurlar” diyerek başlayan manzumesinin “Derûnundan ciger-pârem görenler” mısraının bu hadiseye işaret ettiğini Osman Şems’in halifesi Şükrü Efendi bildirmektedir. (bkz. Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 180, 97 no’lu dipnot.)

³⁷ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 189.

³⁸ Nihat Azamat, a.g.mad., XXXIII, 473.

Bir pāk-dil sabīha melek-ḥaṣlet idi kim
Âdem beşerden oldığına eyler iştibāh

Rencūr olup irişdi ana emr-i **irci'î**
Bî-şübhe oldı cennet-i rıdvāna rū-be-rāh

Ey Şems vaqt-i fevtine târîḥ-i tām olur
Şadberg itdi cennet-i me'vāyı cāy-gāh

İbnülemin, Osman Şems'in, kızı Enîse Hanım'dan olan Mustafa Eşref adında bir torununun varlığından bahsetmektedir.³⁹ Kürkçüoğlu ise Mustafa Eşref'in Sadberg Hanım'ın oğlu olduğunu yazar.⁴⁰ Ancak mezar taşındaki ifadeler, Mustafa Eşref'in, Osman Şems'in halifesi Şükrü Efendi'nin ve eşi Sadberg Hanım'ın oğlu olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu çocuğun Osman Şems'in torunu olmadığını söylemek mümkündür. 14 yaşında iken veremden vefat eden Mustafa Eşref'in mezar taşında Osman Şems Efendi'nin şu tarih kıt'ası bulunmaktadır:

“Göçüp on dört yaşında nūr-ı ‘aynım Muştafâ Eşref
Tevrüründen irişdi ‘adne oldı menzili Refref
Sirişkim cevheriyle Şems yazdım fevtine târîḥ
Şehîden ‘azm-i firdevs itdi yâ hû Muştafâ Eşref

Ḳadrî Efendi'nin ḥafîdi ve Şadberg Hânım'ın maḥdûmı Eşref Efendi rûh-ı şerîfiçün el-Fâtîha. Sene 13 Rebi' u'l-evvel 1297.”

3. Tahsili

Osman Şems'in tahsil hayatına nerede başladığı ve hangi hocalardan ders aldığı konusunda kaynaklarda neredeyse hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Yalnızca *Sefîne-i Evliyâ*'da geçen “...tahsîl-i ibtidâide bulunup, te'mîn-i maîşet fikriyle, alâ-rivâyetin Hocapaşa'da tütün ticâretiyle iştigâl ve maa-hazâ yine bir taraftan tahsîle devam etmişlerdir.”⁴¹ ifadelerine bakılırsa şairin medrese eğitimi aldığı anlaşılır. Bu ifadelerden ayrıca eğitim gördüğü medresenin, ticaretle uğraştığı Hocapaşa Mahallesi'ne yakın bir yerde olduğu da tahmin edilebilir.

³⁹ İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A. T.Ş.*, s.1800 (2 no'lu dipnot.)

⁴⁰ Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.36.

⁴¹ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 173.

Osman Şems'in şiirlerine göz gezdirildiğinde onun Arapça ve Farsça şiir yazacak kadar bu dilleri iyi bildiği ve ayrıca İslamî ilimlere vakıf olduğu anlaşılmaktadır. *Son Asır Türk Şairleri*'nde Osman Şems Efendi'nin Arapça ve Farsça bilgisi ile alâkalı şunlar kayıtlıdır: "Edebiyat-ı Fârisîye'ye bi-hakkın vâkıf olduğu gibi Arab lisânındaki âsârdan da hakkıyla istinbât-ı mânâ ederdi. Hattâ Ziyâ Paşa, Osman Efendi'nin kerâmetine kânî olmam lâzım gelse kendinin Arapça okuduğunu bilen olmadığı halde hepimizden iyi Arapça bilmesinden dolayı kânî olurum, dermiş."⁴²

Osman Şems'in eğitimi ile ilgili son olarak Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun değerlendirmelerini kaydetmek gerekir: "Osman Şems'in, bir yandan zamanında mümkün olanı elde etmek, diğer yandan da kendini yetiştirmek suretiyle gerekli tahsili görmüş, zâtî kabiliyetini geliştirmiş olduğuna şiirleri şâhittir ve dostluk kurduğu zevâtın ona gösterdikleri saygı başlıca burhandır."⁴³ Bu bilgiye göre, kaleme aldığı şiirleri ve dostlarının kendisine gösterdiği ilgi, Osman Şems'in eğitimi konusunda önemli bir ipucudur.

4. Mezhebi

Şair, Hanefî mezhebine bağlı olduğunu,

‘ Âşık-ı şûrîdeyem ammâ Hanîfî-mezhebem

Dîvân, 683/II

mısraıyla açıkça ifade eder. Bunun yanında Yapı Kredi Kütüphanesi Sermet Çifter Bölümü 435 numaradaki nüshanın baş sayfasında Osman Şems, mezhebine de vurgu yapılarak "...Şems Nûreddîn el-Hanefîyyü mezheben, el-Üveysîyyü meşreben..."⁴⁴ şeklinde tanıtılır.

5. Mesleği, Görevleri ve Seyahatleri

Osman Şems bir süre Hocapaşa'da tütüncülük işiyle uğraşmıştır. Tütüncülük yaptığı sırada bir yandan da vaktini boş geçirmeyerek ilim tahsiline devam etmiştir.⁴⁵ Tütün sattığı dükkân âriflerin toplanma merkezi haline gelmiştir. Cömertliğinden dolayı dükkânına gelenlere bedava tütün verdiği ve bu yüzden sermayeyi tükettiği söylenir. Hatta birgün dükkânına gelen Bektaşî bir derviş, gördüğü bu cömertlik karşısında Osman Şems'e dükkânını ne zaman açtığını sorar. "İki üç ay evvel" açıldığı cevabını alınca derviş: "Dükkânı üç ayda kapatırsan, zararlar kapatırsın. Altı ayda kapatırsan, sermayeyi tüketirsin. Bir sene

⁴² İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1800.

⁴³ Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.12.

⁴⁴ Yapı Kredi Ktp., Sermet Çifter, nr. 435, vr.1b.

⁴⁵ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 173.

devam edersen, sermayen kadar borca girersin.” diye Osman Şems’e tenbihte bulunmuştur. Osman Şems Efendi sonradan “Altı ayda sermayeyi tükettim.” diyerek dervişin haklı çıktığını söylemiştir.⁴⁶

Tütüncü dükkânını kapattıktan sonra bir süre Maliye Kalemi’ne devam eden Osman Şems, 1261 (1845) yılında Bedesten’de Mübâyaa Kitâbeti’ne memur olarak tayin olunur.⁴⁷ Darphane-i Âmire Arayıcıbaşılık görevinde de bulunan şair, buradan yüz kuruş maaşla emekliye ayrılır.⁴⁸ Namık Kemal, Osman Şems’in yetmiş yaşlarında yani yaklaşık olarak 1299 (1881-82) senesinde Darphane-i Âmire’den emekliye ayrıldığını bildirmektedir.⁴⁹ Osman Şems’in bir süre Sadrazam Âlî Paşa ile birlikte Dîvân-ı Hümâyûn Kalemi’ne devam ettiği belirtilse de⁵⁰ onun kadim dostlarından Eski Dahiliye Müsteşarı Celâl Bey’in oğlu Ali Fuad Bey, bu söylentiye İbnülemin Mahmud Kemal’e şu şekilde anlatır:

“Osman Şems [Efendi] Ali [Paşa] ile Dîvân Kaleminde bulunmadı. Hocaşâ Mahallesi’nde komşuluk ettiler. Paşa, Dîvân’da iken efendi, Maliye’de idi. Ali [Paşa] “Osman Efendi, sen Maliye’yi terk et. Babîâlî’ye devam et, temeyyüz edersen. Maliye aklâmı, esnaf yeridir.” diyerek Babîâlî’ye devam için teşvik eylediğini kendinden işittim. Seyr ü sülûk devresi olduğu için Babîâlî’ye değil, beyt-i âliye gitmekten bile mütevakkı idi...”⁵¹

Osman Şems Efendi bir süre sonra Üsküdar’da Nalçacı Halil Efendi Dergâhı yakınındaki evinde 1300 (1882-83) senesine kadar inziva hayatı yaşamış ve orada insanları irşat etmekle meşgul olmuştur. Bu inziva hayatından sonra Bursa’ya giden Osman Şems Efendi, burada on sekiz gün kalmıştır. Ardından İstanbul’a dönerek halifesi Şeyh İzzî Efendi’nin Üsküdar’da Debbağlar Mahallesi’ndeki evinde on sekiz gün geçirerek tekrar Bursa’ya dönmüştür. 1306 (1888) senesine kadar ara sıra İstanbul’a gidip tekrar Bursa’ya geri dönmek suretiyle zaman geçirmiştir. Osman Şems’in Bursa’ya gidiş sebebi kaynaklarda farklı şekillerde yorumlanmıştır. Hüseyin Vassâf, bu seyahatin manevî bir işarete göre

⁴⁶ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 173. Bu anekdot *Son Asır Türk Şairleri*’nde Ali Fuad Bey’den naklen verilmektedir. (bkz. İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1797) İbrahim Alâattin Gövsa, Osman Şems’in tütüncü dükkânını sekiz dokuz ay işlettiğini bildirmektedir. (bkz. İbrahim Alâattin Gövsa, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, İstanbul, 1945-1946, s.367.)

⁴⁷ Fatîm Dâvud, *a.g.e.*, s.421.

⁴⁸ Ahmed Sâfî, *Sefîne-i Sâfî*, XI, 1324. Kızları Enîse ve Servet Hanım’ların mezar taşları üzerindeki “Darphane-i Âmire Arayıcıbaşısı Derviş Osman Şems...” ifadesinden anlaşılacağı üzere kızların vefat tarihleri olan 1859 (1276) ve 1863 (1280) tarihlerinde bu görevde bulunmuştur.

⁴⁹ Necmeddin Halil Onan, *Namık Kemal’in Tâlim-i Edebiyat Üzerine Bir Risalesi*, Ankara 1950, s.34.

⁵⁰ Hüseyin Vassâf, “Osman Şems Efendi”, *Mahfil Mecmuası*, sy. 28, Şevval 1341, s.87-88. Hüseyin Vassâf, mecmuanın 36. sayısında İbnülemin’in nakline dayanarak bu yanlışlığı düzeltmiştir.

⁵¹ İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1797.

gerçekleştiğini ve orada nice ölü gönülleri dirilttiğini söylerken,⁵² *Sefîne-i Sâfi*'de Osman Şems'in Bursa'ya zorunlu olarak gönderildiği ve sonradan bundan terhis edildiği ifade edilir.⁵³ Ancak *Son Asır Türk Şairleri*'nde Osman Şems'in Ali Fuad Bey'e gönderdiği 1 Zilhicce 1303 (31 Ağustos 1886) tarihli mektubun suretine yer verilmiş ve orada şair, "Bursa seyahati bahsine gelince ne zehâb-ı devletleri gibi ihvân-ı bâ-safanın harekât-ı nâ-becâsına mebnî ve ne bütün bütün terk-i vatan etmek cihetine mübteni olmayup dâ'îeri dâimâ zuhûrâta tebâiyetle imrâr-ı zaman etmekde olduğum misillü bu defa dahi mübtelâ olduğum emrâz-ı sadriyenin istişfâsı emrinde "سافروا تصحوا" emr-i nebevîsinin zuhûruna tâbi olarak Bursa şehri kadîminin bir köşesinde neşîmengâh-ı mekân ederek"⁵⁴ diyerek Bursa'ya yapmış olduğu seyahatin sebebini, çekmiş olduğu göğüs hastalığı olarak bildirmiştir.⁵⁵ 1306 (1888) senesinde İstanbul'a dönüş yapan Osman Şems, bir süre Tunusbağı civarında kiraladığı bir evde oturmuş, ardından taşındığı İhsaniye Mahallesi'ndeki evinde hayatının sonuna kadar yaşamıştır.⁵⁶

Dîvânda yer alan "Ey vâsîta-i 'âbid ü Ma' bûd-ı Te' âlâ" mısraı ile başlayan 27 beyitlik na'te göre Osman Şems Efendi, hac yolculuğu yapmış ve Medine-i Münevvere'yi ziyaret etmiştir. Ancak bu yolculuğun ne zaman yapıldığı ile ilgili kaynaklarda bilgiye rastlanamamıştır. Muhtemelen Osman Şems, şeyhi Kuşadalı İbrahim Halvetî'nin Şam'da ikamet ederken, İstanbul'dan gelen müridleriyle birlikte 1262 (1846) tarihinde yaptığı hac ziyaretine⁵⁷ kendisi de katılmıştır. Ravza-i Mutahhara'nın sanatlı bir şekilde tasvirinin yapıldığı bu şiirde Osman Şems, uzun zamandır çektiği bir sıkıntının, Hz. Peygamber'in kabrinin ziyaret edilmesiyle hallolduğunu dile getirmektedir:

Bir derde ki ben düşmüş idim hayli zamandır
Olmazdı benim derdime bir kimse devâ-sâ

Gördüm seni çün meşhediñe geldim irişdim
Buldum seni bu türbede hayyen u kadîrâ

⁵² Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 176-177.

⁵³ Ahmed Sâfi, *Sefîne-i Sâfi*, XI, 1324.

⁵⁴ Bu mektubun aslına, kütüphanelerde yapılan mükerrer araştırmalara rağmen ulaşılamamıştır.

⁵⁵ İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1798.

⁵⁶ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 177; İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1798. *Sefîne-i Evliyâ*'da Osman Şems'in, vefatı sırasında Üsküdar Selimiye mahallesinde bir evde oturduğu kayıtlıdır. (bkz. Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, s.178.)

⁵⁷ Nihat Azamat "Kuşadalı İbrahim Efendi" *DİA*, İstanbul 2002, XXVI, 469.

Oldum kerem-i luṭfuñla bir laḫzada mazḥar
Buldum yeni bir rūḥ vücūdumda ser-ā-pā

Dîvân, 41/18-20

6. Vefatı

Kaynakların çoğuna ve mezar taşında yazılı olan kayda göre Osman Şems, 18 Cemaziyelâhir 1311 (27 Aralık 1893) tarihinde vefat etmiştir. Hüseyin Vassâf, Şems'in 18 Cemaziyevvel 1310 (8 Aralık 1892)'da vefat ettiğini, Osman Şems'in halifesi Sadeddin Efendi'den duyduğunu söylemektedir.⁵⁸ Kabri Üsküdar'da, Horasanlı derviş Karaca Ahmed Sultan Türbesi'nin karşı tarafında ve az aşağısında bulunmaktadır. Vasiyeti üzerine kendisinden önce vefat eden kızı Sadberg Hanım'ın mezarına defnedilen Osman Şems'in kabri demir parmaklık içinde ve üstü açıktır. Baş tarafındaki mermer mezar taşının üzerine Kâdirî gülü ve onun altına Üveysî tacı işlenmiştir. Ayak taşında ise herhangi bir yazı bulunmamaktadır. Mezar taşında:

“Ecille-i ricâl-i Kâdiriyye'den ve Üveysî-meşreb es-Seyyid eş-Şeyḫ ‘Oşmân Nüreddîn Şems Efendi Ḥazretleri'niñ kabr-i şerîfleridir. Sinn-i şerîfleri 82, târîḫ-i velâdetleri, 1229 fî-ğurreti Rebî‘uṣ-şânî yevm-i çehârşenbe. İrtihâlleri 1311, 18 Cemâziye'l-âḫir yevm-i çehârşenbe.” ifadesi bulunmaktadır.

Mezar taşının yan tarafında bir zamanlar, Osman Şems'in;

Mezârîñ ravza-i rıdvân bulurlar
İçinde çeşmiñi ḥayrân bulurlar

Dîvân, 217/1

matlalı gazelinin yazılı olduğu mermer bir levhanın bulunduğu rivayet edilir. Hüseyin Vassâf, bu levhanın sonradan İzzî Efendi tarafından bilinmeyen bir sebebe binaen kaldırıldığını söyler.⁵⁹ Ancak İbnülemin bu levhanın büyük bir fırtınada düşüp kırıldığı için kaldırıldığını belirtir.⁶⁰

Şairin vefatına Üsküdarlı Talat şu tarih kıt'asını yazmıştır:

Şems-i devrân mazḥar-ı feyz-i tarîk-i Kâdirî
Ya' ni hem-nâm-ı Cenâb-ı Câmî' -i nazm-ı Ḥudâ

⁵⁸ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 178.

⁵⁹ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 179.

⁶⁰ İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1798.

Eyleyince ‘âlem-i lâhûta nâgâh intikâl
Çıkdı istiḳbâle ervâḥ-ı şufûf-ı evliyâ

Maṭla‘ -ı şems-i ḥaḳîḳat şeyḥ-i rûşen-dil idi
Nûr aḳardı vech-i pâkinden göreydiñ dâ’imâ

İnzivâ-gâhın ziyâret eyleyüp erbâb-ı ḥâl
Etmemek ḳâbil degildi ihtiyâr-ı inzivâ

Mürşid-i feyyâz idi hem de sūḥan erbâbına
Nazm u neşrin hırz-ı cân eylerdi erbâb-ı nühâ

Vaḥdete dâ’ir olan ebyâtınıñ emşâli yok
Himmete dâ’ir olan âşârı ğâyet bî-riyâ

Eyledi ḥoşnûd rûḥ-ı pâk-i ‘ Abdülḳâdir’i
Bunca demler himmet-i pîrânesin itdi recâ

Elli yıl seccâde-i irşâdda oldu muḳîm
Eyledi telḳîn-i esrâr-ı ṭarîḳ-i Kibriyâ

Şoḥbetinden feyz alanlar ol Üveysî-meşrebiñ
Oldılar heb vâşıl-ı Ḥaḳ târik-i ḥubb-i sivâ

İtdiler ḳurb-ı Ebü’d-Derdâ’da tevdî‘ -i türâb
Na‘ ş-ı pâkin naḳl idüp baş üzre erbâb-ı vefâ

Sırrını taḳdîs ide her dem Ḥudâvend-i Ğafûr
Eyleye ḳabrin metâf-ı ḳudsiyân şubḥ u mesâ

Rıḥletinde Mevlevî Ṭal‘ at didi târîḥini
Eyledi ‘ Oşmân Efendi ‘ azm-i dergâh-ı beḳâ (h. 1311)⁶¹

⁶¹ *Hazîne-i Fünûn Mecmuası*, sy. 42, (Mart 1312), s.248-249.

7. Tarikati, Silsilesi, Şeyhleri ve Halifeleri

Osman Şems'in tasavvuf ve tarikatlere ilgisi küçük yaşlarda aile çevresinde başlamıştır. Babası Seyyid Muhammed Emin Efendi, Nakşibendî tarikatine bağlı bir derviş idi. Sonradan Halvetiyye şeyhi Kuşadalı İbrahim Efendi'ye intisap ederek, 23 yıl inziva hayatı yaşamış ve bu yüzden “münzevi” lakabıyla tanınmıştır. *Sefîne-i Sâfi*'de geçen “Tarîk-i tasavvufa meyl-i zâtîsi olduğundan...”⁶² ifadesinden de anlaşılacağı üzere tasavvufî hayata zatî meyli bulunan Osman Şems Efendi, gençliğinde evinin yakınında bulunan Nakşibendî şeyhlerinden İsmail Efendi'nin müridi olmuş, İsmail Efendi'nin 1255 (1839) tarihinde vefat etmesi üzerine babasının da şeyhi olan Halvetiyye'nin Şabânîyye kolu şeyhi Kuşadalı İbrahim Efendi'ye intisap ederek seyr u sülûke başlamıştır. İntisabından yedi sene sonra 1262 (1846)'de İbrahim Efendi'nin vefatı üzerine:

Sâkiyâ başñ için cām-ı lebiñ şun Şems'e kim

Virdigñ şol bâde-i âteş-nişâr elvirmedi

Dîvân, 676/5

beytini söyleyen Osman Şems, kendisini irşat edecek başka bir mürşid arayışına girmiş ve nihayet 1264 (1847) senesinde Kâdiriyye şeyhlerinden Abdürrahim-i Ünyevî ile tanışmıştır. Abdürrahim Efendi, Osman Şems'te gördüğü büyük istidadın yanında az miktardaki gururunu gidermek amacıyla kendisine odun kırıcılığı görevi vermiştir. Verilen bu görevi memnuniyetle kabul eden Osman Şems Efendi, mürşidinin yanında yedi sene kalarak seyr ü sülûkünü tamamlamıştır.⁶³ Süleymaniye Ktp., Tercüman Böl., nr.272'de kayıtlı yazmaya göre Osman Şems Efendi 1266 (1850) tarihinde hilafet almaya muvaffak olmuştur.⁶⁴ Bu bilgiye göre Osman Şems, Şeyh Abdürrahim-i Ünyevî ile tanışmasından yaklaşık iki yıl sonra seyr ü sülûkünü tamamlayarak ondan hilafet almış, ancak şeyhinin yanından ayrılmayarak bir süre daha ona hizmet etmiştir. Abdürrahim-i Ünyevî Hazretleri'nin 1273 (1856-57) yılında vefatından sonra Üsküdar'da bulunan evinde insanları irşada başlayan Osman Şems, Abdülkâdir-i Geylanî'nin ruhaniyetinden feyz alarak Üveysîlik makamına erişmiştir.

Osman Şems, yukarıda bahsedildiği gibi önce Nakşibendiyye, ardından Halvetiyye'den seyr u sülûke başlamış, son olarak Şeyh Abdürrahîm-i Ünveyî'ye intisap ederek Kâdiriyye tarikatinde seyr u sülûkünü tamamlayarak irşada mezun olmuştur. Üveysîlik

⁶² Ahmed Sâfi, *Sefîne-i Sâfi*, XI, 1324.

⁶³ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 174.

⁶⁴ *Şecere-i Tayyibe-i Silsile-i Tarikat*, Süleymaniye Ktp., Tercüman, nr. 272, vr. 6b. İbnülemin de bu tarihi doğrulamaktadır. (bkz. İbnülemin M. Kemal İnâl, *S.A.T.Ş.*, s.1796.)

makamına da ulaşan Osman Şems Efendi, feyz aldığı her üç tarikatın isimlerini dîvânında zikretmektedir. Aşağıda verdiğimiz üç manzumede Osman Şems, tasavvufi cephesinin şekillenmesinde katkı sağlayan aşamaları, tarikat isimlerini zikrederek sırasıyla belirtmiş; son olarak “hatm-i seyr-i lâ-mekân” ifadesini kullanarak seyr ü sülûkünü Kâdiriyye’den tamamladığını beyan etmiştir. Son şiirde ise Üveysî olduğunu söylemektedir:

Bir görüp deryâ-yı vahdetde mevâc-ı keşreti
Eyledim idrâk esrâr-ı beķâdan celveti
Şübhesiz buldum fenâ-yı Hâķ’da sırr-ı hâlveti
Hâlveti’yem Hâlveti’yem Hâlveti’yem Hâlveti

Seyr idüp naķş-ı cihânı Naķşbendî’den ‘ıyân
Gerçi kıldım Kâdirî’den hatm-i seyr-i lâ-mekân
Vahdet esrârın ki bildim Hâlveti’den bî-gümân
Hâlveti’yem Hâlveti’yem Hâlveti’yem Hâlveti

Dîvân, 682/ I-II

* * *

Çün görüp dervîşi oldum pîrim ‘ Abdü’l-Kâdir’i
Kâdirî’yem Kâdirî’yem Kâdirî’yem Kâdirî
Gördüm ol yüzden tecellî-i Hudâ-yı Kâdir’i
Kâdirî’yem Kâdirî’yem Kâdirî’yem Kâdirî

Dîvân, 683/I

* * *

Göñülde buldum esrâr-ı Üveysî
Üveysî’yem Üveysî’yem Üveysî
Ki oldum ‘ aşķınıñ Leylâ vu Kays’ı
Üveysî’yem Üveysî’yem Üveysî

Dîvân, 684/I

Tarikatler genellikle, biri Hz. Peygamber’in, Lafza-i Celâl’i telkin ettiği Hz. Ebû Bekir’e, diğeri Kelime-i Tevhîd’i telkîn ettiği Hz. Ali’ye nisbet edilen iki asıl silsileyi kabul ederler.⁶⁵ Zikr-i hafîyi tercih eden Hz. Ebû Bekir’e baēlı silsilelere “Bekrî Silsile”; zikr-i cehrîyi kabul eden Hz. Ali’ye baēlı silsileler de “Alevî Silsile” adıyla anılırlar. Kâdiriyye tarikati de Hz. Ali’ye ulaşan tarikatlerdendir. Kâdiriyye’nin Enveriyye kolunun müessisi

⁶⁵ Mehmed Ali Aynî, *Tasavvuf Tarihi*, (sad. Hüseyin Rahmi Yananlı), İstanbul 1992, s.241.

Osman Şems Efendi'nin tarikat silsilesini Süleymaniye Kütüphanesi Tercüman, nr. 272'de kayıtlı bir yazmadan öğreniyoruz.⁶⁶ Söz konusu yazmanın kim tarafından kaleme alındığı bilinmemektedir. Silsilenâme'ye göre Osman Şems, Nakşibendîliği gençliğinde bir süre müridi olduğu Şeyh İsmail Efendi'den, Halvetîliği Kuşadalı Şeyh İbrahim Efendi'den, Kâdiriyyeyi ise Şeyh Abdürrahim-i Ünyevî'den devralarak hepsini kendisinde birleştirmiş ve Enveriyye diye bilinen tarikat kolunu tesis etmiştir. Ancak kaynaklarda Osman Şems'in Kâdiriyye tarikati dışındaki tarikatlerden halifelige nâil olduğuna dair bilgi bulunmamaktadır. Seyyid Muhammed Hoca Efendi'nin *Tasavvuf, Tarikatlar ve Silsileleri* adlı eserinde ise Osman Şems'in silsilesi, Kâdiriyye tarikati göz önünde bulundurularak ele alınmıştır.⁶⁷ Bu bilgilere göre Osman Şems Efendi'nin silsilesi şu şekildedir:

1. Şeyh Ebu Muhammed Muhyiddin Abdülkadir el-Geylânî (ö.561/1166)
2. Şeyh Seyyid Abdülvahhab
3. Şeyh Seyyid Muhammed Gavs
4. Şeyh Şah Muhyiddin
5. Şeyh Seyyid Hasan
6. Şeyh Seyyid Sâlih
7. Şeyh Seyyid Bâkır
8. Şeyh Musa
9. Şeyh Muhammed
10. Şeyh Tahir
11. Şeyh Hüseyin
12. Şeyh Ahmed
13. Şeyh Muhammed
14. Şeyh Yahyâ
15. Şeyh Zâhid
16. Şeyh Bakâeddin
17. Şeyh Muhyiddin
18. Şeyh Abdülvahhab
19. Şeyh Hamid
20. Şeyh Hasan
21. Şeyh Ali
22. Şeyh Abdurrahman el-Mevsilî

⁶⁶ *Şecere-i Tayyibe-i Silsile-i Tarikat*, Süleymaniye Ktp., Tercüman, nr. 272.

⁶⁷ Seyyid Muhammed Usta, *Tasavvuf, Tarikatlar ve Silsileleri*, İstanbul 2005, II, 301-303; Osman Şems'in silsilesi için ayrıca bkz. Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 155-156.

23. Şeyh Seyyid Hacı Ahmed Şerif
24. Şeyh Abdülvahhâb-ı Suûdî
25. Şeyh Abdülcelil-i Bitlisî (ö. 1160/1747)
26. Şeyh Hacı Hasan-ı Şîrvânî (ö.1202/1788)
27. Şeyh Abdürrahim-i Ünyevî (ö.1273/1856)
28. Şeyh Seyyid Osman Nûreddîn Şems el-Üveysî (ö.1311/1893)

a. Şeyhleri

Osman Şems'in tasavvufî eğitiminde şu isimler etkili olmuştur:

1. Şeyh İsmail Efendi

Kaynaklarda İsmail Efendi'nin hayatı ile ilgili bilgiler oldukça sınırlıdır. Süleymaniye Ktp. Tercüman Böl. 272 no'da kayıtlı olan silsilenâme'ye göre İsmail Efendi'nin künyesi "Eş-Şeyh İsmail bin Abdullah en-Nakşibendî el-İstanbulî" olup,⁶⁸ buna göre İsmail Efendi'nin babasının adı Abdullah'tır. Aynı silsilenâmede İsmail Efendi'nin, "Sarı Hafızâde" lakabıyla tanınan Kayserili el-Hac Ahmed Behçetî'den hilafet aldığı belirtilir. Osman Şems, gençlik yıllarında İsmail Efendi'nin sohbet halkasına katılarak ona mürid olmuştur. Osman Şems'in burada kaç yıl hizmet ettiği bilinmemektedir. İsmail Efendi, 1255 (1839) senesinde vefat etmiştir.⁶⁹

2. Şeyh Kuşadalı İbrahim Efendi

Halvetiyye tarikatının Şabânîyye kolunun şeyhlerinden olan İbrahim Efendi'nin tam adı, İbrahim bin Mustafa eş-Şa'bânî el-Halvetî olup Aydın'ın Kuşadası ilçesine bağlı Çınar köyünde 1188 (1774) tarihinde dünyaya gelmiştir. İbrahim Halvetî Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde ilim tahsîl ettikten sonra İstanbul'a giderek, Fâtih'te Feyziyye Medresesi'ne yerleşmiştir. Burada Emîn Efendi'den ders almaya başlayan İbrahim Halvetî, bir müddet sonra Fâtih'te Atpazarı dergâhına geçmiş ve orada Halvetî-Şabânî tarikatının pirlerinden Beypazarlı Ali Efendi'nin ders halkasına katılarak kendisine intisap etmiştir. Riyazet ve mücahade ile meşgul olarak seyr u sülukunu tamamlayan Kuşadalı, şeyhi tarafından irşat görevi ile Mısır'a gönderilmiştir. Ancak burada bilinmeyen bazı sebeplerden dolayı Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın ricası üzerine İstanbul'a geri dönerek bir süre Fevziyye Medresesi'nde ikamet etmiştir. Ardından Aksaray Sineklibakkal'daki tekkede, tekkenin yandığı 1248 (1832) senesine kadar irşat görevinde bulunmuştur. Yangının ardından tekkenin yeniden inşası için

⁶⁸ *Şecere-i Tayyibe-i Silsile-i Tarikat*, Süleymaniye Ktp., Tercüman, nr. 272, vr.6b.

⁶⁹ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 173.

yapılan tekliflere “Bundan sonra seyr u sülûk hususî sohbetlerde devam eder, artık tekkelerde eski feyiz kalmamıştır.” cevabını verir. Dergâhı yandıktan sonra Beyazıt’ta kiraladığı bir evde yaklaşık bir yıl kalan Kuşadalı, Fatih’te bir ev satın alarak oraya yerleşir. Hacca gitmek üzere İstanbul’dan ayrıldığı 1259 (1843) yılına kadar yaklaşık on yıl, etrafına toplanan insanları hususî sohbet halkalarında irşat eder. Hac farizasından sonra Medine-i Münevvere’ye geçerek, orada da bir müddet kalan İbrahim Halvetî, ardından Şam’a yerleşerek burada yaklaşık üç yıl kalır. Şam’da kaldığı süre içinde imkânları nispetinde hizmete devam eder. 1262 (1846) senesinde İstanbul’dan gelen müridleriyle birlikte ikinci defa Medine’yi ziyaret eden Kuşadalı, Mekke’ye giderken yolda vefat etti.⁷⁰

Tekkeye yer vermemesi, seyr u sülûkü tekke dışında bulunduğu her mecliste sürdürmesi, ilim öğrenmeyi seyr u sülûkün yarısı kabul etmesi gibi konular Kuşadalı’nın tasavvuf anlayışına getirdiği yeniliklerdendir.⁷¹

3. Şeyh Abdürrahim-i Ünyevî

Şeyh Abdürrahim Efendi, Ünyeli’dir. Soyu Hz. Ömer’e dayanır. Dedeleri Buhara’dan gelerek Ünye kasabasını kurmuşlardır. Ailesi “Müftizâdeler” diye tanınmaktadır. Abdürrahim Efendi ilk tahsilini Ünye’de dedesinin yaptırdığı Müftî Medresi’nde almış, ardından genç yaşta İstanbul’a giderek orada tahsilini tamamlamıştır. O sırada hac yolculuğu için İstanbul’a uğrayan Şeyh Hacı Hasan-ı Şirvanî ile tanışmış ve kendisinden Kâdiriyye tarikatı hilafetini almıştır. Şeyh Abdürrahim Efendi’nin Sineklibakkal semtinde oturduğunu, maişetini *Şifâ-i Şerîf*⁷² yazarak kazandığını ve kendisine devlet görevi verildiği halde kabul etmediğini Hüseyin Vassâf, Âtîf Efendi adındaki yaşlı bir zattan duyduğunu yazmaktadır.⁷³ 5 Rebîulâhîr 1273 (3 Aralık 1856) tarihinde vefat eden Şeyh Abdürrahim Efendi’nin naaşı önce Aksaray’da Kara Mehmed Paşa Camii yanında bulunan kabristana defnedilir. Ancak daha

⁷⁰ Geniş bilgi için bkz. Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 151-152; Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, IV, 111-119; Yaşar Nuri Öztürk, *Kuşadalı İbrahim Halvetî, Hayatı, Düşünceleri, Mektupları*, İstanbul 1982; Nihat Azamat “Kuşadalı İbrahim Efendi” *DİA*, İstanbul 2002, XXVI, 468-470.

⁷¹ Nihat Azamat, a.g.mad., *DİA*, XXVI, 269.

⁷² Tam adı *eş-Şifâ bi-ta’rîfî’l-hukûki’l-Mustafâ* olan eser, Kadî İyaz (ö. 544/1149) tarafından kaleme alınmıştır. Kadî İyaz bu eseri, Resul-i Ekrem’in yüceliğini, ona gösterilmesi gereken saygıyı, bu saygıda kusur edenlerin durumunu anlatmak amacıyla 535 (1140) yılında yazmıştır. Yazıldığı tarihten itibaren İslam dünyasında geniş yankı uyandıran bu eser üzerinde şerh, haşiye ve tercüme şeklinde pek çok çalışma yapılmış, medreselerde öğrencilere, camilerde halka okunmuştur. Ayrıca düşman tehlikesinden, amansız hastalıklardan ve afetlerden korunmak amacıyla evlerde bulundurulmuştur. (Geniş bilgi için bkz. M. Yaşar Kandemir, “eş-Şifâ”, *DİA*, İstanbul 2010, XXXIX, 134-138.)

⁷³ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 174.

sonradan yolun tesviyesi sırasında naaşı Aksaray Valide Camii hazîresine nakledilmiştir.⁷⁴ Osman Şems'in, şeyhi hakkında yazdığı tarih kıt'ası şu şekildedir:

Silk-i pāk-i Kādirī'niñ bir mu'azzam mürşidi
Pîr-i menzil Hāzret-i 'Abdürrahîm-i Ünyevî

Kādirî-meslek Üveysî-meşreb ol ğavş idi kim
Rûhuna ta'zîm iderdi rûh-ı pāk-i Mevlevî

'Âlim u 'ârif ki nağd-i hâli olmuşdı anıñ
Mağz-ı Kur'an u müfâd-ı Ma'nevî vü Meşnevî

Şâh-ı iklîm-i fenâ şâhen-şeh-i mülk-i beķâ
Hādîmî olsa sezâ idi Emîr-i Dihlevî

Mürşidim idi tarîķ-i Hāķ'da ol merd-i Hudâ
Hāmdü li'llāh oldum ol sulţān-ı aşķıñ pey-revî

İrci'î emri ile itdi rücû'-ı lâ-mekân
Düşdi ma'nâ mülkine nûr-ı cemâli pertevi

Didiler ey **Şems** târîhin çıkup işnâ aşer
İtdi seyr-i lâ-mekân 'Abdürrahîm-i Ünyevî (1273)

Dîvân, 736

b. Halifeleri

Osman Şems Efendi, Kādîriyye tarikatının Enveriyye şubesini tesis etmiş ve Abdülkadir-i Geylanî'den sonra tarikatin “pîr-i sâni”si (ikinci pir) olarak anılmıştır. Hüseyin Vassâf *Sefîne-i Evliyâ*'da Osman Şems'in kurduğu bu şubeyi ayrı başlık altında değerlendirirken, Harîrîzâde M. Kemaleddin'in *Tibyânü Vesâilî'l-hakâik* adlı meşhur tarikatler ansiklopedisinde, M. Sâdık Vicdanî'nin *Tomâr-ı Turuk-ı Âliyye* adlı eserinde ve Ahmed Sâfi'nin *Sefîne-i Sâfi* isimli eserinde bu şube ile ilgili herhangi bir bilginin

⁷⁴ İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1796 (2 no'lu dipnot).

bulunmaması dikkat çekicidir. Abdülkadir-i Geylânî'nin "Bâzü'l-eşheb"⁷⁵ lakabına nisbetle çevresi tarafından "Bâzü'l-enver" (çok parlak şahin) diye tanınmış⁷⁶ olan Osman Şems Efendi, tekye şeyhliğine iltifat etmemiş, müridlerini Üsküdar'daki evinde irşat etmiştir. Sefine-i Evliyâ'da Hüseyin Vassâf, bu durumu "...kendilerinin zahir-i halde hankahı yoktu. Fakat her müridinin kalbini hankah-ı aşk ittihaz etmiş idi."⁷⁷sözleriyle ifade etmektedir. Mürşidi Kuşadalı İbrahim Halvetî'nin tekkesi yandıktan sonra yeni bir tekke inşa edilmesi teklifine karşı çıkmasına ve fırsatını bulduğu her yerde sohbet halkaları kurarak insanları irşat etmesine bakılırsa⁷⁸ Osman Şems'in de bu konuda şeyhinin yolundan gittiği söylenebilir.

Namık Kemal'in "...kimseye inâbe vermekle uğraşmaz..⁷⁹ ifadesiyle andığı Osman Şems Efendi'nin bilinen halifeleri ise şunlardır:

1. Muhammed Bedreddin İzzî Efendi

1259 (1843)'da Niğde'nin Bereketlimaden nâhiyesinde doğan İzzî Efendi, ilk tahsilini memleketinde tamamladıktan sonra 1280 (1863-64) tarihinde İstanbul'a gelmiştir. Babası tarafından tutulan özel hocalardan ders aldıktan sonra devlet dairesine giren Bedreddin İzzî Efendi, 1292 (1875) tarihinde girdiği Zabtiye Nezâreti Mektûbî Kalemi'ndeki memuriyetinin ardından Erzurum, Van, Hakkâri vilayetlerinde evkaf muhasebeciliği görevlerinde bulunmuştur. Ankara Vilayeti Evrak Müdürlüğünde ve son olarak Şehremaneti Meclis-i İdare Başkâtipliği görevlerinde bulunduktan sonra 1295 (1878)'te Osman Şems Efendi'ye intisap eden İzzî Efendi, 1299 (1882)'da memuriyetten istifa ederek vaktini şeyhinin sohbetlerine katılarak geçirmiştir. Mübtelâ olduğu içkiden, şeyhine intisap ettikten sonra kurtulan İzzî Efendi, 1303 (1886) senesinde seyr u sülûkünü tamamlayarak Osman Şems Efendi'den hilafet almıştır. Şeyhinin vefatı üzerine altı ay kadar Üsküdar'daki evinde oturduktan sonra ihvanının ısrarıyla 1311 (1893-94) senesinde Salkımsöğüt'teki Aydınoglu Tekkesi şeyhliğini kabul ederek tekkeyi tekrar ihya eden İzzî Efendi, burada yirmisekiz yıl dışarı çıkmayarak inziva hayatı yaşamıştır. İzzî Efendi, uzun boylu, şişman, uzun sakallı, pembe yüzlü, alçak sesle konuşan, insanlara ikramda bulunmayı seven bir zattı. Zikir esnasında yerine göre uygun hakikatlerden bahseder ve genellikle cemiyetlerde Kadirî tacı

⁷⁵ Abdülkadir-i Geylânî'ye, karşılaştığı kimseleri hemen tesiri altına aldığı için "Bâzullah" (Allah'ın şahini) ve "el-Bâzü'l-eşheb" (avını kaçırmayan şahin) lakabı verilmiştir. (bkz. Süleyman Uludağ, "AbdülKâdir-i Geylânî", *DİA*, İstanbul 1998, I, 235)

⁷⁶ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 178; a.mlf., "Osman Şems Efendi", *Mahfil Mecmuası*, sy.29, Rebi'ü'l-Evvel 1341, s.112; İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1798; Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.23.

⁷⁷ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 177.

⁷⁸ Nihat Azamat, a.g.mad., *DİA*, XXVI, 269.

⁷⁹ Necmeddin Halil Onan, *Namık Kemal'in Tâlim-i Edebiyat Üzerine Bir Risalesi*, s.33.

giyerdi. 16 Cemaziyelevvel 1338 (6 Şubat 1920) tarihinde vefat eden İzzî Efendi'nin kabri Üsküdar'da Aziz Mahmud Hüdayî Camii hazîresindedir. Vefatına Üsküdarlı Talat şu tarihi düşmüştür:

“İzzî Efendi nâil-i izz-i huzûr ola” (1338)⁸⁰

Aynı zamanda şair olan İzzî Efendi'nin şiirlerinde kullandığı mahlas “Bedrî”dir. Aşağıdaki manzume ona aittir:

Varımı yağmaya virdim serv-i nâzım ben bugün
Çalmadı bir kâr u ‘arım elde varım büsbütün

Bezm-i vuşlat uğrına cân virdiğim ‘ayb olmasın
‘Anber-i zülfüñle geldi başıma böyle cünûn

Görmedim ben sen gibi bir şîve-kâr ey meh-liķā
Varsa gelsün söylesün ketm itmesün nev‘-i benûn

Hâşılı yakdıñ bitürdüñ cism u cânım el-emân
Kıl teraḥḥum başıñ içün eyle bir laḥza sükûn

Tâ ezelden bağıryanık ‘aşıkıñken oldı mı
Çeşm-i hışımıñla dikilsün başıma taşdan sûtûn

Ser-i laḥdim üstine takrîr idersem ğam degil
Bedrî-i zârıñ dili **ene ileyhi râci‘ ün**⁸¹

2. Ebubekir Sıdkı Necmeddin Efendi

1283 (1866-67) senesinde Nakşibendiyye tarikatine mensup olan Hacı Muhammed Efendi isminde bir zatın oğlu olarak Isparta’da dünya gelmiştir. Annesinin adı Âdile Hanım’dır. İlk tahsilini memleketinde tamamladıktan sonra 13 yaşında iken İstanbul’a gelen Bekir Efendi, o sıralarda gördüğü bir rüyada Hz. Peygamber’in “Seni bana Osman’ım getirir.” hitabına mazhar olmuştur.⁸² Yıllarca aradığı Osman Şems Efendi’yi nihayet 19 yaşında bulan

⁸⁰ İzzî Efendi’nin hayatı ve şahsiyeti ile ilgili geniş bilgi için bkz. Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ, I*, 190-196;

Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.28-29.

⁸¹ İstanbul Süleymaniye Ktp., Kemal Edib Kürkçüoğlu Böl., nr. 502, s.127.

⁸² Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ, I*, 198.

ve kendisine intisap eden Bekir Efendi, 3 Cemâziyelevvel 1308 (15 Aralık 1890)'de hilafet aldıktan sonra şeyhinin yanından ayrılmayarak vefatına kadar ona hizmet etmiştir. Şeyhinin vefatından sonra bir süre daha İstanbul'da kalmış, ardından 1312 (1894-95) senesinde Isparta'ya dönerek orada bir süre mahrec eğitimi vermiş, ardından gülyâğı ticareti ile uğraşmıştır. Bunun yanında kendisi tarafından inşa edilen dergâhta irşat faaliyeti ile meşgul olmuştur. İstanbul'da Aydınoglu tekkesi şeyhi olan Sadeddin Süheyl Efendi'nin vefatı üzerine müridlerin umumî arzusuyla 1343 (1924-25) yılında İstanbul'a gelerek tekke ve zaviyelerin kapatıldığı 30 Kasım 1925 tarihine kadar bu tekkede irşat faaliyetlerine devam etmiştir. Tekkelerin kapatılmasının ardından Haseki Hastanesi karşısında bulunan Keçihatun Camii imamlığı görevine getirilen Bekir Efendi, 4 Kasım 1942 tarihinde 76 yaşında iken vefat etmiştir.⁸³ Hüseyin Vassâf, Bekir Efendi'nin kişiliği hakkında şu bilgileri verir: "Osmân Şems'i temsîl edecek kâbiliyyette, edîb, ârif, zarîf bir zâttır. Uzun saçlı, tatlı dilli, yeşil sarıklı olup, sakalları uzuncadır. Osmân Şems Efendi'ye müşâbihtir. Hâfızası kuvvetli olup, azîzinin lâ-yuad gazellerini bilâ-tekellûf okuyuverir."⁸⁴

3. Sadeddin Süheyl Efendi

Sadeddin Süheyl Efendi, 15 Şabân 1280 (25 Ocak 1864) senesinde doğmuştur. Bir zamanlar turşuculuk yaptığı için "Turşucu Sadeddin Efendi" diye meşhur olmuştur. 18 yaşında iken Osman Şems'e intisap etmiş ve Kâdiriyye âdâbı ile seyr u sülûkünü tamamladığı halde şeyhinden hilafet alamamıştır. Osman Şems Efendi'nin vefatının ardından İzzî Efendi'ye tecdîd-i bey'at ederek ondan hilafet almaya muvaffak olmuştur. Aydınoglu Tekkesi şeyhi İzzî Efendi'nin irtihalinden sonra, yaklaşık 2 yıl Aydınoglu Tekkesi'nin postnişinliğini yapmıştır. Sadeddin Süheyl Efendi, 7 Rebîulâhîr 1343 (5 Kasım 1924) Çarşamba günü 63 yaşında iken vefat etmiştir. Mezarı Üsküdar'da Selimiye Camii karşısında olup mezar taşında şu ifadeler yer alır:

"Ecille-i ricâl-i Kâdiriyye vü Üveysîyye'den es-Seyyid eş-Şeyh 'Osmân Nûreddîn Şems ve Muhammed 'İzzî Bedreddîn Efendi'ler Hâzarâtının hâlîfe-i bi'l-haqları es-Seyyid eş-Şeyh Muhammed Sa' dedîn-i Süheyl kuddise sırruhu Hâzretleri'nin merkad-i 'âlîleridir. Velâdetleri: 15 Şa' bân 1280, yevm-i Cum'a. İrtihâlleri: 7 Rebî' u'l-âhîr 1343 yevm-i Çarşamba."⁸⁵

⁸³ Geniş bilgi için bkz. Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 198-199; Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.30; Rifat Okudan, "Aydınoglu Tekkesi Son Postnişini Hafız Bekir Necmeddin Sıdkî", *Tasavvuf: İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi*, sy. 19/8 [2007], s.265-295.

⁸⁴ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 199.

⁸⁵ Geniş bilgi için bkz. Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 199-200.

4. Ali Sırrî Efendi

1269 (1853)'da Bursa Setbaşı'ndaki Şabânîye dergâhında doğan Ali Sırrî Efendi, baba tarafından Ahmed Gazzî, anne tarafından da Eşrefoğlu Rumî'nin soyundan gelmektedir. İlk tasavvufî eğitimini babası Galip Efendi'den almıştır. Babasının vefatından sonra Osman Şems Efendi'ye intisap ederek seyr u sülûkünü devam etmeye çalışmışsa da, şeyhinin de vefatıyla yarım kalan eğitimini, İzzî Efendi'den tamamlayarak Kâdiriyye icazeti almıştır. Daha sonra Gazzî Efendi'ye bey'at etmiştir. Bir süre Bursa'da İncirli dergâhında, ardından büyük dedelerinin İznik'te bulunan dergâhında, son olarak da Gazzî dergâhında postnişin olan Sırrî Efendi, görev yaptığı tekkelerde hem Şabânî hem Kâdirî ayinlerini icra etmiştir. Şeyhine duyduğu derin sevgiden dolayı sık sık İstanbul'a giden Ali Sırrî Efendi, yine bu sebeple İstanbul'da bulunduğu 28 Safer 1322 (14 Mayıs 1904) tarihinde zikir halkasında “Yâ Hû” ismini okuduğu sırada yere düşerek vefat etmiştir.⁸⁶ Mezarı, Osman Şems Efendi'nin de kabrinin bulunduğu hazîrededir. Mezar taşında şu ifadeler bulunur:

“Eşref-zâde-i Rûmî Hazretleri'niñ evlâd-ı kirâmından Burûsa'da Aḥmed Gazzî dergâh-ı şerîfî post-nişini olup Aydın-zâde dergâhında eşnâ-yı zikirde İsm-i Hû tilâvetiyle teslîm-i rûḥ iden Şeyḥ Sırrî Efendi'niñ rûḥı-çün el-fâtiḥa. Sene R. 1320 (H. 1322).”

Uzun boylu, sarı sakallı, ela gözlü, tatlı çiçek bozuğu bir tene sahip olan Sırrî Efendi, aynı zamanda meşhur bir hattattır. Mevlevî şeyhlerinden Bursalı Zeki Dede ile İran hattatlarından hatt-ı ta'likte icazeti bulunan Sırrî Efendi, Osman Şems Efendi dîvânını hatt-ı ta'likle yazmıştır.⁸⁷

5. Muhammed Şükrü Şihâbeddin Efendi

Hayatı ile ilgili detaylı bilgi bulunmayan Şükrü Efendi, Süleymaniye Kütüphanesi Tercüman bölümü 272 numaralı silsilenâmeye göre 1250 (1834-35)'de doğmuştur. Osman Şems Efendi'ye intisap ederek 1306 (1889) yılında hilafete nail olmuştur.⁸⁸ *Sefîne-i Evliyâ*'da kayıtlı olan, Şükrü Efendi'nin, Osman Şems'in damadı olduğu ile ilgili bilginin⁸⁹ yanlış olduğu yukarıda izah edilmişti. Şükrü Efendi 26 Rebîulevvel 1324 (20 Mayıs 1906) tarihinde vefat etmiştir. Mezar taşında şu ifadeler bulunmaktadır:

⁸⁶ Geniş bilgi için bkz. Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 197-198; Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî: Bursa Dergâhları*, (haz. Mustafa Kara-Kadir Atlansoy) Bursa 1997, s.113-114, 217-220; İbnülemin M. Kemal İnal, *Son Hattatlar*, İstanbul 1970, s.623-625; Abdürrezzak Tek, “Bursa'da Kâdirî Tekkeleri”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XIX/1, (Bursa 2010), s.153-154.

⁸⁷ İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.623.

⁸⁸ *Şecere-i Tayyibe-i Silsile-i Tarikat*, Süleymaniye Ktp., Tercüman, nr. 272, vr.6b.

⁸⁹ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 180 (97 no'lu dipnot).

"Ecille-i ricâl-i Kâdiriyye vü Üveysiyye'den şeyhu's-suyûh 'Osmân Nûreddîn Şems Efendi Hâzretleri'niñ hâlîfesi ve ahlâk-ı kudsiyye-i mürşidânelerinin mazhar-ı tammı eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Şükrî Şihâbeddîn Efendi Hâzretleri'niñ rûh-ı şerîfleri içün el-Fâtîha. 26 Rebîu'l-evvel 1324, Leyle-i Ahad, sâ'at: 7."⁹⁰

8. Şahsiyeti

Osman Şems'in sohbet halkasına katılarak onu yakından tanıma fırsatı bulan kişiler tarafından dış görünüşüne yönelik yapılmış tasvirler, aynı zamanda onun çevresiyle ilişkisi ve karakteri hakkında da bilgiler vermesi açısından önemlidir. Kendisiyle görüştüğünü ifade eden Ahmed Sâfi'ye göre Osman Şems Efendi, yaptığı riyâzet ve mücâhade neticesinde fiziki olarak son derece zayıf bir zattı.⁹¹ Hüseyin Vassâf da bu bilgiyi doğrular nitelikte beline taktığı kemeri gördüğünü ve bunun bir çocuk kemeri kadar ufak olduğunu ifade eder.⁹² Osman Şems Efendi, az seyrek ve uzun beyaz sakallı, vücudu kemikli, uzun boylu, yüzü biraz uzunca bir zat olup genellikle fes giyer; üzerine yeşil yemeni sarar ve bazen de Mevlevî sikkesine benzer Kâdirî tacı giyerdi.⁹³ Yanına gidenler sohbetinin lezzetinden bıkmazlardı. Dâima diz üstü otururdu. Osman Şems nükteli ve latifeli konuşmayı seven bir zattı.⁹⁴ Sık sık Allah korkusundan gözlerinden yaş akar ve söylediği sözler, Kur'ân'ın sırlarına dair ve hadîs-i şeriflerle alâkalı olduğu için son derece etkili idi.⁹⁵ Kendisiyle birkaç defa görüşmek istemesine rağmen bu arzusu gerçekleşmemiş olan İbnülemin, Osman Şems'in kişiliği ile alâkalı olarak şunları söyler: "Hazret-i Şems, zâhiren ve bâtinen ümmetin ekâbirinden ma'duddur. Her hâl u hareketi Sünnet-i Seniyye'ye müstenid idi, râh-ı Hak'da ihrâz eylediği mertebe-i 'ulyâ, mülâkâtı ile teşerrûf edenlerce ma'lûmdur. "Şems-i dil-sûzın bilürsin kadrin ol demde kim/ Hâkde kırbânı- tîğ-i 'aşk olup medfûn olur" buyuran o Şems-i kemâlin, ulüvv-i kadrini erbâb-ı basîret, dâima takdîr ve cân u dilden tevkîr etmiştir."⁹⁶

Şems'in, devlet büyüklerine kaside yazmamış olması da onun şahsiyeti ile ilgili ipucu vermesi açısından üzerinde durulması gereken diğer bir noktadır. II. Mahmud, I. Abdülmecit, Abdülaziz ve II. Abdülhamid devrini yaşamış olmasına rağmen hiçbirine medhiye yazmamıştır. Nazire olması muhtemel olan bir şiirin son beytinde üstü kapalı olarak Yusuf Kâmil Paşa'ya işaret etmektedir (*Dîvân*, 240). Ayrıca Sadrazam Mahmud Nedim

⁹⁰ Geniş bilgi için bkz. Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 189-190.

⁹¹ Ahmed Sâfi, *Sefîne-i Sâfi*, XI, 1337.

⁹² Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 178.

⁹³ İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1799; Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 177.

⁹⁴ Vâmık Şükrü, *Girye-i Mâtem*, Dersaadet 1327, s.63.

⁹⁵ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 177.

⁹⁶ İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1799.

Paşa'nın "Tefekkür itmeli de bu cihāna bir gelişi/ Bırakmalı emeli bilmeli Hudā'yı kişi" beytine yerici tarzda tesdis (*Dîvân*, 690) yazmıştır. Osman Şems, dönemin yaygın tabiriyle "ikbal" peşinde koşmamıştır. Nitekim Sadrazam Âlî Paşa'nın, kendisini defalarca Bâb-ı Âli'ye davet teklifine muhtemelen;

Bâb-ı Hâk meftûh iken her laḥza chl-i ḥâcete
İlticâ lâyıḳ mıdır maḡrûr câh-ı devlete

Dîvân, 649

beytiyle karşılık veren Şems'in makam ve mülke değer vermediğini Namık Kemal de şu şekilde belirtir: "Biraz yüzümüze baksa ikbâl zamanında başımıza çıkarırdık. İdbârımızda bizi aradı. İkbâlimizde yanımıza uğramadıktan başka davetlerimizi de kabûl etmedi. Bugün vükelâdan olmağa iktidârı, istidâdı meydanda iken mebâdi'-i neş'etinden beri Darphane-i Âmire'den verilir ikiyüzelli kuruşluk bir maaştan başka hazineden verilecek bir hizmet kabûl etmemiştir. Hattâ evâhir-i ömründe Darphane hizmetinden bile istifâ ederek yetmiş yaşında iken vücûdunun kuvvetiyle kifâf-ı nefsinı tahsîle başlamıştır."⁹⁷

⁹⁷ Necmeddin Halil Onan, *Namık Kemal'in Tâlim-i Edebiyat Üzerine Bir Risalesi*, s.33-34.

B. EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Bir şairin edebî şahsiyetini tam olarak ortaya koyabilmek, şairin hayatı ile ilgili geniş bir bilgiye sahip olunması, şairin bütün eserlerinin ortaya çıkarılarak detaylı bir şekilde incelenmesi ve yetiştiği çevrenin edebî-sosyal ortamının iyi bilinmesi ile mümkündür. Osman Şems gibi Encümen-i Şuarâ topluluğunun en hürmete değer şairinin hayatı hakkındaki bilgilerimizin yetersiz olması, dîvânı dışındaki eserlerine tamamen ulaşamamış olması gibi sebepler şairin edebî portresinin tam anlamıyla ortaya çıkarılmasını zorlaştırmaktadır. Şairin halen ulaşamamış olan diğer eserlerinin de ortaya çıkarılması halinde edebî cephesiyle ilgili yeni ve orijinal bilgiler elde edilebilecektir. Biz burada Osman Şems'in edebî yönüyle ilgili önce şairin hayatı hakkında bilgi veren kaynaklarda geçen değerlendirmeleri sunacak, ardından üzerinde çalıştığımız dîvândan hareketle bazı mülâhazalarda bulunmaya çalışacağız.

Osman Şems Efendi'nin edebî şahsiyeti kaynaklarda genellikle tasavvufî şahsiyeti ile birlikte değerlendirilmiştir. Şairin “şair mutasavvıflar” veya “mutasavvıf şairler” arasında mı sayılması gerektiği sorusunu soran Kemal E. Kürkçüoğlu, “Şiirlerinin tedkikinden edindiğimiz kanaate göre onda üstün şairlikten gelen engin bir tebliğ kudreti bulunmasaydı tasavvuf yönü bir mazmunlar, remizler, tabirler ve ıstılahlar yığınınından ibaret kalırdı. Bununla beraber üstün şairlikten gelen engin tebliği kudreti yanında çevresinin ona gösterdiği zamanın hala devam ettirdiği hürmetten de anlaşılacağı üzere Osman Şems'in manevî şahsiyeti de edebî şahsiyeti kadar ehemmiyeti haizdir” değerlendirmesinde bulunarak onun edebî ve tasavvufî cephesinin birlikte ele alınmasının gerekliliği üzerinde durur.⁹⁸ Hüseyin Vassâf ise şairi, *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde “Şuarâ” faslında değerlendiren Bursalı Mehmet Tahir'i şu sözlerle eleştirir: “Bursalı Tahir Efendi'nin *Osmanlı Müellifleri*'nde müşârün ileyhi Şuârâ faslına yazmasını hoş görmedim. Hazret-i Şeyh şâir olmakla beraber, irfânen daha yüksek bir mertebededir. Mûteahhirîn-i meşâyihin mümtâzı, urefâ-yı asrın ser-efrâzıdır, makâmât-ı âliyye sâhibdir.”⁹⁹ Görüldüğü gibi Hüseyin Vassâf, Osman Şems'in tasavvufî şahsiyetinin, edebî kişiliğinin önünde olduğunu belirtir.

Osman Şems Efendi'nin vefatından yaklaşık kırk yıl önce neşredilen *Hâtimetü'l-eş'âr* adlı tezkiresinde Fatîn Dâvud, “muhibb-i âl-i abâ bir şâir-i şî'r-âşinâ”¹⁰⁰ ifadesini kullanarak şairin, şiirden anlayan biri olduğuna ve şiirlerinin muhteva bakımından genellikle Ehl-i Beyt muhabbetiyle yazıldığına vurgu yapar. Fatîn, bu değerlendirmesinin ardından

⁹⁸ Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.24.

⁹⁹ Hüseyin Vassâf, “Osman Şems Efendi”, *Mahfil Mecmuası*, sy. 32, (Cemâdiye'l-âhir 1341), s.147.

¹⁰⁰ Fatîn Dâvud, *Hâtimetü'l-eş'âr*, (haz. Ömer Çiftçi) Kültür ve Turizm Bakanlığı yay., TY, s.421.

şairin “Nurî” mahlası ile kaleme aldığı “Gül-zâr-ı vaşla zîb-i gül-i encümen diken/ Deşt-i firâka lâle vü sünbül çemen diken” matlalı manzumesini örnek olarak verir.

Şairin kırk bir beyitten oluşan “gönülden gönüle” redifli şiirini “hazine-i irfân”¹⁰¹ olarak tanımlayan Ahmed Sâfi, kullandığı “kudret ve selâset-i şi’riyyeleri...”¹⁰² ifadesiyle Osman Şems’in şiirlerinin, akıcı olmanın yanında mânâ bakımından da kudretli olduğuna işaret etmektedir. Aynı manzumeyi “vahdet-i vücûda dâir pek mühim hakâyıkı câmi’dir” sözleriyle öven Hüseyin Vassâf, “Hz. Osman Şems, bu encümenin [Encümen-i Şuarâ] medâr-ı zîneti olacak derecede, nazımda da mevki sâhibi olduğuna şüphe yoktur. Demek ki Cenâb-ı Şeyh’in kemâlâtı o zaman bile takdir olunmaya başlanılmıştır.”¹⁰³ demektedir. Süleymaniye Kütüphanesi Kemal Edib Kürkçüoğlu Bölümü 10 numaralı nüshanın sonundaki tercüme-i halde Vassâf, şair için “aşk-ı ilâhî cidden galeyan idüp bu sâyede âteşin sözler söylemeye başlamış”¹⁰⁴ diyerek şiirlerinin ilâhî aşkla yazıldığının altını çizer. *Cerîde-i Sûfîyye*’deki makalesinde de Vassâf, “mürettep, ve pek âşıkâne ve mutasavvifâne ve o mertebe şâirâne dîvânı vardır”¹⁰⁵ diyerek yine Şems’in şairliğini tasavvufî yönüyle birlikte ele alır. Aynı yazar *Sefîne*’de Osman Şems’in dîvânının baştan sona ilâhî hakikatlerle dolu ve engin bir deniz olduğunu da belirtmektedir.¹⁰⁶

İbnülemin Mahmud Kemal de “Âlem-i edebiyatta da makâmı âlîdir. Eşâr-ı bediâsını -bilerek- tedkik edenler, şuârânın ser-âmedânından olduğunu itiraf ederler.”¹⁰⁷ diyerek Osman Şems’in sanat bakımından birinci derece şairler arasında olduğunu belirtir. İbnülemin gibi, mübalağadan kaçınan ve devrin hemen bütün şairlerini yakından tanıyan bir ismin Osman Şems hakkında böyle bir değerlendirmede bulunması, Şems’in edebî cephesi hakkındaki tereddütleri bir nebze azaltabilir. Ayrıca “döne döne” ve “gönülden gönüle” redifli şiirleri örnek veren İbnülemin, şairin Fars Edebiyatının yanında Arapça eserlere de vakıf olduğunu belirtir.

Kemal Edib Kürkçüoğlu ise Osman Şems’in, şeyhliğinin şairliğine mâye, şairliğinin de şeyhliğine sâye olduğunu, hem şairlerin hem de ariflerin takdir edecekleri beyitleri yazan

¹⁰¹ Ahmed Sâfi, *Sefîne-i Sâfi*, XI, 1332.

¹⁰² Ahmed Sâfi, *a.g.e.*, s.1337.

¹⁰³ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 176.

¹⁰⁴ Süleymaniye Ktp., Kemal Edib Kürkçüoğlu Böl., nr.10, s.166.

¹⁰⁵ Hüseyin Vassâf, “Şeyh Osman Şems Efendi Hazretleri”, *Cerîde-i Sûfîyye Mecmuası*, sy. 75, (18 Muharrem 1332), s.286-287.

¹⁰⁶ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 195.

¹⁰⁷ İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1799.

bir şair olduğunu, az olmakla beraber Farsça ve Arapça şiirler de yazdığını ve bu şiirlerin yazıldıkları dillerin selfikasına uygun ve mânâca dolgun olduğunu ifade etmektedir.¹⁰⁸

Yukarıda verilen değerlendirmelerden Osman Şems'in, şiirden anlayan bir şair olduğu, şiirlerinin âşıkâne ve mutasavvifâne tarzda yazıldığı, şiirlerinin mânâca dolgun olduğu ve devrin ileri gelen bir şairi olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Bu değerlendirmelerden sonra Osman Şems'in, dîvânında kendi şairliği ve şiiri hakkında ipucu verecek beyitlere göz atmak gerekiyor. Klasik Türk şairleri çevrelerinde gördükleri her varlığa edebî bir dikkatle baktıkları gibi, şiirlerine veya genel bir ifadeyle sanat ve edebiyata aynı titizlikle bakmayı bilmişler; şiir ve edebî yazılarında şiir ve sanatla ilgili görüşlerini şiir diliyle ifade etmişlerdir.¹⁰⁹

Bilindiği gibi hemen her klasik Türk şairi dîvânında şiirleri hakkında bazı değerlendirmelerde bulunurlar. Genellikle mübalağalı ifadelerle verilen bu değerlendirmeler, aynı zamanda şairin şiirden ne anladığı ve şiirin nasıl olması gerektiği konusunda ipuçları vermesi bakımından da önemlidir. Geleneğe sıkı sıkıya bağlı olan dîvân şairleri poetik görüşlerini genellikle kasidelerin fahriye bölümlerinde, mesnevîlerin müstakil bölümlerinde ve gazellerin son beyitlerinde verirler. Dîvânlarda dağınık halde bulunan bu görüşler şairin edebî şahsiyetini tam olarak aksettirmeye yetmese de şairin şiirden ne anladığını ve devrin şiir anlayışını bir dereceye kadar göstermesi açısından önemlidir. Osman Şems de bu geleneğe uyarak şiirlerinde, şiirini ve şairlik yeteneğini çeşitli sıfatlarla vasıflandırmaktadır.

Osman Şems'in dîvânda şiiri ve şairlik tabiatı için kullandığı bazı sıfatlar şunlardır: “tarz-ı sühan-ver, şeh-süvârâne edâ, keşf-i esrâr, feyz-i şehâb-ı âb-ı hikmet, mizâb-ı hikmet, ilhâm-ı Hâk, sühan-ver, Hayber-i ma'nâ, hacle-i ebkar-ı hayâl-i sühan, şîrîn-sühan, sühan iklimi şahı, sühan-sâz, baħr-i ma'ânî, sühan-ı telh-i ciger-süz, dâd-ı kalem, vâkıf-ı ma'ni-i esrâr-ı şu'ûn, nükte-i râz-ı ledünnî sırr-ı Kur'an, hâme-i 'azbü'l-beyân, münşi-i i' câz-ı beyân, hâme-i mu' ciz-beyân, güfte-i 'azbü'l-beyân, rûh-ı beyân, merd-i meydân-ı sühan, hâme feyz-i Zülfikâr-ı şah-ı merdân, evc-i câh-ı hikmet, tercemân, kenz-i pinhân-hâne-i râz-ı maħabbet, esb-i hâme, hâme-i zer-peyker, çeşme-sâr-ı âb-ı hayvân, Mûsî-i mu' ciz-beyân, 'aşâ-yı hâme, hâme-i dü-nîm, hayâl-i nazm-ı firâvân, hâme-i mu' ciz-dem, hem-ser-i şahın-ı gül-istân, ejder-i Mûsî, siħr-âferîn, hûn-efşân, zü'l-fikâr-ı hâme, nuṭṭ-ı i' câz, vâkıf-ı esrâr-ı ħabâyâ-yı vücûd, lisânü'l-ğayb, mu' ciz-dem-i siħr-âferîn-i nuṭṭ, ma' cûn-ı hikmet, hâme-i mu' ciz-beyân-ı feyz,

¹⁰⁸ Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.11-22.

¹⁰⁹ Divan şairlerinin kendi şiirleri ile ilgili değerlendirmeleri ve poetik görüşleri hakkında geniş bilgi için bkz. Harun Tolasa, "Divan Şairlerinin Kendi Şiirleri Üzerine Düşünce ve Değerlendirmeleri", *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sy. 1, (İzmir 1982), s.16-17; Muhammet Nur Doğan, "Klâsik Edebiyatımızda Sanat ve Şiir Felsefesi (poetika)", *Eski Şiirin Bahçesinde*, İstanbul 2002, s.101-102.

âb-ı hayât-ı zulmet, zîbâ şî‘r, manzûm le‘âlî-i hikem, mezâyâ-yı ma‘ânî, kîlk-i haţ-ı mu‘ciz-nümâ, kîlk-i hoş-âyende, nükte-dân-ı râz-ı ‘aşk, bülbül-i nağme-serâ, silk-i lü‘âl-i sühan, kîlk-i hamûş u leb-dü-nîm, midâd-ı nuţk-ı i‘câz, nükte-fehmân, nükte-sencî-i mezâyâ, nükte-i esrâr-ı mübhem, nükte-i râz-ı nihân-ı ğayb, nükte-perdâz, hâme-i dü-nîm, kâkül-i pürçîn-veş ince hayâl, zûr-âver-i tab‘, lisânu’l-ğaybîñ esrâr-hânesiniñ tercemânı, rengîn, mülk-i nazmîñ şaf-der-i şâhib-kırânı, naşş-ı rengîn-kabâ-yı sühan, ebyât-ı rengîn, kitâb-ı nâţık, ma‘nî-i ümmü’l-kitâb, üstâd-ı ledün, çeşme-i âb-ı hayât...vb.”

Na’t türünde kaleme aldığı “sözüm” redifli kasidesinde Osman Şems, şiiri ile ilgili detaylı bilgiler sunmaktadır. Neftî’nin aynı redifli kasidesine nazire olduğu anlaşılan kırk dokuz beyitlik bu manzumede şair, sözleri için “Hıızr-ı ‘âlem ‘ilminiñ râz-ı nihânı, reşha-i âb-ı hayât-ı câvidânî, sünûhât-ı Cenâb-ı Müste‘ânî, nüfûs-ı mürdeniñ rûh-ı revânı, kâlib-ı âġâh-ı kâlbe rûh-ı şânî, âsumân-ı fikrimiñ çün kehkeşânı, gevher-i lü‘lû‘-i baħr-i bî-kerân, bûy-ı verd-i âteş-i dil-sitân, dest-i kudret hâme-i âteş-zebânı, ejder-i âteş-feşân u dem-keşân, velâyet mîşesi şîr-i jiyânı, reh-ber-i dervâze-i kehfü’l-emân, kerrûb-ı muḡaddes-âşiyân, nükte-dân-ı râz-ı ‘aşkıñ bî-zebânı, lisân-ı lâ-mekânıñ tercemânı, kelâm-ı bî-nişânıñ bir nişânı, ‘âşık-ı şeb-zinde-dârıñ yâr-ı cânı, Cebra’îliñ sidrede raḡbû’l-lisânı, Hâzret-i Hâssân ta‘bîr-i dehânı, Muḡammed vaşfıñ memdûh-ı şânı, mu‘ciz-beyân, vahy-i âsumânî, ser-nâme-i seb‘u’l-meşânî, farţ-ı ‘acziñ nâle-i ġuşşa-künânı, sekr-i ‘aşkıñ cezbese âh u fiġânı, mâr-ı ef’î, mülk-i nazmîñ şaf-der-i şâhib-kırânı, velâyet mülkünün şâhib-zamânı, ‘aşk-ı Mevlâ’nıñ şerâb-ı erguvânı, sāġar-ı cevher-feşân, mûcid-i elfâz u ḡallâk-ı ma‘ânî, baħş-ı ‘ilm-i rû‘yetiñ ‘aynü’l-iyânı, cevher-i ‘ilm-i ledün kenzü’l-ma‘ânî, ferş-i âsitân, ‘âlem-i ğaybîñ muḡaddes bir cihânı, naḡl-i ezhâr-ı tecellî gül-sitânı, şerḡ u faşl-ı metniniñ ‘azbü’l-beyânı, keşf-i nihân, nükte-dân, ‘âkl-ı evveliñ hayret-resânı, ‘özr-h’ân, bâġ-bân, ‘arz-ı ḡâl-i ḡâk-dânî, na‘t-h’ân, derûnî, cinânî, ‘arz-ı şenâ-yı şâyegânî, şalât ile taḡiyyât armaġânı” gibi ifadeler kullanmaktadır. Şairlik kabiliyetini lafızdan ziyade mânâ boyutuyla ele alan Şems, şiirlerini kalbine ġayb aleminden gelen ilham vasıtasıyla söylediğini ve ehl-i irfanın bu sözlerinden istifade ettiklerini belirtir:

Ḳalbime ilhâm olur ġayb ‘âleminden söylerem

Kim sünûhât-ı Cenâb-ı Müste‘ânîdir sözüm

Dîvân, 472/2

Der-i nazımından olur erbâb-ı ‘irfân müstefid

Ḳâlib-ı âġâh-ı kâlbe rûh-ı şânîdir sözüm

Dîvân, 472/4

“Sözüm” redifli ikinci kasidesinde de Osman Şems, şairliği ile ilgili önemli ipuçları verir. Şair bu manzumede de şiirinin lafzî özelliklerine hiç değinmeden doğrudan muhtevaya, yani mânâyâ dikkati çeker. Şems, sözlerini “mihr-i dıraḥşân, mühr-i Süleymân, âsumân u pertev-i mâh-ı şeb-istân, âteş-i zevk-i dil-i yağmâ-ger-i cân, hâdi-i silk-i hidâyet, sırr-ı Süleymân, bâ‘iş-i îmân-ı küfr ü küfr-i îmân, reng-i la‘l-i bâriḳ-i kūh-ı Bedaḥşân, bir piser meh-ṭal‘at-i gîsû-perîşân, minserimde bâng-i na‘t-i verd-i ḥandân, ḥasbiḥâl-i mâh-ı sükker zevk-i insân, âşiyân-ı ‘andelîb-i âh u efgân, kâşif-i esrâra pinhân, rûḥ-ı fercâm-ı nesîm-i sünbül-istân, sübhâ-i cem‘iyyet-i lü‘lû‘-i rümmân, pîr-i üstâd-ı kerem-ver-i bostâniyân, kâfir-i îmâna dehşet-baḥş-ı tûfân, sem‘-i İbrâhîm’e esrâr-ı gül-istân, hem Kelîmu’llâh hem Mûsî-i ‘İmrân, sâḥirân-ı bâṭılâna devr-i nîrân, lâne-i murğ-ı ḳudus ‘Îsî-i ‘uryân, emvâc-ı telâṭum-ḥîz-i ‘ummân, câmi‘-i sırr u nihân-ı mağz-ı Ḳur‘ân, Cebra‘îl-i zû‘l-cenâḥ-ı seyr-i ekvân, ḳuvve-i bâzû-yı ḳudret şîr-i merdân, istivâ-yı ‘arş-ı Raḥmân, ‘âşîḳ-ı şeb-zindeye rûşen-çerâğân” şeklinde tavsif eder. Bu ifadeler aynı zamanda genel anlamıyla klasik Türk edebiyatı şairlerinin poetik görüşlerini gösteren belli başlı kavramlardır. Kendisini bir kıvılcım olarak gören şair, sözlerini parlak güneşe benzetir. Yine kendisini ateş külünün zerresi kadar değersiz gören şaire göre sözleri, Süleyman’ın mührü kadar etkilidir. Osman Şems’in poetik görüşünü gösteren en iyi örneklerden biri olduğu için şiirin tamamını aşağıya alıyoruz:

Bir şerâre-peykerem mihr-i dıraḥşândır sözüm
Zerre-i ḥâkisterem mühr-i Süleymân’dır sözüm

Bir çerâğ-ı rûşen u kemter cebîn-i ‘arızam
Âsumân u pertev-i mâh-ı şeb-istândır sözüm

Kilk-i surḥîyem midâdım ḥûn-ı dil naḳşım nihân
Âteş-i zevk-i dil-i yağmâ-ger-i cândır sözüm

Meş‘al-i râh-ı meṭâf-ı Ka‘be-i maṭlûb benem
Hâdî-i silk-i hidâyet sırr-ı Süleymân’dır sözüm

Bir mey-i seyyâle-baḥşâ sāğar-ı zerrîn-tenem
Bâ‘iş-i îmân-ı küfr ü küfr-i îmândır sözüm

Bir tifâğ-ı lâle-i surḥ-ı girîbân-çâk-i ‘aşḳ
Reng-i la‘l-i bâriḳ-i kūh-ı Bedaḥşân’dır sözüm

Surh-ser bir âdem-i dāniş-ver-i dīrūzıyam
Bir piser meh-ṭal‘at-i gīsū-perīşandır sözüm

‘Andelīb-i gül-bün-i gül-şen-serāy-ı cez̄beyem
Minserimde bāng-i na‘t-i verd-i ḥandāndır sözüm

Ṭūṭ-i âteş-zebāniyam sevād-ı a‘zamiñ
Ḥasbiḥāl-i māh-ı sükker zevk-i insāndır sözüm

Serv-i bālā-ḳad ki serv-istān-ı ḥayretdir yerim
Āşiyān-ı ‘andelīb-i āh u efgāndır sözüm

Ḡonce-i ḥāmūş-ı pālīz-i cinān-ı vuşlatam
Leb-be-mührem kâşif-i esrāra pinhāndır sözüm

Bir beyāz-ı çend ṭāḳ-ı bāğ-ı ma‘dūmam ki ben
Rūḥ-ı fercām-ı nesīm-i sūnbül-istāndır sözüm

Bir nihāl-i sâde-i zıll-i riyāz-ı vaḥdetem
Sübḥa-i cem‘iyyet-i lü‘lū‘-i rümmāndır sözüm

Bir gül-istān-ı hezār-elvān-ı cism-i mümteni‘
Pīr-i üstād-ı kerem-ver-i bostāniyāndır sözüm

Şu‘le-i tennūr-ı âteş-ḥīz-i Nūḥ-ı nācīyem
Kāfir-i imāna dehşet-baḥş-ı ṭūfāndır sözüm

Bir nihāl-i nāy-ı pür-bāng-i şerer başım velī
Sem‘-i İbrāhīm’e esrār-ı gül-istāndır sözüm

Ṭūr-ı bālā-ṭāḳ-ı envār-ı tecelliyem ki ben
Hem Kelīmu’llāh hem Mūsī-i ‘İmrān’dır sözüm

Bir ‘aşāyam ki yed-i Mūsā’da şü‘bān-peykerem
Sāḫirān-ı bāṭılāna devr-i nīrāndır sözüm

Meryem-i pākīze-i maḥrem-serāy-ı ‘işmetem
Lāne-i murğ-ı kuds ‘İsī-i ‘uryāndır sözüm

Bir ḥabāb-ı eşk-i çeşm-i ‘āşık-ı dīrīneyem
Līk emvāc-ı telāṭum-ḥīz-i ‘ummāndır sözüm

Bir sevād-ı nokṭa-i sırr-ı süveydāyam ki ben
Cāmi‘-i sırr u nihān-ı mağz-ı Kır’ān’dır sözüm

Bir beyāz-ı beyza-i ‘Anḳā-yı Kāf-ı kudretem
Cebra’īl-i zū’l-cenāḥ-ı seyr-i ekvāndır sözüm

Berḳ-i te’sīr-i zebān-ı zū’l-fiḳār-ı Ḥaydar’em
Ḳuvve-i bāzū-yı kudret şīr-i merdāndır sözüm

Ādem-i ma‘nā-yı ‘aşkam ādem-i ma‘nā-yı ‘aşk
İstivā-yı istivā-yı ‘arş-ı Raḥmān’dır sözüm

Ḥāne-i esrārda şem‘-i şeb-istān her gice
‘Āşık-ı şeb-zindeye rüşen-çerāgāndır sözüm

Dīvān, 476

Farsça yazdığı gazelleri, Osman Şems’in, yukarıda şiirleri için kullandığı övücü ifadeleri haklı çıkararak nitelikte değildir. Kürkçüoğlu’nun “bu şiirler yazıldıkları dillerin selîkasına uygun, mânâca dolgundur”¹¹⁰ şeklindeki yorumunun aksine, bu şiirlerin diğer birçok klasik Türk şairleri gibi, hüner göstermek veya o dilde de nazma muktedir olduğunu ispatlamak amacıyla yazıldıkları izlenimi vermektedir.

Aşağıdaki beyitte yine şiirin mânâsına dikkati çeken şair, söylediklerinin ilâhî kaynaklı olduğunu belirtir. Zaten onun, şiirlerinde dile getirdiği de ilâhî aşktır. Bu beyitte belagat ilminin üç temel unsurdan yalnızca beyân ve ma’aniye yer verip bedi’ kavramına değinmemesi şairin, sözün süslü olmasından ziyade mânâsına önem verdiğini göstermektedir:

Beyân-ı ḥāme-i āteş-zebān-ı ṭab‘ ıma ey Şems
Fuyûzât-ı ma‘ānī şem‘-i mişkāt-ı Ḥudā’dandır

Dīvān, 157/10

¹¹⁰ Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.22.

Bilindiği gibi klasik Türk şiiri anlam bakımından farklı yorumlanabilecek bir yapıya sahiptir. Profan (dünyevî) şiirin kullandığı dille tasavvufî şiirin dili neredeyse aynıdır. İlk dönem sufi şairleri yaşadıkları manevî halleri aktarmak ya da ruhlarında coşan ilâhî aşkı terennüm etmek amacıyla kendilerinden önce oluşmuş ve belli bir geleneğe kavuşmuş olan din dışı şiir dilini, bu şiirlerde geçen “şarap” “meyhane” gibi kelimelere farklı anlamlar yükleyerek kullanmaya başlarlar. Buna mukabil beşerî aşkı dile getiren şairler de sûfilere ait kavramları şiirlerinde kullanmaktan geri durmadıkları için sözkonusu şairlerin şiirlerinde bahsettikleri aşkın ilâhî veya beşerî olduğunu kesin olarak söylemek çoğu zaman mümkün görünmemektedir.¹¹¹ Hemen her mutasavvıf şairin, şiirlerinin ehli olmayan kişilerce yanlış anlaşılma kaygısı, Osman Şems’te de göze çarpmaktadır. Belki de bu yüzdendir ki, o şiirlerinin yayılmasını ve ehli olmayanlar tarafından okunmasını istememiştir. Şems, şiirlerini vahdet semasında gezinen nisan bulutlarına benzetir. Bu bulutlardan damlayan nisan yağmurları, sözlerinden anlamayanlar için bir zehir iken, irfan ehli için ise bu damlalar inciye dönüşür:

Sözüm ef î-nihâda zehr u deryâ-dilde dürr olmak
Semâ-yı vahdet üzre ebr-i nîsân oldığımdandır
Dîvân, 191/9

Olmayan hâl ehli fehî itmez kelâm-ı mu‘ciziñ
Añlamaz insân sözün ey **Şems** insân olmayan
Dîvân, 526/7

beytinde acze düşüren kelamını (kelâm-ı mu‘ciz) irfan ehli olmayanların anlamayacağını ifade eden şair bu nedenle susmayı tercih eder. Zira bu sözlerin anlaşılması için bu vadide dile, sese ve harfe ihtiyaç duyulmaz; sırra vakıf olanlar için bunların dilsiz ifade edilmesi yeterlidir:

Ne mümkün añlamak **Şems**’iñ nevâ-yı kilik-i i‘câzın
Ki sen râz-ı derûn-ı nây-ı Mevlânâ’yı bilmezsin
Dîvân, 537/10

Bî-zebân naķş ideriz levh-i dile ‘ilm-i ledûn
Elde bir kilik-i hoş-âyende zebân istemeyiz
Bûlbûl-i nağme-serâyız o gül-istânda ki **Şems**
Mebhâş-i gonce-i vahdetde dehân istemeyiz

¹¹¹ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Nasrullah Pürcevâdî, *Can Esintisi*, (terc.Hicabi Kırlangıç), İstanbul 1998, s. 295-351.

Dîvân, 331/10

Şol râzı kim ister iseñ ol lafz ile dinmez
Dîvâne dilim bezmine hāmūş-nedīm ol

Dîvân, 429/9

İdüp bî-ḥarf u lafz u şavt [u] güftār ‘ aşık u ma‘ şük
Bilindi ğaybıñ esrârı münādî vü münādâdan

Dîvân, 477/66

Tavzîhine ḥâcet nedir ey **Şems** bu sırrıñ
Erler dimiş **el-‘ârifu yekfihü’l-işârât**

Dîvân, 65/13

Söylenmemiş mânâyı yani mazmunu bulmak dîvân şairlerinin amaç edindikleri hususlardan biridir. Şairler belli bir hayal ve düşünce etrafında şekillenen ve sınırlı söz varlığı ve söyleyiş tarzı ile belirlenen bu şiir geleneği içerisinde kendilerine yer edinmek amacıyla daha önce söylenmemiş olanı ifade etmek istemişlerdir.¹¹² Osman Şems de bu geleneğe uyarak şiirlerinde kendisini yeni mânâlar bulan biri olarak görür. Aşağıdaki beyitte, söylediği bu sözlerin, gayb âleminde kalemine gelen gizli bir dil olarak gördüğünü belirtir:

Hallâk-ı ma‘nâ-i süḥanam ki ider zuhûr
Ġayb-lisân-ı kılîk-i yedimden lisân-ı ğayb

Dîvân, 47/2

Şems bu ḥacle-i ebkâr-ı hayâl-i süḥanıñ
Şedd-i pâzû-yı dile mûy-ı miyânın çekeriz

Dîvân, 313/5

Aşağıdaki beyitte de kendisini mânâ denizi olarak görür:

Benem ol baḥr-i ma‘ânî ki kenâr-ı süḥana
Görinür nice mezâyâ ḥas u ḥaşâkimden

Dîvân, 501/2

Egerçi şâ‘iriyyetle mübâhât eylemem dehre
Süḥan-perdâzlık ‘indimde hāmūş ile yek-serdir

Dîvân, 153/ 43

¹¹² Mine Mengi, “Dîvan Şiiri ve Bîkr-i Mana”, *Dîvan Şiiri Yazıları*, Ankara, 2000, s.22.

beyti ile kendisinin şairliği ile övünmediğini ve dahası şiir söylemekle suskunluğun aynı olduğunu belirten şair, devamındaki beyitte kendisini bu kez Hz. Musa'nın unvanı olan "Kelîm" sıfatı ile vasıflandırır; elinde mucizeler gösteren kalem ise, Hz. Musa'nın elindeki asa gibi bir anda erkek bir ejderhaya dönüşür:

Kelîm'em hâme-i mu' ciz-beyân ammâ ki destimde
‘ Aşâ-yı Mûsî-i ‘İmrân gibi bir ejder-i nerdir
Dîvân, 153/44

Şiirlerini yine Hz. Musa'nın *Kelîm* unvanına benzeten Şems, şairlik yeteneğinin kendisine gayb alemlerinden arz edildiğini belirtir:

Ey **Şems** tavr-ı ‘ aşkda eyler kelâm ‘ arz
Her dem kelîm-i tab‘ ıma ‘ azbü'l-beyân-ı ğayb
Dîvân, 47/7

Şiirde esas olanın mânâ olduğunu her fırsatta dile getiren Osman Şems aşağıdaki beyitte kendisinin mânâ doruğundaki güneş olduğunu söyler:

Ben o **Şems**-i evc-i ma' nâyam ki diller burcına
Berķ urur nûr-ı tecellî peykerimden reng reng
Dîvân, 400/10

Aşağıdaki beyitte de şairlik gücünün farkına varan birçok kalem ve dîvânın kıskançlıktan paramparça olduğunu söyler:

Şems te'şîr-i zebânım hâme-i Fâ'îk gibi
Eyledi eş'ârda çok kîlk u dîvân çâk çâk
Dîvân, 399/8

Hâme-i âteş-zebânımdan çıkar dūd-ı siyâh
Şanki bir kânündür pür-âteş-i sūzân gönül
Dîvân, 424/4

Her sözünün kalbine doğan Rabbânî ilhamlar olduğunu belirten şair, kendisini söz üstadı olarak görür ve bu yeteneği ile övünür:

Ey **Şems** muhakkaķ benem üstâd-ı sūhan kim
Her nuṭkuma ilhâm-ı Hâķ imdâd-resimdir
Dîvân, 181/5

Söz mânâsının Hayber şehrine teşbih edildiği aşağıdaki beyitte şair, kendisini bu şehri fetheden Hz. Ali'ye; elindeki kalem de Hz. Ali'nin çift ağızlı kılıcı Zülfikar'a benzetir:

Feth olur Hayber-i ma' nâ-yı sühan tâ bize kim
Hâmeniñ bāriḳ-i tîḡ-i dü-zebānın çekeriz

Dîvân, 313/3

Manastırlı Fâik'e nazire olarak yazıldığı anlaşılan aşağıdaki beyitte şair, şiirin sihir meydana getirme özelliğine sahip olması gerektiğinin üzerinde durur:

Fâ'îḳ o mâh-peykeri tavşîf ider iken
Şâ'ir odur ki hâmesi sihr-âferîn olur

Dîvân, 282/V

Vahiy meleği olan Cebrail'in mânâya benzetildiği beyitte şair, kendisini Cebrail'i avlayan bâz-ı eşhebe (beyaz doğan) benzetir. Bu doğanın kanatları ise ilâhî aşk ile donatılmıştır:

Lânesinden eylerem ma' nâ-yı Cibrîl'i şikâr
Şâh-bâl-i ' aşḳ ile hem-seyr-i bâz-ı eşhebim

Dîvân, 452/2

Şems zulmet ' âlem-i zulmet-serây-ı hâtırın
Nuṭḳ-ı i' câz-ı belîḡin âb-ı hayvândan ğaraḡ

Dîvân, 358/10

Feyz nurlarının şairlik yeteneğine henüz arkadaşlık yaptığını belirten şair, bu feyizler söylenmeye başladığında bir damlasının bile ab-ı hayat olmaya kafi olduğunu söyler:

Meydân-ı güft ü gûda henüz ney-süvârdır
Eşheb-süvâr-ı ṭab' ım içün hem-' inân-ı feyz

Âb-ı hayât-ı zulmet olur **Şems** reşhası
Nuṭḳa gelürse hâme-i mu' ciz-beyân-ı feyz

Dîvân, 359/10-11

Sevgilinin yüzünden fışkıran feyizlerden dolayı şairin kalem, aşkın mânâ bahçelerinde öten bülbüllere dönüşür:

Şems feyz-i vech-i dil-dâr ile kilik-i hoş-demim
Gül-şen-i ma‘ nâ-yı ‘ aşkıñ tûṭ-i gūyāsıdır

Dîvân, 206/5

Mucize etkisi bulunan çift kanatlı kalemin ağzına gelen gayb ilmine dair ince mânâlar Kur’ân’ın sırrındandır:

Hâme-i mu‘ ciz-beyân-ı zû‘l-cenâheyn ağzına
Nükte-i râz-ı ledünnî sırr-ı Kur’ân’dan gelür

Dîvân, 297/6

Osman Şems’in şiirleri için kullandığı bir başka sıfat da “söylenişinde tatlılık bulunan” anlamına gelen “azbü‘l-beyân” ifadesidir. Söylenişinde tatlılık bulunan sözleri, aşkın feyziyle tasavvufî tarzda taze sözler söylemiştir:

Hâme-i ‘ azbü‘l-beyânın Şems feyz-i ‘ aşk ile
Söyledi bu şive-i ‘ irfânda güftâr ter

Dîvân, 289/10

Şair, aşağıdaki beyitte Hz. İsa’nın ölüleri diriltme mucizesini anlamayanlar için, kendi şiirlerini görmelerini tavsiye eder:

N’idügin bilmezseñiz i‘ câz-ı rûḥu’llâḥ eger
Hâme-i mu‘ ciz-beyân-ı Şems’in âşârın görüñ

Dîvân, 408/10

Şarabın azap veren acısından korkanlar şairin, söylenişinde tatlılık olan sözlerinden neşelenirler:

Güfte-i ‘ azbü‘l-beyânından olurlar neş’e-yâb
Ḥavf idenler Şems telhî-i ‘ azâb-ı bâdeden

Dîvân, 508/6

Kendisini muhabbet sırlarının bulunduğu hazine olarak gören şair, mucizeli kaleminin kendisine tercüman olduğunu belirtir:

Kenz-i pinhân-ḥâne-i râz-ı maḥabbetsin ki Şems
Hâme-i mu‘ ciz-beyânın tercemân olmuş saña

Dîvân, 29/5

Osman Şems, dîvânında sözlerinin hikmetli oluşuna da değinir. Yalnız, bu hikmetli sözler klasik Türk şiirinde “hikemî tarz” diye bir ekolün de adı olan okuyucuyu düşündürmek, uyarmak amacıyla söylenen şiirlerden farklıdır. O, hikmet kelimesini felsefi anlamda gizli düşünce, bilinmeyen neden, varlıkların ve olayların yaratılmasında Allah’ın insanlar tarafından anlaşılamayan amacı olarak kullanır. Şair bu hikmetli sözlerin kendisine Peygamberin torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in himmetiyle verildiğini belirtir:

Hâzret-i Sıbteyn olup hem-dem lisânü’l-ğayb ile
Destime gül-câm-ı şahbâ-yı kerâmet virdiler
Kılmağa mu‘ciz-dem-i sihr-âferîn-i nuṭkumı
Eyleyüp himmet baña ma‘cûn-ı hikmet virdiler
Dîvân, 142

Aşağıdaki beyitlerde yine şair, manzum söz söylemeyi ilâhî sırları yani hikmetleri çözenin aracı olarak görür:

Göñül beyt-i İlâhî’dir zebân mîzâb-ı hikmetdir
Ma‘ânî-i sühan feyz-i şehâb-ı âb-ı hikmetdir
Dîvân, 176/1

Meger ol şi‘r ola manzûm le’âlî-i hikem
Yâ mezâyâ-yı ma‘ânîde taşavvuf-maḳrûn
Dîvân, 479/14

Şairin kendi şiirleriyle ve dolayısıyla şiirden ne anladığı ile ilgili düşüncelerini gösteren örnek beyitleri çoğaltmak mümkündür. Ancak bundan sonraki örnekler yukarıda verilenlerin tekrarı mahiyetinde olacağı için diğer örneklerin yalnızca beyit numaralarını vermekle iktifa ediyoruz: 10/8, 670/6, 77/7, 85/7, 125/7, 204/8, 207/6, 266/5, 315/4, 423/1, 477/15, 108/7, 122/8, 193/8, 220/4, 252/5, 277/6, 331/10, 349/10, 537/10, 604/5, 642/10, 657/57, 4/3, 9/8, 26/5, 43/29....vb.

Şairlerin yetişmesinde önemli bir mektep görevi gören nazire yazma geleneği, şairlerin nazire yazdıkları meşhur şairleri geçme arzusunun yanında üstad şairleri ta’zim etmek amacına da hizmet etmiştir.¹¹³ Klasik Türk edebiyatında hemen her şairde görülen taktir ettiği şairlerle kendisini kıyaslama ve onları tanzir etme Osman Şems’in şiirlerinde de göze çarpmaktadır. Osman Şems, değer verdiği şairlerin dîvânlarını okumuş ve bazılarına da nazireler yazmıştır. Şairin şiirlerinde adını zikrederek gazellerine nazire veya tahmis yazdığı

¹¹³ M. Fatih Köksal, “Nazire” *DİA*, İstanbul 2006, XXXII, 456-458.

şairler şunlardır: Molla Câmi, Necâtî, Fuzûlî, Ruhî-i Bağdadî, Nedim, Hersekli Ârif Hikmet, Koniçeli Kâzım Paşa, Manastırlı Hoca Salih Naili, İbrahim Halet Bey, Ziya Paşa, Mehmed Memdûh Fâik Bey, İbrahim Hakkı Bey, Süleyman Senîh, Diyarbakırlı Kâmî, Şeyh Vasfî. Ayrıca dîvânda Attâr, Mevlânâ, Nesîmî, Hâfız, Sa'dî, Senâî-i Gencevî yalnızca isimleri zikredilerek geçer.

Öncelikle Osman Şems'in taktir ettiği, şiirlerinde isimlerini andığı ve bazılarına nazire söylediği İran şairlerinden söz edelim. İran'ın büyük mutasavvıfı Molla Câmi'nin (ö. 1492) "Ey Resûl-i Kureşî şâh-süvâr-ı Medenî" ve "Lî hâbîbi 'Arabîyyün Medeniyyun Kureşî" diye başlayan gazel nazım şekliyle yazılmış iki na'tine Osman Şems, Türkçe mısralar eklemek suretiyle taştîr yazarak ondan etkilendiğini açıkça göstermiştir. Taştirlerin ilk bentleri şöyledir:

ای رسول قرشی شاهسوار مدنی
Dü-cihân serveri Allâh eviniñ büt-şikenî
Nuṭṭ-ı pâkiñle tütüldü fusaḥânîñ dehenî
Kıldı ḥâmûş lebiñ bülbül-i verd-i 'Adnî
بلبل مکہ و بطحا و سهیل یمنی

Dîvân, 662/I

لی حبیب عربی مدنی قرشی
Ki benem âteş-i 'aşk ile anıñ nâle-keşi
Öyle maḥbûb ki yokdur dü-cihân içre eşi
Kemterîn zerre-i dergâhına almam güneşi
که بود درد غمش مایه شادی و خشی

Dîvân, 663/I

Osman Şems'in, kendisini yetiştirirken, hem şekil hem de hayal yönünden en fazla Fuzûlî'nin etkisi altında kaldığını söylemek abartılı olmasa gerek. Dîvânda büyük şairin adı iki kez geçmektedir. İlki, onun meşhur "Vaṭanımdır vaṭanımdır vaṭanımdır vaṭanım" mısralı gazeline yazdığı tahmiste (*Dîvân, 453/V*); diğeri, aynı zamanda Üsküdarlı Hakkı'nın isminin de geçtiği,

Şems-i mu' ciz-dem Fuzûlî Ḥaḫḫ-i hoş-gū gibi
Saḥa-i tanzîr-i eş'ârında cevân eylemiş

Dîvân, 349/10

beytinde geçer. Bunlar dışında, adını anmadığı halde Fuzûlî'ye nazire olduğu açıkça belli olan şiirlerin sayısı da oldukça fazladır. Meselâ; Osman Şems'in,

Ehl-i imān oldur eyler secde cānānım görüp
Kāfir oldur k'eylemez imān imānım görüp
Dîvân, 59/1

Egerçi benligim oldu baña hicāb saña
Velî ben olmasam olmaz idi niķāb saña
Dîvân, 25/1

Ey kamer-ṭal' at sipihr-i dil ki eyvāndır saña
Kişver-i ervāḥ-ı bî-pāyān dîvāndır saña
Dîvân, 34/1

Gel süveydā-yı dilimde ķulzüm-i 'ummāna baķ
Bir avuç toprak içinde baķr-i bî-pāyāna baķ
Dîvân, 367/1

Künc-i ceyb-i ħırķa-i faķr u melāmet bekleriz
Rūḥ-ı ķudsi-āşiyānız evc-i vaḥdet bekleriz
Dîvân, 309/1

Murğ-ı gönlüm lānesi zülf-i perîşānıñdadır
Naḥl-i 'ömrüm ķāmet-i serv-i ħirāmānıñdadır
Dîvân, 268/1

matlalı gazeller Fuzûlî'nin,

Ol ki her sâ' at gülerdi çeşm-i giryānım görüp
Ağlar oldu hālîme bî-raḥm cānānım görüp¹¹⁴

Kemāl-i ħüsn virüpdür şerāb-ı nāb saña
Saña ḥelāldir ey muğ-beçe şerāb saña¹¹⁵

Ey melek-simā ki senden özge ḥayrāndır saña
Ḥaķ bilür insān dimez her kim ki insāndır saña¹¹⁶

¹¹⁴ Fuzûlî, *Türkçe Divan*, (haz. Kenan Akyüz vd.) Ankara 1958, s.160.

¹¹⁵ Fuzûlî, *a.g.e.*, s.142.

¹¹⁶ Fuzûlî, *a.g.e.*, s.145.

Reng-i rüyından dem urmuş sāğar-ı şahbāya bak
Āfītāb ilen kıılur da‘ vī dutılmış aya bak¹¹⁷

Nice yıllardır ser-i kūy-ı melāmet bekleriz
Leşker-i sulţān-ı ‘irfānız velāyet bekleriz¹¹⁸

Ezel kātibleri ‘uşşāk bahtın kara yazmışlar
Bu maзмūn ile haţ ol şafha-i ruhsāra yazmışlar¹¹⁹

Āşiyān-ı murğ-ı dil zūlf-i perīşānıñdadır
Kanda olsam ey perī gönlüm seniñ yanıñdadır¹²⁰

gazellerine vezin, kafiye ve redif açısından nazire görümündedir. Benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür. Yine Şems’in,

Sen itdiñ hüsnuñe mā’ıl ben oldum cevriñe kā’ıl
Yoluñdan dönmezem hāşıl ki da‘ vā hep seniñ-çündür
Dîvân, 192/5

Bulamazsın şer‘ den ğayrı şırāţ-ı müstaķīm
İster iseiñ hikmet-i dünyā vü mā-fihāyı bil

beyitlerinde de hayal ve kullanılan sözcükler bakımından Fuzûlî’nin etkisi hissedilmektedir.

Terkib-bendi ile Türk edebiyatının hiciv üstatları arasında sayılmasına neden olan Ruhî-i Bağdadî de (ö. 1605) Osman Şems’in edebî şahsiyetinin oluşmasında etkili olmuş isimlerdendir. Bu etkilenme, Rûhî’nin bazı şiirlerinin muhtevasını oluşturan Kerbelâ mersiyesi ile ilgili olmalıdır. Rûhî-i Bağdâdî’nin Kerbelâ mersiyesi tarzında yazılmış olan,

Çāk kııl sineñi kim mäh-ı muharremdir bu
Ey gönül āh u figān it dem-i mātemdir bu¹²¹

diye başlayan gazeline,

¹¹⁷ Fuzûlî, *a.g.e.*, s.182.

¹¹⁸ Fuzûlî, *a.g.e.*, s.247.

¹¹⁹ Fuzûlî, *a.g.e.*, s.192

¹²⁰ Fuzûlî, *a.g.e.*, s.209.

¹²¹ Coşkun Ak, *Bağdathı Rûhî Dîvânı*, C.II, Bursa 2001, s.905; Rûhî-i Bağdâdî, *Külliyât-ı Eş’âr*, İstanbul 1287, s.328.

Mâh-ı çarhı dime mâh-ı nev-i ‘âlemdir bu
Bâr-ı mâtem ile bir mâh-ı kad-i hamdır bu
Sîne-i çarhda yâ dâğ-ı mücessemdir bu

Dîvân, 554/I

mısralarını ekleyerek tahmis yazan Osman Şems’in içtenlik ve duyarlılık açısından Rûhî-i Bağdâdî’den geri kalmadığını söyleyebiliriz.

Nedim’in,

Çaşların bâlâda seyr it ruhların gör zîrde
Kıl temâşâ huldı zîr-i sâye-i şemşîrde¹²²

matlalı şiirine aynı redif ve aynı kafiyele,

Ebruvân-ı yâri seyr it gamzesin gör zîrde
Nâvek-i dil-düzdur kıavs-ı kâzâ-te’şîrde

Dîvân, 642/1

diye başlayan gazeli yazan şair, Nedim’in aksine şiirine tasavvufî bir hava vermiş görünmektedir.

Osman Şems’in,

Sipîhr-i vahdetiñde Şems-veş püyân-ı ‘aşk oldum
Ki ser-gerdân-ı bezm-i sāğar-ı şahbâ-yı ‘aşk oldum
Cemâliñ gül-şeninde bülbül-i gūyâ-yı ‘aşk oldum
Derûnum nâle-i hecriñle deldim nây-ı ‘aşk oldum
Ki şeh-nây-ı nevâ-perdâz-ı Mevlânâ-yı ‘aşk oldum
Dilimde nâle-i âteş-nişârım varsa sendendir

Dîvân, 195/7

makta’lı müseddesi, Şeyh Gâlib’in Mevlânâ medhiyesinde yazdığı,

Efendimsin cihânda i‘tibârım varsa sendendir
Miyân-ı ‘âşıkânda iştihârım varsa sendendir¹²³

¹²² Ahmed Nedim, *Dîvân*, İstanbul 1338 (1340), s.174.

¹²³ Naci Okçu, *Şeyh Galib, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Şiirlerinin Umumi Tahlili ve Divânının Tenkitli Metni*, Ankara 1993, s.580.

mısralarıyla başlayan gazeliyle –nazım şekli dışında- hem şekil hem de muhteva birliği içindedir. Osman Şems’in, dîvânda ismi zikredilmese de, Şeyh Gâlib’i okuduğu ve ondan etkilendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca dîvândaki 193. ve 196. gazeller de Şeyh Gâlib’in aynı redifdeki gazellerine naziredir.

Osman Şems ayrıca Necâtî’nin;

Ayağı yer mi başar zülfüne ber-dâr olanıñ
‘ Aşk u şevk ile virir cân u seri döne döne¹²⁴

şeklindeki meşhur beytini, yazdığı müseddesin (*Dîvân*, 619) ilk bendinde aynen kullanarak tazmin etmiştir.

Osman Şems, çağdaşı olduğu şairlere de nazireler yazmıştır. Nazire yazdığı isimler genellikle kendisinin de mensubu olduğu Encümen-i Şuarâ şairleridir. Bozulan klasik edebiyat anlayışına ve yeni gelişmekte olan modern şiire tepki olarak ortaya çıkan Encümen-i Şuarâ topluluğu şairlerinin sık sık nazire geleneğine müracaat ettikleri bilinmektedir.¹²⁵ Nazirecilik önceleri, eski şairlerin en güzel gazellerini beğenip benzerini ya da daha iyisini yazma gayretiyle olurken; Osman Şems’in yaşadığı dönemin nazirecilik anlayışında ise hürmet, iltifat ve teşvik etme amaçlarına da hizmet eder. Kudretli şairlerin yanında birbirilerine de nazireler söylemelerinin topluluk üyelerinin aralarındaki birlik ve dayanışma ruhunun gelişmesine vesile olduğu da unutulmamalıdır. Osman Şems’in, topluluğun diğer şairlerini tanzir etmesini de bu açıdan ele almak gerekiyor. O, isimlerini makta beyitlerinde zikrederek nazire yazdığı şairlerinden övgü ile bahseder.

Encümen-i Şuarâ şairlerinden Koniçeli Kâzım (ö. 1889),

Hilâl-eburûlarıñ evşâfını taşmîm ider meh-tâb
Meh u hürşîde fazl-ı richâtiñ teslîm ider meh-tâb¹²⁶

matlalı şiirinin “n’ola Şems-i sühân-verden nazîre istesem Kâzım” mısraı ile Osman Şems’in kendisine nazire yazmasını istemiştir. Aynı zamanda meydan okuma anlamına gelen 7 beyitlik bu gazele Osman Şems,

Hilâli kaşıña teşbîh idüp tersîm ider meh-tâb
Ruhuñ mir’ât-ı vech-i **aḥsen-i takvîm** ider meh-tâb

¹²⁴ Ali Nihat Tarlan, *Necatî Beg Divanı*, Ankara 1992, s.360.

¹²⁵ Metin Kayahan Özgül, *a.g.e.*, s.257-284.

¹²⁶ Ramazan Bardakçı, *Musa Kazım Paşa, Hayatı-Sanatı ve Külliyyatı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2007, s.906.

matla ile başlayan 9 beyitlik bir nazire yazmıştır. Naziresinde Osman Şems Efendi, zemin şiirde bulunan “teşnīm, tersīm, ta‘līm, taḫdīm” kelimelerini aynen alır.

Osman Şems, yine encümen şairlerinden Nâilî-i Cedîd olarak da bilinen Manastırlı Hoca Salih Nâilî’nin (ö. 1876) iki gazeline nazire söylemiştir. Osman Şems’in söylediği nazirelerin ilk beyitleri şöyledir:

Çeşm-i ḥaḫ-bîni ki eyler ḥābdan bîdâr şubḥ
Cân-gāhîñ eyler el-Ḥaḫ matla‘ u’l-envâr şubḥ

Dîvân, 106/1

Yâr kesdiñ cûy-ı luṭfuñ çeşme-i ümmîdden
Eyledim fevvâre peydâ dîde-i nevmîdden

Dîvân, 502/1

Ziya Paşa’nın da Farsça bir gazeline tahmis yazan Osman Şems, bu dille de şiirler yazabildiğini göstermiştir. Bu tahmisin ilk bendi şöyledir:

عشق يك مينای سرشار منست
حسن صهبای جگرخوار منست
كلبه احزان گلزار منست
جور نقل مجلس يار منست
درد مهر وی قدحکار منست

Dîvân, 61/I

Üsküdarlı İbrahim Hakkı Bey’in (ö. 1895), Fuzûlî’nin “Tâ ki ṭâḫ-ı zer-nigârîñ çarḫı vîrân eylemiş”¹²⁷ mısraıyla başlayan gazeline aynı vezin ve kafiye ile yazdığı,

Ṭarf-ı rûyunda o meh zülfüñ perîşân eylemiş
Ehl-i ‘aşḫîñ başına dünyâyı zindân eylemiş¹²⁸

gazeline Osman Şems her iki şairin de ismini anarak bir nazire yazmıştır. Şiirin ilk beyti şöyledir:

Nûr-ı vechiñden ki Ḥaḫ mihri dıraḫşân eylemiş
Dîde-i dünyâyı seyrânında ḥayrân eylemiş

¹²⁷ Ali Nihad Tarlan, *Fuzuli Divanı*, İstanbul 1950, s.79.

¹²⁸ Arzu Yıldırım, *Üsküdarlı Hakkı Bey Divanı*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya 2006, s.191.

Yine İbrahim Hakkı'nın,

Pervâne-i şem^ç -i harem-efrûz-ı ferâğız
Zann itme bizi bülbül-i destân-zen-i bâğız¹²⁹

diye başlayan gazeline Osman Şems,

Sûzân-ı maḥabbetle ki pür-şu^ç le-i dâğız
Reşk-âver-i gül-bâğ-ı ciger-sûz-ı çerâğız

Dîvân, 319/1

matlalı gazeli yazmıştır. Osman Şems Efendi, Mevlevî şair Süleyman Senîh'in (ö. 1900),

Virdi revnaḳ leb ü zülf ü ruḥ-ı berrâḳ saña
Yandı şâm u şafaḳ u şubḥla âfâḳ saña¹³⁰

matlalı 5 beyitlik gazeline 6 beyitlik bir nazire yazmıştır. Zemin şiirde geçen “berrâḳ, müştâḳ, ‘uşşâḳ” kelimelerini aynen kullanan Osman Şems, bu şiirinde peygamberimizi övmüştür. Daha ince hayallerin samimî ifadelerle dile getirildiği bu şiiriyle Osman Şems'in, söyleyiş bakımından da Senîh'i geride bıraktığı söylenebilir. Osman Şems'in gazelinin ilk beyti şöyledir:

Vech-i tekrîmi idüp cebhe-i berrâḳ saña
Kıldı Ḥaḳ ehl-i dili cân ile müştâḳ saña

Dîvân, 27/1

Şair, Hersekli Ârif Hikmet'in de,

Ne kadar tefrîka bend olsa da eczâ-yı vücūd
Zâ'il olmaz yine mâhiyyet-i sîmâ-yı vücūd¹³¹

matlalı gazeline yaklaşık aynı hayallerle şu nazireyi yazar:

Eyleyüp ‘aşḳ ile merdân-ı Ḥaḳ ifnâ-yı vücūd
Buldılar ‘âlem-i ıtlâḳda ibḳâ-yı vücūd

¹²⁹ Arzu Yıldırım, *a.g.e.*, s.187.

¹³⁰ Oğuzhan Uzun, *Divan-ı Senih, İnceleme-Metnin Çeviri Yazısı- İndeks*, Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş 2010, s.427.

¹³¹ Hersekli Ârif Hikmet Bey, *Divan*, İstanbul 1335, s.150.

Ayrıca Mehmed Memdûh Fâik Bey, Diyarbakırlı Kâmî ve Şeyh Vasfî'nin gazellerini de tanzir eden Osman Şems, bu şairleri dîvânında sırasıyla şu şekilde anar:

Şems te'şîr-i zebânım hâme-i Fâ'îk gibi

Eyledi eş'ârda çok kıl u dîvân çâk çâk

Dîvân, 399/8

Cenâb-ı Kâmî-i mu'ciz-beyâna hem-'inân oldum

Sûhan deştinde kim ol şeh-süvârâne edâdandır

Dîvân, 157/9

Gül-zemîn-i Hâzret-i Vaşfî'de mişl-i bâğ-bân

Bulmuşam bûy-ı şafâ gül-berg-i bâlâ-ğîzden

Dîvân, 511/6

Osman Şems'in, bunlar dışında çağdaşlarından özellikle Hersekli Ârif Hikmet, Namık Kemal ve Ziya Paşa gibi şairlerle aynı redif ve kafiyeleri kullandığı şiirleri vardır. Kürkçüoğlu adı geçen şairlere ait şiirlerin hepsinin Osman Şems'e nazire olduğunu belirtmişse de¹³² bu manzumelerde isim geçmediği için adı geçen şairlerin Osman Şems'i tanzir ettiğini kat'i olarak söylemek zordur. Zira şiirlerde kullanılan redif ve kafiyelerin, Encümen-i Şuarâ mensuplarının çoğu tarafından kullanılan ortak redifler olduğu bilinmektedir.¹³³

Osman Şems'in şairlikteki konumu ile başka şairleri etkileyip etkilemediği mevzusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Kaynaklarda şairlik kudretiyle başka şairler üzerinde etki bıraktığı konusunda herhangi bir bilgi bulunmaz. Başka şairler tarafından gazellerine yazılan bazı nazireler mevcuttur. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi, her zaman tanzir edilen şairin, nazire yazan şair üzerinde tesirli olduğu şeklinde bir hükme varmak zordur. Şairliğinden ziyade mutasavvıflığı ile öne çıkan Osman Şems'in bazı gazellerinin tanzir edilmesi, kendisine duyulan hürmetin bir işareti olabileceği de unutulmamalıdır. Meselâ;

¹³² Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.18-22.

¹³³ Metin Kayahan Özgül, *a.g.e.*, s.257-259.

Pey-rev-i nev-eser-i Şems-i İlāhî'yiz biz
Ki odur ehl-i dile kâşif-i eṭvâr-ı şühûd¹³⁴

diye biten gazelinde Osman Şems'in açtığı yoldan gittiğini itiraf eden,

Pertev-i feyzi ile Şems-i cihân-ı hünerin
Rûşen oldu baña esrâr-ı mezâyâ-yı vücûd¹³⁵

beytiyle de Osman Şems'in feyzi ile sırların kendisine açıldığını söyleyen Namık Kemal'in Osman Şems'ten etkilendiği açıkça belli oluyor. Ancak, bu etkilenmeyi Sadedettin Nüzhet Ergun şu şekilde izah eder: "Mamafih bu tesir edebiyattan ziyade tasavvufta olmalıdır. Namık Kemal, tasavvuf cephesi kuvvetli olan bu mutasavvıf şairden şübhesiz ki bir hayli istifade temin etti."¹³⁶

Buna rağmen Osman Şems Efendi'nin yazdığı bazı şiirlerinin başka şairler tarafından bizzat ismi anılarak tanzir edildiğini de belirtmek gerekiyor. Meselâ Salih Fâik'in,

Bî-vefâlıklar görünce dilberimden reng reng
Eşk-i ḥasretidir akan çeşm-i terimden reng reng¹³⁷

matlalı gazeli, Osman Şems'in,

Hâk olup hûn-âbe-i eşk-i terimden reng reng
Gül-şen oldu kaṭre-i feyz-âverimden reng reng

Dîvân, 400/1

diye başlayan aynı vezin ve kafiyeli gazeline naziredir. Yahut Senîh-i Mevlevî'nin,

Meftûn-ı ḥüsn-i yâr-ı perî-şânsın ey gönül
Sevdâ-yı kâküliyle perîşânsın ey gönül¹³⁸

matlalı gazeli de Osman Şems'in,

Dâr-ı cihânda gözlere pinhânsın ey gönül
Bî-şübhe âşinâ-yı cihân-bânsın ey gönül

Dîvân, 425/1

¹³⁴ Sadedettin Nüzhet Ergun, *Namık Kemal, Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul 1933, s.48.

¹³⁵ Sadedettin Nüzhet Ergun, *a.g.e.*, s.48.

¹³⁶ Sadedettin Nüzhet Ergun, *a.g.e.*, s.44.

¹³⁷ *Mecmua*, İstanbul Üniversitesi Ktp., İbnülemin, TY. 2579, yk. 37b.

¹³⁸ Oğuzhan Uzun, *Divan-ı Senih, İnceleme-Metnin Çeviriyazısı-İndeks*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş 2010, s.476.

gazeline nazire olduğunu Senih'in gazelinin son beytinde açıkça ifade edilir.

Bunlar dışında Osman Şems'in özellikle "gönülden gönüle" redifli gazeline Besim Efendi, Muallim Cûdî, Edirneli Talat Bey, Abdürrezzak İlmî Efendi, Gâlib Bey, Erbilî Esad Efendi, Hazmî Efendi, Sâfî Bey, Sıdkı Bey ve Hüseyin Vassâf'ın yazdıkları nazireler vardır.¹³⁹

¹³⁹ *Sefîne-i Evliyâ*'da bu şairlerin söyledikleri nazirelerin son beyitleri bulunmaktadır. (bkz. Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 184-186.)

C. ESERLERİ

Osman Şems'in kaynaklarda *Şem'-i Şebistân*, *Kenzü'l-ma'ânî* ve *Âdâbü'l-mürîd fî-sohbeti'l-murâd* isimli mesnevîleri ile dîvânı olmak üzere toplam dört eserinden bahsedilmektedir. Kütüphanelerde *Âdâbü'l-mürîd* ve *dîvân* dışındaki eserlerin nüshalarına rastlanmamaktadır.

1. Şem'-i Şebistân

İsmi yalnızca *Osmanlı Müellifleri*'nde geçen *Şem'-i Şebistân*, mesnevî nazım şekliyle yazılmış tasavvufî bir eserdir. Adı geçen kaynakta eserin ismi yanlışlıkla *Şem' u Şebistân* şeklinde geçmektedir.¹⁴⁰ Kütüphanelerde herhangi bir nüshasına rastlayamadığımız bu eserin muhtevasını, eserin yazma nüshasını gördüğünü söyleyen Kürkçüoğlu'ndan öğrenmekteyiz. Ona göre eser, Osman Şems'in dîvânının da bulunduğu *Külliyât*'ta yaklaşık seksen sayfa kadardır.

‘Aşk ile Şem'-i Şebistân'am bugün
Mîhr ile Şems-i dıraşşânam bugün

İhtizâz ile yanar zıkr eylerem
Şâhid-i maşşûd râzın söylerem

mısralarının sık sık tekrar edildiği eserin yazım tarihi, eserin sonundaki “Şem'-i Şebistân-i mâ” terkininin ecbed hesabıyla gösterdiği 1264 (1848)'tür.¹⁴¹ Bu tarih, aynı zamanda Osman Şems'in Abdürrahim-i Ünyevî hazretlerine intisap ettiği yıllara denk gelmektedir. Yukarıdaki mısralardan eserin, aruzun *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla yazıldığı anlaşılmaktadır.

Süleymaniye Kütüphanesi, Kemal Edib Kürkçüoğlu Bölümü 502 numaralı (KE1) nüshanın 94. sayfasında geçen “Bir şerâre-peykerem mîhr-i dıraşşândır sözüm/ Zerre-i hâkisterem mühr-i Süleymân'dır sözüm” matlalı 25 beyitlik şiirin başında “Şem'-i Şebistân'dan...” kaydı bulunmaktadır. Aynı şiirin yan tarafında ise Kürkçüoğlu tarafından yazılan “Şem'-i Şebistân, s. 6.” notu vardır. Bu bilgilerden hareketle şiirin, *Şem'-i Şebistân* adlı mesnevînin giriş kısmından bir bölüm olduğu söylenebilir. Kaside nazım şekliyle kaleme alınan şiir, *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle yazılmış olup türü fahriyedir. Mahlas beyti bulunmayan manzumenin son beytinde *Şem'-i Şebistân* ismi geçmektedir:

¹⁴⁰ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, II, 271.

¹⁴¹ Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.43.

Hâne-i esrârda Şem‘-i Şebistân her gice
‘Âşık-ı şeb-zindeye rûşen-çerâğandır sözüm

Dîvân, 476/25

2. *Kenzü’l-ma’ânî*

Kütüphanelerde nüshası bulunmayan *Kenzü’l-ma’ânî* hakkında kaynaklarda da bilgi yoktur. *Osmanlı Müellifleri*’nde sadece isminden bahsedilen¹⁴² eserin muhtevası ile ilgili bilgiler, detaylı olmamakla birlikte Kürkcüoğlu’nun *Seçmeler* adlı eserinde bulunmaktadır. Buna göre eser, uzun kasidelerle başlayan ve mesnevî ile biten tasavvufî bir eserdir. Kasidelerin bulunduğu birinci kısım yirmi üç sayfadan müteşekkildir. Bu bölüm 1 Muharrem 1283 (16 Mayıs 1866)’te bitirilmiştir. Asıl mesnevînin bulunduğu kısım ise beş sayfadan meydana gelmekte ve bitiş tarihi 21 Muharrem 1300 (2 Aralık 1882)’dir.¹⁴³

Dîvân’da, 477 no’lu uzun kasidenin başında “*Kenzü’l-ma’ânî*” başlığı yer almaktadır. Bu kasidenin, eser hakkında bilgi veren Kürkcüoğlu’nun yukarıdaki ifadelerine bakılırsa, en başta yer alan uzunca kasidelerden biri olduğu düşünülebilir. 202 beyitten meydana gelen bu kaside na’t türünde yazılmıştır.

3. *Âdâbü’l-mürîd fî-sohbeti’l-murâd*

Kaynaklarda isminden bahsedilmeyen mesnevî nazım şeklindeki bu eser, tasavvuf erbabının uymaları gereken âdâb ve erkândan, şeyhe ve ihvâna karşı takınmaları gereken kurallardan bahsetmektedir. Mesnevînin adını ve yazılış sebebini Osman Şems Efendi, eserin mensur mukaddimesinde “müştâkân-ı dîdâr-ı şâhid-i maksûd olan mürîd-i edîbe teshîl-i tahsîl-i matlûb için lâzım ve vâcib olan âdâb u erkânın teberrûken sûret-i mesnevîde beyân ve tafsîline ibtidâr olunup *Âdâbü’l-mürîd fî-sohbeti’l-murâd* tesmiye olundu.”¹⁴⁴ sözleriyle açıklamaktadır. Bu ifadelere göre şair, Allah’ın cemaline müştak olan müridlerin, taleplerine kolay bir şekilde kavuşmalarını sağlayacak olan âdâb ve erkânın beyan edildiğini ve bu yüzden de eserin isminin, *Âdâbü’l-mürîd fî-sohbeti’l-murâd* olarak belirlendiğini bildirmiştir. Mensur mukaddimenin sonunda yer alan “Bir mürşid-i kâmilin lüzûmu ve anın ‘alâmâtı ve icmâlen terceme-i hâlâtı ve ol cevher-i azîzü’ş-şânı arayup bulmanın ve idrâk etmenin de’b u tarîki beyânı mukaddimâtıyla onsekiz âdâbı müstemil bir yâdigârcık ihvân-ı mü’minîn-i

¹⁴² Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, II, 271.

¹⁴³ Kemal Edib Kürkcüoğlu, *Seçmeler*, s.43.

¹⁴⁴ İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları, nr. 235/2, s.162.

tarîkate vedîa kılındı.”¹⁴⁵ sözleriyle de hem yazılış sebebine temas eder, hem de eserin tarîkate girenlere bir hediye olduğunu belirtir.

Eserin yazılış tarihi ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. Ancak Kürkçüoğlu *Seçmeler*’de bununla alâkalı olarak yaptığı incelemede eserin, Osman Şems’in kemal devrinin mahsûlü olduğu tahmininde bulunur.¹⁴⁶

Üç bölümden oluşan eser, üç sayfalık mensur bir mukaddime ile başlar. Besmele, hamdele ve salveleden sonra bu bölümde, “sırât-ı müstakîm”e talip olanların öncelikle şerâite uygun hareket etmeleri hatırlatıldıktan sonra bir mürşid-i kâmile intisap ederek kendi benliklerinden vazgeçmeleri lazım geldiği dile getirilir.

Mensur mukaddimenin ardından “Der-lüzûm-ı mürşid-i kâmil”, Ta’rîf-i mürşid-i ekmel”, “Âdâb-ı marifet-i mürşid-i ekmel” başlıklarından oluşan manzum mukaddime bölümü yer alır. 45 beyitten oluşan bu bölümde mürşid-i kâmilin gerekliliği, tarifi ve onu tanımanın âdâbı hakkında bilgiler bulunur. 18 başlıktan oluşan üçüncü bölümde ise eserin asıl yazılış sebebi olan müridin mürşidine karşı takınması gereken âdâb ve kurallardan bahsedilmektedir. Bu bölüm 154 beyit tutarındadır. Eser toplam 199 beyitten oluşmaktadır.

Âdâbü’l-mürîd hakkında Selami Şimşek tarafından bir makale yayımlanmıştır.¹⁴⁷

Aruz vezninin *fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün* kalıbıyla yazılmış olan *Âdâbü’l-mürîd*’in tespit edilen nüshaları ve özellikleri şu şekildedir:

1. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları, nr. 235/2, 235x170-170x130 mm., 16 satır, nesih, 8 varak.
2. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları, nr. 931, 195x130-165x100 mm., 13-15 satır, rik’a, 21 varak.
3. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları, nr. 1441, 200x130-160x85 mm., 17 satır, rik’a, müst. Cemâleddîn b. Ali, 1324 (1906), 9 varak.
4. Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, nr. 4031, 140x90;178x117, 15 satır, nesih, 10 varak.
5. Milli Kütüphane, Adnan Ötüken Koleksiyonu, nr. 3802/2, 200x140 mm., defter kağıdı, değişik satır, rik’a, 7 varak.

¹⁴⁵ İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları, nr. 235/2, s.164.

¹⁴⁶ Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.44.

¹⁴⁷ Selami Şimşek, “Osman Şems Efendi’nin Âdâbü’l-mürîd fi-sohbeti’l-murâd Adlı Mesnevîsinin Tahlili” *Turkish Studies, International Periodical For Languages Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/7 Fall 2009, s.538-592.

6. Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Kütüphanesi, nr. 434, 119x97-102x94 mm., Avrupa kağıt, 11 satır, rik'a, 15 varak.

7. Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Kütüphanesi, 514/2, 273x210-215x130 mm., Avrupa kağıt, 20 satır, rik'a, 7 varak.

8. Almanya Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Ms. Or. Oct. 2328, 19 varak.

4. Dîvân

Dîvânın hem şekil hem muhteva özellikleri ayrı bir başlık altında aşağıda inceleneceği için burada ayrıca üzerinde durulmamıştır.

D. DÎVÂNİ

1. Şekil Özellikleri

a. Tertip Şekli

Klasik Türk edebiyatında mürettep bir dîvânın nazım şekillerine göre sıralanması şöyledir: Kaside, küçük mesnevîler, tarih kıt'aları, musammatlar, gazeller, mukattaât, müfredât. Genel hatlarıyla böyle bir sıralamayla düzenlenen dîvânlarda bazen tarih kıt'alarının gazellerden sonra yer alması gibi bazı ufak farklar bulunur. Kaside nazım şekli ile yazılan manzumeler de kendi içerisinde nazım türlerine göre sıralanırlar; Allah'ı yücelten bir tevhidle başlayan şair, sırasıyla dîvânında münâcaat, na't, dört halife medhiyesi, devlet ve din büyükleri hakkında yazılmış medhiyeler gibi toplumun değerler silsilesi içerisinde en üst makamdan başlayarak aşağıya doğru bir sıra takip eder.¹⁴⁸

Osman Şems Efendi dîvânının mevcut nüshaları gözden geçirildiğinde hiçbirisinin klasik dîvân tertibine uymadığı görülür. Bazı nüshalarda (KE1, KE2, S2, İ) manzumeler tamamen karışık durumdadır. En fazla şiir ihtiva eden OE1 nüshası, aynı zamanda diğerlerine göre en düzenli nüshadır. Bu nüshada şiirler, nazım şekilleri dikkate alınmaksızın beytin son harfine göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Söz konusu nüshada genellikle şöyle bir sıra gözetilmiştir: Her yeni kafiye harfine -varsa- kaside, tercî-bend, muhammes, murabba vb. nazım şekilleriyle başlanmış, ardından gazellere, son olarak da kıt'alara yer verilmiştir. Bu tertipte kısmî olarak manzumelerin türlerine de dikkat edilmiştir. Örneğin; *He* harfi, murabba nazım şekliyle yazılmış bir ilâhî ile başlar. Bu ilahiyi tevhid türünde 8 beyitlik bir gazel, ardından “yâ Resûla'llâh” redifli na't türüyle yazılmış 14 adet gazel takip eder. *Ye* harfi ise biri 15, diğeri 6 beyitlik “eyle İlâhî” redifli iki münâcaatla başlar; ardından, ilki kaside nazım şekliyle yazılan 63 beyitlik, diğeri gazel tarzında 5 beyitlik iki na'tle devam eder. Bu na'tlerin peşinden biri gazelle, ikisi kıt'a nazım şekliyle yazılmış 3 adet Veysel Karânî medhiyesine yer verilir.

Sin (س) T1 (ط), Z1 (ظ) harfleri dışında diğer bütün kafiye harfleriyle oluşturulmuş manzumelerin bulunduğu dîvânda en fazla şiir Re (ر) harfi ile yazılmış olup toplam sayısı 168'dir.

¹⁴⁸ Ömer Faruk Akün, “Divan Edebiyatı”, *DİA*, İstanbul 1994, IX, 397-398.

b. Nazım Şekilleri ve Türleri

Osman Şems Efendi dîvânında eski Türk şiiri nazım şekillerinden kaside, mesnevî, gazel, terkîb-bend, tercî-bend, murabba', muhammes, müsebbâ', müseddes, tesdis, tahmis, müstezâd, kıt'a, şarkı ve müfred kullanılmıştır. Mürettep olmayan dîvânda nazım şekilleri karışık halde bulunduğu ve çoğu şiir başlıksız olduğu için bazı manzumelerin hangi nazım şekli ile yazıldığını tespit etmek oldukça güçtür. Örneğin; “görünür tâbiş-i dîdâr gönülden gönüle” mısraıyla başlayan 41 beyitlik manzume hacim bakımından kasideyi andırsa da muhteva olarak değerlendirildiğinde gazel nazım şekliyle yazıldığı anlaşılmaktadır. “Hüseyn-i Kerbelâ kim nuhbe-i âl-i peyâm-berdir” diye başlayan 12 beyitlik “Mersiye” başlıklı şiir ise beyit sayısı bakımından gazel biçimine daha yakınken, muhtevasında bulunan medhiye açısından değerlendirildiğinde kaside olarak adlandırılması daha uygun görülmektedir.¹⁴⁹ Buna benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür. Dönemin önemli bir mutasavvıfı olan Osman Şems'in dîvânında görülen nazım şekillerinin tespitindeki güçlüğüün sebebini, şairin hayatta iken dîvânını tertip etmemesinin yanında, sufi şairlerin sanat endişesi taşımamalarına bağlayabiliriz. Zira sufi şairlerde asıl amaç, şiirin şekil güzelliğinden ziyade muhteva açısından zengin ve doyurucu olmasıdır. Bu sebeple dîvândaki şiirlerin nazım şekillerini tespit ederken ihtiyatlı davranmaya çalıştığımızı, ancak yapılan tespitlerin hata ihtimalinden uzak olmadığını belirtmemiz gerekiyor. Buna göre dîvânda beyit sayıları 12 ila 202 arasında değişen toplam 30 adet kaside bulunmaktadır. Bu kasideler toplam 1380 beyittir. Devlet büyükleri için yazılmış herhangi bir medhiyenin bulunmadığı dîvânda kasideler çoğunlukla tevhid, münâcaat, na't, mersiye, medhiye türünde yazılmış olmakla beraber esrarnâme, nasihatnâme, mahşernâme başlıklı şiirler de vardır. Bunlar dışında şairin kendini ve şiirlerini övdüğü “sözüm” redifli bir fahriye (*Dîvân*, 476) bulunmaktadır. “Hızr-ı 'âlem 'ilminiñ râz-ı nihânıdır sözüm” mısraıyla başlayan bu kaside, 49 beyitten oluşmaktadır ve Neft'nin aynı redifli kasidesine naziredir. “Kenzü'l-ma'ânî” başlıklı 202 beyitlik kaside ise na't türünde yazılmış olup 1-136 beyitler arasında Hz. Peygamber medhedilir; geri kalan beyitlerde ise dört halife, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in övgüsüne yer verilir. Şiirde Hz. Ebûbekir'in 3, Hz. Ömer'in 4, Hz. Osman'ın 5 beyitle medhedilmesine mukabil, Hz. Ali'nin 149-190 beyitleri arasında toplam 42 beyitle övülmesi dikkat çekicidir. Bunu, şairin Ehl-i Beyt'e karşı duyduğu derin sevgisiyle açıklamak mümkündür. Nitekim Osman Şems'in manevî gelişimindeki aşamalardan biri olan Halvetiyye'nin dikkat çekici yönlerinden biri de derin Ehl-i Beyt

¹⁴⁹ Nazım şekillerinin birbirine karıştırılması konusunda detaylı bilgi için bkz. Cemal Kurnaz-Halil Çeltik, *Dîvân Şiiri Şekil Bilgisi*, Ankara 2010, s.120-124; Hüseyin Elmalı, “Kaside”, *DİA*, İstanbul 2001, XXIV, 562.

sevgisidir.¹⁵⁰ “Maḥşer-nâme” başlığını taşıyan 66 beyitlik kasidede ise, Allah’ın isim ve sıfatlarının yeryüzünde farklı şekillerde tecellisi konu edilir. Kasideler genellikle Türk şiirindeki klasik yapıya uymamakta; nesib/teşbib denilen bölüm olmaksızın doğrudan medhiye kısmı ile başlamaktadır. “Benefşe” redifli kaside bunun tek istisnasıdır. Kuşadalı İbrahim-i Halvetî için yazılan bu kasidede, klasik bir kasidede bulunan nesib, medhiye, tagazzül, fahriye ve dua bölümlerine yer verilmiştir. Kasidelerde kullanılan dil diğer nazım şekillerine göre daha ağırdır.

Dîvânda en çok tercih edilen nazım şekli gazeldir. 18’i Farsça, 582’si Türkçe cem’an 600 adet olan gazellerin beyit sayısı toplam 4423’tür. Beyit sayıları genellikle 5 ile 9 arasında değişmektedir. Bununla beraber beyit sayıları 20, 30, 31, 41 olan mutavvel gazeller de vardır. Gazeller içinde ayrıca mahlas beyitleri olmadığı için “nâ-tamâm gazel” sayılabilecek 4 adet manzume vardır. Gazellerden üçü hece vezni ile yazılmıştır. (*Dîvân*, 409, 694, 735) Hüseyin Vassâf’ın da belirttiği gibi gazellerin çoğu âşıkâne ve mutasavvîfâne tarzda yazılmakla birlikte¹⁵¹ rindâne üslupla yazılan gazeller de (meselâ bkz. *Dîvân*, 55, 247, 266, 395, 422) oldukça fazladır. Çoğu zaman anlaşılmaktan uzak olan Farsça gazeller, şairin o dilde de söz sahibi olduğunu göstermek amacıyla yazıldığı intibamı vermektedir. Gazellerde kullanılan kafiye harfleri ve şiir sayıları şu şekildedir: Elif (ا): 39, Be (ب): 14, Te (ت): 25, Se (ث): 5, Cim (ج): 1, Çe (چ): 6, Ha (ح): 3, Hı (خ): 3, Dal (د): 21, Re (ر): 141, Ze (ز): 29, Şın (ش): 17, Sad (ص): 1, Dad (ض): 2, Ayn (ع): 2, Gayn (غ): 3, Fe (ف): 1, Kaf (ق): 23, Kef (ك): 22, Lam (ل): 15, Mim (م): 35, Nun (ن): 59, Vav (و): 4, He (ه): 76, Ye (ی): 53.

Dîvânda 5 adet mesnevî vardır. Mesnevîler toplam 257 beyit tutarındadır. “Bâreka’llâh zihî nuṭṭ-ı münâcât-ı Ḥudâ” diye başlayan 30 beyitlik mesnevî (*Dîvân*, 43), Süleyman Celâleddin tarafından kaleme alınan *Sâkîname*’ye takrizdir.¹⁵² “Esrâr” başlığını taşıyan mesnevî ise (*Dîvân*, 303) 73 beyitten oluşmaktadır. Bu manzumede mezarın, insanlara amellerine göre muamele ettiği; müminleri büyük bir hasretle beklediği, kâfiri ise “annesinden emdiği sütü burnundan getirecek” derecede sıktığı konusu, hadislere telmihte bulunmak suretiyle işlenir. Mahlas beyti bulunmayan bu mesnevînin ilk 12 beyti gazel

¹⁵⁰ Mustafa Aşkar, “Bir Türk Tarîkati Olarak Halvetiyye’nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. XXXIX, (Ankara 1999), s.542.

¹⁵¹ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 195.

¹⁵² Salih Efendi’nin oğlu ve Şeyhulislam Üryânîzâde Ahmed Es’ad Efendi’nin damadıdır. İlk eğitimi bitirdikten sonra Eyyubî Feyzullah Efendi’den dinî ve müsbet ilimleri öğrenmiştir. 1308 (1890) tarihinde vefat eden Süleyman Celâleddin Eyüp’te Kaşgarî dergâhı avlusuna defnedilmiştir. *Dîvân*’ı, *Dervnâme*, *Sâkîname* ve *Mevlîd-i Cenâb-ı Alî* isimli mesnevîleri vardır. (bkz. Rıdvan Canım, *Türk Edebiyatında Sâkînameler ve İşretnâme*, Ankara 1998, s.87; Mehmet Arslan, “Süleyman Celâleddin ve Üç Eseri: Sâkî-nâme, Mevlîd-i Cenâb-ı Ali, Devir-nâme”, *Osmanlı Edebiyat-Tarih-Kültür Makaleleri*, İstanbul 2000, s.174-186.)

biçiminde mukaffâ olup sonraki beyitler kendi arasında kafiyelenmiştir. Diğer mesnevîler ise tevhid türünde yazılmıştır. Bu şiirlerde Allah'ın isim ve sıfatlarının tasavvufî anlamda tavsifi yapılır. “Ey İlâh-ı muṭlaḳ-ı bî-iştibâh” mısraıyla başlayan mesnevî (*Dîvân*, 650) 54 beyitten, “Esrâr-ı tevellâyı bilüp vech-i İlâhî” matlalı mesnevî (*Dîvân*, 739) 68 beyitten ve “İlâhâ sensin icâd eyleyen bu çarḥ-ı gerdâni” diye başlayan mahlassız mesnevî ise (*Dîvân*, 738) 32 beyitten oluşmaktadır.

Dîvân içinde 15 murabba', 2 muhammes, 8 müseddes, 5 müsebbâ', 3'ü Farsça 6 tahmis, 1 tesdis, 2 tercî-bend ve 3 terkîb-bend olmak üzere toplam 42 musammat vardır. Musammatlar içinde münâcaat (*Dîvân*, 111, 146, 656), na't (*Dîvân*, 112, 397, 662, 663, 681), dört halife medhiyesi (*Dîvân*, 148), Hz. Ali medhiyesi (*Dîvân*, 149), Veysel Karânî medhiyesi (*Dîvân*, 507), Mevlânâ medhiyesi (*Dîvân*, 195) ve Kerbelâ mersiyesi (*Dîvân*, 40, 305, 449, 494, 544, 554, 586, 667, 680) türünde yazılan manzumeler bulunmaktadır. Ayrıca, daha önce başka bir yerde rastlamadığımız, ilk dört mısraı Türkçe, ikinci dördlüğün ilk iki mısraı Arapça, sonraki iki mısraı ise Farsça olan ve ikinci dördlüğün nakarat şeklinde tekrar edildiği bir mülemma' (*Dîvân*, 381) bulunmaktadır. Murabba'lardan biri hece vezni ile yazılmıştır. (*Dîvân*, 688)

Dîvânda 3'ü Arapça, 14'ü Farsça olmak üzere toplam 53 kıt'a bulunmaktadır. Kıt'alar genellikle aa xa kafiye örgüsüne sahip olup, aslında “nazm” diye bilinen nazım formunda yazılmıştır. Bilindiği üzere, birbirine çok benzemelerinden dolayı nazm, kıt'a ve rubâ'î nazım şekilleri çoğu zaman karıştırılmış; dîvân tertiplerinde fark gözetilmeksizin bu tür şiirler genelde mukatta'ât başlığı altında bir araya getirilmiştir.¹⁵³ Osman Şems dîvânında da bu çeşit şiirlere “kıt'a” başlığı konulmuştur. Kıt'alardan biri (*Dîvân*, 140) müstezâd şeklindedir. Kıt'larda çoğunlukla hikmet ve tasavvuf konuları işlenmiştir.

Osman Şems dîvânında tarih manzumesi sayısı 7'dir. Tarihlerden 5'i vefat (*Dîvân*, 651, 736, 742, 744, 745), 1'i velâdet (*Dîvân*, 749), 1'i de Üsküdar Sandıkçı Rifâ'î Tekkesi'nin inşası (*Dîvân*, 743) ile ilgilidir.

Dîvânda 2 adet de ilâhî (*Dîvân*, 647, 735) vardır. Bunlar dışında murabba', muhammes vb. nazım şekliyle yazılan –özellikle mütekerrir mısralara sahip- şiirlerin bir kısmının ilâhî formu içinde değerlendirilebilecek nitelikte olduğunu belirtmek gerekiyor.¹⁵⁴ Nitekim bilindiği üzere Osman Şems'in şiirlerinin bir kısmı bestelenerek tekkelerde musikî

¹⁵³ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul 2003, s.53.

¹⁵⁴ İlâhî hakkında geniş bilgi için bkz. Mustafa Uzun, “İlahî” *DİA*, İstanbul 2000, XXII, 64-68.

eşliğinde icra edilmiştir.¹⁵⁵ Meselâ, “Gel gülşen-i tevhîde şu bülbül gibi yâ hû” “Gözü dünyâ mı görür ‘âşık-ı dîdâr olanın”, “Bir dilde ki zâhir ola envâr-ı Muḥammed”, “Âsumân-ı vaḥdetiñ mâhı Muḥammed Muştafâ”, “Reh-ber-i kıfâile-i işr-i Nebî-i Medenî”, “Kerbelâ vâkı‘asın yâd ile kıan ağlayalım”, “Göñülde buldum esrâr-ı Üveysî” matlalarıyla başlayan şiirler değişik mûsikî formlarıyla bestelenmiştir.

Müstezâd gazele Osman Şems dîvânında da rastlanır. Bunlar toplam 3 adet olup biri (*Dîvân*, 549) 13, biri (*Dîvân*, 333) 9, diğeri ise 18 beyittir. (*Dîvân*, 201) Her üçü de, müstezâdın asıl vezni olarak bilinen¹⁵⁶ aruzun *mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün* kalıbıyla yazılmıştır. Klasik Türk şiirinde çok az kullanılan müstezâdlarda, özel vezinlerle yazılmalarının yanında *ziyâde* adı verilen kısa mısraların okunmaması halinde, beytin genel anlamında bir eksikliğin olmaması gerekmektedir. Bu nedenle kısa parçalar çıkarıldığında beytin anlamı ve güzelliğinde eksilme olmayan müstezâdların genellikle başarılı olduğu kabul edilir. Osman Şems’in yazdığı her iki müstezâdın, bu açıdan değerlendirildiğinde Türk edebiyatının başarılı örnekleri arasında olduğunu söylemek mümkündür.

Ayrıca Osman Şems dîvânında 4 adet müfred (*Dîvân*, 473, 543, 649, 737) ve 1 şarkı (*Dîvân*, 750) bulunmaktadır.

c. Dil ve Anlatım

Hemen her mutasavvıf şairin öncelikli amacı inandığı değerleri insanlara aktarmaktır. Bu nedenle sanat yapmak endişesi sufler için her zaman ikinci plandadır. 19. yüzyılın klasik Türk şiirini, vermiş olduğu başarılı örneklerle temsil eden Osman Şems Efendi, şair kimliğinin yanında dönemin önemli bir mutasavvıfıdır. Sayısı yaklaşık yedi bin beyti bulan dîvânda tasavvufî muhteva eserin neredeyse tamamında kendini gösterir. O, şiirlerinde edebî sanatları başarılı şekilde kullanmakla birlikte sanat için mânâyı feda etmemiş, tasannu ve yapmacılıktan her zaman uzak durmuştur. Duyduğu ve hissettiği şeyleri samimî ve çoğu zaman akıcı bir dille ifade etmiştir. Özellikle Kerbelâ mersiyeslerinde kullandığı dile bakılırsa, bu feci hadiseden müteessir olan her müminin duygularına tercüman olacak derecede duygusal bir üslup takınmıştır. Geleneğin belirlediği sınırların dışına pek fazla çıkmayan şair, kasidelerinde daha ağır ve ağıdalı bir dil kullanmasına mukabil gazellerinde daha anlaşılır bir üslubu tercih etmiştir. Özellikle tevhid, münâcaat, na’t ve medhiyelerinde üslûbunun ağırlaştığı, Arapça ve Farsça kelime ve tamlamaların arttığı görülmektedir. Bazı şiirlerinde en az üç kelimededen oluşan Farsça zincirleme tamlamalarına da

¹⁵⁵ Hüseyin Vassâf, “Osman Şems Efendi” *Mahfil Mecmuası*, sy.28, (Safer 1341), s.87 (2 no’lu dipnot).

¹⁵⁶ Haluk İpekten, *a.g.e.*, s.33.

yer veren şair, bunu alışılmışın dışında sadece kasidelerinde değil gazellerinde de tercih etmiştir. Şairin bu tercihinin yetiştği edebî ortamla izah etmek mümkündür. Zira kendisinin de mensubu bulunduğu Encümen-i Şuarâ topluluğu şairleri genellikle Sebk-i Hindî şairlerini taklit eder ve onlar gibi yazmaya gayret ederlerdi. Osman Şems'in dili konusunda yaptığımız bu kısa değerlendirmenin ardından şimdi de dîvânda belirginleşen bazı üslûp merkezli hususlara değineceğiz:

Türkçe'nin söz varlığı ve anlatım özelliklerini başarılı bir şekilde kullanan şair, dilbilgisi bakımından çeşitli yapılarda bulunan isim ve fiilleri ikilemeler şeklinde kullanmıştır. İkileme, Türkçe'de anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanmasını, anlamları birbirine yakın ya da karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılmasını anlatan bir terimdir. İkilemeler, şiirde ritmi sağlamanın yanında anlamın güçlendirilmek suretiyle etkili bir biçimde sunulmasına da yardımcı olur.¹⁵⁷ Şairin şiirlerinde kullandığı ikilemeler ağırlıklı olarak Türkçe kelimelerle yapılmıştır:

Rûz u şeb **döne döne** yandım ' aşk âteşine

Şems oldum ay u güne nüh-âsumân içinde

Dîvân, 622/7

Beni yine **dürlü dürlü** derdlere şaldıñ

Ne oldıysa baña oldı saña ne oldı

Dîvân, 688/I

Hemân îşâl idüp hadd-i kemâle farı-ı hîdmetle

Dañi perverde idüp **dürlü dürlü** nân u ni' metle

Dîvân, 738/21

Kelâmım feyz-i âb-ı çeşme-sâr-ı Hızır-ı ma' nâ kııl

Ki içsün teşne-diller anı **ķana ķana** yâ Allâh

Dîvân, 560/5

Cemâl-i vahdet itmez çeşm-i cāna nûrını işrāk

Serây-ı tende **yer yer** dāğlardan revzen olmazsa

Dîvân, 616/3

Varam kūy-ı dil-ārāya gidem **ağlayı ağlayı**

Sirişkim âsitânında dökem **çağlayı çağlayı**

¹⁵⁷ Muhsin Macit, *Dîvân Şiirinde Âhenk Unsurları*, Ankara 1996, s.42.

Dîvân, 710/1

Cihân içinde buldum ol cihân-ârâyı arayı
İrişdim lâ-mekân üzre mekân **arayı arayı**

Dîvân, 711/1

Türkçe kelimelerle yapılmış bu çeşit ikilemelerin yanında yer yer Arapça ve Farsça kelimelerle yapılmış ikilemeler de bulunmaktadır. Aşağıda verilenler bu nitelikteki beyitlerden bazılarıdır:

Tenimde tîr-i müjgânîñ ser-â-pâ **halka-ber-halka**
Giyindim cevşen-i pûlâd gûyâ **halka-ber-halka**

Dîvân, 580/1

İtmez eşer niyâzım Şîrîn-i deşt-i nâza
Kûh oldu **pâre pâre** Ferhâd söyleyince

Dîvân, 594/4

Şerha şerha dâğlar nağş eyleyüp kil-k-i kâzâ
Çâk-i sînem dâstân-ı hecre kıldı bir kitâb

Dîvân, 53/5

Sûr gönülünden mâ-sivâyı anı Beytu'llâh kıl
Eylesün **şaf şaf** gelüp rûh-ı muḳaddesler ṭavâf

Dîvân, 365/12

Çâk çâk olsa girîbân-ı Züleyhâ'nîñ yine
Fârîğ olmaz senden ol kim desti dâmânîñdadır

Dîvân, 268/4

Hâk olup hûn-âbe-i eşk-i terimden **reng reng**
Gül-şen oldu kaṭre-i feyz-âverimden **reng reng**

Dîvân, 400/1

Düşeli zûlf-i ḥamîñdan dile **sevdâ sevdâ**
Gezeriz kûh-ı cünûnı diyü **Leylâ Leylâ**

Âdem ol lücceye beñzer ki hevâlarla uyup
Renkler göstererek seyr ide **deryâ deryâ**

Remz ider anıma teŖne idügin amze-i yār
Leb-i ŖemŖir amūŖānesi **gūyā gūyā**

Dîvān, 35/1-3

Söze canlılık kazandırmak amacıyla deyimlerden de yararlanan Ŗair, bu deyimlerin bazılarını günlük konuşma dilinde geçtiğinden farklı şekilde kullanır. Deyimlerin geçtiğİ beyitlerin dili diğİerlerine göre daha sadedir ve konuşma diline yaklaŖır. Ayrıca Ŗair, deyimleri kullanırken deyimlerin sözlük anlamları ve çağrışımlarını da gözardı etmez. Beyitlerde kullandığı deyimlerin bazıları Ŗunlardır:

Dehānından öpünce Ŗu ierken kūze-i ābīñ
Ŗulandı ağızı ‘aksi düŖdi baħre dürr-i nā-yābīñ

Dîvān, 414/1

Gel ey mest-i mey-i ĥum-ħāne-i vuŖlat firāıñla
Yeter mīnā gibi **an ağılayup** āh u fiğān itdim

Dîvān, 458/4

Ĥālsiz ‘**akl itse** de idrāk Ĥa nisyān ider
Var mıdır farkı Ŗabīniñ ‘ākil-i fertūtdan

Dîvān, 539/5

Ŗāh-rāhında o cellād-ı niğāhıñ ki raīb
Rāst gelmiŖ gözine var ise **gelmiŖ eceli**

Dîvān, 665/2

Benem ey **Ŗems** o sultān-ı sitiğnā ki benim
Dāmenimden utaniñ göklere **aılmaz eli**

Dîvān, 665/5

Var yeri baŖ üzre amzeñ teŖne ise anıma
Serverān-ı ĥüsne kim an eylemek ānūndur

Dîvān, 190/4

Ba Ŗu cihāna ‘arŖa-i maħŖer degil mi kim
Cümle nüfūs **baŖ baŖa**dır cān cānadır

Dîvān, 185/8

aŖdan aŖa alup yerlere urduñ yüzümi
Mevc-i sāhil-res-i baħr-i kıdemiñ olduğıma

Dîvân, 644/3

Pây-ı himmetle ararsañ bulınur ammâ ki Hâk
Cism u cân u dîn u dünyâ her ne var **elden gider**

Dîvân, 187/4

Osman Şems, beyitlerde zaman zaman Türkiye Türkçesi dışında görülen kelimelere de yer verir:

Vâşf-ı hüsn-i yârda zülf-i perîşân söylenür
Her **kaçan** kim yâd ola gencîne şü‘ bân söylenür

Dîvân, 255/1

Nâvek-i dil-düz-ı cevriñ deldi bağrım nây **tek**
‘ Âlem içre fâş itdiñ âh u zârım n’eylediñ

Dîvân, 412/3

Cihân içre cihân oldum cihân-ârâ **benimlendir**
Hâbâb-âsâ ta‘ ayyün buldığım deryâ **benimlendir**

Dîvân, 188/1

Yâre ‘azm idemem ağıyâr **tutupdur** yolumı
Seyr-i dîdâr idemem yâr **tutupdur** yolumı

Dîvân, 733/1

Bugün didim ol yâre ne geç geldiñ amâ hem
Didi daği gün şimdi **toğupdur** şafağından

Dîvân, 485/4

Göricek ‘ârız-ı gül-rengiñi zîbâ diyelim
Seyr idüp serv-i revân kıddiñi tûbâ diyelim

Dîvân, 466/1

Dîvânda, söz diziminin dilbilgisi kurallarına aykırı oluşturulmasından kaynaklanan “za’f-ı te’lîf” örneklerine de rastlanmaktadır. Bu tür örnekler genellikle Farsça ve Türkçe kelimelerinin aynı terkipte yer almasından kaynaklanmaktadır:

Eyledi ğam tûregî âyînemi
Tâzeledi **yara-ı dîrînemi**

Dîvân, 381/XIII

Haṭṭ-ı ruḥsāra dinildi fitne-i āḥir-zamān
Kıl kâdarcık kaldı kim **aḥṣam-ı hicrân** söylenür
Dîvân, 255/3

Ḥasret-i rûyuñla ey dil gözlerim giryân olur
Katreler mevc-i sirişkimde **ḥabâb-ı kan** olur
Dîvân, 242/1

Vişâl-i bî-mişâl-i zâtım olsun kanıña diyet
Egerçi gevher-i **gül-reng-i kanıña** behâ olmaz
Dîvân, 305/ XXXV

Emri tatalım eyleyelim terk-i münâfî
Çıksun felege nefsimiziñ düde-i âhı
Tennûr-ı göñülde tutuşup ‘aşq-ı İlâhî
Sûzân olup Allâh diyelim hû diyelim hû
Dîvân, 550/V

Da‘vâ-i vaşfînda vaḥy-i âsumânîdir sözüm
Kim **serîr-i göñlümün** mādām sensin dâveri
Dîvân, 657/61

Unudup cevri ile biñ bār şikest itdigini
Dil-i **biñ-pâremi** yek-pâre bilür ben bilürem
Dîvân, 452/2

Dîvânda Sebk-i Hindî’nin dil anlayışını aksettiren bol terkipli ve girift mânâlı beyitler hayli fazladır. Bazı terkiplerde kelime sayısının altıya çıktığı görülmektedir. Öyle ki bazı beyitlerde Türkçe kelime kullanılmamıştır. Geniş bir muhayyileye sahip olan şair, şiirlerinde alışılmamış tamlamalara da yer verir. Bu tür beyitleri anlamak çoğu zaman kolay değildir:

Âteş-i sîne-güdâz-ı çeh-i nîrân-ı belâ
Âfitâb-ı seher-i yek-deme-i rûz-ı firâk
Dîvân, 384/2

Kadeḥ-nûş-ı yed-i yümnâ-yı nûr-ı irtizâyam ben
Müselmânâna ben bezm-i ezelde ḥaydarî oldum

Dîvân, 463/4

Çehre-i maṭlabdan îman perdesin ref' idemez

Mübtelâ-yı kâfir-i zülf-i perişân olmayan

Dîvân, 525/5

Şanma **ser-gerdân-ı zülf-i dil-berem** 'Ankâ-yı 'aşk

Zîr-i çengâl-i per ü bâlin penâh eyler baña

Dîvân, 14/5

Cihân o **cîm-i cemâl-i ezel** ki vaḥdet-i Hâk

Nikât-ı nokṭa-i ferd-i muḥîṭ-i cîm gibi

Dîvân, 686/2

Kendisinin de mensubu bulunduğu Encümen-i Şuarâ şairleri gibi, şiirlerini çoğunlukla Sebk-i Hindî anlayışında Arapça ve Farsça terkiplerle yazan şair, sade Türkçe'ye de kayıtsz kalmaz. Genellikle hece vezni ile yazdığı şiirlerde bu üslûbu denemiştir. Şiirlerde bazen Farsça “murğ-ı dil”, “bâğ-ı ḥüsn” terkiplerinin tam Türkçesi olan “cân kuşu”, “ḥüsn bâğı” terkiplerini kullanmayı tercih eder:

Ten gül-şeninde **cân kuşu** mihmân olup gider

Bülbül gibi ki bâğda nâlân olup gider

Dîvân, 186/1

Ḥüsün bâğında gördüm murğ-ı dil şaydına dil-berler

Kemend-i ḥalka-i zülf içre ḥâlî dâne tutmuşlar

Dîvân, 278/7

Sen tecellî eylediñ senden saña

Bende benden ben ve sen sensin baña

Dîvân, 650/40

Ey güzel yüzli güzel sözli güzeller güzeli

Küfr-i zülfüñ yine қаşd eyledi îmânımıza

Dîvân, 646/15

Ney gibi var nâleleriñ n'eyleyeyim gönül seni

Sevdigimiñ zikri ile eyleyeyim gönül seni

Dîvân, 694/1

Cihānda dil saña bir bāde bir cānān yetmez mi
Eger bûlbûl iseñ bir verd ü bir bostān yetmez mi
Dîvân, 723/1

Şiirlerde bazı hayallerin küçük farklılıklar dışında aynen tekrar edildiği görülmektedir. Şairin, yeni bulduğu bir mazmunu her defasında daha iyi şekilde ifade etmek gayreti ile bıkmadan tekrarladığı düşünülebilir. Aşağıdaki beyitlerde geçen, sevgilinin hasretiyle yanan âşğın gözlerinden yaş yerine ruhun eriyip akması mazmunu, Namık Kemal’e göre Osman Şems’in orijinal buluşlarındadır.¹⁵⁸ Bu yeni mazmunun tekrar edildiği bazı beyitler şunlardır:

Cān bulup mürde gönüller naẓar-ı pākimden
Cevher-i cān görür dīde-i nem-nākimden
Dîvân, 501/1

Ağladıkça leb-i dūr-bārınñ yād eyleyerek
Cevher-i cān dökülür dīde-i giryānımdan
Dîvân, 512/3

Ey gönül mâtem-i hicrān ile ẓan ağlayalım
Hāke düşdi bugün ol serv-i revān ağlayalım
Ẓan değil **ẓan yerine cevher-i cān** ağlayalım
Hākine eyleyelim eşki revān ağlayalım
Şoldı gül-gonce-i gül-zār-ı dil-i Murtaẓavī
Ki şusuzlukla şehīd oldu Hüseyn-i ‘Alevī
Dîvân, 680/VI

Kerbelā vāqı‘ asın yād ile ẓan ağlayalım
Aķıdup yaş yerine **cevher-i cān** ağlayalım
Nār-ı fūrķatle yakup cān u cinān ağlayalım
İdelim mâtem ile āh u figān ağlayalım

¹⁵⁸ “....fıkr-i sâdeden sana bir beytini daha inşâd edeyim. Hattâ öyle bir beyittir ki mazmununu intihal derecesinde iktibasa cür’et etmiştim:

Ağladıkça leb-i dūr-bārınñ yād eyleyerek
Cevher-i cān dökülür dīde-i giryānımdan

....Fuzûlî’ye bir naziremd;

Ol mertebedir sūz-ı derūnum ki değil eşk
Āb oldu aķar cevher-i cān dīdelerimden

demiştim. Mazmun Şems’indir; biraz süsledim. İntihal veya iktibas... ne diyelim.” (Necmeddin Halil Onan, *Namık Kemal’in Tâlim-i Edebiyat Üzerine Bir Risalesi*, s.34.)

Dîvân, 449/I

Şair yalnızca kendi buluşlarını tekrar etmez, aynı zamanda önceki şairler tarafından kullanılagelen mazmunları da şiirlerinde tekrarlar. Sevgilinin zülüflerinin siyah rengi dolayısıyla küfre benzetildiği aşağıdaki beyitlerde şair, bu zülüflerin iman ehline taarruz ettiğini ve elindeki imanı ele geçirdiğini belirtir. “küfr-i zülf”, “îmân”, “perîşân” kelimeleri beyitlerde ortak olarak kullanılmıştır:

Küfr-i zülfündür perîşân eyleyen îmânımı

‘Ömrümi ifnâ eden hecriñ şeb-i yeldâsıdır

Dîvân, 206/4

Küfr-i zülfün kıldı îmân ehlini zünnâr-bend

İftirâdır bi’llâh ey kâfir müselmânlık saña

Dîvân, 26/3

Tîg-i gamzeñ kâfir-i deyri müselmân eyleyüp

Küfr-i zülfün çok müselmânı perîşân eylemiş

Dîvân, 349/8

Ey güzel yüzli güzel sözli güzeller güzeli

Küfr-i zülfün yine kaçd eyledi îmânımıza

Dîvân, 646/15

Kâfir-i zülfün ki diller şehrini eyler hârâb

Avrupalı sanki İslâm mülkine leşker çeker

Dîvân, 210/6

Başdan aşdı fitneler ey kâfir-i zülf-i siyeh

Kaşdıñ ‘uşşâkıñ degil illâ ki îmânındadır

Dîvân, 216/4

d. Vezin

Osman Şems, dîvânında, klasik Türk şiirinde en çok tercih edilen aruz vezni kalıplarını kullanmıştır. Bunlardan 3’ü hezec, 1’i recez, 4’ü remel, 2’si muzari, 1’i müctes, 1’i hafif bahri ve 1’i rubâ’î toplam 13 kalıbı tercih etmiştir. Kullanılan kalıplar, nazım şekilleri ve şiir sayıları şu şekildedir:

Hezec Bahri:

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün: 7 kaside, 1 mesnevî, 132 gazel, 2 murabba', 1 muhammes, 1 tesdis, 2 müsebbba', 2 terkîb-bend, 16 kıt'a, 1 müfred toplam 165 manzume.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün: 1 kaside, 10 gazel, 3 murabba', 1 müfred toplam 15 manzume.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün: 4 kaside, 2 mesnevî, 2 müstezâd, 41 gazel, 2 murabba', 2 müseddhes, 1 tercî-bend, 8 kıt'a toplam 62 manzume.

Recez Bahri:

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün: 1 gazel.

Remel Bahri:

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün: 12 kaside, 233 gazel, 4 murabba', 1 muhammes, 3 müsebbba', 1 müseddhes, 1 tercî-bend, 19 kıt'a, 1 müfred toplam 275 manzume.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün: 1 mesnevî, 1 gazel, 1 murabba', 1 tahmis toplam 4 manzume.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün: 6 kaside, 97 gazel, 1 mesnevî, 2 murabba', 4 tahmis, 3 müseddhes, 7 kıt'a, 1 müfred toplam 121 manzume.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün: 1 gazel, 1 murabba', 1 şarkı toplam 3 manzume.

Muzârî Bahri:

Mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün: 3 gazel.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün: 51 gazel, 1 tahmis, 1 müseddhes, 1 terkîb-bend, 6 kıt'a, 1 müfred toplam 61 manzume.

Müctes Bahri:

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün: 27 gazel, 1 müseddhes, 2 kıt'a toplam 30 manzume.

Hafif Bahri:

Fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün: 1 gazel.

Rubâ‘î Kalıbı

Mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fa‘ül: 1 kıt’a.

Hece Vezni:

Dîvânda hece vezniyle yazılmış toplam 8 şiir bulunur. 3’ü gazel, 1’i murabba’, 2’si ilâhî, 2’si kıt’a nazım şekliyle yazılmıştır. Şiirlerden 2’si $7+7=14$ (*Dîvân*, 409, 622), 2’si $8+8=16$ (*Dîvân*, 694, 735), 2’si $8+5=13$ (*Dîvân*, 648, 688), 1’i $8+6=14$ (*Dîvân*, 647), 1’i $6+5=11$ ’li (*Dîvân*, 468) hece vezinleridir.

Osman Şems Efendi, aruzu Türkçeye uygulamada genellikle başarılı örnekler vermiştir. Bunda, şiirde kullanılan Arapça ve Farsça kelimelerin önceki asırlara göre artmasının yanında, Türk şiirinin, başlangıcından itibaren aruzla girdiği mücadelesini yaklaşık 16. yüzyılda tamamlamış olmasının da etkisi vardır. Buna rağmen şairin aruz veznini şiirlerine uygularken her şairde olduğu gibi bazı kusurları bulunur. Şiirlerde görülen vezin hataları ve örnekleri şu şekildedir:

a) İmale: Osman Şems’in dîvânı baştan sona incelendiğinde ortalama olarak hemen her beyitte en az bir imâleye rastlanmaktadır. Vezin kusuru sayılan imâlelerin çoğu ı,î ünlülerin üzerinde yapılarak vezin aksaklığı bir dereceye kadar azaltılmaya çalışılmakta ise de az olmakla beraber a,e ünlülerinde yapılan imâleler çoğunlukla vezni ağırlaştırmakta ve ahengi bozmaktadır:

Mîhr-i vech-î yâr idelden zerre-î cismim fenâ

Bir cihân-ı ekberem kî nûrdur lübb-î lübüm

Dîvân, 452/3

Ben o mestem kî leb-î cân-bağş-ı ‘Îsâ’dan geçer

Berhemenler nûş iderse cür‘ a-î cām-ı lehim

Dîvân, 452/5

Hevâ-yı la‘l-i nâbînlâ geçüp sevdâ-yı zülfinden

Kitâb-ı zühdümü mey-hânedē rehn-î şerâb itdim

Dîvân, 462/3

Görüp müşgîn-i zülf içre yaţur ol mâhı zann itdim

Nice biñ başlı qara m̄ara bir meh-pāre yaşlanmış
Dîvân, 350/3

Eleml̄e geçdi cümle rûzigārım
O demler kim saña bîgāne düşdüm
Dîvân, 450/6

Hilālî kaşnā teşbîh idüp tersîm ider meh-tāb
Ruḥuñ mir ’ât-ı vech-i aḥsen-i takvîm ider meh-tāb
Dîvân, 56/1

b) Med (Îmâle-i memdûd): Arapça ve Farsça kelimelerde yapılması kusur sayılmadığı gibi şairler tarafından çoğu zaman ahengi artırmak amacıyla özellikle yapılan med, Türkçe ve elif-nun ile biten Arapça ve Farsça kelimelerde yapılması vezin kusuru sayılmıştır.¹⁵⁹ Osman Şems dîvânında da buna örnek olacak vezin kusurları görülmektedir. Ancak “қан, baş, taş” vb. Türkçe kelimelerde yapılan medler çoğu zaman vezni ağırlaştırmamakta; aksine beytin anlam ve ahenginin bütünleşmesinde katkı sağlamaktadır:

Dil-i zühhâda zehr-i merg cān-efşān olmak-çün
Manend-i mār olmuştır dil-i zülf-i şiken sūrāḥ
Dîvân, 108/4

Taḥkîk budur fi’l-i Ḥudāvend-i kazā-kār
K’olmaz bu cihānda ezeli olmayan izhār
Ger olsa ḥaṭā itdi dinür fā’ il-i cebbār
Bu mes’ele bir dīnde olmaz hele ikrār
Ser-ḥalka-i aṣḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Osmān u ‘Alī’dir
Dîvân, 148/XIII

Ḥurūc eyler yürür Sultān Nūreddīn Şāmī-veş
Sevād-ı a’ zama envārını ta’ mīm ider meh-tāb
Dîvân, 56/3

O ḥāk-i ḥūn-āğaşte ki itmiş vechini pinhān

¹⁵⁹ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 1999, s.14; Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul 2003, s.145-152.

Cemâl-i neyyir-i a‘zam ğubârından münevverdir
Dîvân, 150/4

Revâdır olsa ol ğonce-dehen ħandân âhımdan
Şafâ-yı ħande-i gül şavt-ı murğ-ı hoş-nevâdandır
Dîvân, 157/5

Çeşm-i ħağ-bînde zâhir cesed u rûh gibi
Dâr-ı uĥrâ ile bu dâr-ı ğurûr ikisi bir
Dîvân, 168/4

Pîşe-gâh-ı ħâmeñi şaf-beste kıl şîrândan
Baş kaydın eyleyen rûbehleri bîrûn tut
Dîvân, 72/4

Taşdan taşu urup kendin bulandı ħanlara
Seyller cûlar sirişk-i çeşm-i giryânım görüp
Dîvân, 59/7

Ey baña yâr yolında viremez baş diyen
Benem ol yâr eşiginde başına taş diyen
Dîvân, 481/1

Şîrâtın incedir kıldan ğünüñ uzun bir yıldan
Ölüyi ħaşre dirilden su’âl ile ħesâb nedir
Dîvân, 301/7

c) Zihaf: Dîvânda en fazla karşılaşılan kusurlardan biri de Arapça ve Farça kelimelerde uzun heceyi kısa okuyarak zihaf yapılmasıdır. Bu zihafın çoğunun “pāk, Allāh, beyāz, tamām, şerāb, nār, ħāl, ħammāl, ħarār, bāğçe, sevdā, feryād, dāğ, cān, ħesāb, kitāb, cevāb, dîger, ħiç, ya‘nî, bārî” vb. Türkçeleşmiş kelimelerde, yani Türkçe ğünlük kullanımda kısaltılarak okunan kelimelerde ve mensubiyet bildiren î eklerinde yapılmış olması Osman Şems’in vezni kullanmada bilinçli davrandığını göstermektedir. Çünkü yapılan bu zihaf kulağı tırmalamakta ve beytin ahengini bozmamaktadır. Zihaf yapılan beyit örnekleri şöyledir:

Ey Şems oluruz Ĥağkî-i dāna ile hem-dem
Biz mu‘tekif-i zāviye-i genc-i ferāğız
Dîvân, 319/5

Bülbül-i vaḥdet-ārāyız āhımız gül-rū için
Dā 'imā gül-şen-serāda bād-ı vuşlat bekleriz

Dîvân, 337/3

Hem kitāb-ı nāṭıķam hem ma' nî-i ümmü'l-kitāb
Hem telāmîz u hem üstād-ı ledün hem mektebim

Dîvân, 452/4

İlhām-ı Hakk'a dil-i şadef u lü 'lū ' sūḥan
Ebr-i nāsān u kûlzüm-i 'ummān bülend ü pest

Dîvân, 85/7

Yerinden kan aķup nāmıñ yazıldı kanlı sînemde
Bu nāmıñ tîrler kaşı kemānım varsa sendendir

Dîvân, 196/2

Günde bir kerre nigāh it bārî sînem dāğına
İtme benden ey kemān-ebrū iki peykān dırîğ

Dîvân, 364/3

d) Vasl (Ulama): Ulama da dîvânda sık rastlanan durumlardan biridir. Şiirlerde en çok kullanılan ulama çeşidi, sessiz harfle biten bir kelimeden sonra sesli harfle başlayan bir kelimenin gelmesi durumunda vezin gereği ilk kelimenin sessiz harfinin sonraki kelimenin sesli harfine birleştirilmesi şeklinde ortaya çıkan ulamadır. Yapılan bu vasıllar çoğu zaman vezin kusuru olmanın ötesinde beytin ahengini artırmak amacıyla yapılmıştır:

Ehl-i mecāzı eyledi meftûn-ı māsivā
Kıldı ḥaķāyık_ehlini dîdāra āşinā

Dîvân, 56/7

Gönlümi 'aşķ_ile sen dil-bere yaķsañ ne direm
Günde biñ kerre idüp dil-bere yaķsañ ne direm

Dîvân, 451/1

Āteş-i cevır_ile yaķdı dil-i pür-süzüm o yār
Dimeyim ba' d_ezîn şem' a-i maķşûdum o yār

Dîvân, 197/1

Degil atrāt-ı ebnem zeyn-i gül-bāġ-ı bahār eyler
Görüp dāġı f rā_ l d s nem g ller aġlarlar
D v n, 203/2

S z ldi emi iince ol_ f t b er b
Ki virdi nergis-i b m ra n m-_ b er b
D v n, 54/1

B -zeb n u arf ‘a_esr r n  remz_eylerem
Nükte-d n-ı r z-ı ‘a n  b -zeb n dır sözüm
D v n, 472/15

Bey z-ı  sn n  zülf-i siy h n  y r_olur and m
Sev d-ı  h m_ile r z-ı r  en t r_olur and m
D v n, 446/1

apu na r y-m l_itmedigim ey gül-b n-i ma   d
Zem n n de af-ı m jg n-ı em m  r_olur and m
D v n, 446/2

D v nda görülen diġer bir ulama ekli ise, sesli harfle biten kelimenin ardından ünlüyle balayan bir kelimenin gelmesi durumunda ortaya ıkan vasıldır. İlk kelimenin sonundaki ünlü düşerek ikinci kelimeyle birleştirilir Bu e it ulamalara ‘‘hece d  meli ulama’’ da denir. Bu e it ulamalar vezin kusuru sayılmadıġı gibi airin ustalıġını göstermeye de katkı saġlar. A aġıdaki beyitler bu nitelikteki ses olayına örnektir:

Zümre-i n d ndır d l b-ı arı d ndiren
N’eyleyim b r-ı gir n n  merd-i d ni -ver eker
D v n, 210/7

Mev’id-i **t ble’s-ser ’ir** f   idecek her sırr n 
N’id ġin ol bed-fi’ l a lar o dem r  ıdlar z
D v n, 338/55

‘ lem olmuş m btel s  s ylenilmi  n m-ı ‘a
N’oldıġı m h -i ‘a n  mutla  s ylenmemi 
D v n, 339/4

Seni bilmeklik ile bilmez oldum
Ne ‘ lemdir bu bilmem ben ki n’oldum

Dîvân, 435/13

Okursam vaşfıñı böyle n'ola dîvân-ı maḥşerde
Livā'ü'l-ḥamdiñe mektûb olan tuğrâ-yı ğarrâdan
Dîvân, 477/127

Bir ḥıyâbân-ı velâyetdir ma'ârif k'anda **Şems**
‘Ârifân-ı ekmeliñ şîr-i Hudâ’dır her biri
Dîvân, 673/6

Zevk-i gül-câm-ı lebiñ tâ düşeli zâ’îkama
Öyle mestem k'idemem fark nedir câm u şerâb
Dîvân, 52/3

Yâ Hüseyin eşk-i maḥabbetle tebâh eyle beni
K'âb u tâb ile olur seng-i bihîn-i yâkût
Dîvân, 77/8

Nâzarda rûzigârîñ hiçdir mülk-i Süleymânî
K'esâs-ı devlet-i evreng-i dîhîmi hevâdandır
Dîvân, 157/3

Tâ ebed ayılmaz ol mestânelikden k'ehl-i ‘aşk
Neş'e-i câm-ı mey-i bezm-i vişâlinden olur
Dîvân, 262/2

V'ey ebr-i nev-bahâr-ı gül-istân-ı ‘aşk-ı dost
Teşne-lebân-ı ğonce-i ümmîde âb vir
Dîvân, 264/2

Bir gül-istândır dilim k'ey meh yüzüñden her gice
Bağrıma şebnem gibi eşkimle çok bârân düşer
Dîvân, 293/2

e) Arapça ve Farsça kelimelerde ses türemesi: Şiirlerde karşılaşılan hususlardan biri de kimi Arapça ve Farsça kelimelerde meydana gelen ünlü türemesidir. Bu türeme, Arapça fa'l babından olan kelimelerin vezin gereği, ilki açık diğeri kapalı olacak biçimde iki heceli olarak okunmasıyla oluşur. Şairin, bu tür kelimeleri Türkçe'deki telaffuzu esas alarak okuduğu anlaşılmaktadır. Ses türemesinin olduğu kelimelerin çoğu günlük dilde iki heceli olarak

okunan kelimeler olmakla birlikte veznin zorlanmasıyla meydana getirilen örnekler de bulunmaktadır:

Yâ şun‘-ı bedī‘ine irer mi ‘**aķıl** anıñ
Esrārını idrāke yeter mi naķil anıñ

Dîvân, 739/6

Medārı bir cihān-ı lā-tenāhīdir ‘**aķıl** irmez
Ebed-hīz-i ħudūdı ġayb-ı Hāķ’dan ser-ber-āverdir

Dîvân, 304/2

Mürīde ħulv olur ammā merīde
Zehirden saĥt u acıdır şerī‘at

Dîvân, 68/4

Sensin o velī-i **ĥüküm**-āmūz ki ħalbiñ
Envār-ı Cemāl’e ruĥ-ı mir’āt-ı mücellā

Dîvân, 41/3

Ĥamr-ı ‘aşķıñ ey **Şemis** ĥum-ĥānesidir ĥāķırım
Dillere rāz-ı nihānımdan gelür bŷ-ı şerāb

Dîvân, 55/6

Bulup tecrīdi dŷnyā-yı denīden
Geçŷp silk-i **Naķıřbend**-i Velī’dan
Göründüm Ĥalvetī’dan Ĥādirī’dan
Üveysī’yem Üveysī’yem Üveysī

Dîvân, 684/III

‘**Ömür** sermāye vŷ düķķāñçe cism-i bī-ķarārındır
Ma‘ ārif kāle-i cevher-tırāz-ı pŷr-nigārındır

Dîvân, 205

e. Redif ve Kafiye

Osman Şems dîvânında kafiyenin her türüne rastlanmaktadır. Arapça ve Farsça kelimelerle yapılan kafiyelerin çoğunlukta olduğu dîvânda, Türkçe kelimelerin yanı sıra Türkçe-Farsça veya Türkçe-Arapça kelimelerle yapılan kafiyeler de bulunur. Kullanılan kafiyeler genellikle “hicrān, sŷzān, nāb, meftŷn, meřĥŷn, ŷmmīd, nevmīd, mār, ķarār” kelimelerinde olduğu gibi revī harfinden önce elif (ل), vav (و), ye (ي) harflerinin getirilmesiyle

meydana gelen kafiye-i müreddefe şeklinde olduğu gözlenmektedir. Kafiye-i sözcüklerin aynı kelime türünden (isim-isim, fiil-fiil) olmasına da önem gösteren şair, zaman zaman bu kurala uymayan örnekler de vermiştir. Şiirlerinde en çok zengin kafiye kullanan şair, tam kafiye-i yanın da az da olsa yarım kafiye-i beyitler de yazmıştır. Kafiye çeşitleri ve örnekleri şu şekildedir:

a) Yarım kafiye:

Ḳavs-ı ebruvân-ı zülfün pençe salmış biñ kadar
Ve'y ne kâfirdir o kim tîr-i ḳazâ yayın çeker
Dîvân, 178/1

Ḥadeng-i cevri ile oldu dil-i beytü'l-ḥazen sūrâḥ
Cefâ-yı ḥârdan oldu derûn-ı nesterin sūrâḥ
Dîvân, 108/1

b) Tam kafiye:

Oldı bir deryâ-yı 'ummân içre kim dî/nâ-bedîd
Sâḫil-i imkân anıñ emvâcı sâḫî/nâ-bedîd
Dîvân, 126/1

O kim bezm-i elest âvâzını gûş itdi Mevlâ'dan
İşidir zîkr-i Ḥaḳḳ'ı beyt u nâḳûs-ı kilisâdan
Dîvân, 477/1

Taḥt u tâcından bürünmüş tîḡ u ḥançer zülf-i dost
Ġâlibâ olmuş serîr-i ḥüsne server zülf-i dost
Dîvân, 79/1

c) Zengin kafiye:

Rûşenâ-yı dehri kim ġam gerçi târ eyler baña
Lîk mihr-i 'âlem 'arz-ı iftiḳâr eyler baña
Dîvân, 12/1

Mevt bir avuç türâb içün ne nâz eyler baña
Ben ḥayât-ı maḥẓam 'Azrâ'îl niyâz eyler baña
Dîvân, 15/1

Bu dâr-ı miḥnete insân gelür birer ikişer

Ey şabâ bir şemme var mı zülf-i **cânândan** haber
Almadı gitdi dirîgâ âh-ı **cân andan** haber

Dîvân, 172/1

Gün yüzün sāye-i zülf-i siyehiñ **şām** baña
Nūr-ı vechiñle şabâh oldu bu **ahşam** baña

Dîvân, 13/1

Yârimiñ kim hañt-ı şeb-reng ü leb-i **güyâsı** var
Ayrılup bir mâh-rûdan kara giymiş **yası** var

Dîvân, 162/1

Her nigh kim ide cânân baña **cân** ditrer
Merdüm-i dîdelerimden dökülür **kan** ditrer

Dîvân, 208/1

c) Türkçe ve Arapça kelimelerle yapılan kafiyele:

Bir dilde ki envâr-ı mahabbet **eşeri** var
‘Âşıkdır o kim ‘arş-ı Hudâ üzre **yeri** var

Dîvân, 167/1

Qavs-ı ebruvân-ı zülfün pençe salmış biñ **qadar**
Ve’y ne kâfirdir o kim tîr-i qazâ yayın **çeker**

Dîvân, 178/1

d) Arapça kelimelerle yapılan kafiyele:

‘Aql u idrâki idüp cezbe-i **Rahmân**’a fedâ
Eyledim nârı gül-i ravza-i **ridvâna** fedâ

Dîvân, 3/1

Pertev-i envâr-ı Hak zîb-i **cemâl** olmuş saña
Tîg-i haydır gamze-i çeşm-i **celâl** olmuş saña

Dîvân, 30/1

Nî‘ met-i cân kim eger **taqdîr**dir sensiz baña
Cân terkin eylemek **tedbîr**dir sensiz baña

Dîvân, 22/1

Bağaydı rahm ile çeşm-i felek-**me'āb** baña
Dökerdi dem' a-i bārān-ı bī-**hisāb** baña

Dîvân, 7/1

Şavm-ı vuşlat vireli behre-i **taqlîd** baña
Tîğ-i hicrân görünür mäh-ı nev-i '**id** baña

Dîvân, 8/1

Nûr-ı vechiñ pertev-i dîdâr-ı **Sübḥān**'dır baña
Kākülün ümmü'l-kitāb-ı mağz-ı **Ḳur'ān**'dır baña

Dîvân, 9/1

Müncelîdir pertev-i envār-ı **māhiyyet** baña
Nûr-ı **mā-zāga'l-başardır** dîde-i rü'**yet** baña

Dîvân, 16/1

e) Farsça kelimelerle yapılan kafiyeleler:

Çeşm-i ser-mestiñ ki gāhice **nigāh** eyler baña
Keşf-i rāz-ı meşhed-i nûr-ı **siyāh** eyler baña

Dîvân, 14/1

Mevt bir avuç türāb içün ne **nāz** eyler baña
Ben ḥayāt-ı maḥzam 'Azrā'ıl **niyāz** eyler baña

Dîvân, 15/1

Cihāndan Yūsuf-ı cān raḥt-ı **sāmānını** devşirmiş
Züleyḥā pençesinden şanki **dāmānını** devşirmiş

Dîvân, 343/1

f) Arapça ve Farsça kelimelerle yapılan kafiyeleler:

Revzen-i mişkāt-ı 'aynī çeşm-i **im'āndır** baña
Rāz-ı pinhān-ḥāne-i ḡaybī **nümāyāndır** baña

Dîvân, 18/1

Ġamze kim peykān-ı tîr-i bī-**emān** olmuş saña
Ḳavs-ı pür-tāb-ı ḳazā-kār **ebruvān** olmuş saña

Dîvân, 29/1

Merhabā yā şah-ı evreng-i velāyet **merhabā**
Yā ‘Aliyyü’l-Murtaẓā yā Hāẓret-i Şîr-i **Hudā**

Dîvân, 1/1

Şûret-i imkânı hayret kim **serâb** eyler baña
Perde-i dehri hayâl-istân-ı **h’âb** eyler baña

Dîvân, 17/1

Olur âh-ı dilimden bir zemîn ü bir **zamân** peydâ
Hâbâb-ı eşk-i çeşmimden kıbâb-ı **âsumân** peydâ

Dîvân, 2/1

Câme-i zerdî-i ‘aşkıñ hil’ at-i **şândır** baña
Çâk-i dâğ-ı âteş-i hasret **girîbândır** baña

Dîvân, 10/1

Râz-ı vahdet kim şerâbı âb-ı **nâb** eyler baña
Vâ‘ ız-ı kürsî-çarâr âbı **şerâb** eyler baña

Dîvân, 11/1

Rûşenâ-yı dehri kim ğam gerçi **târ** eyler baña
Lîk mihr-i ‘âlem ‘arz-ı **iftikâr** eyler baña

Dîvân, 12/1

g) Cinaslı kafiyeler:

Ey şabâ bir şemme var mı zülf-i **cânândan** haber
Almadı gitdi dirîğâ âh-ı **cân andan** haber

Dîvân, 172/1

Eyleyüp hâbl-i metîn-i edeb-i şer‘i **niṭâk**
Beliñe merd-i Hudâ hizmetine var **anı ṭâk**

Dîvân, 369/1

Zulmet-i nefse düşüp olma ulu’l-emriñe ‘**âk**
Olasın nûr gibi ‘ind-i Hudâ’da yüzi **âk**

Dîvân, 370/1

Nâr-ı gamdan kurtulursın nâr-ı ‘ aşka **yan** gönül
Çâr-bâlîn-i vişâl üzre gelürsin **yan** gönül

Dîvân, 424/1

Yâr taraf-ı ruhuña sünbül-i zülfün **çindir**
Güyyâ müşg-i Haṭâ ile nigâr-ı **Çin**’dir

Dîvân, 171/1

Manşûr’ı oldı şandı **cihân-dâra** âşinâ
Haḫ bu ki cümle halk-ı **cihân dâra** âşinâ

Dîvân, 36/2

Osman Şems dîvânında en çok görülen ahenk unsurlarından biri de rediftir. Kasidelerde beyitlerin ahenginin daha çok kafiye ile sağlanmasına mukabil gazelerde ahenk rediflerle sağlanmıştır. Öyle ki dîvânda redifsiz gazel yok denecek kadar azdır. Dîvânda redifin değişik şekillerine yer verilmiştir. Kullanılan rediflerin genellikle Türkçe kelimelerden oluştuğu görülmektedir. Bununla beraber Arapça ve Farsça kelimelerden oluşan rediflerin Türkçe’de sıklıkla kullanılanlardan seçildiği görülür. Rediflerin en az bir kelimededen oluşmasına dikkat eden Osman Şems, çok az sayıdaki şiirlerinde eklerden oluşan rediflerden de yararlanmıştır. Ayrıca kullanılan rediflerin, ekseriyetle fiil ve isimlerin çekimli hallerinden oluştuğunu da belirtmek gerekir. Kullanılan redif çeşitleri ve örnekleri şu şekildedir:

a) Tek bir ekten oluşan redifler:

Hüseyn-i Kerbelâ kim nuḥbe-i âl-i peyâm-berdir
Furûğ-ı dîde-i Zehrâ çerâğ-ı çeşm-i Haydar’**dır**

Dîvân, 150/1

O ‘ abdem ki benim sensin İlâh’**ım**
Mu‘în’im Hâlîk’ım püşt u penâh**ım**

Dîvân, 425/1

İlâhâ sensin icâd eyleyen bu çarḫ-ı gerdânı
Hudâyâ sensin izhâr eyleyen bu devr u devrânı

Dîvân, 738/1

b) Tek bir kelimedden oluşan redifler:

Âteş-i mihr-i maḥabbetden olup surḥîn **gül**
Yana yana tığlarla oldı dil-ḥünîn **gül**

Dîvân, 416/1

Bir dem ki gelüp taldı çemen-zâr **benefşe**

Hâk-i siyehi itdi ‘ıtır-bâr **benefşe**

Dîvân, 579/1

Faḥr-ı şâhî sürerem bende saña **oldığıma**

Pâdişâham saña bâbında gedâ **oldığıma**

Dîvân, 588/1

c) Hem ek hem kelimededen oluşan redifler:

Ten-perestiden geçüp rûḥ-ı kudüs ercâyı **bil**

Keşret-i eşyâya bakma vahdet-i Mevlâ’yı **bil**

Dîvân, 431/1

Âb u gil şanma ḥarîm-i Ka‘be-i cāndır **teniñ**

Mazhar-ı nûr-ı tecellî beyt-i cānāndır **teniñ**

Dîvân, 411/1

Ey şabahât mülkiniñ sultānı yārim n’eylediñ

‘Âşıkıñ ferdāya şaldıñ ey nigārım n’eylediñ

Dîvân, 412/1

d) Birden fazla kelimededen oluşan redifler:

Tenimde tîr-i müjgānıñ ser-â-pâ **ḥalka-ber-ḥalka**

Giyindim cevşen-i pûlād gūyâ **ḥalka-ber-ḥalka**

Dîvân, 580/1

Görinür tâbiş-i dîdâr **gönülden gönüle**

Berḳ urur pertev-i envâr **gönülden gönüle**

Dîvân, 607/1

Vaşl u firâḳ-ı yâr **sefid ü siyâh u surḥ**

Çün nûr u târ u nâr **sefid ü siyâh u surḥ**

Dîvân, 109/1

Tende dâğ-ı ‘aşḳdan bir gül-sitân **ister gönül**

Şahn-ı gül-bâğ-ı tecellîde mekân **ister gönül**

Dîvân, 422/1

Pertev-i mihr-i Hudā **bir āh bir ben bir göñül**
Nūr-ı evc-i Kibriyā **bir āh bir ben bir göñül**

Dîvân, 423/1

Bâğ-ı hüsne tohum-ı zîverdir **o zülf ü hâl ü ruh**
Sebze vü sünbül gül-i terdir **o zülf ü hâl ü ruh**

Dîvân, 110/1

Osman Şems, şiirlerinde beytin ahengini artırmak amacıyla iki kafiyeli (zü'l-kāfiyeteyn) beyitlerden de yararlanmışır. Bu nitelikteki beyitlerden bazıları şunlardır:

Tîr-i nigāh-ı yāre kaşı bî-**gümān kemān**
Ki sehm-i cevriye cigerimdir **nişān nişān**

Dîvân, 523/1

Fürkat-i yār ile oldı dil-i **maḥzūn maḥzūn**
Akıdır eşk-i dil ü dîdeyi **Ceyhūn Ceyhūn**

Dîvân, 524/1

Giyüp ey âfitābım taciñı **şāhāne māhāne**
Çeküp şemşir-i gamzeñ çal anı **gerdāna merdāne**

Dîvân, 626/1

Ṭarîk-i Hakk' a girenler **Hudā Hudā** diyerek
Geçer diyār-ı fenādan **beḳā beḳā** diyerek

Dîvân, 398/1

Düşeli zülf-i ḥamîñdan dile **sevdā sevdā**
Gezeriz kūh-ı cünūnı diyü **Leylā Leylā**

Dîvân, 35/1

Varam kūy-ı dil-ārāya gidem **ağlayı ağlayı**
Sirişkim âsitānında dökem **çağlayı çağlayı**

Dîvân, 710/1

Cihān içinde buldum ol cihān-**ārāyı arayı**
İrişdim lâ-mekān üzre mekān **arayı arayı**

Dîvân, 711/1

Dîvânda, kafiye'deki ikilemelerin sanatlı bir şekilde kullanıldığı örnekler de vardır. Aşağıda verilen örneklerde kafiye'yi oluşturan kelimenin son hecesinin, -hece'deki uzun ünlü olmaksızın- ayrı ve anlamlı bir kelime olarak (zâr-zer, şâr-şer, Tayyâr-yer, ağıyâr-yer) tekrarlandığı görülmektedir:

Câhili hândân ider ehl-i kemâli **zâr zer**
Kân yer âdem bu gül-şende gül-i bî-**hâr her**

Neşe'-i yek lahzası âhir göze kân ağladır
Leb-be-leb pürdür mey ile sâğar-ı ser-**şâr şer**

Ṭâ'ir-i Firdevs-i a' lādır şehîd-i 'aşk olan
Buldı çün firdevs içinde Ca' fer-i Tayyâr **yer**

Dîvân, 289/1-3

Dündur evc-i 'alâda tutsa da ağıyâr **yer**
Hâk-dândır âsumâna çekse de kuh-**sâr ser**

Şadr-ı eyvân-ı necâta terk-i tendendir duhûl
Maṭlaba Maṣṣûr bulmuşdır olup ber-**dâr der**

Secde-gâh-ı dergeh-i ümmîde olmaz rûy-mâl
Düşmeyince hâk-i 'acz u minnete her **bâr-ber**

Dîvân, 265/1-3

Aşağıdaki gazelde de kafiye kelimeleri ikileme izlenimi verecek şekilde arka arkaya getirilmiştir. Ancak birinci kelimenin son hecesindeki elif (ل) harfinin yerine ikinci kelimedede ye (ي) getirilmek suretiyle bir tür cinaslı iştikak veya şibh-i iştikak ortaya çıkmıştır:

O mâh-rûya olur eyleyen **ķırân ķarîn**
Ki nûr-ı mâh ile hem-reng olur **zamân zemîn**

Nigâh-ı cân-figârı yegindir ki ķaşı
Olur cebîn-i kemân-dâr için **kemân kemîn**

Rehâ-yı tîğ-i nigâhı olur ki müjgânı
Bulur meḥâfet-i şemşîrden **emân emîn**

Hayâl-i yârsız olmaz kulûb-ı ehl-i vedâd
Kazâ-yı hâldir ister heme **mekân mekîn**

Bahâr-ı ‘ömrüme ey **Şems** irişdi hüzn u huzân
Dem-i bahâra nazarla olur **hazân hazîn**

Dîvân, 529

9. Muhteva Özellikleri

Bu bölümde Osman Şems’in bütün düşüncelerini aktarma niyetinde değiliz. Dîvânda şairin yalnızca belirgin bazı dinî ve tasavvufî düşüncelerini aksettiren hususiyetleri belirtmekle yetineceğiz.

a. Tasavvuf

Şiirlerini, düşüncelerini anlatmak amacıyla kaleme alan Osman Şems’in dîvânında en belirgin tema hiç şüphesiz tasavvuftur. Hüseyin Vassâf’ın, “Dîvân-ı şerîfleri ser-â-pâ hakâyıkla mâlîdir. Ba’zı yerlerinde rumûz ile mertebe-i zevklerinden haber vermişlerdir. Hele mersiye-i mufasssalaları sırf ilhâm ile yazılmış bir bedî’a-ı garrâdır.”¹⁶⁰ diye nitelediği Osman Şems için tasavvuf dışındaki konular ikinci derecede önemlidir. Vahdet-i vücûd felsefesine gönülden bağlı olan Osman Şems, şiirlerinin birçoğunda çeşitli vesilelerle bu düşünceye yer verir. Ona göre vücûd-ı mutlak olan Hak bir aynaya benzer; bütün mevcudat o aynadan kabiliyeti nisbetinde tecellî eder. Allah aynı zamanda bütün cihanı aydınlatan güneşe teşbih edilir; O’nun dışındaki varlıklar ise O’nun zatını gösteren birer aynadır. Ancak yazının mânâyâ engel olması gibi aynalar da Hakk’ın vechini görmeye perde olurlar. Zaten cihanı aydınlatan güneşi gerçek anlamda vasf etmek de mümkün değildir. Bütün eşya Allah’ın ilim sıfatının suretleridir; cihan ise o şerif ilmin tahsil edildiği bir mektep görevi görür. Hak’la vahdet bulmanın yolu, temiz bir kalple ibadet etmek, aşk şarabıyla sarhoş olup “niçin” ve “nasıl” sorularından uzak durmak, selim bir kalp bularak baki olmayan mal ve makam hırsından kurtulmak, zevk vermeyen sözleri terk ederek iddia davasından vazgeçmek, sükut etmek, taklid içinde kalmadan uygunsuz hareketlerden uzak durmak ve masivayı terk etmekle gerçekleşir. Hak yolunun yolcuları olan âşıklar, O’nun zatını en iyi yansıtan varlıklardır. Hakk’ın vahdetini müşahade eden âşıklar, diğer varlıkları Allah’tan müstakil varlıklar olarak görmezler. Ancak Hak ile tevhid olmak, yalnızca O’nun vücûdunda fenâ bulmakla olmaz; âşığın yapması gereken şey (farz) bir mürşide bağlanmak ve şeriate uymaktır. Bir mürşide bağlanmak aynı zamanda insanı cehaletten kurtarmaya da vesile olur. Hasta olan dervişin

¹⁶⁰ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 190.

tabibi, gerçek bir mürşittir; hastalığın ilacı şeriattir, tarikatler ise bu ilacın satıldığı dükkândır. Şiirlerde kâinatın yaratılışının sebebi de, mutasavvıf şairlerin çoğunda görüldüğü gibi aşk ile açıklanır. Mutlak varlığın, sahili olmayan bir denize benzetildiği beyitlerde mevcudatın varlığına serap bile denemeyeceği belirtilir. Çünkü büyük denizlerde serap bulunmaz; dolayısıyla mevcudatın varlığı O'na nisbetle yok hükmündedir:

Vücūd-ı vahdet-i mutlakda yok vehm-i vücūd ey **Şems**

Ki deryâ-yı muhîṭ-i bî-kerân üzre serâb olmaz

Dîvân, 324/9

Osman Şems'e göre tasavvufî makamların amacı Allah ile bütünleşmektir. Eğer gidilen yolun sonunda vahdet gerçekleşmeyecekse, hallere ve makamlara da ihtiyaç yoktur. Hakk'ın varlığında fanî olan kişi, bütün tasavvufî makam ve halleri geride bırakır ve artık onlara ihtiyaç hissetmez. Fena makamına ulaşan kişi için vücûb-imbân ve kıdem-hâdis ayırımı kalmaz. Fena makamını anlatırken sık sık “şem’ ve pervâne” metaforundan yararlanan şaire göre pervâne, mumun ateşinde kendi varlığından ve benliğinden geçerek o ateş saçan mumla bütünleşmiştir. Yine aşkla çıkılması gereken vahdet yolunun meşakkatlerle dolu olduğunu ifade eden şair, bülbülün güle duyduğu derin muhabbetten dolayı dikenlerle arkadaş olmasını örnek vererek, aynı zamanda “gülü seven dikenine katlanır” atasözüne de telmihte bulunur.

Tasavvuf yolunda yürümenin aşkla mümkün olabileceğini, ancak bunun yanında ibadetlerin de aksatılmaması gerektiğini belirten Osman Şems'e göre Allah yolunda en hayırlı olan kul, ibadetlere düşkün olan takva ehli dir. Takva ehli, ihsan rütbesinde “ebrar”lar olarak anılırlar. Takva ehli olanlar yalnızca “zühd” yolunda yürüyerek gerçek kul olmaya layık olamazlar; gerçek kul olmak, ibadetlerin “havf” ve “haşyet”le yapılmasıyla mümkün olabilir. Ancak “takva” da tek başına Allah’a yakınlık için yeterli değildir; takvanın yanında “aşk” da gereklidir. Takva ile aşkı birleştirenler asıl, “merd-i Huda” (Allah adamı) olurlar. Bu kişiler aşk ve muhabbetle doludur ve ibadetlerini buna göre yaparlar. İşte gerçek kul olan bu topluluğa “aşk ehli” denir. Aşk ehli olan insanlar, ezeli sevgilileri olan Allah'ın visaliyle Mecnun olduklarından dolayı her zaman tevhid şarabının etkisiyle sarhoş gezerler. İki dünyanın mutluluğundan, şan, şöhret ve makam hırslarından geçerek aşk cinneti geçirenlerin önderi olan bu insanlar öyle bir fakra erişirler ki, ellerinde ne din, ne takva, ne de ar ve namus kalır. “Mevt-i hakikî” ile benliklerini mahv ettikleri için insanların nefretini kazanmalarına karşılık Allah'ın da o derece sevgisine mazhar olurlar. Dolayısıyla gerçek mümin olmanın yolu, vahdet yolunu gözetmekle birlikte şeriati başının tacı yapmak ve nefsi de ayaklar altına

almaktır. Çünkü aşk ile nefesine cihad açarak ibadetin önemini kavrayanlar asla şeytana uymazlar:

Vahdet-i Hakk'ı gözet başına şer' i tãc it
Al ayağ altına nefsi aña uyma zinhâr

Dîvân, 159/16

Üç büyük tarikatten, yani Nakşibendiyye, Halvetiyye ve Kâdiriyye'den istifade etmiş olan Osman Şems Efendi, şiirlerinde bu tarikatlerin isimlerini de zikreder. Bu şiirler seyr u sülûkte yaşadığı manevî hallerle ilgili ipuçları vermesi açısından da önemlidir. Hak ile beka bulmanın seyr u sülûk ile mümkün olacağını; seyr u sülûkün de aşkla ve gerçek bir mürşide bağlanmakla mümkün olduğunun üzerinde duran şair, “tevbe, sabır, havf, recâ, verâ, zühd, fakr, tevekkül, halvet, uzlet, hayret, rızâ” gibi makam ve hallerden çeşitli mecaz, teşbih ve telmihler kullanarak bahseder. Bunlardan başka “vahdet-kesret, bekâ-fenâ, tecellî, hayret, temâşâ, zâhir-bâtın, gayb, esrâr, terk, ferâgât, istiğnâ, melâmet, selâmet, marifet, irfân, ârif, nefis” vb. tasavvufî kavramlar da şiirlerde çeşitli vesilelerle sık sık kullanılır. Dîvânda İbrahim Edhem, Bahâeddîn Nakşîbend, Hallâc-ı Mansûr, Bâyezîd-i Bistâmî, Şems-i Tebrîzî, Nesîmî, Ebubekir Şiblî, Külhanî-i Layhar, Hakîm Senâî, Ferîdüddîn-i Attâr, Mevlânâ, Muhyiddîn-i Arabî, Sadreddîn Konevî, Abdülkâdir-i Geylânî, Veysel Karânî, Ma'rûf-ı Kerhî ve Zünnûn-ı Mısırî gibi tasavvuf büyüklerinin isimleri de zikredilir:

Edhem ki fedâ eyledi dirsın bu cihânda
Tãc ile serîri vu cihânı idüp ' uzlet

Dîvân, 73/4

Saňa besdir temâşâ-yı cemâl-i nûr-ı Hakk ey **Şems**
Bahâ'e'd-dîn gibi seyr-i cemâl-i pür-behâdan geç

Dîvân, 97/10

Alup ' Attâr ile Hallâc behre ebruvânından
Birisî tîğden geçmiş birisi dâra yaşlanmış

Dîvân, 350/4

Cismini kıldı Nesîmî kadem-i ' aşka bisât
' İhn-ı menfûş gibi atdı Hüseyin-i Hallâc

Dîvân, 96/2

Lây-h'âr-ı himemi Külhanî-i pîr-i münîr
Cür' a-çîn-i hikemi merd-i Senâ'î-i Beşîr

Cür'ası feyz-i dem-i şems-i muḳaddes-me'vâ
Neş'esi rūḥ-fezâ cāzibe-i Mevlânâ

Tâ ki Manşûr-ı Hudâ-pervere çar-çûbe-i dâr
Berg-i sebzi 'ıtır-efşân-ı dimâğ-ı 'Attâr

Dîvân, 43/9-11

Şair, aynı zamanda şeyhi olduğu Kâdiriyye tarikatının kurucusu Abdülkadir-i Geylanî hakkında ikisi kıt'a (*Dîvân, 151, 302*), biri kaside (*Dîvân, 153*) formunda toplam üç manzume kaleme almıştır. Bu manzumelerde ondan bâz-ı eşheb, gavs-ı muazzam, şeh-bâz, hem-râz-ı İsrâfîl, Süleyman peygamberin hükmüne malik, evliyaların gavsı ve rehberi, bekâ ikliminin sultanı, telkin ettiği zikirlerle aşk hastalarına yeni bir ruh, zamanın imamı, sünnetlerin ihya edicisi gibi çeşitli sıfatlarla bahseder. Adı geçen kasidenin fahriye bölümünde Osman Şems, şairliğiyle övünmediğini; ancak Abdülkadir-i Geylanî gibi bir insanı övdüğü için kendisiyle gurur duyduğunu belirtir:

Mübâhât eylerem andan ki memdûḥum olan sulṭân
Cenâb-ı pîr-i 'Abdü'l-ḳâdirü'l-Cîlî gibi erdir

Dîvân, 153/45

Şair, şiirlerinde kendisinden bir süre istifade edip tasavvufî terbiyeyi aldığı şeyhi İbrahim-i Halvetî'nin de adını zikreder. Medhiye türünde yazdığı “Benefşe” redifli 61 beyitlik kasidede, velayet bahçesinin İbrahim'i, mürşid-i azam, Cebrail'in, ismini duyduğunda saygıdan kanatlarını açarak saygı duyduğu zat, gavs-ı muazzam, irfan bahçesinin gülü, mânâ bahçesine giden yolun mürşidi şeklinde tavsif ettiği şeyhi, değer olarak öylesine büyüktür ki, hükmüyle gülü dikene, dikenini de menekşeye çevirir:

Bir zât-ı ḳader-ḳadr u ḳazâ-hükmdür ol kim
Hükmi ile gül ḥâr olur ḥâr benefşe

Dîvân, 579/30

Dîvânda ismini andığı diğer bir şeyhi de, kendisinden seyr u sülûkünü tamamlayarak hilafet almaya muvaffak olduğu Abdürrahîm-i Ünyevî'dir. Şems şeyhi hakkında üç şiir (*Dîvân, 661, 672, 736*) yazar. Bunlardan biri vefat tarihi için yazdığı tarih manzumesidir. Bu manzumelerde kendisinden mağfîret burcunun güneşi, saadet zirvelerinin ayı, Allah'ın dostunun ilmüne varis, gizli ilimlerin sırdaşı, Kâdiriyye'nin muazzam bir mürşidi, âlim, arif, beka mülkünün ve fena ikliminin şahı şeklinde bahseder:

Silk-i pāk-i Kādirî'niñ bir mu'azzam mürşidi
Pîr-i menzil Hâzret-i 'Abdürrahîm-i Ünyevî

Dîvân, 736/1

Şair, bir münâcaatının sonunda kendisinin Abdürrahim-i Ünyevî'ye hayırlı bir halife olması için Allah'a dua eder:

Tâ'âtiña 'âlemde beni eyleyüp irşâd
Hayrû'l-halef-i 'Abd-i Rahîm eyle İlâhî

Dîvân, 655/5

b. Allah

Osman Şems Efendi, değişik nazım formlarıyla Allah hakkında tevhid ve münâcaat, Hz. Peygamber için na't, diğer din büyükleri için medhiyeler, özellikle Hz. Hasan ve Hüseyin için mersiye yazmış; bu manzumelerde dinî ve tasavvufî kültür, duygu ve düşüncelerini zarif bir üslup ve estetik bir tarzda yansıtmayı başarabilmiş bir şairdir. Yazdığı tevhidlerde Allah'ın isim ve sıfatlarını zikrederek özellikle kudret, ilim, celâl ve cemâl vb. sıfatlarının yeryüzündeki tecellîlerinden bahseden şair, çoğu zaman bu manzumelerinde vahdet-i vücûd anlayışını aksettirir. Bu manzumelerde Allah; “Âhir, Âlim, Bâtın, Celâl, Cemâl, Evvel, Gaffâr, Ganî, Hâfız, Hak, Hallâk, Hayy, Hudâ, Hudâvend, İlâh, Kâbız, Kâdir, Mevlâ, Muhyî, Mumît, Mun'im, Muksit, Muzill, Rabbü'l-enâm, Rabbü'l-âlemin, Rabb-i Âzîm, Rabb-i Ekber, Rahmân, Rahîm, Rezzâk, Settâr, Vâhib, Yezdân, Zâhir” vb. isim ve sıfatlarla anılır. Allah'ın kadîm, bâkî, ezeli ve ebedî oluşu, yaratıcılıkta eşi ve benzerinin olmayışı, her şeyin kendisine muhtaç olması gibi fikirler anlatılırken sık sık âyet ve hadislerle telmihlerde bulunulur. Şairin yazdığı münâcaatlarda ise sanat endişesinin bir yana bırakılarak samimî bir kulun doğrudan Allah'a yönelişinin verdiği duygulu bir üslubun izlerini bulmak mümkündür. Münâcaatlarda Allah'ın bağışlayıcılığını ifade eden “Gaffâr, Rahîm, Settâr, Kerîm” vb. isimlerin özellikle kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca bu tür şiirlerde şairin ruhunda korku ile ümidin çarpışmasından doğan heyecan ve yüksek lirizm göze çarpmaktadır. Aşağıya aldığımız münâcaat türünde yazılmış gazel, şairin Allah'a yakarırken takındığı ruh halini ve samimî bir müminin mutlak varlık karşısındaki acziyetini göstermesi bakımından güzel bir örnektir:

Yâ Rab nevâ-yı 'aşk ile bir âh vir baña
Feyz-i nesîm-i âh-ı şeh-er-gâh vir baña

Mānend-i Yūsuf oldum esīr-i çeh-i belā
Bārī diyār-ı ‘ aşkda bir cāh vir baña

Ser-geşte-ḥāl-i deşt-i beyābān-ı fūrkatem
Mihmān-serāy-ı ḥazretiñe rāh vir baña

Faḫr u fenāda tās-ı gedā itme destimi
Zevḳ-i ğinā-yı ḳalb-i şehen-şāh vir baña

Şems-i şikeste-ḥāṭır-ı derd-i teğāfülem
Ḳalb-i selīm ile dil-i āgāh vir baña

Dîvân, 19

c. Melekler

“Ferişte, melek, kerrûbî, melâik, hûr, hûr-ı ‘în, kudsiyân, sürûş” gibi çeşitli isimlerle zikredilen melekler, beyitlerde genellikle memdûhu ve sevgiliyi övmek maksadıyla kullanılır. Sevgili ya da memdûh, çoğu zaman güzelliği itibariyle meleğe benzetilirken bazen de ahlak ve huyundan dolayı teşbih konusu yapılır. “Melek-hûy” ve “melek-haslet” bu anlamda kullanılan terkiplerdendir. Meselâ;

Bu cemāl ile seni Ḥaḳ bilür âdem diyemem
Sen meleksin bu edā vaşf-ı mişāl oldu saña

Dîvân, 33/7

beytinde şair, sevgilisini, güzelliği açısından meleğe benzetirken; İsmail Hakkı ismindeki bir derviş için yazdığı tarih manzumesinde ise memdûhunun ahlak ve huyundan dolayı meleklerle benzetir:

Bir melek-ḥaşlet idi dervîş u dil-rîş idi kim
Tekye-i merkezden olmuş idi nâ’îl himmete

Dîvân, 742/4

Halk arasında yaygın olarak söylenen, şeytanın olduğu yerde meleğin bulunmayacağı düşüncesini dile getirdiği aşağıdaki beyitte Osman Şems Efendi, sevgilisini meleğe teşbih ederken rakîbi de şeytana benzetmiştir:

Raķıbiñ meclisinde idemez ārām cānānım
Melek ıurmaz meşeldir her zamān şeytān yanında
Dîvân, 585/4

Her kaçan işrāke tîr-endāz olurdı ġāziyān
Zann olurdı kim iner hāke melā'ik leşkeri
Dîvân, 657/42

beytinde ise müşriklerle yapılan savaşlarda, müslümanların yardımına koşan melekler konu edilir.

Aşağıdaki beyitte şair, Hz. Hüseyin'in mezarını tavaf eden meleklerden bahseder:

‘ Aceb mi meşhed-i pāki meţāf-ı kudsiyān olsa
Ki tāk-ı āsitānı ‘ arş-ı a‘ lāya ber-ā-berdir
Dîvân, 150/2

Cebrâil: Dîvânda ismi en çok zikredilen melek, Cebrail'dir. Cebra'îl-i zü'l-cenâh, Cibrîl, Cibrîl-i Emîn, Ruhü'l-kuds, Rûhu'l-emîn, Rûh-ı Kudsî, vb. isimlerle anılan Cebrail, beyitlerde Hz. Hüseyin'in beşiğini sallaması, cehennem ehli üzerine tenezzül etmemesi, kanatlı olması, mirac gecesi Sidre-i Müntehâ'dan öteye geçememesi, vahiy meleği olması, makamının yüksek olması, Hz. İbrahim'in ateşe atıldığı sırada ona yardım teklifinde bulunması gibi çeşitli açılardan ele alınır:

Ümîd itmez i'āne merd olan Cibrîl'den daĥi
Hālîlu'llāh'a āteş anıñ içün lāle-zār oldı
Dîvân, 664/4

Qande bilsün sâlik-i Refref-süvārîñ seyrini
Sidreden geçmez öte Cibrîl-i vālā-şān henüz
Dîvân, 328/8

Bu sırrı duydu ol Cibrîl-i vahy-āver haşemden kim
Kelām-ı mu' cizi mu' cizdir i' cāz-ı Mesîhâ'dan
Dîvân, 477/20

Lānesinden eylerem ma' nā-yı Cibrîl'i şikār
Şāh-bāl-i ' aşk ile hem-seyr-i bāz-ı eşhebim
Dîvân, 452/2

Azrâil: Eceli gelenlerin ruhunu kabzetmekle görevli melek olan Azrâil'in ismi beyitlerde üç kez geçmektedir. Aşağıda verilen ilk iki beyitte Azrâil'den, sevgilinin gamzesi ile irtibatlandırılarak bahsedilir. Üçüncü beyitte ise şair, ruhunu almak için Azrâil'in, kendisinden niyazda bulunduğunu belirtir:

Ğabza-ı ğudrettedir ancak tereddüd yoğsa kim
'Azra'ıl elbet ider 'arz-ı temennâ ğamzeñe

Dîvân, 606/2

Ğamze-i çeşmiñ ki şemşir-i müsellemdir baña
Zahm-ı süz-ı tığ-i 'Azrâ'ıl mübremdir baña

Dîvân, 42/1

Mevt bir avuç türâb için ne nâz eyler baña
Ben hayât-ı mağzam 'Azrâ'ıl niyâz eyler baña

Dîvân, 15/1

Mîkâil: Dîvânda, isminden bahsedilen diğeri bir melek de Mîkâil'dir. Hadislerde tasvir edildiğı şekle uygun olarak rızık ve rahmet meleğı olarak sadece bir beyitte geçer:

'Ağâ-yı rızık-ı mağsum eyler İbrâhîm u Mîkâ'ıl
Alup gencîne-i ğaybiyye-i **nağnü ğasemnâdan**

Dîvân, 477/83

İsrâfil: Kıyametin kopmasını ve âhiret hayatının başlamasını haber vermekle görevli olan İsrâfil, beyitlerde üç defa geçmektedir. Her üç beyitte de *Sûr*'a üfleme görevi ile alakalı olarak adından bahsedilir. Aşağıdaki beyitte Hz. Peygamber'in, rahmet olarak gönderildiğinin altını çizen şair, İsrâfil'i, insanları ve cinleri Hz. Peygamber'in açtığı lütûf ve rahmet bayrağı altında toplayan şahıs olarak telakki eder:

Oldı İsrâfil bir gül-bâng-keş dîvânına
Râyet-i lutfunda mağşûr olmağ ins u perî

Dîvân, 657/29

d. Kitaplar

Dîvânında kutsal kitaplardan Tevrât ve Kur'an'ı zikreden şair, Tevrât'tan;

Çıkardıñ Mûsî'yi Tûr'a virüp Tevrât ile süre

Batırdıñ tağları nûra göremezsın hıṭab nedir

Dîvân, 301/6

beytinde bahseder. Tevhid türünde yazılan şiirde şair, Allâh’a hitaben, Hz. Musâ’yı Tûr dağına çıkardığını ve kendisine Tevrât’ı verdiğini belirtir. Ayrıca beyitte geçen “süre” tabirinden de Allah’ın, Hz.Mûsâ’ya verdiği kırk günlük süre¹⁶¹ kastedilmektedir.

Şiirlerde geçen kutsal kitaplardan biri de son semavî kitap olan Kur’ân’dır. Kitâbullâh, Kur’ân-ı Mübîn, mushaf, Kelâmu’llâh, kitâb-ı rahmeten li’l-âlemîn, kitâb-ı âsumânî, ümmü’l-kitâb vb. isimlerle zikredilir. Beyitlerde Kur’ân’ın, Allah’ın kitabı olduğu ve bundan sonra kitap gelmeyeceği, ondan daha i’câzlı bir kitabın yazılmadığı, Hz. Peygamber’in konuşan bir Kur’ân olduğu, Kur’ân’dan ayrılmanın insanı dalâlete düşüreceği, Kur’ân’ın nüzulüyle birlikte Arapların en fasihlerinin bile o mucize karşısında dilsiz hale düştükleri ve sâlikin elinde Kur’ân’dan başka kitabın olmayacağı ifade edilmektedir. Bu isimler beyitlerde bazen sevgilinin güzelliği, kaşı, yanağındaki ayva tüyleri, kâkülleri ve yanakları için benzetme unsuru olarak kullanılır:

Cemâliñ muşhafından olmazam bir laḫza rû-gerdân

Ḍalâletdir kitâb ehline çün Ḳur’ân’dan ayrılmaḫ

Dîvân, 385/4

Göricek zîb-i cemâliñ ey beşîr

‘Aklıma âyet-i Ḳur’ân geldi

Dîvân, 719/2

Şair, sözlerinin Kur’ân’dan geldiğini ve dolayısıyla onları can kulağı ile dinlemek gerektiğini de belirtir:

Gûş-ı cân ile işit îmân idüp kıl i’ṭikâd

Mağz-ı Ḳur’ân’dan hemîşe sözlerim bil bî-hilâf

Dîvân, 365/19

Bir sevâd-ı nokṭa-i sırr-ı süveydâyam ki ben

Câmi‘-i sırr u nihân-ı mağz-ı Ḳur’ân’dır sözüm

Dîvân, 476/21

¹⁶¹ Bkz. A’raf 7/142.

Aşağıdaki beyitte geçen “dört kitâb” ifadesinden, dört peygambere gönderilen dört kitap (Tevrât, Zebûr, İncil ve Kur’ân-ı Kerîm) kasdedilir. Beyitte sevgilinin yüzü yine mushafa benzetilir:

Muşhaf-ı hüsnüñ görenler nâr-ı ‘aşkıñla tamâm

Dört kitâbıñ koymayup nâm u nişânın yaqdılar

Dîvân, 250/5

e. Âyetler

Osman Şems Efendi, bazen telmihte bulunmak, bazen de kısmî ya da tam iktibas etmek suretiyle dîvânında birçok âyete yer verir. Sûre isimlerini genellikle teşbih unsuru olarak kullanmış; bunları sevgilinin kaşı, yüzü, yanağı ya da boyuna benzetmiştir. Meselâ, “Vücûduñ bir kitâb-ı âsumânî yâ Resûla’llâh” matlaı ile başlayan gazelde peygamberin kaşları mektupların başına yazılan Besmele’ye, güzelliği Fâtîha sûresine (seb’ü’l-mesânî), kırmızı dudakları Kevser sûresine, ağzı nûn ve’l-kalem âyetine, yanakları ve’d-duhâ ve’l-leyl âyetine, gözleri Tâhâ sûresine, saçları leyletü’l-kadr âyetine, sözleri Nebe’ sûresine, dişleri ve’n-necm âyetine, elleri Mülk sûresine, adımları İsrâ sûresine, nefesi Rahmân sûresine ve kalbi Yâsîn sûresinin mânâlarına benzetilir. Beyitlerde kullanılan âyetler şunlardır: aḥsen-i takvîm (Tîn, 95/4), arz-ı mihâd (Nebe’, 78/6), ‘aynânî tecriyân (Rahmân, 55/50), berd ü selam (Enbiyâ, 21/69), bismi’llâh (Neml, 27/30), ḍâllen fe-hedâ (Duhâ, 93/7), elem neşrah (İnşirâh, 94/1), eş-şu‘ arâu yettebi‘ uhumü’l-gâvûn (Şuarâ, 26/224), faşle’l-ḥitâb (Sâd, 38/20), fe‘tebirü yâ üli’l-ebşâr (Haşr, 59/2), ḥabîran ve başîrâ (İsrâ, 17/17), ḥablün mesed (Tebbet, 111/5), hâzihi cennâtü ‘adn (Tâhâ, 20/76), hel etâ (İnsan, 76/1), hel min mezîd (Kâf, 50/30), ḥulḳ-ı ‘aẓîm (Kalem, 68/4), ḥuẓ bi-yedî (Sâd, 38/44), imâmen li’n-nâs (Bakara, 2/124), innâ feteḥnâ (Fetih, 48/1), innemâ ursilte illâ rahmeten li’l-‘âlemîn (Enbiyâ, 21/107), *İrci’î* (Fecr 89/28), kâf u nûn (Yâsîn, 36/82), kâbe kavseyn (Necm, 53/9), kâbe kavseyni ev-ednâ (Necm, 53/9), ke-lemḥin bi’l-başar (Kamer, 54/50), kün fe-kân (Yâsîn, 36/82), len terâ (A’râf, 7/143), leṭamesnâ (Yâsîn, 36/66), leyle-i esrâ (İsrâ, 17/1), leyletü’l-kadr (Kadir, 97/1), mâ evḥâ (Necm, 53/10), mâ-zâga’l-başar (Necm, 53/17), mecma‘ a’l-baḥreyn (Kehf, 18/60), meseḥnâ (Yâsîn, 36/67), naḥnü ḳasemnâ (Zuhurf, 43/32), nârun ḥuṭame (Hümeze, 104), nûn u ḳalem (Kalem, 68/1), nûrun ‘alâ-nûr (Nûr, 24/35), rahmeten li’l-‘âlemîn (Enbiyâ, 21/107), seb‘-i şidâd (Nebe’, 78/12), seb‘u’l-meşânî (Hicr, 15/87), seḳâhüm rabbühüm (İnsân, 76/21), şemme vechullâh (Bakara, 2/115), sübhâne’l-lezî esrâ (İsrâ, 17/1), süble’s-selâm (Mâide, 5/16), şemsü’d-ḍuḥâ (Şems, 91/1), ṭâhâ (Tâhâ, 20/1), ṭahhir beytinâ li’t-ṭâ’ifin (Hacc, 22/26), tenzile’l-‘azîz (Yâsîn,

36/5), ‘urve-i vüṣṣā (Bakara, 2/256), va’llāhu muḥīṭun (Bakara, 2/19), ve’ḍ-ḍuḥā (Duhâ, 93/1), ve’ḍ-ḍuḥā ve’l-leyl (Duhâ, 93/1), ve’l-tefeti’s-sâḳu bi-sâḳ (Kıyâme, 75/29), ve’n-necm (Necm, 53/1), yâ leytenî küntü türâb (Nebe’, 78/40), yevme’l-ḥisâb (Sâd, 38/26), yevme tüblâ (Târik, 86/9), yevmü’d-dîn (İnfitâr, 82/17).

Muḳavves ḳaşlarıñ ser-nâme-i ṭuḡrâ-yı **bismi’llâh**

Cemâliñ sûre-i **seb’u’l-meṣâni** yâ Resûla’llâh

Dîvân, 561/2

Nâzenîn-i Ḥazret-i Raḥmân kim oldu anıñ

Şânına münzel kitâb-ı **raḥmeten li’l-‘âlemîn**

Dîvân, 478/9

Cennet-i firdevsi eylerdi **ke-lemḥin bi’l-başar**

Âteş-i nîrân-ı ḳahrıñ virse ger ebrûna çîn

Dîvân, 478/46

Olma eş’âr-ı hevâyî ile şeyṭâna ḳarîn

Didi Ḥaḳ eş-ṣu’arâ yettebi’ **uhumu’l-ğavûn**

Dîvân, 479/8

Sâkinân-ı her dü-‘âlem sîr-i ḥ’ân-ı şefḳatiñ

İnnemâ ursilte illâ raḥmeten li’l-‘âlemîn

Dîvân, 491/4

f. Peygamberler ve Hz. Peygamber

Dîvânda peygamberlerin isimlerini de zikreden Osman Şems; Hz. İdrîs’i, terziliği ve vefatından önce göğe yükselmesiyle; Hz. Nûh’u, kendisine inananlarla birlikte yaptığı gemiye binerek tufandan kurtulmasıyla; Hz. İbrahim’i, Nemrud tarafından ateşe atılması sonucu ateşin gül bahçesine dönmesi ile, oğlu İsmail’i Allah yolunda kurban etmekten geri durmaması ve Allah’ın dostu anlamına gelen “Halîlullah” olmasıyla; Hz. İsmâîl’i, babası Hz. İbrahîm tarafından Allah yolunda kurban edilmek istenmesiyle; Hz. Yakûb’u, oğlu Yusuf’u kaybetmenin verdiği derin acıdan gözlerini kaybetmesi ve evinin hüzüne gark olmasıyla; Hz. Yusuf’u, güzelliğin ve namusun sembolü olması, kanlı gömleğinin babasına verilmesi, pazarda köle olarak satılması, zindana atılmasıyla vb. telmihlerle; Hz. Eyyûb’u, sabrın timsali olmasıyla; Hz. Mûsâ’yı, Tur dağında Allah’ın tecellisine mazhar olması, Allah’la

konuşmasından dolayı kendisine verilen “Kelîm” sıfatıyla, asasının büyük bir yılanı dönüşmesi ve elini göğsüne sokup çıkarınca elinin bembeyaz bir nura (yed-i beyza) dönüşmesi mucizesiyle; Hz. Hızır’ı, âb-ı hayatı bularak ölümsüzlüğe kavuşmasıyla; Hz. Dâvûd’u, güzel bir sese sahip olmasıyla; Hz. Süleyman’ı, koca bir saltanatın başında olması, cinlere ve rüzgara emir verme yetkisine sahip olması, parmağında taşıdığı yüzüğü sayesinde kuşların kendisine boyun eğmesi ve karıncalarla konuşma mucizesiyle; Hz.Îsâ’yı, babasız dünyaya gelmesi, ölüleri diriltme ve körleri tedavi etme mucizesi ve göğe yükselmesiyle anarak şiirlerinde bu isimlerin hayat hikayelerine telmihlerde bulunur:

Yed-i beyzâ-yı Mûsâ hayret-efzâ olmasun zîrâ
Şikâf-ı çehre-i mehle müşârun bi’l-benânsın sen
Dîvân, 541/5

Sökdi kabâ-yı gül-şen-i İdrîs’i rûzigâr
Eglenmez oldu hülle-i ‘adnî söken diken
Dîvân, 545/2

Ben o mestem ki leb-i cân-bağş-ı ‘Îsâ’dan geçer
Berhememler nûş iderse cür‘a-i câm-ı lehim
Dîvân, 452/5

Çalup Ya‘kûb-veş ben külbe-i fûrkatde ser-gerdân
Elimden yâr-i Yûsuf-rûy-ı gül-pîrâhenim gitmiş
Dîvân, 341/3

Kaside, gazel, murabba’, tahmis gibi nazım şekilleriyle yazdığı na’terde ise peygamberimizi Ahmed, Mahmud, Mustafa gibi isimleriyle anan şair, bu manzumelerinde genellikle onu methetmeye gücünün yetmediğini ifade eder; çünkü peygamberimiz yüksek ahlak sahibi olarak Allah’ın övdüğü kişidir. Özellikle, biri kıt’a diğerleri gazel formunda yazılmış 14 adet “yâ Resûla’llâh” redifli şiirlerinde peygambere duyduğu sevgiyi açık bir şekilde dile getirir. Na’terde Hz. Peygamber’in isim ve sıfatları, âlemlere rahmet, kâinatın efendisi, peygamberlerin şâhı, Allah’ın habîbi ve en mükemmel insan oluşu, Allah’la kul arasında vasıta ve Allah’a ulaştıran bir rehber olması, mucizeleri, güzel vasıfları, örnek ahlâkı âyet ve hadislerle dayanılarak ifade edilirken; şiirlerin sonunda genellikle şair, günahkârlığını itiraf ederek peygamberin kendisine şefâatte bulunmasını ister. Şiirlerde peygamberimiz zaman zaman âlemi aydınlatan güneşe benzetilirken, âlemin onun nuruna muhtaç olduğu dile getirilir. Ayrıca bu tür şiirlerde peygambere duyulan hasretin ruhunda açtığı derin yaraya da dikkati çeken Osman Şems, klasik şiirin bütün söz ve belagat kurallarını kullanarak şairlikteki

ustalığını samimî ve açık bir üslupla gösterme imkânı bulur. Bu samimî ifadelerin yer aldığı beyitlerden bazıları şöyledir:

Firâkıñla perîşân oldı hâlim yâ Resûla'llâh
Yaman oldı bu hâl-i pür-melâlim yâ Resûla'llâh

Ne mümkün evc-i câh-ı vaşlıña murğ-ı dile pervâz
Ser-i kūyuñda bir işkeste-bâlem yâ Resûla'llâh

Der-i ihsânıña lâyıķ degildir bu yüzi kâra
Ümîd-i şefkatiñdir hasbihâlim yâ Resûla'llâh

Cemâliñ iştiyâķ-ı rû'yetidir fikret-i rûzum
Şaçıñ sevdâsıdır şâm u leyâlim yâ Resûla'llâh

Dirîğ itme vişâliñ Nûri-i şeydâ-yı 'aşkıñdan
Beyâbân-ı ğam-ı hecriñde nâlem yâ Resûla'llâh

Dîvân, 562/1-5

Âh itmezsin baña bir nîm-nigâh iltifât
Kûşe-i nisyânda kaldım haste vü bî-hod harâb

Vâh kim hecriñle yandım sînem oldı dâğ dâğ
Dîde giryân u ciger biryân u dil pür-ıztırâb

Hasret-i rûyuñla âh eyler yanar kân ağlaram
Al şâla girdi çeşmim gözyaşım la' l-i müzâb

'Âşık-ı dil-hasteyem terk idebilmem nâleyi
'Arz-ı dîdâr eyle li'llâh at cemâliñden niķâb

'Aşkıñ öyle yaķdı cismim dökdi yaşım kim müdâm
Ķabrim üzre nâbit eyler lâle-i pür-dâğ-ı âb

Yâ Resûla'llâh meded kıl **Şems**-i dil-âvâreñem
Âsiñanıñda olam luţfuñla şâd u kâm-yâb

Dîvân, 45/ 61-66

g. Dört Halife ve Ehl-i Beyt

Şair, dört halifeyi öven şiirler de yazmıştır. “Envâr-ı nübüvvet ki Muḥammed’le celîdir” diye başlayan medhiyede dört isim de aynı mısra içinde zikredilerek; Hz. Ebu Bekir’in sıdkıyla dinî yapının müessisi, Hz. Ömer’in adaletiyle şeriatin hâkimi, Hz. Osman’ın Kur’ân’ın hafızı, Hz. Ali’nin de “ilm-i yakîn” memleketinin kapısı olduğundan bahsedilir:

Şıdkıyla mü’essis birisi bünye-i dîne
‘Adliyle biri ḥâkim olup şer‘-i metîne
Ḥâfız biri gencîne-i Kur’ân-ı Mübîn’e
Bâb oldu biri memleket-i ‘ilm-i yakîne
Ser-ḥalka-i aşḥâb ki ol çâr velîdir
Bû Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmân u ‘Alî’dir
Dîvân, 148/IV

Şairin dört halife hakkında yazdığı medhiyede dikkati çeken hususlardan biri de halifelerden hiçbirinin inkar edilemeyeceği ve hepsine gereken saygının gösterilmesi konusudur:

Bu yâr-i çehârîñ birin inkâr idemezsin
İnkâr ider iseñ eger kâr idemezsin
Gül-zâr-ı Muḥammed gülünü ḥâr idemezsin
Allâh u nebî yârini ağıyâr idemezsin
Ser-ḥalka-i aşḥâb ki ol çâr velîdir
Bû Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmân u ‘Alî’dir
Dîvân, 148/VI

Dîvânda Hz. Ali için biri kaside, diğeri müseddes nazım şekliyle yazılmış iki adet mehdiye vardır. Manzumelerde “Murtazâ, ‘Aliyyü’l-Murtazâ, bü’l-Ḥasan, bü-Türâb, İlyâ, Şîr-i Merdân-ı Resûl-i Müctebâ, Hazret-i Şîr-i Hudâ, Haydar-ı Kerrâr” gibi çeşitli isim ve sıfatlarla anılan Hz. Ali için, savaş meydanlarının Haydar-ı Kerrâr’ı, peygamberin damadı, Allah yolunda yapılan cihadda elinde Zülfikar kılıcını taşıyan, Hayber kalesinin kapısını açan, Bedir ve Huneyn savaşlarında kâfirleri katleden, hakikatin nuru, evliyalar serveri, veliler nuru, Allah’ın peygamberinin yâri, âşıklara şefkatli, peygamberin kardeşi, Hak yolunun rehberi, kevser ırmağının sâkisi, Kur’ân’ın sırrı, parmağı kafirleri katleden, İslam dininin en büyük imamı, hilafet makamının sonu, Allah’ın arslanı, pehlivan, güçlü hükümdar, ümmetin aciz insanlarına reis, dert ehline derman, velayet ikliminin padişahı şeklinde bahsedilir:

Sensin ol şîr-i Hudâ kim dîn-i pâk-i Aḥmed'i
Eyledi bâzû-yı zûruñla mü'eyyed Kibriyâ

Şanıñı tebcîl için 'arş üzre yazmışdır Hudâ
Eyyede'llâhu Te'âlâ Aḥmeden bi'l-Murtaẓâ

Dîvân, 1/20-21

Ser-ḥalka-i cem' iyyet-i ebrâr 'Alî'dir
Derd ehline dermân-ı vefâ-dâr 'Alî'dir
Sultân-ı selâṭîn-i kerem-kâr 'Alî'dir
İḳlîm-i velâyetde cihân-dâr 'Alî'dir
Dervâze-i gencîne-i esrâr 'Alî'dir
Maḥbûb-ı Hudâ Ḥazretine yâr 'Alî'dir

Dîvân, 149/I

Bunların yanında yazdığı Kerbelâ mersiyesiyle de tanınan Osman Şems Efendi'nin dîvânında bu muhtevaya sahip yaklaşık 390 beyit tutarında onbeş adet manzume vardır. Kendisini “çâker-i âl-i 'abâ”, “çâker-i âl-i nebî-i müctebâ”, “da'vâ-zen-i hubb-i neseb-i âl-i 'abâ”, “muhibb-i hânedân-ı enbiyâ” olarak tanımlayan Şems, bu nev'i şiirlerde Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehid düşmesinin ıstırabını ve ona karşı duyduğu sevgiyi açık bir şekilde dile getirmiştir. Onu şehid edenlere de lânet okuyarak onlara karşı nefreti tekrarlamayı dile getirmekten sakınmamıştır. Hz Hüseyin'in kanının, ümmetin günahlarına kefareti olduğu ve kıyamet günü kendisinin günahkârlara şefaathçi olacağı, şehid düştüğü yerin meleklerin tavaf ettiği bir mekân olduğu gibi fikirler bu tür şiirlerde sık sık ifade edilir. Bu mersiyelelerin en önemli özelliği, herhangi bir karşılık beklentisi içinde yazılmadıklarından, oldukça samimî bir ruh halini yansıtmalarıdır. Yazdığı mersiyelelerden bazılarının bestelenerek tekkelerde okunduğu da bilinen¹⁶² Osman Şems Efendi, “Bugün mâh-ı muḥarrem vâḳt-i mâtemdir şafa olmaz” mısraı ile başlayan 51 bentlik muhammes nazım şekliyle yazdığı meşhur mersiyesinde¹⁶³ klasik şiirin bütün söz sanatlarından yararlanarak Kerbelâ hadisesini, son derece lirik ve trajik bir üslûpla gözler önüne serer. Örnek olarak manzumenin ilk bendini aşağıya alıyoruz:

¹⁶² Bünyamin Çağlayan, *Kerbela Mersiyeleleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 1997. s.28.

¹⁶³ Manzume, Üsküdar Rifâ'î Dergâhı şeyhi Hayrullah Taceddin Efendi tarafından 1327 (1909) yılında neşr edilmiştir. (Osman Şemsî Efendi, *Mersiyye-i Cenâb-ı Seyyidü's-Şühedâ* (nşr. Şeyh Hayrullah Taceddin Efendi), Uhuvvet Matbaası, İstanbul 1327.) Ayrıca manzumenin yeni harflere aktarımı Selami Şimşek tarafından gerçekleştirilmiştir. (Selami Şimşek, “Bir Gönül Tekkesi Şeyhi Seyyid Nureddin Şems ve Mersiyye-i Cenâb-ı Seyyidü's-Şühedâ'sı”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 26, Erzurum 2004, s.119-148; Mehmet Arslan-Mehtap Erdoğan, *Kerbela Mersiyeleleri*, Ankara 2009, s.679-689.)

Bugün mäh-ı muharrem vaqt-i mâtemdir şafâ olmaz
Fürûğ-ı dîde-i giryân gamdan rûşenâ olmaz
Göñül âyînesinde gerd-i mâtemden cilâ olmaz
Derûn içre hüzünden ğayrı şûret rû-nümâ olmaz
Muhibb-i âle bu mâtem gibi derd ü belâ olmaz
Dîvân, 305/I

Hız. Hüseyin'in adının anıldığı diğér beyitlerden bazıları şunlardır:

Fi'l-hakîka mazhar-ı sırr-ı Zebîhu'llâh'sın
Kim fedâ-yı Kibriyâ'sın yâ Hüseyin-i Müctebâ
Dîvân, 39/5

Tâzelendi sînelerde dâğ-ı hicrân yâ Hüseyin
Mâtemiñle oldu ' âlem beyt-i ahzân yâ Hüseyin
Dîvân, 493/1

Ey şefâ' at mahzeni mahdûm-ı fahr-ı dü-cihân
Sûre-i nûr-ı Duḥâ vaşf-ı cemâliñden ' ıyân
Ḥâk-pây-ı dergehiñden Nûrî-i âzürde-cân
Mâtem-i dâğ-ı firâkıñla ḥarâb oldum emân
Şaf-der-i şaff-ı şehîd-i Kerbelâ'sın yâ Hüseyin
Şâh-ı mülk-i evc-i evreng-i ' alâsın yâ Hüseyin
Dîvân, 494/VIII

Aşağıdaki bentte güzellikte Hız. Yusuf'a denk, Kerbelâ'da, düşmanları tarafından hunharca şehid edilmesiyle de Allah yolunda kurban edilmek istenen Hız. İsmail'e sırdaş olduğuna işaret edilen Hız. Hüseyin'in, günahkârlara şefâatçi ve cennet nehirlerinin sâkisi olduğu belirtilir:

Hüseyin-i Müctebâ tâc-ı ser-i merdân-ı dil-âgâh
' Adîl-i Yûsuf-ı Ken'ân u sırdaş-ı Zebîhu'llâh
Şusuzlukla olup ser-mest-i şahbâ-yı şehâdet âh
Şefî'-i ümmet ü sâķî-i enhâr-ı cinân oldu
Dîvân, 677/VII

Osman Şems'in dîvânda bahsettiği diğér bir isim de Hız. Hasan'dır. Şiirlerde Hız. Peygamber'in torunu olduğu vurgulanan Hız. Hasan'ın, güzel bir ahlaka sahip olduğu, kendisine verilen zehirle şehid edildiği ve cennet gençlerinin sultanı olduğu belirtilmektedir:

Hasan kim mazhar-ı **hulûk-ı ‘azîm** idi cihân içre
Giyüp ağı ile tâc-ı şehâdet bâgiyân içre
Olup sulţân-ı şübbân-ı bihişt ol gül-sitân içre
Dağı rûz-ı kıyâmetde şefî‘-i ‘âşiyân oldu
Ki ya‘nî ferkadân-ı âsumân-ı maşrıķ-ı envâr
Hüseyn ile Hasan iki gülündür bâğ-ı Zehrâ’dan

Dîvân, 677/VI

“Hüseyn ile Hasan” redifli gazelinde ise, Hz. Hüseyn’in Kerbelâ’da kılıçla, Hz. Hasan’ın ise zehirlenerek şehid edilmesini,

Âh kim kurbân-gâh-ı Kerbelâ-yı ‘aşkda
Sîne-çâk u hûn-feşân oldu Hüseyn ile Hasan

Kim biri tîğ u biri zehr ile oldılar şehîd
Hân mân-sûz-ı cinân oldu Hüseyn ile Hasan

Divân, 492/5-6

beyitleriyle dile getiren şair, bu hadiselerden duyduğu üzüntüyü samimi bir dille ifade ederken başka bir beyitte de Hz. Peygamber’den bu iki torununun hürmetine kendisine yardımcı olmasını ister:

Hüseyn ile Hasan’çün dest-gîr ol iki ‘âlemde
Bırakma çâkeriñ **Şems**’i firâķ içre figân üzre

Dîvân, 575/30

Şiirlerde ismi zikredilen Ehl-i Beyt üyelerinden biri de Peygamberimizin kızı Hz. Fâtıma’dır. Genellikle Hz. Hasan ile Hz. Hüseyn’in annesi ve Hz. Ali’nin eşi olması dolayısıyla adından bahsedilen Hz. Fatıma’nın, fazilet açısından Hz. Aişe’den üstün olduğu belirtilir. Zira o, nübüvvet nurunun kaynağı olan Hz. Peygamber’in kızıdır:

O Zehrâ-yı Betûl’ün hâķķı kim nûr-ı nübüvvetden
Olup tâli‘ müreccaħdır fazîletde Humeyrâ’dan

Dîvân, 477/192

Diğerk bir şiirde ise Hz. Fâtıma, kıyamet gününde oğlu Hüseyn’in kanlı gömleğini elinde tutmuş olarak oğlunu şehid edenleri Allah’a şikâyet etmesi ve yapılan zulmün

karşılığını istemesi dolayısıyla konu edilir. Şiirde Hz. Fâtıma'nın yakarışı kendi ağzından şu şekilde verilir:

Diye kim yâ Rab Ḥabîb-i Ekrem'in cân-pâresin
İtdiler şusuz şehîd erbâb-ı hızlân yâ Hüseyin

Hem benim oğlum gözüm nûrî Hüseyin'e zulm idüp
Eylediler bağrımı fûrkatle biryân yâ Hüseyin

Diye hem olmuş iken gehvâre-dârı Cebra'îl
Kıldılar ol cism-i pâki hâke yek-sân yâ Hüseyin

İsterem dâdın o mazlûmuñ bugün bu 'arşada
Nice bir yaxsun derûnum nâr-ı sûzân yâ Hüseyin
Dîvân, 493/26-29

h. Efsanevî ve Tarihî Şahsiyetler

İran'ın efsanevi kahramanlarından Rüstem, Gerşesb, Efrâsiyâb, Cem, İskender, Cemşîd, Kahraman, Dârâ, Hüsrev, Nerîman, Behrâm, Ferîdûn; filozoflardan Eflatun ve Sokrates; resamlardan Bihzâd ve Mânî; masal ve hikaye kahramanlarından Leylâ ile Mecnûn, Ferhâd ile Şîrîn, Vâmık u Azrâ, Züleyha, Hârût, Mârût, Câlût, Tâlût, Firavun, Nemrûd gibi isimler de şiirlerde sık kullanılan isimlerdendir. Şiirlerde geçen bu isimler daha çok memdûhları medhetmek amacıyla benzetme unsurları olarak kullanılmıştır:

Olup her aḥker-i sûzân bir gül-berg-i âteş-nâb
Seçilmez reng-i rûyî 'ârız-ı gül-berg-i 'Azrâ'dan

Olup her ḥâr-ı ḥançer-nâb-ı ğamze Vâmık-ı 'aşkı
Döker ḥûn-âb-ı şâdı nergis-i ser-mest-i şehlâdan
Dîvân, 476/100-101

Ḥayâlinden bulurlar cân nigâr-istân-ı fikrimde
O şûretler ki nevk-i ḥâme-i Bihzâd'dan geçmiş
Dîvân, 356/7

Devr-i nâ-sâzında gendümdür vücûd-ı âdemî
Şâhlar şeh-dânesi mânend-i Şâh Efrâsiyâb
Dîvân, 45/9

İKİNCİ BÖLÜM

OSMAN ŞEMS EFENDİ DÎVÂNİ VE NÜSHALARIN TANITIMI

A. Metin Tespitiyle İlgili Hususlar

1. Nüsha Tavsifleri

Şiirlerin nitelikleri ve sayıları göz önüne alındığında edebiyat tarihi açısından olduğu kadar tasavvuf tarihi açısından da önemli bir yere bir sahip olan Osman Şems Efendi dîvânının biri yurtdışında olmak üzere toplam 10 nüshasına ulaşıldı. Elimizde mevcut olan nüshaların kimi yerlerinde geçen kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla bunlar dışında başka nüshalar da vardır. Yine bu kayıtlardan, nüshaların hiçbirinin Osman Şems'in kendi dest-i hattıyla yazılmadığı ve çoğunun Osman Şems'in vefatından sonra istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Mevcut nüshaların çoğunda istinsah tarihi yoktur.

Nüshaların özellikleri şöyledir:

1.1. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 1801 (OE1)

İstinsah Tarihi: H. 17 Şevval 1322 / R. 12 Kanunuevvel 1320 (?)

Müstensih :

Kitap Ölçüleri: 230x190-155x187 mm.

Cilt : Bez cilt.

Varak : 217 vr.

Satır : Değişik, çift sütun.

Yazı : Rik'a.

Kâğıt : Aharlı kâğıt.

Baş : Merhabâ yâ şâh-ı evreng-i velâyet merhabâ
Yâ ' Aliyyü'l-Mürteza yâ Hâzret-i Şîr-i Hudâ

Son : Şems çarhıñ sînesinde görinen ahter degil
Tirlerdir nâvek-i âh-ı ser-âzâdım gibi

Yazmanın sağ cilt iç kapağında Osmanlı Türkçesi alfabesiyle “Osman Şems Hazretleri'nin dîvânının numarası: 235” kaydı bulunmaktadır. Karşı sayfada yer alan “İstanbul Belediyesi mektubcusu Osman Ergin” kaydının hemen altında Osman Ergin'e ait olduğu anlaşılan imza bulunmaktadır. Eserin bazı sayfalarının yıpranmış ve yırtılmış durumda olduğu, cilt şirazesinin dağıldığı ve sonradan tamirden geçtiği görülmektedir. Nüshanın kim tarafından yazıldığı ile ilgili hiçbir ipucu yoktur. Ancak dikkatli bir müstensih tarafından kaleme alındığı izlenimi vermektedir. Yazmanın sonradan başkaları tarafından tashih ve

mukabele edildiği, manzumelerin kenarlarına farklı kalemle yazılan tashih (صح) ve mukabele (م) rumuzlarından anlaşılmaktadır. Bazı sayfaların kenarlarında farklı mürekkeplerle yazılmış şiirler bulunmaktadır. 63b sayfasının fotoğrafı çekilirken üzerinde 3 beyitlik şiir bulunan bir kağıt parçasının sayfanın ortasına denk gelecek şekilde yerleştirilmiş olmasından dolayı sayfadaki iki gazelin bir kısmı okunamamaktadır. 52b, 71b, 105b, 133b, 157b, 187b ve 217a’da kütüphane mührü bulunmaktadır.

Nüshanın son sayfasında iki farklı tarih kaydı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi H. 17 Şevval 1322 / R. 12 Kânûnuevvel 1320 tarihini göstermektedir. İkinci tarih kaydında ise nüshanın tebyîz işinin H. 23 Ağustos 1338 (R. 29 Zilhicce 1340) tarihinde bitirildiği belirtilmektedir. Birinci tarih kaydı ile bu kaydın hemen üstünde nüshada yer alan şiirlerin toplam sayısını gösteren listenin aynı kalemle çıkmış olması ve listedeki sayı ile nüsha içerisinde yer alan şiir sayısının birbirine uygun olması gibi nedenlerle, bu tarihin (H. 1322) nüshanın istinsah tarihi olarak düşünülmesi mümkündür. Böylelikle ikinci tarih kaydını yani 1340 tarihini de nüshanın mukabele ve tashih işinin bitiş tarihi olarak kabul etmek gerekiyor. Bu tahminin doğruluğu halinde nüshanın, Osman Şems’in vefatından yaklaşık 11 yıl sonra (1322) yazıldığı ortaya çıkmaktadır.

Bazı sayfaların kenarlarında, şiirde geçen kelime veya ibarelerin başka bir nüshada farklı şekilde geçtiğini belirten kayıtlar bulunmaktadır. Meselâ; 25b’de “şikenc-i pîç ü tâb-ı rişte-i efkârıma bâ’ is” mısraının yan tarafında nüsha: inkâr kaydı bulunmaktadır. Bu farkları diğer nüshalarla karşılaştırmamız neticesinde belirtilen nüsha farklarının, mevcut olmayan başka bir yazmaya işaret ettiği anlaşılmaktadır.

Mürettep bir dîvânda bulunması gereken sıralamanın aksine, bu yazmada şiirler, nazım şekillerine göre sıılanmamış olup sadece huruf-ı hecâyâ göre tertip edilmiştir. Ancak her yeni harfe geçildiğinde başta -eğer varsa- kaside, ardından gazel, sonda ise kıt’alar bulunmaktadır. Nüshanın 34a, 34b, 35a, 35b, 36a, 40b, 47b, 48a, 48b, 49a, 98b, 108a, 108b, 112b, 113a, 119a, 156b, 174a, 174b numaralı sayfaları boş bırakılmıştır. 40a başta boş bırakılmışken sonradan farklı kalemle bir şiir eklenmiş olması bu sayfaların sonradan doldurulmak üzere boş bırakıldığını akla getirmektedir.

Nüshada 22 kaside, 582 gazel, 41 kıt’a, 2 müstezâd, 2 muhammes, 6 tahmîs, 1 mülemma’ 16 murabba’, 7 müseddes, 1 tesdîs, 4 müsebbâ’, 2 tercî-bend, 3 terkîb-bend olmak üzere toplam 688 manzume bulunmaktadır. Ayrıca 6 manzume de mükerreren yazılmış olup kenarlarına “mükerrer” kaydı eklenmiştir.

**1.2. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Kemal Edib Kürkçüoğlu Bölümü, nr. 502
(KE1)**

İstinsah Tarihi: H. 10 Muharrem 1348 (M. 18 Haziran 1929) (?)

Müstensih :

Kitap Ölçüleri: 309x174-222x98 mm.

Cilt : Spiral cilt.

Varak : 272 sayfa.

Satır : 22 satır, çift sütun.

Yazı : Rik'a.

Kâğıt : Aharlı kağıt

Baş : Merhabā ey lā-mekānīn mīhr-i ‘ālem-perveri
Merhabā ey bī-niṣān eflākiniñ meh-peykeri

Son : Gün yüzün göster eyā *Şems*-i cihān gözlerime
Bir gün olur ki bir āṣūb-ı zamān isterler

Tamamına ulaşamadığımız için istinsah kaydını göremediğimiz KE1 nüshasının yazılış tarihini Kürkçüoğlu, 10 Muharrem 1348 (18 Haziran 1929) olarak belirtmektedir.¹⁶⁴ Ancak yazmanın 10. sayfasında “Vücūdum yaqdı heb ‘aşk āteşi ḥākisteri oldum” mısraı ile başlayan şiirin başında yer alan “‘Azīz-i müşārün ileyhiñ Ta‘lemū mā fī-nefsī ve lā a‘lemu mā fī nefsik ser-levḥalı bir mektūb-ı mu‘ciz-beyān zīrinde mūnderic nuṭḡ-ı seniyyeleri ber-vech-i ātī kayd olundu. Zī‘l-ka‘de 1299” kayıta geçen tarihin, yazmanın istinsah tarihi olabileceği ihtimali de akla gelmektedir.

Yazmanın 1. sayfasında Salih mahlaslı bir şair tarafından tercüme edilen Abdülkâdir-i Geylânî’nin nutku yer almaktadır. Osman Şems’in şiirleri 2. sayfada bulunan “Pîr-i ṣānī eş-Şeyḥu’s-Şuyūḥ Üveysî-meşreb Kâdirî-meslek ‘Oṣmān Nūreddīn Şems el-Üveysî el-Kâdirî Efendimiz Ḥazretleri’niñ ‘alā-ḫaderi’l-istiṭā‘a taḥrîrine mübāşeret olunan āṣār-ı celîleleridir” başlığı ile başlar. Nüshada sayfalar numaralandırılmıştır.

Kemal Edib Kürkçüoğlu, dîvânın seçmelerini hazırlarken bu nüshanın fotokopilerinin bir kısmını Tevfik Demiroğlu’ndan, geri kalanını ise Neyzenbaşı Halil Can’dan (192 sayfa) temin ettiğini, işi bittikten sonra bunları Süleymaniye Kütüphanesi’ne bağışlayacağını belirtmektedir.¹⁶⁵ Mükerrer araştırmalar ve kütüphane yetkilileri ile yaptığımız görüşmeler neticesinde nüshanın ancak 272 sayfasına ulaşabildik. Nüshanın geri kalan kısmının akibeti konusunda şu an malumat bulunmamaktadır. Nüshanın 91. ve 92.

¹⁶⁴ Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.41.

¹⁶⁵ Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.41-42.

sayfalarının fotoğrafları çekilirken sehven atlanmış, 64, 236 ve 237. sayfaları ise müstensih tarafından boş bırakılmıştır.

Dikkatsiz bir müntensihin elinden çıktığı intibai veren nüshada çok fazla imla hatası bulunmaktadır. Kürkçüoğlu'nun, bu nüshayı KE2 nüshası ile karşılaştırdığı, hataların bir kısmını bu yolla düzelttiği, kendi el yazısı ile düştüğü kayıtlardan anlaşılmaktadır. Ancak yazmada yanlışlar ve eksikler yine de kalmıştır.

Diğer nüshalarda olmayan 25 manzumenin yer aldığı bu nüshada ayrıca Osman Şems'in halifesi İzzî Edendi'ye ait 5 gazel, Abdülkâdir-i Geylânî'ye ait birisi tercüme olmak üzere iki adet nutuk bulunmaktadır.

Nüshada 24 kaside, 380 gazel, 1 müstezâd, 3 mesnevî, 2'si Arapça, 1'i mülemma' 12 murabba', 2 muhammes, 1'i Farsça 4 tahmîs, 6 müseddes, 1 tesdîs, 4 müsebbâ', 2 tercî-bend, 1 terkîb-bend, 1'i Farsça 13 kıt'a, 1 müfred olmak üzere toplam 454 manzume yer almaktadır. Üç şiir de mükerreren yazılmıştır.

1.3. Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, nr. 2328 (ALM)

İstinsah Tarihi:

Müstensih : Ali Sırrî Efendi

Kitap Ölçüleri: 205x135-135x75 mm.

Cilt : meşin.

Varak : 199 vr.

Satır : 17 satır.

Yazı : Ta'lik.

Kâğıt : Avrupa kağıt.

Baş : Yâ Rab nevâ-yı 'aşk ile bir âh vir baña
Feyz-i nesîm-i âh-ı şehergâh vir baña

Son : Tefekkür itmeli de bu cihâna bir gelişi
Bırakmalı emeli bilmeli Hudâyı kişi

1a'da "Destûr yâ Hazret-i Pîr Bâzü'l-Enver es-Seyyid eş-Şeyh 'Osmân Nûreddîn Şems el-Üveysî el-Kâdirî quddise sırruhu ve efâza 'aleynâ birruhu. 'Âlem-i nâsûtı teşrîfleri târîhi fî gurre-i Rebî'u's-Şânî 1229, yevm-i çehârşenbe der-maḥalle-i ḥâcepâşâ. 'Âlem-i lâhûtı teşrîfleri târîhi fî 18 Cemâziye'l-Âḥir sene 1311/15 Kânûn-ı Evvel sene 1309, yevm-i Çehârşenbe leylek sâ'at 6 ez-Üsküdâr" kaydı bulunmaktadır. Bu kaydın hemen üstünde yazmanın bulunduğu kütüphanenin mührü vardır. 1b'de dîbâce mahiyetinde şu ibareler yer almaktadır: "Hâzihî mecmû'atü kelimâtin manzûmetin ve mensûretin li'l-'ârifî's-şamedânî ve'l-heykeli'n-nûrânî Seyyidinâ ve Mürşidinâ eş-Şeyhu's-Şuyûh eş-Şeyh es-Seyyid 'Osmân Şemse'd-dîn el-Ḥanefî mezheben ve'l-Üveysî meşreben ve'l-Kâdirî mesleken ve'l-Melâmî

menşe'en veffeḡana'llāhu li-ḡidmetihi ve nefe'ana'llāhu bi-füyüzātihi āmīn yā Mu'īn". 61a'ya kadar olan kısımdaki şiirler cetvel içine alınmıştır. Sonraki sayfalarda cetvel bulunmamaktadır.

Hüseyin Vassâf *Sefîne-i Evliyâ*'da Osman Şems dîvânının İzzî Efendi tarafından tertîbe konulduğunu ve Hattat Ali Sırrî'ye hatt-ı ta'likle yazdırıldığını söylemektedir.¹⁶⁶ Yine Hüseyin Vassâf tarafından KE2 nüshasının sonuna eklenen Osman Şems'in tercüme-i halinde bu yazmanın tezhipli olduğu aktarılmaktadır. İbnülemin Mahmud Kemal, *Son Hattatlar*'da Ali Sırrî'nin İstanbul'a geldiğini ve dîvânı yazdığını bizzat kendisinden duyduğunu söyleyerek¹⁶⁷ böyle bir dîvân nüshasının varlığını doğrulamaktadır. Kemal Edib Kürkçüoğlu ise *Seçmeler*'de bu iki anekdotu naklettikten sonra bu nüshanın şu an nerede ve kimin elinde olduğunun bilinmediğini söylemektedir.¹⁶⁸ Şu an elimizde bulunan yazmanın, huruf-ı hecâya göre tertip edilmiş olması, eksiklik ve hatalarının çok az olması ve asıl önemlisi de hatt-ı ta'likle yazılmış olmasından dolayı, Ali Sırrî tarafından istinsah edilen yazma olduğunu düşünüyoruz. Ayrıca yazmada cetvel içine alınan kısımlar tezhiplidir.

Dîvânın 1b ile 199b varakları arasında bulunduğu yazmada, 200b'de *Âdâbü'l-mürîd fi-sohbeti'l-murâd* adlı mesnevî başlamaktadır. Yazmada 14 kaside, 168 gazel, 1 mütezâd, 11 murabba', 2 muhammes, 5 müsebbâ', 6 müseddes, 1 tesdîs, 1 tercî-bend, 2 terkîb-bend, 4 kıt'a, 1 müfred olmak üzere toplam 216 manzume bulunmaktadır.

1.4. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 235 (OE2)

İstinsah Tarihi:

Müstensih :

Kitap Ölçüleri: 235x170-180x120 mm.

Cilt : Bülbül yuvası ebrulu cilt.

Varak : 90 vr.

Satır : Değişik.

Yazı : Rik'a.

Kâğıt : Avrupa kağıt.

Baş : Olur âh-ı dilimden bir zemîn ü bir zamân peydâ

Ḥabâb-ı eşk-i çeşmimden kıbâb-ı âsumân peydâ

Son : Ğamînla yâr Şems'i şubḡ-ı maḡşer

Yine sūzân u ser-gerdân bulurlar

¹⁶⁶ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 195.

¹⁶⁷ İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar*, s.623.

¹⁶⁸ Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.40-41.

Yazmanın başında Osman Şems Efendi'nin Haydarpaşa Hastanesi baştabibi Muhammed Paşa'ya yazmış olduğu bir mektubun suretine yer verilmiştir. Bu mektubun hemen altında mahlas beytinden Hüseyin Vassâf'a ait olduğu anlaşılan bir gazel ve kime ait olduğunu tespit edemediğimiz bir kıt'a bulunmaktadır. Mektup ve bu iki şiirin bulunduğu sayfalar numaralandırılmamıştır. Numaralandırılmış sayfaların ilkinde yani 1a'da Hz. Ali'nin Peygamberimiz'den sünnetlerini sorduğu bir hadis bulunmaktadır. 1b'de dîbâce niteliğindeki şu ibareler bulunmaktadır: Hâzihi mecmû'atü kelimâtin manzûmetin ve menşûretin li'l-'ârifî's-şamedânî ve'l-heykeli'n-nürânî Seyyidinâ ve Mürşidinâ eş-şeyhu's-suyûh eş-Şeyh es-Seyyid 'Osmân Şemse'd-dîn el-Ḥanefî mezheben ve'l-Üveysî meşreben ve'l-Ḳâdirî mesleken ve'l-Melâmî menşe'en veffeḳana'llâhu li-ḥidmetihi ve nefe'ana'llâhu bi-füyûzâtihî âmin yâ Mu'in".

Yazmada, dîvândan başka Osman Şems'in *Âdâbü'l-mürîd fî-sohbeti'l-murâd* (81b-89a) adlı mesnevîsi, Bayburtlu Celâlî'nin 1 muvaşşahı, biri Hafız Yusuf Efendi, biri Zekâî Dede ve ikisi Eşrefoğlu Rumî'ye ait olmak üzere toplam 4 ilâhî bulunmaktadır. 89a'da Sarı Abdullah Efendi'nin şiirine Aziz Mahmud Hüdâyî tarafından yazılan bir tahmîs, 90a'da ise İdris-i Muhtefî'ye ait bir gazel bulunmaktadır. Şiirlerin kenarlarında o şiirin başka bir nüshada mevcut olup olmadığını gösteren kayıtlar (var-yok) bulunmaktadır. Bu kayıtları mevcut olan nüshalarla karşılaştırmamız neticesinde kayıtların şu an mevcut olmayan başka bir nüshaya işaret ettiği anlaşılmaktadır.

Nüshada 7 kaside, 144 gazel, 1 müstezâd, 11 murabba', 2 muhammes, 5 müsebbâ', 6 müseddes, 1 tesdîs, 1 tercî-bend, 2 terkîb-bend, 5 kıt'a, 1 müfred toplam 186 manzume bulunmaktadır.

1.5. Ankara Milli Kütüphane, Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi nr. 3802 (A)

İstinsah Tarihi:

Müstensih :

Kitap Ölçüleri: 200x140-190x84 mm.

Cilt : Karton cilt.

Varak : 82 vr.

Satır : Değişik.

Yazı : Rik'a.

Kâğıt : Çizgili defter.

Baş : Olur âh-ı dilimden bir zemân ü bir zamân peydâ

Ḥabâb-ı eşk-i çeşmimden kıbâb-ı âsumân peydâ

Son : Sevâd-ı a‘zam olmuştur melâ‘ hayvân-ı ünsiden
Olur mı mîşe şîr u ejder u rûbâhdan hâlî

İstinsah tarihinin bulunmadığı bu yazma, dîvândan ziyade müsvedde niteliği taşımaktadır. Bozuk bir yazı ile yazılan bu nüshanın ilk sayfasında (1a) Peygamberimiz’in iki hadisi bulunmaktadır. 1b’de ALM, S1 ve OE2 nüshalarında da var olan “*Hâzihî mecmû‘atü...*” ibareleri bulunmaktadır. Toplam 100 manzume ihtiva eden nüshanın birçok sayfası boş bırakılmıştır. Yazmanın sonunda *Âdâbü’l-mürîd fî-sohbeti’l-murâd* adlı mesnevî (72b-79a) bulunmaktadır.

1.6. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, nr. 435 (S1)

İstinsah Tarihi:

Müstensih :

Kitap Ölçüleri: 253x190-165x123 mm.

Cilt : Avrupa siyah bez.

Varak : 186 vr.

Satır : 17 satır.

Yazı : Nesih.

Kâğıt : Avrupa.

Baş : Yâ Rab Nevâ-yı ‘aşk ile bir âh vir baña
Feyz-i nesîm-i âh-ı seher-gâh vir baña

Son : Tefekkür itmeli de bu cihâna bir gelişi
Bırakmalı emeli bilmeli Hudâ’yı kişi

Nüsha toplam 136 varaktan oluşmaktadır. 93b’den sonraki sayfalar boştur. Yazmanın ilk sayfalarında yapraklar birbirine karışmış, varak numaraları da bu yanlış sıralamaya göre verilmiştir. Aslında yazmanın ilk üç sayfası olması gereken 7., 8., ve 9. varaklarda Arapça bir dua, kime ait oldukları bilinmeyen kıt’alar, bir hadis ve bazı tasavvufî ibareler bulunmaktadır. 1a’da Hz. Ali’den rivayet olunan bir hadis, onun hemen altında kütüphane mührü, 1b’de ise ALM ve OE2 nüshalarında da mevcut olan dibace bulunmaktadır. Şiirler siyah mürekkeple, başlıklar ve mahlaslar surhla (kırmızı mürekkep) yazılmıştır. Şiirlerin kenarlarına eksik bırakılan beyitler ve şiirler sonradan başka bir kalemle eklenmiştir.

Nüşhada 12 kaside, 161 gazel, 1 müstezâd, 11 murabba’, 2 muhammes, 6 müseddese, 1 tesdîs, 5 müsebbâ’, 1 tercî-bend, 2 terkîb-bend, 5 kıt’a, 1 müfred olmak üzere 208 manzume bulunmaktadır.

1.7. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, 514 (S2)

İstinsah Tarihi:

Müstensih :

Kitap Ölçüleri: 273x210-215x130 mm.

Cilt : Siyah bordo meşin, üstü kırmızı bez Avrupa cilt.

Varak : 123 vr.

Satır : 21 satır.

Yazı : Rik'a.

Kâğıt : Nohudî Avrupa.

Baş : Olur âh-ı dilimden bir zemîn ü bir zamân peydâ
Hâbâb-ı eşk-i çeşmimden kıbâb-ı âsumân peydâ

Son : Cihân-ı gayb içinde sırr-ı pinhân isteyen ey Şems
Cihânı gayb ider sırr-ı nihân arayı arayı

Toplam 123 varaktan oluşan yazmanın 39b'den sonraki sayfaları boş bırakılmıştır. Sayfalarda şiirlerin kenarlarına cetvel çekilmiştir. Ayrıca şiirlerin arasında cetvelleri çekilmiş vaziyette boş kalmış kısımlar bulunmaktadır. Şiirler tertipten uzak gelişigüzel yazılmıştır. Bazı manzumelerin eksik bırakıldığı nüshada 7'si kaside, 72'si gazel, 1'i müstezâd, 7'si murabba', 1'i muhammes, 2'si tahmis, 1'i müseddes, 4'ü müsebba', 1'i terkîb-bend, 5'i kıt'a toplam 101 şiir bulunmaktadır.

1.8. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Kemal Edib Kürkçüoğlu Bölümü, nr. 10 (KE2)

İstinsah Tarihi:

Müstensih : Hazmî.

Kitap Ölçüleri: 264 x193-205x123 mm.

Cilt : Lacivert kumaş cilt.

Varak : 177 sayfa.

Satır : değişik, çift sütun.

Yazı : Rik'a.

Kâğıt : Filigranlı kağıt.

Baş : Dil ü cân riştesi ol zülf-i müşgîn-târa bağlanmış
Şanursın mûylar şeb-bûy-ı ' anber-bâra bağlanmış

Son : Şaklaram sînemde ' aşkıñ nûr-ı imânım gibi
Beslerem cismimde derdiñ cevher-i cânım gibi

Bu nüshaya Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler* adlı kitabında değinmiş, nüshayı KE1 nüshası ile karşılaştırdığını, KE1'deki birçok eksigi ve imla hatalarını bu nüsha vasıtasıyla düzelttiğini belirtmiştir. Yazmanın müstensihî hakkında bilgi vermeyen Kürkçüoğlu, şiirlerin kenarlarına Mehmet Hazmi Tura ve Hüseyin Vassâf'ın düştükleri notlardan bahseder.¹⁶⁹ Yazmanın ilk 7 sayfası ile sonraki sayfalardaki yazı karakterlerinin farklı olması, bu sayfaların farklı kişiler tarafından kaleme alındığını düşündürmektedir. Yazmanın 91. sayfasında geçen Osman Şems'in "Nûrî" mahlası ile yazdığı şiirin kenarına düşülen Hazmî imzalı "Bu Nûrî kim olduğu meçhûlümse de teberrûken tahtır edildi" kaydı ile metindeki yazının harf karakterlerinin birbirine çok yakın olmasından dolayı, bu nüshanın ilk dört yaprağından sonraki kısmının Mehmet Hazmî Tura tarafından yazıldığını söylemek mümkündür. Ayrıca yazdığı diğer eserlerdeki el yazısı da nüshanın Mehmet Hazmî tarafından istinsah edildiğini açık bir şekilde göstermektedir.¹⁷⁰ Hazmî'nin düştüğü bu notun hemen altında ise cevap babında Hüseyin Vassâf'ın şu notu bulunmaktadır: "Bu Nûrî yine Hâzret-i 'Azîz'den başkası değildir, zîrâ isimleri 'Oşmân Nûreddîn Şems Efendi'dir."

Yazmanın istinsah tarihi konusunda kat'i bir şey söylemek zordur. Ancak yazmanın sonunda Hüseyin Vassâf tarafından kaleme alınan tercüme-i hâlde Şems'in halifesi İzzî Efendi'den bahsedilmekte ve müridlerinin günden güne arttığı belirtilmektedir.¹⁷¹ Yani bu bölümün yazıldığı sırada İzzî Efendi hâlâ hayattadır. İzzî Efendi 16 Cemâziyelevvel 1338 (8 Şubat 1919) vefat ettiğine göre, yazmanın bu tarihten önceki bir tarihte yazıldığı söylenebilir.

Sayfaların numaralandırıldığı gayr-ı mürettep olan yazma, 177 sayfadan oluşmakta ve içerisinde toplam 273 manzume bulunmaktadır. Bu manzumelerden 2 tanesi (*Dîvân*, 391, 736) diğer nüshalarda bulunmamaktadır.

1.9. Süleymaniye Kütüphanesi, Arslan Kaynardağ Bölümü, nr. 198 (AK)

İstinsah Tarihi: 1324(?)

Müstensih : Hüseyin Vassâf

Kitap Ölçüleri: 215x178-212x108 mm.

Cilt : Mukavva cilt.

Varak : 114 vr.

Satır : değişik, çift sütun.

Yazı : Rik'a.

¹⁶⁹ Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.48.

¹⁷⁰ Fatma Sena Yönlüer, *Mehmet Hazmi Tura*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010, Ek 4.

¹⁷¹ İstanbul Süleymaniye Ktp., Kemal Edib Kürkçüoğlu Böl, nr. 10, s.175.

Kâğıt : Çizgili defter.
Baş : Dil ü cân riştesi ol zülf-i müşgîn-târa bağlanmış
Şanursın mûylar şeb-bûy-ı ‘ anber-bâra bağlanmış
Son : Şaqlaram sînemde ‘ aşkıñ nûr-ı îmânım gibi
Beslerem cismimde derdiñ cevher-i cânım gibi

Çizgili deftere yazılan gayr-ı mürettep dîvân, Hüseyin Vassâf tarafından KE2 nüshasından istinsah edilmiştir. Vassâf, mukaddimede bu nüshayı yirmi yıl önce eline geçen bir yazmadan (KE1) istinsah ettiğini ve kaynak yazmada eksik ve yanlış gördüğü yerleri sadece imla açısından tashih ettiğini söyler. Ancak imla hatalarının tamamen tashih edildiğini söylemek mümkün değildir. Yazmanın baş sayfalarına Osman Şems Efendi’nin tercüme-i hâli eklenmiş ve mufassal tercüme-i hâlin *Sefîne-i Evliyâ*’da olduğu belirtilmiştir. Dîvân 15a’dan itibaren başlamaktadır. Mukaddime ve tercüme-i hâl bölümlerinin dîvâna sonradan yani yaklaşık yirmi sene sonra eklenmiş olması, tercüme-i hâlde *Sefîne-i Evliyâ*’ya işaret edilmesi¹⁷² ve 55a’da geçen notta 2 Safer 1324 tarihi bulunması gibi ipuçlarından hareketle dîvânın istinsah tarihinin yaklaşık olarak 1324 tarihi olduğu söylenebilir.

Varak numaraları yeni rakamlarla sonradan eklenmiştir. Fakat bazı sayfalara sayfa numarası verilmemiştir. Yazma 114 yapraktan oluşmakta ve toplam 279 manzumeyi içermektedir. 2 adet müfred (*Dîvân*, 543, 737) diğer nüshalarda bulunmamaktadır.

1.10. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi İbnülemin Bölümü nr. T10060 (İ)

İstinsah Tarihi: 1324.

Müstensih : İbnülemin Mahmud Kemal İnal.

Kitap Ölçüleri: 200x135-150x100 mm.

Cilt : Mukavva cilt.

Varak : 107 vr.

Satır : Değişik, çift sütun.

Yazı : Rik’a.

Kâğıt : Avrupa kağıt.

Baş : Dil ü cân riştesi ol zülf-i müşgîn-târa bağlanmış
Şanursın mûylar şeb-bûy-ı ‘ anber-bâra bağlanmış

Son : Kûtb-ı irşâddır ey Şems nihân-ḥâne-i Hâk

¹⁷² *Sefîne Evliyâ*’nın müsveddesi 25 Safer 1342/1923 tarihinde, tebyizi ise 12 Cumâdelûlâ 1343/1925’de tamamlanmıştır. (bkz. Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 11.)

Kıble-i nev‘-i beşer beyt-i mükerrerem bir olur

Mecmuanın ilk sayfasında (1a) “Bu mecmū‘a şu‘arā-yı meşāyih-i Qādiriyye’den Mevlānā ‘Oşmān Şems Efendi Hāzretleri’niñ eş‘ār-ı laţifesini hāvīdir. Peder-i fakīr Meḥmed Emīn Pāşā Hāzretleri tarafından tebyīz olundu. Harrarahū el-fakīr ileyhi celle celālehū Seyyid Maḥmūd Kemāl bin Meḥmed Emīn ḡafera lehümā, 29 Şa‘bān 1324.” kaydı bulunmaktadır. Şiirlerin 3b’den başladığı nüshanın 99a’dan sonraki kısmı boş bırakılmıştır.

Nüshada 13’ü kaside, 225’i gazel, 1’i mesnevî, 1’i müstezâd, 14 murabba’, 2’si muhammes, 1’i tahmis, 5’i müseddes, 1’i tesdīs, 5’i müsebbā’, 3’ü terkīb-bend, 16’sı kıt’a, 2’si ilahi, 1’i şarkı, 1’i müfred, olmak üzere toplam 291 manzume yer alır. Bu şiirlerden 5’i (*Dîvân*, 746, 747, 748, 749, 750) diğer nüshalarda yoktur.

Bunlar dışında İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi İbnülemin Bölümü T10275 numaralı mecmuada Osman Şems Efendi’nin bazı şiirleri bulunmaktadır. Mecmuadaki toplam şiir sayısı 66’dır. Herhangi bir özelliği olmayan bu mecmua karşılaştırmaya dahil edilmemiştir.

2. Nüshaların Değerlendirilmesi

Osman Şems Efendi’nin şiirlerini ihtiva eden toplam 10 nüshaya ulaştık. Bunlardan biri Almanya Milli Kütüphanesinde, diğerleri İstanbul’da başta Süleymaniye Kütüphanesi olmak üzere değişik elyazması kütüphanelerinde bulunmaktadır. Elimizdeki mevcut nüshalar içerisinde geçen kimi kayıtlara dayanarak ulaşamadığımız başka nüshaların da var olduğunu söylememiz gerekiyor.¹⁷³ Kemal Edib Kürkçüoğlu *Seçmeler*’de KE1 nüshası hakkında bilgi verirken içerisinde *Dîvân* nüshasının, *Kenzü’l-ma’ânî*, *Şem’-i Şebistân* ve *Âdâbü’l-mürîd fî-şobheti’l-murâd* adlı mesnevîlerin, Osman Şems’e ait bir mektubun ve şiirlerin alfabetik fihristinin bulunduğunu belirtmekte ve bu nüshayı işi bittikten sonra Süleymaniye Kütüphanesine vereceğini söylemektedir.¹⁷⁴ Kütüphanede mükerrer araştırmalar ve kütüphane yetkilileriyle yaptığımız görüşmeler neticesinde nüshanın yalnızca 272. sayfasına kadar olan kısmına ulaştık. Nüshanın ulaştığımız sayfalarında yalnızca dîvân bulunmaktadır.

¹⁷³ Yalnızca OE1’de bulunan “Hevâ-yı lebleriñdir âh-ı âteş-bârıma bâ‘ış” mısraıyla başlayan şiirin ikinci beytinin ikinci mısraında geçen “efkâr” kelimesinin kenarına düşülen “nüsha: inkâr “ notu şu an için ulaşamadığımız başka bir nüshaya işaret etmektedir. Aynı nüshada 56a’da bulunan “Ejderdir ol ki sūd u ziyânı zebānedir” mısramın yan tarafına eklenen “nüsha: sūz u zebānı zebānedir” notu da aynı şekilde başka bir nüshayı göstermektedir. Buna benzer örnekler çoğaltılabilir.

¹⁷⁴ Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.42-45.

Mesnevîlerin bulunduğu sayfaların akıbeti konusunda ise şu an için bir malumata sahip değiliz.

Ulaşamadığımız nüshalardan biri de Fuat Şemsi İnan'ın istinsah ettiği nüshadır. Böyle bir nüshanın varlığına ilk defa Kemal Edib Kürkçüoğlu'nun kitabında rastladık. Kürkçüoğlu, defterler dolusu şiirlerin bulunduğu bu nüshayı Fuat Şemsi'nin, vefatından kısa bir süre önce Kadir Mısıroğlu'na verdiğini söylemektedir.¹⁷⁵ Bu konuda Kadir Mısıroğlu Bey'e müracaatımız esnasında nüshanın, neşre hazırlanmak üzere Kemal Yavuz'a, ondan da M. A. Yekta Saraç'a geçtiğini öğrendik. Nüshanın fotokopilerini elde etmek için Sayın Saraç'a farklı kanallarla birkaç kere ulaşmaya çalıştıysak ta bu çabadan bir sonuç alamadık.

Elde ettiğimiz nüshaların birçoğunda istinsah kaydı bulunmamaktadır. Osman Şems Efendi'nin hayatta iken şiirlerinin mahrem tutulmasını istediği; bu yüzden de birkaç şiiri dışında pek fazla şiirinin intişar etmediği göz önüne alınırsa, bu nüshaların muhipleri tarafından vefatından sonraki tarihlerde istinsah edildiğini söylenebilir.

Nüshalarda ve kaynaklarda bulabildiğimiz bazı ipuçlarından hareketle yazmaların bir kısmının istinsah tarihleri ve müstensihleri hakkında, yukarıda nüshalar tanıtılırken bazı tahminlerde bulunmuştuk. Bu tahminlere göre en eski nüsha OE1 nüshası olarak görünmektedir. Aynı zamanda en hacimli nüsha olması, şiirlerin kenarlarına konulan rumuzlardan mukabele ve tashihiinin yapılmış olması ve şiirlerin huruf-ı hecâyâ göre düzenlenmiş olması vb. nedenlerden dolayı tenkitli metin oluşturulurken, yalnızca şiirlerin sıralanması bakımından bu nüsha esas alınmıştır. OE1'de bulunmayıp diğer nüshalarda olan şiirler ise kafiye harfinin sonuna eklenmiştir. Ancak İ nüshasında bulunan şiirler, nüshaya sonradan ulaşılması nedeniyle metnin sonuna eklenmiştir. Ayrıca diğer nüshalarda vezne ve beytin genel anlamına daha uygun gelen rivayetler metinde gösterilmiş, OE1 nüshasındaki rivayet ise dipnotta verilmiştir.

Osman Şems Dîvânı'nın ulaşabildiğimiz nüsha sayının fazla olmaması ve mevcut nüshaların da çoğunun istinsah tarihinin bilinmemesi nedeniyle karşılaştırmalı metnin ortaya konulmasında değerlendirmeye alınan nüshaların seçme ve eleme işlemi konusunda geniş davranılmıştır. Tenkitli metin oluşturulurken mevcut on nüshanın altısı değerlendirmeye alınmıştır. Aşağıda değerlendirmeye alınmayan bu dört nüshanın gerekçeleri izah edilecektir.

Hüseyin Vassâf tarafından KE2 nüshasından istinsah edilen AK nüshası, tenkitli metin oluşturulurken değerlendirmeye tâbi tutulmamıştır. Zira bu nüshanın kaynak nüshadan

¹⁷⁵ Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.45.

dikkate değer bir farklılığı bulunmamaktadır. Ancak diğer nüshalarda olmayıp sadece bu iki nüshada bulunan şiirlerin tenkidi yapılırken kimi zaman bu nüshaya da müracaat edilmiştir.

Hayli noksan olması, kimi beyitlerin birbirine karışmış olması ve imla hatalarının çok fazla olması gibi sebeplerle dikkatsiz bir müstensih'in kaleminden çıktığı intibai veren Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 3802 numaralı nüsha da (A) değerlendirmeye alınmamıştır. Ayrıca bu nüshadaki şiirlerin sıralanışı OE2, S1 ve ALM nüshalarıyla olan benzerliği de yazmanın değerlendirmeye alınmamasında bir diğer etken olmuştur.

Elemeye tâbi tutulan nüshalardan biri de Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, 514 (S2) numaralı nüshadır. Hayli noksan olan bu yazmanın nüsha farkları açısından OE2, S1 ve ALM nüshaları ile olan benzerlikleri göze çarpmaktadır. Ayrıca müstensihinden kaynaklandığını düşündüğümüz hataların çokluğu da nüshanın elenmesinde diğer bir etken olmuştur. Nüshada istinsah kaydının veya sayfalarda herhangi bir kaydın bulunmaması bu nüshanın diğer üç nüsha ile olan ilişkinin sağlıklı olarak ortaya konulmasını engellemektedir. Ancak ihtiva ettiği bir gazel, bir mesnevî, 1 kıt'a ve 2 müfredin diğer nüshaların hiçbirisinde bulunmaması, tenkitli metin oluşturulurken zaman zaman bu nüshaya da müracaatı gerekli kılmıştır.

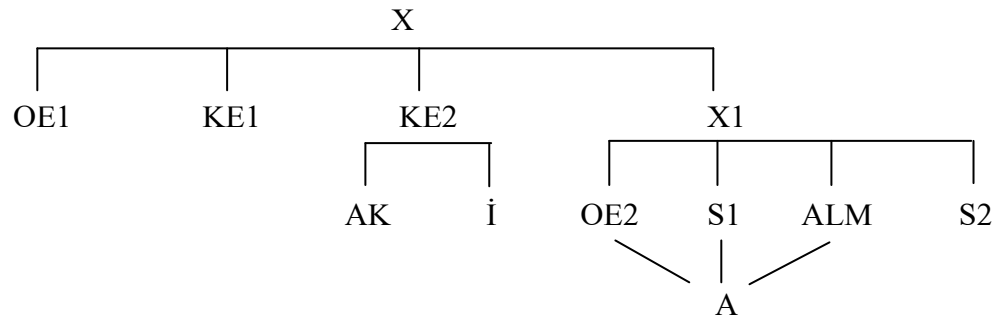
İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nin uzun süren restorasyon çalışmaları nedeniyle bünyesinde bulunan T10060 no'lu (İ) mecmuaya tezimizin bitimine yakın bir zamanda ulaştık. Bu nedenle bu nüsha karşılaştırmalı metinde değerlendirilememiştir. Ancak yukarıda da söylediğimiz gibi diğer nüshalarda bulunmayan Osman Şems'e ait 5 adet manzume var olup bunlar metnin sonuna eklenmiştir. Zaten şiirlerin sayısı ve sıralanışı açısından KE2 nüshasıyla olan benzerliği, bu iki nüshanın akrabalık ilişkisi içinde olduğunu göstermektedir. KE2 nüshasındaki müstensih hatalarının bir kısmının İ nüshasında olmaması ise yazmanın KE2 nüshasından çoğaltıldığını; ancak müstensih hatalarının sonradan düzeltildiğini söylemek mümkündür.

S1, OE2 ve ALM nüshaları, manzume sayısı, şiirlerin sıralanışı, nüshalardaki hata ve benzerlikler açısından birbirine çok yakın görünmektedir.¹⁷⁶ Ancak bu nüshaların birbirlerinden mi yoksa ortak bir yazmadan mı istinsah edildikleri konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Zira hiçbirinde istinsah kaydı bulunmamaktadır. Ayrıca bazı nüshalarda, Meselâ S1 nüshasının OE2 nüshasından istinsah edildiğine dair kimi ipuçları

¹⁷⁶ Mesela “Müncelîdir pertev-i envâr-ı mâhiyyet baña” matlalı şiirin 4. ve 5. beyitlerinin S1, OE2 ve ALM nüshalarında bulunmamaktadır. Yine “Yâ Rab nevâ-yı ‘aşk ile bir âh vir baña” matlalı manzumenin 3. beytinde geçen “fûrkatem” kelimesi S1, OE2 ve ALM nüshalarında “hayretem” geçmektedir. S1, OE2 ve ALM nüshalarının benzerliklerini gösteren örnekleri çoğaltmak mümkündür.

bulunabilirken bunun tam aksini gösteren ipuçlarına rastlamak da mümkündür. Birbirine yakın görünen bu nüshalardan birini tenkitli metinde değerlendirip diğerlerini elemek mümkün görünse de nüshalarda şiirlerin kenarlarına düşülen kimi kayıtlar bu nüshaların sonradan başkaları tarafından tashih edildiğini¹⁷⁷ ve dolayısıyla az da olsa aralarında farklar meydana geldiğini göstermektedir. Bu sebeple bu üç nüshada eleme yapılmamış ve hepsi karşılaştırmalı metin oluşturulurken değerlendirmeye alınmıştır.

Bütün bu değerlendirmeler neticesinde mevcut nüshaların tek bir esas nüshadan çıkmadığı ve nüshalar arasındaki kimi benzerliklerden dolayı bu nüshaların kendi aralarında gruplara ayrıldığı ortaya çıkmaktadır. Ancak nüshaların çoğunda istinsah kaydının bulunmaması nüshalar arasındaki bu ilişkinin doğru bir şekilde yapılmasına engel olmaktadır. Bununla beraber kimi ipuçlarından hareketle bu nüshaları, aşağıdaki şemada görüldüğü gibi gruplandırmak ve nüshaların şecerelelerini ortaya koymak mümkündür:

¹⁷⁷ “Merhabâ yâ şâh-ı evreng-i velâyet merhabâ” matlâlı kasidenin 24, 25 ve 26. beyitleri OE2 ve ALM nüshalarında bulunmazken S1 nüshasında sonradan şiirin kenarına farklı bir kalemde eklenmiş olması S1 nüshasının tashih gördüğünü ve diğer iki nüsha ile aralarında farklar olduğunu göstermektedir. Yine aynı şiirin 44. beytindeki “Furkân” kelimesi S1 ve ALM nüshalarında “Kur’ân” şeklinde geçerken sonradan S1’de bu kelime “Furkân” olarak düzeltilmiştir. Buna benzer örnekler diğer nüshalar için de söz konusudur.

B. Metnin Kurulmasında Takip Edilen Yol:

1. Türkçe kelime ve eklerin İmlası

19. yüzyılda yazılmış olan Osman Şems Efendi dîvânının çeviriyazısı yapılırken, Türkçe kelime ve eklerin imlası konusunda genellikle metinde ünlüleri gösteren yardımcı harfler esas alınarak metinde nasılsa o şekilde gösterilmiştir. Yardımcı harflerin kullanılmadığı yerlerde ise Fatma Sabiha Kutlar'ın "16. ve 19. Yüzyılda Yazılmış İki Metnin İmlasına İlişkin Kimi Tespitler" adlı makalesi esas alınmıştır.¹⁷⁸ 19. Yüzyılın ikinci yarısında kaleme alınan harekeli bir eserden yola çıkılarak hazırlanan bu makaleye göre, metindeki kelime ve eklerin genellikle günümüz Türkçesi'ne uygun bir şekilde telaffuz edildiği, fakat kimi kelime ve eklerde eski Anadolu Türkçesi imlasına göre harekelendiği ve yardımcı harfler kullanıldığı görülmektedir.

a. Ekler

a) Geniş zaman teklik birinci şahıs eklerinde "–am, –em" şekli tercih edilmekle birlikte bazı yerlerde kafiye gereği dar ünlü ile gösterilmiştir. Teklik ikinci şahıs eki "–sın/ –sin"de ise metinde genellikle ye ve nun (ن) harfi kullanıldığı için düz-dar şekil tercih edilmiştir:

giderem	isterem	korğaram	ağlaram
bilürsin	düşmişsin	ümmetim	‘izzetim

b) Öğrenilen geçmiş zaman ekleri düz-dar –mış/ –miş şeklinde gösterildi:

bulmuş	qalmış	olmuş	dökülmüş

c) Bilinen geçmiş zaman eklerinde yardımcı harfle (ع) gösterilen teklik ve çokluk üçüncü şahıs dışında düzlük-yuvarlaklık uyumuna uygun olarak gösterildi:

görmedim	içdim	gördüñ	kıldıñ
gördi	urdi		

d) Emir kipi teklik üçüncü şahıs metinde genellikle vav (و) harfi ile imla edildiğinden –sun/ –sün şeklinde, çokluk ikinci şahıs ise düzlük-yuvarlaklık uyumuna uygun gösterildi:

¹⁷⁸ Fatma Sabiha Kutlar, "16. ve 19. Yüzyılda Yazılmış İki Metnin İmlasına İlişkin Kimi Tespitler", *Turkish Studies –International Periodical for Languages, Literature and History of Turkish o Turkic-*, Volume 3/6 Fall 2008, s.499-510.

bilsün

görmesün

itmeyiñ

tutuñ

e) Bildirme eki olan “-dır/ -dir” düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre, teklik birinci şahıs ise düz-geniş ünlü ile gösterilmiştir:

servidir

velâyetdir

‘ ankasıyam

efsâneylem

f) İlgi durumu eki düzlük-yuvarlaklık uyumuna uygun gösterilmiştir:

sözüñ

yârimiñ

bâğın

Züleyhâ’nıñ

g) Yükleme durumu eki metinde her zaman ye (ﺉ) harfi ile gösterildiği için düz ünlü (-ı/ -i) şeklinde yazılmıştır:

mâhı

boyı

kûyı

yüzümi

h) İyelik eklerinde birinci ve ikinci teklik ve çokluk şahısların ünlüleri günümüz Türkçesi’ndeki gibi düzlük-yuvarlak uyumuna uygun olarak okundu:

giryelerim

ruhuñla

zârım

başıñ

i) Geçmiş zaman sıfat-fiil eki “-dık/ -dik”in ünlülerinin yazımında metinde yardımcı harf olarak genellikle ye (ﺉ) harfi kullanıldığı için düz vokaller tercih edilmiştir. Sadece “idüğün” kelimesinde yuvarlak ünlü gösterilmiştir:

gördiginden

oldığım

kıldığı

idüğün

k) Zarf-fiil eki olan “-up/ -üp” her zaman yuvarlak ünlülü ve “p” ile gösterilmiştir:

görmeyüp

idüp

eyleyüp

görünüp

l) Ettirgenlik eki “-dır/ -dir” ler günümüz Türkçesinde olduğu gibi düzlük-yuvarlaklık uyumunun aksine metinde imla edildiği şekilde gösterilmiştir:

öldir

bildir

b. Kelimeler

a) Türkçe Kelimelerin imlasında uzatma işareti kullanılmadı.

b) Ünlü ile biten bir kelimeden sonra ünlü ile başlayan başka bir kelime geldiğinde vezin gereği vokallerden biri düşürüldüğü durumlarda iki kelime birleşik yazılmış ve araya apostrof işareti konulmuştur.

نوله n'ola (ne ola)

نيلر n'eyler (ne eyler)

c) Metinde Türkçe kelime ve eklerin düzlük-yuvarlaklık uyumu dışında kullanıldığı örneklerin çokluğu göze çarpmaktadır. Bu nedenle kelime ve ekler metinde çoğunlukla nasıl imla edildiye o şekilde gösterilmiştir:

گتوردی: getürdi بیتور: bitür- باغلو: baĝlu قوريلسه: qurılsa دیو: diyü

ايچون: içün طوغری: ƣoĝrı اولديرمه: öldirme دیدی: didi

e) “İçün” edatının başındaki elif (l) harfi vezin gereği düşürüldüğünde kendisinden önceki kelimeye bitişik şekilde yazılmıştır:

senüñçün

başıñçün

2. Arapça ve Farsça kelime ve eklerin imlası

Arapça ve Farsça ek, edat, kelime ve eklerin yazımı konusunda birlik sağlamak amacıyla genellikle Prof. Dr. İsmail Ünver'in, *I. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu*'nda okunan bildirinin *Turkish Studies*'de genişletilmiş biçimde yayımlanan makalesinde¹⁷⁹ sunduğu öneriler dikkate alınmıştır. Ancak gerekli görülen yerlerde Adnan İnce'nin aynı kollogyumda sunduğu bildiriden¹⁸⁰ ve Ziya Aşar'ın bu konudaki makalesinden¹⁸¹ istifade edilmiştir. Kelime ve eklerin imlası şu şekillerde yapılmıştır:

a. Ekler

a) Bütün ek ve edatlar kendisinden sonra gelen kelimedden kısa çizgi (tire) ile ayrılmıştır:

‘alā-nūr bi-ħaĝĝ bi’z-zāt lā-cerem nā-revā
ez-pāy be-dīdār der-āĝüş nā-şād

b) İki edat ve ekin art arda gelmesi durumunda bu kelimeler birbirinden ayrılmamıştır:

¹⁷⁹ İsmail Ünver, “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Turkish Studies –International Periodical for Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, Volume 3/6 Fall 2008, s.1-46.

¹⁸⁰ Adnan İnce, “Tenkitli Metin Kurmada Karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Önerileri” *I. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu, İLESAM*, Ankara 1992.

¹⁸¹ Ziya Aşar, “Tenkitli Metin Neşrinde İmla Sorunu Üzerine Yeni Düşünce ve Öneriler” *Turkish Studies –International Periodical for Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, Volume 3/6 Fall 2008 s.59-79.

bilā-šek tābe-kıyāmet nābe-maḥal ser-tābe-pā

c) Aynı kelimelerin arasına gelen edatlarla kelimeler birbirinden kısa çizgi ile ayrılmıştır:

ser-te-ser cā-be-cā ber-ā-ber leb-be-leb

d) Yapım eki işlevi taşıyan ek ve edatlar sonuna geldikleri kelimelerle kısa çizgi (-) ile ayrılmıştır:

dev-āsā küşte-gān cūy-bār şerer-bār
nigeh-bān āyīne-dār gül-zār ḥāk-sār
gül-istān büt-kede

e) Birşeyin çokluğunu ifade eden “bār” eki ile aynı yazılan fakat anlam olarak “defa, kez” anlamlarına gelen “bār” kelimesi ile kendisinden önce gelen kelimenin arasına kısa çizgi konulmuştur:

biñ-bār her-bār

f) Danisten fiilinin geniş zaman kökü olan “dān” eki, eklendiği kelimeyle kısa çizgi ile ayrılmıştır:

sūḥan-dān nükte-dān

g) “mānend”, “mişāl”, “meniş”, “veş” “çü” gibi benzetme edatları eklendikleri kelimedenden kısa çizgi ile ayrılmıştır:

kūlḥanī-mānend āyīne-mişāl bed-meniş pervāne-veş hem-çü

b. Tamlamalar

a) Arapça tamlamalar şu şekilde gösterilmiştir:

maṭla‘ ü’l-envār taḥtū’ş-şerā el-ḥaz̤er uli’l-ebşār

b) “Allah” lafzının muzâfün ileyh olduğu durumlarda kelimedeki lam harfleri tireyle (-) ayrılmamıştır:

kelāmu’llāh ehlu’llāh bābu’llah

c) “Dīn” kelimesinin, özel isimlerin tamlanması olduğu durumlarda üstünle bitiştirilerek yazılmıştır:

Bedre’d-dīn Bahā’e’d-dīn Şerefe’d-dīn Nüre’d-dīn

d) Farsça tamlamalarda iki ögenin yer değiştirmesi sonucu oluşan birleşik isim ve sıfatlar (izafet-i maktûb) aralarına kısa çizgi konularak yazılmıştır:

pāk-dāmen

nev-nihāl

lāle-pīrehen

şikeste-hātır

c. Kelimeler

a) Vāv-ı ma‘dûle ve vāv-ı mechûle bulunduran kelimelerin yazımı şu şekilde gösterilmiştir:

hoş

hurřīd

üstüh~ān

hūn-hū~ār

merřiyye-hū~ān

b) Arapça gramerde illetli olan evcef köklerin ism-i failleri hemzeli gösterilmiştir:

dā’im

kā’im

řā’im

mā’il

ķā’il

c) Arapça nakıs ve lefif köklerin ism-i failleri metinde bazıları *fā’iy* biçiminde bazıları ise *fā’ī* şeklinde imla edilmiştir. Tutarlılık olması için bu tür kelimeler *fā’ī* biçiminde yazılmıştır:

sākī

bākī

velī

ġanī

d) Özel isimler, yer adları, kitap isimleri vs. kelimelerin ilk harfi büyük yazılmıştır:

Ahmed

Hüseyn

‘Alī

Yemen

Meřnevī

e) Farsça “āšnā”, “rūzgār”, “āftāb”, “pādřah”, “āstān” vb. kelimelerin medli okunması gereken hecelerine sesli bir harf getirilerek yazılmıřtır:

āřinā

rūzigār

āfitāb

pādiřah

āsītān

yādigār

dāsītān

f) Arapça *fā’ī* babından olan bazı kelimeler vezin gereği bazen iki heceli okunacak biçimde yazılmıştır:

cehid

şemis

nefis

‘ömür

vaķit

remiz

dehir

şemi‘

řubuķ-gāh

evic

Naķıřbend

ķayıf

ı) Zihafın gerekli olduğu yerlerde uzun heceler kısa okunmuştur ve zihafın yapıldığı harf *italik* olarak yazılmıştır:

Mūs*i*

‘İs*i*

Allāh

vel*i*

Nūr*i*

Dağ

3. Teknik Özellikler

1. Nüshalar arasındaki farklar belirtilirken “:” işaretinin sol tarafına asıl metne alınan kelime veya ibare yazılmış, sağ tarafına ise diğer nüshalarda geçen şekiller yazıldıktan sonra nüsha rumuzları gösterilmiştir.

2. Kurulan metinde olup diğer nüshalarda bulunmayan beyitler belirtilirken beyit numarasından sonra konulan “-” işaretinin ardından nüshanın rumuzu yazılmıştır.

3. Aynı mısrada bulunan birden fazla nüsha farklarını belirtmek için farklar arasına “/” işareti, mısralar arasında fark için ise “//” işareti kullanılmıştır.

4. Kurulan metindeki kelime, ibare veya mısranın nüshalarda birden fazla olan nüsha farklarını belirtirken her farkın arasına “;” işareti konulmuştur.

5. Metinde az da olsa bulunan vezin bozuklukları giderilirken eklenen kelimeler [] köşeli araç içerisinde gösterilmiştir.

6. Okunamayan kelime veya ibareler metinde (...) işareti ile gösterilmiş ve bu durum dipnotta belirtilmiştir.

7. Vezni düzeltilemeyen beyitler dipnotta belirtilmiştir.

8. Arapça ve Farsça yazılmış olan şiirler ve Türkçe şiirler içerisinde bulunan Arapça ve Farsça beyit ve mısralar Arap alfabesiyle yazılmıştır. Bu şiir, beyit ve mısraların anlamları dipnotta belirtilmiştir.

9. Metin kurulurken kullanılan transkripsiyon sistemi şu şekildedir:

ء : ʾ

ث : Ṭ ṣ

ح : Ḥ ḥ

خ : Ḫ ḥ

ذ : Z z

ص : Ṣ ṣ

ض : Ḍ ḍ Ḑ ḑ

ط : Ṭ ṭ

ظ : Ṣ ṣ

ع : ʿ

غ : Ğ ğ

ق : Ķ ķ

ڭ : Ñ ñ

Arapça ve Farsça kelimelerindeki uzun ünlüler ise şu şekilde gösterilmiştir:

آ : Ā ā

و : Ū ū

ى : Ī ī

C. Dîvânın Metni

1

Der-Sitâyiş-i Hâzret-i Şâh-ı Velâyet ‘Aliyyü’l-Murtażâ -kerrema’llâhu vechehu-*

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Merhabâ yâ şâh-ı evreng-i velâyet merhabâ
Yâ ‘Aliyyü’l-Murtażâ yâ Hâzret-i Şîr-i Hüdâ
- 2 Merhabâ yâ Haydar-ı Kerrâr-ı meydân-ı veğâ
Şaf-der-i şâhib-livâ-yı server-i kişver-güşâ
- 3 Şîhr-ı sulţân-ı Resûl u çift-i Zehrâ-yı Betûl
Vâlid-i sıbt-ı mükerrrem ibn-i ‘amm-i Muştafâ
- 4 Ey cihâd-ı fî-sebîli’llâha şâhib-Zü’l-fiķâr
Zü’l-fiķâr’ı şaf-şiken-dâr-ı şufûf-ı eşkiyâ
- 5 Kâli‘-i bâb-ı kılâ‘-ı üstüvâr-ı Hayberî
Kâmi‘-ı lâd-ı biķâ‘-ı küfr ü tuğyân-intimâ
- 6 Kâtil-i küffâr-ı küfr-âyîn-i Bedrîn ü Huneyn
Mâhî-i zulmât-ı şîrk u nâşir-i nûr-ı hüdâ

(1) OE1: 1a, OE2: 2a, S1: 2a, KE1: s.57, KE2: s.91, ALM: 4a.

(*) OE1.

:Teşrîf-i Kudûm-ı Teşekkürini Hâvî Na‘t der-Sitâyiş-i Hâzret-i Şâh-ı Velâyet -rağiya’llâhu Te‘âlâ ‘anh- S1, OE2.

:Medhiyye-i der-Haķķ-ı Hâzret-i Şâh-ı Velâyet ‘Aliyyü’l-Murtezâ -kerrema’llâhu vechehu ve rağiya’llâhu ‘anh- KE1.

: Der-Sitâyiş-i Hâzret-i Şâh-ı Velâyet ALM.

4 cihâd-ı: mücâhid KE2 / sebîli’llâha: sebîli’llâh OE2, KE2, ALM // Zülfîķâr’ı: Zülfîķâr-ı S1, ALM; zülfîķârın OE2.

5 kâli‘: kâmi‘ S1/ üstüvâr-ı: üstüvârı KE2 // kâmi‘: kâli‘ S1, ALM / lâd-ı: lât-ı KE1, ALM / küfr u: küfr-i OE2, KE2.

6 Bedrîn u: Bedrîn KE1, KE2 // şîrk u: şîrk KE2 / hüdâ: Hüdâ KE2.

7 mübîn u: mübîn-i KE1, KE2.

9 kâ‘id-i: kâ‘id-i ALM.

- 7 Fâtih-i feth-i mübîn ü nâşır-ı nuşret-rehîn
Râyet-efşân-ı şehen-şâh-ı huyûl-ı enbiyâ
- 8 Âdem-i arz-ı velâyet pâdişâh-ı mülk-i dîn
Câmi‘ -i cem‘ -i ‘ulûm-ı evvelîn-i evliyâ
- 9 Kâ‘id-i minhâc-ı kurb-ı Ka‘be-i vaşl-ı İlâh
Pîşvâ-yı aşfiyâ kıble-nümâ-yı etkîyâ
- 10 Serverâ dâd-âverâ mevlâ-yı ‘âlem-perverâ
Ey velî-i müstaķil mâlik-i ‘arş-ı istivâ
- 11 Sensin ol nûr-ı haķîkat mazharı kim şanıña
Nûr-ı vâhidden zuhûr itdiñ dimişdir Muştafa
- 12 Faḥr-i ‘âlemden seniñ şanıñda hem itdi zuhûr
Cismûke cismî ve rûhî rûhûke yâ Murtaẓâ
- 13 Sensin ol şâh-ı velâyet kim kerâmâtıñ görüp
Sebķat-i ‘ilm-i ilâhî itmeseydi iķtizâ
- 14 Zâtiña emr-i ḫilâfetde teķaddüm itmeyüp
Ḥazret-i Bekr u ‘Ömer ‘Oşmân iderdi iķtidâ
- 15 Tâ zamân-ı âferînişde be-naķl-i Cebra‘îl
Sen olup ğavvâş-ı baḥr-i nûr-ı zât-ı iştifâ
- 16 Cevher-i mâhiyyetiñden ḫall-i işķâl itmege
Eyleyince bâr-gâh-ı zü‘l-Celâl’e ilticâ
- 17 Nâvek-i nîm-i nigâhı şâh-bâz-ı çeşmiñiñ
Eyledi Rûḫu‘l-emîn’i Perr ü bâlinden cüdâ
- 18 Cebr-i noķşân itmege tesbîḫ olup bâ-emr-i Ḥaķ
Yâ ‘Alî yâ bü‘l-Ḥasan yâ bû-Türâb u İlyâ

12 itdi: itmişdir KE1 / zuhûr: şudûr S1, OE2, KE2, ALM // rûhî rûhûke: rûhûke rûhî KE1.

14 Bekr: Bû Bekr KE1.

18 cebr-i: cebr u KE1 / me‘mûr: tesbîḫ OE1, OE2, S1, KE2, ALM // Türâb u: Türâb-ı KE1.

19 telâfî: telaķķî KE2 / ol: o OE1, KE1 // şîr-i: şehr-i OE1.

- 19 İtdi m̄a-f̄atı telāfī Cebra ’īl ol sūbh̄adan
Bildi sensin Şīr-i Merdān-ı Resūl-i Mūctebā
- 20 Sensin ol şīr-i Hūdā kim dīn-i pāk-i Aḥmed’i
Eyledi bāzū-yı zūruñla mü ’eyyed Kibriyā
- 21 Şānıñı tebcīl içün ‘arş üzre yazmışdır Hūdā
Eyyede’llāhu Te’ālā Aḥmeden bi’l-Murtażā
- 22 Nām-ı pākiñ bī-gümān ser-nāme-i dīvān-ı Hāk
Zāt-ı pākiñ mazḥar-ı zāt-ı Hūdā’dır bī-riyā
- 23 Āşiyānıñ bīşe-i kuh-sār-ı Kāf-ı lā-mekān
Cilve-gāhıñdır feżā-yı lā-şabāḥ u lā-mesā
- 24 Pençe-i ḥükmünde ser-geşte peleng-i āsumān
Ser-zede çengāl-i zūruñda zemīn-i mübtelā
- 25 Tār-ı tedbiriñle āvḥte ḳanādīl-i cihān
Mihr-i te ’şiriñle tābende şumū‘ -ı m̄a-sivā
- 26 Āsitān-ı rif’at ü iclālīne irmez zamān
Olsa ger şubḥ-ı ezel şām-ı ebed şubḥ u mesā
- 27 Müntehā-yı ḳadriñi derk idemez Cibrīl hīç
‘Aḳl-ı evvel seyrine olsa cenāḥ-ı ibtidā
- 28 Sensin ol gencīne-i kenz-i ḥafā yā bū-Türāb
Kim yaṭur cenbiñde olmış Zū’l-fıḳār’ıñ ejdehā
- 29 Görse ebrū-yı cemālīñde eger çīn-i celāl
Ḳan içer tīr-i belā işkest olur ḳavs-ı ḳazā
- 30 Bir şerāre düşse ḳahrıñdan bulur hep ihtirāk
Şābit ü seyyāre-i ecrām-ı ğayr-ı müntehā

24 -OE2, -ALM; S1’de beyit der-kenara sonradan eklenmiş.

25 -OE2, -ALM; S1’de beyit der-kenara sonradan eklenmiş.

26 -OE2, -ALM; S1’de beyit der-kenara sonradan eklenmiş.

şām-ı: şām u KE2.

30 bulur: olur KE1 // seyyāre-i: seyyār-ı KE1; seyyāre vü ALM.

31 lā-fenā: lā-fetā OE2, S1, KE1, KE2, ALM.

- 31 Ey olan zülf-i siyeh-kârı şeb-istân-ı ezel
Şem^ç-i hüsn-i lâ-yezâli mihr-i şubh-ı lâ-fenâ
- 32 Nûr-ı vechiñ irse zulûmât-ı dil zerrât olur
Nûr-ı hürşîd-i tecellâya ^çurûş-ı i^ç tilâ
- 33 Düşse ^çilmiñden olur deryâya bir kaçre eger
Kaçre-i deryâ hürûf-ı ^çâliyâta mübtedâ
- 34 Her nigâh-ı şefkatiñden her gubâr-ı hâk olur
Mûsî^ç ye Tûr-ı tecellî ^çÎsî^ç ye tahte's-şerâ
- 35 Tuysa bir gül-bâng-i tevhîdiñ kilîsâ beyt olup
Heykel-i nâkûs olur elbette tâc-ı pârsâ
- 36 Şem^ç-i bezm-i zühdüñ eyler bir dem olsa lem^ç a-pâş
Zulmet-i mâhî-i küfri baħr-i nûr-ı ihtidâ
- 37 Fâyîz-i enfâs-ı cân-baħşîñ idüp nârı cinân
Her şerârı nûr idüp eylerdi hûr-ı meh-liķâ
- 38 Sen o baħr-i cûdsın kim kûze-i iħsânîña
Çeşme-i hürşîd-i ^çâlem-tâbdır bir kaçre mâ
- 39 Sensin ol zıll-i İlâh u rahmet-i ^çâlem k'ider
Keff-i lutfuñdan iki ^çâlem naşîbiñ ictinâ
- 40 Hîç kâfir bulmaz âhir Zü'l-fikâr'ından rehâ
Luţf u iħsânîñdan olmaz hîç mü'min bî-nevâ
- 41 Ey olanlar şem^ç-i bezm-i ^çaşkıñıñ pervânesi
Şayd ider şeh-bâz olup burc-ı sa^ç âdetden hümâ

32 vechiñ irse zulûmât-ı dil: vechiñle gider zulmât-ı dil OE2, S1; vechiñ zulmât-ı dil ALM; vechiñ zulûmât-ı dile KE2 // ^çurûş-ı: ^çurûs-ı KE1, KE2.

34 tahte's-şerâ: tahte's-semâ OE2, KE1, KE2, ALM.

35 olup: olur OE2, KE1, ALM.

37 enfâs-ı: envâr-ı KE2.

40 luţf u: luţf-ı S1, ALM.

- 42 Dergehiñde lāne tutmuş mūrlar merdāne-vār
Taht u dīhīm-i Süleymān’a olur fermān-revā
- 43 Dāmen-i luṭfuñ penā-gāh eyleyen ser-bāz-ı ‘aşk
Gösterir ‘arş olsa da tāt u kerāmetden ibā
- 44 Ben ne hācet kim idem vaşfiñ yeter evşāfiña
Sūre-i Furkān içinde beyyināt-ı **hel etā**
- 45 Maḳdemiñle reşk-i firdevs eylediñ dil hānesin
Sāye-i ḳadd-i hūrāmāniñla ḳıldıñ pūr-şafā
- 46 Zūlmet-ābād-ı ḡam u endūh idi vīrāne-dil
Oldı feyz-i nūr-ı dīdārniñla bir gül-şen-serā
- 47 Yā ‘Alī yā Īlyā yā bū’l-Ḥasan yā bū-Türāb
Ḳıl kerem bīmār-ı ‘aşḳam eyle luṭfuñla devā
- 48 Ten marīz u rūḡ bī-tāb u gönül ser-mest-i ‘aşk
Rāh-ı güm-geşte vü ma‘şūḳ itmiş ‘ālemden ḡinā
- 49 Öyle kim işkeste-bālem nuṭḳa yokdur tāḳatim
Yohsa vaşfiñ gül-şeninde böyle itmezdım serā
- 50 Vaşf-ı pākiñden olurdum öyle mu‘ciz kim olur
Cevher-i kilkimden ervāḡ-ı mücerred rū-nümā
- 51 Merḡamet ḳıl eyle bu na‘t-i perīşānım ḳabūl
Āsitāniñda bi-ḡaḳḳ-ı ḡūn-ı şāh-ı Kerbelā
- 52 **Şems** ıtnāb-ı sūḡan itme yeter ḳıl taşliye
Söz tamām olduḡda çün dīrīne ‘ādetdir du‘ā

42 dergehiñde: dergehiñden KE2 // taht u: taht-ı S1, KE1, KE2, ALM.

43 ‘arş: ‘aşk S1, ALM / tāt u: tāt-ı OE1, OE2, S1, KE1, ALM.

44 kim idem: eylerem OE1, S1, ALM // furkān: Ḳur’ān OE2, KE2, ALM (OE2 nüshasında der-kenarda “nüsha: furkān” kaydı bulunmaktadır.)

- 53 Vechiñi tekrīm idüp Hāḡ zātūña kılsun selām
Tā döner çarḡ u ṭulū eyler meh ü mihr ü sehā

2

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Olur āh-ı dilimden bir zemīn ü bir zamān peydā
Ḥabāb-ı eşk-i çeşmimden kıbāb-ı āsumān peydā
- 2 Derūnum taḡt-gāh itmişdi bir ḡurşīd-i nūr-efşān
Henüz mülkü’s-serīr üzre degildi ger zamān peydā
- 3 Cihān terkin kılup her ḡaṭve menzil-ber-cihān itdim
Yine oldı ser-i rāhımda bir ḡayrı cihān peydā
- 4 Dem-i la‘l-i lebinden bir kināyetdir ki rūḡu’llāh
İder her nuṭk-ı i‘cāzında bir rūḡ-ı revān peydā
- 5 Dilimde nāvek-i ḡavs-ı ḡazā bir dāḡ açdı kim
Görindi revzeninden tā nişān u bī-nişān peydā
- 6 Vücūdı mümteni‘dir zıddı ammā olma mümkindir
Nigāh-ı çeşm nā-peydā şuhūd-ı lā-mekān peydā
- 7 Tecellī eyledikçe nev-bahār-ı ‘aşḡ-ı yār ey **Şems**
İder her dāḡ-ı gül-reng-i dilim bir gül-sitān peydā

3

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 ‘Aḡl u idrāki idüp cezbe-i Raḡmān’a fedā
Eyledim nārı gül-i ravza-i rıdvāna fedā

46 ḡam u: ḡam-ı KE1.

48 marīz u: marīz-i KE1, KE2 // güm-geşte vü: güm-geşte-i KE2 / ḡinā: ‘inā KE2.

51 Kerbelā: enbiyā KE2.

(2) OE1: 2b, OE2: 1b, S1:1b, KE1: s.82, KE2: s.140, ALM: 2a.

1 bir zemīn u bir zamān: bir zamān u bir zemīn KE1.

4 lebinden: lebiñden OE1.

5 nişān u: nişān-ı OE2, S1, KE1, KE2, ALM.

7 her dāḡ-ı: her dā’ım KE1; her demde KE2.

(3) OE1: 2b, KE1: s.60.

- 2 Eyledim zebh-i ‘ azîmi bedel-i İsmâ‘îl
İdüp âhû-yı dilim ğamze-i cānāna fedā
- 3 Yārîñ ebrûsına ruhsârına hatt u lebine
Ka‘ be vü cāmî‘ u büt-hâne vü mey-hâne fedā
- 4 Biz o Mecnûn-ı melâmet-zedeyiz kim ideriz
Zülfiniñ her teline biñ dil-i dîvâne fedā
- 5 Müddet-i ‘ ömr-i ebed-hîz-i kıyâmet ni‘ amı
Nazre-i kâmet-i şimşâd-ı hırāmāna fedā
- 6 Eylemezsin ne ‘ aceb ‘ âşîka luţfuñla nigāh
Olsa biñ cānla bir hançer-i müjgāna fedā
- 7 Kāfir-i zülfüñ içün ğamze-i fettānıñ içün
Bir nigāh-ı keremiñ eyle müselmāna fedā
- 8 **Şems** bu tekyede kim olmasa kurbān-ı Hudā
Nāgehān eyler anı hāk-i siyeh-dāna fedā

4

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Rişte-i cānın iden kākül-i dil-dāra fedā
‘ Aşk-ı Manşūrî’dir ol k’eyledi dil dāra fedā
- 2 Ol bütüñ zülfine Şan‘ân ise de beste olan
Nūr-ı imānın ider rişte-i zünnāra fedā
- 3 Leblerimden dökülen lü‘lû‘-i lālā-yı sühan
Dürc-i la‘liñde dizilmiş dürr-i şeh-vāra fedā
- 4 Bî-ser ü pây-ı maḥabbet diyemem itmeyene
Başını biñ cānla ol ğamzesi hūn-hāra fedā

- 5 Tūr-ı vaḥdetde müferriddir o kim varın ider
Yalñız yāre degil yār içün aġyāra fedā
- 6 Bezm-i rindānda pīr-i mey olur **Şems** iden
‘Ömri peymānesini sāġar-ı ser-şāra fedā

5

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Āh kim bezm-i vişāl-i yārdan oldum cüdā
Acıyñ ey dostlar kim ḥayflar oldı baña
- 2 Fülke-i cismi coşup tūfān idüp tennūr-ı çeşm
Şaldı bir deryā-yı bī-pāyāna seyl-āb-ı fenā
- 3 Seng-dil bī-raḥm imişsin bunca dem kār itmedi
İtdigim feryādlarla oldıġım giryān saña
- 4 Mā’ilem tīg-i gelū-sūz-ı nigāh-ı çeşmiñe
Öyle kim biñ cānım olsa bir bir eylerdim fedā
- 5 Kūşe-i çeşmiñle baġ gāhī ölürsem ġam degil
Başlar cānlar cihānlar hep fedā olsun saña
- 6 Kağı derde tākāt itsün bir dil-i bī-tāb kim
‘Aşk derdi bir yaña hicrān derdi bir yaña
- 7 **Şems** olaldan zār u ser-gerdān-ı tār-ı zūlf-i dost
Bir dil-i bī-tāb ile biñ derde oldum mübtelā

6

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Ebr-i nīsān-ı maḥabbet vireli āb baña
Şadef-i dilde görindi dūr-i ḥoş-āb baña

(5) OE1: 3a, KE1: s.61.

(6) OE1: 3a.

- 2 O vecih mescide ey zāhid o şūhuñ yetişür
Dergehi mescid u ebrûları mihrâb baña
- 3 Ğarķ-ı hūn oldu hevā-yı ruķ-ı āliñle dilim
‘Āķibet oldu ruķuñ nüktesi gird-āb baña
- 4 Mübtelā-yı girih-i zūlf olanıñ şād idügin
Söyledi bāğda bir ğonce-i şād-āb baña
- 5 Eylemek ķalbe perīşān olan hātırı cem‘
Cem‘ itmek gibidir hākde sīm-āb baña
- 6 Olalı dīdelerim lāne-i bāz-ı melekūt
Şems reh-yāb olamaz şeb-pere-i hū‘āb baña

7

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Baķaydı raķm ile çeşm-i felek-me‘āb baña
Dökerdi dem‘a-i bārān-ı bī-hisāb baña
- 2 Şan oldu leyl-i kıyāmet yağar zemīne belā
Müsābaķatla ider cümlesi şitāb baña
- 3 Gözüm gibi çevirir seyl-i eşk-i dīdelerim
Dolāb-ı çarķ olursa ger āsiyāb baña
- 4 O deñlü mest-i müdām řālī‘em bu bezmde kim
Olur piyāle şikeste şerāb serāb baña
- 5 Semā‘-hāne-i fırķat içinde sūz-ı dilim
Ney inleyüp döginür def gibi rebāb baña
- 6 Kelāmım oldu beyān-nāme-i serā‘ir-i ğayb
Dilim emīn-i ma‘ānī k’olur hıķāb baña
- 7 ‘Urūc-ı bāğ-ı cinān itmek üzre **ħabl-i metīn**
Ne mümkün olmasa zūlf-i ruķuñ ķitāb baña

- 8 Kerem kıl eyle yüzünden niķāb-ı zülfüñi ref
Ki cümle keşf ola şeb-perde-i ğıyāb baña
- 9 O **Şems**-i zerre-i nāçiziñem şehā ki olur
Hemişe nūr-ı cemāliñden āb u tāb baña

8

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Şavm-ı vuşlat vireli behre-i taķlīd baña
Tīġ-i hicrān görünür māh-ı nev-i 'īd baña
- 2 Şaldı bir vādī-i hestīye beni rāh-ı fenā
Kim ġubārī görünür kürre-i ħurşīd baña
- 3 Öyle me'yūsam emel eylemezem kām-ı dili
Olsa destimde yine dāmen-i ümmīd baña
- 4 Maĥv-ı ser-sebz imiş encām-ı 'imārāt-ı dühūr
Virdi bu 'ibreti gül-bāġ-ı ħazān-dīd baña
- 5 Olsa ey **Şems** dürüst cām-ı dil-i pür-şikenim
Köhne sūfāl virir neş'e-i Cemşīd baña

9

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Nūr-ı vechiñ pertev-i dīdār-ı Sübhān'dır baña
Kākülün ümmü'l-kitāb-ı maġz-ı Qur'an'dır baña
- 2 Sīneme ġamzeñle ey māh açdıġıñ sūrāĥlar
Revzen-i ķaşr-ı tecelliyyāt-ı 'irfāndır baña

(8) OE1: 3b.

(9) OE1: 4a, S2: 37b.

2 sūrāĥlar: sūrāġlar S2.

- 3 Seyr-i dīdārında t̄āvūs-ı nigāh-ı çeşmime
Her müjem şeh-bāl-i Cibrīl-i şitābandır baña
- 4 Hācet-i metā^ç yok pervāz-ı vuşlat-gāhıma
Cism-i nāvek-peykerim zer-mīh-i dāmāndır baña
- 5 ^ç Aşk nārından uyanmış bir çerāğ-ı rüşenem
Mihr ü meh pervāne-i cān-sūz-ı hicrāndır baña
- 6 Şāhid-i dīdār-ı Hāk medd-i nigāh-ı hayreti
Rište-i peşmīne-i kālā-yı imkāndır baña
- 7 Gerçi hākīyem velī genc-i muṭalsamdır dilim
Bu sipihr-i heft-ser pīçide sū^ç bāndır baña
- 8 Çāker-i Kerrār-ı ^ç aşkam merd-i meydān-ı süḥan
Hāme feyz-i Zū'l-fiḳār-ı Şāh-ı Merdān'dır baña
- 9 Ben o **Şems**-i dil-fürūz-ı evc-i cāh-ı hikmetem
Kim hevā-yı ^ç aşk evreng-i Süleymān'dır baña

10

fā^çilātün fā^çilātün fā^çilātün fā^çilün

- 1 Cāme-i zerdī-i ^ç aşkıñ hīl^ç at-i şāndır baña
Çāk-i dāğ-ı āteş-i ḥasret girībandır baña
- 2 Gerçi bir dīvāne-i bī-ḳayd-ı bāzārem velī
Mevc-i nūr-ı mūncelī zencīr-i tābandır baña
- 3 Ḳaḡısın āzürde-i seng idesin ey ta^ç ne-zen
Perr ü bāl-i seyr-i ḳudsī küfr ü imāndır baña
- 4 Hāl-i ^ç aḳd-i müşkilāt āsāndır müşkil bu kim
Müşkil-i zūlf-i ḥamīñ ^ç aḳd-i dil ü cāndır baña

8 S2'de 9. beyit.

9 S2'de 8. beyit.

(10) OE1: 4a.

- 5 Çeşmime pervānedir çeşm-i çerāğ-ı rūzigār
Kendi çeşmim pertevi şem[‘]-i şeb-istāndır baña
- 6 Ben o ser-gerdān mıyam ki bilmeye kendi özüm
Cüst ü cūy-ı şāhid-i maḳşūd ḥurāmāndır baña
- 7 Delve-i aḳmārı ṭoldırmış [‘]amīḳ-i himmetim
Kim felek dōlāb-ı cū-bār-ı gül-istāndır baña
- 8 Ben bu bezmiñ nūkte-perdāz-ı lisān-ı ğaybiyem
Fāş-ı esrār eylemek esrār-ı pinhāndır baña
- 9 Ey **Şemis** vaḳt-i ṭulū[‘] ğurre-i ebrū-yı dost
Leyle-i şubḥ-ı kıyām-ı devr-i insāndır baña

11

fā[‘]ilātūn fā[‘]ilātūn fā[‘]ilātūn fā[‘]ilūn

- 1 Rāz-ı vaḥdet kim şerābı āb-ı nāb eyler baña
Vā[‘]ız-ı kürsī-ḳarār ābı şerāb eyler baña
- 2 Ben ebed-mest-i mey-i sākī-i bezm-i vaḥdetem
Muḥtesib ta[‘]dād-ı ehvāl-i ḥisāb eyler baña
- 3 Ben o deryā-yı ebed-ḥīzem ki emvācımda Hāḳ
Baḥr-i bī-pāyān-ı imkānı ḥabāb eyler baña
- 4 [‘]Aşḳ ile vīrāneyem ammā ki beyt-i aḳdesem
Ṭā[‘]ifān-ı ḳuds pey-der-pey şitāb eyler baña
- 5 Bir sipihr-i ser-girān-ı ma[‘]nıyem ben **Şems**-i dost
Her seḥer nūr-ı cemālin āfitāb eyler baña

(11) OE1: 4b, KE2: s.4.

1 şerābı: şerāb-ı KE2.

5 ben: ki KE2.

- 1 Rūṣenā-yı dehri kim ğam gerçi tār eyler baña
Līk mihr-i 'ālem 'arz-ı iftiḳār eyler baña
- 2 Bir gül-i tāze beni zār itdi ammā rūzigār
Zārılıḳda her gül ü gül-zārı zār eyler baña
- 3 Hecriñ ile ey Süleymān'ım nizāram öyle kim
Mūrlar merdānelikle iftiḳār eyler baña
- 4 Tūtiyā-yı çeşm-i 'ālemken ğubār-ı dāmeniñ
Kūh kūh ālām-ı miḥnet āşikār eyler baña
- 5 **Şems** derdime mu'ālic eylesün tedbīr-i mevt
Ḥaste-i hecrem devā zānn itme kār eyler baña

- 1 Gün yüzüñ sāye-i zūlf-i siyehiñ şām baña
Nūr-ı vechiñle şabāḥ oldı bu aḥşam baña
- 2 Mestem ey gül mey-i gül-bū-yı leb-i la' liñ ile
İtme gül-şende üzüm şuyını ibrām baña
- 3 Bāğ-ı cennetde gerekmez baña kevşer-i rıdvān
Çün leb-i yār ola gül-cām-ı mey-āşām baña
- 4 Maṭlabıñ āb-ı lebiñle baña cān virmek ise
Saña cān virme nedir ey leb-i gül-fām baña
- 5 İstemem olmağı 'ālemde şalāḥ ile be-nām
Yeter 'aşkıñ ile rüsvāylığım nām baña

(12) OE1: 4b, KE2: s.6.

(13) OE1: 5a, KE2: s.50.

4 āb-ı: ebr-i KE2.

6 bī-maṭlabam: ise maṭlabım KE2.

- 6 Vaşl u hicrānda bī-maṭlabam ey şāhid-i **Şems**
Yoluña cān fedā eylemedir kām baña

14

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Çeşm-i ser-mestiñ ki gāhice nigāh eyler baña
Keşf-i rāz-ı meşhed-i nūr-ı siyāh eyler baña
- 2 Başıma sevdā-yı zülfüñ düşdi şan bu bāğda
Bāğ-bān sünbül semen sebz-i külāh eyler baña
- 3 Ney gibi şad-çāk olursam fāş-ı rāz itmem yine
N'eyler ise nāle-i cān-gāh āh eyler baña
- 4 Āşık-ı şeb-zindeyem mānend-i ħurşid-i seher
Zerreler ' arz-ı şu' ā' -ı intibāh eyler baña
- 5 Şanma ser-gerdān-ı zülf-i dil-berem ' Ankā-yı ' aşk
Zir-i çengāl-i per ü bālin penāh eyler baña
- 6 Pır-i Ya' kūb-ibtilāyam Yūsuf-ı baht-ı civān
Mesned-i vādī-i vaḥdet çāhı cāh eyler baña
- 7 Minnetiñ kes benden ey çarḥ āfītāb-ı ħüsn-i dost
Dūd-ı şeb-tāb-ı siyāh-ı āhı māh eyler baña
- 8 Ey Süleymān-ı zamān oldum ġamıñla mūr-vār
Himmet-i ' aşkıñ yine kūhı giyāh eyler baña
- 9 Çāker-i āl-i Resūl'em feyz-i rūḥ-ı Ḥaydarī
Şiri meydān-ı ḥaḳīkatde rubāh eyler baña
- 10 Ben dimem ey **Şems** nūr-ı vech-i yāri görmedim
Rūz-ı maḥşer korḳaram çeşmim güvāh eyler baña

- 1 Mevt bir avuç türāb içün ne nāz eyler baña
Ben hayāt-ı maḥzam ' Azrā 'ıl niyāz eyler baña
- 2 Cismimiñ her pāresinde var iken biñ zaḥma tāb
Cevri yārim bilmezem böyle ne az eyler baña
- 3 Eyleyüp şad-pāre gönlüm kāse-i Mecnūn-veş
Leyl-i maḥşūd baḥş-ı imtiyāz eyler baña
- 4 Pārsā-yı cāmi' -i ' aşkam ki ebruvān-ı dost
Pīş-i tākında heme kārım namāz eyler baña
- 5 Pertev-i nūr-ı tecellīdir nigāhım ' āleme
Nār-ı ḥasret āfet-i sūz u güdāz eyler baña
- 6 **Şems** geldikçe o gül-fem kuvve-i hayālīme
Nükte-i esrār-ı mübhem keşf-i rāz eyler baña

- 1 Münclīdir pertev-i envār-ı māhiyyet baña
Nūr-ı **mā-zāga'l-başar**dır dīde-i rü 'yet baña
- 2 ' Āciz olmam zātını idrākden ger virmese
Şiddet-i farṭ-ı zuhūr-ı Kibriyā ḥayret baña
- 3 ' Aşk ile bir şem' -i dil-sūzam k' olur pervāne-vār
Cebra 'ıl olsa nedīm-i bezm-i ünsiyyet baña
- 4 Eylerem mey gibi ḥalkıñ küfr ü imānın mezīd
Neş 'e-i cām-ı ezeldendir bu ḥāşiyet baña

(15) OE1: 5a.

(16) OE1: 5b, OE2: 9b, S1: 3b, KE1: s.262, ALM: 7b.

4 -OE2, -S1, -ALM.

5 -OE2, -S1, -ALM.

6 cevher-i: cevher gibi KE1.

- 5 Bir şehīd-i hañçer-i ‘aşķam bu bismil-gāhda
Bī-tekellūf şāhid-i maķşūddur diyet baña
- 6 Lā-mekānī-siretem bir cevher-i bī-keyf ü kem
Kim ‘arazdır şüret-i ādemde keyfiyyet baña
- 7 **Şems** bir āyīne-i hālet-nümādır kim dilim
‘Aks ider her bir şuverden başķa bir hālet baña

17

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Şüret-i imkānı hayret kim serāb eyler baña
Perde-i dehri hayāl-istān-ı ḥāb eyler baña
- 2 Pertev-i nūr-ı cemāl-i yār kim çeşmimdedir
Zerre-i hāk-i siyāhı āfitāb eyler baña
- 3 Rind-i ser-mest-i müdām-ı vaḥdetem ki cām-ı dil
Kendi ḥün-ı dāğ-ı gül-rengim şerāb eyler baña
- 4 Olmuşam Mecnūn’ı bir Leylā-yı deşt-i işveniñ
Kim şuhūd-ı hüsnine çeşmim hicāb eyler baña
- 5 Ben o deryāyam ki mevcimde hevā-yı ‘aşķ-ı dost
Künbed-i fānūs-ı eflāki ḥabāb eyler baña
- 6 **Şems**-i bālā-seyr-i ‘aşķam Ḥazret-i Ḥikmet gibi
Her zamān bir ehl-i şevķi māh-tāb eyler baña

18

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Revzen-i mişkāt-ı ‘aynī çeşm-i im‘āndır baña
Rāz-ı pinhān-hāne-i ḡaybī nümāyāndır baña

(17) OE1: 5b.

(18) OE1: 5b.

- 2 Seyr-i gül-bāğ-ı tecellā-yı cemālīñ var iken
 Ārzū-yı bāğ-ı cennet nār-ı nīrāndır baña
- 3 Olalı āyīne göñlüm āfitāb-ı hüsñüñe
 Şafha-i āyīne-i devrān hayrāndır baña
- 4 Bir dem eyler hāke dībā-yı tenimden nīm-ten
 Çāk-ı mīkrāz-ı hasret kim girībāndır baña
- 5 Ben o gül-zāram ki **Şems** dāğ-ı hecirden güllerim
 Her gice hūn-āb-ı eşkim şebnem-efşāndır baña

19

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Yā Rab nevā-yı 'aşk ile bir āh vir baña
 Feyz-i nesīm-i āh-ı seher-gāh vir baña
- 2 Mānend-i Yūsuf oldum esīr-i çeh-i belā
 Bārī diyār-ı 'aşkda bir cāh vir baña
- 3 Ser-geşte-hāl-i deşt-i beyābān-ı fūrkatem
 Mihmān-serāy-ı hāzretiñe rāh vir baña
- 4 Faqr u fenāda tās-ı gedā itme destimi
 Zevk-i ğnā-yı kalb-i şehen-şāh vir baña
- 5 **Şems**-i şikeste-hātır-ı derd-i teğāfülem
 Kalb-i selīm ile dil-i āgāh vir baña

20

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Ol ğonce-fem ki söyledi rāz-ı nihān baña
 Tā oldu kenz-i ğayb-ı hüviyyet 'ıyān baña

(19) OE1: 5b, OE2: 9b, S1: 1b, KE1: s.83, ALM: 1b.

3 fūrkatem: hayretem OE2, S1, KE1, ALM.

(20) OE1: 6a.

- 2 Oldum remīde menzil-i maḳṣūda tīr-vār
Gūyā ki oldı ḳadd-i ḥamīdem kemān baña
- 3 Ol şeb ki la‘l-i yārdan içdim şerāb-ı nāb
Zulmetde oldı çeşme-i ḥayvān revān baña
- 4 ‘Ayne’l-yaḳīne oldı beher bergi bir cihān
Bir ḡonce-gül ki virmiş idi bāḡ-bān baña
- 5 Ey **Şems** bir cihāna ki irdi şuhūd-ı dil
Kemter görindi zerreden iki cihān baña

21

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Şem‘-i ‘aşḳam dil-i pür-süz çerāḡ oldı baña
Her gice bezm-geh-i ‘aşḳ turaḡ oldı baña
- 2 Bir ḥümāyam ki inüp ḥāl-i ruḥuñ dānesine
Bāḡ-ı ḥüsnüñde o dāne ḡamı bāḡ oldı baña
- 3 Lāleniñ bāḡda dil-çāk u ciger-ḥūnlıḡı
Mücib-i ḥande o ḡonce-feme dāḡ oldı baña
- 4 Yanaram hecr odına bir gülüñ ey verd-i bahār
Saña bu bāḡ bucaḡ oldı ocaḡ oldı baña
- 5 Ḥasret-i la‘l ile ey **Şems** içerem ḥūn-ı ciger
Ḥūn-ı dil bāde vü gül-cām dudaḡ oldı baña

22

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ni‘ met-i cān kim eger taḳdīrdır sensiz baña
Cān terkin eylemek tedbīrdır sensiz baña

(21) OE1: 6a.

(22) OE1: 6a.

- 2 Āfitābım nūr-ı vechiñdir ki nūr-ı āfitāb
Cevher-i şeb-tār-ı ‘ālem-gīrdır sensiz baña
- 3 Āh-ı dil-sūz-ı ğamıñla her nefes ey hūn-hūār
Zevķ-i zaħm-ı rişte-i şemşīrdır sensiz baña
- 4 Ben o Mecnūn’am hayāl-i kākülünle giceler
Mevc-i pīç-ā-pīç-i ğam zencīrdır sensiz baña
- 5 Ey nihāl-i nāz olursa gül-şen-i cennet yerim
Dāğ güller hār-ı gül-bün tīrdır sensiz baña
- 6 Çeşm-i haķ-bīnimde mānend-i nigār-istān-ı Çīn
Cism-i ‘ālem ser-te-ser taşvīrdır sensiz baña
- 7 **Şems**-i ser-mest-i mey-i hecrem ki sāgar cām-ı dil
Bezm-i şādī künc-i miḥnet-gīrdır sensiz baña

23

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Nokṭa-i vaḥdeti seyr itdim inan geldi baña
Keşret-i hey’et-i mecmū‘a yalan geldi baña
- 2 Merdüm-i dīde-i im‘ānla itdikçe nigāh
Mihr ü meh zerre vü zerrāt-ı cihān geldi baña
- 3 Tā’ir-i lāne-i ḳudsam uçamam gül-şenime
Hār u ḥāşāk-i ḳafes bār-ı girān geldi baña
- 4 Sünbül-istān-ı melāḥatde hırām eyler iken
Gördüm ol serv-i revānı ki revān geldi baña
- 5 Ne ‘aceb ḥāl ile dīvāne-i ‘aşķam yā Rab
Kār-ı ‘aql oldı ne kim ḥalķa zebān geldi baña

- 6 **Şems** müşkil ise de her ğam-ı ʿaşk-ı dil ü cān
Sūziş-i āteş-i hicrān yaman geldi baña

24

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

- 1 Dimezem yār elemi cevr ü cefā geldi baña
Yārdan her ne gelür ise safā geldi baña
- 2 Koqlamam müşg-i Hıfā bûyını cennetde daħi
Zülf-i yāre toķınan bād-ı şabā geldi baña
- 3 Yāre ol zülf degil zīb-i cemāl olmaķ içün
Ṭaraf-ı Hāķʼdan o püsküllü belā geldi baña
- 4 Cism-i bārīk-i münīrānelerine nazaran
Kāle-i himmet-i merdān kabā geldi baña
- 5 Nice teşbīh idemem lāleyi yāriñ lebine
Lāleden yār lebi gibi şadā geldi baña
- 6 Düşdi ol kaşı kemānıñ dile tır-i nigeħi
Allāh Allāh yine bir sehm-i kazā geldi baña
- 7 Bildim evreng-i Süleymān-ı zamān bād idügin
O da bir vech ile ey **Şems** hevā geldi baña

25

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

- 1 Egerçi benligim oldı baña hicāb saña
Velī ben olmasam olmaz idi niķāb saña

(24) OE1: 6b, KE1: 42a.

3 KE1ʼde 4. beyit.

4 -KE1.

5 KE1ʼde 3. beyit.

(25) OE1: 6b, KE2: s.50.

3 çeşm-i: çeşm u KE2.

- 2 Ne oldığım bilemem dostum cemālīñ içün
Olaldan āh-ı figende-dil-i ħarāb saña
- 3 Bu ħūn-ı çeşm-i dil ey tīg-i çeşm-i mest-i ğurūr
Baña sirişk-i ciger-sūz olur şerāb saña
- 4 Bugün bu dārda zāhid nigāh-ı vech-i cemīl
Günāh ise baña söyle ola şevāb saña
- 5 Ħayāl-i zūlf ile sen mübtelā dehān ile ben
Göñül cihānda baña mey yeter kitāb saña
- 6 Hilāl-veş бүkilür kāmetsi nizār yağur
Olunca **Şems** muķābil ey āfitāb saña

26

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Zūlf-i dil-berden ki geldi dil perīşānlık saña
Bir perī-şāndan irişmişdir perīşānlık saña
- 2 Mühr-i la' l-i mu' ciz-enbā ħaţţ-ı mūr-engiz ile
Yaķışur āĥir-zamān içre Süleymānlık saña
- 3 Küfr-i zūlfün kıldı imān ehlini zūnnār-bend
İftirādır bi'llāh ey kāfir müselmānlık saña
- 4 Ben perīşānlıkda buldum rif' ati kākül gibi
Bulma cem' iyyet göñül şāndır perīşānlık saña
- 5 Virdiler ey **Şems** Ken' ān ile ' Abbās sūĥan
Müşterek bu beyt ile meyl-i sūĥan-dānlık saña

- 1 Vech-i tekrîmi idüp cebhe-i berrâk saña
Kıldı Hâk ehl-i dili cân ile müştâk saña
- 2 Her nazar gün gibi manzûr-ı dil ü cânımsın
Perde-pûş olsa daği atlas-ı nüh-tâk saña
- 3 Öyle Mecnûn-ı melâmet-zede kim ‘aşk ile dil
Umaram ki ola ser-nâme-i ‘uşşâk saña
- 4 Vaşfını yazmada işkeste-zebândır kalemim
Cevher-i hulk-ı ‘azîm mâye-i ahlâk saña
- 5 Kalemim oldu sünûhât-ı Senîh’e dem-sâz
Eyledi na‘t ile müsvedde-i evrâk saña
- 6 **Şems**-i dil-sûzuñam ey şâh-ı velâyet-ezelî
Eylemiş bende beni Hâzret-i Hallâk saña

- 1 Gül-şen-i ‘irfânsın ğonce-ruḥ u gül-fem saña
Bâğ-ı ḥikmetsin ki sünbüldür o zülf-i ḥam saña
- 2 Sen Süleymân-ı cihân-fermâsın itmişdir felek
Künbed-i firûze-fâmın cevher-i ḥâtem saña
- 3 Āfitâb-ı ḥüsnüñ oldu ‘âleme envâr-baḥş
Mîhr-i ‘âlemsin ki sen muḥtâcdır ‘âlem saña

(27) OE1: 7a, KE2: s.42.

5 KE2’de 6. beyit.

6 KE2’de 5. beyit.

dil-sûzuñam: dil-sûzam ki KE2.

(28) OE1: 7a, KE2: s.5.

2 felek: saña KE2.

- 4 Tāk-ı ebruvānıñ itmişdir melâ'ik secde-gâh
Secde eylerse ne ğamdır ey şanem âdem saña
- 5 **Şems** böyle bir şeh-i mülk-i Cemâl'e yârsın
Bende olmak kaşd iderse çok mı rûh-ı Cem saña

29

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Ğamze kim peykân-ı tır-i bî-emân olmuş saña
Çavs-ı pür-tâb-ı kazâ-kâr ebruvân olmuş saña
- 2 Serv-i qaddiñ 'âleme virmiş kıyâmetden nişân
Mûy biñ pâre olup biri miyân olmuş saña
- 3 Yanup olmuşdır hasedden hûn-ı dil kim müşg-i Çîn
Berg-i sünbül turre-i 'anber-feşân olmuş saña
- 4 Şeh-süvâr-ı kişver-i mülk-i melâhatsin ki sen
'Arşa-i hüsn içre yoğdur hem-'inân olmuş saña
- 5 Kenz-i pinhân-hâne-i râz-ı maḥabbetsin ki **Şems**
Ḥâme-i mu' ciz-beyânıñ tercemân olmuş saña

30

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Pertev-i envâr-ı Hak zîb-i Cemâl olmuş saña
Tîğ-i Haydar ğamze-i çeşm-i Celâl olmuş saña
- 2 Bir melek-simâ-yı evc-i nâzsın kim gūyiyâ
Zülf-i müşgîn-i muṭarraf per ü bâl olmuş saña
- 3 Gâh çâr-ebrû dinüp geh ḥaṭ-ber-âver vaşfiña
Ḥüsn-i ḥaṭ baḥşinde pek çok kıl ü kâl olmuş saña

(29) OE1: 7b.

(30) OE1: 7b.

- 4 Bāreka'llāh ey perī bir māh-ı nev iken ruḥuñ
Ḥaṭṭ-ı müşgīn hāle-i bedr-i kemāl olmuş saña
- 5 Bir kināyetdir vücūduñdan ki burc-ı āfitāb
‘İs-ı cān-baḥş rûḥ-ı imtişāl olmuş saña
- 6 Cān u dil kaşdıñdan ey şemşir-i ğamze geçme kim
Tîğ iseñ her demde kan içmek ḥelāl olmuş saña
- 7 Bir perī-peyker perişān zülf ucından ey **Şemis**
Rûz u şeb sevdāya düşmişsin ne ḥāl olmuş saña

31

meḥ ulü fā ilātü mefā ilü fā ilün

- 1 Çeşmiñ ucından oldum ise dil-şiken saña
Hep tîr-i ğamzeler didiler dil-şiken saña
- 2 Ey tîğ-i ğamze kanıma ağızıñ şulanmasun
Her bir nighde ola fedā cān u ten saña
- 3 Yārim dudağıña güli teşbîh idemem
Bir sîne-çāk-i ‘aşkdır ol nesteren saña
- 4 Naḳş-ı niḳāb ḥüsnüñi vaşf itmede müdām
Gül-şen şükûfelerle açup biñ dehen saña
- 5 Bir şem‘-i nûr-baḥş-ı şeb-istānsın ki sen
Zulmet-serāy-ı kişver-i cān encümen saña
- 6 Dāmānım itdi çāk Züleyhā-yı iştiyāk
Ey Yūsuf-ı dil oldığıma pîrehen saña
- 7 Ey nev-bahār-ı ‘aşka iren yār nāmını
Biñ bir zebān ile diye her bir çemen saña

(31) OE1: 7b, KE2: s.25.

1 ğamzeler: ğamze KE2.

8 kaydı ile: kaydı içre KE2.

- 8 Ten kaydđ ile yanma oda ey şehid-i ‘ aşđ
Yetmez mi táb-ı müy-ı semender kefen saña
- 9 Halvet-serāy-ı bezimde ey **Şems** ‘ aşđ ile
Şem‘ gibi yandı olduđıñ āteş-figen saña

32

mef‘ ūlū fā‘ ilātū mefā‘ ilū fā‘ ilün

- 1 Esrār-ı ‘ aşđı şanma nihān söylerem saña
Bī-ḥarf u şavt u lafz u zebān söylerem saña
- 2 Āyīne-ḥāne-i diliñi eyle mūncelī
Her ma‘ nāyı be-vech-i ‘ ıyān söylerem saña
- 3 Rūḥ-ı revānım eyledi rūḥı şikeste-bāl
Kuds-āşiyāna rūḥ-ı revān söylerem saña
- 4 Seng olsa çāk ider diliñi bir nighde yār
Bir tır-i ğamze kaşı kemān söylerem saña
- 5 Enfās-ı cān-fezā-yı leb-i yāri söylesem
Ġayb-ı ‘ ademde kenz-i nihān söylerem saña
- 6 Īmān itme kā‘il-i teşlīşdir o kim
Vaḥdet sözini dirse inan söylerem saña
- 7 Hāl olmayınca kāle inanma ḥazer ḥazer
Gerçek baña velik yalan söylerem saña
- 8 Sūzān-ı ‘ aşđı hāl zebānıyla şem‘ -vār
Ḥāmūş u lāl u girye-künān söylerem saña
- 9 Dest-i kazāda bir kalem-i nāṭıķam ki **Şems**
Vaḥy-i Ḥudā bedī‘ ü beyān söylerem saña

- 1 Kavs kaşın ki meh-i ‘id-i vişāl oldu saña
‘İd mähında hāzer fitne vebāl oldu saña
- 2 Mäh-ı nevdır didim ebrūlarıñ oldu ser-keş
Bu tenākus mudur ey mäh-ı kemāl oldu saña
- 3 Tıtdı kaşın kılıcı jeng dem-i āhım ile
Ey kılıc kaşlı dilim kesme helāl oldu saña
- 4 Çekdi gül-gūneye meşşāta-i hüsñüñ yüzüñi
Nūr-ı yākūt-ı muhammer ruḥ-ı āl oldu saña
- 5 Hācibiñ vesmelerinden ḥaṭṭ u ḥāl olduḡı-çün
Çeşm-i maḥcūba ḥicāb ol ḥaṭṭ u ḥāl oldu saña
- 6 Kendiñi görmege ḥālīñ mi var ey nergis-i mest
Bu teḡāfūl tıtalım ‘āşıkā ḥāl oldu saña
- 7 Bu cemāl ile seni Hāḡ bilür ādem diyemem
Sen meleksın bu edā vaşf-ı mişāl oldu saña
- 8 Kaç cāmım var ki diyem lebleriñe ‘İsī-dem
Zāt-ı ityān-ı Mesīḡ ise maḡāl oldu saña
- 9 Zūlf-i yāre tōkınup ḡayli perīşān gördüñ
Kendiñi gözle ki ey dīde ḡayāl oldu saña
- 10 Şūfiyā isr-i nebī ise de **ḡālīn fe-hedā**
Gitme ol rāha ki ol rāh ḡalāl oldu saña
- 11 Evc-i ebrū-yı hilālinden o mähıñ ey **Şems**
Ḥaṭṭ-ı şeb-fāmına meyl itme zevāl oldu saña

- 1 Ey kamer-ṭal' at sipihr-i dil ki eyvāndır saña
Kişver-i ervāḥ-ı bī-pāyān dīvāndır saña
- 2 Āteş-i ' aşk-ı dil-efrūzuñ ḥarīm-i sīnede
Mihr-i ' ālem-sūzdur şem'-i şeb-istāndır saña
- 3 ' Arz-ı dīdār eyle qaldır dehre vechiñden niķāb
Lā-cerem īmān ider kim ehl-i īmāndır saña
- 4 Bir gören zūlf-i perīşānında bedr-i ' arızıñ
Olsa īmān itmeyen kāfir perīşāndır saña
- 5 Eyleme maḥşer su'āl ehl-i ḳubūra nesne kim
Varsa dest-āvīzleri çāk-i girībāndır saña
- 6 Şaklama şeb-zindeden meh-rūyuñ ey ḳaşı hilāl
Bedr-i kāmildir yüzüñ bu vaż'-ı noķşāndır saña
- 7 Ne güzelsin görmeyen bilmez gören bilmez seni
Dīdeler diller ' aķıllar lāl u ḥayrāndır saña
- 8 Çeşmelerdir reh-güzārıñda gül-āb-efşān olur
İntizārıñla iki çeşmim ki giryāndır saña
- 9 Geçmesün ' ömrüñ ḥayāl-i yārsız bir laḫza da
Ey gözüm nūrı bu bender-gehde ḥüsrāndır saña
- 10 Rāh-ı ' aşkıñda ne ğam pīr olsa da āvāre-dil
Bir civān-baḥt-ı cihāndır kim ḥurāmāndır saña
- 11 Pāk-dāmen ' āşıķ-ı rūşen-diliñ yıldız ḳadar
Bu melāmet-keşde bir ālūde-dāmāndır saña
- 12 **Şems** elden ḳoyma bir dem dūrd-i cām-ı ' aşkı kim
Derddir cām-ı dile ammā ki dermāndır saña

(34) OE1: 8b, S1: 4a, ALM: 3a.

6 kāmildür: kāmilde ALM.

- 1 Düşeli zülf-i hamiñdan dile sevdā sevdā
Gezeriz kūh-ı cünūnı diyü Leylā Leylā
- 2 Ādem ol lücceye beñzer ki hevālarla uyup
Renkler göstererek seyr ide deryā deryā
- 3 Remz ider kıanıma teşne idügin ğamze-i yār
Leb-i şemşir hamūşānesi gūyā gūyā
- 4 İrdi bir gül-şene kim ' aşkda ser-menzilimiz
Zıkr ider gülleri bülbülleri Mevlā Mevlā
- 5 O kadar eşk-feşān ol bu maḥabbetle ki **Şems**
Gözleriñden düşe tā lü 'lü ' -i lālā lālā

- 1 Dīvāne-dil ki oldı o dem yāra āşinā
Yār itdi anı yār olup ağıyāra āşinā
- 2 Manşūr'ı oldı şandı cihān-dāra āşinā
Ḥaḫ bu ki cümle ḥaḫ-ı cihān dāra āşinā
- 3 Hep āşinā-yı nūr-ı Aḥad'dir ki ' ālemīn
Mihr-i münīre şābit ü seyyāre āşinā

(35) OE1: 9a, OE2: 2a, S1: 2a, KE1: s.82, KE2: s.111, ALM: 2b.

3 leb-i: lebi KE1.

4 gül-şene: menzile KE1 / ' aşkda: ' aşkla KE1.

(36) OE1: 9a, OE2: 3b, S1: 4a, KE2: s.66, ALM: 8a.

1 oldı o dem: o dem oldı ALM.

2 Manşūr'ı: Manşūr KE2 / cihān: cihānda KE2.

3 ' ālemīn: ' ālemīñ OE2, ALM; ' ālemin KE2 // münīre: münīr u S1 / şābit u: şābit KE2.

- 4 Cem‘ -i tezād ile vaḥdet-i Ḥak pāy-dār olur
Zulmet olursa pertev-i envāra āşinā
- 5 Esrār-ı vaḥdet eyledi pervāneden zuhūr
Maḥv u fenāda şem‘ -i şerer-bāra āşinā
- 6 Seyr it belā-yı ‘ aşkı ki bī-çāre ‘ andelīb
Rāh-ı vişāl-i gülde olur ḥāra āşinā
- 7 Ehl-i mecāzı eyledi meftūn-ı mā-sivā
Kıldı ḥaḳāyık ehlini dīdāra āşinā
- 8 Rūz-ı ezelde seyr iden ol zūlf-i pūr-ḥamīñ
Şām-ı ebedde rişte-i zūnnāra āşinā
- 9 Āteşde yansa tütse de müşgūñ ḥaṭāsı var
Mümkin mi olma ḥāl-i fūsūn-kāra āşinā
- 10 Bezm-i şafāda var yeri ol ğonce-la‘ l-i nāb
Leb-ber-leb olsa sāğar-ı ser-şāra āşinā
- 11 Mübrimdir olma rūḥ-ı şehīdāna vuşlatla
Tīg-i nigāh u ğamze-i ḥūn-ḥāra āşinā
- 12 Ey **Şems** kıldı secde-i miḥrāb-ı ebruvān
‘ Āşıklar olmadan dīl ü dīl-dāra āşinā

37

mef‘ūlū fā‘ilātū mefā‘ilū fā‘ilūn

- 1 Fetḥ oldı bāb-ı maḥzen-i rāz-ı nihān baña
Gitdi ğümān u geldi ‘ ulūm-ı ‘ ıyān baña

4 tezād ile: tezād u OE2, ALM.

7 dīdāra: dīl-dāra OE2.

11 Vezni bozuk olan beytin birinci mısraındaki “vuşlatla” kelimesi “vuşlata” şeklinde okunursa vezin düzeltilmektedir.

12 dīl u: ol KE2.

(37) OE1: 9b, KE2: s.36.

(*) Bu manzumenin mahlas beyti bulunmamaktadır.

- 2 Bir bülbülem ki cilve-gehim âşiyân-ı dost
Birdir bu gül-şen içre bahâr u hazân baña
- 3 ‘Anḳā-yı Ḳāf-ı ḳudret ü lāhūt-ı hayretem
Oldı mekân küngüre-i lâ-mekân baña

38

Ḳıṭ’a

mef’ülü mefā’ilü mefā’ilü fe’ülün

دارم دل بی تاب نشان تیر غمترا
مانند شدم قوس پروان خمترا
جانم بکشی یا بکشی هم بزنی تیر
ایا که نیابد دم حق یاد غمترا

39

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1 Nev-nihāl-i Murtaẓā’sın yâ Ḥüseyn-i Müctebā
Verd-i bağ-ı **hel etāsın** yâ Ḥüseyn-i Müctebā
- 2 Āşiyānıñ serv-i gül-zār-ı nübüvvetdir seniñ
‘Andelīb-i aşfiyāsın yâ Ḥüseyn-i Müctebā
- 3 Cevher-i zātıñdadır kim sırr-ı **mā-zāğa’l-başar**
Nūr-ı çeşm-i enbiyāsın yâ Ḥüseyn-i Müctebā
- 4 Ḥil’at-i gül-fāmdır hūnīn pīrāhen saña
Tāc-dār-ı evliyāsın yâ Ḥüseyn-i Müctebā
- 5 Fi’l-ḥaḳīḳa maẓhar-ı sırr-ı Zebīhu’llāh’sın
Kim fedā-yı Kibriyā’sın yâ Ḥüseyn-i Müctebā
- 6 Ḥūn-behā ‘afv-ı ‘uṣāt-ı ümmeti itdiñ ḳabūl
Şāfi’-i rūz-ı cezāsın yâ Ḥüseyn-i Müctebā

(38) OE1: 9b.

Türkçesi: “Senin gam oklarına hedef olan bir gönle sahibim, senin eğik ebruların gibi iki büklüm oldum”
(kıt’anın son iki mısraının tercümesi yapılamamıştır.)

(39) OE1: 9b, KE2: s.57.

- 7 Sūziş-i mâtemle devrân eylerem mânend-i **Şems**
Kim şehîd-i Kerbelâ'sın yâ Hüseyn-i Müctebâ

40

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

I

Ey seyl-i eşk-i dîde-i giryân-ı ibtilâ
Cûş itdi geldi vaqt-i vuķû' ât-ı Kerbelâ
Ey dîde turma ağla kızıl kan kim bugün
Virdi fenâya dehri dem-i âl-i Muştâfâ
Ey dest eyle çâk-i girîbân hüzn ile
Geldi o dem ki şoldı gül-i bâğ-ı irtizâ
Ey âh-ı sîne zemezme vir âsumâna kim
Toldı bugün de nâle-i mazlûm nüh-semâ
Efgende kıl ki hâke eyâ cism kendiñi
Rûy-ı zemîne düşdi bugün nûr-ı Müctebâ

Gitdi cihândan âh imâm-ı ulü'n-nühâ
Oldı şehîd server-i meydân-ı Kerbelâ

II

Şusuzluk ile âl-i Muḥammed çeküp ta' ab
Âtş-ı ciger-şikâf düşüp ḥânedâna hep
Gonce-dehân-ı tâze nihâlân-ı Fâtımâ
Oldı sinân u nâvek-i ḥûn-rîze leb-be-leb
Yağdırdı kavş-ı dest-i 'adüv tîr-i âb-dâr
Sâķî-i âb-ı kevşere itdikçe şü taleb
Allâh ne kara gün ne belâ kim bu 'arşada
Sîr-âb-ı kevşer oldı ciger-sûz u ḥuşk-leb
Kıydı suyûf u tîr-i cefâ ile anlara
Faḥr-ı cihândan eylemeyüp hîç kes edeb
İtdi o fi'l-i münkire encâm ictirâ
Kavm-i Yezîd ü leşker-i 'udvân-ı bed-liķâ

(40) OE1: 9b, KE2: s.32.

I itdi: it ki KE2.

II ciger-sûz u ḥuşk: ciger-sûz-ı vaḥşetde KE2.

III

Ey çarh-ı kîne-dâr şeh-i Kerbelâ kanı
N'itdiñ Hüseyn-i âl-i Resûl-i Hudâ kanı
Nüzhet-fezâ-yı bâğ-ı nübüvvet iken dırîğ
N'oldı 'izârı nesteren-i müşg-sâ kanı
Şah-n-ı velâyet içre hırâmân idi dırîğ
Kaddi nihâl-i serv-i revân dil-rubâ kanı
Bâd-ı sitem-nişâr ile söndürdi rûzigâr
Rûşen-çerâğ-ı çeşm-i dil-i aşfiyâ kanı
Mânend-i hâle turre-i 'anber-feşânda
Mihr-i cemâl-i enveri bedrû'd-dücâ kanı

İtdi ğurûb-ı mülk-i fenâ âh fûrkatâ
Kıldı tûlû' -ı evc-i beķâ vâh ĥasretâ

IV

Ehl-i vefâ mı ol ki bugün mâtem eylemez
Fûrkatle dîde vü dilini pür-nem eylemez
Çarhıñ o mâha virdigi bâr-ı girân için
Mânend-i kıavs kaddini ĥam-der-ĥam eylemez
Ol cism-i pâke kıavs-ı kıazâ-kâr kârına
Cân u dilinde dâğlar açup ğam eylemez
Ol gül- 'izârı ĥûn ile ğaltân-ı yâd idüp
Şîven ğüninde cevher-i cân şebnem eylemez
Âdemdir ol ki olsa riyâz-ı cinânda
Ġülmez mişâl-i gül dilini ĥurrem eylemez

İrdi ĥazâna ğonce-i bostân-ı **ve'd-đuĥâ**
Dem-beste kıaldı bülbül-i ğüyâ-yı **hel etâ**

V

Ey **Şems** eyle mâtemin âh u fiğân çeküp
Ġüzn-i derûn u sûziş-i dâğ-ı nihân çeküp
Eyle midâd-ı eşk ile taĥrîr na' tini
Levĥ-i cihâna ĥâme-i mu' ciz-beyân çeküp
Yâ Rab 'adüvv-i dîn ki âl-i ĥabîbiñe
İtdi bu zûlmı tîr ü kemân u sinân çeküp
Madem ider tavâf Hüseyn'îñ melâ'ike

IV yâd: bâd KE2 // riyâz-ı: riyâĥın KE2 // ğüyâ-yı: gül-zâr-ı KE2.

V kılsun: kıılup KE2.

Her demde meşhedin şaff-ı nâliş-künân çeküp
Cân-ı Yezîd'e urmağa şad dâğ-ı âteşin
Âh-ı derûnum âteşi tîğ-i zebân çeküp

Olsun bedîd-i çarhda mânend-i sehâ
Kılsun havâle bârika-i la' net-intimâ

41

mef'ûlû mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün

- 1 Ey vâsıta-i 'âbid ü Ma' bûd-ı Te' âlâ
V'ey râh-ber-i kurb-ı harem-gâh-ı mu' allâ
- 2 Sensin âdeme burc-ı sa' âdet ki yüzündür
Burc-ı şeref-i ma'la' -ı hürşid-i tecellâ
- 3 Sensin o velî-i hüküm-âmûz ki kalbîn
Envâr-ı Cemâl'e ruḥ-ı mir'ât-ı mücellâ
- 4 Yok şübhe seniñ oldığına âdem-i ma' nâ
Kim secde ider ḥayl-i melâ'ik saña ḥâlâ
- 5 Sen zinde-i cāvîd yine pîş-i nazarda
Şûretde velî cılve-gehiñ medfen-i ḡabrâ
- 6 Medfendir o ḥāk-i siyeh ammâ ki ne medfen
Medfûn aña zâtıñ gibi bir mihr-i felek-câ
- 7 Deryâ-yı siyeh-nûr dönüp ḥāk-i siyâha
Şaklar şadefinde seni çün lü'lü'-i lâlâ
- 8 Bir şuffe-i zengîndir o kim her köşesinde
Pinḥân görünür bâğçe-i cennet-i me'vâ
- 9 Bir şahın-ı çemendir o ki her sebz-i giyâhı
Gül-bâğ-ı bihişt içre birer serv-i dil-ârâ

- 10 Bî-saķf degil başmamaķ içün aña aķdām
Yapmış yed-i ķudret aña bir ķubbe-i mīnā
- 11 Her bir ciheti mehbiķ-i ecnād-ı melā ’ik
Ėavline müşābih görünür Mescid-i Aķşā
- 12 Dikmiş aña bāğ-bān-ı ezel bir şecer amma
Her nevk-i nihāli şecer-i Tūr-ı tecellā
- 13 Her sebz-i ser-i şāķ-ı nigūn-sārına nisbet
Kūteh görünür aşı ile naķle-i tūbā
- 14 Mānend-i elif seng-i mezārın ıder i’ lām
Şirk ehline parmaķ uzadup vaķdet-i Mevlā
- 15 Bādı Ėarem-i Ėāşına ķārūb-keş itmiş
Hep aķter-i tābānı ķanādīl-i muşaffā
- 16 Ėāşıl bu ki bu buķ’ a olup Ėāk-i muķaddes
Senden görünür ķudret-i i’ cāz-ı MesīĖā
- 17 Derd ehline himmet gibi nā-gāĖ yetişürsin
Ey himmeti mebzūl-i cihān himmet-i dānā
- 18 Bir derde ki ben düşmiş idim Ėayli zamāndır
Olmazdı benim derdime bir kimse devā-sā
- 19 Gördüm seni ķün meşhediñe geldim irişdim
Buldum seni bu türbede Ėayyen ü ķadīrā
- 20 Oldum kerem-i luţfuñla bir laķzada mazĖar
Buldum yeni bir rūĖ vūcūdumda ser-ā-pā
- 21 Sensin o MesīĖā-ķadem-i ‘ ālem-i ıtlāķ
K’eyler nefsiñ olsa cihān mürdesin iĖyā
- 22 Bir zerre eger irse idi Ėāk-i mezārın
Her seng-i siyeh olur idi cevher-i ķimyā

- 23 Rindiñ düşe ger meşhediñe rāh-güzārı
Mey-ḥāneye giderken olur mescide isrā
- 24 Ey cevher-i ḳudsī-şifat-ı ʿālem-i ḳudret
Şānıñda seniñ kân-ı **ḥabīran ve başīrā**
- 25 Hāḳ rūḥ-ı şerīfiñ ide taḳdīs ʿazīzim
Luṭfuñ ile derd ehline mebzūl hüveydā
- 26 Her rûz tavāf eyle varup meşhed-i pâkin
ʿAşḳ ehline ey **Şems** odur Kaʿbe-i ʿulyā
- 27 Aç gözüñi ayırma şaḳın medd-i nigāhıñ
Ḥattā ki saña zāhir ola maḳşad-ı aʿlā

42

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

- 1 Ğamze-i çeşmiñ ki şemşīr-i müsellemdir baña
Zaḥm-ı sūz-ı tığ-i ʿAzrāʾıl mübremdir baña
- 2 Nokṭadandır bedʾ-i icād-ı ḥurūf-ı mümkināt
Vācib-i terkīb-i laʿlin emr-i mübhemdir baña
- 3 Ğonceniñ dīdārı ḥāke düşdi zārı bülbüle
Bāda mebzūl itdigiñ kenz-i muṭalsamdır baña
- 4 Çār ebrū feyz-i ḥüsne gösterir târīḥ-i tām
Ḥāl-i ḥaṭṭın yası-çün târīḥ-i muʿcemdir baña
- 5 Dāğ-ı hicrān gösterir **Şems**-i şabāḥ-ı vuşlata
ʿAks-i devrān-ı felek dāğ-ı dem-ā-demdir baña

- 1 Bāreka'llāh zihī nuṭṭ-ı münācāt-ı Hudā
Eylese vird-i zebān lāyık anı ehl-i vefā
- 2 Bāreka'llāh zihī na' t-i Resūl-i Raḥmān
Hırz-ı cān itse revādır anı ehl-i imān
- 3 Bāreka'llāh o ma' ānī ile sākī-nāme
Beñzemiş bāde-i kevşerle zümür-rüd cāma
- 4 Şūreti reng-i feşāḥatle müzeyyen rengīn
Sireti bŷ-ı belāḡatle mu' aṭṭar müşḡin
- 5 Gŷiyā meclisidir ravza-i firdevs-i berīn
Deheni sākī/degil şāh-ı velāyet āyīn
- 6 Şāhn-ı bezminde şurāḥisi ser-endāz rŷkŷ
Dīde-i ḥasrete her ḡatre-i rŷmmānı dumŷ
- 7 Ġŷlŷul-i meşreb-i ma' nāsıdır ism-i Fŷtŷh
Telḡ-i ḡāşn-i ābı olur zevḡ-i fŷtŷh
- 8 Mest-i medhŷşları zŷmre-i rindān-ı Hudā
Merd-i hŷşyārları cŷmle-i merdān-ı Hudā
- 9 Lāy-ḡār-ı himemi Kŷlḡan-i pīr-i mŷnīr
Cŷr' a-ḡīn-i ḡikemi merd-i Senā'ı-i Beşīr
- 10 Cŷr' ası feyż-i dem-i şems-i muḡaddes-me'vā
Neş'esi rŷḡ-fezā cāzibe-i Mevlānā
- 11 Tā ki Maşşūr-ı Hudā-pervere ḡar-ḡŷbe-i dār
Berg-i sebzi ' ıṭır-efşān-ı dimāḡ-ı ' Aṭṭār
- 12 Serde sevdāsı hevā-yı semen-i kākŷl-i dost
K'eyledi cān-ı Nesīmī'yi nesīmi bī-post

(43) KE2: s.87.

* Bu manzume, Osman Şems Efendi'nin Süleyman Celaleddin tarafından kaleme alınmış olan Sākīname adlı eserine yazdığı takrizdir.

- 13 Baħr-i aħmer ki ħabābında lü'ālī-i neşāť
Mādiħi Ĥāfız u Sa' dī vü Reşīd-i Vaťvāt
- 14 Cereyānı göñüle rābıťa-i nāz u niyāz
Reste-i silsile-i mevc-i cünün-ı dem-sāz
- 15 Düşse bir kaçresi ger rengine deryā bulanur
Zevķ-i cān-perverine kevşeriñ ağzı şulanur
- 16 Giremez bezmine her çend gelür bī-ser ü pā
Anda Edhem gibi serverler olur bī-ser ü pā
- 17 Anda bi'l-faraż eger olsa gedā bāde-keşān
Mülk-i bākīye olur bende iken şāh-ı cihān
- 18 Seyr iden lehce-i manżūmesini vālih olur
Fehm iden ma' n/-i pür-ibretini 'ibret alır
- 19 Germ ü serd-i felegi añladır hem-dem olana
Bildirir 'ākībet-i 'ālemi ādem olana
- 20 Mā-sivā bādesi sekrānını eyler hüşyār
Ėaflet uykusına ħalmışları eyler bīdār
- 21 'Āķile fi' li ķabīħinde nedāmet getürür
Ehl-i 'irfāna sezā aħsen-i ħālet getürür
- 22 Eyleyüp ħālet-i mebde'le me'ādı tescīl
Sūy-ı buťlāndan olur menhec-i irşāda delīl
- 23 Eylemiş tarħ bu bezmi ne güzel Mīr Celāl
Ki olur bādesi her müslime şu gibi ħelāl
- 24 Ya' n/-kim Mīr Süleymān serīr-i ālām
Şundı dehre on iki kāse raħīķ-i gül-fām

- 25 K'itdi tahrîr bu vech ile şerâb-ı 'aşkı
Baħr baħr eyledi deryâca ħabâb-ı 'aşkı
- 26 'Aşkdır bâ' iş-i icâd-ı vücûd-ı Âdem
'Aşkdır müşil-i ser-menzil-i feyfâ-yı kıdem
- 27 'Aşkdır Refref-i bālâ-güzer-i kurb-i vücûd
'Aşkdır şerbet-i ser-ĥ'ân-ı ni' am-ı ħâne-i cûd
- 28 'Aşk ola bezmine sākîsine rind ü demine
Şevk ola sîne-i hem-kâsesine hem-demine
- 29 **Şems** idüp nuṭṭ-ı süĥan-sâzını Ĥaḳḳ'a tefvîz
Dü-leb-i ħâme-i taḥsîn ile yazdım taḳrîz
- 30 İçelim bâdesini **Şems** velâyet demine
Çekelim nâle-i gül-bângini vaḥdet demine

44

Kıt'a

mef'ûlû mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûl

Ey maḥrem-i bî-müşterek-i kurb-ı Ĥudâ
Dilden eşeriñ itmesün Allâh cüdâ
Her zerre-i ħâk-i ḳadem-i ḥazretiñe
Cânımda nidâ tende nidâ bende nidâ

45

Na't-i Şerîf*

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Eşheb-i 'aşkıñla hecriñ iştiyâkıñ hem-rikâb
İtdiler pâ-mâl dil mülkin ġam oldu bî-ḥesâb

(44) AÖ: 2a.

(*) Yalnızca AÖ nüshasında bulunması, bu kıt'anın Osman Şems'e aidiyeti konusunda bizi kuşkuya düşürmekle birlikte buraya ihtiyatla yazılmıştır.

(45) OE1: 12a, S1: 6a, KE1: s.96, KE2: s.7, ALM: 11b.

(*) S1, ALM.

- 2 Nār-ı hecriñle ölürsem cismimiñ her zerresi
Deşt-i maḥşerde ider icād ḥaşr-ı âfitâb
- 3 Bir ḥarâbâtıñ ki ben ser-ḥalḳa-i rindānıyam
Üstüḥṣân-ı ser ḳadeḥ biryân dil ḳanlar şerâb
- 4 V'ey ne deryâdır firâḳıñ eşkiñiñ 'ummânı kim
Tünd-bâdı âh-ı diller yaşlar olmuştır ḥabâb
- 5 Mevce-i 'aşḳıñla aḡlarsam kenâr-ı çeşmime
Vaḥdetiñ tesbîḫine ḡalṭân olur biñ dürr-i nâb
- 6 Hey ne dil-bersin ki ger yazsam cemâliñ vaşfını
Mim ḥaṭṭıñdan toḡar hecriñ şebinde mäh-tâb
- 7 İştıyâḳıñla vezân olsa derûnum âhı ger
Reşk ile dil-ḥûn devr eyler semâ-yı nüh-ḳıbâb
- 8 Gûyiyâ baş üzre bir dölâb-ı ḥidmetdir döner
Gerdiş-i nâ-sâzı ammâ bâr-ı seng-i âsiyâb
- 9 Devr-i nâ-sâzında gendümdür vücûd-ı âdemî
Şâhlar şeh-dânesi mânend-i Şâh Efrâsiyâb
- 10 Devr olur seng-i cefâda gendümi de maḥv ider
Eylerem bu çarḥ-ı kec-devrân içinde insilâb
- 11 Ḳande ol serv-i revân u zülfi sünbül yârlar
Verd-i ra' nâ-yı gül-istân-ı fenâ-yı dil-ḥarâb
- 12 Mäh-rüyân-ı bülend-eyvân-ı ḡarrâ-yı ḡurûr
Ḳâmet-i şimşâd u ḳad-ḥam-geşteḡân-ı şeyḥ ü şâb

2 ḥaşr-ı: ḥaşr u KE1.

4 tünd-bâdı: tünd-bâd KE2.

6 cemâliñ: cemâl KE2.

7 ger: kim KE2 // semâ-yı: semâ vu KE1.

8 ḥidmetdir: ḥikmetdir KE1, KE2.

9 şeh-dânesi: şeh-dâne-i KE2, ALM / Efrâsiyâb: âḫir âsiyâb KE2.

10 eylerem: eyler KE1.

11 revân u: revân ALM / zülfi: zülf-i S1, KE2, ALM.

12 u ḳad ḥam-geşte-ḡân-ı: vaḥşet-mekân cümle KE2 / şâb: şebâb S1.

- 13 Kānde ol gīsū-semen gül ğonce-la‘l u lāle-ḥād
 Gül-bün-i ‘işmet-serā nā-maḥremān-ı āfītāb
- 14 Kānde ol bāğ-ı İrem şeddād-ı Şāh-ı Muḥteşem
 Kāyşar-ı kâşr-ı bülend ü ḥayme-i zerrīn-ṭınāb
- 15 Kānde ol Nūşirevān-ı ‘ādil-i şöhret-şî‘ār
 Kānde ol Nemrūd-ı nār-efrūz u zulm-i bî-ḥesāb
- 16 Kānedir yâ kim Ḥalīl-i Ḥazret-i Rabbü’l-enām
 Mazhar-ı **berd ü selām** u muṭfî-i nārü’l-‘azāb
- 17 Kānde ol Fir‘avn-ı da‘vā-yı rubūbiyyet-penāh
 Kānedir siḥr-āferīn seḥḥār-ı i‘cāz-iktisāb
- 18 Kānde Mūsî-i Kelīmu’llāh u Hārūn-ı vezīr
 Çüb-ı desti ejdehā-yı mu‘ciz-i bî-irtiyāb
- 19 Kānde yâ fāḥr-ı rusūl maḥbūb-ı Rabbü’l-‘ālemīn
 Taḥt-ı levlāk-i mu‘aẓẓam server-i Refref-rikāb
- 20 Kānedir Şiddīk ü Fārūḳ ile Zü’n-nūreyn hem
 Şāh-ı merdān-ı velāyet Murtaẓā-yı bû-Türāb
- 21 Nūr-ı çeşm-i Murtaẓā sıbṭeyn kim āl-i Resūl
 Hep imāmān-ı hüdā ser-nāme-i mālīk-riḳāb
- 22 Her biri serv-i revān-ı bōstān-ı irtizā
 Gül-nihāl-i gül-sitān-ı şaḥne-i çārüm-kitāb
- 23 Her birisi pīşvā-yı sidre-i miḥrāb-ı dīn
 Her birisi muḳtedā-yı evliyā-yı kām-yāb
- 24 ‘Ārif-i bi’llāh pīrān-ı ṭarīḳat k’anlarıñ
 Her birisi bir velī-i ‘ilm-i peygamber-nişāb

13 gül-bün-i: gül-şen-i ALM.

15 nār-efrūz u: nār-efrūz-ı S1, KE1.

22 şaḥne-i: şemme-i KE1, KE2.

- 25 Çeşme-sâr-ı kevşer-i feyz-i Muḥammed'den anıñ
Her birine feyz-i Bārī buldı rāh-ı inşıbāb
- 26 İtdiler envār-ı irşād ile neşr-i ma' rifet
Kıldılar iḥyā-yı dīn ü oldılar şāḥib-kitāb
- 27 Hep olup āsūde-i ḥāk-i ' ıtır-nāk-i fenā
Çekdiler vech-i cemīle ḥāk-i fūrkatden ḥicāb
- 28 Gıtdiler anlar ki zālîmdir bevāra ser-nigūn
Oldılar nār-ı caḥīm içre medār-ı iltihāb
- 29 Hem-dem-i cinn ü şeyāṭīn olsalar lā-būd gerek
Nitekim dünyāda hem-pā itdiler zulme şitāb
- 30 İtdiler anlar ki mü'mindir ' urūc-ı āsumān
Manzar-ı firdevs-i a' lāda olup raḥmet-me'āb
- 31 Açdı ağızın ejder-i cevval-i ādem-ḥ'ār-ı gūr
Yutdı nāzik tenleri itdi nüşūra ihtisāb
- 32 Yiyemez ḥāk enbiyā u evliyā ecsādını
Ḥıfz ider genc-i defīn-āsā anı genc-i türāb
- 33 Faḥr ider anlarla eflāke zemīn-i ḥāk-i pāk
Bende medfūndur diyu ol cevher-i yektā-yı nāb
- 34 Olmasa gencīne dā'im dönmez idi başına
Ejdehā-yı ṭārem-i gerdūn olup pūr-pīç ü tāb
- 35 Ḥāk bir genc-i İlāhī'dir ki sırr-ı kudrete
Reşk ider zerrātına eflākde necm ü şihāb
- 36 İsm-i Bāṭın mazharı kılmış anı ḥük-m-i kazā
K'andadır ebvāb-ı cennet andadır dārü'l-azāb

34 pīç u: pīç S1, ALM.
36 KE1'de 37. beyit.
andadır: k'andadır KE2.
37 KE1'de 36. beyit.

- 37 Bir tevāzu‘ -pīşedir kim ‘arş-ı Raḥmān andadır
Aña nisbet sāyedir ‘arş-ı bülend-i nüh-ķıbāb
- 38 Ƙalb-i ‘ālemdir bu ḥāk ādem aña rūḥ-ı revān
Añla bu esrārı fehm it eyle ḥālînden ḥicāb
- 39 Ādem ol ḥubb-i sivāyı sil göñülden göñlüne
Görmege nūr-ı Cemālu’llāh’ı olsun feth-i bāb
- 40 Ādem-i ekmel Muḥammed’dir ki bî-şekk ü gümān
Rūḥ-ı a‘ zamdır müsellemdir aña **faşle’l-ḥitāb**
- 41 Maẓhar-ı tām-ı Hudā ser-tāc-ı ‘arş-ı Kibriyā
Sidre-i kürsî-ķarār u server-i nā’ib-menāb
- 42 La‘ line dā’im müsellem emr-i emr-i **kün fe-kān**
Nuṭṭına her dem müheyyā emr-i i‘ dām u ḥarāb
- 43 Nūr-ı vechinden hüveydā nūr-ı vech-i Kibriyā
Rūḥ-ı pākinden muşaffā ‘ālem-i ğaybü’l-ğıyāb
- 44 Aḥmed ü Maḥmūd u Mürsel **raḥmeten li’l-‘ālemîn**
Bā‘ iş-i icād-ı ‘ālem şāfi‘ -i **yevme’l-ḥisāb**
- 45 Oldığına bā‘ iş-i icād şāhiddir k’idüb
İktibās-ı nūr-ı vechinden cemāl-i āfitāb
- 46 Buldılar ecrām-ı ‘ulviyyîn zav’ından vücūd
Anlara ķıldı şu‘ ā‘ından tınāb-ı incizāb
- 47 Kevşer-i la‘ linden irse arza bir cür‘ a eger
Ḥāk cennet seng-i cevher āb olur kevşer şerāb
- 48 Bir kere şubḥ-ı ezel görseydi tāb-ı ‘arızın
Nūr-ı imāna iderdi māḥ/-i küfr inķılāb
- 49 Ebr-i cūdından eşire düşse bir ķatre ider
Dürç-i eflāki şadef bağrında mihr-i dürr-i nāb

38 ḥicāb: ḥisāb KE2.

41 tām-ı: nām-ı S1, ALM // ķarār u: ķarār-ı KE1.

48 tāb-ı: la‘l-i KE2.

- 50 Dāverā dīn-perverā dād-ı Hūdāvend-āverā
Ey nebīler serveri peygām-ber-i ‘ālī-cenāb
- 51 Sen o şāhen-şāh-ı iqlīm-i risāletsin k’olur
Cümle maḥlūkāt ḥān-ı ni‘ metiñden ḥişşe-yāb
- 52 Hırmen-i ‘ilm-i bedī‘ iñden Süleymān dāne-çīn
Feyż-i nuṭṭuñdan Mesīḥ ihyāya kuvvet-iktisāb
- 53 Kaşd idüp tebdīl-i māhiyyāta ḥukm itseñ olur
Dāll ḥādī nār nūr eşķā sa‘ ādet-intisāb
- 54 Pādişāh-ı kişver-i faķr u fenā faḥr-ı cihān
Mā-siva’llāhdan müberrā mülk-i istignā iyāb
- 55 Hāk-i pāy-ı rağbetiñ degse ğubār-ı rāh-veş
Tağlar altun olup eylerdi rāhiñdan zehāb
- 56 Alsa bir emriñ eger gökden kıyāmetler kopar
Cevher-i cān yağdırır ihyā-yı emvāta seḥāb
- 57 Keff-i cūduñdur o deryā kim mevācında olur
Faşş-ı ḥātem-veş zümür-rūd-fām gerdūn bir ḥabāb
- 58 Bād-ı ḳahrıñdan vezān olsa eger bir dem hemīn
Mevc urup deryā gibi tūfān olur yer gök ḥarāb
- 59 Bir şerer düşse eger kānūn-ı ḥışmıñdan caḥīm
Parlayup fi’l-ḥāl olur ma‘ dūm mānend-i serāb
- 60 Dūzaḥa kılsañ tebessümle nigāh-ı ‘ātıfet
Açılup güller olur firdevs-i ḳaşr-ı müstecāb

49 mihr-i dürr-i nāb: mihrī āfitāb S1; mihrī dürr-i nāb KE1.
51 k’olur: ki olur KE1, KE2 / şāhen-şāh: şehen-şāh S1.
52 nuṭṭuñdan: luṭṭuñdan S1, KE1, ALM.
57 cūduñdur: cūduñdan ALM / mevācında: merāsīde KE2.
58 ḳahrıñdan: ḳahrından S1, KE2, ALM // yer: yer u KE2.
59 ḥışmıñdan: raḥmıñdan S1, KE2, ALM.

- 61 Āh itmezsın baña bir nīm-nigāh iltifāt
Kūşe-i nisyānda qaldım ħaste vü bī-ħod ħarāb
- 62 Vāh kim hecriñle yandım sīnem oldu dāğ dāğ
Dīde giryān u ciger biryān u dil pūr-ıztırāb
- 63 Ħasret-i rūyuñla āh eyler yanar qan aqlaram
Al şāla girdi çeşmim gözyaşım la‘l-i müzāb
- 64 ‘Āşık-ı dil-ħasteyem terk idebilmem nāleyi
‘Arz-ı dīdār eyle li ‘llāh at cemālīñden niķāb
- 65 ‘Aşķıñ öyle yakdı cismim dökdi yaşım kim müdām
Qabrim üzre nābit eyler lāle-i pūr-dāğ-ı āb
- 66 Yā Resūla‘llāh meded kıl **Şems**-i dil-āväreñem
Āsiťanıñda olam luťfuñla şād u kām-yāb
- 67 Mu‘riż-i dīdārıña olsun şalāt-ı lā-yu‘ad
Tā döner bu atlas-ı nüh-tārem-i rengīn-ħizāb

46

Mevce-i Baħr-i Esrār*

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Kim olur işr-i Muħammed’de Üveysī-meşreb
O olur merd-i Ħudā-perver İlāhī-mezheb
- 2 Cümle eşyā şuver-i ‘ilm-i Ħudā’dır ki cihān
Oldı taşşīline ol ‘ilm-i şerīfīñ mekteb
- 3 Mürde diller çün olur rūḫ-ı revān-baḫş-ı Mesīḫ
Sāğar-ı bāde-i ‘aşķ ile olan leb-ber-leb
- 4 Mü‘min-i pāke müşābih şecer-i müşmiredir
Şirk ile küfr ü nifāķ ehline mişl oldu ḫaṭab

61 itmezsīñ: itmezsın S1, KE2 // ħaste vu bī-ħod: ħaste vu bī-ħod u S1, KE1; ħaste rencūr u KE2, ALM.

63 çeşmim: dü-çeşmim ALM.

(46) OE1: 13b, KE1: s.29, OE2: 4a, S1: 5b, KE2: s.79, ALM: 9a.

(*) OE2, ALM.

- 5 İrişür ‘îd-i vişâle gün olur şâ’im olan
Vâsıl-ı şubh olur elbette olan zinde-i şeb
- 6 Hâk ile şüret-i Hâk’da görinen bir görünür
Lîk mi‘ yâr-ı haķîkatde o nûr u bu Leheb
- 7 Ser-firâz oldu feres-rân-ı mesâfât-ı kudûs
K’oldı çâh-efgen-i shevât süvâr-ı merkeb
- 8 Faḥr u naḥvetle cebâbirden olan müstekbir
Zîr-i pâya düşe mûrân-ı şaġîrân gibi hep
- 9 Şıfat-ı kîn ü ḥasedle görinen dünyâda
Haşr olur ‘arşa-i maḥşerde yılan yâ ‘aķreb
- 10 Şıfat-ı nemle vü fâre ile maḥşûr olanıñ
Ba‘şine sirķat ile hırş u ṭama‘ oldı sebeb
- 11 Kec-nihādânıñ işi râst gelür kendisine
Kavsa toġrılık olur ķâmet-i râstındaki ķeb
- 12 Şübhesiz şâhid olur şânına dil-sûzlığı
Bâb-ı nîrân-ı belâdır şıfat-ı kibr ü ġaḍab
- 13 Yûri geķ o ķapulardan bulasın dâr-ı selâm
Saña dîdârını ‘arz eyleye tâ Ḥazret-i Rab
- 14 Zevķ-i cennet edeb ü ḥilm ü tevâzu‘ da olur
Çünki cennet ķapusu ḥilm ü tevâzu‘ la edeb
- 15 **Şems** olur mürşid olan mihr-i cihân-tâb-ı zamân
Andan envâr-ı füyûzâtı alanlar kevkeb

6 mi‘yâr-ı: enzâr-ı S1, ALM / nûr: nev KE1.

8 faḥr u: faḥr-ı KE1.

9 kîn: kibr KE1, KE2.

10 hırş u: hırş-ı KE1.

14 edeb u: edeb-i OE1 / tevâzu‘ da: tevâzu‘ la KE1; tevâzu‘ dur ALM / olur: olup KE1; bulunur OE1.

- 1 İtdim 'urüc-ı küngüre-i āsumān-ı ğayb
Buldum cihān-ı vaḥdet içinde cihān-ı ğayb
- 2 Ḥallāk-ı ma' n-i sūḥanām ki ider zuhūr
Ġayb-lisān-ı kil-k-i yedimden lisān-ı ğayb
- 3 Eşyā degil metā' -ı vüçüd iktisābına
İmkān ṭarīķi üzre geçer kārban-ı ğayb
- 4 Bu rūzigārīñ olma hevā-dār-ı cāhına
Çāhından oldı nice Süleymān revān-ı ğayb
- 5 İsnād iderdim anı fem-i yāre bī-gümān
Vehm olmasaydı nükte-i rāz-ı nihān-ı ğayb
- 6 Tefhīme ğayb-ı mutlaķı aşḥāb-ı ḥikmete
Oldı bu 'ālemiñ şuveri tercemān-ı ğayb
- 7 Ey **Şems** ṭavr-ı ' aşķda eyler kelām ' arz
Her dem kelīm-i ṭab' ima ' azbü'l-beyān-ı ğayb

- 1 Ezelde olmasa bezm-i şafā-yı ' ālem-i āb
Görinmez idi bu gül-şen-serāy-ı ' ālem-i āb
- 2 O rind ki sāk-i bezm-i ezelden içdi müdām
Bulur bu bezmde elbet nevā-yı ' ālem-i āb
- 3 Neşāṭı ḥikmet ü cāmı Sikender ' āyīnesi
K'olur bu ' āleme Cemşīd gedā-yı ' ālem-i āb

(47) OE1: 14a.

(48) OE1: 14b, KE2: s.162.

- 4 Hicāb-ı ğafletin eyler dü-nīm bir kadeh iç
Şevāb olur saña zāhid haṭā-yı ‘ālem-i āb
- 5 Yapıldı āb u hevāsıyla kaşr-ı bāğ-ı cinān
Ne ğamdır olsa harābat binā-yı ‘ālem-i āb
- 6 Humārı zevkine degmez ü pāy-ı humda kalur
Çekilmez olmasa sāķi belā-yı ‘ālem-i āb
- 7 İder sirişkiñi hem-reng-i bāde rüz-ı hesāb
Fedā-yı naķd-i cigerdir behā-yı ‘ālem-i āb
- 8 Mezāk-ı bādesi zevk-i lu‘ āb-ı gül-fem-i dost
Nesīm-i zūlf-i siyehdir hevā-yı ‘ālem-i āb
- 9 Eyā ğam ābın iķerler mürīd-i mey-kede **Şems**
Benem bu hānķaha reh-nümā-yı ‘ālem-i āb

49

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Ruhsār-ı āliñi görüp ey āfitāb āb
Oldı ‘izārıñıñ eşerinden gül-āb āb
- 2 Bād-ı şabā ki zūlfüne tolaşdı şāne-vār
Çeşmi piyālesiyle döker māh-tāb āb
- 3 Taşvīr itdi sendeki cūy-ı vefāyı dehr
Gösterdi çeşme bādiyelerde serāb āb
- 4 Ol dem mişāl-i kevşer olur ‘aksine revān
İsterse cūy-bārdan ol la‘l-i nāb āb
- 5 Yād-ı ğamıñla cūy gibi çağlar ağlaram
Çeşmim pıñarına olur ekşim habāb āb

(49) OE1: 14b, S2: 37b.

2 şabā ki: şabā kim S2 / şāne-vār: şān-vār S2.

- 6 Gördi ‘izārıñı utanup geçdi yerlere
Kıldı yüzine gül varakından hicāb āb
- 7 Sen serv-i nāza dökmek içün āb-rūyını
Hāk u hevāda gül-şene eyler şitāb āb
- 8 Şūfī-i seng-dil ne bilür zevk-i la‘ liñi
Birdir derūn-ı sāğara zevk-i şerāb āb
- 9 Ey ğonce-la‘ liñiñ olalı mest-i cūr‘ ası
Bilmez bu **Şems**-i bāde-keş ü dil-ħarāb āb

50

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Olup mizāc-ı müdām indimāc-ı āteş ü āb
Görindi mevc daħi irticāc-ı āteş ü āb
- 2 İçüp piyāle-i billūrdan şabūh-ı lebiñ
Belürdi āyīnede imtizāc-ı āteş ü āb
- 3 Sirişk-i dīde vü sūz-ı dil itdi vaşlı şikār
Bu çārsūda bilindi revāc-ı āteş ü āb
- 4 Hicāb-ı mihr-i ‘araķ-rīz idince māh-ı ruħuñ
Tebeddül eyledi nūra mizāc-ı āteş ü āb
- 5 O āl cāme ki olmış beli kılıklı revān
Bu belde içre nedir ihtiyāc-ı āteş ü āb
- 6 İderdiñ āteş-i dūzaħ u āb-ı kevşer ile
Olaydı bāde-i hecre ‘ilāc-ı āteş ü āb
- 7 O māh-ı evc-i melāħat besīm-i ħüsn ile **Şems**
Olur nezzāre-i dilde sirāc-ı āteş ü āb

- 1 Āfitāb-ı ma' neviye mümkün oldu çün hicāb
Turre-i zülf ile gūyā vechine kıldı niķāb
- 2 Haṭṭ-ı reng-āmiz tağyir-i ma' ānī eylemez
Şemme vechu'llāha naķş-ı 'ālem olmuşdır kitāb
- 3 Şūret-i a' yāna birdir mebdē ü merci' müdām
Şafha-i deryāda mişl-i mevce-i maḥv-ı ḥabāb
- 4 Ālem-i ıtlāk olmuş bir dıraḥt-ı üstüvār
Bir ḥazān olmuş gül-i şad-berkidir bu nüh-ķibāb
- 5 **Nūr-ıyā** esrār-ı pinhān-āşinā-yı vaḥdetiñ
Sırrına her zerreden bī-ḥarf u şavt olur ḥiṭāb

- 1 Āfitāb-ı ruḥuñā olsa muķābil meh-tāb
İķtibās eyleyüp envārıñ olur mihr-i nişāb
- 2 Pīş-i nezzāre-i ḥaķ-binde çār-ebruvān
Ḥüsn-i iķlīmine menzil görünür çār-kitāb
- 3 Zevķ-i gül-cām-ı lebiñ tā düşeli zā' iķama
Öyle mestem k'idemem fark nedir cām u şerāb
- 4 Kim uyar nefis hevāsına olup bāde-be-dest
Maḥv olur ķulzüm-i imkānda mānend-i ḥabāb
- 5 Mihr-i 'ālem gibi evc-i felege şā' id olur
Vaz'-ı zilletle olan Ḥaķķ'a cebīn-sāy-ı türāb

(51) OE1: 15a.

(52) OE1: 15a, KE2: s.47.

7 şāf: şan OE1.

- 6 Kūh-ı sengīn gibi seng-dil ü ser-keş olur
‘ Aks ile eyleyen âdem sözine def -i cevâb
- 7 Şâf olup kendisini görmiyen âyīne-mişâl
Vech-i dil-dârı bulur cān u dilinde pür-tâb
- 8 ‘ Aşk erbâbı şubuh-gâha iren şem‘ gibi
Nūr-ı vahdetde olur şubh-ı kıyâmet kem-yâb
- 9 Perdedir çehre-i maḳşûda merâyâ ey **Şems**
Nitekim vech-i ma‘ âniye huṭuṭ oldu niḳâb

53

fā‘ilâtün fā‘ilâtün fā‘ilâtün fā‘ilün

- 1 Ey beni nîrân-ı hicrânında iden dil-kebâb
Tîg-i ‘ aşkıñ zahmına âteşle virdiñ âb u tâb
- 2 Sen düşelden ḥâke ey serv-i revânım sâye-vâr
Oldı ezḳârım benim **yâ leytenî küntü türâb**
- 3 Şanma kim şeb gün yüzün tutdı firâkıñla seniñ
Dūd-ı âhım perdesinde ġâ’ib oldu âfitâb
- 4 Ey baña derd-i firâḳ-ı yâr terkin pend iden
Pendiñ enfâsı ider nâr-ı derûnum şu‘ le-yâb
- 5 Şerḥa şerḥa dâğlar naḳş eyleyüp kil-k-i ḳazâ
Çâk-i sînem dâstân-ı hecre ḳıldı bir kitâb
- 6 El-ḥazer ey çarḥ-ı mînâ-fâm seng-i âhdan
Bezmiñe biryân cigerler ḥûn-ı dillerdir şerâb
- 7 Âteş-i fûrḳatle yandırdıñ bütün dünyâyı **Şems**
Şadme-i efğânıñ eyler ḳorḳaram âḥir ḥarâb

- 1 Süzüldi çeşmi içince ol āfitāb şerāb
Ki virdi nergis-i bīmāra nīm-ḥāb şerāb
- 2 Diriz o küşte-i 'aşka şehīd-i bāde-i 'aşk
Koğarsa ḥum gibi defn olduğu türāb şerāb
- 3 Bileydi vā'iz içerdı anı delīl iderek
Ki şurb ider bizi nehy itdigi kitāb şerāb
- 4 Egerçi olmasa kayd-ı şelāş-ı şer'isi
Bu sâhâda görünürdi bize serāb şerāb
- 5 Şorınca sâkî-i bezmiñ mezāḳ-ı la'l-i lebin
Didi 'izârı 'araḳ-rîz olup şerāb şerāb
- 6 Benem o 'âşık-ı giryân u mest-i câm-ı firāk
Ki eşkim olsa revâdır dem-i ḥesāb şerāb
- 7 Ben ol şerāb ile oldum ki **Şems** mest-i müdām
Olur bu mey-kedede neş'eme ḥicāb şerāb

- 1 Mest-i şahbāyam dehānımdan gelür bûy-ı şerāb
Mevc-i tesbîḥ-i zebānımdan gelür bûy-ı şerāb
- 2 Eylemiş taḥmîr Ḥaḳ ḥamr-ı ezelden tıynetim
Neş'e-i rūḥ-ı revānımdan gelür bûy-ı şerāb
- 3 Öyle mestem kim olup ḥâkim sürülse Ka'be'ye
Zemzem ü zer nāv-dānımdan gelür bûy-ı şerāb

(54) OE1: 15a, OE2: 10a, S1: 4b, ALM: 10a.

3 itdigi: iden OE2.

6 giryân u: giryân-ı ALM.

(55) OE1: 15b.

- 4 Germ ider sūz-ı dilim sākī hevā-yı lebleriñ
Gül-şene āh u figānımdan gelür bŷy-ı şerāb
- 5 Bezmdē mīnā gibi her dem qarārsın ġālibā
Ĥātır-ı sāġar-nişānımdan gelür bŷy-ı şerāb
- 6 Ĥamr-ı ‘aşkıñ ey **Şemis** ĥum-ĥānesidir ĥātırım
Dillere rāz-ı nihānımdan gelür bŷy-ı şerāb

56

mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Hilāli qaşıña teşbīh idüp tersīm ider meh-tāb
Ruĥuñ mir’āt-ı vech-i **aĥsen-i takvīm** ider meh-tāb
- 2 Ġarīķ-i fevc-i mevc-i müntehā-yı āteş-i ‘aşka
Biĥār-ı nŷr-ı sŷt limanını tefhīm ider meh-tāb
- 3 Ĥurŷc eyler yŷrŷr Sultān Nŷre’d-dīn Şāmī-veş
Sevād-ı a‘zama envārını ta‘mīm ider meh-tāb
- 4 Alup ser-çeşme-i mihr-i cihāndan feyż zŷlmetde
Ĥayāt ırmaġını reşk-āver-i tesnīm ider meh-tāb
- 5 Giceler yandırıp mışbāĥ mişkāt-ı sipihr içre
Nŷcŷm eţfāline **nŷr** āyetin ta‘līm ider meh-tāb
- 6 Olup **şemsŷ’đ-duĥā** nŷrıyla bir bedr-i kemāl el-ĥaķ
Der-i ‘ulyāsına yŷzler sŷrŷp telşīm ider meh-tāb
- 7 Felekde hem-ser-i mihr ise de noķsāna mā’ildir
Ki ‘arz-ı naķd-i zerrīn-tāb-ı ĥŷsn-i sīm ider meh-tāb
- 8 ‘Uţārid’dēn bulup feyż-i kitābet defter-i çarĥa
Dŷyŷn-ı şemsi naķd-i necm ile terķīm ider meh-tāb

(56) OE1: 15b, OE2: 10a, S1: 5a, ALM: 10b.

1 ruĥuñ: rŷĥın OE2; ruĥın S1; ruĥı ALM.

3 eyler: ile OE2, S1, ALM.

- 9 Cenāb-ı Kāzım-ı üstād-ı nazma pey-rev ol ey **Şems**
Menāzilde hemīşe mihrini taq̄dīm ider meh-tāb

57

mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilūn

- 1 Çeşmim ki oldu ḥasret ile eşk-bār şeb
Dūd-ı şerār-ı āhım olur berķ-vār şeb
- 2 Görmez cemāl-i mihr-i şubuh-gāh-ı vuşlatı
Şol mest-i ḥ'āb-ı ğaflet olan ḥ'āb-dār şeb
- 3 Zülfün ğamıyla kim kara sevdāya düşdi ol
Nāçār oldu silsile-cünbān-ı tār şeb
- 4 Māh-ı cihān-fürūz-ı felek şan ḥusūf olur
Zülfün ki 'arızında olur tār u mār şeb
- 5 Āb-ı ḥayāt-ı Hızr-ı kerāmāta irdirir
Şeb-zinde dār sāḥasını jeng-bār şeb
- 6 Mūsī-i deşt-i ḥayret olursañ ider saña
İzhār-ı nūr-ı Hāķ şecer-i şu'le-bār şeb
- 7 Hem-rāz olur bu 'arşada Şiddīk-ı Ekber'e
Bedrū'd-dücā-yı 'aşķa olan yār-ı ğār şeb
- 8 Eyler meşām-ı şām-ı Mecānīni 'ıtr-bār
Müşġin-büy-ı kākül-i Leylī-şi'ār şeb
- 9 Hem-rāh-ı şems-i 'aşķ olan ikmāl-i devr ider
Bedr-i kemāl-veş olup edhem-süvār şeb
- 10 Erbāb-ı 'aşķız olmaġa sūzān şem'-vār
Mışbāḥ-ı şubḥdan ideriz intizār şeb
- 11 'Arz it Cenāb-ı Kāzım'a ey **Şems** bu sözi
Olsun şabāḥ-ı rü'yete dek yādigār şeb

- 1 Mâh-ı hüsnüñ düşde gördüm pîç ü tâb itdim bu şeb
Çün temâşâdır ki seyr-i âfitâb itdim bu şeb
- 2 Girye-yi hasretle geldi kanlı haţlar çeşmime
Dâsitân-ı hecriñ iki cild kitâb itdim bu şeb
- 3 Ugradı mihmân-serây-ı sîneme sulţân-ı aşk
Mâ-ğazardan bir ciger laht-i kebâb itdim bu şeb
- 4 Âh ol serv-i revân hem-bezm-i ağıyar oldı âh
Nâlelerle âlemi pür-ıztırâb itdim bu şeb
- 5 Bezmde ol nergis-i mestiñ lebiñ aındıkça ben
Kulzüm-i peymâneye eşkim habâb itdim bu şeb
- 6 Feyz-i ruhsârıñla ey meh dūd-ı âh-ı serdimi
Şem'-i fânūs-ı sipihr-i nüh-kıbbâb itdim bu şeb
- 7 **Şems** şeb-ğün itmege ğam mülkin esb-i ħameyi
Düldül-i şîr-i Hudâ'ya hem-rikâb itdim bu şeb

- 1 Ehl-i imân oldur eyler secde cânânım görüp
Kâfir oldur k'eylemez imân imânım görüp
- 2 Şanma kim güller ħazân oldı döküldi rûzigâr
Ĥâke şaldı güllerin gül-berg-i ħandânım görüp

(58) OE1: 16a.

(59) OE1: 16b.

- 3 Mâhı şanma ‘ arz-ı dîdâr eylemiş deryâlara
Kendini deryâya atdı mäh-ı tâbânım görüp
- 4 Nâfe-i âhû-yı çîniñ bağı başı oldu kan
Ol ğazâl-i çeşm için hûnîn müjgânım görüp
- 5 Kâfir-i zülfi perîşânîñ ne sihr eyler ki halk
Hep perîşân oldu ahvâl-i perîşânım görüp
- 6 Haste-i hecrem acır ağılar benimçün dağlar
Acımazsın sen niçün ey çeşm-i fettânım görüp
- 7 Taşdan taşu urup kendin bulandı kanlara
Seyller cûlar sirişk-i çeşm-i giryânım görüp
- 8 Batdı şanma yerlere geçdi kızardı âfitâb
Hacletinden sînede dâğ-ı nümâyânım görüp
- 9 Şeb niķâbın vechine çekdi anıñçün kim felek
Kılma hayret içre devrânında devrânım görüp
- 10 **Şems** ferdâ-yı kıyâmetde revâdır âsumân
Pârelerse atılası çâk-i girîbânım görüp

60

Der-Sitâyiş-i Ehl-i Beyt -rıdvânu’llâhi ‘aleyhim ecma‘în-*
fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Mazhar-ı nûr-ı Hüdâ’dır hânedân-ı ehl-i beyt
Nûr-ı çeşm-i Muştafâ’dır hânedân-ı ehl-i beyt

(60) OE1:17a, KE1: s.24, OE2: 12a, S1: 11a, KE2: s.89, ALM: 20a.

(*) OE2, S1.

4 hüdâdır: Hüdâ’dır KE1.

6 -KE1.

7 iştifâdır: aşfıyâdır OE2, ALM.

10 Ka‘be-i akşâ-yı maķşûd oldu beyt-i Aḥmedî: Ka‘be-i maķşûd oldu beyt-i kuds-ı Aḥmedî OE2, S1;
Ka‘be-i maķşûda oldu beyt-i kuds-ı Aḥmedî ALM.

11 ‘ulûm u: ‘ulûm-ı OE2, S1, KE2, ALM.

- 2 Evliyā kim buldı anlardan şalāt-ı dā'imī
Muḳtedā-yı evliyādır ḥānedān-ı ehl-i beyt
- 3 Ḥamse-i āl-i 'abādır ehl-i beytiñ şehleri
Ser-te-ser āl-i 'abādır ḥānedān-ı ehl-i beyt
- 4 İrmedi beyt-i vişāle uymayanlar anlara
Ḳā'id-i rāh-ı hüdādır ḥānedān-ı ehl-i beyt
- 5 Anlara **el-fakru fahrī** oldu tāc-ı mefharet
Ḥüsrev-i fakr u fenādır ḥānedān-ı ehl-i beyt
- 6 Olmadılar lāne-perdāz-ı serāy-ı ḥāk-dān
Ṭā'ir-i ḳuds-intimādır ḥānedān-ı ehl-i beyt
- 7 Mihr-i eflāk-i nübüvvetdir Cenāb-ı Muşţafā
Necm-i burc-ı işţifādır ḥānedān-ı ehl-i beyt
- 8 Dūzah-ı fūrḳatde ḳalmaz dest-gır oldukları
Şāhib-i luţf u vefādır ḥānedān-ı ehl-i beyt
- 9 Göklere açılmaz ol el kim tutar dāmenlerin
Melce'-i ehl-i recādır ḥānedān-ı ehl-i beyt
- 10 Ḳa'be-i aḳşā-yı maḳşūd oldu beyt-i Aḥmedī
Kim meṭāf-ı etḳiyādır ḥānedān-ı ehl-i beyt
- 11 Her birinden zāhir olmışdır 'ulūm u mu'cizāt
Vārişān-ı enbiyādır ḥānedān-ı ehl-i beyt
- 12 Oldılar mazhar-ı kerrüb enbiyā vu mürsele
Pāy-tā-ser mübtelādır ḥānedān-ı ehl-i beyt
- 13 Cümleten şāh-ı şehīdān mātemiyle zār u zār
Sīne-ḳāk-i Kerbelā'dır ḥānedān-ı ehl-i beyt

12 enbiyā vu: enbiyā-yı KE1 / mürsele: mürselin KE1, OE2, KE2.

13 cümleten: cümle-i ALM.

16 iderler: iderler KE1 / velikin: velakin KE2 // pādışādır: pādışāhdır OE1, OE2, S1, KE2, ALM.

18 -OE2, -S1, -ALM.

19 hem-rāh olan: hem-rāh-ı 'aşḳ KE1, KE2.

- 14 Nûş-i şahbâ-yı şehâdet eylemişdir ekşeri
Pey-revân-ı Murtaẓâ'dır hânedân-ı ehl-i beyt
- 15 Kimisi ser-mest-i şahbâ-yı şehâdetdir kimi
Tîğ-i hicrâna fedâdır hânedân-ı ehl-i beyt
- 16 Hükûm iderler Kâf'dan Kâf'a velîkin ma' nâde
Her biri bir pâdişâdır hânedân-ı ehl-i beyt
- 17 Hâmdü li'llâh intisâbım var der-i dergâhına
‘Âşık-ı râz-âşinâdır hânedân-ı ehl-i beyt
- 18 Tûtiyâ kıldım ğubâr-ı pâların kim çeşmime
Her nazarda rûşenâdır hânedân-ı ehl-i beyt
- 19 Ey şırâf-ı müstakîm üzre baña hem-râh olan
Fehm kııl ehl-i velâdır hânedân-ı ehl-i beyt
- 20 Hâkķ’a irmek ister iseñ kııl meveddet anlara
Kim delîl-i Kibriyâ'dır hânedân-ı ehl-i beyt
- 21 **Şems** bu vâdîde her güm-geşte râh-ı hayrete
Reh-nümâdır reh-nümâdır hânedân-ı ehl-i beyt*

61

Ẓiyâ Paşa Merhûmuñ Muṭarraf Tahmîsidir
fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

I

عشق يك مينای سرشار منست
حسن صهبای جگرخوار منست
كلبة احزان گلزار منست
جور نقل مجلس یار منست
درد مهروی قدحکار منست

* OE2, S1 ve ALM nüshalarında manzumenin sonunda “Rıdvānu'llāhi Te'ālā 'aleyhim ecma'in” kaydı bulunmaktadır.

(61) OE1:18a.

I Türkçesi: “Aşk, benim ağzına kadar dolu bir kadehimdir/ güzellik, benim hüznünlü yüreğimin kırmızı şarabıdır/ hüznünlü kulube, benim gül bahçemdir/ Sitem benim yârimin bulunduğu meclisin mezesidir/ dert, bana içki sunan sakinin ay yüzüdür.”

II

در دمی میخانه گشتم که زمن
یافتندی فیض رندان کهن
گو سفر گیران غمرا این سخن
آنچنان لبریزم از بوی وطن
هر که مهمان گشت میخوار منست

III

من بجسم و جان هر جا پر شدم
اولین شهرم اقلیم عدم
گر شدی دلداده باشی بسته دم
شمع مقصودم کزان اول قدم
هرکس بر سوی هنجار منست

IV

شیر مردان خدا جل جلال
ذات پاکش عاری از نقص و کمال
نعت والایش منزله از مقال
گر همی خواهی آن آهوی وصال
در مغیلان نگاه کهسار منست

V

شمس آن مردان دلبندان عشق
روبخاکان و سراندازان عشق
یافت در عهدهم در جانان عشق
چون ضیا صد فارسی میدان عشق
شمع بزم طوق اقرار منست

-
- II Türkçesi: “Meyhanede iken kendimden geçtim/ eski rintler senden feyiz aldılar/ yola çıkan hüznünlü insanlara söyle bu sözü/ vatan kokusuyla öylesine dolmuşum ki/ sefere çıkan benimle içki içendir.”
- III Türkçesi: “Ben cismim ve canımla her yere uğradım, benim ilk vatanım adem iklimidir. Eğer gönül verdiysen birine nutkun tutulur. Ben ilk adımdan beri kastedilen bir mumum, herkes bana doğru gelmekte.”
- IV Türkçesi: “Allah’ın erlerinin aslanı olan Hz.Ali’nin zatı pakdır, kusurdan temizdir ve kemal sahibidir, Onun yüce na’ti sözlerden münezzehtir. Eğer o visal ahusunu istersen o benim dağ bakışımın deve dikenindedir.”
- V Türkçesi: “Ey Şems! Aşka gönül verenler, aşkın fedaisi olanlar ve aşk için yüzünü toprağa gömen o adamlar beni sevgilinin aşk kapısının önünde söz verdiğim şekilde buldular. Ziya gibi aşk meydanında yüz farsça söyleyen benim itiraf boynunum meclisindeki mumdur.”

- 1 من ببزمی میروم کاورا قدم نامحرمست
میکشم یک جام صهبا جام جم نامحرمست
- 2 تا منم که از کهستان قدم دشت عدم
با وجودی محرمی دارم قدم نامحرمست
- 3 پیکری تصویر کرد آن خامه ابروی دوست
بر سر لوح دلم لوح و قلم نامحرمست
- 4 میشناس گر شوی از پای تا سر گوش و جان
من ترا یک راز میگویم که دم نامحرمست
- 5 ترجمان راز وحدت طور خاموشی گرفت
گفتگوی بینشانی را چو فم نامحرمست
- 6 حقپرست اندر غزالان نیندازد نگاه
معتمر را صید آهوی حرم نامحرمست
- 7 گر جهان پر کفر گردد چشم حقیینی ندید
پارسارا زلف پرچین صنم نامحرمست

(62) OE1: 18a, KE2: s.160.

* KE2'de şiirin başında “*şu gâzel dağî Hâzret-i Pîr'e isnâd olunmaktadır*” kaydı bulunmaktadır. AK nüshasında ise şu ibareler bulunmaktadır: “*bu gâzel Hâzret-i Şeyh'indir didiler. Hâzret-i Mevlânâ lisân-ı pâkiyle Şems-i Tebrîzî Hâzretleri'nin olmak ihtimâline min-ihtiyât hesâb iderim. Ma'a-hâzâ kulûb-ı ehlü'llâh hazîne-i ma'rifetü'llâh olduğundan çeşme-i lisân-ı haqîkatlerinden şudûr itmiş olması da kuvveten melhûzdur. Qalb-i fakîrânem Hâzret-i Şeyh'iñ olmadığını fâ'ikdir.*”

- 1 KE2. جام و : جام
Türkçesi: “Ben öyle bir meclise gittim ki, orada ayaklar namahremdir ve öyle bir şarap kadehi çektim ki Cem'in kadehi namahremdir.”
- 2 KE2. محرم کزوی : محرمی دارم / KE2 یا : KE2 // KE2 ابد : عدم
Türkçesi: “Ben *kıdem* dağından *adem* çölüne gelince *vücuda* mahrem oldum *kıdem* namahremdir.”
- 3 Türkçesi: “Sevgilinin ebru kalemi gönlümün üzerine öyle bir resim çizdi ki, *levh u kalem* namahremdir.”
- 4 OE1. گوش و : گوش
Türkçesi: “Eğer baştan ayağa kadar can kulağı olursan, zamanın bile namahrem olduğu sana söyleyeceğim bu sırrı anlarsın.”
- 5 KE2. گفت و گوی : گفتگوی // KE2 خاموشانه شد : خاموشی گرفت
Türkçesi: “Vahdet sırlarının tercümanı nişansızlık söylentisini, ağız namahrem olunca, suskunlukla yaptı.”
- 6 Birinci mısraın vezni bozuk.
Türkçesi: “Hak-perest olan, ceylanlar arasında onlara bakış atmaz; Kabe'yi ziyaret edenlere ceylan avlamak haramdır.”
- 7 KE2. کرد و : گردد

- 8 آن که از مرد خدای راست میل هیچ نیست
زین زن دنیا که از سر تا قدم نامحرمست
- 9 آن گلستان تجلای جمال من که شمس
بر رخ رنگ گلم باغ ارم نامحرمست

63

mef'ulü fā'ilātün mef'ulü fā'ilātün

- 1 غافل مشو ز راهی کانجا خطر نهفته است
در بیشه تغافل چون شیر نر نهفته است
- 2 دیدار حقپرستی نبود بچشم هستی
کاز قبه‌های نیستی در جیب سر نهفته است
- 3 آن چشم غمزه دارت بسیار در بپوشد
در مردم دلیری بیم حذر نهفته است
- 4 آن شیخ پوست نشینی مرد خدامبینی
در پوست شیر غران چندان خر نهفته است
- 5 باوج خدا نبازی تا تندرست سازی
کاز پرده‌های بیضه مرغی بپر نهفته است
- 6 زین باغ چون درختان کر بار بر نداری
آخر بسینه یابی دود و شرر نهفته است

Türkçesi: "Eğer dünya küfürle dolsa da doğruyu gören göz bunu görmez, dilencilere put gibi güzel olan sevgilinin kırışık zülüfleri namahremdir."

8 KE2. مردان: از مرد

Türkçesi: "Allah'ın eri olan kişi hiçbir şeye meyl etmez, dünya kadınının süsü baştanbaşa namahremdir."

9 Türkçesi: "Ey Şems ben o güzelliğin tecelli ettiği gül bahçesiyim, benim gül renkli yanağıma İrem bağı namahremdir."

(63) OE1: 18b.

- 1 Türkçesi: "Tehlikelerin gizli olduğu o yoldan gafil olma, çünkü gaflet koruluklarında nice erkek aslanlar gizlidir."
- 2 Türkçesi: "Yokluk kubbeleriyle kendini gizlediği için Hakkın veçhini varlık gözüyle göremezsın."
- 3 Türkçesi: "O gamzeli gözlerin birçok kapıyı kapatır; cesur insanlarda bile sakınma korkusu gizlidir."
- 4 Türkçesi: "Postta oturan o şeyhler arasında Hakkı tanımayan adamlar vardır, kükreyen aslan postunun altında nice merkepler vardır."
- 5 Türkçesi: "Sağlığına kavuşunca Allah'ın katına açılmaz ellerin, ki beyaz yumurtaların ardında uçan bir kuş gizlidir."
- 6 Türkçesi: "Bu bağda ağaçlar gibi eğer meyve vermezsen, sonunda sinende gizlenmiş duman ve ateş bulursun."
- 7 Türkçesi: "Ey bu gül bahçesinde bülbül gibi inleyen Şems! Her suskun goncanın gönlünde haberler gizlidir."

7 ای شمس زین گلستان چون عندلیب نالان
هر غنچه خموشی در دل خبر نهفته است

64

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

1	چشم مست خونخوارت غمزه و مژگان گرفت دشمن جان و جهان خنجر و پیکان گرفت
2	گلستان دهر دلخونست چون گل از غمت کیست از بیمار عشق تو در و درمان گرفت
3	در جهان قدس شد خیل ملائک لب بمهر آن زمانی که دلم از شوق تو افغان گرفت
4	مسجدش میخانه محرابست خم ابروست زین هر که در بزم ازل حسن ترا ایمان گرفت
5	جانم اندر تن بفرط سوز آتشگاه عشق همچو سیخست در آتشپاره بریان گرفت
6	هر که دلگیر غمت محروم وصلت هیچ نیست کاز جهان نبود تهی دستی که یک دامن گرفت ³⁰⁹
7	شمس اندر سینه یک روح روان باید گرفت هر که شمشیر بلای عشق جانان جان گرفت

(64) OE1: 18b.

1	Türkçesi: "Senin kan içici mest gözlerin yan bakış fırlattı ve kirpiklerini gösterdi; (sanki) can ve cihan düşmanı eline hançer ve ok aldı."
2	Türkçesi: "Dünyadaki gülbahçelerinin gönülleri senin derdinden gül gibi kanlanmıştı; senin aşkıdan hasta olup ta şifa bulan var mıdır?"
3	Türkçesi: "Gönlüm senin sevginle figan ettiği zaman kutsal âlemdeki melekler ağızlarına mühür vurdular."
4	Türkçesi: "Ezel bezminde senin güzelliğine iman edenler için mescid meyhanedir, mihrap ise kaşlardaki kavidir."
5	Türkçesi: "Bedenimde canım, aşkın ateş tapınağında yanan ateşle tıpkı şişe geçirilmiş ciğer parçası gibidir."
6	Türkçesi: "Derdinden dolayı gücenmiş olan kişi sana kavuşmak hususunda mahrum kalmaz, çünkü dünyada eteğe kapananların eli asla boş kalmaz."
7	Türkçesi: "Ey Şems! Sevgilinin aşkının bela kılıcı için can atan, sinesinde canlı bir ruh bulundurmalı."

- 1 Her yüzde 'ıyān olmadadır nūr u fer-i zāt
'Āyine-i ħurşid-i cihāndır heme zerrāt
- 2 Dir vāşıl olan maḥv-ı şıfāt eyle fenāya
'Āşıqlara lāzım degil aḥvāl u maḳāmāt
- 3 'Aşķ olsun o 'uşşāķa k'olup fān-i fi'llāh
Ma' şūķınıñ itmiş özine zātını mir'āt
- 4 Tevhīd-i Ḥudā'dır taleb-i aḥvāl u maḳāmdan
Yohsa ne gerek olmasa aḥvāl u maḳāmāt
- 5 Tevhīd ise ancak o fenā ile bulunmaz
Tevhīd iledir cem' ile farkı o fütūhāt
- 6 Tevhīdi ḥaķīķatle idem dirse bir 'āşık
Farzdır aña bir reh-ber ile şer' a mūrā'āt
- 7 'Aşķ ile olup pīr-i fenā biz daḥi geçdik
Hıç kalmadı ne 'aşķ u ne seyr u ne maḳāmāt
- 8 Gül faşlı geçüp oldu ḥarāb arz-ı gül-istān
Gül būyını şuyından alup eyleriz evķāt
- 9 ما واصل و مهجور و قريب و بعيد
الواجد و الفاقد في الذات مع الذات
- 10 El-Ḥaķ yine 'āşıqlara tecrīd be-cādır
Tā olmaya seyrānına pā-bend vuķū'āt
- 11 'Uşşāķa gerekmez velī ma' şūķa gerekdir
Aḥvāl u maḳāmāt ile 'irfān u sunūhāt
- 12 Bu vech iledir faḥr olunan faḥr-ı Muḥammed
Kim cümle kūnūzāt-ı Ḥudā'ya ola ḥacāt

(65) OE1: 19a.

9 Türkçesi: “Biz hem eriştik hem terk edildik, hem yakınız hem uzağız; zâtta bulan da kaybeden de, zâtla birliktedir”

- 13 Tavzihine hâcet nedir ey **Şems** bu sırrıñ
Erler dimiş **el-‘arifu yekfihü’l-işârât**

66

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Görinür ‘âlem-i ecsâm-ı dil ü cân kat kat
Güiyâ hey’et-i nüh-ţârem-i ekvân kat kat
- 2 Bir degil kaşr-ı tecellî-i Hudâ-yı Müte‘âl
Nitekim dâ’ire-i ravza-i rıdvân kat kat
- 3 Birdir ammâ tabakât üzredir ‘ummân-ı vücûb
Kim olur âb-ı fûrû-geşte-i ‘ummân kat kat
- 4 Görmege ‘ayn-ı yakîn üzre o nûr-ı başarı
Oldı âyine gibi çeşm-i nigh-bân kat kat
- 5 Hâşret ü fûrkât u hicrân-ı cemâl-i dil-dâr
Derekât-ı elem-i âteş-i nîrân kat kat
- 6 Kanlı dâğa büridi zâr-ı tenim dest-i kazâ
Şanki giderdi baña hil‘at-ı elvân kat kat
- 7 Bitdi zan eyleme ey **Şems** bu devrân kurulur
Rûzigârda yine bir taht-ı Süleymân kat kat

67

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Kılma bu gül-şende dil-bend bir gül-i zîbâ gözet
Şebnem-i şad-berg-mânend ‘âlem-i bâlâ gözet

(66) OE1: 19a.

(67) OE1: 19b, OE2: 5b, S1: 11a, KE2: s.100, ALM: 19a.

1 dil-bend bir: dil-bend KE2.

7 keşrete: miñnete KE2.

- 2 Olma bu bir kaçre çirk-âb-ı ten içre gavta-bâz
Tâ seni gark-âb-ı emvâc eylesün deryâ gözet
- 3 Ağzın açmış farkıñ üzre ejdehâ-yı nüh-felek
Kim seni bel^c itmesün ol nüh-ser ejderhâ gözet
- 4 Deyr-i zulmet-gâh-ı şirk ü cehlden alsun seni
Tekye-i ‘irfânda bir pîr-i bî-hemtâ gözet
- 5 Düşme bu mey-hâneniñ pây-ı hum-ı iqbâline
Dest-i kudretle yapılmış bir kadeh şahbâ gözet
- 6 Dâğ-ı ‘aşk ur sîneñe mihr-i cihân-ârâ gibi
Pertevinden cezbe-i envâr eylesün ‘Ankâ gözet
- 7 **Şems** her dem çıkma şûriş-gâh-ı dâr-ı keşrete
Vâkıf-ı beyt-i huzûr ol halvet ü tenhâ gözet

68

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

- 1 Nebîler işr-i nâcîdir şerî‘ at
Velîler başı tâcîdır şerî‘ at
- 2 Hâkîkat kârbânı meş‘ alidir
Tarîk-i Hâk sirâcîdır şerî‘ at
- 3 Mu‘âlic mürşid ü bîmâr dervîş
Turuk dükkân ‘ilâcîdır şerî‘ at
- 4 Mürîde hulv olur ammâ merîde
Zehirden saht u acıdır şerî‘ at
- 5 Ma‘ârif kevşeriñ ‘azb u fûrâtı
Anıñ milh-i ücâcîdır şerî‘ at

(68) OE1: 19b, KE1: s.84, OE2: 5b, S1: 12b, KE2: s.147, ALM: 24a.

1 başı: baş OE2, S1.

3 me‘âlic: me‘âric ALM // turuk: tarîk OE2, S1, ALM.

- 6 Köki gökde şemârı ‘ilm-i bi’llâh
Dalı tûbâ ağacıdır şerî‘ at
- 7 ‘Adâletdir şerâb-ı cām-ı tesnīm
Raḥîk ile mizâcıdır şerî‘ at
- 8 Kelâmu’llâhdır Qur’ân bilâ-şek
Ki anıñ ihtiyâcıdır şerî‘ at
- 9 Haḳîkat-i **Şems** mısbah-ı Hudâ’dır
Ki fânûs-ı zücâcıdır şerî‘ at

69

meḥ’ülü meḥ’îlü meḥ’îlü fe’ülün

- 1 Cûş eyledi emvâcla deryâ-yı haḳîkat
Ġark eyledi her şüreti ma‘nâ-yı haḳîkat
- 2 Nûr-ı nazarımda şuver-i hey’et-i imkân
Oldı güher-i lü’lû’-i lâlâ-yı haḳîkat
- 3 Ref’ olmayıcaḳ perde-i ten dîde-i dilden
Keşf olmadı esrâr-ı ḥabâyâ-yı haḳîkat
- 4 ‘Aşḳ âteşidir rü’yet-i dîdâr-ı Hudâ’ya
Mişkât-ı dile şem‘-i şeb-ârâ-yı haḳîkat
- 5 Mecnûn-ı mecâzî gibi mestâne-revândır
Bu sâḥada maḥmil-keş-i Leylâ-yı haḳîkat
- 6 Gül-mîḥ-i semâ‘ oldı bize seyr-i Cemâl’e
Yek nokṭa-i bî-reng-i süveydâ-yı haḳîkat
- 7 Ey **Şems** olalı gül-şen-i esrâr-ı derûnum
Oldı ḳalemim bûlbûl-i gûyâ-yı haḳîkat

5 kevşeriñ: kevşerin KE1. / ‘azb u: ‘azb-i KE1.

6 -KE2.

(69) OE1: 20a, ALM: 18b.

3 ref’: def’ ALM.

5 mecâzî: Ḥicâzî (OE1’de derkenarda).

- 1 Nefs-i emmāre olup mülk-i vücūda Cālūt
Rūḥ sulṭānı anıñ ḳatline oldı Ṭālūt
- 2 İtdi teşḥīr-i nigāhıñla zenaḥdānıña meyl
Ser-nigūn oldı ḳeh-i Bābil’e Hārūt u Mārūt
- 3 Vechiñi bir gören efrād-ı **uli’l-ebṣāra**
Açılur manṣara-i nūr-ı feḫā-yı lāhūt
- 4 La‘l-i cān-baḥşıñı seyr idene ey heykel-i nūr
Āṣikāre görünür ‘ālem-i ğayb u ceberūt
- 5 Kim olur sāye-penāh-ı per-i bāzü’l-eṣheb
Görinür ḳādime-cünbān-ı riyāz-ı melekūt
- 6 Sırr-ı tevḥīdde muṭlaḳ olamaz lāf u güḫāf
Ḳalbden ḳalbe irer keşf ile ber-vech-i sūkūt
- 7 Evliyā-yı Ḥaḳ olan rü’yet olunmaz oldı
Ki mürā’i-i zamān oldı velī-i ṭāġūt
- 8 Rūḥ-ı ‘ulvī olan ādemde tevāzu‘ bulunur
Rūḥ-ı süflī olan İblīs’e gerekdir ‘azamūt
- 9 Sālik eşer-i nebī ol ki ‘ıyān ola saña
Elahūt u ceberūt u melekūt u raḥamūt
- 10 ‘Aşḳ ola ‘aşḳ ṣehīdānı olan merdlere kim
Ḥadeb-i ‘arş olur ey **Şems** aña saḳf-ı tābūt

(70) OE1: 20a, OE2: 5a, S1: 10a, KE2: s.77, ALM: 17a.

2 Hārūt u: Hārūt OE2, S1, ALM.

4 ğayb u: ğayb-ı ALM.

- 1 Çekmeyen yay kaşınıñ çillesin oldı bed-baht
Eger olmuş ise de çillesi anıñ pek saht
- 2 Kādri olsa yeridir ‘ind-i İlāhī’de diliñ
Çün girān-kıymet olur şāh-ı cihān-pervere taht
- 3 Olamaz ‘ālem-i vaḥdetde cihāt u mebde’
Ne yemīn ü ne yesār u ne daḥi fevķ ile taht
- 4 Kāmet-i ḥam-şodemi ḥālet-i pīrī şanma
Bükilür bār-ı şemār ile nihālān-ı dıraht
- 5 ‘Āzim-i kişver-i ıtlāk olana bend-i vuķūf
Ne cihān oldı ne cān oldı ne taht oldı ne raht
- 6 Kim görür dīde-i ḥaķ-bīn ile yār aġyārı
Olur ey **Şems** bu miḥnet-kedede ‘ālī-baht

- 1 Ey gönül derd ü belā-yı ‘aşķdan var ḥūn tut
Ve’y dü çeşmim yaşı silk-i çeşme-i Ceyḥūn tut
- 2 Göklere çıksañ n’ola ey dūd-ı āhım ejderi
Gir dil-i bī-kīneme gencīne-i maḥzūn tut
- 3 Hāķķ’a ķurbet ise ey şūfī-i lā-yefhem murād
Kāfir ol zūnnār bağla sāġar-ı gül-gūn tut

(71) OE1: 20a, KE1: s.84, S1: 10a, ALM: 21b.

3 yesār u: yesār OE1, KE1 / ne daḥi: ne de KE1.

4 bār-ı şemār: şemār KE1; bār u şemār S1, ALM.

5 ne cān oldı: ne cān KE1.

6 yār: yār u OE1, KE1 / olur ey: o olur KE1, S1, ALM.

(72) OE1: 20b, KE2: s.35.

2 n’ola: n’olur KE2.

- 4 Pîşe-gâh-ı hâmeñi şaf-beste kııl şîrândan
Baş kaydın eyleyen rûbehleri bîrûn tut
- 5 Göklere el açma kim ey kâm-ẖâh-ı râz-ı Hâk
Gel berü bir dâmen-i ‘arş-ı Hudâ-meşhûn tut
- 6 Ey siyeh zülfüñ dile Leylâ-yı deşt-i nâz iden
Ben ğarîbiñ de beyâbân-ı ğama Mecnûn tut
- 7 **Şems** işler bildiğîñ fermân-revâ-yı âferîn
Sen diler hüzn it dilerseñ hâtırîñ memnûn tut

73

meʿûlû mefâʿilü mefâʿilü feʿûlün

- 1 Ey ‘âşık-ı dil-sûz-ı Cemâl-i Aḥadiyyet
Ve’y tâlib-i esrâr-ı nihân-hâne-i vaḥdet
- 2 Mey-ẖâr-ı mey-i meclis-i ḥammâr-ı maḥabbet
Maḥmûr-ı şanem-ẖâne-i peygûle-i fûrkat
- 3 Bu dârda da‘vâ-yı maḥabbet ki idersin
Yâ sende nedir böylece ser-mest-i ğaflet
- 4 Edhem ki fedâ eyledi dîrsin bu cihânda
Tâc ile serîri vu cihânı idüp ‘uzlet
- 5 Yâ sen ne içün olmayanı eyleyemezsin
Allâh’a fedâ hem de olup tâlib-i vuşlat
- 6 Cânâna fedâ nerde cihân cânı idersin
Sende var ise ger eşer-i nâr-ı maḥabbet

7 bildiğîñ: bildigin OE1.

(73) OE1: 21a, KE1: s.25, OE2: 12b, S1: 12a, KE2: s.67, ALM: 22b.

1 vaḥdet: vuşlat KE1, S1, KE2, ALM.

2 şanem-ẖâne-i: ḥum-ẖâne-i OE1, KE2.

4 eyledi: itdi KE1.

6 cihân: cihân u KE1, KE2.

- 7 Ancaḳ bilürem olmasa ger ‘ aşḳ-ı İlāhī
Sen eyleyemezsin bu ḳadar Ḥaḳḳ’a inābet
- 8 Ta‘ vīḳa atan anca seni nefis ü hevādır
Zībāyiş-i dünyāya idüp meyl ü meveddet
- 9 Tesvīf ile vaḳtiñ geçirüp bunda ser-encām
Vādī-i helāke düşirüp eyler ihānet
- 10 Ger nefis-i le’im olmaz ise bunda mürebbī
Şeyṭān ile dūzaḥda olur mazḥar-ı nekbet
- 11 Ger tezkiye olsa yed-i mürşidde o cevher
Bir cevher-i pākīze olur k’olmaya ḳıymet
- 12 ‘ Aşḳ ile ‘ ibādetle yanup nār-ı cihādda
Andan irişür nūr olarak Ḥaḳḳ’a nihāyet
- 13 Maḥşūr olur erbāb-ı velāyetle cihānda
Mekşūf olur andan aña esrār-ı nübüvvet
- 14 Ey rūḥ-ı revān aña sözüm emrimi diñle
Cān gözleriñi açmaḳ içün görmege ‘ ibret
- 15 Al nefsiñ ayak altına kim emrini tıtma
Tıt şer‘ -i şerīf emrini kim eyle ‘ ibādet
- 16 Evḳātiñ idüp zıkr-i İlāhī ile imrār
Ḳıl rābıṭaña ‘ azm u ta‘ arruż ile diḳḳat
- 17 Elbetde saña fetḥ olur ebvāb-ı tecellī
Kim rābıṭadır Ḥaḳḳ’a giden rāh-ı hidāyet
- 18 Döndür yüzüñi māh-ı dü-rūze gibi **Şems’e**
Bir bedr-i kemāl ide seni nūr-ı velāyet

12 cihādda: cihāda OE2, KE2.

13 nübüvvet: velāyet KE1, KE2.

14 gözleriñi: gözlerini OE2, S1, KE2, ALM / ‘ ibret: ḡayret KE2, ALM.

16 rābıṭaña: rābıṭa kim KE2.

18 kemāl: münir KE1.

- 1 Oldı çün ol āfitābıñ mūy-ı ferhālī şikest
Oldı dehrin pāy-tā-ser tār-ı āmālī şikest
- 2 Şimdi bu mey-hānede ehl-i maḥabbet bezminiñ
Bādesi ḥāk-efgen oldı cām-ı sūfālī şikest
- 3 Bī-dilān-ı şaff-ı lū' lū' seyr-i silk-i vaḥdetiñ
Oldı engüşt-i ḳazāda rişte-i ḥālī şikest
- 4 Eyler idi sidreden ma' nā-yı Cibrīl'i şikār
Olmasa ' Anḳā-yı şeh-bāl-i diliñ bālī şikest
- 5 **Şems** itmez dilleri ber-dār ol cādū-nigāh
Var ise olmış kemend-i zūlfī çengālī şikest

- 1 Ḥāl-i ' anber-būy bālā ' arız-ı gül-fām pest
Görinür bir vech ile ḥāl-i ' abīr-endām pest
- 2 İki cevherdir mu' ādil birbirine şubḥ u şām
Çeşm-i ' ibret-bīne ammā şubḥ bālā şām pest
- 3 Ğamzesi bālā gelür zülfinden ol şūḥuñ dile
Tīg bālādır şikār-ı şayd-gāha dām pest
- 4 Mürtefi' yerdir bülend-eyvān-ı cāh-ı bī-beḳā
Külbe-i cāy-ı ḳarārı olsa da encām pest
- 5 Böyle itmezdi zuhūr ey **Şems** lā-būd olmasa
Bezm-i ḳudretde serīr-i mey bülend ü cām pest

(74) OE1: 21b, KE2: s.18.

5 zūlfī: zūlf-i KE2.

(75) OE1: 21b, KE2: s.17.

- 1 Olmuşam bir bezme maḥrem k'anda olmuş yār mest
Nūş-ı şahbā eylemiş ol ğamzesi ḥün-ḥār mest
- 2 Dīde-i maḥmūr-ı yāri gördüm olmuş gūyiyā
Bir gül-istān içre iki nergis-i bīmār mest
- 3 Bāde-i la' liñ hevāsı zülfüñe ey şāh-ı ḥüsn
Nice biñ Manşūr u Şibli eylemiş ber-dār mest
- 4 Şadmesinden sūz u ser-gerdān olur mīnā-yı çarḥ
Fūrḳatīñle eylesem bir āh-ı āteş-bār mest
- 5 Sāk-ı devrān itmiş dehre bir mey mā-ḥazar
Kim yaṭurlar ḥākde maḥmūrı hep bī-zār mest
- 6 Cām-ı gülden nūş idüp gül-zārda şahbā-yı aşḳ
Eylemiş berhem-zede müjgānın olmuş ḥār mest
- 7 Biri mest-i cām-ı ğafletdir biri mest-i ğurūr
Ġāfil-i ḥābīde mest ü āḳıl-i bīdār mest
- 8 Bezm-i aşḳ içre ğam-ı rüz-ı ḥesābı kim çeker
K'anda olmuş rind ü sākī mest ü hem ḥammār mest
- 9 **Şems** bir mey-ḥāneniñ ser-ḥalka-i rindānyam
Kim melāmet ehli mest ol ḥānede ebrār mest

(76) OE1: 21b, KE1: s.85, OE2: 11a, S1: 10b, ALM: 18a.

3 Manşūr u: Manşūr-ı KE1.

4 sūz u: sūz-ı KE1 // āteş-bār: āteş-pāre OE2.

6 berhem-zede: bir ğam-zede KE1.

8 -KE1.

mest ü: mest OE2.

9 bir: bu KE1.

- 1 Nağd-i eşkim ideli hūn-ı rehīn-i yāķūt
Görinür dürr-i yetīm içre şemīn-i yāķūt
- 2 Kerbelā vāķı' asın fehm ile oldı dīl-hūn
Mā' u tīn içre iken seng-i defīn-i yāķūt
- 3 Kurre-i a' yan-ı şāh-ı Necef'e ağladı kan
Her kimiñ olmış ise tıynetī tīn-i yāķūt
- 4 Rū-nümā olmaz idi āyīne-i vech-i Celāl
Olmasa reng-i ruķuñ nūr-ı cebīn-i yāķūt
- 5 Şerm ile zūlf-i ruķuñdan düşüp āteşlere müşg
Ejder-istān-ı belā oldı kemīn-i yāķūt
- 6 Dāğ-ı gül-reng-i maħabbetle tenim oldı tamām
Kaşr-ı pūr-manzara-i huld-ı berīn-i yāķūt
- 7 Hūkm-i ' aşķıñla Süleymān-nijād-ı tab' ım
Cevher-i mūhri ider faşş-ı nigīn-i yāķūt
- 8 Yā Hüseyn eşk-i maħabbetle tebāh eyle beni
K'āb u tāb ile olur seng-i bihīn-i yāķūt
- 9 Feyz-i cūy-ı himem-i Kāzım-ı Dānā ile **Şems**
Oldı reşk-āver-i gül-zār-ı zemīn-i yāķūt

- 1 Bāde-i āteş-figen la' l-i leb-i hāmār-ı dost
Şem' -i tarķ-ı encümen nūr-ı ruķ u ruhsār-ı dost

(77) OE1: 22a.

(78) OE1: 22b.

- 2 Bâğ u ağ-ı hüsne şimşād-ı kadd u lāle-ruḡ
Gül dehen sünbül semender ṭurre-i ṭarrār-ı dost
- 3 Kays şhrinde Felātūn-ı raşad-bīn-i ḡired
Āḡu-yı deşt-i Ḥoten sevdā-ger-i kuh-sār-ı dost
- 4 Sāye-bān ebrūları Mışr-ı melāḡat hüsne
Yūsuf-ı gül-pīrehendir dīde-i ḡūn-bār-ı dost
- 5 **Şems** zulmet-gāh-ı deyr-i ‘ aşkı seyrān eyledim
Hep Ḥalīl-i büt-şiken dil-beste-i zūnnār-ı dost

79

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Taḡt u tācından bürünmiş tiğ ü ḡançer zūlf-i dost
Ġālibā olmış serīr-i ḡüsne server zūlf-i dost
- 2 Pādişāh-ı Çīn yā şāhı sevād-ı a‘ zamiñ
‘ İṭr-ı şāhīden giyer müşgīn-efser zūlf-i dost
- 3 Yā perīlerdir ki zabṭ itmiş sevād-ı a‘ zamı
Hep teşekkül itmiş olmış mār-peyker zūlf-i dost
- 4 Bir civān-baḡt-ı Ḥıṭā’yı dirdim itmezdim ḡaṭā
Ger ziyāret Yeşrib’i itseydi mi‘ cer zūlf-i dost
- 5 Ejdehādır ṭurresi kendi Kelīmu’llāh kim
Ḳaddine olmış ‘ aşā-mānend hem-ser zūlf-i dost
- 6 Ḥasretinden sīnesi ḡūn oldu müşg-i ezferiñ
Oldığı-çün çeşm-i āḡuya ber-ā-ber zūlf-i dost
- 7 Nāra yakup göklere şavurmağa dūd-ı dilin
‘ Anberi bezminde her şeb kıldı micmer zūlf-i dost
- 8 Var ise oldur yine ‘ Ankā-yı Ḳāf-ı evc-i cāh
Kim cihān-ı ḡüsne açmışdır dü-şeh-per zūlf-i dost

- 9 Kerem iderse bir nefes āhım nesīmi ey **Şems**
Dür yerine bâğa serper sünbül-i ter zülf-i dost

80

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Rûz u şeb yek-dil ber-â-berdir nigāh-ı çeşm-i dost
İki öz vāhid birāderdir nigāh-ı çeşm-i dost
- 2 Qaralardan geçmiş itmiş kişver-i Rûm'a sefer
Gūiyā sevdā ne serverdir nigāh-ı çeşm-i dost
- 3 Pertevinden iktibās eyler felekde mihr ü māh
Nûr-ı ' ayn-ı çarh-ı çenberdir nigāh-ı çeşm-i dost
- 4 Tarfetü'l-' ayn içre eyler bām-ı ' arşı cılve-gāh
Nûrdan dem-keş kebûterdir nigāh-ı çeşm-i dost
- 5 Bezmine kılmış nice hūnīn müje āhū şikār
Öyle bir hūnī gāzanferdir nigāh-ı çeşm-i dost
- 6 Her dil-i çālāk çengālinden olmuş sine-çāk
Minqar-ı tūṭī-i şekerdir nigāh-ı çeşm-i dost
- 7 Eylemiş çeşm-i gāzāla bāl u perinden müje
Tīr-i cādū-yı fūsūn-gerdir nigāh-ı çeşm-i dost
- 8 Bāreka'llāh eylemiş te'sīr qalb-i zāhide
Demren-i dil-sūz mermerdir nigāh-ı çeşm-i dost
- 9 Lānesin kūh-ı Bedaḥşān eylemiş hūn-ı şikār
Murğ-ı şeh-bāz-ı sitem-gerdir nigāh-ı çeşm-i dost
- 10 **Şems** gördüm revzen-i kaşr-ı tecelliyātda
Hem-ser-i Nāmūs-ı Ekber'dir nigāh-ı çeşm-i dost

- 1 Neş'e-i hamr-ı ezelden olmuş aḥmer çeşm-i dost
Şanki gül-zār-ı eleste iki gül-ter çeşm-i dost
- 2 Pençe-i müjgān-ı ḥūnīn içre olmuş gūyiyā
Pençe-i Ḥaydar'da iki cām-ı kevşer çeşm-i dost
- 3 Yā iki şeh-bāz-ı şayyād-ı şikār-ı murğ-ı cān
Şaff-ı müjgānından itmiş bāl u perler çeşm-i dost
- 4 Yā ki olmuş āsumān-ı ḥüsn içinde mihr ü māh
Nūr-ı bīnişle ider dehri münevver çeşm-i dost
- 5 Yā iki revzen Celāl ile Cemāl-i Ḥazret'e
Oldı bu vech ile nūr-ı Ḥaqq'a mazhar çeşm-i dost
- 6 Gāh medd eyler nigāhın gāh ḥayret ile mest
Şāhid-i dīdār u **mā-zāğa'l-başar** fer çeşm-i dost
- 7 Kāfire şalsa nigāhın mazhar-ı imān ider
Eylemiş tīg-i nigāhın tīg-i Ḥaydar çeşm-i dost
- 8 Cevher-i bīnişde birdir şūretā ammā iki
Mazhar-ı esrār-ı Allāh u peyam-ber çeşm-i dost
- 9 Bezmine ey **Şems** çārūb eyledim müjgānımı
Ḥamdü li'llāh kim nigāhımla ber-ā-ber çeşm-i dost

- 1
گر بنزد قامت دلدار طوبی کوتهیست
لیک در وعد وصالش روز فردا کوتهیست

(81) OE1: 23a.

(82) OE1: 23b.

1 Türkçesi: "Sevgilinin boyuna göre Tuba ağacı kısa ise de ona kavuşma vadi için yarınki gün çok kısadır."

- 2 شاهد مطلبکه آن سرویست زین گلشنسرا
دامنش در برگرفتن دست مارا کوتهیست
- 3 دستگیر حلقه زنار زلفم در نیاز
حلقه درگاهرا دستم خدایا کوتهیست
- 4 کشتی مارا هوای عشق زان دریا نباشد
کز حبایش چون حبابی هفت دریا کوتهیست
- 5 همت بالاروان اندر قیام از سرگذشت
همت دونان چون اصلش سراپا کوتهیست
- 6 بان لب یاقوت رمان کی بود یکسون گل
آنکه در قیمت گل از یاقوت حمرا کوتهیست
- 7 شمس ارباب نظر بیند که اندر چشم تو
قاب قوسین از بروان دو بالا کوتهیست

83

mef'ulü mefā'ilü mefā'ilü fe'ulün

- 1 دارم سخن راز بدلدار دهن نیست
معنی سخن را بشناسیم سخن نیست
- 2 بار خلع زهد و تورع نگشاییم
با تیغ نگاه تو شهیدیم کفن نیست

- 2 Türkçesi: "Gülşen sarayının bir servisi olan o arzulanan sevgilinin eteğini tutma konusunda elimiz kısadır."
- 3 Türkçesi: "Yalvarma konusunda zülûf zünnarının halkasını tutuyorum ben. Allahım! Dergahın halkasını tutmak için ellerim kısadır."
- 4 Türkçesi: "Bizim gemimiz yedi denizin dalgasından az olan aşk denizinde yüzmeyi istemez."
- 5 Türkçesi: "Yüksekten gidenlerin himmeti kıyamda başından vazgeçmektedir, alçakların himmeti ise asılları gibi baştan sona kısadır."
- 6 Türkçesi: "Kıymet bakımından kırmızı yakuttan düşük olan gül ne zaman kırmızı yakuta benzeyen dudakla eşit olur."
- 7 Türkçesi: "Ey Şems! Nazar sahipleri gözlerinde kabe kavseynin iki yüksek kaştan daha düşük olduğunu görürler."
- (83) OE1: 23b, S1: 45a, ALM: 22a.
- 1 S1. بشناسیم و: بشناسیم
Türkçesi: "Sevgiliye sırlarımı ağzım olmadan söylerim, söylediğim sözlerin anlamını söz olmadan anlarız."
- 2 S1. شهیدیم و: نگشاییم // ALM
Türkçesi: "Biz züht ve takva yükünü taşımayız, biz senin bakış kılıcınla kefensiz şehit oluruz"

3	ما از وطن خویش جداییم و غریبیم این طرفه که در غربت ما جز ز وطن نیست
4	ما بی سر و پاییم و بجایی نك و پوییم بی صبح و مساییم که زو وقت و زمین نیست
5	چندان بود عشاق جوانبخت درین دیر يك عاشق خوشگوی چو من پیر کهن نیست
6	من حامل اسرار بلالیم بشهادت گلبنانك لبم بانگ خداییست زمن نیست
7	منصور زمانم که در آن دار اناالحق جز معشر منصور گشاینده رسن نیست
8	آنان که بوحدهت همه او گفت بحق گفت جز از همه او هر دوجهان ما و تو من نیست
9	من دست و لسان و بصر و سمع خدایم او دارد و او گوید و او ببند و من نیست
10	هر سیز گیاه آیت توحید او بودند در نظره ما لاله و گل برگ و چمن نیست
11	ما گلشن اصلیم و گلستان تجلیم ای شمس ز هستی او فردوس و عدن نیست

-
- 3 Türkçesi: “Biz kendi vatanımızdan uzağız ve garibiz, bu gurbet ellerde vatan dışında sevgilimiz yoktur.”
- 4 زمین: S1, ALM.
Türkçesi: “Biz başsız ve ayaksız halde bir yerlere koşturmaktayız, zamana ve mekâna ihtiyaç duymayan sabahsız ve akşamsızlarız.”
- 5 Türkçesi: “Bu dünyada o kadar çok talihli âşık var da benim gibi yaşlı bir âşık yok”
- 6 S1 ve ALM’de 7. beyit.
Türkçesi: “Ben ezan okuyan Bilalin sırrını taşıyorum, dudağımdan dökülen gülbanklar Tanrıdandır, benden değildir.”
- 7 S1 ve ALM’de 6. beyit.
Türkçesi: “Zamanın ene’l-Hak darağacındaki Mansurum ben, Mansur için toplanan topluluk dışında halat açık değil.”
- 8 S1 ve ALM’de 9. beyit.
S1. در دوجهان: هر دوجهان // ALM غیر: جز.
Türkçesi: “Vahdetle “*her şey O’dur*” diyenler doğru söylediler. Her iki dünyada “*her şey Ondadır*” dışında biz, sen ve ben yoktur.”
- 9 S1 ve ALM’de 8. beyit.
Türkçesi: “Ben Tanrının eli, lisanı, gözü ve kulağıyım; O tutar, O söyler, O görür, ben değil.”
- 10 -ALM.
Türkçesi: “Bütün yeşil otlar O’nun tevhidine delildir, bizim gözümüzde onlar lale, gül, yaprak ve çimen değildir.”
- 11 -ALM.

- 1 Hūn-ı dil çeşmim idüp reng-i rehīn-i yāķūt
Görinür kaṭre-i eşkimde cebīn-i yāķūt
- 2 La' l-i cān-baḥş-ı ḥaṭ-āverdeñe mānend olamaz
Olsa da mühr-i Süleymān nigīn-i yāķūt
- 3 Fem-i gül-bergiñe reşk ile yuṭup ḵan-ı la' l
Lāl olup ḵaldı taḥayyürde defīn-i yāķūt
- 4 Yaķışur rüy-ı ' araķ-nākiñe olsa teşbīh
Buzlı bir gevher-i rengīn-terīn-i yāķūt
- 5 Āb u tāb-ı fem-i gül-cāmīña beñzer diyemem
Ne ḵadar şāf ise de mā' -i ma' īn-i yāķūt
- 6 Göremem ḥayret-i dīdār ile ser-mest olalı
İdemem fark nedir seng ü şemīn-i yāķūt
- 7 Māye olmuş ḥaṭ-ı ruḥsārīñ içün ey meh-i sebz
Birleşüp āb-ı zümürred ile tīn-i yāķūt
- 8 Nev-bahār-ı şiyem-i Kāzım-ı nāzım ile **Şems**
Beñzedi şaḥn-ı gül-istāna zemīn-i yāķūt
- 9 Mātem-i şāh Hüseyn ile idüp ḥāke eşer
Eyledi ḵanlı yaşım seng-i bihīn-i yāķūt

Türkçesi: “Biz asliligin gül bahçesiyiz ve tecelli bahçesiyiz; Ey Şems! O’nun varlığından (kasıt) Firdevs ve Adn cenneti değildir.”

(84) OE1: 24a, OE2: 11b, S1: 10b, ALM:18b.

5 āb u tāb-ı fem-i: āb-ı tāb-ı leb-i OE2; āb u tāb-ı leb-i ALM.

- 1 Pür-çin-i ebruvân şaf-ı müjgân bülend ü pest
Saht-ı kemân u nâvek ü peykân bülend ü pest
- 2 Hâl-i siyâh u çâh-ı zenaḥdân-ı dil-rubâ
Râz-ı nihân u genc-i dil ü cân bülend ü pest
- 3 Faşl-ı bahâr-ı vaşl u zem-istân-ı hecr-i yâr
Bâğ-ı cinân u vâd-i nîrân bülend ü pest
- 4 Âh u figân-ı dilimde derûnumda ʿaşk-ı dost
Dûd-ı nihân u âteş-i sûzân bülend ü pest
- 5 Mihr-i şabâ ider şeb-i târîki mużmaḥîl
Nûr-ı ʿıyân u cehl-i firâvân bülend ü pest
- 6 İlham-ı Hakk’a dil-i şadef u lü’lû’ süḥan
Ebr-i nîsân u kulzüm-i ʿummân bülend ü pest
- 7 Kilk-i şanev-hırâm u ḥaṭ-ı şîr-i ṭab-ı **Şems**
Serv-i revân u tarḥ-ı gül-istân bülend ü pest

- 1 Olalı mest-i ḥired-sûz-ı müdâm-ı ḥayret
Görinür ṭâs-ı felek çeşmime câm-ı ḥayret
- 2 Nâr-ı Nemrûd-ı firâkı nigeḥ-i ehl-i dile
Gül-şen-i vuşlat ider **berd ü selâm**-ı ḥayret

(85) OE1: 24a, KE2: s.17.

2 siyâh u: siyâh-ı KE2 // dil u: dil-i KE2.

3 vaşl u: vaşl-ı KE2.

6 nîsân u: nîsân-ı KE2.

7 revân u: revân-ı KE2.

(86) KE1: s.205.

- 3 Olmadı silsile-cünbân-ı dile cāy-ı qarār
Mevc-i zülf-i siyeh-i şāhid-i kām-ı hayret
- 4 Hayretim ol ki beni maṭlab-ı hayretde qorı
Fehm oldukça mezāyā-yı kelām-ı hayret
- 5 İştiyāk-ı dil-i bī-kām nedir fehm idemem
Cāy-ı temkīn ise ger şadr-ı maḳām-ı hayret
- 6 ‘Aşk ehli bulamaz Ka‘be-i maḳşūda vuşūl
Reh-güzār olmaz ise bāb-ı selām-ı hayret
- 7 **Şems** var ise rusūhuṇda ifākat bilemem
Lā-tenāhīdir ebed-ḥīz-i devām-ı hayret

87

Kıṭ‘a

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

کوزهٔ خمر ازل چشم دو بینای منست
هم کسی مست ابد خیز دو صهبای منست
آن شهبازہ اشهب که شدم در قفس
بر سردوش سروشان سما پای منست

88

Kıṭ‘a

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

اصلت ای مرد شکم خوار چو مست خاکست
طینت جسم تو چرکاب ره بی پاکست
زین چرک باب تجرد بخدا سینه بشوی
ور نه چون کهنه سیو دار قرات خاکست

(87) OE1: 24b.

Türkçesi: “Benim gören gözlerim ezel şarabının testisidir, herkes benim o iki şarabımdan körkütük sarhoş olur. Ben kafeste tutsak olmuş beyaz bir doğanım ki ayaklarım semavi meleklerin omuzları üstündedir.”

(88) OE1: 24b.

Türkçesi: “Ey pisboğaz! Senin aslın toprak sarhoşluğudur, senin cismindeki karakter temiz olmayan yolun çamurudur. Tecerrüd kapısında var ve gönlünü pisliklerden temizle; aksi halde eski bir testi gibi senin duracağı yer kara topraktır.”

89

Ḳıṭ‘a

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

پای این کهنه رباط ای دل دانا آبست
بیستون آمده سقش و رهش بی بابست
کی بود بر سر پر مغز چنین جای پناه
و رنه دارین کلبه نشینان هم در خوابست

90

Ḳıṭ‘a

mefā‘ilūn fe‘ilātūn mefā‘ilūn fe‘ilūn

نظام عشق پسین عقول انسانست
که ذوق وصل خدا در بلای هجرانست
دواکند به دوا درد را حکیم و حکیم
کند بدر که حکیم هم حکیمانست

91

Ḳıṭ‘a

mef‘ulū mefā‘ilū mefā‘ilū fe‘ulūn

آن مرد که سامان کش این کلاهست
شاهست بدیوان خدا عرش پناهست
از شمس با قرار ز دل سر علی یافت
هم شاهد انوار محمد والا هست

(89) OE1: 24b.

Türkçesi: “Ey akıllı gönül! Bu köhne kervansarayın dibi sudur, tavanı sütunsuz ve yolları kapısızdır. Bu kadar özlü bir yer nasıl sığınak olabilir, aksi halde iki dünya oturanlar için bir uyku yeridir.”

(90) OE1: 24b.

Türkçesi: “Aşkın kuralı insan aklının sona ermesidir ki, Allah’a ulaşmanın zevki ise ayrılık belasındadır. *Hakim, hakim* zikri dertlere deva olur.”

(91) OE1: 24b.

Ḳıṭ‘anın tercümesi yapılamamıştır.

- 1 Dehenim eylesesün ol leb-i gül-fām ile baḥş
Köhne sūfāl idemez bāde ṭolu cām ile baḥş
- 2 Sözleriñ āb-ı ḥayāt olsa lebiñ altun oluḡ
Zāhidā eyleme ḥammār-ı mey-āşām ile baḥş
- 3 Nām-ı nīgū ile şöhretdesin ey cāhil-i ‘aşḡ
Eyleme ‘ālim iseñ ‘āşıḡ-ı bed-nām ile baḥş
- 4 Kesmeden lāfını ḥışm eyleme āḡāz-ı kelām
Eyle ḡanūna nazār eyleme dūşnām ile baḥş
- 5 Pençe penç birbirine girmiş o zūlf ü ḡamze
Mār-ı bī-ḡüft ü şenīd itmede şamşām ile baḥş
- 6 Eylemez nuṭḡ u ḡayāliyle ḡıyābında ḡuşūr
Cūhelā itmege dāniş-ver-i ‘allām ile baḥş
- 7 Ol Nerīmān ki o çeşm-i siyeh ḡamze-ṭırāz
Cānlar almaḡda ider ḡançer-i Behrām ile baḥş
- 8 Ṭutılur dil söz açıldıkda ḡam-ı zūlfinden
Murḡlar eyleyemez mūdān olan dām ile baḥş
- 9 Birisi nūr biri zūlmete mazhar ey **Şems**
Neyyir-i şubḡ-ı şafā eylemez aḡşām ile baḥş

- 1 İdemez sāḡar-ı şahbā leb-i cānān ile baḥş
Lāle-i ḡūn-dil itmez gül-i ḡāndān ile baḥş

(92) OE1: 25a.

(93) OE1: 25a, S1: 45a.

2 sebḡat-i: sebaḡ-ı S1.

7 şeker-ḡār: şeker-ḡāy S1.

- 2 Sebkat-i fitne vü efsûnda zülf-i siyehiñ
İder ol ğamze-i cādū ile biñ cān ile baḥş
- 3 Haṭṭ-ı ḥüsnüñle ne ğam lāl ise mecmū‘ a-i dil
Levh-i muşḥaf ide mi âyet-i Qur‘ân ile baḥş
- 4 Bula faşşında nice devr-i Süleymân vücūd
İtse cān-baḥş-ı lebiñ mühr-i Süleymân ile baḥş
- 5 Kāmeti yaya döner nāvek-i müjgānıñda
Rüstem-i Zāl eger kılsa Nerīmān ile baḥş
- 6 Ehl-i taḳlīd getirmez dil-i pür-cūşuma tāb
Ditrer cūy-ı revān eylese ‘ummān ile baḥş
- 7 Tıtlur nāy-ı şeker gibi yine nisbet ile
İtse tūtī-i şeker-ḥ̣ār eger insān ile baḥş
- 8 Yansa yakılsa eger şubḥa kadar şem‘ idemez
Āyet-i nūr okuyup mihr-i dıraḥşān ile baḥş
- 9 Heft deryā ola müstağraḳ-ı tūfān-ı sirişk
İtse ḥasretde eger dīde-i giryān ile baḥş
- 10 Reşḥası kevşer olur yār lebi vafında
Şems iderse ḳalemim çeşme-i ḥayvān ile baḥş

94

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Hevā-yı lebleriñdir āh-ı āteş-bārıma bā‘ iş
Hezārım ğonce-i şad-bergiñ oldı zārıma bā‘ iş
- 2 Ḥayāl-i ‘uḳde-i sevdā-yı zülf-i hinduvānıñdır
Şikenc-i pīç [u] tāb-ı rişte-i efkārıma bā‘ iş
- 3 Temāşā-yı cemālīñ hād‘i dīdār-ı mutlaḳdır
Benimçün küfr-i zülfüñ oldı istiğfārıma bā‘ iş

- 4 Zamm-ı zencîr-i zülfüñ neşne'-i gül-câm-ı la' liñdir
Melâmetle benim mestâne-vâr eṭvârıma bâ' is
- 5 Seniñ dil-teng ü pür-hûn oldığıñdır ğonce-veş ey **Şems**
Benim bu gül-şen içre fâş olan esrârıma bâ' is

95

Bahr-i Tevhîd*

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

- 1 Meş' al-i âhıñı mişkât-ı dile eyle sirâc
Çeşm-i câna görinür beyt-i vişâle minhâc
- 2 Pey-rev ol kâfile-sâlâra reh-i vaḥdetde
Ġam-güsârâne vü merdâne mişâl-i ḥuccâc
- 3 Cem' -i ezdâd iledir ma' rifet-i vaḥdet-i Hâk
Zulmet-âbâd ile vaḥdet gibi nûr-ı vehhâc
- 4 Sırr-ı tevhîd-i Hudâvend'e olursañ mazḥar
Bir olur ' azb-ı fûrât ile saña milḥ-i ücâc
- 5 Nûr-ı vâḥidden olup cümle mezâhir zâhir
Görinür ḳulzüm-i ' ummânda gûyâ emvâc
- 6 Gerçi her mevc sükûnında ider baḥre rücû'
Lîk olmazsa ṭahâretten egerçi iḥrâc
- 7 Olsa mevcîñ ḳoḳusu ṭa' mı daḥi rengi ḥabîş
Rûy-ı deryâdan ider ḳa' ra rûsûb u îlâc

(95) OE1: 25b, KE1: s.26, OE2: 13a, S1: 45b, KE2: s.107, ALM: 24b.

(*) OE2, S1.

5 vâḥidden: vaḥdetden OE2, S1, ALM.

6 sükûnında: sükûnetde KE1.

8 ezmân-ı: ezmân u OE2, S1.

10 dökülüp: dökülür OE2, S1, ALM // seccâc: seccâc OE1, KE2.

11 KE1, OE2, S1, KE2 ve ALM'de 12. beyit.

iseñ: isen OE1, KE1 // idersin: idersin KE1; idesin ALM / ne iseñ: ne isen OE1, KE1.

12 KE1, OE2, S1, KE2 ve ALM'de 11. beyit / idesin: idesin KE1, ALM.

13 derdiñe ḳıl: ḳıl derdiñe KE1.

- 8 Devr-i ezmân-ı taḳallüble o mevc-i mersûb
Çekilür tâ çeh-i ğayyâya bulur ‘umḳ-ı fıccâc
- 9 Merkez-i nârı geçüp arzdan eyler nebe‘ân
Nice biñ cûy-ı revân ile bulup istidrâc
- 10 Tûl-ı ezmânda çeküp anı şehâb-ı rahmet
Dökilüp bahre olur mâ‘-i ṭahûr-ı şeccâc
- 11 Âdem olmaz iseñ âdem gibi yevm-i ‘araşât
Fehm idersin ne iseñ ḥaşre gelince evfâc
- 12 Âdem-i kâmil olup kesb-i ṭahâret ile
İdesin nûr gibi ‘âlem-i ḳudsa mi‘râc
- 13 Ey olan şûret-i âdemde behâyim-sîret
Ḥastasın derdiñe ḳıl ṭıbb-ı şerî‘atle ‘ilâc
- 14 Eyle laḥt-i cigeriñ nâr-ı ‘ibâdetle kebâb
Ġam yiyüp nân-ı riyâzet ile ṭut ḳarniñi aç
- 15 Nûş idüp tezkiye-i nefis ile şahbâ-yı ṭahûr
Zencebîl-i mey-i tevḥîd ile ta‘dîl-i mizâc
- 16 Âteş-i ‘aşḳ ile tennûr-ı dile âteş yak
Eşkiñi ḥûn-ı cigerle döküp it istimzâc
- 17 Hâven-i çillede eczâ-yı vücûduñ maḥv it
Âb-ı rahmet ile ḳıl pûte-i dilde ezvâc
- 18 Geçür inbîḳ-i tecellîden anı hep rûḥ it
Rûḥ-ı Loḳmân’ı idersin o zaman istiḥrâc
- 19 Maraḫ-ı ḳalbe o rûḥ ile bulursın çâre
Budur ol rûḥ ki oldı aña Loḳmân muḥtâc
- 20 Ya‘nî kim rûḥ-ı izâfiye olursın vâşıl
Açılur bâb-ı semâ zâhir olurlar ebrâc

- 21 Çeşm-i haḳ-bîn ile lâhûtı idersin seyrân
Selsebîl ırmağı zevḳinde bulursın intâc
- 22 ‘İlm-i şâfi-i Muḥammed’le bulursın ‘irfân
Nûr-ı îmânıñı tenvîr idüp nûr-ı zücâc
- 23 Virilür hulk-ı ‘azîm ile şerâb-ı kâfûr
Bâğ-ı firdevsde yersin melekûtî dürrâc
- 24 Rütbe-i nûrun ‘alâ-nûra olursın vâşıl
Nûr-ı dîdâra teşerrüfle idüp istibhâc
- 25 Vaḥdeti şer‘ ile gör âyete baḳ varsa gözün
Yohsa a‘ mâ olarak haşr olacaḳsın gözün aç
- 26 Baḫr-i tevḫîdi saña yazdı müberhen kalemim
Ḥavz-ı çirk-âbda ha baḫr diyu atma ḳulac
- 27 İ‘ tiḳâdında gözet vaḥdeti olma müşrik
‘Ameliyyâtta şer‘ e uyup olma leccâc
- 28 Mağz-ı Ḳur’ân-ı ḫaḳîḳatdır anıñ şûreti şer‘
Şer‘ dir Ḥaḳḳ’a ḫaḳîḳatle vuşûle minhâc
- 29 İtme şek olmasına rûḫ-ı ḫabîşin ifrâz
Rûḫ-ı küllî-i muḳaddesden olup istiḫrâc
- 30 Bulsa vaḥdet iki deryâ odur ‘ilmü’llâh kim
Eyleye yek-dîğ erinden anı ‘aynen iḫrâc
- 31 Bâğ-ı vuşlatda muḳarrebden olanlar ey **Şems**
Buldılar bâde-i tesnîm ü raḫîḳ ile mizâc

20 olurlar: olur OE1.

22 idüp: ide OE2.

25 OE2 ve KE2’de makta beyti 25. beyitte bulunuyor / âyete: âyineye KE1.

30 kim: ki S1, ALM.

- 1 İdeyim dirseñ eger ‘aşk-ı dil-i zāra ‘ilāc
‘Aşkdan ğayrı ne var ise anı kıl tārāc
- 2 Cismini kıldı Nesīmī kadem-i ‘aşka bisāt
‘Ihn-ı menfūş gibi atdı Hüseyn-i Hallāc
- 3 Revzen-i kaşr-ı tecellī olur ol dāğ saña
Haḡ belāsı oḡına sīneñi eyle amāc
- 4 Oldı merdān-ı Hudā gerçi erenler şāhı
Kimisi terk-i cihān itdi kimi taht ile tāt
- 5 ‘Āşıkān kim çekilür beyt-i vişāl-i Haḡḡ’a
Ḳāfile ḡāfile mānend-i ḡatār-ı huccāc
- 6 Gördi zulmet-kede-i dilde Hudā envārın
Āteş-i ‘aşk ile her kim ki uyandırdı sirāc
- 7 ‘Ayn-ı vaḡdetle nigāh itseñ olur ‘azb-i fūrāt
Dīde-i farḡ ile meşhūduñ olan milḡ-i ücāc
- 8 Kesb-i kār ile bu kār-ḡānede bul Haḡ ḡapusın
Yohsa bī-vāye ḡalup ḡalḡa olursın muḡtāt
- 9 Kesb-i kār it de yine eyle tevekkül Haḡḡ’a
Şoñra bī-ḡāre ḡalursın bu ni‘ am-ḡānede aḡ
- 10 Kār-ı dünyā gibi ‘uḡbā daḡı hep kesb iledir
‘İrfān zümresi ‘indinde budur bil minhāc
- 11 Kim olur merci‘-i aḡlīsine rāci‘ o bilür
Haḡḡ’a sultān-ı nübüvvet nice buldı mi‘ rāc
- 12 İtme tedbīrde taḡşīr ü inan taḡdīre
Pend-i **Şems**’i işidüp olma Hudā’ya leccāc

- 1 Göñül bâb-ı Hudâ'ya gel tarîk-i mâ-sivâdan geç
Serây-ı lî-ma' a'llâha buyur çün u çerâdan geç
- 2 Rükûb eyle küheyl-i ' aşka irhâ-yı ' inân eyle
Diyâr-ı vahdete bu cîsr-i keşret-intimâdan geç
- 3 Kâmer-veş iktibâs-ı nûr idüp şems-i haqîkatden
Semâ-yı lâ-mekâna menzil-i arz u semâdan geç
- 4 Eger merdâne yâr-i pür-vefâyı bulmak isterseñ
Zen-i mekkâre-i dünyâ-yı dün-ı bî-vefâdan geç
- 5 Çıkup kayd-ı tabî' atden irersin menzil-i rûha
Mişâl-i berķ-i hâtîf perde-i nefis ü hevâdan geç
- 6 Bekâ-yı Hâķ ile bâķî olam dirseñ sülûk eyle
Şafâ-yı nev-bahâr-ı gül-şen-i dâr-ı fenâdan geç
- 7 Dilerseñ mahrem-i âl-i ' abâ olmak ' abâ-puş ol
Mezâķ-ı ' izzet-i nefsi koyup kût u kabâdan geç
- 8 Ya va' d itme ve yâhud itdigiñ va' de vefâ eyle
Sözünde şâbit ol merdâne ol kizb u riyâdan geç
- 9 Nigâh-ı iltifâtıñdır seniñ maţlûb olan yoĥsa
Dimez ' aşık saña ey dost bu cevri ile cefâdan geç
- 10 Saña besdir temâşâ-yı cemâl-i nûr-ı Hâķ ey **Şems**
Bahâ 'e'd-dîn gibi seyr-i cemâl-i pür-behâdan geç

I

Hulûş-ı kalb ile tã' at idüp zâhid riyâdan geç
 Şerâb-ı 'aşk ile ser-mest olup çün u çerâdan geç
 Bulup kalb-i selîmi māl u cāh-ı bî-beķâdan geç
 Bırak lāf u güzāf-ı bî-mezākı iddi' âdan geç
 Dehân üzre urup mühr-i sükûtı müdde' âdan geç
 Erenler kalma taķlîd içre vaz' -ı nâ-revâdan geç
 İrüp taķķîķa bul tevķîd-i Mevlâ'yı sivâdan geç

II

Ṭarîķatde tedârik her ne rütbe eyleseñ şoķbet
 Fütûhât u Füşüş u Hîkmet ile eyleseñ ülfet
 Lisâniñla idersin vaķdet-i Hâķķ'ı hemân müşbet
 Muķarrerdir yine sende ser-â-ser perde-i ğaflet
 Vücûd-ı Vâķidi vicdân için rü'yet gerek rü'yet
 Erenler kalma taķlîd içre vaz' -ı nâ-revâdan geç
 İrüp taķķîķa bul tevķîd-i Mevlâ'yı sivâdan geç

III

Olar kim rü'yet-i dîdârı bilmez mest-i ğafletdir
 Şanurlar rütbe-i 'ilme'l-yaķîni 'ayn-ı rü'yetdir
 Behey ğāfil 'ilm başka vu rü'yet başka hâletdir
 Olur mı 'ayn-ı mesmû' ol ki meşhûd-ı başîretdir
 Düşüp nîrân-ı hicrâna şanursın bâĝ-ı vuşlatdır
 Erenler kalma taķlîd içre vaz' -ı nâ-revâdan geç
 İrüp taķķîķa bul tevķîd-i Mevlâ'yı sivâdan geç

IV

Erenler kim velâyet kişverinde oldılar sultân
 Kimisi Şeyķ-i Ekber'dir kimisi Şadr-ı Dîn- 'unvân
 Yazup bir 'ilmi ânlar tûtalum sen eylediñ îķân
 Alursa ânlar ol 'ilmi eger farz idelim bir ân
 Ne ķalur sende inşāf it idüp Allāh için iz' ân

(98) OE1: 27a, OE2: 14b, S1: 47a, KE2: s.145, ALM: 27b.

I iddi' âdan: müdde' âdan S1 // müdde' âdan: iddi' âdan S1, ALM.

II Füşüş u: Füşüş-ı OE1, KE2 // ser-â-ser: ser-â-pâ KE2.

III bâĝ-ı vuşlatdır: 'ayn-ı vuşlatdır S1, ALM.

IV it: eyle KE2.

Erenler alma taqlid ire vaŹ -ı n-revdan ge
İrp ta bul tevid-i Mevl'yı sivdan ge

V

İdersin Źret-i irŹdda ifl-i dnyyı
DŹnmezsin su 'l-i maŹer  ta' zb-i ' ubyı
Olup mŹrif o dem kim zv idersin aŹr-ı Źuryı
Źu' rudan ider z'il ud ol ' ilm-i ra' nyı
alup mnend-i ayvn idemezsin zkr-i Mevl'yı
Erenler alma taqlid ire vaŹ -ı n-revdan ge
İrp ta bul tevid-i Mevl'yı sivdan ge

VI

Eger insn ise taqlid iinde dŹme tayide
ar-i Cst  cda eyleyp dmn beride
Bulup bir merd-i a'ı marem ol andan mevcide
Seni bir ' leme iŹl ide kim grmemiŹ dide
İrersin b-ser  p ol zmn t avr-ı tevide
Erenler alma taqlid ire vaŹ -ı n-revdan ge
İrp ta bul tevid-i Mevl'yı sivdan ge

VII

ar-i vuŹlata ey **Źems** ' aŹı reh-nm eyle
Vcdu varn nr-ı tecellide fen eyle
Bulup bir cism-i mevb-ı İlh pr-Źaf eyle
TemŹ-yı diyr-ı l-Źabh u l-mes eyle
Nigh-ı eŹmin ayret-rehn-i Kibriy eyle
Erenler alma taqlid ire vaŹ -ı n-revdan ge
İrp ta bul tevid-i Mevl'yı sivdan ge

99

mef' iln mef' iln mef' iln mef' iln

- 1 Ğamila gzlerimden eŹk-i hn-efz ider emvc
Kenra tnd-bd ile yedi dery ider emvc

V maŹer u ta' zb-i: maŹer-i ta' zb u ALM // zkr-i: derk-i S1, ALM.

VI dmn-ı: dmen-i KE2 // andan: anda KE2.

(99) OE1: 28a, S2: 37b.

- 2 Görinür çeşm-i ser-gerdāna mevc-i halka-i zencir
Kaçan reftār ile ol turre-i tarrār ider emvāc
- 3 Nevā-yı şoḥbetimden ihtizāz eyler o gül-endām
Nesīm-i sünbül-efşāndan gül ü ḥaḍrā ider emvāc
- 4 Ḥarīm-i dilde yandıkça çerāğ-ı ‘aşk-ı cān-efrūz
Tecellā-yı cemāl-i şāhid-i ma‘ nā ider emvāc
- 5 Ne sırdır kim telāṭum-ḥīz-i cem‘ iyyet iki deryā
Tecellā vu nigāh-ı dīde-i bīnā ider emvāc
- 6 Hezārān āsumāndır her ḥabāb-ı mevc-i gird-ābı
Buḥūr-ı vācib ü imkān ser-tā-pā ider emvāc
- 7 İderse lebleriñ cünbiş gönüller cāmına ey gül
Coşar ḥum-ḥāne-i bezm-i ezel şahbā ider emvāc
- 8 Ben ol pervāneyem ki şadme-i dūd-ı derūnumdan
Erir fānūs-ı künbed āteş-i mīnā ider emvāc
- 9 Bi-ḥamdi’llāh cihān-ı ma‘ rifetdir nokṭa-i cismim
Dilimde nūr-ı **Şems**-i şubḥ-ı **mā evḥā** ider emvāc

100

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Bend-i zülfün kıl perīşān turre-i tarrār saç
Çin-i zülfünden cihāna müşg-i ‘anber-bār saç
- 2 ‘Ālem-i endişeme biñ başlı şü‘ bān yağdırır
Görmedim ben ey perī zülfün gibi şehḥār saç
- 3 Gün yüzünden vechiñ için bir nefes kaldır ḥicāb
Māh-veş ‘ālem yüzine pertev-i envār saç
- 4 Al buḥār-ı eşk-i ḥūnīmiden ey ebr-i bahār
Maḫdem-i şāh-ı güle la‘l u dūr-i şeh-vār saç

- 5 Öyle bālā ol ki ey nār-ı cihān-efrūz-ı ‘aşk
Dūd-ı āhımdan büyü-tü āsumāna nār şaç
- 6 Ey şabā ol mest-i nāziñ degme şeb-bū zülfine
Bāğda var nergis-i mest üstine ezhār şaç
- 7 Ey **Şems** gencīne-i dilden o mähıñ üstine
Hāme-i zer-peykeriñle gevher-i esrār şaç

101

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ğurbet elde bī-ķarār oldum ķarārım şorma hīç
Ben ğarīb-i lā-mekānīyem diyārım şorma hīç
- 2 Eyledim dükkāñçe-i dehr içre her yüzden zarar
Naķd-i cān ile bu bāzār içre kārım şorma hīç
- 3 Ben gibi bir mübtelā-yı ‘aşķdır ey dil hāzer
Hālet-i cān-sūz-ı bār-ı ğam-gūsārım şorma hīç
- 4 Kā’ilem her derdine yāriñ ğamından rāzıyam
Ben de bilmem ki nedendir āh u zārım şorma hīç
- 5 Kābil-i ta‘dāddır şor her demimden ey **Şems**
‘Aşķ elinden nāle-i bī-ihtiyārım şorma hīç

102

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Hāķķ’ı vicdān eyleyenler gördiler dünyāyı hīç
Nisbet eyler mi vücūda fehm iden rü’yāyı hīç
- 2 Koymaz elden sübhā-i **ħablü’l-metini** müste‘id
Neş’e-i ‘aşķ idemez şeydā dil-i dānāyı hīç

(101) OE1: 28b.

(102) OE1: 29a, OE2: 16a, S1: 46b, ALM: 27a.

1 vicdān: seyrān OE2, ALM.

- 3 Kilk-i Vâhid yazmaz idi kâbil-i fark olmasa
Harf-i **lâ**-yı nefy ile **illâ**-yı istisnâyı hîç
- 4 Fer^ç u aşıñ farkı vardır mevcden deryâ kadar
Gerçi fark itmez muvaḥḥid mevcden deryâyı hîç
- 5 Meyl ider mi dehr-i dūna ṭalib-i dīdâr-ı Hâk
Hîçe eyler mi mübeddel maḳṣad-ı a^ç lâyı hîç
- 6 Âşinâ-yı sırr-ı vaḥdet vâd-i hayrettedir
Bilmediler Hâk'da ıtlâk ile istignâyı hîç
- 7 Hâşr-ı kübrâyı bugün ey **Şems** ^ç ârifler görüp
İhtisâb-ı nefse çekmezler ğam-ı ferdâyı hîç

103

fâ^çilâtün fâ^çilâtün fâ^çilâtün fâ^çilün

- 1 Bâr-ı hecriñ odına yanmaḳda ḥâlim şorma hîç
Ol belâdan pür-melâlem ki melâlim şorma hîç
- 2 Âteş-i fûḳatle sūzân oldu vaşıñ gül-şeni
Bûlbûl-i âvâreyem işkeste-bâlim şorma hîç
- 3 Mârlardır fikretim sevdâ-yı zûlfûñle gice
Rûz-ı ruḥsârında ḥaṭṭıñla ḥayâlim şorma hîç
- 4 La^ç liñe dil vireli bîġânedir çeşmiñ baña
Âh ol bîġânelerle ḥasbiḥâlim şorma hîç
- 5 Bend olaldan **âyet-i ḥablü'l-metîn**-i zûlfûñe
Nice yüz biñ kıllarla kıl ü kâlim şorma hîç
- 6 Ğonce-i ḥandâna döndi görmeyeli gül yüzüñ
Dīde-i pür-ḥûnumı ey gül-nihâlim şorma hîç

- 7 Hıç nişāba mālīk olmaz olsa da ‘İsī-i dehr
La‘l-i cān-baḥşīñ zekātından su’ālīm şorma hıç
- 8 Aldıñ aldatdıñ ilim elden ne el itdiñ baña
Yād illerde sirişk-i ḥūn-ı ālim şorma hıç
- 9 Zāhidā şor secde eylersem vebāli boynuña
Ol bütüñ ebrūsına tevcīh-i bālim şorma hıç
- 10 ‘Aşk ile ser-geşte vü pür-dāğ u dil-süz ey **Şems**
‘Ālem-i ‘aşk içre yokdur bir mişālīm şorma hıç

104

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Ey felek yārim gibi ebrū hilālīñ var mı hıç
Kāmeti mānend bāğıñda nihālīñ var mı hıç
- 2 Kānde seyr itsem görünür gözüme vechiñ ‘aceb
Söyle ey māh āsumān içre mişālīñ var mı hıç
- 3 Sevdigim bir sāde rū kaşı kalem gül-la‘l dir
Zāhidā baña bu yüzden kıl ü kālīñ var mı hıç
- 4 Hātıra bir nükte gelmezse di vechiñ bezmine
Beñ gibi bir rū-siyāh āşüfte-ḥālīñ var mı hıç
- 5 Ben gibi āvāre mi bāğıñda hep şeydālarıñ
Yohsa ey gül nā‘il-i būy-ı vişālīñ var mı hıç
- 6 Bu şeb uyandı tecellī şem‘i ey pervāne-dil
Yanmamış bir pāre kalmış perr ü bālīñ var mı hıç
- 7 Ey gönül sende bu sūziş bu figān bu girye ne
Bilmem āyā ‘āşık olmak ihtimālīñ var mı hıç
- 8 Kān dökmez cān alursın bağ hele ey çeşm-i yār
Ok u yay-ı sihre beñzer ḥasbiḥālīñ var mı hıç

- 9 Kāmetiñ ham olmış ey şemşir-i ebrū söyle āh
Kanın içmek gibi boynunda vebāliñ var mı hîç
- 10 Var ise hattıñda bir kara haber var sevdiğim
Cānımı almakdan özge bir su'āliñ var mı hîç
- 11 Yüzüñe ğarrālanursın leb dü-nīm oldum diyu
Şems yanında seniñ yohsa kemāliñ var mı hîç

105

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Çıkar ol serv giyüp gül-şene aqsāde şabāḥ
Gidüp aqsāde olur pāyına üftāde şabāḥ
- 2 Çāk ider murğ-ı dilim nālesi hecriñle tenim
İrmese ey gül eger dād ile feryāda şabāḥ
- 3 Giceler gül gibi gül-şende tutar cām-ı rahīk
İçmez ol nergis-i mestāne-nigeh bāde şabāḥ
- 4 Zülf-i şeb-būy u ruḥ-ı verd-i şafaḥ-fāmıñ için
Virdi zībāyiş-i surḥ u siyehin bāda şabāḥ
- 5 Akıdır çeşme-i ḥurşiddeden envār-ı ḥayāt
Ḥızr-veş her gün olup zulmete pā-nihāde şabāḥ
- 6 Dilde gīsū-yı muṭarrafla ḥayāli o mehiñ
Gūyiyā kim görünür 'aks ile deryāda şabāḥ
- 7 Giceden aldı beni tır-i cefāsı ele mi
Gelür ol kaşı kemānım diyu bī-dāda şabāḥ
- 8 Görinür resm-i şabāḥu'l-ḥayır ifāsı için
Şebnem-efşān olarak rūy-ı gül-i şāda şabāḥ

(105) OE1: 29b, KE2: s.162.

1 giyüp: gelüp KE2 // gidüp: giyüp KE2.

3 giceler gül gibi: giceler gibi KE2 // içmez: içer KE2.

- 9 Düşdüm ey **Şems** bugün bir ḥam-ı zülf-i siyehe
Ġamdan olsun dir iken ḥatırım āzāde şabāḥ

106

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Çeşm-i ḥaḳ-bīni ki eyler ḥābdan bīdār şubḥ
Cān-gāhın eyler el-Ḥaḳ matla' u'l-envār şubḥ
- 2 Ser-be-ceyb-i atlas-ı eflāk olup her şām-gāḥ
Dāmenin eyler şafaḳda bir gül-i esrār şubḥ
- 3 Şeş cihetden mazḥar-ı nūr-ı cemāl-i vaḥdeti
Ḳaldırıp şeb perdesin her-bār ider izḥār şubḥ
- 4 'Āşık-ı şeb-zindenin ser-defter-i a' mālīni
Ḥatı-ı ebyazla ider şirāze-bend-i tār şubḥ
- 5 Mihr ü meh-āsā ider dilden dile işrāk-ı feyḫ
Nūr-ı vaḥdetden virirse her kime āşār şubḥ
- 6 'Arz ider mest-i şeb-istān-ı ḡama zevḳ-i şabūḥ
Eyleyüp mīnā-yı çarḥı kāse-i ser-şār şubḥ
- 7 Pey-rev oldum Nā' ilī'ye bu gice eş'ārda
Tā idince **Şems** çeşmim mu' riz-i dīdār şubḥ

107

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Sāḳiyā la' l-i lebiñden şun bize cām-ı şabūḥ
Kim neşāṭından ola mīnā-yı sīne pūr-fütūḥ

(106) OE1: 30a, KE2: s.47.

2 olup: bulup OE1.

(107) OE1:30a, KE1: s.85, OE2: 16a, S1: 47b, ALM: 29a.

2 rāḥ u: rāḥ-ı ALM.

3 sūnūḥ: fütūḥ KE1.

- 2 Lücce-i deryâ-yı meyden nâle-i mestânenen
Feyz-i gül-bâng-i ene'llâh ile bulsun râh u rûh
- 3 Ey mey-i güftârdan peygâm-ı dil-dâr isteyen
Cür' a-çîn ol sâgar-ı dilden saña olsun sünûh
- 4 Hırka vu seccâdeye olmaz musahhar sevdiğim
Eylemez te'sîr-i tîğ-i yâ Vedûd u yâ Bedûh
- 5 Dâğ-ı âteş-rîz ile şad neḥva-i dil-hîz ile
Görmege dîdâr-ı Hakk'ı şabr-ı Eyyûb ' ömr-i Nûh
- 6 Vech-i merdân-ı Hudâ'ya bağla mir'ât-ı diliñ
Şûret-i dîdâr-ı sırriñ içre bulsun tâ vuzûh
- 7 Mest ü ser-gerdânlarız gerdûnda mânend-i **Şems**
Destimizde mâh-veş pür yine peymân-ı naşûh

108

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Hadeng-i cevır ile oldı dil-i beytü'l-ḥazen sūrâh
Cefâ-yı ḥârdan oldı derûn-ı nesterin sūrâh
- 2 İder mi nây esrâr-ı nihâni ' âleme ifşâ
Cihân-ı gayba olmazsa derûn-ı nây-zen sūrâh
- 3 Kemâl-i nuṭṭ-ı Âdem nefḥ-i Raḥmân ile izḥâra
Diyâr-ı bâṭına revzen olup oldı dehen sūrâh
- 4 Dil-i zühhâda zehr-i merg cân-efşân olmağçün
Manend-i mâr olmışdır dil-i zülf-i şiken sūrâh
- 5 Mu' arrâ ol kuyûd-ı zer-ḳabâdan ihtiyârîñla
Seniñçün ḥâzır olmışdır dilâ laḥd u kefen sūrâh
- 6 Lisân-ı ḥâl ile esrâr-ı gaybı cümle yâd eyler
Degil şanma derûn-ı lâle sünbül yâsemen sūrâh

- 7 Fezâ-yı levha yazmış hûn ile esrâr-ı dil ey **Şems**
Olup tîğ-i maḥabbetle dil-i kilik-i sūḥan sūrāḥ

109

Leff ü Neşr-i Müretteb*

mef'ûlû fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

- 1 Vaşl u firāk-ı yâr sefid ü siyâh u surḥ
Çün nûr u târ u nâr sefid ü siyâh u surḥ
- 2 Ruḥsâr-ı sîm ü ḥâl-i siyeh ḡonce-la' l ile
Olmış o gül-‘ izâr sefid ü siyâh u surḥ
- 3 Şemşîr-i ḡamzeñ itdi günâh içdi ḡanımız
Oldı o ḡûn-ḡâr sefid ü siyâh u surḥ
- 4 Meh-tâba ḡarşu bu gice dâḡ-ı dilim görüp
Didi o zülf-i târ sefid ü siyâh u surḥ
- 5 Sürmiş beyâz zülfine ḡinnâ ‘Acem beçe
ḡılmış mişâl-i mâr sefid ü siyâh u surḥ
- 6 Sâķî bezimde kâse-i çîn ile vir şerâb
Cem‘ olsun âşikâr sefid ü siyâh u surḥ
- 7 Nûr-ı nehâr u şâm u şafaḡdan giyer ḡabâ
Şems-i felek-süvâr sefid ü siyâh u surḥ
- 8 Neşr eyleyüp nigâḡ bu leff-i mürettebe
Hep gördi çeşm-i yâr sefid ü siyâh u surḥ

(109) OE1: 30b, OE2: 6a, S1: 48a, KE2: s.84, ALM: 29b.

(*) OE2, S1.

4 zülf-i: zülfî OE2.

6 bezimde: bu gice OE2, S1, KE2, ALM.

7 nehâr u şâm u: nehâr-ı şâm-ı OE2, ALM.

Leff ü Neşr-i Müşevveş**fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün*

- 1 Bâğ-ı hüsne tohum-ı zîverdir o zülf ü hâl ü ruḥ
Sebze vü sünbül gül-i terdir o zülf ü hâl ü ruḥ
- 2 Beñzedi zülf-i siyeh-kâra toğup ruḥsârdan
Kim eb ü ferzend ü mâderdir o zülf ü hâl ü ruḥ
- 3 Çün perîşân itdi ehl-i küfri de îmânı da
Zü'l-fiḳâr-ı müşt-i Ḥaydar'dır o zülf ü hâl ü ruḥ
- 4 Eylemiş çevgân-ı hükmin tōp-ı ser-mestâna Ḥaḳ
Ḳudret-i Allāhu Ekber'dir o zülf ü hâl ü ruḥ
- 5 Ġālibā ' aḳreble itmiş encüm-i bahtım kırân
Ṭālî' im baña müfessirdir o zülf ü hâl ü ruḥ
- 6 Ḳande bir tîr-i nigâh-ı merdüm olsun kām-bîn
Ejdehâ vu genc u gevherdir o zülf ü hâl ü ruḥ
- 7 Pençesi eyler niçe edhem-süvârı ḥûn-dil
Müje-i çeşm-i ġazanferdir o zülf ü hâl ü ruḥ
- 8 Gūyiyâ şeb perde çekmiş ḳurş-ı Şems-i ' âleme
Dūd-ı âh-ı ḳalb-i micmerdir o zülf ü hâl ü ruḥ
- 9 Eylerem neşr-i şenâ leff-i müşevveş lafz ile
Leyle-i ḳadr-i münevverdir o zülf ü hâl ü ruḥ

(110) OE1: 31a, OE2: 6a, S1: 48a, KE2: s.80, ALM: 30a.

(*) OE2, S1.

2 kim: şan OE2, S1, KE2, ALM.

3 Zü'l-fiḳâr-ı: Zü'l-fiḳârı ALM.

4 hükmin: hikmet OE2, S1, KE2, ALM / ser-mestâna: ser-mestânı OE2; ser-mestân-ı S1, KE2, ALM.

5 -OE2, -S1, -KE2, -ALM.

8 dūd-ı âh-ı ḳalb-i: dūd-ı müşğ u nâr u OE2, S1; dūd u müşğ u nâr u KE2; dūd u müşğ u nâr-ı ALM.

9 müşevveş lafz ile: müretteb nazm ile OE1.

I

Bāde-i hecriñ ki içdim kıandım Allāh'ım meded
 Çāresiz bir derde düşdüm yandım Allāh'ım meded
 Ben bu derdñ çāresi var şandım Allāh'ım meded
 Çāresiz bir derde düşdüm yandım Allāh'ım meded

II

Yaıdı cānım leyl-i hicrān içre bir nār-ı elīm
 Esmedi şubı-ı vişālīñden henüz bād-ı nesīm
 Dāğlar sīnemde yer yer merhemın bilmez ĥakīm
 Çāresiz bir derde düşdüm yandım Allāh'ım meded

III

Derd kim keyfiyyetin bir nüşā taıırır eylemez
 Dāğ kim hıç bir mu'ālic re'y ü tedbır eylemez
 Āh u efğānım niyāzım saña te'sır eylemez
 Çāresiz bir derde düşdüm yandım Allāh'ım meded

IV

Aıkmada cūlar gibi seyl-i sirişk-i iftirāk
 Lāle-i sır-āba döndi zaıım-ı sūz-ı iıtırāk
 Bir yaña fırkat ġamı bir yaña derd-i iştıyāk
 Çāresiz bir derde düşdüm yandım Allāh'ım meded

(111) OE1: 31b, KE1: s.63, OE2: 8b, S1: 50b, KE2: s.135, ALM: 36a.

I çāresi: çāresin KE1.

KE1 ve KE2'de I. bendin 4. mısraı eksiktir. KE1'de I. bent dışında bütün bentler 5 mısradan oluşmakta ve bentler “*Ben bu derdñ çāresi var şandım Allāh'ım meded*” mısraı ile bitmektedir.

II merhemın: merhemñ OE1.

KE2'de bendin 4. mısra'ı “*Ben bu derdñ çāresi var şandım Allāh'ım meded*” olup der-kenarda ise “*Çāresiz bir derde düşdüm yandım Allāh'ım meded*” mısraı yer almaktadır.

III derd kim: derdümin KE1 // dāğ kim: dāğı kim KE1 // efğānım: efğān u OE2, S1, ALM.

KE2'de bendin 4. mısra'ı “*Ben bu derdñ çāresi var şandım Allāh'ım meded*” olup der-kenarda ise “*Çāresiz bir derde düşdüm yandım Allāh'ım meded*” mısraı yer almaktadır.

IV iıtırāk: iftirāk OE2, S1, ALM.

KE2'de bendin 4. mısra'ı “*Ben bu derdñ çāresi var şandım Allāh'ım meded*”dir.

V

Şems-i âteş-hîze yol vir vuşlatıñ eyvânına
İştîyâkıñla boyanmışdır sirişki ғанına
Çäre sendendir olursa yara-i hicrânına
Çäresiz bir derde düşdüm yandım Allâh'ım meded

112

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

I

Ümmet-i bîçäreñiz işyânımız var bî-‘aded
Çäresiz kaldık bize bir çäre ile kıl meded
Cürmümüzden geç kabûl eyle recâmız kılma red
El-meded ey faḥr-ı ‘âlem el-meded senden meded
El-meded Allâh'ım Allâh el-meded senden meded

II

Nefse uymış ğarḳa-i deryâ-yı ‘işyân olmuşız
Lâyıḳ-ı terbiye-i Mevlâ-yı Raḥmân olmuşız
Bir ‘inâyet eyle kim ğâyet perîşân olmuşız
El-meded ey faḥr-ı ‘âlem el-meded senden meded
El-meded Allâh'ım Allâh el-meded senden meded

III

Āteş-i cevri-i ‘adûv yaḳdı dil-i nâ-şādımız
Eşkimiz seyl oldı çıḳdı göklere feryādımız
Senden imdâd olmaz ise kim ider imdâdımız
El-meded ey faḥr-ı ‘âlem el-meded senden meded
El-meded Allâh'ım Allâh el-meded senden meded

V S1’de bu bendin 3. ve 4. mısra’ları sayfaların yanlış ciltlenmesinden dolayı 13a dan itibaren devam etmektedir.

(112) OE1: 32a, KE1: s.62, OE2: 8a, S1: 50a, KE2: s.132, ALM: 34a.

I bîçäreñiz: bîçäreyiz KE1 // kılma: itme KE1, OE2, S1, KE2, ALM // El-meded Allâh'ım: El-emân Allâh'ım KE2. (KE2’de bütün bentlerin son mısraı bu şekildedir.)
OE1’de I. bent dışında diğer bentlerin 5. mısra’ı; OE2, S1 ve ALM’de ise bütün bentlerin 5. mısra’ı eksik.

II ALM’de 2. bent 2 defa yazılmış.

IV

‘ Ālemīn içre şefā‘ at eyleriz senden su’āl
Her dem ümmīd-i i‘ ānetdir bizimçün ḥasbiḥāl
Ḥāk-i zilletde bizi a‘ dāya itme pāy-māl
El-meded ey faḥr-ı ‘ ālem el-meded senden meded
El-meded Allāh’ım Allāh el-meded senden meded

V

Sen nübüvvet şāhısın şer‘ iñ cihāna muḳtedā
İdelim raḥm it şırāt-ı müstaḳīme iḳtidā
Bu ġarīb ümmetleriñçün Ḥaḳḳ’a eyle ilticā
El-meded ey faḥr-ı ‘ ālem el-meded senden meded
El-meded Allāh’ım Allāh el-meded senden meded

VI

‘ Aşḳ-ı Mevlā ile sālīk oldıḡıñ rāḥ ‘ aşḳına
Leyle-i esrāda teşrīf itdiḡıñ cāḥ ‘ aşḳına
El-emān iḥsān u imdād eyle Allāh ‘ aşḳına
El-meded ey faḥr-ı ‘ ālem el-meded senden meded
El-meded Allāh’ım Allāh el-meded senden meded

VII

Bende-i dergāḥ-ı luṭfuñ **Şems**-i bīmār u ḥazīn
Çoḳ zamāndır kûşe-i ġamda ider āḥ u enīn
Merḥamet kıl ḥāline eyle ināyet ol mu‘īn
El-meded ey faḥr-ı ‘ ālem el-meded senden meded
El-meded Allāh’ım Allāh el-meded senden meded

113

mef’ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe’ülün

- 1 Bir dilde ki zāḥir ola envār-ı Muḥammed
Zāḥir görinür çeşmine dīdār-ı Muḥammed

IV OE2, S1 ve ALM’de 2. ile 3. mısra’ların yerleri deḡişik.

V iḳtidā: iḥdā KE1; iḳtizā KE2.

VI iḥsān u imdād: imdād u iḥsān KE1.

(113) OE1: 32b, KE1: s.28, OE2: 8a, S1: 49b, KE2: s.97, ALM: 33b.

1 zāḥir: taḳrīr KE1 / envār-ı: iḳrār-ı KE1.

- 2 Mir'ât-ı muḳâbildeki şûret gibi ḥāmûş
Dilden dile menḳûl olur esrâr-ı Muḥammed
- 3 Zencîr olana cezbe-i Raḥmân irer elbet
Sevdâ-yı ḥam-ı zûlf-i siyeh-kâr-ı Muḥammed
- 4 Elbet olur Allâh evi kâşâne-i ḳalbi
Bir dilde ki taḳrîr ola iḳrâr-ı Muḥammed
- 5 Tâ rûz-ı ebed bâd-ı ḥazân ile dökülmez
Serv-i çemen-i ḡonce-i gül-zâr-ı Muḥammed
- 6 Dîvân-ı İlâhî'de daḥi bâde-be-destdir
Ser-mest-i mey-i sâḡar-ı ser-şâr-ı Muḥammed
- 7 Ḥuccâc gibi ḳâfilelerle çekilürler
Beyt-i Ḥarem-i vuşlata seyyâr-ı Muḥammed
- 8 Gelsün Ḥarem-i sîneye pervâne gönüller
Yandı bu gice şem' -i şerer-bâr-ı Muḥammed
- 9 Şiddîk gibi **Şems** oturur maḳ'ad-ı şıdḳa
Kerrâr gibi her kim olur yâr-ı Muḥammed

114

mef'ûlû mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün

- 1 Tevḥîde ber-â-ber tutilup şân-ı Muḥammed
Yazıldı nişân-ı ḥaṭ-ı zî-şân-ı Muḥammed

4 taḳrîr: zâhir KE1 / iḳrâr-ı: envâr-ı KE1.

5 çemen-i: çemen u OE2, S1.

6 bâde-be-destdir: bâde-perestdir KE2, ALM.

7 vuşlata: vaşlına KE2.

9 her kim: her kim ki OE2, S1, ALM; kim ki KE2.

(114) OE1: 32b, KE1: s.28, OE2: 9a, S1: 13a, KE2: s.97, ALM: 37a.

1 tevḥîde: tevḥîdde KE1.

2 'âlem ki: 'âlemle KE2.

3 bu 'âleme: bu 'âlem KE2.

4 zamân: zamânı OE1, KE1, OE2, KE2.

- 2 Menşūr-ı risālet aña ‘ālem ki yazıldı
Ser-nāmesi ‘arş üstine ‘unvān-ı Muḥammed
- 3 Dünyā dime bu ‘āleme dīvān-ı Ḥudā’dır
Ammā görünür zāhiri dīvān-ı Muḥammed
- 4 Ey nice Süleymān-ı zamān eyledi ber-bād
Nüh-ṭāḳ-ı serā-perde-i eyvān-ı Muḥammed
- 5 Ger ḳā’ime-i ‘arşa açılmazsa revādır
Bir elde ki var kūşe-i dāmān-ı Muḥammed
- 6 Ser-çeşme-i ḥurşīdi ider ğarḳa-i envār
Ḥāk-i siyeh-i ḥūn-ı şehīdān-ı Muḥammed
- 7 Nīrān odını başka bir āteş mi şanursın
Yandırdı anı āteş-i hicrān-ı Muḥammed
- 8 Ḳā’im olup ādāb ile dīvān-ı Muḥammed
Ṭurdu iki cānibde hep erkān-ı Muḥammed
- 9 Bir yanına Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmān
Bir yanına ṭurdu şeh-i merdān-ı Muḥammed
- 10 Bir yanına aşḫāb-ı kirām itdi tecemmü‘
Bir cānibe evlād-ı kerem-kān-ı Muḥammed
- 11 Ġabrā-yı cihān ḥaşre dönüp düşmen-i dīniñ
Teng oldu ḳoca başına meydān-ı Muḥammed
- 12 Dergāhına yüzler sürüp ey **Şems** sen olduñ
El-minnetü li’llāh ki derbān-ı Muḥammed

9 Bū Bekr u: Bū Bekr OE2, KE2.

10 cānibe: cānibine OE1, KE1.

11 teng oldu: teng geldi KE1.

- 1 Serv-veş olmuş hırāmān ol kad-i bālā bülend
Ba' d-ezīn ol sende var ey āh-ı bī-pervā bülend
- 2 Eşk-i çeşmimle şuvardıkça ğubār-ı pâyını
Gül-şen-i nāz içre olsun ol gül-i ra' nā bülend
- 3 Düşdi çün tır-i nigāhı mülk-i ' aşka oldu hep
Hün ile āğaşte kişver şūriş-i ğavgā bülend
- 4 Ğarķ-ı mevc eyler has u hār-ı ğumūm-ı ' ālemi
Kim olur ' ummān-ı dilde lücce-i şahbā bülend
- 5 Faķr ile kadr-i gedā pest oldu kadr-i şāhdan
Şāhdan lik oldu kadr-i ehl-i istiġnā bülend
- 6 Sidre vü tūbā bülend oldu bülend-' arş-ı berīn
Cümlesinden hāk-pāy-ı Muştafā ammā bülend
- 7 Ferş-i pāy itmez yine ' aşķ ehli seyrān içre **Şems**
Her ne rütbe olsa da nüh-ķubbe-i mīnā bülend

باخون اشك نه مژده چشم سياه شد
 خار سیه بفيض رخت گل كلاه شد
 ای آفتاب حسن تماشا گه چشم ما
 عكس رخت بسیر رخت سدّ راه شد

(115) OE1: 33a, KE2: s.17.

1 sende: serde KE2.

2 şuvardıkça: şuladıkça KE2.

(116) OE1: 33b.

Türkçesi: “Siyah gözlerdeki kirpikler için gözyaşı kan oldu, siyah dikenler yüzünün feyziyle külahın gülü oldu. Ey gözlerimiz için temaşa yeri olan güzelliğin güneşi! Senin yanaklarının aksi yanaklarını seyretmenin yollarını kapadı.”

117

Ḳıṭ‘a

mef‘ulū fā‘ilātū mefā‘ilū fā‘ilūn

آی آن شبی بخانه جانان مرا رسید
سنبل ز خط سرو خرامان مرا رسید
از فرط بوی زلف خمش آن شب دراز
کوته ز خط مشک تر افشان مرا رسید

118

mef‘ulū fā‘ilātū mefā‘ilū fā‘ilūn

1	آنان که بوی زلف خم دلریا کنند ترك نسیم طره مشک خطا کنند
2	با جرعه ئی درین خرابات پیر می در عقد بزم کفر بسی پارسا کنند
3	مردان بی وفای ستم پیشه های دهر مردان نیست که مرد خدا را جفا کنند
4	آنان که پای بر مژده چشم ما نهند در پای خود ز خار جفا بوریا کنند
5	چشم از خیال لعل تو خالی نمیشود مستند بجام عشق تو ز آتش قبا کنند

(117) OE1: 33b, S2: 38a.

Türkçesi: “Evine ulaştığım gece boylu poslu sevgilinin ayva tüylerinden sümbül ulaştı bana. Onun kıvrımlı zülûflerinden gelen kokunun etkisiyle o uzun gece bana taze misk kokusu saçan ayva tüylerinden daha kısa göründü.”

(118) OE1: 36b.

1	Türkçesi: “Sevgilinin kıvrımlı zülûflerinin kokusunu koklayanlar Hata ülkesinin misklerini koklamayı terk ederler.”
2	Türkçesi: “Meyhanecinin meyhanede sunduğu bir parça tortunun etkisiyle küfür meclislerinde yeterince dilencilik yaparlar.”
3	Türkçesi: “Feleğin, sitemi adet edinmiş vefasız insanları insan değiller ki kendini Allah’a adanmış insanlara cefa etsinler.”
4	Türkçesi: “Ayaklarını gözlerimizdeki kirpiklerin üzerine bırakanlar aslında kendi ayaklarını cefa dikenleri ile dolu hasıra bıraktılar.”
5	Türkçesi: “Senin dudaklarını hayal etmekten uzak durmayan gözler, senin aşkının ateşli kadehinden sarhoş oldular.”

- 6 زین گلشنی که خون نخورد شمس دلفروز
هر خار و غنچه‌ای ز نورش غذا کنند

119

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

- 1 دود آه گرم ما بر آسمانها سرکشید
خلق پندارد ملائک بر هوا اژدر کشید
- 2 غمزه چشم تو این یا از لب سیمین نیام
مردم خونخوار چشمت جانرا خنجر کشید
- 3 نیست ابروان وجهت تا نمی بیند جهان
جبرئیل در آفتاب حسن تو شهر کشید
- 4 اشک خونپاشم زمین خشک را گلزار کرد
چشم آن جا که برای روی تو در بر کشید
- 5 تاجداران را مپندار افسر زرین کشد
سر ز بیم طعنه رجم فلك مغفر کشید
- 6 گر کسی صد بیت سازد چون نداند صاحبش
سنگ بر سنگ از سر ویرانه همچون خر کشید
- 7 شمس ازان دوران نمیگیرد فلاتون زمان
بر خم گردون نهاد خویش زرچنبر کشید

6 Türkçesi: “Bu gül bahçesinden kan içmemiş olan gönül aydınlatıcı Şems’in nuruyla her diken ve gonca beslenirler.”

(119) OE1: 36b.

- 1 Türkçesi: “Halk, göklere çıkan ahımın yakıcı dumanlarını görünce meleklerin gökte ejderleri öldürdüğünü zannetti.”
- 2 Türkçesi: “Bu senin gözlerindeki gamze gümüş kılıfın ağzından çıkınca gözlerinin kan içen gözbebekleri canıma hançer çekti.”
- 3 Türkçesi: “Yüzindeki ebr değildir; kimse görmesin diye Cebrail senin güzellik güneşine kanat açtı.”
- 4 Türkçesi: “Kan saçan gözyaşlarım kuru toprağı gül bahçesine çevirdi, gözlerim senin yüzünü görebilmek için o bahçeye inciler saçtı.”
- 5 Türkçesi: “Zannetme ki sultanlar başlarına altın taçlar geçirdiler; aksine onlar feleğin atacağı taşlardan korunmak için başlarına miğfer geçirdiler.”
- 6 Türkçesi: “Yüzlerce beyit yazdığı halde efendisinin iltifatına mazhar olmayan kişi viraneden taş çeken merkebe benzer.”
- 7 Beytin tercümesi yapılamamıştır.

- 1 İşitmez gūş-ı cān pervāne-i cān-dāddan feryād
Tuyulmaz küşte-gān-ı ' aşk-ı āteş-zāddan feryād
- 2 Bulur dāğ-ı taḥazzun-āşinā keç ebruvānından
Dil-i āgāh itmez zaḥm-ı tīg-i yārdan feryād
- 3 ' Aceb mi inledirsem şadme-i āhımla gerdūnı
Ki irdi Bī-sütūn'a tīşe-i Ferhād'dan feryād
- 4 Dil-i nā-puḥte eyler cünbiş-i gerdūndan şekve
Gelür gehvāre içre kūdek-i nev-zāddan feryād
- 5 Hevā-yı zūlf-i müşgīn ile ben feryād itdikçe
Süleymān'a irer bāğ-ı İrem'de bāddan feryād
- 6 Ne yār u ne sitemdendir ne ağıyārın cefāsından
İlāhī fūrkat-i yār-i vefā-mu' tāddan feryād
- 7 Bu miḥnet-gāhdan şekvā-yı ğam beyhūdedir ey **Şems**
Dil-i nālānım eyler ' ālem-i icāddan feryād

- 1 Olur faqr u fenā ehlinde kayd-ı bīş u kem nābūd
Ümīd-i lūtf nā-peydā hirās-ı qahr u ğam nābūd
- 2 Bulup tecrīd hestī çār-mīḥinden olur sulṭān
Serāy-ı nīstīde bī-ser ü efser ḥıdem nābūd

(120) OE1: 37a, KE1: s.86, OE2: 16b, S1: 48b, ALM: 31a.

2 yārdan: yāddan OE1, OE2, ALM; bādeden KE1.

5 -OE2

müşgīn ile: müşgīnīnle KE1 / ben: biz S1; bir ALM.

(121) OE1: 37a, KE1: s.52, OE2: 7b, S1: 49b, KE2: s.105, ALM: 32a.

1 kayd-ı: kayd u KE1; qabā KE2.

2 bī-ser u: bī-ser-i KE1 / ḥıdem: kıdem KE2.

5 -OE2, -ALM; KE1 ve S1'de der-kenara sonradan yazılmış.

6 beyt-i ḥarem: beyt u ḥarem OE2, ALM.

- 3 Vişāl-i şubḥ-ı dīdār ile işbāt-ı vüçūd eyler
Mişāl-i şem‘-i şeb-zinde olan ser-tā-ḳadem nābūd
- 4 İkilik perdesin çāk eyleyenler Tūr-ı vaḥdetde
İder bī-şek cemālū’ llāhı rü’yet keyf ü kem nābūd
- 5 Bisāt-ı ḥāk-dānı başı iderler lā-mekān üzre
Ki olmaz ḥānḳāh-ı dehrde şāḥib-himem nābūd
- 6 Tavāf-ı beyt-i maḳşūd eyleyen merdāna ‘ aşḳ olsun
Ki reh güm-geştedir nezzāreden beyt-i ḥarem nābūd
- 7 Girüp zencīre girmezler ‘ iḳāl-i ‘ aḳla meczūbān
Çün anda ber-ṭarafdır cebr u teklīf u elem nābūd
- 8 Hevā aşnāmına eyler perestiş olmayan Ḥaḳ-dost
Perestiş gerçi nā-mefhūmdur ḳaşd-ı şanem nābūd
- 9 Lisān-ı ḥāl olur esrār-ı ğayb eş‘ārına kāfī
Ne ğam olsa naẓardan levḥ-i maḥfūẓ u ḳalem nābūd
- 10 ‘ Aceb bir bezmiñ oldum Cem neşāt-ı cām-ı gül-fāmı
Ki şahbā vu sebū vu bezm u sākī cām u Cem nābūd
- 11 İrişdi bir maḳāma menzilim seyr içre kim ey **Şems**
Vücūb u mümteni‘ mümkün ḳıdem ḥādiş ‘ adem nābūd

122

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

- 1 Dīdeden perde-ber-endāz olup eṭvār-ı şuhūd
Ser-bedīd oldı baña ser-te-ser esrār-ı şuhūd

7 girüp: gelüp KE1 // teklīf u: teklīf-i KE1.

9 levḥ-i: levḥ u ALM.

10 şahbā vu sebū vu: şahbā-yı şabūḥ-ı KE2 / cām u: cām-ı ALM.

(122) OE1: 37b, KE1: s.53, OE2: 17a, S1: 49a, ALM: 32b.

1 perde-ber-endāz: perde-endāz KE1.

2 envār-ı: eṭvār-ı KE1.

5 -KE1.

- 2 Görinür çeşmime her zerrede biñ mihr-i münir
Pertev-efşân olalı sîneme envâr-ı şuhûd
- 3 Ravza-i huld-ı berîn-i çemen-istân-ı cemâl
Oldı bir gonce-i na-şüküfte-i gül-zâr-ı şuhûd
- 4 **Ğâbe ħavseyni** görür dâ'ire-i vaħdetde
Nokta-i ħalbin iden merkez-i pergâr-ı şuhûd
- 5 Mazhar-ı rü'yet olur ħaħħ-ı yakîn üzre tamâm
Ol gönül kim ola pür-çeşm-i nigh-dâr-ı şuhûd
- 6 Nazar-ı çeşm-i ħiredmendde oldum Mecnûn
Olalı cezbe-i Raħmân ile kerrâr-ı şuhûd
- 7 Ben o ħâkister-i 'aşħam ki olur her şererim
Dîde-i ħayrete bir şem' -i şerer-bâr-ı şuhûd
- 8 Ĥazret-i Nâmıħ'a ey **Şems** teveccüh ħıl kim
Kilk-i mu' ciz-raħamı eyleye eş'âr-ı şuhûd
- 9 Eyleyüp ħuvve-i ħudsiyye-i Bâzü'l-Eşheb
Şâh-bâz-ı nigh-i çeşmini tayyâr-ı şuhûd

123

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

- 1 Nükte-perdâz-ı dil ü cân olup esrâr-ı vücûd
Ĥıldı ser-mest-i taĥayyür beni dîdâr-ı vücûd
- 2 Mihr-i fânûs-ı cihân olmaz idi şem' -i zuhûr
Pertev-endâz-ı 'adem olmasa envâr-ı vücûd
- 3 Ĥaħħ-ı mevĥûmdur eylerse de farz ehl-i me'âd
Mebde'-i dâ'ire-i merkez-i pergâr-ı vücûd

(123) OE1: 37b, KE1: s.64.

1 taĥayyür: tecerrüd KE1.

- 4 Reng ü bûyî dü-cihândır u ta' ayyun küllîdir
Lâ-ta' ayyün görünür gül-bün-i gül-zâr-ı vücûd
- 5 Oldı mevcûd iki ' âlemde Hudâ-yı Mütê' âl
Şems esrâr bu kim eylemez izhâr-ı vücûd

124

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

- 1 Eyleyüp ' aşk ile merdân-ı Hâk ifnâ-yı vücûd
Buldılar ' âlem-i ıtlâkda ibkâ-yı vücûd
- 2 Tûr-ı Sînâ gibi bir ânda eyler ifnâ
Her kime zâhir olur nûr-ı tecellâ-yı vücûd
- 3 Kim çeker hırkasına nakş-ı kuyûd-ı ' ademi
Olsa da şeyh olamaz zâviye-pîrâ-yı vücûd
- 4 Ne ' aceb sır ki ğanî olmuş iken ' âlemde
Yine ' âlem görünür lücce-i deryâ-yı vücûd
- 5 Pest u bâlâsı ' ademdir dü-ribât-ı köheniñ
Sırr-ı insâdadır ol ' arş-ı mu' allâ-yı vücûd
- 6 Vâcib u mümkün u ıtlâk u kuyûd u ' ademi
Çoydı bir şûret-i ahrâya heyûlâ-yı vücûd
- 7 Nutk-ı i' câzîñ ider fehm Cenâb-ı Hikmet
Şems odur vâkıf-ı esrâr-ı habâyâ-yı vücûd

(124) OE1: 38a, KE1: s.11, KE2: s.46, ALM: 32b.

2 olur: olursa OE1.

4 ne ' aceb: bü'l-' aceb ALM.

6 mümkün u. mümkün-i OE1, KE1, KE2.

7 **Şems** eş' âriñ ider fehm Cenâb-ı Hikmet ALM // **Şems** odur: ki odur ALM / habâyâ-yı: ziyâ-yı KE2.

- 1 Kānūn-ı dilden itdi suʿūd āsumāna dūd
Yağdırdı ejdehā-yı felek kehkeşāna dūd
- 2 Baḳma sevād-ı vechime ʿaşkıñ çerāḡıyam
Maḥv oldu reng-i rüyum olup yana yana dūd
- 3 Zülfüñ ucından eyledigim āh-ı germ ile
İrse ḥamīde-sünbül olur gül-sitāna dūd
- 4 Levḥ-i nigāh-ı ʿibrete ḥaṭṭ-ı sevād ile
Çıkmış ʿazāb-ı dūzaḥıyānı beyāna dūd
- 5 Mūsī-i Ṭūr-ı vaḥdet-i Ḥaḳḳ'am k'olur baña
Şuʿle çerāḡ-ı ʿaşḳ u sevād-ı şebāna dūd
- 6 Mūy-ı siyāh-ı ḥālīñe teşbīh eylemem
Pā-ber-girifte olmasa tennūr-ı nāna dūd
- 7 Ey **Şems** ṭabʿ-ı Nāʾil-i siḥr-āferīn
Söyletdi kil-k-i muʿciz u āteş-zebāna dūd

- 1 Oldı bir deryā-yı ʿummān içre kim dil nā-bedīd
Sāḥil-i imkān anıñ emvācı sāḥil nā-bedīd
- 2 Bī-ser ü pāyı revişdir ṭayy-ı rāh-ı lā-mekān
Kim reviş nā-būd u pā nā-būd u menzil nā-bedīd
- 3 Ben o Mecnūn-ı cihān-peymā-yı ʿaşḳam k'eyledim
Her ser-i rāhımda biñ Leylā vu maḥmil nā-bedīd

(125) OE1: 38a, KE2: s.47.

2 reng-i: reng u KE2.

5 çerāḡ-ı: çerāḡ u KE2.

(126) OE1: 38a.

- 4 Çehre-i maḳṣūda ḥā'il oldı bir meh ğam bu kim
Çehre-i maḳṣūd nā-peydā vu ḥā'il nā-bedīd
- 5 Zerre-vār-ı ḥüsnidir bir āfitābın kim göñül
Ḥüsnine heft-āsumān içre mu'ādil nā-bedīd

127

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Külbe-i fūrḳatde kaldım oldı cānān nā-bedīd
Düşmişem bir derde kim 'ālemde dermān nā-bedīd
- 2 Gitdi yār ammā ki başımda hevā-yı zülf-i yār
Rūzigār ol rūzigār ammā Süleymān nā-bedīd
- 3 Kıldı peykān-ı nigāh-ı yār sīnem çāk çāk
Kim dilim sūrāḥ sūrāḥ oldı peykān nā-bedīd
- 4 Öyle ser-mest-i müdām-ı ḥayret-ender-ḥayretem
Kim olur pīş-i nigāhımda dü-ekvān nā-bedīd
- 5 Bir ḥabāb-ı bī-dilem bir baḥr-i 'ummān içre kim
Mevc u sāḥil nā-bedīd [u] baḥr-i 'ummān nā-bedīd
- 6 Beste-i zünnār hep zülfünde ser-gerdānlar
Hey ne kāfirsın ki devriñde müselmān nā-bedīd
- 7 **Şems** nār-ı ḥānmān-süz-ı cihāndır her dem
Gerçi oldı dūd-ı āh-ı ḳalb-i sūzān nā-bedīd

128

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1 ز لوح روی تو ابرو که پیچ و تاب کند
نگارخانه قدرت بافتاب کند

(127) OE1: 38a.

(128) OE1: 38b.

* Nüshada şiirin altında “maḳṭa beyti aşlında silinmiştir” kaydı bulunmaktadır.

- 2 کند گشاده ز دریا صدف بسیر تو چشم
بجای اشک چکد پر در خوشاب کند
- 3 زهر سرادق ممکن نماست وجه قدیم
بنامهای حوادث بخود حجاب کند
- 4 زبان کلک بوصف لبث مداد نیافت
لبش بذوق شکر خای او باب کند
- 5 ز لعل یار می آشام ما سوال نیود
خدا نه شرب مدام عدن حساب کند

129

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

- 1 Tekye-i ‘aşkda olma şaḡın ehl-i taḡlīd
Bāb-ı taḡḡīḡde ol merd-i İlāhī’ye mūrīd
- 2 Ṭurma ḡıl cāzibe-i ‘aşḡ ile ifnā-yı vūcūd
Bilesin Ḥālīḡ’īn anda bulasın ḡalḡ-ı cedīd
- 3 Benem ol ‘āşīḡ-ı şeydā-yı cemāl-i maḡşūd
Ki olur nūr-ı cemālīyle şebim Ḳadr-i sa‘īd
- 4 ‘īd-i vuşlat dilime rūz-ı ciger-sūz-ı firāḡ
Bāḡ-ı cennet ḡörinūr çeşmime nīrān u ‘īd
- 5 Kātībim defter-i a‘ mālime beher ḡasenāt
Noḡṡa vaż‘ itmedi mūyum gibi hep ḡaldı sefid
- 6 Seyyi’ātım varaḡı rūy-ı siyāhım gibi līk
Sevda-i kilḡ-i ma‘ āşī ile oldı tesvīd

- 1 Türkçesi: “Senin ebruların kıvrım kıvrım olduğu yüzinde sanki kudretin resim atölyesinde güneş parlıyor.”
- 2 Türkçesi: “Sedef seni görmek için denizden gözlerini açar ve gözyaşları yerine inciler döker.”
- 3 Türkçesi: “Kadīm yüz her mümkün perdeden ḡörünürken aynı zamanda hadiselerin kendi kendine ḡörünmesine engel olur.”
- 4 Türkçesi: “Kalemin dili senin dudaklarını vasfetmek için bir şey bulamadı, Onun şeker gibi tatlı dudaklarının zevkiyle kapılar açılır.”
- 5 Türkçesi: “Yarimizin dudaklarından şarap içmemizden dolayı hesap sorulmaz; Zira Allah cennetin her zaman içilen şarabından hesap sormaz.”

(129) OE1: 38b, KE1: s.52, OE2: 7a, S1: 49a, KE2: s.101, ALM: 31b.

- 7 Yine yağmāladı her varımı yağmā-ger-i ‘aşk
Kaldı ey **Şems** hemān Hāzret-i Mevlā-yı Mecīd

130

Kıṭ‘a

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Fezā-yı semt-i firdevs-i likādır hālka-i tevḥīd
Harem-gāh-ı vişāl-i Kibriyā’dır hālka-i tevḥīd
Muḥāzīdir esās-ı bünyesi tā ‘arş-ı Raḥmān’a
Muḥakkak bil maḳām-ı istivādır hālka-i tevḥīd

131

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Ey göñül eyledi iḥsān saña Rabbi zī’l-cūd
Luṭf u faẓl ile mefkūd iken olduñ mevcūd
- 2 Her nefesde sen anıñ şükrine merhūn iken
Ġāfil itdi seni bu dağdağa-i būd u nebūd
- 3 **Küntü kenziñ** hele ma‘ nāsını eyce fehmi it
Kim maḥabbetle seniñ ṭālibiñ ol Ḥayy-ı Vedūd
- 4 Saña ‘aks itmedi mi emr-i **fe-aḥbebtü** ‘aceb
Tevbeniñ ḳapusını rūyuña itdiñ mesdūd
- 5 Mey u maḥbūba perestiş bu da bir varlıqdır
Başka bir zenbe ḳıyās oldı mı bu zenb-i vücūd
- 6 Tevbe ḳıl eyle rücū‘ Rabbiñe teslīm ol kim
Bunda tebşīr olundı saña firdevs-i ḥulūd
- 7 Der-be-der ser-ser/gezmekde şafā yok ey **Şems**
Bāb-ı tevbe gibi elde var iken cāy-ı ḳu‘ūd

(130) OE1: 38b, KE1: s.63.

(131) KE1: s.87, ALM: 35a.

- 1 این خاک سفله کار که بگردون برابرند
در پستر گرشمه چون آبا و مادرند
- 2 اندر میانه اش پسر شیر پروری
روزی بود بیستر دیگر برآوردند
- 3 آنان که لانه گاه ازین قاف سر بلند
دارد بسوی دیگرش عنقای شهپرند
- 4 بالا روانرا سر چرخ تخت سرورiest
پسماندگانرا دل او طوق اژدرند
- 5 دوش از سرش که باختیکن فکان کند
اندر نگاه چشم زمان شمس خاورند

- 1 مژه نرمی نگاهت تیر جان افگن کند
پنجه جادوی چشمت مومرا آهن کند
- 2 کچنهادهان پرورست زین گلشن آخر روزگار
کز تن خار جفا از غنجه پیراهن کند
- 3 چشم نابینا درین دهر اشک ناکامی ندید
دیده حقیبن از خوناب پر دامن کند

(132) OE1: 38b.

- 1 Türkçesi: “Bu alçak olan dünya felekle aynıdır, naz döşeginde anne ile baba gibidirler.”
- 2 Türkçesi: “Aralarında sütle besledikleri çocuğu bir gün başka bir döşeye çıkardılar.”
- 3 Türkçesi: “Kaf dağından daha yüksek bir yuvası olanlar başka bir cihete doğru kanat çırpıtlar.”
- 4 Türkçesi: “Yüksekten uçanlara felek, ululuk tahtıdır; geri kalanlara onun gönlü ejder halkasıdır.”
- 5 Türkçesi: “Dün gece kün fekân batısı tarafından zamanın gözlerindeki bakıştan doğunun Şems’i doğdu.”

(133) OE1: 39a.

- 1 Türkçesi: “Senin gözlerinin yumuşak kirpikleri cana ok atmakta; Zira gözlerinin cadı pençesi kılı demir yapmaktadır.”
- 2 Beytin tercümesi yapılamamıştır.
- 3 Türkçesi: “Kör gözler bu dünyada mutsuzluk gözyaşı görmezler; Hakk’ı gören gözler eteği kanla doldurur.”

- 4 پنجه قدرت روانم در کمین خواهد گرفت
بر تنم از دمرن تیر قضا جوشش کند
- 5 شمس کردت نوبهار عشق گلچین مراد
لیک نخل قامتت پر خار پیراهن کند

134

mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 چشم ترا که قصد دل بنده میکند
از جاه سروران درافکنده میکند
- 2 یکبار زنده کرد بدم مرده را مسیح
هر بار مسیح را لب تو زنده میکند
- 3 هر داغ غمزه تو که در دل چو لاله هاست
باغست که فیض چشم تو زیبنده میکند
- 4 مور ضعیف را منکرخور روزگار
روزی بود که طائر پرهنده میکند
- 5 دائم زنی که هر چمن بی زبان را
درد نوای هجر تو نالنده میکند
- 6 این طرفه گلشنیست که گوید هزار باغ
عمرت گذشت و لاله و گل خنده میکند
- 7 حاجت نشد بمه شب ای شمس آه تو
تا قوس چرخ را مه تابنده میکند

-
- 4 Türkçesi: "Kudret pençesi ruhumu pusuda yakalar, benim üzerinde kaza okunun temreni coşar."
- 5 Türkçesi: "Ey Şems aşkın ilkbaharı seni muradını toplayan biri yaptı; lakin boyunun ağacını da bol dikenli yaptı."
- (134) OE1: 39a.
- 1 Türkçesi: "Senin gözlerine kastetmekte olan bu köle gönül, ulular makamından aşağı düşmekte."
- 2 Türkçesi: "Mesih ölüler nefesiyle bir anda dirilmekte; senin dudakların ise Mesih'i her an dirilmekte."
- 3 Türkçesi: "Senin gamzelerinin her bir dağı gönülde tıpkı laleler gibidir, gözlerinin feyzi ise o bahçeyi süslemektedir."
- 4 Türkçesi: "Feleğin zaif olan karıncayı gün gelir uçan bir kuş yapar." (Beyitte geçen منکرخور kelimesi muhtemelen yanlış yazılmıştır. Eğer doğru yazılmış ise ne anlama geldiğini bulamadık. Bu yüzden beytin Türkçesi verilirken bu kelimenin geçtiği yer sıralı nokta ile belirtilmiştir.)
- 5 Türkçesi: "Her zaman dilsiz olan çayırları ayrılığının derdinden inletmektesin."
- 6 Türkçesi: "Bu ne kadar acayip bir gül bahçesidir ki binlerce bağ "ömrün geçmekte ve laleler, güller gülmekte" diyor."
- 7 Türkçesi: "Ey Şems! gece dolunayının senin âhına ihtiyacı yok, çünkü o feleğin yayını parlak bir ay yapmakta."

1	پژمرده باغ دهر گل نسترن کند واز گل بخار دلشکنش پیرهن کند
2	آن کس که تار طول امل را ببافته از دست خویش قامت خود را کفن کند
3	ای ماه مردمی که در ابروی چین توست ترک نگاه عارض ماه ختن کند
4	در مرغزار زلف تو مرغ روان ما آواره نی که مطلب باغ وطن کند
5	از پرده‌های خاک شهیدان تیغ عشق پیغام داغ دل بزبان چمن کند
6	در لب گرفته چشم کبودت سپید زلف بازست که لانه با سمن و یاسمن کند
7	هر جا که چشم مست کبودت نگاه کرد انجا بسینه لاله و نرگس سمن کند
8	شمس از برای خاستن ژاله‌های سبز از رشته‌های نور معصفر رسن کند

(135) OE1: 39a.

1	Türkçesi: "Dehrin bağı yaban gülünü perişan etti, dikenli gülden onun gönlü kırıldı."
2	Türkçesi: "Emelin uzun ipini dokuyan kişi kendi eliyle sonunda o ipi kendisine kefen yapar."
3	Türkçesi: "Ey ay yüzlü! Senin kıvrımlı ebrunu gören kişi Hoten güzelinin yanağına bakmayı terk eder."
4	Türkçesi: "Ruhumuzun bülbülü senin zülüflerinin yuvasında avare bir ney gibi vatan bağlarını talep etmekte."
5	Türkçesi: "Aşk kılıcıyla şehit olanların toprağının perdelerinden gelen gönüldeki dağ haberleri çimenleri dile getirmektedir."
6	Beytin tercümesi yapılamamıştır.
7	Türkçesi: "Senin gök rengi mest gözlerin her nereye baksa orada nergis ve lalenin sinisini yasemine çevirir."
8	Türkçesi: "Şems yeşil jalelere ulaşmak için safran rengindeki nurların şulelerinden ip yapar."

- 1 اگر آید بدل از عشق جانان جان می آید
اگر می یافتم درد غمش درمان می آید
- 2 زبزم آفرین دلسوز عشق حسن دلدارم
که پروانه بشمع از آشیان سوزان می آید
- 3 همه کس خانه خود می رود هر شام از بازار
بمرگ آن جا رود باز آن که زین دوران می آید
- 4 ترا دشمن که خنده میکند ایمن مشو زنهار
که قصد آدمی سگ میکند خندان می آید
- 5 بزادن ناله و در وقت کشتن ناله دارد شمس
ازین گیتی روان نالان رود نالان می آید

- 1 Zencir-i gam-ı aşk ile divâne gelenler
El bağlayarak durdı bu divâna gelenler
- 2 Bu dâr-ı şifâ içre devâ bulmadı gitdi
Devr eyleyerek derd ile devrâna gelenler
- 3 Hâk oldı yeri kaldı firâkıñ gicesinde
Şem'-i ruh-ı cân-süzüña pervâne gelenler

(136) OE1: 39a.

- 1 Türkçesi: "Eğer cananın aşkı gelirse gönle can gelir, eğer beni onun gam derdi bulursa derman gelir."
- 2 Türkçesi: "Yaratılış bezminden beri sevgilinin güzelliğine olan aşkımla gönlüm yanık ki pervane muma doğru yakıcı yuvadan gelir."
- 3 Türkçesi: "Herkes akşam pazardan evine doğru gider, yine aynı şekilde bu devrana gelenler ölüme doğru giderler."
- 4 Türkçesi: "Düşman sana gülümserse sakın inanma çünkü köpeğin amacı adamı güldürmektir."
- 5 Türkçesi: "Şems doğarken ağladı, ölüirken de ağlayacak. Bu dünyadan hep giden ağladı, gelen hep ağladı."

(137) OE1: 39b, KE1: s.75.

- 3 -KE1.
- 4 lebiñ: lebin KE1.

- 4 Bu mey-kedeniñ bulmadılar neş'e meyinde
Gül-câm-ı lebiñ nûş ile mestâne gelenler
- 5 Mûrâne yatur mühr-be-leb hâk-i siyehde
Hüküm itmege şu mülk-i Süleymân'a gelenler
- 6 Qor cân u cihânı seni evvel görüşünde
Ey dost qaşın tığına qurbâna gelenler
- 7 Mey-hâne-i ' aşqam ki baña hûn-ı cigerle
Mey gibi ser-â-ser boyanur qana gelenler
- 8 ' İrfân-ı meyın içmek içün encümenimden
' Aşk ile dilin döndire bir yana gelenler
- 9 Mescid gibi mescûd-ı melâ'ik olayım dir
Dil beytin idüp ' âleme büt-hâne gelenler
- 10 Mihr olsa da görmez gözi merdân-ı Hudâ'yı
İllâ bu fenâ mülkine merdâne gelenler
- 11 Ey **Şems** bu keşretde bulur vahdet-i Hakk'ı
Nefsin koyup ikrâr ile meydâna gelenler

138

mef'ûlû mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün

- 1 Mecnûn olur ol zülf-i perişâna düşenler
Kim oldu perîşân perî-şâna düşenler
- 2 Tevhîd olunur âhîri tevhîd iden kim
Âlûde-i ' ummân olur ' ummâna düşenler
- 3 Âyîne-i hürşîd-i cemâl olsa gerekdir
Zerrât gibi kûşe-i dâmâna düşenler

- 4 Ferdâ-yı kıyâmet ayılır hûn-ı dil-efşân
Pây-ı hum-ı şahbâ-yı gül-efşâna düşenler
- 5 Çevgân-ı belâ ile olur top gibi gâltân
Hağ Hağ diyu yek başına meydâna düşenler
- 6 ‘Aynıyla olur ‘arşa-i maḥşerde nümâyân
Sâye gibi bu ḥâk-i siyeh-dâna düşenler
- 7 İfşâ ider ‘âlemlere esrâr-ı vücûdın
Şekvâ iderek çâk-i girîbâna düşenler
- 8 Tîr-i sitemiñ dağı geçer sîneden ammâ
Yer yer görünürler bu dil ü câna düşenler
- 9 Yûsuf gibi sultân-ı maḥabbet olur ey **Şems**
Zindân-ı ğam-ı çâh-ı zenaḥdâna düşenler

139

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

I

Şorarsañ ehl-i dünyâyâ nedir dünyâyı bilmezler
Şanup ‘uḡbâyı dünyâ nitekim ‘uḡbâyı bilmezler
Görürler ‘âlemi rü’yâ gibi rü’yâyı bilmezler
Olurlar tâlib-i Mevlâ görüp Mevlâ’yı bilmezler
Cihân-ârâ cihân içindedir arayı bilmezler
Şu mâhîler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler

II

Kimisi ḥâle dil-beste olupdur kimisi kâle
Arar faḡr u fenâ içre bürünmiş kimisi şâla
İrişmiş ḡayd-ı ıtlâḡa mişâl-i mâh-der-hâle

8 görünürler: görünür OE1.

(139) OE1:40a, KE1: s.54, OE2: 25b, S1: 20a, KE2: s.116, ALM: 51b.

* KE2’de der-kenarda “Bursa’da Murâdiye çarşusındaki dergâhda medfûn Baḡrî Dede’niñ zâde-i ṭab‘ı olup meşhûr şâ‘ir Ḥayâlî’ye virmiş oldığı (Cihân-ârâ cihân içindedir ilah.)beytini Ḥayâlî itmâm iderek bir ğazel şekline şoḡmuşdur. ‘Azîz de ‘alâ-ṭarîḡu’t-tazmîn müseddes itmişler. ‘Oşmānlı mü’ellifleri s.161” kaydı bulunmaktadır.

II dil-beste: dem-beste KE1; vâ-beste KE2 // kimisi: köhne bir KE1 // ḡayd-ı: ḡayd u KE1, KE2.

Düşüp halk-i cihân ez-pây tâ-ser bir ‘aceb hâle
Cihân-ârâ cihân içindedir arayı bilmezler
Şu mâhiler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler

III

Kimisi nefy u işbât ile meşgûl oldu tenbîhe
Kimi tecrîd idüp Tûr-ı tekellümden iner Tîh’e
Kimi tefrîf idüp üftâdedir vâdî-i teşbîhe
Kimi takyîd itmişdir irüp ifrât-ı tenzîhe
Cihân-ârâ cihân içindedir arayı bilmezler
Şu mâhiler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler

IV

Muḥakkaḳ itmeyenler reh-nümâ bir merd-i âgâhı
Çerâğ-ı dîde-i cân itmeyenler derd ile âhı
Münevver görmeyenler ‘âlem-i zulmât-ı cân-gâhı
Bi-Ḥaḳḳın câh-ı sulṭân-ı serây-ı lî-ma‘a’llâhı
Cihân-ârâ cihân içindedir arayı bilmezler
Şu mâhiler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler

V

Girüp şâm u seḥer mânend-i **Şems** ‘âlemde devrâna
Vücûdın itmeyen şem‘-i cemâl-i ‘aşḳa pervâne
Geçüp kayd-ı sivâdan olmayanlar ‘aḳla bîgâne
Girüp zencîr-i ‘aşḳa ṭurmayan dîvâna dîvâne
Cihân-ârâ cihân içindedir arayı bilmezler
Şu mâhiler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler

140

Ḳıṭ‘a

meḥ‘ülü meḥ‘ilü meḥ‘ilü fe‘ülün

- 1 Bir ḳaşı kemânın ki düşüp sehm-i nigâhı
Remy itdi baña tîr
Nâ-ḥaḳ yere çâḳ itdi dilim ḳıldı günâhı
Kim eyledi taḥcîr

V ‘aşḳa: şevḳa KE1, OE2, KE2; ṭavḳa S1.

(140) OE1: 41a.

2 Divâne-i ser-geştesiyem ol güzeliñ kim
Gerdünda oldı
Sevdâ-yı ğam-ı silsile-i zülf-i siyâhı
Gerdânıma zencîr

141

Ḳıṭ‘a

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

Şad âh ki dehr içre zamânım olup âhîr
Bir yâr-i vefâ-dâr baña olmadı zâhir
Râz-ı dilime belki hem-esrâr olurdu
Olsaydım eger mişlimi hâlk itmege kâdir

142

Ḳıṭ‘a

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ḥazret-i Sıbṭeyn olup hem-dem lisānü’l-ğayb ile
Destime gül-cām-ı şahbâ-yı kerāmet virdiler
Ḳılmağa mu‘ciz-dem-i siḥr-āferîn-i nuṭkumı
Eyleyüp himmet baña ma‘cün-ı ḥikmet virdiler

143

Ḳıṭ‘a

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Ḥazân oldı bahâr-istân-ı dil lâl oldı bülbüller
Yaṭur ḥâk-i siyâh üstinde pejmürde olup güller
Bu gül-zâr-ı fenâda lâle-ruḥlar iftirâkından
Döker bezm-i ğama ḥün-âb-ı eşkim cām-veş müller

(141) OE1: 41a.

(142) OE1: 41a.

(143) OE1: 41a, KE2: s.44.

144

Kıt'a

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Hezār-ı bağ-ı 'aşkam nāle-i cān-gāh şahiddir
Giriftār-ı belā-yı fūrkat oldum āh şahiddir
Muğaylān-gāh-ı dāğ-ı hecrdir nezzāreme gül-şen
Cemāl-i zātınñ müştākıyam Allāh şahiddir

145

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 İlāhī nūr-ı 'aşkıñla baña bir özge hālet vir
Harem-gāh-ı vişāl-i zātıña rāh-ı selāmet vir
- 2 Şerāb-ı cām-ı vaḥdetle idüp cān u dilim ser-mest
Tecellī-i cemāl ile temāşasında ḥayret vir
- 3 Nice demdir ki oldum dūzaḥ-ı hicrānda sūzān
Na'īm-i vuşlatıñda cāh-ı vālā-yı kerāmet vir
- 4 Muvāfıķ kıl rızā-yı zātıña aķvāl u ef'ālīm
Ne kim lāyık saña olmaz baña andan ferāğat vir
- 5 Bırakma **Şems**'i zulmet-gāh-ı hırmān içre ser-gerdān
Şafā-yı feyz-i envār-ı seher-gāh-ı sa'adet vir

(144) OE1: 41a.

(145) OE1: 41b, OE2: 24b, S1: 17b, ALM: 50b.

4 lāyık saña olmaz: olmaz saña lāyık OE2, S1, ALM.

I

İlāhī merḥamet kıl ḥālımız ğāyet perīşandır
 Ki zīrā ‘ālem içre kārımız hep cürm ü ‘işyandır
 Emān Allāh emān Allāh emān Allāh emān Allāh
 ‘İnāyet mağfiret şefkat kerem senden hemān Allāh

II

Güneh-kārız güneh-kārız dü-‘ālemde tebeh-kārız
 Ḥuzūruñda siyeh-kārız sirişk-i dīdemiz ẓandır
 Emān Allāh emān Allāh emān Allāh emān Allāh
 ‘İnāyet mağfiret şefkat kerem senden hemān Allāh

III

Celāliñ irdi gāh u gāh döküldi ẓanımız nā-gāh
 Bu sırdan oldılar āgāh o kim erbāb-ı iḳāndır
 Emān Allāh emān Allāh emān Allāh emān Allāh
 ‘İnāyet mağfiret şefkat kerem senden hemān Allāh

IV

Yeter terbiyemiz ‘avf eyle bākī cürmümüzden geç
 Bizi ol zāta baḥş it kim ḥabīb-i zāt-ı Raḥmān’dır
 Emān Allāh emān Allāh emān Allāh emān Allāh
 ‘İnāyet mağfiret şefkat kerem senden hemān Allāh

V

Ḳuluñ **Şems** eyleyüp feryād niyāz ile olur mu‘tād
 Umar kim idesin āzād ki ismiñ ‘Afv u Ğufrāndır
 Emān Allāh emān Allāh emān Allāh emān Allāh
 ‘İnāyet mağfiret şefkat kerem senden emān Allāh

(146) OE1: 42a, KE1: s.88, OE2: 31a, S1: 25b, KE2: s.134, ALM: 67a.

I mağfiret: merḥamet KE1.

III gāh u: gāh-ı OE1, OE2, S1, KE2, ALM.

IV KE1’de bent der-kenara sonradan eklenmiş.

V feryād: giryān KE2 // kim: ki OE2, S1, ALM // ‘Afv u: ‘Afv-ı OE2, KE2.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Ğubār-ı hāk-pāyın çeşmime kuhl-i sa' âdetdir
Ki feyz-i cān-fezāsı nūr-ı vech-i Hākķ'ı rü'yetdir
- 2 Sen ol sulţān-ı evreng-i nübüvvetsin ki bī-şübhe
Aḥaşş-ı ümmetiñ şāhen-şeh-i mülk-i velāyetdir
- 3 Vücūdiñ raḥmet-i 'ālem kudūmüñ mefḥar-ı âdem
Zuhūruñ vācib u imkāna izhār-ı şefā' atdır
- 4 Eyā şāhen-şeh-i tāk-ı risālet ḥālime raḥm it
Şefā' at kıl ki ḥālim bā' iş-i şerm u ḥacāletdir
- 5 Qabūl eyle niyāz-ı Şems-i zārı âsitānında
Nice demdir ġarīb u mübtelā-yı derd-i ḥasretdir

Tercī' -i Bend*

mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn

I

Envār-ı nübüvvet ki Muḥammed'le celīdir
Sulţān-ı rusūl oldıġı bī-şek ezelīdir
İ' cāz-ı bedāyi' de Hudā kudret elidir
Aşḥābına āline tevellā emelidir
Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü 'Ömer Ḥazret-i 'Oşmān u 'Alī'dir

II

Ol ḥātem-i efrād-ı risālet ki mu' allā
Bir faşş-ı nigīndir ki bütün nūr-ı muşaffā
Dört yāri iki yanına dört gevher-i yektā
Aşḥābı olup ḥalka kenārında ser-ā-pā

(147) OE1: 42b, OE2: 34a, S1: 32a, KE2: s.115, ALM: 74b.

(148) OE1: 42b, KE1: s.31, OE2: 29a, S1: 23a, KE2: s.74, ALM: 63a.

(*) OE1.

Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmān u ‘Alī’dir

III

Bir nūr-ı mücessem ki aña olmadı sāye
Kim mihr-i dıraḥşandır eflāk-i Ḥudā’ya
Envār-ı velāyetle ‘Alī beñzeyüp aya
Bākisi nücūm oldu ser-i rāh-ı hüdāya
Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmān u ‘Alī’dir

IV

Şıdkıyla mü’essis birisi bünye-i dīne
‘Adliyle biri ḥākim olup şer‘-i metīne
Ḥāfız biri gencīne-i Qur’ān-ı Mübīn’e
Bāb oldu biri memleket-i ‘ilm-i yakīne
Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmān u ‘Alī’dir

V

Bu nükteyi fehm eyle ki esrār-ı ḥafādır
Bilmez anı cuhhāl ki bī-berg u nevādır
Tā āl-i nebī kim bilürüz āl-i ‘abādır
Ol yār-i çehār ile daḥi āl-i Ḥudā’dır
Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmān u ‘Alī’dir

VI

Bu yār-i çehārīñ birin inkār idemezsin
İnkār ider iseñ eger kār idemezsin
Gül-zār-ı Muḥammed gülini ḥār idemezsin
Allāh u nebī yārini aḡyār idemezsin
Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmān u ‘Alī’dir

VII

Aşḥāb-ı Bedir Şuffe Ḥudeybiye-i zī-şān
Aşḥāb-ı Uhud Ḥayber u hem bey‘at-i Rıdvān

III velāyetle: velāyetde KE1, KE2.

VII ‘uşşāk-ı: ‘uşşāk u OE1, OE2, KE2, ALM.

‘Uşşāk-ı ‘aşer hem daḥi enşār-ı kerīmān
Efrād-ı muḥācirden olan kıdve-i imān
Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmān u ‘Alī’dır

VIII

Ezvāc u benāt-ı ḥarem-i Aḥmed-i Muḥtār
Evlād-ı kirām-ı Ḥüseyin-i kerem-‘ışār
Kim cümle imāmān ile ma‘şūm-ı sitem-ḥ̃ār
Maḥdemleridir tāt-ı ser-i cümle-i ebrār
Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmān u ‘Alī’dır

IX

Ser-çeşme-i āl-i nebevī Ḥazret-i Zehrā
Bid‘-ı cesed-i Muştafavī Ḥazret-i Zehrā
Hem-ḥ̃āb-ı şeb-i Murtaḥavī Ḥazret-i Zehrā
Şakḳ-ı kameriñ bir ‘alevi Ḥazret-i Zehrā
Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmān u ‘Alī’dır

X

Ḥayr-ı ḥalef olmaḳdı gerek āl-i peyām-ber
Ez-cümle vaşī-i nebevī Ḥazret-i Ḥaydar
Ammā ki bi-‘ilm-i ezel aḥkām-ı muḥadder
Bu vech ile tertīb olunmuşdı ser-ā-ser
Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmān u ‘Alī’dır

XI

Çün Ḥazret-i Ḥaydar ki şeh-i mülk-i velāyet
Elbet aña lāyıkdı verāşetle ḥilāfet
İcmā‘ kılup ümmet ile ḥākim-i ḳudret
Bu vech ile oldı hepsi efḍal-i ümmet
Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmān u ‘Alī’dır

VIII ma‘şūm-ı: ma‘şūm u ALM.

IX şakḳ-ı kameriñ bir: şark-ı kamereyn-i OE2, S1, KE2, ALM.

XII

Sıbteyn-i Muḥammed ki aña pāre-i cāndır
Şadrında maḥabbetleri ‘aynıyla ‘ıyāndır
K’ol nūr-ı mücessemde iki ‘ayn-ı ‘ıyāndır
Anlardaki sırr-ı nebevī sırr-ı nihāndır
Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmān u ‘Alī’dir

XIII

Taḥkīk budur fi‘l-i Ḥudāvend-i kazā-kār
K’olmaz bu cihānda ezeli olmayan ızḥār
Ger olsa ḥaṭā itdi dinür fā‘il-i Cebbār
Bu mes’ele bir dīnde olmaz hele ikrār

Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmān u ‘Alī’dir

XIV

Emr itdi bize Şems o sultān-ı nübüvvet
A‘dāsına itmez ideriz dostına ḥürmet
Bā-ḥüccet ol şārī‘-i kânûn-ı şerī‘ at
Oldıysa da Mevlā-yı cihān şāh-ı velāyet
Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmān u ‘Alī’dir

XV

Miftāḥ-ı futūḥāt-ı velā Ḥaydar-ı Kerrār
Ḥurşid-i Ḥudā ḥāzin-i gencīne-i esrār
Oldı baña maḥşūd-ı cemāliyle be-dīdār
Ammā ki be-nehc-i edeb-i şer‘-i pür-envār
Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār velīdir
Bū Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oşmān u ‘Alī’dir

Medhiyye-i Şâh-ı Velâyet -rağiya'llâhü 'anh-**mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün***I**

Ser-halka-i cem'iyet-i ebrâr 'Alî'dir
 Derd ehline dermân-ı vefâ-dâr 'Alî'dir
 Sulţân-ı selâţîn-i kerem-kâr 'Alî'dir
 İklîm-i velâyetde cihân-dâr 'Alî'dir
 Dervâze-i gencîne-i esrâr 'Alî'dir
 Maĥbûb-ı Hudâ Ĥazretine yâr 'Alî'dir

II

Bir niçe zamân cûy-ı revân eyledi yaşım
 Düşdüm ĥaremi kûşesine bitdi şavaşım
 Şaldım eşigi taşına biñ cân ile başım
 Başımla eşiginde anıñ bir kıra taşım
 Dervâze-i gencîne-i esrâr 'Alî'dir
 Maĥbûb-ı Hudâ Ĥazretine yâr 'Alî'dir

III

Geçdim dem-i la'li ile şahbâ vu sebûdan
 Zülfi hevesiyle çözülp bend-i gelûdan
 Çıkdım hele ġayrılara kayd-ı tek u pûdan
 Girdim ĥarem-i ĥâş-ı Hudâ'ya o kapudan
 Dervâze-i gencîne-i esrâr 'Alî'dir
 Maĥbûb-ı Hudâ Ĥazretine yâr 'Alî'dir

IV

Bu dâ'ire-i atlas-ı ekvân-ı Muĥammed
 Nüh-ţâķ-ı serâ-perde-i eyvân-ı Muĥammed
 Bû Bekr ü 'Ömer Ĥazret-i 'Oşmân Muĥammed
 Her birleri bir kıdve-i erkân-ı Muĥammed
 Dervâze-i gencîne-i esrâr 'Alî'dir
 Maĥbûb-ı Hudâ Ĥazretine yâr 'Alî'dir

(149) OE1:44a, KE1: s.24, OE2: 27a, S1: 21a, KE2: s.86, ALM: 58b.

(*) OE2, S1.

: Düstûr KE1.

II ĥaremi: ĥarem-i OE1, KE1, ALM / kûşesine: kûşesine KE1, OE2, S1, ALM // şaldım: çaldım KE1.

IV Bû Bekr u: Bû Bekr KE1.

V bünyâd-ı ĥarem-gâhı: bünyâdı ĥarem-gâh-ı OE1, S1; bünyâd-ı ĥarem-gâh-ı ALM.

V

Bünyād-ı harem-gāhı nihān-hāne-i vaḥdet
Manzūr-ı reh-i revzeni pāliz-i nübüvvet
Bir ‘avm-ı çemen-sāyı hep esrār-ı hüviyyet
Der-bānları sādāt-ı emīrān-ı fütüvvet
Dervāze-i gencīne-i esrār ‘Alī’dir
Maḥbūb-ı Hudā Ḥazretine yār ‘Alī’dir

VI

Bülbülleri bī-şavt u ḥurūf itmede āvāz
Gül-ğonceleri cām-ı şehādet ile hem-rāz
Pervānesidir şem‘ine Cibrīl-i sebük-bāz
Sükkānı bütün ‘İsī vü Yaḥyā ile dem-sāz
Dervāze-i gencīne-i esrār ‘Alī’dir
Maḥbūb-ı Hudā Ḥazretine yār ‘Alī’dir

VII

Şemşīr-i kavis-tābı şalup sāye zemīne
Hem himmet-i bāzūsı veted ‘arş-ı berīne
Miftāḥ-ı ‘ulūmı hecedir **ḥabl-i metīne**
Künc-i ḥaremi dār-ı emān dīn-i mübīne
Dervāze-i gencīne-i esrār ‘Alī’dir
Maḥbūb-ı Hudā Ḥazretine yār ‘Alī’dir

VIII

Ol nūr-ı celīden bilinür şüret-i esmā
Ol kenz-i muṭalsamla bulunmaḡda müsemmə
Ger vāḳıf iseñ ebsem ol ey **Nūr-ı** şeydā
Aşḫābına meftūḥdur ol bāb-ı mu‘allā
Dervāze-i gencīne-i esrār ‘Alī’dir
Maḥbūb-ı Hudā Ḥazretine yār ‘Alī’dir

Mersiyye**mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün*

- 1 Hüseyn-i Kerbelā kim nuḥbe-i āl-i peyām-berdir
Furūğ-ı dīde-i Zehrā çerāğ-ı çeşm-i Ḥaydar'dır
- 2 ' Aceb mi meşhed-i pāki meṭāf-ı kudsīyān olsa
Ki ṭāḳ-ı āsitānı ' arş-ı a' lāya ber-ā-berdir
- 3 O ḥāk-i ' anberīn üzre ki sünbül zülfi düşmüşdür
Nesīminden meşām-ı ' ālem-i bālā mu' aṭṭardır
- 4 O ḥāk-i ḥün-āğāste ki itmiş vechini pinhān
Cemāl-i neyyir-i a' zam ḡubārından münevverdir
- 5 O peykān-ı kazā kim ol kemān ebrūya dāğ açdı
Per ü bālinden anıñ Cebra'ıl işkeste-şeh-perdir
- 6 Kızıl kan içre biñ dāğ ile ol server ḥayālimde
Yatur meh-pāre-i ma' kūs-ı baḥr-i nūr-ı aḥmerdir
- 7 Livā'ü'l-ḥamdi eyler muḫṭarib destinde Zehrā'nıñ
O kanlı pīrehen kim velvele-endāz-ı maḥşerdir
- 8 Ne kara gün ki yā Rab mātem-i āl-i nübüvvetle
Hilāl-i āsumānıñ ḳaddi ḥam vechi mükedderdir
- 9 Firāk-ı nergis-i ser-mest-i şahbā-yı şehādetle
Muḥibb-i ḥānedānıñ dīdesi bī-nūr u bī-ferdir
- 10 İder tīg-i zebānı tiz elbet düşmen-i āle
O kim ḥubb-i Resūl-i Kibriyā ḳalbinde muḫmerdir
- 11 Eyā şah-ı şehīd-i Kerbelā bu **Şems**-i dil-ḥūna
Nigāh it kūşe-i çeşmiñle kim bābıñda çākerdir

(150) OE1:45a, OE2: 26b, S1: 21a, KE2: s.153, ALM: 57b.

(*)

OE1.

6

server: serv OE1, S1.

11

bābıñda çākerdir: pāyındadır KE2.

12

revān-ı: zerrāt-ı KE2.

- 12 Selām olsun revān-ı pākine kim ol şehīdānīñ
Ḥarīmīnde o bedr-i kāmiliñ mānend-i aḥterdir

151

Ḳıṭ‘a

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Ġavs-ı aḳṭāb-ı velā Ḥazret-i ‘Abdü’l-ḳādir
Şāh-ı iḳlīm-i bekā Ḥazret-i ‘Abdü’l-ḳādir
Şems ider cezbe ile nisbet iden bendesini
Maẓhar-ı nūr-ı Ḥudā Ḥazret-i ‘Abdü’l-ḳādir

152

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Yemende Ḥazret-i Veyse’l-Ḳaren kim ḥāş-ı ümmetdir
Gürūh-ı tābi‘iniñ seyyidi şāhib-velāyetdir
- 2 Rebī‘a ḳavminiñ aġnāmınıñ mūyı ‘idādınca
‘Uşāt üzre şefā‘at itmek ol zāta vedī‘atdır
- 3 Aña ḳılmışdı ihdā ḥırḳa-i pākin Resūlu’llāh
Bu ma‘bedde olan ol ḥırḳa-i pāk-i sa‘ādetdir
- 4 Edeble gel ziyāret eyle kim bu buḳ‘a-i pāki
Maḳām-ı yādigār-ı Veys u hem şāh-ı nübüvvetdir
- 5 Yüzüñ sür bu maḳāmıñ āsitānı ḥākine ey **Şems**
Dü-‘ālemde sa‘ādet bā‘iş-i neyl-i şefā‘atdır

(151) OE1: 45b, OE2: 19b, S1: 16a, KE2: s.141, ALM: 42b.

(152) OE1: 45b, KE1: s.101, OE2: 34a, S1: 31b, KE2: s.132, ALM: 73b.

3 pākin: pāki KE2.

Kaşîde-i Ğavş-ı A'zam Pîr-i 'Abdü'l-kâdirü'l-Cîlî*
mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Şerî' at kim nizâm-ı aqdes-i **Allâhu Ekber'**dir
O bir kânündür kim vâzî' ı zât-ı peyâm-berdir
- 2 O bir hışn-ı haşîn-i mülk-i vahdetdir ki her hâki
Ser-i tâc-ı velâyet üzre bir seng-i mücevherdir
- 3 Tarîkat mağzıdır ol şer' -i pâkiñ kim haqîkatde
Anıñ sâlikleri insân-ı kâmil dir velîlerdir
- 4 Haqîkat bir ri yâz-ı kişver-ârâ-yı velâyetdir
Dıraht-ı gül-nihâli Hâzret-i Kerrâr-ı Haydar'dır
- 5 O bir tûbâ-yı ' âlem-gîrdir kim her nihâlinde
Velîler nâbit olmuş her biri bir verd-i aḥmerdir
- 6 O bâğıñ bâğ-bânı Aḥmed-i Muḥtâr'dır kim hep
Gürûh-ı enbiyâ vu evliyâya zâtı serverdir
- 7 O bâğıñ hem güli hem bûlbûli kim Bâz-ı Eşheb'dir
Ser-â-ser evliyâ zîr-i cenâhında ber-â-berdir
- 8 Cenâb-ı Şeyḥ-i ' Abdü'l-kâdir-i Cîlî ki zâtıdır
Haqîkatde gürûh-ı evliyâya ğavş u reh-berdir
- 9 Velîler kim semâ-yı vahdete farz olsa kerrübîn
Cenâb-ı Bâz-ı Eşheb anlara Cibrîl-peykerdir
- 10 Redîf-i rûḥ-ı rûhu'llâh rûḥı pertev-i Raḥmân
Vücûd-ı ḥâk-dânı ' arş-ı a' zamlâ ber-â-berdir

(153) OE1: 45b, KE1: s.21, OE2: 32a, S1: 26b, ALM: 69a.

(*)

OE1.

: Medḥiyye-i der-ḥaqq-ı Ğavş-ı A'zam ve Pîrü'l-Efḥam Seyyidinâ ve Kâfile-sâlâr-ı Evliyâ Dest-gîrû'l-Fuḡarâu'l-Žu'afâu's-Şâdiḡin Bâzü'l-Eşhep Muḥammed Muḥyi'd-Dîn ' Abdü'l-kâdirü'l-Geylânî el-Ḥasenî el-Ḥüseynî -ḡuddise sırıruhu ve raḡiya'llâhu ' anh.- KE1.

: Kaşîde-i Ğavş-ı A'zam Pîr-i ' Abdü'l-kâdirü'l-Cîlî -ḡaddese sırıruhu- OE2, S1.

2

mülk-i vahdetdir ki: vahdet-i Ḥakdır ki OE2.

- 11 Eyā sultān-ı iqlīm-i beḳā ve'y pīr-i Cīlānī
Vücūd-ı ḥaste-gān-ı 'aşḳa zikrīn rūḥ-perverdir
- 12 Anıñçün vaşfiñi iş'ār itmek üzre 'azm itdim
Ümīdimdir ki luṭf u himmetiñ 'azmimde yāverdir
- 13 Sen ol ḡavṣ-ı mu'azzam mālīk-i ḥükm-i Süleymān'sın
Ḳapuñda ḳuṭb-ı 'ālem mūr-veş bir 'abd-i kemterdir
- 14 Sen ol hem-rāz-ı İsrāfīl-i kerrübī-ḥıdemsin kim
Seniñçün ins u cin ervāḥ ile eşbāḥ çākerdir
- 15 Sen ol şeh-bāzsın kim pençe-i şayd u şikārında
Sürüşān-ı tecellī tā'ir-i işkeste-şeh-perdir
- 16 Degil her şubḥ-dem ḥurşīd-i 'ālem-tāb olup tālī'
Anıñ nūrıyla ḥāk-i maḳdemiñ pūr-nūr u pūr-ferdir
- 17 Sürüp her şubḥ rüyın ḥākiñe çārüb ider zülfin
Ki ḥāk-i pākiñe çārüb-keş ḥurşīd-i enverdir
- 18 Maḳāmıñ Ka'betü'l-'uşşāḳdır her gün ṭavāf eyler
O bālā cāmi' iñ kim ḥāv'ı miḥrāb u minberdir
- 19 Süleymānsın ki ḥükmüñ irse ger hem-pāy olur şāta
Kuh-istān-ı beyābānda o kim şīr-i ḡazanferdir
- 20 Nigāh-ı şefḳatiñ itse teşādüf çāh-ı nīrāna
Fezā-yı nūr olur ol çāh kim pūr-nār u aḥkerdir
- 21 Zebāniler olur ervāḥ-ı heyyim nūr-ı feyziñden
Ferişte şüretin bağlar o kim 'ifrīt u ejderdir
- 22 'Uşāta ravza-i rıdvān olur her vād'ı veyli
O 'āşiler ki müşrikdir yaḥud müşrikden ekferdir

8 'Abdü'l-ḳādir-i Cīlī: 'Abdü'l-ḳādirü'l-Cīlī OE2.
10 rūḥ-ı: rūḥı OE2 // ber-ā-berdir: ser-ā-serdir S1, ALM.
14 ervāḥ ile: ervāḥ u KE1.
16 olup: olur KE1.

- 23 Egerçi bir şerāre düşse āteş-gāh-ı qahrından
Riyāz-ı cennete qatrān olur ol cū ki kevşerdir
- 24 Yıkar eflāki bir nesme irişse bād-ı hışmından
Düşer atlas zemīne ferş olur gūyā ki pisterdir
- 25 Tezelzülde düşer ğabrāya mişl-i qatre-i bārān
Felekde her ne varsa āfitāb u māh u aḥterdir
- 26 Ḥarāb-ābād olur ‘umrān-ı ‘ālem qurılır maḥşer
Olur vāqı‘ görilür her ne var ehvāl-i maḥşerdir
- 27 Civān-merd-i cihānsın cūduña bir qatredir deryā
Kef-i iḥsānıña tās-ı felek bir nīm-sāğardır
- 28 Düşerse arza bir qatre seḥāb-ı cūd-ı feyziñden
Füyūzātı füyūzāt-ı feleklerden füzūn-terdir
- 29 Ki zīrā qatre-i nīsān olur āġū fem-i mārā
Seniñ qatreñ olur lü’lū’ yāḥud yāḳūt-ı aşferdir
- 30 Olur faşş-ı zümürd hātem-i dest-i velāyetde
O sengin-dil ki düşmiş pāyınā bir seng-i mermerdir
- 31 Dimāġ-ı ‘ālemi ta‘tīr ider şeb-būy-ı güftārı
Şerār-ı āteş-i ‘aşkıñ için bir dil ki micmerdir
- 32 Ser-ā-ser gül-şen-i ‘irfān gülidir kim mürīdānıñ
Bezenmiş hep gül-i ‘irfān ile zerrin-efserdir
- 33 Olur bir bāz-ı beççe sāye-i zīr-i cenāhında
Kimiñ kim murġ-ı rūḥı nār-ı ‘aşkıñla muḥammerdir
- 34 Sen ol seyf-i qazāsın kim saña kim ilticā itse
Olursa düşmeni şeytān eger elbet muḥafferdir
- 35 Görenler medfeniñ pūşide-i ḥaḍrā ile mestūr
Bilürler kim maḳāmıñ bāġ-ı cennet nūr-ı aḥḍardır

25 māh u: māh ALM.

33 bāz-ı beççe: bāzīçe OE1.

- 36 Görenler nūr-ı vechiñ halka-i zülf-i siyāhıñda
Olurlar mazhar-ı imān egerçi aşlı kâfirdir
- 37 İrişdi hıttā-i aqşā-yı ğarba nūr-ı irşādıñ
Cemāliñ şübhesiz bir āfitāb-ı hadd-i hāverdir
- 38 İmām-ı vaqt u muhyī-i sünen oldıǵıña bī-şek
Şehādet eyleyen Bū Medyen ile Şeyh-i Ekber'dir
- 39 Ricāl-i meslegiñdendir bu iki pīr-i 'ālī-şān
Biri Kibrīt-i Aḥmer'dir birisi müşg-i ezferdir
- 40 Hūlāşa **rahmeten li'l-'ālemīne** vāriş olduñ sen
Na'im-i luṭfuña cümle cihānıñ halkı mazhardır
- 41 Nigāh-ı iltifātıñla nazār kııl **Şems**-i bīmāra
Ḳapuñda pīr olmış sāl-hūrde pīr-perverdir
- 42 Yeter ey dil du'āya başla kim söz irdi pāyāna
Bu tarz üzre süḥan-perdāzlıq tarz-ı süḥan-verdir
- 43 Egerçi şā'iriyyetle mübāhāt eylemem dehre
Süḥan-perdāzlıq 'indimde ḥāmūş ile yek-serdir
- 44 Kelīm'em ḥāme-i mu'ciz-beyān ammā ki destimde
'Aşā-yı Mūsā-i 'İmrān gibi bir ejder-i nerdir
- 45 Mübāhāt eylerem andan ki memdūḥum olan sultān
Cenāb-ı pīr-i 'Abdü'l-ḳādirü'l-Cīlī gibi erdir
- 46 Hudāvend-i cihān rūḥ-ı şerīfin eylesün taḳdīs
Bu dergāh-ı fenā tā mihr ü māh ile münevverdir

41 ALM'de 46. be yit.

45 gibi erdir: gibi bir erdir OE2.

- 1 Hâtır-ı şāhib-dilān kim nūr-ı ekberden tolar
Kāse-i meh çeşme-i hūrşīd-i enverden tolar
- 2 Hāmdü li'llāh mā-sivā olmaz ser-i mū rū-nümā
Kim gönül āyīnemiz ol māh-peykerden tolar
- 3 Turre-i müşgīn-i yāre degmesün bād-ı şabā
Esdigi yerler gubār-ı müşg ü 'anberden tolar
- 4 Sen ne gülsin ki tekellümle açarsın gonce-leb
Şafha-i gül-şen gibi meclis gül-i terden tolar
- 5 Hānçer-i gāmzeñle kıldıkça baña çeşmiñ nigāh
Cism-i zārım mū yerine tīr-i hānçerden tolar
- 6 Toldı ey gül-la' liñiñ şīrīn sözinden gözlerim
İki sāğardır ki ol şaḥbā-yı kevşerden tolar
- 7 Kıl kadar yer mi kalur endīşe-i müjgānına
Dil ḥayāl-i zūlf ile biñ başlı ejderden tolar

- 1 Nūr-ı vechiñ zīr-i gīsū-yı perīşāndan çıkar
Māh-ı 'ālemdir yüzüñ k'ebri şeb-istāndan çıkar
- 2 Tīg-veş bir mū görünmiş kara beñden ba' d-ezīn
Küfrden kāfir mūrā'ī ḥadd-i imāndan çıkar
- 3 Mū degil ol ḥāl-i ruḥsārında k'olmuş ḥam-be-ḥam
Mār-ı ef'īdir o kim bir genc-i pinhāndan çıkar

(154) OE1: 49b, KE1: s.73.

(*) Bu gazelin makta' beyti eksiktir.

4 gonce-leb: gonce-lebiñ KE1.

(155) OE1: 49b.

- 4 Şāh-ı mülk-i cān olan qalmaz tabī' atda esīr
Yūsuf-ı Mısr-ı melāḥat çāh-ı Ken' ān'dan çıkar
- 5 Sāhil-i imkāna īṣār it begim қаtrāt-ı eşk
Dürretü'l-beyzâdır kim baḥr-i a' yāndan çıkar
- 6 Cānıñ cānāna vir ey cān u cānān isteyen
Kim ki cānıñ virmeye cānāna cān andan çıkar
- 7 Kānde olsañ şāhsın kānde gerekdir elleriñ
Tīg-i ğamzeñ çekme dilden elleriñ kandan çıkar
- 8 **Şemsiyā** meh-veş olur 'ālem bed-emān-ı ğurūb
Neyyir-i a' zām kaçan evc-i ğirībāndan çıkar

156

Kıṭ'a

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Zār olur derd ile her dem 'andelīb-i rūzigār
Gül-şen-ārā olsa da iñler ğarīb-i rūzigār
İktibās itdim bu sırrı şem' ile fānūsdan
Olmış erbāb-ı dile āteş naşīb-i rūzigār

157

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Vişāl-i qurb-ı evc-i Kibriyā silk-i fenādandır
Ki mi' rāc-ı Mesīḥi terk u tecrīd-i sivādandır
- 2 Bülend eyler tevāzu' kadrini ehl-i kemālātıñ
Ki mihriñ irtifā' ı ḥāke vāz' -ı cebhe-sādandır
- 3 Nāzarda rūzigārıñ hiçdir mülk-i Süleymānī
K'esās-ı devlet-i evreng-i dīhimi hevādandır

(156) OE1: 49b, KE2: s.36.

(157) OE1: 50a, KE1: s.73.

4 cemāli: ḥicābı KE1.

- 4 Şikest itdi cemāli qadrin ol şūh-ı cefā-āyīn
Harāb-ı kişver-i ma‘ mūre çün zulm u cefādandır
- 5 Revādır olsa ol gonce-dehen handān āhımdan
Şafā-yı hande-i gül şavt-ı murğ-ı hoş-nevādandır
- 6 Ne mümkün başı kırtarmaq nigāh-ı ğamze-dārından
Helāk-i rūh-perver tā ki şemşir-i qazādandır
- 7 ‘ Aceb mi şāne-veş çāk olsa diller küfr-i zülfinden
Cihānda her belā kim çekdi ādem āşinādandır
- 8 Olur noqşanı tām ehl-i sülūkūñ feyz-i vaḥdetden
Ki nūr-ı bedr-i kāmīl pertev-i mihr-i semādandır
- 9 Cenāb-ı Kām-i mu‘ ciz-beyāna hem-‘ inān oldum
Sūḥan deştinde kim ol şeh-süvārāne edādandır
- 10 Beyān-ı hāme-i āteş-zebān-ı ṭab‘ ıma ey **Şems**
Fuyūzāt-ı ma‘ ānī şem‘ -i mişkāt-ı Hudā’dandır
- 11 İki ‘ ālemde düşmez pençesi çāk-i girībāna
O kim dāmān-gir-i ḥamse-i āl-i ‘ abādandır

158

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

- 1 Ṭal‘at-i yāri görenler qameri n’eylerler
Seyr idüp āyine-i pür-kederi n’eylerler
- 2 Sürilür cevher-i tevḥīd revāc üzre hemān
Yoḥsa bāzār-ı kıyāmet hünéri n’eylerler
- 3 Var iken şu‘le-i āh-ı dili şeb-zindelerin
Şubḥ u şām māh ile mihr-i şehri n’eylerler

7 çāk olsa: çāk çāk olsa KE1.

(158) OE1: 50a.

- 4 Yār müjgānı okı tır-i kazā-kār ise de
Bī-vücūdān-ı maḥabbet siperi n'eylerler
- 5 Giremez añladığım dār-ı na'ime zāhid
Ravza-i bāğ-ı cinān içre ḥarī n'eylerler
- 6 Mevt peykānı felek kavısı nişānı insān
Eyleyüp dest-i kazādan ḥazeri n'eylerler
- 7 Var iken mā'ide ey **Şems** Mesīḥā-revişān
Keff-i keçkülde zād-ı seferi neylerler

159

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Ehl-i taqvādır olan rāh-ı Ḥudā'da aḥyār
Ki olur rütbe-i iḥsānda nāmı ebrār
- 2 'Abd-i ḥāliş olamaz zühd ile ehl-i taqvā
Ḥavf u ḥaşyetle ider çünki 'ibādet izḥār
- 3 'Aşḫ u taqvāyı iden bir yere cem' u tevḥīd
Oldı merdān-ı Ḥudā merd-i muḥarreb şuttār
- 4 Ḥavf u ḥaşyetle 'ibādet idemezler bu gürūh
'Aşḫ u sevdā-yı maḥabbetle olurlar gir-dār
- 5 Ehl-i 'aşḫ oldı ḥaḳīḳatde bu merdān-ı kirām
Ki olup 'abd-i maḥiż hīç olamazlar aḥrār
- 6 İtdi Maḥbūb-ı Ezel bunları Mecnūn-ı vişāl
Oldılar bāde-i tevḥīd ile mest ü bīmār

(159) OE1: 50b, KE1: s.13, S1: 29b, ALM: 55b.

6 bāde-i tevḥīd ile mest u bīmār: cinnet-i 'aşḫ ehline pev-rev u serdār KE1.

7 -KE1.

pīr u: pev-rev u OE1, KE1.

8 ma' rūf: me'lūf KE1 // aḡyār u yār: yār u aḡyār KE1; aḡyār ile yār ALM.

11 cān u: cāme vu ALM // ḥaḳ-bінде: ḥaḳ-bīne S1, ALM.

- 7 Geçdiler kām-ı dü-gītī ile nām u cāndan
Oldılar cinnet-i ‘ aşk ehline pīr u ser-dār
- 8 Cinnet-i ‘ aşk ile ma‘ rūf olana hāl bu kim
Bağdılar çeşm-i haķāret ile aġyār u yār
- 9 Öyle bir fakra irişür ki bu cinnet ehli
Ne ħalur dīn u ne taķvā vu ne nāmūs u ne ‘ār
- 10 Maħv olup mevt-i haķīķī ile her hāli olup
Nefret-i ħalk ile maķbūl-ı Cenāb-ı Cebbār
- 11 Perdedir ħayd-ı tezehhüd ile cān u nāmūs
Şirkdir dīde-i haķ-bīnde şuhūd-ı aġyār
- 12 Ādeme nefis ü hevā mā-şadaķ-ı āyet-i Haķ
İttiĥāz eylemedir anı İlāh-ı Settār
- 13 Her ne maħbūb olur nefse Hudā’nıñ ġayrı
Aña tapmaķ o maħabbetdir aña āĥir kār
- 14 Eyleme kendiñe maħbūb Hudā’nıñ ġayrını
Ki olur ol saña aşnām cihānda ne ki var
- 15 O maħabbet aña tapmaķ u ‘ibādet dimedir
O daĥi şirk-i ħafīdir didi Aħmed Muĥtār
- 16 Vaĥdet-i Haķķ’ı gözet başıña şer‘i tāc it
Al ayaġ altına nefsi aña uyma zinhār
- 17 İtdirir sende emānet olanı hep zāyi‘
Ki saña ĥile idüp vād-i hicrāna atar
- 18 Sendeki sırr-ı emānet nedir anı fehm it
Cehl ile aña ĥıyānet idiyorsın her-bār

13 S1 nüshasında 13. beytin 1. mısraı ile 14. beytin 2. mısraı metinde tek beyit olarak yazılmışken, der-kenarda bu hata tashih edilmiştir.

20 ĥalkı: haķķı KE1, S1, ALM.

21 ol: o S1, ALM / zulm ile: zulme OE1, KE1.

22 KE1’de bu beyit sonradan der-kenara eklenmiş.

bil ki: böyle KE1.

- 19 Ğayret ile bilesin sende emānet olanı
İdesin şāhibine anları tevdi‘ u nişār
- 20 Tā ki tevḥīd idesin Ḥaḳ ile ḥalkı Ḥaḳ’da
Şirkden kurtulasın yaḳmaya āḥir seni nār
- 21 Cāhil u zālīm olup anı ḳabūl itmiş idiñ
O olup ol cehl ile ol zulm ile el-ān gir-dār
- 22 Eylediñ ḥayli ḥıyānet anı ḥıfz eylemediñ
Bil ki dīvān-ı Ḥudā’ya çıkacaḳsın bed-kār
- 23 Tōhmet-i cürm-i ḥıyānet ile bed-nām iderek
Seni maḥcūb idecek hem ‘araşāt ehline ‘ār
- 24 Saña Ḥaḳ ṭoĝrı yolu gösteriyor her yüzden
Seni Ḥaḳ’dan çevirüp aldı re’īsü’l-eşrār
- 25 Ḳara itdi yüzüñi dūd-ı ğaḍab gice gibi
Şan ğurūb eyledi Şems ile gidüp nūr-ı nehār
- 26 Ric‘ at it **tübtü reca‘ tū** diye bābu’llāha
Aĝ ola yine yüzüñ nūr mişāli tekrār
- 27 Sırr-ı tevḥīdi bil aḥlāḳ-ı Muḥammed kesb it
O olur dār-ı selāma saña minhāc-ı ḳarār
- 28 Girdiĝiñ bābı unutma didiler ehlu’llāh
Ki odur bāb-ı selam dār-ı sürūr u dīdār
- 29 Bir maḳāmdır ki aña mālīk olan İbrāhīm
Hem aña dāḥil olan oldu emīn-i Ğaffār
- 30 Yeter ey Şems bu vādīde sūḥan ḥāmūş ol
Eylediñ ehl-i ḥicāba yine keşf-i esrār

23 cürm-i ḥıyānet: cürm ü cināyet KE1; cürm ü ḥıyānet ALM.

24 ṭoĝrı yolu gösteriyor: gösteriyor ṭoĝrı yolu S1, ALM.

25 eyledi şems: itdi şemis OE1.

26 yine: belki S1, ALM.

- 1 Yağdı cânım âteş-i âfet-resân-ı intizâr
Şaldı sevdāya beni dūd-ı nihân-ı intizâr
- 2 Hüdhdüd-i vaşlın Süleymân'ım uçur murğ-ı dile
Hâr-ı ten-düz-ı belâdır âşiyân-ı intizâr
- 3 Vuşlatın **berd ü selâm** ola meger kim ey Halîl
Âteş-i Nemrûd'dandır gül-sitân-ı intizâr
- 4 'Aşk ile şem'-i şeb-istân-ı diyâr-ı fûrkatam
Sûzişimden rûşenâdır hân mân-ı intizâr
- 5 Tu' me-i tîr-i ciger-sûz u kemân-ı saht olur
Kim olursa bir nâzar hâtır-nişân-ı intizâr
- 6 Ârzû-yı tal'at-ı vechiñle ey **Şems**-i cihân
Şubha dek bîdâr-ı çeşm-i hûn-feşân-ı intizâr

- 1 Şanma mihr-i 'âlemiñ ta'zîme istihkâkı var
Zerreniñ de mihr-mânend enfüs u âfâkı var
- 2 Mest ile hüşyârı kim fark eylesün bu dârda
Her gönülde bezm-i 'aşkıñ bâde-i rakrâkı var
- 3 Bir degildir âşnâyî-i yem-i 'ummân-ı 'aşk
Ġavşı var seyrânı var maşvı var istiğrâkı var
- 4 Nüşa-i şuğrâya bak kim anda sırr-ı lâ-tenâh
Nüşa-i kübrâ-yı dehriñ müntehî nüh-ţâkı var

(160) OE1: 51a, KE2: s.29.

(161) OE1: 51b, KE1: s.54, OE2: 30b, S1: 25a, KE2: 134, ALM: 66a.

2 dârda: deyrde KE1, KE2 // rakrâkı: firâkı KE2.

5 takyîdi: ta' bîri KE1.

- 5 Şirkden kurtulmadır ‘irfân-ı tevḥîd-i vücûd
Yohsa zât-ı muṭlakıñ taḳyîdi var ıtlâkı var
- 6 Şanma ancak vaḥdeti bilmek tahâret şirkden
‘İbret al gör kim vuḍû’-ı şer‘ iñ istinşâkı var
- 7 Yansa ḥayşûm-ı cinân ef‘âl-i Ḥaḳ’dan şâbir ol
Ḥaḳḳ’ı bil Ḥaḳ’dan geçüp şer‘ iñ dime ihḳâkı var
- 8 Bî-ser ü pâ Ḥaḳ’da fânî olmadır tevḥîd-i Ḥaḳ
Söz degil ehl-i ṭarîkıñ ḥâli var aḥlâkı var
- 9 Şübhesiz tâc-ı velâyetdir şerî‘ at başına
Her kimiñ kim evliyâ postında istiḥkâkı var
- 10 Şems da‘vâsın ider her şem‘-i bezm-i ma‘rifet
Lîk **Şems**-i ‘âlemiñ âfâḳda işrâkı var

162

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Yârimiñ kim ḥaṭṭ-ı şeb-reng ü leb-i gûyâsı var
Ayrılup bir mâh-rûdan kara giymiş yası var
- 2 Eylemez bu ‘arşada ḳavs-ı ḳazâdan ihtirâz
Her kimiñ bir ğamzesi tîr ebruvânı yâsı var
- 3 Hırmen-i ğufrân-ı Ḥaḳ’dan lâ-bûd olmaz dâne-çîn
Şol kişi kim ḳabza-i ümmîdde âyâsı var
- 4 Ğarḳa-i emvâc-ı nûr eyler cihât-ı sitteyi
Gönlümün kim bir görünmez kûşede deryâsı var
- 5 Giremez meydân-ı ‘aşḳa göremez cânân yüzün
Her kimiñ ey **Şems** ḳayd-ı dîni var dünyâsı var

(162) OE1: 51b, KE2: s.42.

1 şeb-reng u: şeb-reng-i KE2.

3 lâ-bûd: lâne KE2.

- 1 Girmemiş kākülünün bendine dīvāne mi var
Olmamış zülfün için çāk dil-i şāne mi var
- 2 Nice mescūd-ı dü-gītī dimem ey büt ki saña
Saña dil-beste degil mescid u mey-ḥāne mi var
- 3 Kaşdıñ itmek ise feyz-i nazarıñla ma' mūr
Kişver-i 'aşkda bu gönüm gibi dīvāne mi var
- 4 Murğ-ı diller leb-i gül-fāmıña şeydālar ise
Olmadık şem' a-i ruhsārıña pervāne mi var
- 5 Dehrde ḥamr-ı ezelden tolu ey **Şems** baña
Yārimiñ gonce dehānı gibi peymāne mi var

- 1 Āfitāb-ı tal' atıñdan mäh-ı şeb bir pāre-vār
Kim siyeh zülfün ḥamında nice biñ meh-pāre var
- 2 Sen o dil-bersin ki cennet dehre olmaz rû-nümā
Gül-şen-i ḥüsnünden ey gül oldığıçün şerm-sār
- 3 Dāğ-ı hecristen ölürsem yār ḥālim 'āleme
Ḥāk-i laḥdimde biten güllerden olsun aşikār
- 4 Cüst ü cüy-ı ḥüsnüne bīdār olur her ḥānede
Berğ-i āhımdan giceler nice şem' -i şu' le-bār
- 5 **Şems** hecr-i yār ile āh itmeyüp şabr itmege
İhtiyār oldum elimde yine yokdur ihtiyār

(163) OE1: 52a, 73b, KE2: s.161.

3 dīvāne: vīrāne KE2.

(164) OE1: 52a.

- 1 Murğ-ı diller şaydına çeşm-i siyāhıñ ağı var
Hüsnüñe dīvāneler bendine zülfi bağı var
- 2 Dimesün mi hüsnüñ ādem cennet ey rūḥ-ı revān
Bülbülü tūbāsı verdi kevşeri ırmağı var
- 3 Kağı kâfirdir ' aceb nîrânı inkâr eyleyen
Kim yanar görmez mi hicrân âteşi ocağı var
- 4 Derd-i ' aşka vaşl ile dermân bulan ' âşık degil
' Âşık oldur k' anda vuşlat ' aşkıñıñ biñ dāğı var
- 5 Ğam yiyen dünyāda rızkı-çün ğam-ı uḥrâ içer
Çün mübeşşerdir cinân içre anıñ otlağı var
- 6 Ğırre olma cennet-i ferdāya uçmakçün bugün
Dāḥil ol qalbiñde tevḥîd-i Hudā uçağı var
- 7 Bezl-i naqd-i kudret it dā'im ḥuşul-ı maṭlaba
Fehm kıl her maṭlabıñ her çağ içinde çağı var
- 8 ' Aşk ile yağıñ erit maḥv eyle kandîl-i teniñ
Ol yanar âteşde kim kandîl-i tende yağı var
- 9 Sağ u şol yokdur dimişler gerçi kim vahdetde lîk
Sen işiñ sağ eyle kim Hakk'ıñ şolı var sağı var
- 10 Sen gönül mülkin dedem zāviye mi şandıñ anıñ
Şems'i var eflâki var deryâları var dağı var

(165) OE1: 52a, OE2: 28b, S1: 23a, KE2: s.67, ALM: 61b.

1 hüsnüñe: hüsniniñ OE2, S1, KE2, ALM.

4 bulan: olan OE2, S1, ALM.

5 uḥrâ: âḥir ALM / içer: yemez OE2, S1, KE2, ALM.

8 kandîl-i teniñ: kandîl it teniñ OE2, S1, ALM.

- 1 Yay ebrûlar ile ğamze-i yâr ikisi bir
Çekdi peykân-ı cefâ tîr-i demâr ikisi bir
- 2 Düşdi hatt-ı la' line ruhsârına ol zülf-i siyâh
Üşdi şîr u şekere mûr ile mâr ikisi bir
- 3 Birisi ' arz-ı cemâl itdi biri **faşl-ı hıttâb**
Mûsâ-i Tûr-ı dile nûr ile nâr ikisi bir
- 4 Güli bārân muṭarrâ ider eşkim ruḥını
Çeşm-i giryânım ile ebr-i bahâr ikisi bir
- 5 İdemez cāhil olan bâṭıl u Hakk'ı temyîz
Körlere zulmet-i şeb nûr-ı nehâr ikisi bir
- 6 Nûr deryâsına müştâğrak olan küşte-i ' aşk
Aña beñzer kim ola mevc u biḥâr ikisi bir
- 7 ' Arşa-i dehri kıyâmet gören ' ârifler için
Görinür dâr-ı fenâ dâr-ı karar ikisi bir
- 8 Şecer-i vâhîde ezhârıdır ahyâr u şürûr
Bir nihâl üzre naşıl kim gül ü hâr ikisi bir
- 9 Zât-ı şey'i idemez keşret-i esmâ tebdîl
Deyr-i âteş-kedede nâr u şerâr ikisi bir
- 10 Reng alur cevher-i şâfiden olan sifle-nihâd
Ki olur nuḳre-i zer seng-i ' ıyâr ikisi bir
- 11 Birisi secde biri itdi kıyâm-ı kayyûm
Zîkr u tesbîḥde mecsidle menâr ikisi bir

(166) OE1: 52b, KE1: s.107, OE2: 20a, S1: 15b, ALM: 41b.

1 tîr-i demâr: tîr ile mâr KE1.

4 güli bārân muṭarrâ ider: gül-i bārân maṭar ider KE1; güli bārân-ı maṭar ider S1.

7 dehri: dehr ALM.

10 şâfiden: şâfindan ALM.

- 12 Vechine kıldı cihān dārını çün perde-i ğayb
Görinür vech-i cihān-dār ile dār ikisi bir
- 13 Eyledi zātına āyīne Muḥammed yüzini
Oldı **Şems** āyīne vü āyine-dār ikisi bir

167

mef'ūlū mefā'ilū mefā'ilū fe'ūlūn

- 1 Bir dilde ki envār-ı mahabbet eṣeri var
‘Āşıkdır o kim ‘arş-ı Hudā üzre yeri var
- 2 Mihr olsa siper sīneme ey kaşı kemānım
Peykānıña qarşu turacaḳ kaç cigeri var
- 3 Sevdāya düşüp sūnbül-i zūlfūñ ḥasedinden
Āteşde yanar müşg-i Ḥaṭā’nıñ kederi var
- 4 Cādū nigehiñ eyledi nergisleri bīdār
Tā şubḥ uyumaz bāğda derd-i seheri var
- 5 Olmaz mı cinān bāğı perī-ḥāne-i gönüm
Kim sen gibi bir rūḥ-ı revān cılve-geri var
- 6 Gördüm girüp āteş-kede-i ‘aşkı gönülde
Her kūşede ḥurşīd gibi biñ şereri var
- 7 Ey çarḥ şaḳın olma meh ü mihrine mağrūr
Gerdūn-ı diliñ şu‘le-i āh-ı seheri var
- 8 Āteş dökilürse ḳalemiñden n’ola ey **Şems**
Şeh-nāy-ı diliñ sūziş-i cāndan ḥaberi var

(167) OE1: 52b, KE2: s.2.

2 kaşı: kaş KE2 // cigeri: cigerim KE2.

4 bīdār: bīmār KE2.

- 1 Nisbet-i zāt ile baḡ nār ile nūr ikisi bir
Vād-i düzaḡ ile cennet-i ḡūr ikisi bir
- 2 İkilikde görinen şūret-i şahşıyyesidir
‘Ayn-ı vaḡdetde Süleymān ile mūr ikisi bir
- 3 Hāne-i dilden esāsiyle müberhen görünür
Beyt-i aḡzān ile eyvān-ı sürūr ikisi bir
- 4 Çeşm-i ḡaḡ-bīnde zāhir cesed u rūḡ gibi
Dār-ı uḡrā ile bu dār-ı ḡurūr ikisi bir
- 5 Birisi dekk-i vücūd itdi biri maḡv-ı vücūd
Bir tecellīde ki Mūsā ile Ṭūr ikisi bir
- 6 Fā' ilinden iderem birliğine istidlāl
Baḡma zıd ise de ḡayrāt u şūrūr ikisi bir
- 7 Şūret-i ādeme mir'āt-ı mücellā gibidir
Vech-i Mevlā'ya buṭūn ile zuhūr ikisi bir
- 8 Birdir Allāh dü-cühān kā'im anıñla nitekim
Levh-i muşḡafda ḡurūf ile suṭūr ikisi bir
- 9 İrdi bir menzile kim rāh-ı ḡuzūrında anıñ
Terk-i teklīf-i ḡuzūr ile ḡuzūr ikisi bir
- 10 **Şems** ser-meclis-i mestān-ı mey-i vaḡdetde
Āb-ı engūr ile şahbā-yı ṭahūr ikisi bir

(168) OE1: 52b, KE1: s.108, OE2: 20b, S1: 16a.

1 cennet-i: cennet u OE2.

7 -KE1.

8 -KE1.

- 1 Kaçan şeh-bāz-ı çeşmiñ bāl-i müjgānın çalar çarpar
Dile ser-pençe-i hūn-rīz-i bürrānın çalar çarpar
- 2 Egerçi düzd-i ‘aql u dildir ol zülf-i perīşānıñ
Velākīn zāhid-i bī-‘aqlıñ imānn çalar çarpar
- 3 Şuşamış kanıma ol rütbe kim ağıyar gördükçe
Biri birine mişl-i kelb dendānın çalar çarpar
- 4 Nice feryād olmaz bir sitem-kārıñ elinden kim
Hep ‘uşşākıñ elinden şabr u sāmānın çalar çarpar
- 5 Cigerler ol kılınç-bāzıñ elinde bir siper güyā
Ki meydān-ı hünerde tīg-i tībānın çalar çarpar
- 6 Emān ey **Şems** zinhār ol perīniñ üstine varma
Ki insānıñ sihir tigiyle biryānın çalar çarpar

- 1 Müşg-i nāb-ı Çīn içinde müşg-i ezfer mu‘teber
Haṭṭa nisbet zülf-i pür-çīn-i mu‘anber mu‘teber
- 2 Okınur her müyü bir saṭr-ı Kitābu’llāh’dır
Aḥsen-i takvīm-i dil-dār-ı haṭ-āver mu‘teber
- 3 Āteş-i sūzāna yanmaz ‘ārif-i kāmīl gibi
Kīmyādan cüz’ olan kibrit-i aḥmer mu‘teber

(169) OE1: 53a, KE1: s.89, OE2: 33b, S1: 28a, KE2: s.122, ALM: 72b.

1 bāl-ı müjgānın: bāl KE1.

3 kanıma: kanıma OE2, S1, ALM // biri birine: birbirine KE1 / mişl-i kelb: kelb-mānend OE1, KE1, KE2.

4 -KE1

olmaz: olunmaz KE2.

5 ol kılınç-bāzıñ: ol ḥam ebrūnuñ OE1(der-kenar: ol kılınç-bāzıñ).

6 ki insānıñ: ki insān KE1.

(170) OE1: 53a.

- 4 ‘Anberīn ḥālīñle bulmış gül-‘izārīñ i‘tibār
Çünkü olmuş kırmızı girmekle ‘anber mu‘teber
- 5 Cebhesi tuğrā-yı şāhen-şāh ile revnaḳ-tırāz
Hırz-ı cān-ı ‘ālem olmaz olmasa zer mu‘teber
- 6 Ḳadd-i ebrūsı dü-bālādır o şāh-ı naḥvetiñ
Kim olur şemşīr-i cevher-dār-ı sürūr mu‘teber
- 7 Zevḳ alur dilde ḥayāl-i mā-sivādan ḡāfilīn
Büt-perestāñiñ olur deyrinde peyker mu‘teber
- 8 **Şems** bālā her biri ammā ḥırāmān olmada
Servden ḳadd-i dil-āvīz-i şanev-ber mu‘teber

171

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Yār ṭarf-ı ruḥuñā sünbül-i zülfüñ çindir
Gūyiyā müşg-i Ḥaṭā ile nigār-ı Çīn’dir
- 2 İtdi naḳḳāş-ı ezel kıl ḳalem ile timşāl
Çemen-istān-ı ruḥuñ ‘ayn-ı riyāz-ı ‘indir
- 3 Tā şafā ‘ālemini yaklaşamam ki göreyim
Vāḳı‘ ā cām-ı muşaffā ‘araḳ-ı dūr-bīndir
- 4 Ḳande zülf-i ḥam u gīsū-yı semen-sā ḳande
Yāsemīne nazaran sünbül-i ḥam miskīndir
- 5 Seyr ider sīne-i āyīnede her gün kendin
Pek güzeldir o perī gerçi velī ḥod-bīndir
- 6 Mebḥaş-i kıt‘a-i ḥüsñinde o çār ebrūñuñ
Ḳıl ü ḳāl olsa daḥi maḳṭa‘ı pek rengīndir

- 7 Tîg-i ebrûsını sînemde o şûhuñ gördüm
Şems kan dökmek ile rengleri şûh-gîndir

172

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Ey şabâ bir şemme var mı zülf-i cānāndan haber
Almadı gitdi dirîgâ āh-ı cān andan haber
- 2 Eylese taḥrîk-i müjgānın hirās-ı cāndan
İrişür sem' -i każāya tîr ü peykāndan haber
- 3 Ḥasret-i āb-ı ğaddārıñla sirişkim mevc urub
İrdi deryā-yı muḥîte çeşm-i giryāndan haber
- 4 Görsün envār-ı ruḥın şeb-tār-ı zülfin ol mehiñ
İsteyen devr-i kamerde küfr ü imāndan haber
- 5 Devr-i insān başka bir 'ālemde oldu ğālibā
Tuymazam ādem gibi 'ālemde insāndan haber
- 6 Ben o dem k'oldum cihānda mantıku't-ṭayr-āşinā
Yār virmişdi baña mülk-i Süleymān'dan haber
- 7 La' l-i cān-baḥş-ı dürer-bārıñ tekellüm itse ger
Söylenür mülk-i 'ādemde kişver-i cāndan haber
- 8 **Şems** itsün ḥāme-i mu' ciz-beyānımdan su'āl
Kim dilerse çeşme-sār-ı āb-ı ḥayvāndan haber

173

mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn

- 1 Bāğ-ı ezeliz vech-i tecellî gülümüzdür
Āvāze-i nāmūs-ı felek bülbulümüzdür

(172) OE1: 53b.

(173) OE1: 53b.

- 2 Biz H̄aydar-ı bālā-rev-i meydān-ı siphriz
Akmār eṣer-i na‘ liçe-i düldülümüzdür
- 3 Biz ‘arz-ı qadīmiz ki buna t̄arem-i eflāk
Nüh-t̄āq piyāz-ı çemen-i sünbülümüzdür
- 4 Bir bezmde ki yār ile peymāne-be-destiz
Hīmān-ı Hudā teṣne-i zevk-i mülümüzdür
- 5 Biz şu‘ le gibi ‘ālem-i envāra muh̄itiz
Āteş-geh-i ‘aşk içre görinen külümüzdür
- 6 Dīvāne-i zencir-i melāmet iseñ ey **Şems**
Ser-rişte-i ser silsile-i kākülümüzdür

174

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Kaşdıñ ey ğamze dil-i āġahı söyletmek midir
Yā ki rāz-ı yara-i cān-ġahı söyletmek midir
- 2 Şaldı vechiñ āyeti i‘ cāz-ı dehre zemzeme
Kendiñe kaşdıñ Kelāmu’llāh’ı söyletmek midir
- 3 Gün yüzüñ vaşfında maḫşūd-ı beyān-ı mu‘ciziñ
Şakḫ idüp şadrın derün-ı māhı söyletmek midir
- 4 Sīnem āteş-ġah-ı hicrān eylediñ bu ‘āleme
Dilde pinhān eyledigim āhı söyletmek midir
- 5 Öldirir mi çeşm-i cellādıñ bu **Şems**-i leb-be-mühr
Yohsa kim dil-h̄āhını dil-h̄āhı söyletmek midir

(174) OE1: 54a, KE2: s.22.

1 yā ki: baña KE2.

4 sīnem āteş-ġah-ı hicrān eylediñ bu ‘āleme: sīnemi āteş-geh-i hicrān kıldıñ ‘āleme KE2.

- 1 Ol nokta-i mevhûm ki dirler tenimizdir
Ser-menzil-i iklîm-i 'adem meskenimizdir
- 2 Biz Yûsuf-ı üftâde-dil-i çâh-ı belâyız
Hûnîn ceced kâle-i pîrâhenimizdir
- 3 Teber gibi tenhâ-rev-i tecrîd-nihâdız
Bûşiş-geh-i zerrât-ı sivâ dâmenimizdir
- 4 Hıl' at dikeriz kâmet-i hicrâna Mesîhâ
Zer-beft şebi gurre-i meh sūzenimizdir
- 5 Biz gül-bün-i gül-bâğçe-i vahdetiz ey **Şems**
Bir 'âşık-ı dil-hûn gül-i gül-şenimizdir

- 1 Gönül beyt-i İlâhî'dir zebân mîzâb-ı hikmetdir
Ma'ânî-i sühan feyz-i şehâb-ı âb-ı hikmetdir
- 2 Açarsa hâr-ı gam engüştüne zaḥm-ı belâ şâd ol
Ki destînde açılmış bir gül-i şâd-âb-ı hikmetdir
- 3 Hoş ol deryâ-yı çeşmiñden akan eşk-i belâdan kim
Revâc-istân-ı 'aşk içre dūr-i şâd-âb-ı hikmetdir
- 4 Bülend-erkân-ı 'irfâna taş atma ey kaşîrû'l-fehm
Ki her evzâ'-ı nâ-şâyestesi icâb-ı hikmetdir
- 5 Sipîhr-i nüh-revâk âyât-ı vahdetdir ḥaḳîḳatde
Nazar erbâbına tûmâr-ı usturlâb-ı hikmetdir

(175) OE1: 54a.

(176) OE1: 54a, KE1: s.53, OE2: 19a, S1: 15b, KE2: s.104, ALM: 40b.

3 akan: gelen KE1.

5 nüh-revâk: nüh-revân OE1, KE1.

- 6 Uli'l-ebşār iseñ baḡ zerreden al vaḥdet esrārın
Ki mir'āt-ı cemāl-i mihr-i 'ālem-tāb-ı ḥikmetdir
- 7 Yüzüñ sür āsitān-ı Murtaẓā'ya rüz u şeb ey **Şems**
Ki bāb-ı 'ilm-i Ḥaḡ'dır melce'-i erbāb-ı ḥikmetdir

177

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Benim şu derdli gönlüm çok belādan arta ḡalmışdır
Ki gūyā vāḡı' āt-ı Kerbelā'dan arta ḡalmışdır
- 2 ' Aceb bir üstüḡ'āndır üstüḡ'āñ-ı cism-i bīmārım
Ki çok ' Anḡā-yı Ḳāf-ı ibtilādan arta ḡalmışdır
- 3 Ḥitām-ı lezzet-i keḡkūl-i dünyāya ḡama' ḡılma
Nice deryūze-ger bāy u gedādan arta ḡalmışdır
- 4 Muraşşa' tāt-ı şāhī olsa da ger ser-fürū itme
Mezzellet ḡāki iḡre bir ḡafādan arta ḡalmışdır
- 5 Şaḡıñ pā-māl-i aḡdām-ı mezzellet eyleme ḡāki
Vücūd-ı enbiyā vu evliyādan arta ḡalmışdır
- 6 Degil feyz-i cedīd ol mey ki iḡdik ' aşḡ deyrinde
Bize ol cūr' a mestān-ı Ḥudā'dan arta ḡalmışdır
- 7 Ḳalan bāḡi beḡā-yı Ḥaḡ ile vehbī vücūdumdur
Anı ḡann itme envār-ı fenādan arta ḡalmışdır
- 8 Tükenmez nevhalarla eḡk-i ḡeşmim cūş ider gūyā
Ki yaşlı bir şu ḡūfān-ı belādan arta ḡalmışdır

(177) OE1: 54a, KE1: s.89, OE2: 22a, S1: 19a, KE2: s.70, ALM: 44b.

3 ḡitām-ı: ḡutām-ı OE2, S1, ALM // bāy u: pāy-ı S1 / deryūze-ger bāy u: deryūzedür pāy-ı KE2.

5 -KE1.

8 -KE1.

ḡūfān-ı belādan: ḡūfānından KE2.

9 kārban-serādır: giryān-ı ser-gerdān KE1.

- 9 ‘ Aceb kârbân-serâdır külbe-i ahzân-ı dehr ey **Şems**
Nice biñ âdem-i hikmet-nümâdan arta qalmışdır

178

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Kavs-ı ebruvân-ı zülfün pençe salmış biñ qadar
Ve’y ne kâfirdir o kim tîr-i qazâ yayın çeker
- 2 Cigerim cevır oklarından töludur ey hûn-h’âr
Var ise gelsün berü meydâna ben tek bir ciger
- 3 Tolanur dilde hayâl-i turreñ ey seh’hâr-ı dehr
Gâr içinde gûyiyâ biñ başlı ejderhâ gezer
- 4 Yâr gönüm eyleme sîr-âb-ı cüy-ı ‘âtıfet
Cevr ile sînemde îkâd itdiğin âteş söner
- 5 Bu ne qara gün ki yüzünden tutuldı ayla gün
Lîk qaşın ‘îd itdi ‘ârızın mâtem tutar
- 6 Zerre tek ey tağ olsañ mazhar-ı esrâr-ı **Şems**
Âsumân olsañ da başın egdirir qaddiñ bükür

179

mef‘ûlû mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ûlün

- 1 Tennûr-ı dil-efrûz-ı cihân âb u gilimdir
Kim âteş-i ‘aşq-ı ezeli dūd-ı dilimdir
- 2 Bir heykel-i nūrân-i şāfam ki dilimde
Eflāk hayâl-i dil-i pür-ğışş u gilimdir

(178) OE1: 54b.

(179) OE1: 54b, KE1: s.75, AK: 109a.

2 şāfam: şāfi KE1.

6 AK’de 8. beyit.

8 kütelimdir: temelimdir AK.

- 3 Bir zāt-ı kādīmem ki zamān oldı baña ān
Bir ānda iki ān ebedle ezelimdir
- 4 Bir baħr-i ‘amīķam ki ‘aķıl ķa‘rıma irmez
Bir arz-ı vasi‘am ki vetedler cebelimdir
- 5 Ol ādem-i ķudsam ki hebūť eyledim arza
Şol arza ki tā ‘arş ruķām-ı temelimdir
- 6 Eflāk-ı muķıť-ı ezelem zebħ-i ‘azīme
A‘dād-ı felek ‘idde-i mūy-ı ħamelimdir
- 7 Nāy-ı nefehātam ki semā‘a naķamātım
Terli terelelli terelella terelimdir
- 8 ‘Anķā-yı ħaķīķat benem ey **Şems**-i zamāne
Ķāf-ı tenime seng-i melāmet kütelimdir

180

mef‘ūlū mefā‘ilū mefā‘ilū fe‘ūlūn

- 1 Şeb kim siyeh-i dūd-ı kebāb-ı cigerimdir
Gün pertev-i tābiş-ger-i āh-ı seķerimdir
- 2 Ħūn ile şikest olmadıñ ey tūr-i ķazā kim
Zaķmıña ħabāb-ı nem-i dīdem siperimdir
- 3 Olsa ne ‘aceb iki gözüm naķş-ı ni‘ālīñ
Kim rāhıña ferş eyledigim seng serimdir
- 4 Bu bezmde peymāne gibi ħūn-ı cigerle
Ser-geşteligim neşne‘-i cām-ı ķaderimdir
- 5 Ħūy-kerde olur germ-i nigāhımla ‘izārıñ
Gül-pister iden şebnemi feyz-i naķarımır

(180) OE1: 55a, KE2: s.20.

2 zaķmıña: zaķm ile KE2.

- 6 Ol baħr-i kemālem ki şadef genc-i derūnum
Ġavvāş-ı sūnūhāt-ı kelāmım gūherimdir
- 7 Ey **Şems** Mesīh-i qaleme ħāzin-i ilhām
Lems-i dü-cenāh-ı per-i Cibrīl eşerimdir

181

mef'ūlū mefā'īlū mefā'īlū fe'ūlūn

- 1 Bir tã'ir-i qudsam ki felekler kafesimdir
Bu ten kafesi lāne-i bī-ħār u ħasımdır
- 2 Vaşf-ı leb-i yār ile o sükker-dehenem ki
Tūṭı-i serāyende-zebān bir megesimdir
- 3 Bir demde idersem n'ola biñ mürdeyi iħyā
Kim rūh-ı revān-baħş-ı Mesīhā-nefesimdir
- 4 Pür-zemzeme eylerse revā' arş-ı Ĥudā'yı
Gül-bang-i şehādet ki nevā-yı ceresimdir
- 5 Ey **Şems** muħaqqāq benem üstād-ı sūħan kim
Her nuṭquma ilhām-ı Ĥaḳ imdād-resimdir

182

mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn

- 1 Ne gül-zār içresin ey ġonce-fem germ-ülfetiñ kimdir
' Aceb ey naħl-i nāzım mā'il-i ünsiyyetiñ kimdir
- 2 Olaldan perde-perdāz-ı nihānī çeşm-i 'uşşāka
Nigāh-endāz-ı şubh-ı āfitāb-ı ṭal' atıñ kimdir
- 3 Mişāl-i şem' ben her gice ħūn-āşām-ı hicrānam
Seniñ hem-kāse-i şahbā-yı bezm-i 'işretiñ kimdir

(181) OE1: 55a, OE2:21b, S1: 16b, 18b, ALM: 44b.

4 ceresimdir: çerresimdir S1.

(182) OE1: 55a.

- 4 Ciger pür-süz dil nālān oldı çeşm hūn-efşān
‘ Aceb hayretdeyim ki ğam-güsār-ı hasretiñ kimdir
- 5 Peyāmıñ gelmez oldı **Şems**’e gül-büy-ı nesīmiñle
Bilinmez maḥrem-i gül-şen-serāy-ı vuşlatıñ kimdir

183

mef’ülü fā’ ilātü mefā’ ilü fā’ ilün

- 1 Ten mişl-i nāy-ı çāk-i dil ü dem-keşāndır
Dem tercemān-ı ma’ n-i rāz-ı nihāndır
- 2 Gör zāhirini isteme şey’iñ buṭūnını
Ma’ nā gibi sūḥanda dü-‘ ālem ‘ıyāndır
- 3 Gör gül-sitānda bī-dil ü pür-dil nişānesin
Kim lāle bī-cinān degil pür-cināndır
- 4 Bağla tarīk-i ravzaya yābāna gitmesün
Cismiñ zemīn-i rūḥda āb-ı revāndır
- 5 Tır yāre karşı **Şems** gibi varsa yūregiñ
Müjgān okına kaşı kurulmuş kemāndır

184

mefā’ ilün fe’ ilātün mefā’ ilün fe’ ilün

- 1 Na’ īm-i vaşfiñ efendī bütün ğadāb iledir
Bu āşinālığıñ ‘ aqlınca varsa ḥāb iledir
- 2 Cemāl-i yāri temāşā içün sücūd idelim
Vişāl-i ravza-i dārü’n-na’ īm şevāb iledir

(183) OE1: 55b.

(184) OE1: 55b, KE2: s.10.

1 na’ īm-i vaşfiñ: na’ īmi vaşlın KE2 / ğadāb iledir: ‘ azāb iledir KE2.

3 nigār-ı: nigāh-ı KE2.

5 Ḥudā’ya: Ḥudā ki KE2.

- 3 Nigâr-ı vechden eyler mükâşefât zuhûr
Sülûk-i mezheb-i ‘aşk-ı Hudâ kitâb iledir
- 4 Göñülde ‘aşk ile gözde sirişk-i hûn gerek
Huzûz-ı zevk-i kebâb-ı ciger şerâb iledir
- 5 Fedâ-yı ‘aşk-ı Hudâ’dır kim olsa hûn-be-dest
Şemis namâz-ı Hudâ’ya vuğû’ âb iledir

185

mef’ülü fâ’ilâtü mefâ’ilü fâ’ilün

- 1 Zikriñle gözyaşım ki düşer dâne dânedir
Dest-i müjemde sübha-i dürr-i yegânedir
- 2 Bir nîm-nigâhı olmış iken kan behâsına
Ol tîğ-i ğamze vaşlına bilmem bahânedir
- 3 Kan yutdurur nigâhıñ okı câna kan içer
Kânûn-ı ‘âlem öyle olur kan kanadır
- 4 Geçmez göñül hevâ-yı ham-ı zülf-i yârdan
Murğ-ı ğarîbe ‘ayn-ı vağan çünki lânedir
- 5 Sûzân-ı ‘aşkıñ olmasa itmez karar dil
Pervâneler neşâtı oda yana yanadır
- 6 Câm-ı şabûh-ı ‘aşkı içüp rind-i mâ-sebak
Rindân-ı vakte şundığı lâ-yı şebânedir
- 7 Mihmânım oldu ‘aşk u ğam u vaşl u hecr-i dost
Güyâ serây-ı cân u dilim hâne hânedir
- 8 Bak şu cihâna ‘arşa-i maşşer degil mi kim
Cümle nüfûs baş başadır cân cânadır

(185) OE1: 55b, S1: 14a, ALM: 41a.

7 ğam u: ğam-ı S1, ALM.

8 nüfûs: nüfûsı S1.

- 9 T̃ül-ı emel vebālini tavk itme boynuña
Zencir kaydı gerden-i dīvāne-gānadır
- 10 Āyāt olur müşekkeliñ efsāne sözleri
Erbāb-ı faqrıñ āyet-i nuṭk fesañedir
- 11 Āteş-zebān-ı hāmede cān-sūz söz degil
Ejderdir ol ki sūd u ziyānı zebānedir
- 12 Bu **Şems**-i nā-tüvān-ı tebeh-kāra kıl nigāh
Bir ‘āşık-ı şikeste-dil-i bī-bahānedir

186

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Ten gül-şeninde cān kuşu mihmān olup gider
Bülbül gibi ki bāğda nālān olup gider
- 2 Mahrem-serāy-ı ‘aşka gelen yār elinden āh
Sāğar mişāli kanlar iṣer kan olup gider
- 3 Cān revzeninde pāyınā yāķūtlar şaṣar
Ey nūr-ı dīde şanma başım kan olup gider
- 4 Bu bāğ-ı ğamda sīnesine kim ki şardı dāğ
‘Ömri bahārı bir gül-i ḥandān olup gider
- 5 Beyt-i cemāliñ itmege her gün tavāf **Şems**
Kanlar döker gelür şerer-efşān olup gider

187

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Āteş-i fırkatle kim dāmān-ı yār elden gider
Yanmamaķ mümkün midir şabr u qarār elden gider

9 kaydı: kayd-ı S1.

(186) OE1:56a, KE2: s.30.

(187) OE1:56a.

- 2 Ser-keş olma berg u bār-ı faẓl ile mānend-i naḥl
Çün dıraḥt-ı pāy-dār olsañ da bār elden gider
- 3 Ehl-i devletde eger olmazsa dā'im iḥtiyāt
Bağteten düşmen hücumıyla diyār elden gider
- 4 Pāy-ı himmetle ararsañ bulunur ammā ki Ḥaḳ
Cism u cān u dīn u dünyā her ne var elden gider
- 5 Eyledir takdīr-i Ḥaḳ ṣāhāne ṣāhīni ṣikār
Vaḳt olur gāhice ṣāhīn ü ṣikār elden gider
- 6 Ādami tecrīd ṣāh eyler melāmet mülkine
N'eyleyim ki cāme-i zer-beft-i 'ār elden gider
- 7 Mest-i ḥamr-ı deyr-i 'aşḳ ol ki bu fānī deyrde
Cām u zevḳ-i bāde-i āteş-nişār elden gider
- 8 İḥtiyār-ı tā' at ile **Şems** olduñ iḥtiyār
Vaḳt olur kim iḥtiyār u iḥtiyār elden gider

188

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 Cihān içre cihān oldum cihān-ārā benimlendir
Ḥabāb-āsā ta' ayyün buldığım deryā benimlendir
- 2 Ben ol mest-i mey-i sāḳī-i bezm-i bī-zevālem ki
O sāḳī vü o bezm u ol ḥamir ḥālā benimlendir
- 3 Vücūdum zübde-i ḥāk-i ḡam u nār-ı maḥabbetdir
Bün-i bünyād-ı vaẓ' -ı künbed-i mīnā benimlendir
- 4 Ḥayāl-i yār ile cān u tenim ser-tābe-pā pürdür
Dü-'ālem ravzasında ol ḳad-i ṭübā benimlendir

(188) OE1:56a, KE2: s.29.

3 bün-i: bün ü KE2.

- 5 Vücūd ile ‘ademdir maṭla‘ u seyrān-gehim ey **Şems**
Ezelden tā ebed peydā vu nā-peydā benimlendir

189

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Vuşlatıñla şād olan göñlüm bugün maḥzūndur
Dāğ-ı derd-i iştiyākıñla belā-meşhūndur
- 2 Başı bağlanmış iki deryāya yaşın dökmede
İki çeşmim şanki iki kāse-i vārūndur
- 3 Öyle bir bezmiñ ki oldum bāde-ḥ̣ār-ı neş‘esi
Loğması laḥt-i ciger ḥūnı mey-i gül-gūndur
- 4 Öyle bir ‘ilmiñ ki oldum ḥ̣āce-i dāniş-veri
‘Ārif-i Bisṭām u Kerḥī Mıṣr-i Zū’n-nūndur
- 5 Gel berü meydān-ı ‘aşka ey olan ḡurbān-ı ‘aşḡ
‘Aşḡ meydānında ḡurbān olma çün ḡānūndur
- 6 Hāl-i esrārı sözün fehmi it fem-i muḥsinden al
Çünki sālūsūñ zebānı sözleri efsūndur
- 7 Giceler eyler mücāhidler nefisden iğtinām
Ġāziyān-ı deşt-i ‘irfāniñ işi şeb-ḡūndur
- 8 Vuşlat-ı cānāna irmez itmeyen cānın fedā
Vuşlat-ı cānān kim cān naḡdine merḡūndur
- 9 Reh-revān-ı reh-ber-i necm-i ḡudāniñ bī-gümān
Şems kālā-yı bisāṭı atlas-ı gerdūndur

- 1 Müşg-i Çîn'in kadri zülf-i pür-hamından dündür
Sünbüle nisbetle bûy-ı nâfe bûy-ı hündür
- 2 Haset-i la' liñle çeşmim döndi kan deryasına
Dürr-i eşkim dâne-i rümmân gibi mey-gündür
- 3 Pek ğalaḫdır lâne-i murğ olma Mecnûn'ın seri
Zülf-i Leylâ lâne-i murğ-ı dil-i Mecnûn'dur
- 4 Var yeri baş üzre ğamzeñ teşne ise kanıma
Serverân-ı hüsne kim kan eylemek kânündür
- 5 Sîne ummân-ı 'Aden incü kaṭârı eşk-i çeşm
İki mecrâ kim biri Ceyhûn biri Seyhûn'dur
- 6 Ney gibi gönlüm delüp zâr itdi kârım dil-berim
N'eylesün şad-pâre gönlüm kim aña meftündür
- 7 Baḫr-i kâm olsa felek düşmez baña bir kaṭre **Şems**
Ṭâs-ı iḳbâlim ḫabâb-ı cû gibi vâründur

- 1 Şikeste-hâl-i dil âlûde-dâmân olduğumdandır
Şikeste-ḫâtırım çâk-i giribân olduğumdandır
- 2 Ümîd-i vaşl-ı şubḫ-ı nûr-ı dîdâr itdigim her şey
Çerâğ-ı şem' -i bezm-i künc-i hicrân olduğumdandır

(190) OE1: 56b, KE2: s.43.

1 kadri: nûr KE2 / pür-hamından: perçemiñden KE2.

6 dil-berim: dem-be-dem KE2.

(191) OE1: 56b, KE1: s.60, OE2: 18b, S1: 15a, ALM: 39b.

1 dil: dilim KE1.

4 şādān: şād-âb ALM.

5 şad-berg gibi: şad-berg kim S1, ALM.

- 3 Belâ-yı ‘aşka dūçâr oldığım minhâc-ı takvâda
Belâ-yı ‘aşktan her dem gürizân olduğumdandır
- 4 Eger dâğ-ı derûnum fâş iderse eşk-i hûn-âlûd
Gül-i şad-âb-veş şadân u handân olduğumdandır
- 5 Gül-i şad-berg gibi yer yer açılmış dâğ-ı sînemde
Tecellî-gâh-ı ‘aşk içre gül-istân olduğumdandır
- 6 Görüp mir’ât-ı devrân şüretim hayretde kalmışsa
Benim bir vech ile ser-mest ü hayrân olduğumdandır
- 7 Derûn-ı müşgi hûn eylerse zülf-i ‘anber-efşânî
Nevâ-sâz-ı nesîm-i âh u efgân olduğumdandır
- 8 Bülend-i kâdr ile ‘aşk içre dâ’im ser-bülend olmak
Ta‘alluk-pîşe-kâr-ı zülf-i cânân olduğumdandır
- 9 Sözüüm ef’î-nihâda zehr u deryâ-dilde dürr olmak
Semâ-yı vahdet üzre ebr-i nîsân olduğumdandır
- 10 Bilinmezse ne gam mâhiyyetim erbâb-ı ‘irfâna
Kıbâb-ı Hâzret-i ‘İzzet’de pinhân olduğumdandır
- 11 Hücûm-ı leşker-i miñnetde bî-bâk olduğım ey **Şems**
Gulâm-ı âsitân-ı Şâh-ı Merdân olduğumdandır

192

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Cihânda çekdiğim bu ‘aşk u sevdâ hep seniñçündür
Hevâña düşdüm oldum bî-ser ü pâ hep seniñçündür

8 pîşe-kâr-ı: pîşe-gâh-ı OE1, KE1.

(192) OE1: 57a, KE1: s.88, OE2: 31b, S1: 25b, KE2: s.71, ALM: 67b.

2 pāk-dâmen: pāk-sîret KE2.

4 cihânda: yolında OE2, S1; bütün bu KE2; bu yolda ALM.

5 sen itdiñ: sen olduñ OE2, S1, ALM // yoluñdan: yoluñda OE2, S1.

6 ki oldum şulh ‘âlemlerle gavgâ hep seniñçündür KE2.

7 yâ: ki KE1 / olup vaşlîñla yâ dil-şad: ey Raḥmân olan Allâh KE2 // Eger istersen ol derde müdâvâ hep seniñçündür KE1, KE2.

- 2 Ger oldum pāk-dāmen mescid-i minhāc-ı taḳvāda
Melāmetle ger oldum dehre rüsvā hep seniñçündür
- 3 Nigāh-ı dīde-i vaḥdetde beyte secde-i süccād
Temennā-yı perestār-ı çelīpā hep seniñçündür
- 4 Bu yandan dost hicrānı o yandan ta‘ ne-i düşmen
Cihānda çekdigim derd ü belāyā hep seniñçündür
- 5 Sen itdiñ ḥüsnüñe mā’ il ben oldum cevriñe kā’ il
Yoluñdan dönmezem ḥāşıl ki da‘ vā hep seniñçündür
- 6 Benim ol çāker-i rāz-āşinā-yı Ḥaydar-ı Kerrār
Ki fırķ-ı dost u düşmen şulḥ u ğavgā hep seniñçündür
- 7 Meded kıl **Şems**-i pür-derde olup vaşlıñla yā dil-şād
Olursa yā ğam-ı ‘ aşkıñla şeydā hep seniñçündür

193

mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün

- 1 Cihānda sūz-ı ‘ aşkıñla ferāğım varsa sendendir
Semender gibi āteşde yatağım varsa sendendir
- 2 Hümā-yı murğ-ı cānım zülf-i ruḥsārıñla bend itdiñ
Çemen şahnında bāğ içre turağım varsa sendendir
- 3 Yüzüm қarası varsa küfr-i zülfüñdür dīnim ḥaḳḳı
Ser-i mū ger қara yüzümde ağıм varsa sendendir
- 4 Uyandırdıñ tecellā-yı şumū‘ -ı vaşl u hicrānı
Şeb-istān-ı dilimde kaç çerāğım varsa sendendir
- 5 Yürütdüñ baña meylер üstüḥḫān-ı kelle cāmından
Elimde derd-i ser ṭolmış ayağım varsa sendendir

- 6 Derūnum tîr-i cevriñ dağlarıyla çün gül-istândır
Bu sînemde daği gülden dudağım varsa sendendir
- 7 Benim pâyıña îşâr itmege nem var gözüm nûr
Gözüm kanıyla pür iki çanâğım varsa sendendir
- 8 Nikât-ı mû-şikâfâne ile cân-sûz olur ey **Şems**
Zebân-ı şârim-i kilkimde zâğım varsa sendendir

194

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Bu gül-zâr-ı fenânîñ kim beķâdan farkı var yokdur
Fezâ-yı maḥşer-i dehşet-nümâdan farkı var yokdur
- 2 Görindi nûr-ı vech-i Kibriyâ mir’ât-ı vechinden
Ḥabîb-i Kibriyâ’nîñ Kibriyâ’dan farkı var yokdur
- 3 Zevât-ı ḥams olup zîr-i ‘abâda birleşenlerden
Resûl’üñ çâr aşḥâb-ı ‘abâdan farkı var yokdur
- 4 Nübüvvetle velâyet birbirinde bâtın olmışdır
Anıñçün evliyânîñ enbiyâdan farkı var yokdur
- 5 Müsâvîdir e‘âlî vü esâfil aḥz u a‘ṭâda
Gedânîñ şâhdan arzîñ semâdan farkı var yokdur
- 6 Bütün Behlûl-meşreb cāzibe-dârân-ı tevḥîdiñ
Nigâhında ğamîñ zevķ u şafâdan farkı var yokdur
- 7 Temeyyüz kesb ider her şey hem itmez vâḥidiyyetde
Ki isrâfiñ sefâhetle seḥâdan farkı var yokdur
- 8 Görinmezlikde dil-çâk eylemekde ol kemân kaşîñ
Nigâhı tîriniñ tîr-i kazâdan farkı var yokdur

(194) OE1: 57b, KE1: s.150, S1: 14b, ALM: 53a.

5 -KE1.

7 -KE1 / her şey: bir şey S1, ALM.

- 9 Benimçün Mūsî-i mu' ciz-beyân dinse münâsibdir
‘Aşâ-yı hâmemiñ çün ejdehâdan farkı var yokdur
- 10 Dimezler vâsılân ey **Şems** olup hâmuş-ı hayretde
Şıfât-ı pâkiniñ zât-ı Hudâ’dan farkı var yokdur

195

Terkîb-i Bend*

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

I

Saña ben ‘âşıkam ey dost zârım varsa sendendir
Göñülde sūziş-i ‘aşkıñla nârım varsa sendendir
Açılmış dağlardan lâle-zârım varsa sendendir
Gül-istânım gülümsin gülde hârım varsa sendendir
Hezâr-ı nâliş-i bâğ-ı bahârım varsa sendendir
Cihânda cism u cânım her ne varım varsa sendendir

II

Dilim ol âsumândır k’anda mihr ü âsumân sensin
Fezâ-yı sînem ol gül-şen ki verd ü erğuvân sensin
Çemen-zârımdaki murğ-ı serâyende-zebân sensin
O cism-i hâk-dânam ben k’aña rûh-ı revân sensin
Cihân-bânsın cihâniñ cânısın cân u cihân sensin
Benim nem var elimde kâr u bârım varsa sendendir

III

Güzelsin hep güzeller maẖhar-ı nûr-ı cemâliñdir
Ne kim bîgâne-i hûsn ü cemâliñ var celâliñdir
Cesed destîñ ‘aţası cân âşâr-ı kemâliñdir
Bütün ‘âlem seniñ şermende-i luţf u nevâliñdir

(195) OE1: 58a, OE2: 22b, S1: 19a, KE2: s.112, ALM: 46b.

(*) OE1.

I bâğ-ı: bâğ u ALM.

II mihr u: mihr-i ALM // ki verd u: ki anda verd-i OE1; ki verd-i KE2 // ben k’aña: ki ben aña OE1.

III nûr-ı: hûsn ü OE1 // bîgâne-i: bîgâne ki S1/ hûsn ü: hûsn-i OE2 // sâye-vâram: sâye-dâram KE2.

V ğam u: ğam-ı OE1.

VI baţur: yaţur OE2, S1 // şevk u: şevk-i S1, ALM.

VII pûyân-ı: pûyâ-yı OE2, ALM.

Sen ol nūr-ı mu‘allāsın cihān rüşen-zalālîndir
Ki zıll-i nâ-tüvānam sāye-vārim varsa sendendir

IV

Ezelden tā ebed a‘yāndan ol kim olur mefhūm
Çudūm eyler vücūd iklîmine mechūl eger ma‘lūm
Gerek ‘ulvî gerek süflî eger memdūh eger mezmūm
Cihān u cism u cānîñ oldığı fānî olup meczūm
‘Iyān oldı baña bildim şuhūden oldığım ma‘dūm
Merāyāda vücūd üzre kararım varsa sendendir

V

Seniñle ol zamān kim hem-dem-i bezm-i şafā oldum
Raḥîk-i sāğar-ı şevkiñle mest-i cān-fedā oldum
Düşüp yād illere bezm-i vişālîñden cüdā oldum
Nice derd ü ğam u hecr u firāka mübtelā oldum
Kül oldum yana yana sūz-ı ‘aşkıñla hebā oldum
Vücūdumdan eger bākî ğubārim varsa sendendir

VI

Beni mahv u tebāh itdiñ yakup nār-ı celālînde
Baṭur ḥākisterim dil-teşne cū-bār-ı zülālînde
Olup her kaṭresi bir dīde seyrān-ı kemālînde
Olur pā-māl-i şevk u ārzū kurb-ı vişālînde
Şu‘ā‘-ı āfitāb-ı ‘arız-ı ḥüsn ü cemālînde
Döner bir zerre-vāram zerre varım varsa sendendir

VII

Sipih-r-i vaḥdetiñde **Şems**-veş pūyān-ı ‘aşk oldum
Ki ser-gerdān-ı bezm-i sāğar-ı şahbā-yı ‘aşk oldum
Cemālîñ gül-şeninde bülbul-i gūyā-yı ‘aşk oldum
Derūnum nāle-i hecriñle deldim nāy-ı ‘aşk oldum
Ki şeh-nāy-ı nevā-perdāz-ı Mevlānā-yı ‘aşk oldum
Dilimde nāle-i āteş-nişārim varsa sendendir

- 1 Eliñden sîne-çāk oldum fiğānım varsa sendendir
Dilimde nāy-veş rāz-ı nihānım varsa sendendir
- 2 Yerinden kan akup nāmıñ yazıldı kanlı sīnemde
Bu nāmı tīrler қаşı kemānım varsa sendendir
- 3 Leb-i cān-baḡşıñıñ endīşesiyle geçmede ' ömrüm
Meger rūḡ-ı revānım tende cānım varsa sendendir
- 4 Miyānıñ yok bir nice kılı kırk yardım ḡayālimde
Bu ' aqlım inceliği mū-miyānım varsa sendendir
- 5 Emān öldir beni ey bī-emānım hīç emān virme
Emānsız bī-emānam bir emānım varsa sendendir
- 6 Yüzüñ gördükçe **Şems'**in gözlerinden dökilür közler
Medār-ı dīde-i āteş-feşānım varsa sendendir

- 1 Āteş-i cevır ile yakdı dil-i pūr-sūzum o yār
Dimeyim ba' d-ezīn şem' a-i maḡşūdum o yār
- 2 Bülbül-āsā nice bir zār olayım demler ile
Bir dem ola ki ḡazān ola bu gül-şen bu bahār
- 3 Rūz u şeb yār yolın gözledigimçün mi ' aceb
Heçr ile dīde-i giryānımı itdiñ ḡūn-bār
- 4 Eylediñ zulm ile ser-māye-i ' ömrüm itlāf
Ba' d-ezīn cümlesiniñ ola bu bāzār u bu kār

(196) OE1: 58a.

(197) OE1: 58b, KE2: s.31.

2 ola ki: olur KE2 / bu gülşen bu bahār: bu gülşen u bu nev-bahār KE2.

- 5 Çevre kūyuñda yatur tābe-ķiyāmet eṣerim
Baña ser-geṣteligim ķaldı manend-i pergār
- 6 Kırılup cām dökülüp mey u gitdi sāķī
Kalmadı bezm-i maḥabbetde mey u cām u nigār

198

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

I

Şaķın zann itme aḥvāl-i ṭarīķat ḥulyādandır
Yā taṣvīrāt-ı 'aql u yā ḥayālāt-ı kuvādandır
Ne 'unşurdan ne mir 'āt-ı ṭibā' -ı rû-nümādandır
Ne 'ilm-i sābık-ı ta' lîm-i erbāb-ı nühādandır
Mücerred ḥāl-i vehbîdir tecellî-i Ḥudā'dandır

II

Dil-i ehl-i ṭarīķat şāf olur jeng-i küdürerden
Muvāfıķdır rızā-yı Ḥaķķ'a ef' āli 'ibādetden
Olup ser-mest-i ḥayret neş'e-i cām-ı maḥabbetden
Ma' ārif bilmez ancak intikāl-i zevķ u ḥāletden
Muḥaķķaķ feyz-i 'irfān-ı Muḥammed Muṣṭafā'dandır

III

Muķalliddir o kim görmez tecelliyāt-ı Raḥmān'ı
Ma' ārifden bulur mec' üle bir aḥvāl-i nefsanî
Gümān eyler anı za' mında ḥāl-i vecd-i rūḥānî
Şanup rû 'yā-yı şādık şanki eḍğāş-ı perîşānı
Ki taṣvīrāt-ı şeyṭān-ı merîd-i pür-ḥaṭādandır

IV

Aña dirler ki ḥāl-i şādıkā bî-' ilm u bî-taṣvīr
İde ehl-i sülüküñ ḥālını bî-vāsıta tağyīr
Ki ya' nî zıkr u ṭā' atle cihād-ı nefis ü feyz-i pîr

6 dökülüp: döküldi KE2 // mey u: mey-i OE1.

(198) OE1: 58b, KE1: s.30, OE2: 17b, S1: 13b, KE2: s.140, ALM: 37b.

II zevķ u: zevķ-i OE2, S1, KE2, ALM.

III ḥāl-i vecd-i: ḥāl u vecd-i KE1; ḥāl u vecd u KE2 // şanup: şanur KE1, OE2, S1, KE2, ALM.

IV şādıkā. şādık-ı KE1, OE2 // zıkr u: zıkr-i KE2.

İdüp berķ-i tecellā ile mihr ü meh gibi tenvîr
Ki ol envâr-ı mişkât-ı Ḥabîb-i Kibriyâ'dandır

V

Ayâ nâ-kâm olan bîmâr diller künc-i fûrķatde
Cemâl-i şâhid-i maķşûda ḥasret dâr-ı ḥasretde
Cemâl-i yâri isterseñ temâşâ bezm-i vuşlatda
Dilerseñ bî-ser ü pâ lâ-mekânı seyr-i vaḥdetde
Anıñ şeh-râhı ğaybu'l-ğayb-ı aķşâ-yı fenâdandır

VI

Sülûk ile velîler mesleginde geç hevâlardan
Tolaşup olma ser-gerdân arz üzre semâlardan
Ḥaķîķat şehrini seyr ise ķaşdıñ mültecâlardan
Gelüp eksilme ğâhice bizim miḥnet-serâlardan
O şehriñ seyrine revzen bizim miḥnet-serâdandır

VII

Geçüp ey tâlib-i Ḥaķ ğüft ü ğûdan lâl u ḥâmûş ol
Varup ser-bezm-i rindân-ı tecellîden ķadeḥ-nûş ol
Bu **Şems**-i mest-i şahbâ-yı maḥabbet gibi medhûş ol
Kelâm-ı mu' cizim fehmi itmege ser-tâbe-pâ ğuş ol
Baña bu feyz luṭf-ı ḥazret-i âl-i 'abâdandır

199

Ḳıṭ'a

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Ġulâm-ı bâb-ı 'ilmiz şehr-i ilme râh bizdendir
O bâbıñ reh-revânı olsa da ğüm-râh bizdendir
Gözet kim vaḥdet esrârın ḥayâtıñ da memâtiñ da
Diye kâfir müslimân bu dil-i âġâh bizdendir

V aķşâ-yı: esrâr-ı KE2.

VI tolaşup: dolaşup KE1, KE2.

VII varup ser-bezm-i: gel bezm-i KE1; gelüp ser-bezm-i OE2, S1, KE2, ALM.

(199) OE1: 59b, KE2: s.142.

- 1 Baña ol gül-‘izār u nev-nihāl-i nāz mā’ildir
Ne yapsun kim belā-yı hāriş-i ağıyar hā’ildir
- 2 O dāğ dāğ hecr-i yār kim sīnemde naqş olmuş
Anı hıfz eylerem çün yādigār olmuş hamā’ildir
- 3 Ne mümkündür hālāş olmağ dil-i dīvāne kaydından
O pür-ham turre-i tarrār kim başlı selāsildir
- 4 Eger Mecnūn’ı biz ‘ilm-i ezelde eyledik sebkat
Velī anı da inkār etmeyiz ‘ilminde kāmildir
- 5 Nemed-pūş-ı kemāl-i Hāğ olup maḥrūm ḥürmetden
Olur maḥbūl-ı zībāyişle ol kim merd-i cāhildir
- 6 Ser-i kūy-ı cünūna ırmeyen ikmāl-i ‘aşk itmez
Diyār-ı ‘aşk içinde çünki ser-ḥadd-i menāzildir
- 7 Geçenler tavr-ı ‘aqlıñ perdesinden gördi dil-dārı
Ki andan mā-verā-yı perdeye nezzāre kâbildir
- 8 Güzeldir ‘işve-gerdir nīm-nigehdir çeşm-i yār ammā
Siyeh-mest ü hezārān-āşinādır kanlı kâtildir
- 9 ‘Aceb mi **Şems** olursa meş‘al-i āh ile tāb-endāz
Ṭarīḳ-i Ka‘be-i ‘aşk içre ser-ḥayl-i kavāfildir
- 10 Ne bilsün ḥālini müstağrağ-ı deryā-yı tevḥīdīñ
‘Uḳūl aşḥābı kim meskenleri keşretde sāḥildir

(200) OE1: 59b, OE2: 26a, S1: 20a, KE2: s.76, ALM: 53b.

1 gül-‘izār u: gül-‘izār-ı OE1.

3 olmağ: olma OE1.

8 -OE2, -S1, -KE2, -ALM;

Beytit OE1’de der-kenara sonradan eklenmiş.

- 1 ‘Aşk âteşi bir şem’-i şeb-istân-ı cinândır
 Nūr-ı dīl ü cāndır
 Şan Tūr-ı tecellīde yanar nār-ı şebāndır
 Pek şu’ le-feşāndır
- 2 Mūsī-i gōñūl ğam gicesi kıldı zehābı
 Gūş itdi hitābı
 Bī-hūş yaṭur vād-i ğamda ne zamāndır
 Vaḳf-ı ḥalecāndır
- 3 Şāhā seni bir görmege dīvāna gelenler
 Dīvāne gelenler
 Dīvāne-i zencīr-i ğam-ı ‘aşkıñ olandır
 Bākīsī yalandır
- 4 ‘Āḳil yanaşur mı elem-i ‘aşḳ u hevāya
 Bīñ dürlü belāya
 Anıñ emeli rāḫat-ı zevḳ-i dü-cihāndır
 Ol nefse uyandır
- 5 Dünyāda diler kim ola şāhāne libāsı
 Zer-beft ḳabāsı
 ‘Uḳbāda daḫi ḥulle-i dībā-yı bütāndır
 Kim ḥūr-ı cināndır
- 6 Her nefse uyan şoñra peşīmān olacaḳdır
 Ḥāsir ḳalacaḳdır
 Kim nefs ü hevā Ḥālīḳ’a ‘işyān-künāndır
 Encāmı yamandır

(201) OE1: 60a, KE1: s.90, OE2: 34b, S1: 28a, KE2: s.136, ALM: 75a.

1 yanar: yanan KE1 // pek: yek KE2.

4 dürlü: derd u OE2, S1, KE2, ALM // rāḫat-ı: rāḫat u KE1, OE2, S1, ALM.

5 dībā-yı: dībāsı OE2, S1, ALM // ḥūr-ı: ḥūr u OE1.

7 Allāh ile yār olmağa: Allāh ile olmağa ALM.

9 gelüp dehre biziz: biziz dehre gelüp KE1 // sūd u: sūd-ı KE2.

- 7 Terbiye-i nefsiñ sebebi ‘ aşk-ı dil-efrūz
Ol âteş-i cân-sūz
Allāh ile yār olmağa dilde meyelāndır
Maķşūda resāndır
- 8 ‘ Āşık ne ider olmayıcaķ yāri cihānda
Yā bağ-ı cinānda
Yār ‘ āşıkınıñ cismine bir cevher-i cāndır
Kim rūh-ı revāndır
- 9 ‘ Aşķ ile gelüp dehre biziz yār diyenler
Dil-dār diyenler
Her cevrine rāzīlarız er sūd u ziyāndır
Hicrānı yamandır
- 10 Yaķdı ciger u cānımızı âteş-i hicrān
Tā eyledi biryān
Nisbetle aña âteş-i nīrān cināndır
Bir hoşça mekāndır
- 11 Kānde o zamān içre zamān yār ile hem-dem
Her sırrına maķrem
Bilmez idik ‘ ālem u ne kim cān u cihāndır
Hiç nām u nişāndır
- 12 Düşdük elem-i âteş-i hicrān-ı vişāle
Kim irdi kemāle
Hecriñ ile ‘ aşkıñ ki iki derd-i girāndır
Nār-ı sereyāndır
- 13 Bā-‘ aşk-ı Hālīl âteş-i hicrānı tamām it
Hep **berd ü selām** it
Gül-zār ola ol nār ki sīnemde nihāndır
Her dāğı ‘ ıyāndır

11 o zamān içre zamān: k’o zamān içre idük S1; o zamān içre idük ALM /o zamān: k’o zamān KE2 // ‘ ālem u: ‘ ālemde OE2, S1, ALM.

12 derd-i: dürr-i KE1.

13 berd u: berd-i OE1, KE1, KE2.

15 olan: oldum OE2; olan S1, KE2, ALM.

17 -OE2, -S1,-KE2, -ALM.

18 -OE2, -S1,-KE2, -ALM.

- 14 Kıl dīde-i ḥasret-keşime ‘arz-ı cemālīñ
Luṭf eyile vişālīñ
Kim eşki anıñ seyl-i serī‘u’l-cereyāndır
Her kaṭresi kandır
- 15 Ammā yine ‘aşkıñla olan bülbul-i şeydā
Vaşlıñla nev-āsā
Gönlüm gibi kim her işi her demde figāndır
Nālende-zebāndır
- 16 Kıl **Şems**’i Hudā fahr-ı cihān işrine pey-rev
Andan ala pertev
K’ol mihr-i cihān-tāb heme kevn ü mekāndır
Nūr-ı dü-cihāndır
- 17 Ol gördi seniñ vechiñi çeşmiyle ‘ıyānen
Vaşf itdi beyānen
İ‘cāz-ı kelāmıyla o maşdūq-ı lisāndır
Bī-şekk u gümāndır
- 18 Tevhīd ile ayrılma göñül Hāḫ ṭapusından
Allāh ṭapusından
Tevhīd-i Hudā rūḥa revān galeyāndır
Hem dār-ı emāndır

202

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Yārimiñ müjgānı kim var ebruvān üstindedir
Rüstem-i hūbāndır tır ü kemān üstindedir
- 2 Cūy-ı eşkimde nizār-ı cismim ey rūḥ-ı revān
Döndi ol ḥāşāke kim āb-ı revān üstindedir
- 3 Sīneñ üzre eyledim mizāb-ı la‘līñ kıble-gāh
Kim cidār-ı Ka‘beniñ zer-nāvdān üstindedir

- 4 Dām-ı şayd-ı bāğ-bāndır mīve-i bāğ-ı merām
Girme ey āvāre bāğa bāgbān üstindedir
- 5 Sebz-i gül-bīz-i leb-i āb-ı hayātı istemem
Ol zümür-rūd haṭṭ-ı dil-cū k'ol dehān üstindedir
- 6 Haṭṭ u la' l u 'ārīza nisbet hilāl-i ebruvān
Māhdır ki sebz u cūy-ı gül-sitān üstindedir
- 7 Hürmet-i demden su'āl olmaz mürīd-i mey-kede
Hūn-ı nā-ḥaḫḫı reziñ pīr-i muğān üstindedir
- 8 Gitdim ol māha bu şeb itdi bisāṭ-ı maḫdemim
Aṭlas-ı gerdūnı kim kevn ü mekān üstindedir
- 9 Gül-sitān-ı sīneme gel gel ki ey gül-pīrehen
Gül-būn-i dil gül güle nālende cān üstindedir
- 10 Murğ-ı dil zülfüñdedir ḥāl ü lebiñ seyrinde mest
'İş u nūşı bāğ içinde āşiyān üstindedir
- 11 Nīm-bismil-i murğ-veş ḫurbān-ı 'aşkıñ oldı **Şems**
Ey ḥalīlim çekme şemşiriñ ki cān üstindedir

203

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Sirişk-i çeşmime cām ile mīnā müller ağlarlar
Çeküp tengī-i dilden nāle-i gulğuller ağlarlar
- 2 Degil ḫaṭrāt-ı şebnem zeyn-i gül-bāğ-ı bahār eyler
Görüp dāğı firāḫ-ālūd sīnem güller ağlarlar
- 3 Tıyup murğ-ı diliñ feryādın o serviñ firāḫından
Olup āvāre-dil işkeste pūr bülbüller ağlarlar

(203) OE1:60b, KE2: s.41.

5 yatur: yaṭur KE2.

- 4 Yanarsam nār-ı hecriñden şerer-bār-ı sirişkimle
Ru'ūs-ı üstüh'ānımdan dökülen küller ağlarlar
- 5 Yatur hāk-i siyehde zülf-i sünbül-bār-ı yār ey **Şems**
Derūn-ı bāğda boynın büküp sünbüller ağlarlar

204

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Tenim maḥmil-serāy-ı genc-i esrār-ı nihānīdir
Ser-ā-ser heft kişver ejdehā-yı dem-keşānıdır
- 2 Nigāhımdır şikār-istān-ı ğaybıñ şīr-i ğarrānı
Nihāl-istān-ı çeşmim pīşe-ğāh-ı āşiyānıdır
- 3 O kil-k-i mu' ciz-i imlā-yı kaza'dır ki ney cismim
Felek bir nokta-i kār-āzmā-yı imtiḥānıdır
- 4 Nihāndır zīr-i zülf-i 'anber ıtnābında hep diller
Ġarībān-ı diyār-ı 'aşkıñ özge sāye-bānıdır
- 5 Sirişkim koy vir aksen dāmen-i kūyuñda ey gül-rū
Disünler eşkimi bir gül-şeniñ āb-ı revānıdır
- 6 Ölürsem ben yazılsun tığ ile seng-i mezārıma
Bu bir āhen-diliñ dil-çāk-i tığ-i ebruvānıdır
- 7 Görüp bir demde dirler ey dil āşār-ı şerer-nākim
Bu bir hāne-ḥarāb-ı 'aşq ğubār-ı ḥānmānıdır
- 8 Degil zūr-āver-i ṭab' ımla nazmım leblerim ey **Şems**
Lisānu'l-ğaybıñ esrār-ḥānesiniñ tercemānıdır

(204) OE1:60b, KE2: s.40.

4 ğarībān-ı: ğarībāne KE2.

5 āb-ı: āb u KE2.

6 mezārıma: mezārımda KE2.

205

ꞐıꞐ'a

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

‘Ömür sermāye vü dükkānçe cism-i bī-ķarārıñdır
Ma‘ ārif kâle-i cevher-tırâz-ı pür-nigārıñdır
Vaķıt aķşamlı hem sermāye azdır ey gönül sa‘ y it
Ne alursañ bu sâ‘ atde şu bāzâr içre ķarıñdır

206

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Çeřm-i giryān kim vücūd iķlīminiñ deryāsıdır
Eşk-i cevher-dār-ı girye lü 'lü '-i lālāsıdır
- 2 Men‘ ķılma nâleden ķaşd ile ey şeh-bāz-ı mürĝ
Murĝ-ı dil bir gül-‘ izārıñ bülbul-i řeydāsıdır
- 3 Gönlümi sensin iden ey dost derde mübtelā
Kūhlarda Ķays'ı Mecnūn eyleyen Leylā'sıdır
- 4 Küfr-i zülfüñdür perīřān eyleyen imānımı
‘Ömrümi ifnā eden hecriñ şeb-i yeldāsıdır
- 5 **Şems** feyz-i vech-i dil-dār ile kilk-i hoş-demem
Gül-řen-i ma‘ nā-yı ‘ aşķıñ tūt/-i ĝüyāsıdır

207

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

- 1 Zülfin o ĝonce-ruķ ki şarar tār ü mār ider
Ĝüyā ki mārı gül-şene dām-ı řikār ider
- 2 Terfī' iderse menziliñ aldanma kim felek
Sineñ niřān-ı demren-i tır-i demār ider

(205) OE1: 61a, KE2: s.141.

Ne alursañ şu bāzâr içre ķarıñdır OE1.

(206) OE1: 61a.

(207) OE1: 61a.

- 3 Zîmmet belâsı cânına kâr itdi ẖâceniñ
Rûz-ı dem-i hesâbda bilmem ne kâr ider
- 4 İẓhâr-ı ʿibret itmege biñ bir hicâbdan
Üstâdı gör ki nice şuver âşikâr ider
- 5 Bilmez efendi itdigi cürmüñ hesâbını
Âyâ suʿâl olursa neler der-kenâr ider
- 6 Tabʿım bahârı kılsa tecellî eger **Şems**
Kilim sühanla şafhaları lâle-zâr ider

208

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

- 1 Her nigh kim ide cânân baña cân ditrer
Merdüm-i dîdelerimden dökülür kıan ditrer
- 2 Zülf-i yâre döküp incitmeye âh-ı seherim
Kim eser bād-ı şabâ sünbül ü reyhan ditrer
- 3 Her gice tâb-ı ruhuñ seyrine ey mâh-ı felek
Rağş ider Zühre gibi ağıter-i tâbân ditrer
- 4 Degse zühhâdîñ eger zevkine nüşîn lebiñ
Câm-ı kalbinde ağıar şü gibi imân ditrer
- 5 Ğamzeñi seyr ile lertzân ise ʿuşşâğ ne ʿayb
Rüʾyet-i tiğ-i gelü-süz ile kıurbân ditrer
- 6 Şevk-i dîdârîñ ile geh görünür gâh nihân
Rûz u şeb **Şems**-i felek seyr ile ğağıân ditrer

- 1 Bu dār-ı miḥnete insān gelür birer ikişer
Ki bir diyāra ġarībān gelür birer ikişer
- 2 Dökülse cür'a-i la' liñ bu ḥāke yārim eger
Remīm mürdelere cān gelür birer ikişer
- 3 Hücūm-ı derd-i sitemden olur mı sīne tehī
Cihān evidir o mihmān gelür birer ikişer
- 4 Şikeste-pāy ile beytü'l-ḥazende ḥaste-dilem
Su'āl-i ḥālime yārān gelür birer ikişer
- 5 Alınca **Şems** elime ḥāme-i dü-nīmi dile
Ḥayāl-i nazm-ı firāvān gelür birer ikişer

- 1 Dūd-ı āhım kim müselsel āsumāna ser çeker
Güyyā zencīr-i āhenle felek ejder çeker
- 2 Āh-ı 'aşkıñdır sebep dilde ḥayāt-ı cānıma
Kim nesīmi қа' r-ı çāha şu' le-i aḥker çeker
- 3 Қаṭre-i nīsandır şanma bu gül-şen feyzini
Göz yaşındandır k'anı dölāb-ı nīlūfer çeker
- 4 Kākül-i dil-ber dimem zencīre çekmiş dilleri
Gerden-i Mecnūn'ı çün zencīre āhen-ger çeker
- 5 İki cellād-ı ciger-düz ol dü-çeşm-i ġamze-dār
Kim siyeh-mest-i mey-i naḥvet olup ḥançer çeker

(209) OE1: 61b, KE2: s.13.

3 sīne: sīnem KE2.

(210) OE1: 61b.

- 6 Kâfir-i zülfün ki diller şehrini eyler harâb
Avrupa'lı sanki İslâm mülkine leşker çeker
- 7 Zümre-i nādandır dölâb-ı çarhı döndiren
N'eyleyim bâr-ı girânın merd-i dâniş-ver çeker
- 8 Mihr-i devrân devr idüp âyîne-i devrâna bak
Çarhıdan her rûz u şeb zerrîn bir çenber çeker
- 9 İremez edhem-süvâr olsa ger âdem kûyına
Bir Süleymân'dır ki mûra sedd-i İskender çeker
- 10 Nûr-ı mihr-i vechini göstermemekçün 'âleme
Şûret-i imkândan rengin bir mi'cer çeker
- 11 Hâsret-i hâl-i siyâhıyla dökülür göz yaşım
Şan kaçâr-ı Hind'den Rûm'a dür ü gevher çeker
- 12 Hâme-i mu'ciz-dem ey **Şemis** müsellemdir baña
Zü'l-fiķâr-ı nâm-dârı pençe-i Haydar çeker

211

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Kanı ey dil kanı hem-bezm-i dil-dâr olduğım demler
Şeb-istân-ı vişâle şem'-i bîdâr olduğım demler
- 2 Olurdu her biri bir revzen-i kaçır-ı tecelliyât
Ser-â-pâ dâğ-ı gül-reng ile gül-zâr olduğım demler
- 3 Nigâhımdan bulurdu cân hâk-i mürde-gân-ı aşk
Nigâh-ı nergis-i mestiñle bîmâr olduğım demler
- 4 Urur bâng-i **ene'l-Hak** her ser-i müyumda biñ Manşûr
Fedâ-yı cân idüp zülfünde ber-dâr olduğım demler

(211) OE1: 61b, KE1: s.87, OE2: 21a, S1: 18b, KE2: s.102, ALM: 43a.

4 biñ Manşûr: bir Manşûr KE2.

- 5 Bırakdım ‘âlem-i hayretde rûh-ı Pîr-i Bistâm’ı
Maķâm-ı pârsâda sübhâ-gir-dâr oldıġım demler
- 6 Olurdum pâk-dâmen leke-i çirk-i ta‘ alluķdan
Ĥarâbât-ı melâmetde tebeh-kâr oldıġım demler
- 7 Revâc-ı müşgi ber-bâd eyledim zülfüñ hevâsıyla
Hem-enfâs-ı nesîm-i şubh-ı dîdâr oldıġım demler
- 8 İrişdim mübtedâya müntehâdan seyr-i pergârı
Bulup tâ merkez-i vahdetde devvâr oldıġım demler
- 9 Olup dermân-de hâşıl bulmadım dermânda ey **Şems**
O feyzi kim bulurdum derd ile yâr oldıġım demler

212

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Xanı ey sevdiğim mihriñle nâlân oldıġım demler
Şafâ-yı sūziş-i ‘ aşkıñla giryân oldıġım demler
- 2 Bulurdum bezm-i hecriñde yine cem‘ iyyet-i ĥâtır
Hevâ-yı târ-ı zülfüñle perişân oldıġım demler
- 3 Ĥayâl-i bezm-i vaşlıñ kıldıġım demler olurdum şâd
Elem-ĥâr-ı şeb-i târik-i hicrân oldıġım demler
- 4 Nigâhımdan bulurdı feyz-i kudsî pâk-dâmenler
Melâmetde gezüp âlûde-dâmân oldıġım demler
- 5 Meţâf-ı Ka‘be-i kūyuñ olurdı beyt-i aĥzânım
Seniñçün ser-be-şahrâ-yı beyâbân oldıġım demler
- 6 Olurdum ġarķa-i emvâc-ı baĥr-i nûr-ı Ĥak ey **Şems**
Şeb-i târikde şem‘ -i güzârân oldıġım demler

- 1 Kanı ol âteş-i ' aşkıñla giryân oldığım demler
Kenār-ı meclisiñde şem' -i sūzān oldığım demler
- 2 Hemān şad-çāk-i sīnem dest-i bī-dādında kalmışdır
Hebā oldı manend-i nāy-ı nālān oldığım demler
- 3 Hikāyāt-ı zebīh-āsā felekde dāsītān olmasun
Hilāl ebrūlarıñ tıgiyle kurbān oldığım demler
- 4 Nikāt-ı hāme-i hār ile gül-berge yazılmışdır
Seniñle hem-ser-i şahñ-ı gül-istān oldığım demler
- 5 Nesīm-i sūnbül-i zūlfūñ gibi hep bāda gitmişdir
Kābā-yı lāle-veş çāk-i girībān oldığım demler
- 6 Nigāh-ı şefkat-i çeşmiñ gibi bīgānedir **Şems'**e
Cemāliñ seyrine ey māh hayrān oldığım demler

- 1 Lā-yu' ad maḥlūk ammā Hāl-ı ' Allām bir
Maḥzar-ı esmā keşir ammā müsem mā nām bir
- 2 Dīde-i mīzān-ı vaḥdetde nigāh-ı ' ibrete
Gevher-i eşyā-yı gūn-ā-gūn nākş-ı tām bir
- 3 Şūret-i sāgar muğāyir levn-i şahbā muḥtelif
Neş'e-i keyfiyyet-i zevk-i mey-i gül-fām bir
- 4 Māh-rū çok kande ammā sen gibi māh-ı münir
Nitekim mihr-i cihān-tāb-ı bülend-ecrām bir

(213) OE1: 62a.

(214) OE1: 62a.

- 5 Dīn ü mezheb bī-ḥesāb ancak şırāt-ı müstaḳīm
Mevşıl-i ḳurb-ı İlāhī meslek-i İslām bir
- 6 Olsa mānend-i Senāī neş'ede her kim bulur
Lāy-ḥ'ār-ı Külḥanī-mānend derd-āşām bir
- 7 Yār ḳılmazsa vefā ey **Şems** ister kim ola
Ma'şer-i 'uşşāk içinde 'āşık-ı nā-kām bir

215

mef'ülü fā'ilâtü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Āb-ı ṭahūra çirk-i günāhım nişānedir
Beyz-i vücūha mūy-ı siyāhım nişānedir
- 2 Faḳr u fenā-yı muṭlaḳ ile iftiḥārıma
Köhne-'abā şikenc-külāhım nişānedir
- 3 Rind-i şerāb-ı 'aşḳ-ı Ḥudā oldığım için
Ehl-i şalāḥa mest-i nigāhım nişānedir
- 4 Mūsī-nihād-ı Ṭūr-ı tecellī-i rü'yete
Ḳaddim nihāl u şū'le-i āhım nişānedir
- 5 Ben reh-nümā-yı beyt-i vişālem ki şıdḳıma
Seyr eyle gel menāzil-i rāhım nişānedir
- 6 Maḥv eyledi vücūdumı hep 'aşḳ-ı bī-nişān
Maḥv-ı vücūda ḥāl-i tebāhım nişānedir
- 7 Vaḥdet-serāy-ı 'ıtlāḳa 'azm eyledikde **Şems**
Gel gör ki ḥākim üzre giyāhım nişānedir

- 1 Şol girihler kim ḥam-ı zülf-i perīşānındadır
Tut ki anlar 'āşıkıñ ser-rişte-i cānındadır
- 2 Olduñ ey eşk-i revānım çeşme-i Ceyhūn-vār
Varsa çeşmiñ bir gülüñ ḥāk-i gül-istānındadır
- 3 Ol sebebdan yandırır kim nāra dehri āh-ı dil
Nār-ı hecriñ pertevi dūd-ı fūrūzānındadır
- 4 Başdan aşdı fitneler ey kāfir-i zülf-i siyeh
Kaşdıñ 'uşşākıñ degil illā ki imānındadır
- 5 Çeşm-i mestiñ küştesidir ki bu **Şems**-i sīne-çāk
Tīg-i ğamzeñ peyki dāğ-ı nümāyānındadır

- 1 Mezārıñ ravza-i rıdvān bulurlar
İçinde çeşmiñi ḥayrān bulurlar
- 2 İner gökden melekler şekl-i bārān
Mezārıñ toprağında cān bulurlar
- 3 Civārından geçen bād-ı şabāyı
Şeherler būy-ı müşg-efşān bulurlar
- 4 Derūnumda ciger-pārem görenler
Birin tennūr birin biryān bulurlar
- 5 Olur maḥşerde diller āşikāre
Benim göñlüm tolu peykān bulurlar

(216) OE1: 62b, KE2: s.161.

4 siyeh: siyāh KE2.

(217) OE1: 62b, KE1: s.272, OE2: 80a, KE2: s.77, ALM: 77a.

6 -OE2, -KE2 / çarḥıñ: bu çarḥıñ KE1.

- 6 Nüket-fehmân çarhıñ gerdişinden
Derûn-ı sengde sūzân bulurlar
- 7 Cefâ-yı rûzigârından bu bâğıñ
Gülinde yara-i hicrân bulurlar
- 8 Ğamıñla yâr **Şems**'i şubḥ-ı maḥşer
Yine sūzân u ser-gerdân bulurlar

216

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Şol gönüller kim yüzünden nûr-ı imân buldılar
Kâfir-i zülfüñ bile çok pâk-dâmân buldılar
- 2 Verd-i maḥşûda olanlar dest-res bu bâğda
Gül-bün-i ümmîdde biñ ḥâr-ı hicrân buldılar
- 3 Tâ ḥarâbât-ı ezelde dil-ḥarâb-âbâdlar
Yapılırken bu ḥarâb-âbâdı vîrân buldılar
- 4 Cânımız derd ile çıksa 'aşk mihmândır yine
Ten evinde anı çün evvelde mihmân buldılar
- 5 Nükte-fehmân itdiler inkâr-ı vaşl-ı yâr kim
'Âşıkı sūzân ma'şûkı güzîrân buldılar
- 6 Zülfüne bağılu yaṭur ḥüsnünde ser-gerdânlar
N'eylesün dîvâneler bâğda gül-istân buldılar
- 7 Ğoncelerle leb-be-leb her şeb görüp rindân-ı **Şems**
Şebnemi mey-nûş-ı cām-ı verd-i ḥandân buldılar

- 1 Kalb-i 'uṣṣāḳda seyrān bütān isterler
Pādiṣāhān temāṣā-yı cihān isterler
- 2 Virmege çārsu-yı vaşlda kālā-yı murād
Naḳd-i terk-i cesed u cān isterler
- 3 Vechi var zülfleriñ kaşlara düşdiginiñ
Ehl-i şirk seyfdan elbette emān isterler
- 4 Çekilüp zīrden ol turre ki gerdān tolanur
Ejdehālar dil-i gerdūnda ḥ'ān isterler
- 5 Vaşlıñ ister şanemā baş virenler yoluna
O ne kim ḥāke bedel genc-i girān isterler
- 6 Gün yüzüñ göster eyā **Şems**-i cihān gözlerime
Bir gün olur ki bir āşüb-ı zamān isterler

- 1 Şol kişiler kim gönülde 'aşḳ-ı cānān buldılar
Bir avuç toprak içinde kenz-i pinhān buldılar
- 2 Lāle-veş ḥam-ḳad u bīnā-dīdeler bu bāğda
Sīnede gencīne-i la' l-i Bedaḥṣān buldılar
- 3 Germ u serd-i dehre ḳatlandığı-çün gül-zārlar
Kūşe-i āğüşda serv-i ḥirāmān buldılar
- 4 Muḳtezā-yı ser-nüviştinden remiz-fehmān-ı 'aşḳ
Kilk-i ḳudretle serim tōp ile çevgān buldılar

(219) OE1: 63a, KE1: s.272.

(220) OE1: 63a, KE1: s.271, KE2: s.31.

2 ḥam-ḳad u: ḥam u ḳad KE2.

3 germ u: germ-i KE2.

- 5 ‘Andelīb-āsā olan dil-rīş-i yār-i nev-bahār
Gül-şeniñ bağrında **Şems**’i hār-ı hicrān buldılar

221

mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün

- 1 Hevā-yı bûy-ı zûlf-i yār ile mu‘ tād olan diller
Dil-i zârım gibi âvâredir ber-bād olan diller
- 2 Meţâf-ı Ka‘ be-i Âdem u mescûd-ı melâ’ikdir
Tecellâ-yı cemâl-i yār ile âbâd olan diller
- 3 Lisânü’l-ğaybıñ ey dil başkadır silk-i mağâlâtı
Hamûşâne revîşdir maẓhar-ı irşâd olan diller
- 4 Gül-i ħandāndan şor ğonce-i dil-teng esrārın
Bu bağ içre bilür nâşâd ħalın şâd olan diller
- 5 Yarar kuh-sâr-ı cismi tîşe-i himmet ile merdān
Bulur ħikmet pıñarın ‘aşk ile Ferhād olan diller
- 6 Bu levĥ-i mümkin üzre ħāme-veş ħikmetle kâ’imdir
Ma‘ ârif-âşinâ-yı ‘ âlem-i icād olan diller
- 7 Şafâ-yâb-ı nesīm-i ğonce-i mağşûd olur âĥır
Hezâr-ı gül-şene hem-nağme-i feryād olan diller
- 8 Cidâr-ı şabrı sedd it lâne-gâh-ı yevm-i vaĥşetdir
Cefâ-yı rûzigâr ile ħarâb-âbâd olan diller
- 9 Ĥazer kim bi’l-‘akis çehre-nümâdır vech-i mir’âtıñ
Olur bî-dâda maẓhar maşdar-ı bî-idâd olan diller
- 10 Hilâli bedr olur çarĥıñ **Şemis**’den iktibās ile
Olur elbet mükemmel nâ’il-i üstâd olan diller

(221) OE1: 63b, KE1: s.271.

10 nâ’il-i: mâ’il-i KE1.

- 1 Fitne-i çeşmiñi sâ' atden ' alâmet buldılar
Kâmetiñde gün yüzüñ rûz-ı kıyâmet buldılar
- 2 Mağşer-i hüsnüñde mîzân kaşlarıñ ey dostum
Seyyi 'âtım çekdiler âhîr tamâmet buldılar
- 3 Seng-dillerden kesildiler haññ hañçerleri
Eyleyüp yüz pekligi haylî seğâmet çekdiler
- 4 Kalmamış bir cism gamzeñ tîğî cân almadık
Bu hesâbca anda cânlar çok cesâmet buldılar
- 5 Tevbe-i mey câmını kırdılar ammâ rind-i mey
Pây-ı humda hum gibi eşk-i nedâmet buldılar
- 6 İçdiler deryâ-yı ' aşkı cümle rindân-ı Hudâ
Seyr idüp bād-ı habâb-âsâ selâmet buldılar
- 7 Kıl namâz ehline zâhir tāk-ı ebruvânıñı
Câmi' -i vechiñde bir vaqt-i iğâmet buldılar
- 8 Yüz kadar yüzler görüp her yüzde yüz kerre yüzüñ
Şemme vechu'llâh'a yüzüñde imâmet buldılar
- 9 Dost elinden tokunan her bir mağabbet gülleri
Ey **Şemis** sinemde biñ dâğ-ı melâmet buldılar

- 1 Vağdet-i Hakk' ı bilen halkı dığer görmezler
Mağv idüp zât-ı mü'essirde eşer görmezler

(222) OE1: 63b, KE1: s.270.

(223) OE1: 63b, KE1: s.270, OE2: 24a, S1: 17b, ALM: 50a

* OE1'de bu şiirin bulunduğu sayfanın üstünde bir kağıt parçası bulunduğu için şiirin tamamı okunamıyor.

- 2 Bâğ-ı firdevs-i tecellîde alup ayretde
Ni‘ met-i dâr-ı na‘îm nâr-ı sağar görmezler
- 3 Her ğubâr âyîne-i vech-nümâ oldığı-ün
Vech-i âyîne-i devrânda keder görmezler
- 4 Oldı bâzâr-ı hağîkatde o vech ile revâc
K’itmede dâd u sited sûd u zarar görmezler
- 5 Tâı idüp bî-ser ü pâ vâcib u imkânı tamâm
Şedd-i raĥl eylemege baĥr ile ber görmezler
- 6 ‘İnd-i Raĥmânda beytütet idüp bî-kem u keyf
Bilmeyüp şubĥ u mesâ dâr ile der görmezler
- 7 Ne olurlar mütelezziz kerem u iĥsândan
Ne azâ avs u ĥadenginde ĥaĥar görmezler
- 8 Olsa da sûzen-i ‘İsî müje-i Rûĥu’l-emîn
Aña dâmân-ı tecerrüdde mağar görmezler
- 9 Vech-i dil-dârı görüp şûret-i ekvânda **Şems**
Ķılsalar da ruĥ-ı eşyâya nağar görmezler

224

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Mâĥ-ı ĥüsnüñ eyleyüp çeşm-i dile mişkât-ı nûr
Eyledi tenzîl Rabbü’l-‘âlemîn âyât-ı nûr
- 2 Sensin ol mihr-i cihân-güster ki çekdi ser-te-ser
Tâb-ı ĥüsnüñ bâĥterle ĥâvere râyât-ı nûr
- 3 Mazĥar olmaz nûkte-i sırr-ı ĥaĥ-ı ruĥsârîña
Olmayınca şafĥa-i mînâ-yı dil mir’ât-ı nûr

5 -OE2.

6 dâr ile der: dâr u deri: OE2.

(224) OE1: 63b.

* Bu şiir, küçük bir kağıda yazılmış olup 63b’deki iki şiiri kapatacak şekilde sayfanın üzerine eklenmiştir.

- 1 'Aşqda rindân-ı cām-ı 'aşq hâlet buldılar
'Aşq-ı dil hum-hānesin burc-ı kerāmet buldılar
- 2 Rū-be-rāh-ı Ka' be-i maḡşūd olan müştāklar
Her mevāḡi' de nice seng-i melāmet buldılar
- 3 Her seyāḡat-kār-ı bī-pāyān deryā-yı emel
Sāḡil-i terk ü tecerrüdde selāmet buldılar
- 4 Nükte-fehmān-ı maḡabbet seyr idüp nāşiyemi
Cevher-i māhiyyet-i 'aşḡa 'alāmet buldılar
- 5 Pāy-tā-ser kā'inātı geşt idüp merdān-ı Hāḡ
Şems' i iki hücreli dār-ı nedāmet buldılar

- 1 Dil-bere şūret gerek ḡusn-i ḡuşāle kim baḡar
ḡusn-i ḡaḡ olsun nişābında me'āle kim baḡar
- 2 Ġurre-i 'īd-i ḡuḡā işbātına ey yüzi gün
Sende kim şemşīr-i ebrū var hilāle kim baḡar
- 3 Şimdi baḡılmaz o şuḡuñ āfitāb-ı ḡusnine
'Aşr-ı ḡaḡḡıyla hele irsün zevāle kim baḡar
- 4 Sell-i seyf ile raḡībīñ boynına olsun vebāl
Sen hemān kāfir-küş ol şāḡım vebāle kim baḡar

(225) OE1: 64a, KE1: s.269, KE2: s.2.

2 nice seng-i: nice biñ seng-i KE1 / mevāḡi' de nice: nice mevāḡi' de KE2.

3 seyāḡat-kār-ı: şabāḡat-kār-ı KE1 // terk u: terk-i KE2.

(226) OE1: 64a, KE1: s.269.

- 5 Kāmet-i dil-dār-āsā mışra[‘] -ı bercestede
Kākül-i pürçin-veş ince hayāle kim bakar
- 6 Sākiyā mānend-i hūn-ı dil muşaffā olsa mey
Hātırım gibi şikest olmuş piyāle kim bakar
- 7 Şem[‘] -i tārık-i cehālet maṭmaḥ-ı nezzārede
Çarḥda **Şems** olsa da şāhib-kemāle kim bakar

227

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Yüzün göster ki yārim bir meh-i cevvēle görsünler
Perişān eyle zülfün devr-i mehde hāle görsünler
- 2 Fezā-yı sīnem üzre seyr idenler dāğ-ı hicrānım
Diyār-ı fūrkat içre bir açılmış lāle görsünler
- 3 Aķıt eşkiñ gözüm hecrinde ol māhıñ feleklerden
Nice bārān olurmuş āteş-i seyyāle görsünler
- 4 Seniñçün çeşm-i devrān ağlar ey gül-berg-i ḥāk-ālūd
Anı ruḥsār-ı ezhāra dökülmüş jāle görsünler
- 5 İçüp hicrān elinden hūn-ı dil rindem diyenler **Şems**
Nedir zevķ-i neşāt-ı bāde-i gassāle görsünler

228

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Girībānıñ aç ey māh-ı cihān bir sīne görsünler
Nedir āyīne-i devrānda bir āyīne görsünler

(227) OE1: 64a, KE1: s.74.

(228) OE1: 64b, KE1: s.269, OE2: 79b, KE2: s.21.

1 bir āyīne: āyīne OE2, KE2.

4 cūr[‘] a-i: ‘arşa-i KE2.

5 ḥasretle: ḥayretle OE2 // hūn-feşān bir: bir gül-feşān-ı OE1, OE2, KE2.

- 2 Olunca gizlü sırlar âşikâre **yevme tüblâda**
Tuyup zâr-ı derûnum cevher-i gencîne görsünler
- 3 Göñül ser-pûş-ı zülf ol Ka‘ be-i hüsn-i dil-ârâda
Seni bir pârsâ-yı hırğa-i peşmîne görsünler
- 4 Olup bîdâr kıl dehre nigâh ey nergis-i maḥmûr
Cihân bir mest-i cām-ı cür‘ a-i düşîne görsünler
- 5 Görenler **Şems**-i zârı girye-i hûn-âb-ı ḥasretle
Dü-çeşmi hûn-feşân bir ‘ âşık-ı dîrîne görsünler

229

fe‘ilâtûn fe‘ilâtûn fe‘ilâtûn fe‘ilûn

- 1 Süzülüp dîdeleriñ yay-ı beruvân çekilür
Kâlibımdan şanıram tîr gibi cân çekilür
- 2 İtmesün turreñi taḥrîk şaḡın bād-ı şabâ
Yeryüzinden felegiñ çarḡına şü‘ bân çekilür
- 3 ‘ Aks-i çeşmiñle şaḡın bakma ki ey âhû-nigâh
Mihr ü mâhiñ gözine kuḥl-i Şifâhân çekilür
- 4 İhtiyâr eyleyemem toḡrısı ben egri sözi
İhtiyârım bu ki ol serv-i hırâmân çekilür
- 5 Tolsun ey **Şems** o mehiñ ‘ aşk ile tor cām-ı dili
Felege körlüğe çok cām-ı fûrûzân çekilür

230

fe‘ilâtûn fe‘ilâtûn fe‘ilâtûn fe‘ilûn

- 1 Düşdi dil turre-i cānâna elimden ne gelür
Girdi zencîre o dîvâne elimden ne gelür

(229) OE1: 64b, KE1: s.268.

(230) OE1: 64b, KE1: s.268.

- 2 Didi yārim mey-i ‘aşkımla leb-ā-leb olasın
Dutayım destime peymāne elimden ne gelür
- 3 Baña dil-teng olup ol ğonce tarılmış yine kim
Gelmedi seyr-i gül-istāna elimden ne gelür
- 4 Egri ğamzeyle nigāh itdi baña ol kaşı ya
Tutsa da sīnemi peykāna elimden ne gelür
- 5 Şem‘ -i ruhsārına ey **Şems** o māhıñ yine dil
Yandı mānende-i pervāne elimden ne gelür

231

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Elimi bağladı cānān elimden ne gelür
Başımı eylese kurbān elimden ne gelür
- 2 Bāğ-ı sīnemde görüñ lāle gibi dāğlarım
Eyledim çāk-i girībān elimden ne gelür
- 3 Bu dilim ney gibi zār eylememek elde midir
Rūz u şeb eyledim efgān elimden ne gelür
- 4 Āh ol meh cigerim dāğladı hasret odına
Tutayım ki ide biryān elimden ne gelür
- 5 İntizārıñ ile ey serv-i revānım yoluña
Akıdır iki gözüm kıan elimden ne gelür
- 6 Zülfüñüñ mum gibi çengāline aşıldığıma
Kes başım kıl oda sūzān elimden ne gelür
- 7 Āsitānıñda başım bağlu elim dāmeniñe
Āstīn olsa da dāmān elimden ne gelür

- 8 Geçdi ol tîr-i nigâhıñ cigerimden nâ-gâh
Gitdi elden güzelim cân elimden ne gelür
- 9 Cism-i bîmârıma bir çâre haber vir ki dilim
Leb-i la'liñden umar cân elimden ne gelür
- 10 Baş virmek ise ey **Şems** o mâha vireyim
Da'vî-i 'aşkına bürhân elimden ne gelür

232

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Levh-i rûy-ı yârda ol hâcib-i tuğrâ yatur
Şanki tāk-ı âsumânda ğurre-i ğarrâ yatur
- 2 Yâre zülf altında hâl-i 'arızın şordum didi
Tûtî-i Sûdân şemse karşı bî-pervâ yatur
- 3 Zülfine degdim söz atdım la'line yârim didim
Didi bâğda nîm açılmış lâle-i hamrâ yatur
- 4 Dil üzatdım istedim sevsen zebânından haber
Didi deri mehd içinde 'İsî-i gūyâ yatur
- 5 Mest olup düşmüş tolaşmış turre-i gîsûları
Ey **Şemis** gūyâ kenâr-ı cûda ejderhâ yatur

233

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Râz-ı 'aşkıñ sînede bürka'-nişin olmuş yatur
Gencdir kim hâk-dân içre defin olmuş yatur
- 2 Bülbüli nâlân güli hûn-h'âr olup bu gül-şeniñ
Hârınıñ bâlîni berg-i nesterin olmuş yatur

(232) OE1: 65a, KE1: s.267.

(233) OE1: 65b, KE1: s.267.

5 -KE1.

- 3 H̄asret-i verd-i ‘izārīñla yanup ten gül-şeni
Dāğlar ez-pāy tā-ser gül-zemīn olmuş yatur
- 4 Qandır kim pūşte-i laḥd-i qubūr ‘Anḫā’ları
Āfitāb-ı ṭal‘ atından nūr-çīn olmuş yatur
- 5 Bir cihāndır ki bu ḥāk-istān her bir zerrede
Nice ādem hābiṭ-i ḥuld-ı berīn olmuş yatur
- 6 La‘l-i dūr-bārīñ hevāsıyla düşen nīsān-ı eşk
Qulzüm-i sīnemde hep dūrr-i şemīn olmuş yatur
- 7 Hāmem ol cādū-nigāhīñ vaşf-ı ebrūsında **Şems**
Ejder-i Mūsī gibi siḥr-āferīn olmuş yatur

234

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Serīr-i ḥākde ol serv olup şikeste yatur
Siyāh sūnbül-i gīsūsı deste deste yatur
- 2 Ḥayāl-i yār ki dūd-ı siyāh sīne-ṭırāz
Şeb-i ḡamīnde gūyā meh-i ḥuceste yatur
- 3 Şikeste-āyīne gāhī gehī piyāle-i ḥūn
Gōñül bu ḥāne-i tende şikeste beste yatur
- 4 Bu bāğ-ı sīne-ḥırāşīñ nesinde şādī-i dil
Gūli figende-i ḥār nergisi de ḥaste yatur
- 5 Bu deyr-i köhneniñ ey **Şems** cām-ı bāde-keşi
Kimisi mest ü helāk kimisi reste yatur

(234) OE1: 65b, KE1: s.267.

1 ol serv: o serv KE1.

3 -KE1.

4 -KE1.

- 1 Dil-i pākım ki ḥam-ı kākül-i dil-berde yatur
Genc-i gevherdir o kim ḥalḳa-i ejderhāda yatur
- 2 Dilde germ olmada ‘aşkıñla ḥayāl-i zülfün
Gūyiyā müşg-i Ḥoten nār ile micmerde yatur
- 3 Şanma tār-ı şeb degil şu‘le-i āh-ı dilimiñ
Dūdı eflāke çıkar āteşi yerlerde yatur
- 4 ‘Aksdir kār-ı cihān kim kül olup pister-i gül
Ḥār-ı dil-düz ise zānū-yı gül-i terde yatur
- 5 Ol gönül murğ-ı hümādır ki bu gül-şende gezüb
Ne olur mā‘il-i gül-şen ne şanevberde yatur
- 6 Kenz-i maḥfī-i Ḥudā’dır o kelām-ı i‘cāz
Ki Mesīḥā-dil olan merd-i süḥan-verde yatur
- 7 Çāre-sāz ol dil-i bīmārına **Şems**-i zārīñ
Nice demdir ki düşüp derd ile pisterde yatur

- 1 Velāyet ḥıl‘atı evşāfını Ḥaḳḳ’a irenden şor
Nübüvvet ḥırḳasınıñ zevḳını Veyse’l-Ḳaren’den şor
- 2 Ne bilsün leyle-i ḡafletde ḥ‘ābīde olup bīdār
Tecellī-i şabāḥ-ı vaşl-ı dīdārı görenden şor
- 3 Şemār-ı ravza-i firdevs-i a‘lā lezzetin şūfī
Şafā-yı vecd ile gel ḥalḳa-i zikre girenden şor

(235) OE1: 65b, KE1: s.266.

2 nār ile: nār-ı KE1.

5 ol gönül: o gönül KE1.

(236) OE1: 66a, S1: 30b, ALM: 62b.

- 4 Rumûz-ı ‘aşkı kâl ehli ne bilsün var hamûşâne
Lisân-ı hâl ile anı dem u devrân sürenden şor
- 5 Mezâk-ı tîr-i dil-düz-ı cefâsın ol kemân kaçın
Belâya sîne-i şâfin siper gibi gerenden şor
- 6 Şenâ-yı kulzüm-i tevhîd idenden şorma tevhîdi
Çöküp deryâ-yı vahdet ka‘ rına postı serenden şor
- 7 Şoruldı ehline ey **Şems** her şey kim fuzûlîdir
Nübüvvet hırkasınıñ zevkîni Veyse’l-Şaren’den şor

237

mef’ulü fâ’ilâtü mefâ’ilü fâ’ilün

- 1 O gül-‘izâr o dem ki süvâr-ı semend olur
Gül-zâr-ı dehr içinde bir âteş bülend olur
- 2 Bir kerre seyr iden ham-ı ebrû vu zülfûnî
Kurbân-ı ‘aşk-ı tîg-i vedâd-ı kemend olur
- 3 Sevdâ-yı hâl ü âteş-i ruhsâra dūş olan
Her şâm u şubh âteş-i ‘aşka sipend olur
- 4 Dil-bend-i zülf-i yâr olan bād-ı şubh-veş
Âzâde-hâl-i dağdağa-i kayd u bend olur
- 5 Dâl eyler ise kâmetimi yâr gam degil
Kim dâl-i ebruvânı gibi dil-pesend olur
- 6 Lâ-büd olur ferîd-i dehir ey dil ol kişi
K’üstâd-ı pendini işidüp hışsemend olur
- 7 Kim olsa **Şems** çâkeri şâh-ı velâyetiñ
Çanber niṭāk-ı dâ’ire-i tîg-bend olur

4 dem u: dem-i OE1.

5 dil-düz-ı: dil-düzı S1, ALM.

(237) OE1: 66a, KE1: s.266.

4 Bu beyit KE1’de der-kenara sonradan eklenmiş.

6 ol: o KE1.

- 1 Ey hilāl-ebrū ğam-ı ' aşkıñla her kim yār olur
Şeb-çerāğ-ı bezmiñ-āsā her gice bīdār olur
- 2 Şalma ruḥsār üzre ey büt kāfir-i zülfüñ ḥazer
Mazḥar-ı imān-ı ḥüsnüñ beste-i zünnār olur
- 3 Rū-nümā olmazsa ey gül-rū ḥayāl-i ' arızıñ
Çeşmime gül-şende güller dāğ-ı āteş-bār olur
- 4 Bir gül-istānsın baḥār-ı ḥüsnüñe ey serv-i ḡad
La' l u ḡaddiñ verd ü çeşmiñ nergis-i bīmār olur
- 5 Rūy-ı zerdin görme **Şems**'iñ ḡatırıñ ey seng-dil
Cevher-i derd-i belā-yı ' aşkıña mi' yār olur

- 1 Firākıñla dilim ḡum-ḡāne-i şaḡbā-yı ḡasrettdir
Dü-çeşm-i ḡün-feşānım sāğar u mīnā-yı ḡasrettdir
- 2 Ḳararmış dūd-ı āh-ı hecr ile cismiñ dime ey dost
Dilim bīmār-ı ferş-i cāme-i sevdā-yı ḡasrettdir
- 3 Ne deñlü nā-tüvān-ı bāriş-i hicrānıñam gör kim
Ḡubār-ı dāmenim kūh-ı zemīn-ārā-yı ḡasrettdir
- 4 Meşāme-būy-ı hicrān irişür derd-i vişālinden
Bu bāğıñ tıynet-i āb u gili eczā-yı ḡasrettdir

(238) OE1: 66b, KE1: s.265.

(239) OE1: 66b, KE1: s.265, KE2: s.28.

1 sāğar u: sāğar-ı KE1.

4 derd-i: verd-i KE1, KE2.

- 5 O çāh-ı Nahşeb'em fikriñle ben ey māh kim sensiz
Felekler çeşmime dōlāb-ı āb-efzā-yı hasretidir
- 6 Olalı dūr u mehcūr-ı vişālīñ **Şems**-i ser-gerdān
Tıbāk-ı āsumān içre cihān-peymā-yı hasretidir

240

mef'ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

- 1 Nūr-ı Hudā ki 'āşıka peyvend-i cān olur
Enfās-ı cism-i mürdeye rūḥ-ı revān olur
- 2 Taḥkīren itme zerre-i nāçize kec-nigāh
Bir gün olur ki cezb ile şems-i cihān olur
- 3 Allāh'ı bil 'ināyeti yāver olursa ger
'Abd-i direm-ḥarīde-i kuṭb-ı cihān olur
- 4 Envār-ı feyzi itse rubūbiyyetin izār
Dervīş-i köhne-ḥırkası şāhib-zamān olur
- 5 Emri ta'alluk itse eger āşiyān-ı şīr
Āhū-yı deşt-i 'işveye kehfü'l-emān olur
- 6 Maḡrūr olursa şavletine şīr u ejdehā
Maḥhūr-ı zaḥm-ı mürçe-i nā-tüvān olur
- 7 Allāh içün olursa şikeste egerçi kalb
İşrāk-ı nūr-ı Haḫ ile reşk-i cinān olur
- 8 Nā-merddir ol ki oldı bed-aḥlaḫ u bed-meniş
Şeytān-ı bed-fi'āl ile dūzaḥ-mekān olur
- 9 Taḥkīk bil ki kim irer imān-ı kāmile
Lā-şek muḥibb-i şer zemme-i ḥāndān olur

(240) OE1: 66b, KE1: s.265, S1: 29a, ALM: 54b.

3 direm-ḥarīdesi: direm-ḥarīde-i OE1; direm-ḥarīdeye S1, ALM.

4 rubūbiyyetin: rubūbiyyet-i KE1 // köhne-ḥırkası: köhne-ḥırka-i OE1, KE1.

5 eger: ger OE1.

6 ejdehā: ejderhā KE1.

- 10 Sa' y it ki kimde var ise hulk-ı Muhammedî
Refref-süvâr-ı küngüre-i lâ-mekân olur
- 11 Ey **Şems** bu mîdânda çok söz olur velî
Üstâd-ı Kâmil'in sözi sihr-i beyân olur

241

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Âfitâb-ı tal' atın kim maṭla' ü'l-envârdır
Meh saña nisbetle maḥcûb olsa vechi vardır
- 2 Gird-i ruḥsârın o genc-i muḥtefidir kim yatur
Anın üstinde ḥam-ı zülfün bükülmiş mârdır
- 3 Bezm-i ḡamda her gice sūzân olur pervâne-vâr
Her kimiñ âh-ı derûnı şem' -i âteş-bârdır
- 4 'Aşkıña dil bağlayup her kim saña olsa ḥalîl
Cây-gâhı nâr-ı Nemrûd olsa da gül-zârdır
- 5 'Aşkıñ ile cân virse ḡam degil ey yâr **Şems**
Ḡam budur kim yara-i hicrân ile bîmârdır

242

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Ḥasret-i rûyuñla ey dil gözlerim giryân olur
Ḳatreler mevc-i sirişkimde ḥabâb-ı ḳan olur

(241) OE1: 67a, KE1: s.264.

2 muḥtefidür: maḥfidür KE1.

3 pervânevâr: pervâneler KE1.

(242) OE1: 67a, KE1: s.86, OE1: 31b, S1: 26a, KE2: s.138, ALM: 68a.

1 ey dil gözlerim: ey gül kim gözüm KE1; ey dil kim gözlerim KE2.

3 pâresi: yaresi KE1 // nâr-efşân: tâb-efşân KE1, OE2, S1, ALM.

4 iḥyâ-yı emvât: emvâtı iḥyâ KE1 // kim: ki OE2, S1, ALM.

- 2 Şaplanur biñ tîr-i zaḥm-âver dil-i maḥzûnuma
Her ne dem ḥâṭır-nişânım nâvek-i müjgân olur
- 3 Bir ‘aceb dâğ açdı hecriñ dilde kim her pâresi
Bir semâ-yı maḥşere bir mihr-i nâr-efşân olur
- 4 Ey Mesîhâ-dem demiñ iḥyâ-yı emvât itse de
Şanma kim derd ü ğam-ı hicrân içün dermân olur
- 5 Artırır feryâdım ey ḳudsî-nefes tesliyyetiñ
Çün ney-i sūrâḥ-ı dil enfâsdan nâlân olur
- 6 Kim ḳaşîñ mihrâbın itmez ḳible ey maḳşûd-ı cân
Ṭâ’if-i beyt olsa da ser-geşte vü ḥirmân olur
- 7 Böyledir ḳânûn-ı ‘aşḳ-ı dil ki mescûd-ı gönül
Senden özge her ne kim oldu bütün evşân olur
- 8 Gerçi sensin görinen her yüzden ammâ sır bu kim
Vechiñe şeb-reng-i zülfüñ perde-i hicrân olur
- 9 Rîsmânında olur Mañşûr-ı ber-dârîñ eli
Ben gibi her kim ser-i zülfünde ser-gerdân olur
- 10 Dîde-i şefḳatle itmezseñ nigâḥ-ı iltifât
Şems-i bîmârîñ yeri pister işi efgân olur

243

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ol siyeh ḥaṭlar k’o mâhiñ peykerinden geldiler
Tîglerdir Şâm’a Sûdân serverinden geldiler

6 olsa da: ise de OE2, S1, ALM / ser-geşte vu ḥirmân: ser-geşte-i ḥirmân OE1, KE1; ser-geşte-i ḥirmân KE2.

9 ben gibi her kim: ben gibi kim KE1.

(243) OE1: 67b, 72a, KE1: s.254, KE2: s.31.

2 cebîne: cebînin KE2.

3 müşgînle: müşg ile KE2.

4 mihr u: mihr-i KE1, KE2.

- 2 Şol kemān-ebrū-yı pür-çin kim cebīne yaşılanur
Tığlerden kurtılup cān illerinden geldiler
- 3 Hāl-i ruhsāra hāt-ı müşgīnle remz eyler ki yār
Onca āhū-yı Hoten şark kişverinden geldiler
- 4 Gelmez ol meh-rūylardan zerre tek mihr ü vefā
Kim geçüp anlar felekler çenberinden geldiler
- 5 Cür‘ a-veş kanlar ki çeşmim kâsesinden dökilür
Bezm-i şahbā-yı elestiñ sāğarından geldiler
- 6 Bağrı yanık bir kişi görmüş bugün yārim dimiş
O yanıklar dehre **Şems**’iñ cigerinden geldiler

244

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ey perī her dil füsūn-ı tığ-i müjgānıñdadır
Kağı dil kim var leb-i şemşir-i bürrānıñdadır
- 2 Şervet-i ‘aşkıñla dehre şāh olsa tañ degil
Çünkü gönlüm Yūsuf’ı çāh-ı zenaḥdānıñdadır
- 3 Pīç ü tāb eyler hayālim hem mu‘aṭṭar hātırım
Şol ‘ivecler kim o zülf-i sünbül-efşānıñdadır
- 4 Maḥv-ı cism eyler geçer tā aṭlas-ı eflākden
Kim gubār-ı pāyın-āsā zīr-i dāmānıñdadır
- 5 Pertev-i ‘aşkıñla pür-nūr oldum ey meh **Şems**-veş
Kande olsañ hātırım ruhsār-ı tābānıñdadır

(244) OE1: 67b, KE1: s.264.

2 tañ: kām KE1.

3 pīç u: pīç-i KE1.

4 Beyit KE1’de der-kenara yazılmış.

maḥv-ı: nūr-ı KE1// kim: dil KE1.

- 1 Māh-rûlar şanma kim zülf-i perîşân tıtdılar
Tıglerle hüsñ elin hep düzd-i imân tıtdılar
- 2 Nergis-i maḥmûra karşı gördiler sāgar-be-kef
Lâle miskîni daḥi rind-i gül-istân tıtdılar
- 3 Sünbül-i zülfünle hem-reng ise de ḥaṭṭ-ı lebiñ
Nükte-fehmân anı ey gül ḥâr-ı hicrân tıtdılar
- 4 Ehl-i dünyâ şanma merdân-ı beḳâyı kim dü-rûz
Bu ribâṭ-ı köhnede bir künc-i vîrân tıtdılar
- 5 Yutdı şanma Yûnus-ı meh-peykeri mâhî-i baḥr
Cünd-i şâhîdir ki bir 'abd-i gürîzân tıtdılar
- 6 Ol hilâl-ebrûñı rü'yetle iden ey mâh-ı 'îd
Nî' met-i hüsñüñ şıyâmın nîm-i noḳşân tıtdılar
- 7 Bü'l-'aceb dîvânelerdir göñlümüz kim yârsız
Hep riyâz-ı cenneti vâdî-i ḥusrân tıtdılar
- 8 Bir diyârıñ ehliyem k'anda cemâl-i 'ibrete
Vâcib u imkânı bir mir'ât-ı ḥayrân tıtdılar
- 9 Tıtmayanlar 'ahdim ey **Şems** oldılar hep sîne-çâk
Koydılar dāmânımı elden girîbân tıtdılar

- 1 Ebed-mest-i müdâm-ı 'aşḳ ol mey-ḥâne bilsünler
Ḥaḳîḳatde edîb u 'âḳıl ol dîvâne bilsünler

(245) OE1: 67b, KE1: s.264.

2 lâle: lâle-i KE1.

8 Beyit KE1'de der-kenara yazılmış.

(246) OE1: 68a, KE1: s.263.

- 2 Budur kaçdım seni şol bilmeyen bîgâneler ey dost
Beni de koy ser-i kûyuñda bir bîgâne bilsünler
- 3 Ne başlar üzre murğân-ı melâmet lâne tutmuşdır
Cihân anı ser-i Mecnûn'ı kıldı lâne bilsünler
- 4 Vişâl-i nokta-i esrâr-ı gendüm-gün vahdetdir
Firâk-ı Âdem u firdevse bâ' iş dâne bilsünler
- 5 Şalât-ı dâ'imîye câmi' -i esrârdır gönlüm
Anı şüret-perestân ey **Şems** büt-hâne bilsünler

247

fe' ilâtûn fe' ilâtûn fe' ilâtûn fe' ilûn

- 1 Dilde aşhâb-ı gönül zerreye yer virmezler
Hiç bir vech ile mir'âta keder virmezler
- 2 Bî-ser ü pâ girilür dergeh-i maşşûd-ı dile
Lîk her bî-ser ü pâ kimseye yer virmezler
- 3 Şadr-ı dîvân-ı İlâhî'desin âdemseñ eger
Yohsa tâ şaff-ı ni' alde bile yer virmezler
- 4 Çok bu kurbân-geh-i ' aşk içre iden da' v-i ' aşk
Merd-i ' Atîâr gibi tîğine ser virmezler
- 5 Râz-ı dil ehli dem-i rûz-ı ezelden ebede
Rişte-i sırrı irişdirmede sır virmezler
- 6 Gelemezler girü uhrâya gidenler dehre
Gelse de neş'et-i uhrâda haber virmezler
- 7 Dil virirler nigh-i yâre cihân **Şems** gibi
Velî peykânına ammâ ki siper virmezler

(247) OE1: 68a, KE1: s.263.

3 yohsa: yoksa KE1.

5 -KE1.

- 1 Kemān ғаşıñ dile peykān atarlar
Beni öldirmek içün cān atarlar
- 2 Güzeller 'āşıkı hicrāna şalmış
Tutuşmış āteşe biryān atarlar
- 3 Bulandırmaz derūnum ға' ne ғаşı
Ki şan baħre dūr ü mercān atarlar
- 4 Emīn olma cihān şīrīn lebinden
Göñülden tīr-i zehr-efşān atarlar
- 5 Ğurūr itme dilā cāh u libāsa
Seni bir gün çehe 'uryān atarlar
- 6 Çıkarsañ da göge şeytānlık ile
Semādan āteş-i sūzān atarlar
- 7 Müfid olmaz **Şemis** şonki nedāmet
Caħīme ādemi giryān atarlar

- 1 Saña 'āşık olursam nāmımı dīvāna yazsunlar
Girersem zülfüñ zencīrine dīvāne yazsunlar
- 2 Saña bilmezlik ile düşdüm āħir ey şemī' -ruħsār
Yanarsam nārına ger bir daħi pervāne yazsunlar
- 3 Olur bīmār-ı ferş-i ھاşrete şāfī cevāb andan
Ki ħāl-i pūr-melālīm ھاżret-i cānāna yazsunlar

(248) OE1: 68b, KE1: s.262.

1 içün cān: içün dile cān KE1.

(249) OE1: 68b, KE1: s.262.

- 4 Bağan kim şimdi ey dil dāsītān-ı ‘aşk-ı Mevlā’ya
Dilerlerse anı āyīne-i devrāna yazsunlar
- 5 Yine berçide itmez hīç kes ālūde olmağdan
Gerekse ‘iffeti zer-ḥaṭ ile dāmāna yazsunlar
- 6 Seniñ ben küşte-i şemşiriñem ey kilik-i ebrū līk
Siyāh-ı zūlfūñe çāk-i derūnum şāne yazsunlar
- 7 Helāk-i cān için sehm-i kazāya ya ne lāzımdır
Melekler şūret-i ebrūlarıñ peykāna yazsunlar
- 8 Hikāyāt-ı müjeñ sū’-i nazardan şakınur kilkim
Anı kendüleri hūn ile levḥ-i cāna yazsunlar
- 9 Cem-i ‘aşk-ı ğamıyam bu ḥarābātıñ ki ‘unvānım
Kenār-ı cāma **Şems**’i server-i mestāne yazsunlar

250

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 ‘Āşıkıñ ol āteşin lebler ki cānın yağıdılar
Bir nefesde şem‘-veş cān u cihānın yağıdılar
- 2 Māh şanma ğurreyi kaşın görince ey perī
Nüh-felek tār-ı kazā tır ü kemānın yağıdılar
- 3 Olmasun müşğīn zūlfūñ dü-cihānda yüzi aķ
‘Āşıkıñ kim micmer-i rūḥ-ı revānın yağıdılar
- 4 Hep geçer āşūb-ı ḥaṭṭıñ tığden ammā ne sūd
Mülk-i dīniñ çārsū-yı ḥānmānın yağıdılar

(250) OE1: 68b, KE1: s.108, OE2: 28a, S1: 32a, KE2: s.80, ALM: 60a.

1 ‘āşıkıñ: ‘āşıkān ALM / lebler ki: leblere ALM.

2 tār-ı: nār-ı KE1; nāra OE1, KE2, ALM.

4 tığden: tığde KE1; tığleri KE2 // dīniñ: dünyā KE1.

6 dökdiği: yutdığı KE1, OE2, S1, KE2, ALM / bu kim: bugün KE1, OE2, S1, KE2, ALM // pāyınāda: bābıñda OE2, S1, ALM.

- 5 Muşhaf-ı hüsnüñ görenler nâr-ı ‘aşkıñla tamâm
Dört kitâbıñ koymayup nâm u nişânın yakdılar
- 6 Pâyına baş indirüp kan dökdigi **Şems**’iñ bu kim
Saña kurbân itdiler pâyiñda kanın yakdılar

251

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ey hilâl-ebrû cihânda âsumân turdukça tur
Neyyir-i ‘âlemce seyr eyle cihân turdukça tur
- 2 O siyeh zülf ü o hüsn ü o leb-i cân-bağş ile
Kara tonlı beyt ile zer-nâvdân turdukça tur
- 3 Pîş-i nezẓâremde hatt-ı levh-i ruhsârıñla yâr
Levhâlarda muşhaf-ı mu‘ciz-beyân turdukça tur
- 4 Sen kıyâm-perdâz-ı şaff-ı mescid-i tâ‘âtsin
Tâ bu nüh-şürfe menâr-ı âsumân turdukça tur
- 5 Dil seniñ taht-ı revânıñdır Süleymân-ı zamân
Ol revân oldukça ol taht-ı revân turdukça tur
- 6 Kâmetiñdir râyet-i nuşret-şi‘âr-ı mülk-i dîn
Atlas-ı eflâk-i zerrîn-rismân turdukça tur
- 7 Çık gül-istân içre şalın ey nihâl-i serv-i nâz
Güller ile gel açıl tâ gül-istân turdukça tur
- 8 Sâkiyâ turma ayağıñla yürüt meyle bize
Dest-i nâzikde şerâb-ı erguvân turdukça tur

(251) OE1: 69a, KE1: s.261, OE2: 23b, S1: 16b, ALM: 48a.

2 o siyeh: ol siyeh OE2, S1, ALM.

4 nüh-şürfe: nüh-şerefe KE1.

6 râyet-i: âyet-i OE1, KE1.

7 -KE1.

9 ‘aşk-ı yâr: ‘aşk-bâz ALM.

- 9 Gitme gönünden gel ey sūz-ı belā-yı ‘ aşk-ı yār
Şems-i zārīñ cism-i bīmārında cān tırdukça tır

252

Leff ü Neşr-i Müretteb*

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 Zamān u ‘ālem u ādem gelür tolar dökilür
Bahār u gül-şen u şebnem gelür tolar dökilür
- 2 Dehān-ı rind şulanur o demde Ka‘be’de kim
Sikā vu kūze-i zemzem gelür tolar dökilür
- 3 Ayā tabīb-i sitem-ger ğamıñla sīnede çok
Şifā vu yara vu merhem gelür tolar dökilür
- 4 O çeşm-i mest-i şabāhat süzünce cām-ı şabūh
Neşāt u dīde vü perçem gelür tolar dökilür
- 5 **Şemis** bu leff-i müretteb manend-i tāb-ı hilāl
Zebān-ı kilke muraqqam gelür tolar dökilür

253

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1 O nūr ki dīde-i ‘āşıkdan āb gelür görünür
Dem-i hesābda dūr-i hoş-āb gelür görünür
- 2 O çeşm-i cān kim olur semā-yı vaḥdete bāz
Cemāl-i bāriqa bī-irtiyāb gelür görünür
- 3 ‘Uyūn-ı ‘āşıka eyler müşāhedāt-ı zuhūr
Egerçi şahid-i dil der-nikāb gelür görünür

(252) OE1: 69a, KE1: s.261, OE2: 24a, S1: 17a, ALM: 49b.

(*) OE2, S1, ALM.

2 kūze-i: kūze vu OE2, ALM.

3 çok: çün OE2, ALM.

4 -KE1.

(253) OE1: 69b, KE1: s.260.

- 4 Simāt-ı rābıta bend it sürādıkāt-ı şebi
Şabāh-ı sīneden ol āfitāb gelür görünür
- 5 Baķarsa dīde-i ĥak-bīn şeb içre çāha daĥı
Yine ĥuzūrına ol māh-tāb gelür görünür
- 6 Lisān-ı rāz ile merd-i Ĥudā'dan olsa su 'āl
Nigār-ı vaĥy ile dilden cevāb gelür görünür
- 7 Süvār-ı esb-i maĥabbet fezā-yı dā' iyeye
Ne şeh-süvār ise pā-ber-rikāb gelür görünür
- 8 Eger ki faşl-ı baĥārın görünse bir varaķı
Baña diyār-ı vaţandan kitāb gelür görünür
- 9 Kaçan o turre-i şeb-reng görünse **Şems** baña
Şuhūd-ı çeşmime nūrdan ĥicāb gelür görünür

254

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 La' liniñ resm-i ĥatı ' aks-i beruvān görünür
Māh-ı nev cāmda ma' kūs-ı fūrūzān görünür
- 2 Kağı gün ĥüsnüñi yād eylesem ey zülf-i siyāh
O gice düşde baña bāğ ile bostān görünür
- 3 Ĥatt-ı ruĥsār-ı ' araķ-rīziñi taķvīm yazub
Mevsim-i gülde ' arāķ üstine çok kañ görünür
- 4 Tār u mār itmeye āhım tütüni zülf-i ĥamıñ
Dūd-ı āteşde siyāh mār-ı perīşān görünür
- 5 Dūr-bīn-i nigeĥ-i ' ibret ile baķsañ eger
Vech-i āyīne-i insānda Raĥmān görünür

7 fezā-yı: każā-yı KE1.
(254) OE1: 69b, KE1: s.260.

- 6 Yārimiñ ‘ārız-ı ‘aksidir o ḥandān lebi
Gonçe pâyında olan cūyda ḥandān görünür
- 7 ‘Ayn-ı a‘ yān ile ey dil kim olur ḳalb-i selīm
Mūr nezzāresine ‘ayn-ı Süleymān görünür
- 8 Her nazar-gāhda ḥaḳ-bīn ola gör iki gözüm
Saña her zerrede ol **Şems**-i dirāḥşān görünür

255

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Vaşf-ı ḥüsn-i yārda zülf-i perīşān söylenür
Her kaçan kim yād ola gencīne şü‘bān söylenür
- 2 Dīnimi gārāt itdigi için ol zülf-i ḥam
Yüzi aḳ olsun bugün āşūb-ı imān söylenür
- 3 Ḥaṭṭ-ı ruḥsāra dinildi fitne-i āḥir-zamān
Ḳıl ḳadarcık ḳaldı kim aḥşam-ı hicrān söylenür
- 4 Fehm olunmaz bī-izāfet söylesem ḥaṭṭ-ı lebiñ
Naḳş-ı ḥātem zikr olunduḳda Süleymān söylenür
- 5 Bir kemāndır ebruvānıñ kim çekerse çillesin
Rezm-gāh-ı ‘aşḳda nām-ı Nerīmān söylenür
- 6 Tīr-veş bir menzile atdı felek kim gönlümüz
Yaşlanup anda ḳazā kavı-ı beruvān söylenür
- 7 Ḳan ḳılıcı nāvek-i müjgān-ı ḥūniler diyü
Düşdi āḥir dilleri kāfir müselmān söylenür
- 8 Yāre vaşf-ı çeşm-i ḥūn-riziñ su’āl itdim didi
Rūm’da iki siḥir-bāz oldu destān söylenür
- 9 Reşḳ idüp dil üzadır āteş-zebānıñ ḥarfine
Cenbiñ ile bezmde şem‘-i şeb-istān söylenür

- 10 Meh yüzüñ cānımda pinhān oldıgın görse cihān
Dillerinde çāh-ı Naḥşeb yerine cān söylenür
- 11 ‘Andelībān-ı çemen gül-ruḥların şerḥinde gül
Şad zebān ile lebiñ medḥinde pinhān söylenür
- 12 Verd-i ruḥsārında incū dūrleriniñ nüktesin
Kaṭre-i şebnem olup güllerde giryān söylenür
- 13 Müşg-i zülfüñ arasında yatdıgı-çün beñleriñ
Düşdi sebz içre benefşe bŷ-efşān söylenür
- 14 Reşk-i reftārıñ hevāsıyla çeküp yā hŷy-ı ‘aşk
Şalınup gül-zārda serv-i ḥrāmān söylenür
- 15 Şafḥa-i gül-şende parmak uzadup her bir çemen
Yārimi bu bāgda bir diyü her ān söylenür
- 16 ‘Āşık-ı dil-sūzlarıñ göñlin beyāna lāleler
Gösterüp bağrında dāğ-ı nār-ı sūzān söylenür
- 17 Nūr-ı vechiñ vaşf içün geh bedr olup gāhī hilāl
Şems-i ḥayrāna muḳābil māh-ı tābān söylenür

256

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Maṭla‘ından toğup ol ‘ārızı māhım geliyor
Yüzi meh ṭurre-i şeb-bŷy siyāhım geliyor
- 2 Kāmeti gül-bün elinde tolu gül-cām-ı şabūḥ
Nergis-i dīdesi mestāne nigāhım geliyor
- 3 Şubḥda al şafağdan görinen mihr gibi
Bā‘ış-i dāğ-ı dil ü şu‘le-i āhım geliyor

10 Naḥşeb: naḥseyn KE1.

(256) OE1: 70b, KE1: s.259, KE2: s.24.

2 mestāne: mestān KE2.

- 4 Pîş-i rāhında kıyām-beste olup hayl-i melek
Cânlar mülkine hüküm idici şāhım geliyor
- 5 Şāhid-i da‘vā-i ‘aşk itmege dīvān yerine
Şems āyāt-ı mübîn ile güvāhım geliyor

257

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Mihr-i ruhsārına kim turre-i tarrā dökilür
Örtülür gün ditrer zîr ile bālā dökilür
- 2 Māh-ı nevdîr yüzün ey gündüzümü kara iden
Daği çok şūrete ol ğurre-i ğarrā dökilür
- 3 Saña yüz kızdırup ‘arz itme ki dāğ-ı dilini
Bezmiñe her gice yüz şem‘-i şeb-ārā dökilür
- 4 Māh-ı sākî-i gül-āb oldı ayağın tozına
Kāsesinden yere şebnemle şüreyyā dökilür
- 5 Bağma sehğhār göziñle göge kim ‘aksi düşer
Gül-şene şu yerine mār ile şahbā dökilür
- 6 Saña karşı tutamaz gül-bün ayağ ey meh-i sebz
Düşinür sebze vü gül-berg-i muṭarrā dökilür
- 7 Ebr-veş düşse eger zülfün o Mūsā kaşıña
Cânlar pâyına mānende-i selvā dökilür
- 8 Gösterirseñ şanemā ṭāğ-ı beruvānıñ eger
Yıkılır cümle kilisā vu çelipā dökilür
- 9 Bağma Şems’e bu kadar nār-ı cihān-sūz ile kim
Āteşinden eriyüp künbed-i mīnā dökilür

5 şāhid-i: şābit-i KE2.
(257) OE1: 70b, KE1: s.258.

- 1 Nāvek-i ğamzeñe ey şeh o ki kırbān yazılır
Nāmı dīvān-ı maḥabbetde Nerīmān yazılır
- 2 Düşse zülfüñ ruhına levḥa-i nūr üstine Ḥaḳ
Ḥaṭṭ-ı reyḥāni ile sūre-i Ḳur'ān yazılır
- 3 Her gice külb-i aḥzānda kūy-ı vaṭana
Ḥāme-i şem' ile ser-nāme-i hicrān yazılır
- 4 Küşte-i tiĝ-i berūyam ki biten sebz-i giyāh
Ḳabrime küşte-i şemşir-i berūvān yazılır
- 5 Zikriñ öyle eşer itdi ki dile didi gören
Faşş-ı yāḳūt üzere mühr-i Süleymān yazılır
- 6 Ben o şūret-ger-i büt-ḥāne-i ' aşḳam ki baña
Naḳş-ı Mānī daḥi şāgird-i debistān yazılır
- 7 Ḥurde-bīn-i nigeḥ ile naẓar eylerseñ eger
Zerrelerde görünür **Şems**-i dıraḥşān yazılır

- 1 Ḥaṭṭ-ı meh-rūlar ki ḥaṇçerler nümāyān itdiler
Hep ḥarāmī ceyşidir bir günde tuĝyān itdiler
- 2 Fitne-i mülk-i ' adem diyü tutup cān leşkerin
Çārmīḥa çekdiler maḥbūs-ı zindān itdiler

(258) OE1: 70b, KE1: s.258.

4 sebz-i: sebz u KE1.

(259) OE1: 71a, KE1: s.257.

3 çeşmi: çeşm-i KE1.

4 mey-i: dem-i KE1.

- 3 Bir kebūter çeşmi dem-keşler der-i dergāhdan
Uçurup şāhīn gibi āşūb-ı devrān itdiler
- 4 Ğonce-lebler vaşf-ı teşlīs-i mey-i ğassālede
Bu ħarābāt içre çok zühhādı rindān itdiler
- 5 Öpdiler rind-i Ĥudā başın ayağın zāhidiñ
Bir dūcāce beyzasın bāzī-i dendān itdiler
- 6 Deldiler bağrım o ħançer ğamzeler ser-tābe-pā
Ĥayf kim rūḥ-ı muşavverler tenin kıan itdiler
- 7 Mevtden şoñra hüveydādır kemāl-i nār-ı ‘aşk
Çekdiler Manşūr’ı dāra şoñra sūzān itdiler
- 8 Dilleri ḥūn oldu ammā n’eyleyim ol ğonceler
Būlbüle gül-zārı āteş-ġāḥ-ı hicrān itdiler
- 9 Yāre kıarşu nāy-ı dil-sūz itdigi-çün āḥ u vāḥ
Deldiler bağrın ser-ā-pā kārın efgān itdiler
- 10 Kıara olsun yüzleri ġīsū-yı ef’ī-peykeriñ
Şarılup yārime ‘aqlımı perīşān itdiler
- 11 La‘l-i gül-reng olsun a‘dāniñ melāmet taşları
Dāğlarla sīnemi reşk-i gül-istān itdiler
- 12 ‘Aşk ile beni melek-veşler dem-ā-dem **Şemsiyā**
Şafḥa-i ‘ālemde ser-gerdān u ḥayrān itdiler

260

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Sine-çāk-i ġamze-i çeşmiñ ki ger dil-ḥūn olur
Nūr-baḥş-ı āfitāb-ı atlas-ı gerdūn olur

9 āḥ u vāḥ: āḥ āḥ KE1.

(260) OE1: 71a, KE1:s.87, OE2: 21b, S1: 18b, KE2: s.85, ALM: 43b.

4 peykānına: peykāne-i KE2.

- 2 La‘l-i mey-gūnuñ hayāliyle akan çeşmim yaşı
Bezm-i rindān-ı maḥabbetde mey-i gül-gūn olur
- 3 Mevc-i zencir-i ḥam-ı zūlf-i perīşānıñ gören
Mū-şikāf-ı ḥikmet-i ‘akl olsa da Mecnūn olur
- 4 Tır-i müjgānıñ kemān ebrūlarıñ bir kez gören
Biñ kemān-dār-ı ḳazā peykānına merhūn olur
- 5 Nokta-i ḥālīñ görüp devr-i ruḥuñda dil viren
Yek nazarda kāfir-i dīn olsa ger Zū’n-nūn olur
- 6 Dāğ-ı ḥūn-efşān-ı ‘aşḳa hey’et-i mīnā-yı dil
Çeşme-sār-ı āfitāba kāse-i vārūn olur
- 7 Āh u eşkim artırır seyr-i ‘izār-ı yār kim
Mevsim-i gül āh-ı bülbul cūy-bār efzūn olur
- 8 Her gice şeb-zinde-dār-ı ḥasretiñ mānend-i şem‘
Sīnesi pūr-dāğ-ı sūziş ḥātırı maḥzūn olur
- 9 **Şems**-i dil-sūzuñ bilirsın ḳadrini ol demde kim
Ḥākde ḳurbān-ı tīg-i ‘aşḳ olup medfūn olur

261

mef‘ūlū fā‘ilātū mefā‘ilū fā‘ilūn

- 1 O dem ki gīsuvān-ı siyeh tār u mār olur
Genc-i ḥayālīm üzre yatur tār u mār olur
- 2 Gönlüm o pehlevāndır ider şirler şikār
Gāhī nigāh-ı çeşm-i ḡazāla şikār olur
- 3 Mūsī-i ‘aşḳa Tūr-ı tecellī-i vaḥdetem
Her şeb nihāl-i āh-ı dilim şu‘le-bār olur

7 āh u: āh-ı OE1, KE2 / seyr-i: sebz-i OE2, ALM.

(261) OE1: 71a, KE1: s.255.

7 Beytin birinci mısranın vezni bozuk. Ancak “devr iderdi” ibaresi “devr itdi” şeklinde okunursa vezin düzelmektedir.

- 4 Baş üzre gül gibi şalınur ehl-i berg u sâz
Gül-bün gibi fakîr-i sivâ pây-ı hâr olur
- 5 Pîr-i melâmetem ki tarîkimde seyr iden
Reşk-i Cenâb-ı Külhan-ı Lâyhâr olur
- 6 Dil-çâk olup sitemle nevâ-sâz-ı hecr olan
Mânend-i nây-ı bî-dil ü per âh u zâr olur
- 7 Devr iderdi gayrı devre Süleymân-ı rûzigâr
Tahtın hevâda seyr idecek rûzigâr olur
- 8 Her kim olursa şem'-i şeb-istân-ı aşk **Şems**
'Âlemde mihr-i 'âleme pertev-nişâr olur

262

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Dil münevver bir mehiñ mihr-i cemâinden olur
Bedr-i kâmil şems-i devrânın kemâinden olur
- 2 Tâ ebed ayılmaz ol mestânelikden k'ehl-i aşk
Neş'e-i cām-ı mey-i bezm-i vişâlinden olur
- 3 Dâğ-ı dil-sûzı oñulmaz nâvek-i müjgânının
Çün kemânı çîn-i ebrû-yı celâlinden olur
- 4 Ka'be-i ulyâ gibi eyler muqaddesler tavâf
Şol gönül büt-hâne kim naşş-ı hayâlinden olur
- 5 Eylemez lâ-büd Süleymân-ı zamâna ser-fürû
Dâne-çîn ol mûr kim hân-ı nevâlinden olur
- 6 Şûretâ bütdür velî ma'nâda oldu büt-şiken
Kim şuver kıymaz gönülde hiç vebâlinden olur

(262) OE1: 71b, KE1: s.256, S1: 32b, ALM: 45b.

3 kemânı: kemân-ı S1.

4 S1 ve ALM'de 5. beyit / kim: ki KE1.

5 S1 ve ALM'de 4. beyit.

- 7 **Şemme vechu'llāhı** tefsīr eyler ey **Şems** ādeme
Serde ol sevdā ki 'aks-i ḥaṭṭ u ḥālinden olur

263

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Fā'iz-i necm-i felek neyyir-i a'zam bir olur
Ṭās-ı zer bī'aded u çeşme-i zemzem bir olur
- 2 Günde biñ ādem olur ser-zede-i rūy-ı zemīn
Līk mescūd-ı melā'ik olan Ādem bir olur
- 3 Cem şanur kendini mestānesi bu mey-kedeniñ
Cām-ı zerrīn-i neşā-āver ile cem bir olur
- 4 Çok güzel hīç lebiñ gibi ḥaṭ-āverdesi yok
Ki Süleymān hezār olsa da ḥātem bir olur
- 5 Kṭb-ı irşāddır ey **Şems** nihān-ḥāne-i Ḥaḳ
Kıble-i nev'-i beşer beyt-i mükerrrem bir olur

264

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

- 1 Ey sāḳ-i şabūḥ-ı maḥabbet şerāb vir
Maḥmūr-ı hecr u fūrḳatiñe āb u tāb vir
- 2 V'ey ebr-i nev-bahār-ı gül-istān-ı 'aşḳ-ı dost
Teşne-lebān-ı ḡonce-i ümmīde āb vir
- 3 Döndürdi eşḳ-i çeşmini şāṭi-i Eymen'e
Çün Mūs-ı dil ile tecellī-i ḥiṭāb vir

(263) OE1: 72a, KE1: s.93, OE2: 25a, S1: 18a, ALM: 51a.

(264) OE1: 72a, KE1: s.256, OE2: 33b, S1: 28a, KE2: s.79, ALM: 73a.

1 hecr u: hecr-i S1, KE2 / fūrḳatiñe: firāḳıñā KE1, OE2, S1, KE2 // āb u tāb: āb u nāb KE1; āb-ı nāb OE2, S1, KE2.

4 zūlf u: zūlf-i OE2, S1, KE2.

6 iştıyāk ile: āşınālıḳla KE2 / vīrān-dil: vīrāne-dil KE2.

- 4 Hattâ ki ders-i ‘aşkda ikmâl-i dîn ide
Hatt-ı ‘izâr u zülf ü ruḥuñdan kitâb vir
- 5 Hecr illerinde kıalmaya bî-vāye vü ğarîb
Emr-i vukûf-ı dergeh-i ‘âlî-cenâb vir
- 6 Hecriñde iştiyâk ile vîrân-dil isterem
Ma‘mûr-ı vaşlñ olmağa zevk-i ħarâb vir
- 7 **Şems**’iñ dilinde eyleye işrâk-ı nûr-ı feyz
‘Aks-i ruḥuñla şa‘şa‘a-i âfitâb vir

265

fâ‘ilâtûn fâ‘ilâtûn fâ‘ilâtûn fâ‘ilûn

- 1 Dûndur evc-i ‘alâda tutsa da aġyâr yer
Ḥâk-dândır âsumâna çekse de kuh-sâr ser
- 2 Şadr-ı eyvân-ı necâta terk-i tendendir duḥûl
Maṭlaba Mañşûr bulmışdır olup ber-dâr der
- 3 Secde-gâh-ı dergeh-i ümmîde olmaz rûy-mâl
Düşmeyince ḥâk-i ‘acz u minnete her bâr-ber
- 4 Ḥâk-i cismi kîmyâ-yı maṭlab itmekse taleb
Tut elin bir kāmiliñ var varını yalvar ver
- 5 Himmet-i merdân te’şîr eylemez nâ-kâbile
Reng-i mi‘yâr içre virmez çekse de âzâr zer
- 6 **Şems** ‘aşk ile perîşândır dil-i mestân-ı ‘aşk
Mûriş olmuşdır şerâb-ı sâġar-ı ser-şâr şer

- 1 Göñül gül-şen-serāy-ı ülfete yār-ı kādīm ister
Şerāb u sāğar ister bir de sākī-i kerīm ister
- 2 Ayak kim her yola meyl eyleye aḥşāb-ı mesneddir
Ayak oldur ki seyrāna şırāt-ı müstaḳīm ister
- 3 Baña besdir şerāb-ı la' liñiñ keyfiyyeti ey dost
Aña vir kevşer u ğilmānı kim dārü'n-na' im ister
- 4 Hevā-yı ' aşk lāzım rāz-ı vaşl-ı yāri idrāke
Nesīm-i zülf-i yāri duymağa bād-ı nesīm ister
- 5 Görür ḥatt-ı mu' avvec kec-nihādān-ı felek ey **Şems**
Sözün ma' nāsını fehm itmege ṭab' -ı selīm ister

- 1 Dilim āhı ki dūd-ı nār-ı sūzān-ı maḥabbetdir
Yanar şām u seher şem' -i şeb-istān-ı maḥabbetdir
- 2 Bu pāre pāre kanlı yaralar kim var sīnemde
Diyār-ı ğamda açılmış gül-istān-ı maḥabbetdir
- 3 ' Aceb ser-geştedir dil dehrde zülfün ucından kim
Birisi tōp gūyā biri çevgān-ı maḥabbetdir
- 4 Degildir ṭarf-ı ruḥsārında yāriñ zülf-i ' anber-būy
Riyāz-ı cennet içre sūnbül-istān-ı maḥabbetdir
- 5 Görinen şüret-i dil-dārdır kim ser-te-ser ' ālem
Şikeste-āy me-mānend ḥayrān-ı maḥabbetdir

(266) OE1: 72b, KE1: s.255.

2 eyleye: ide KE1.

(267) OE1: 72b, KE1: s.255.

- 6 Bu bāğın ‘ aşk elinden zârdır bûlbülleri ammâ
Güli şad-pâre dil nālân nālân-ı maḥabbetdir
- 7 Şafâsından degil cünbişleri hep ıztırâbıdır
Ḳamu cānlar bu bismil-gehde ḳurbân-ı maḥabbetdir
- 8 ‘ Aceb mi dāğ dāğ u sîne çāk u dil kebâb olsa
Ciger kim lâle-i deşt-i kuh-istân-ı maḥabbetdir
- 9 Firâkıñla o giryānam ki seyr-i ḥüsnüñe ey dost
Ḥabâb-ı eşk-i çeşmim çeşm-i giryân-ı maḥabbetdir
- 10 Zemîn-i levḫada ey **Şems** her beyt-i siyeh-pûşuñ
Meṭâf-ı ‘ âşıkân u sîne-çākân-ı maḥabbetdir

268

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Murğ-ı göñlüm lānesi zülf-i perişânındadır
Naḥl-i ‘ ömrüm ḳāmet-i serv-i ḥurāmânındadır
- 2 ‘ Andelîb-i bāğ-ı vaşlın oldum ey gül-zâr-ı ḥüsn
Cām-ı ‘ işim pençe-i gül-berg-i ḥandânındadır
- 3 Cān virir la‘ l-i lebiñ tîr-i nigāhın cān alır
‘ İşretim la‘ liñde mevtim çeşm-i mestânındadır
- 4 Çāk çāk olsa girîbân-ı Züleyhâ’nın yine
Fâriğ olmaz senden ol kim desti dāmânındadır
- 5 Vuşlatıñ dermânına çün derd-i hecriñdir sebep
Vuşlatıñda yokdur ol dermân ki hicrânındadır
- 6 Deprenür îmâ-yı çeşmiñle şaf-ı müjgân-veş
Sen Süleymân’sın ki yer gök zîr-i fermânındadır

7 bismil-gehde: bismil-gâhda OE1, KE1.

8 dāğ: dāğ u OE1.

(268) OE1: 73a, KE1: s.254.

- 7 Tîg-i zaḥmıña dil ü cān u cihān olsun fedā
Şol cefā kim sende şol derdler ki dermānıñdadır
- 8 Her naẓar ey māh-rū **Şems**'e kızıl ẓan aḡladır
Ol siyeh-rū tîrler kim nevk-i müjgānıñdadır

269

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Ey felek yārim gibi bir māh-ı tābānıñ mı var
Yā siyeh zūlfı gibi fām-ı şeb-istānıñ mı var
- 2 Gül yüzi göñlümde yüz biñ yüzi gül meftūnı var
Yer yüzinde sīnem-āsā bir gül-istānıñ mı var
- 3 Baḡladıñ her mūyuña biñ cānı ey zūlf-i siyeh
Söyle başıñ ḡaḡkı içün yoḡsa biñ cānıñ mı var
- 4 Ey ḡayāl-i yār miḡmān oldıḡıñ dillerde ḡıç
Külbe-i göñlüm gibi bir beyt-i vīrānıñ mı var
- 5 Niçün öyle kec-nigeḡsin baña ey cellād-ı çeşm
Cānım almaḡa yeñiñde tîg-i bürrānıñ mı var
- 6 Gelme ey dermān n'eylersin derūn-ı **Şems**'de
Ġurbet illerde gezersin derd-i hicrānıñ mı var

270

mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlün

- 1 Kim dir ruḡ-ı dil-dāra ḡaṭ-ı dil-şikenı var
Gül-şendir o kim lāle vū sūnbül çemenı var

(269) OE1: 73a, KE1: s.253, KE2: s.30.

2 yüzi: yüz KE2.

3 ḡaḡkı içün: ḡaḡkıçün KE2 / biñ: seniñ KE1, KE2.

5 yeñiñde: yanıñda KE2.

(270) OE1: 73b, KE1: s.253.

- 2 Manşūr-ı resen-beste nice nisbet iderler
Ber-dārıñı kim zülf-i ḥamıñdan reseni var
- 3 Birdir görinen dehre gelüp ğayb u ḥafādan
Kālā-yı dıĝer-güne ile pīreheni var
- 4 Bir bŷy-ı şafāya çekilür biñ ğam u endŷh
Bir gülde bu bāĝıñ nice yüz biñ diken i var
- 5 Olma felegiñ ḥıı' at-i zībāsına maĝrūr
Encāmını fıkır eyle göñŷl kim kefeni var
- 6 Derd ehli baĝar mı giceler māh u nŷcŷma
Kim şıı' le-i āh-ı dil-i āteş-figeni var
- 7 Bir bāĝ-ı ḥazān-dīdeye irdi yolum ey **Şems**
Kim ne güli ne bŷlbŷli ne yāsemeni var

271

fā' ilātŷn fā' ilātŷn fā' ilātŷn fā' ilŷn

- 1 Bāde-i ḥŷn-ı dile cām ŷstŷḡān-ı ser yeter
Çeşme-sār-ı āfitāba ṡās-ı nīlŷfer yeter
- 2 Bir uzun da' vā kıyāmet baḡşı ey serv-i revān
Ḥalkı maḡşŷr itmege ol ḡadd-i bālā-ter yeter
- 3 Seyr-i vuşlat-ĝāha tāb-ı hecr u ḡasret elvirir
Kim hŷmā-yı ḡuds-ı pervāza iki şeh-per yeter
- 4 Fitne zŷlfŷñden kıyāmetler ḡopardıñ başıma
Eylediñ pehnā-yı sīnem sāḡa-i maḡşer yeter
- 5 **Şems** mŷlk-i cānı taḡrīb itmege ĝam çekme kim
Nār-ı hecr-i yārdan var dilde bir aḡker yeter

- 1 La' l-i nābīñ seyr iden şahbā vu sāğardan geçer
Gūş iden şīrīn sözün cūy-bār-ı kevşerden geçer
- 2 Kūşe-i çeşm ile ğamzeñ seyr iden ser-bāz-ı ' aşk
Rişte-i sīne-şikāf-ı tīg u hañçerden geçer
- 3 Çeşmiñ üstinde çekilmiş bir kemāndır kaşlarıñ
Kim hadengi her nighde nice dillerden geçer
- 4 Kavş-ı kaşın dār-ı zülfün mescid içre bir gören
Bāyezīd-i dehr ise mihrāb u minberden geçer
- 5 Ger Süleymān-ı zamān olsa hevā-yı ' aşkıña
Tahtını bāda virüp tā heft kişverden geçer
- 6 Tūtiyā-yı çeşm-i cāndır ' aşkıñıñ hākisteri
K'aṭlas-ı pervīzden mihr-i mūnevverden geçer
- 7 Bī-ser ü pāy-ı belā-yı ' aşk olan mānend-i **Şems**
Çarḥ-ı ser-gerdānıdır kim rāh u reh-berden geçer

- 1 Kemend itdi gelūya ṭurresin bir gül-beden āḥir
Çeker Mañşūr-veş dāra beni ol dil-şiken āḥir
- 2 Beni dil-çāk-i tīg-i ğamze-i çeşm itme ey ḥūnī
İdersin rişte-i nūr-ı nigāhıñdan kefen āḥir
- 3 Bürün bir şāla bakma dīde-i Ya' kūb-veş ğayra
İder ' arz-ı cemāl ol Yūsuf-ı gül-pīrehen āḥir

(272) OE1: 74a, KE1: s.252.

(273) OE1: 74a, KE1: s.252.

1 gelūya: çeküp KE1.

2 nigāhıñdan: nigāhdan KE1.

- 4 Kızıl kan itdi mecrā-yı sirişkim merdüm-i dīde
Revān oldı reh-i Şīrīn'e hūn-ı Kūh-ken āhır
- 5 Sefid-i haṭ degil çāk-i girībānımda tāb-endāz
Görindi pertev-i **Şems**-i şubuh-gāh-ı vaṭan āhır

274

mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn

- 1 İki kaşın ki ehl-i 'aşkı Mecnūn eylemişlerdir
Kılıclardır nice laḥt-i ciger hūn eylemişlerdir
- 2 Ḥayāl-i gāmze-i hūn-ḥār ile çeşm-i siyeh-mestiñ
Girüp şehir-i dil-i 'uşşākı şeb-hūn eylemişlerdir
- 3 Hevā-yı 'aşk u hūn-ı girye-i ḥasret iki çeşmim
İki baḥr-i dūr ü mercān meşhūn eylemişlerdir
- 4 'Aceb erbāb-ı kudret 'aşkda üstād olanlar kim
Felāṭūn'ı ḥum-ı ḥikmetde Mecnūn eylemişlerdir
- 5 Ne cevherdir ki bilmem **Şems** derd-i 'aşk-ı 'ālem-sūz
Anı gencīne-i dillerde maḥzūn eylemişlerdir

275

fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn

- 1 Kāmet-i yār āteşin ruhlarla naḥl-i Tūr'dur
Şu'lesinden Mūsī-i nezzāremiz pūr-nūrdur
- 2 Gösterir āyīne-i keşret cemāl-i vaḥdeti
Zāhid-i ḥod-bīn baḳar ammā ki görmez kūrdu

5 girībānımda: kerīmānımda? KE1.

(274) OE1: 74b, KE1: s.252.

(275) OE1: 74b, KE1: s.251, KE2: s.43.

2 āyīne-i keşret: āyīne keşretle OE1, KE1.

4 Bu beyit KE1'de der-kenara sonradan yazılmış.

- 3 Müttehid bir vech ile yâre gönül kim yârdan
Kendimi fark idemem ammâ nazardan dūrdur
- 4 Dil olur şîrîn-kām âmed-şod-i enfâsdan
Eyleyen nūşîn-dil gendūmi çün zünbūrdur
- 5 Her reg-i sînem ider bir sūz-ı dil âvâzesin
Şanki sînem tāsı mızrâb-ı gama t̄anbūrdur
- 6 Hatt-ı nevdîr levh-i hūsn-i yâri tezyîn eyleyen
Meclis-ârâ-yı Süleymân dâsitân-ı mūrdur
- 7 Būy-ı ‘aşkıñ kadrini mi‘ râc-ı vaşlıñ şânını
Dehrde ber-bâd iden‘ Attâr ile Manşūr’dur
- 8 Ey hirâs-âlūd-ı merg eyle nâzar eşkālîne
Pây-tâ-ser mūy-ı cismiñ her biri bir Gūr’dur
- 9 Eşk-i çeşmimden telezzüz eyler ol maḥmūr-çeşm
Şems gūyâ kanlı yaşıñ şîre-i engūrdur

276

mef‘ ūlū mefā‘ilū mefā‘ilū fe‘ ūlūn

- 1 Şol merd ki çeker çille-i ‘aşkıñ cigeri var
Meydân-ı maḥabbetde anıñ başda yeri var
- 2 Ey kan kılıcı gamze-i hūn-hū‘ârîña karşı
Tūrmaya o ‘aşık ki anıñ cân ḥazeri var
- 3 Faḫr ehline bu dâr degil eglenecek yer
Egler o kişi gönlini kim sîm u zeri var
- 4 Bir bakmada müjgânıñ okı sîneme degdi
Ḥaḫḫâ ki o şeh-bâz gözün çok degeri var

6 nevdîr: nūrdur KE1.
(276) OE1: 75a, KE1: s.251.

- 5 Sūzişle irer şem‘ gibi maḥv-ı vücuda
Bir sinede kim sūz u güdāzıñ eşeri var
- 6 Pervāne-i cān-sūz-ı çerāğ eylemez efgān
Ḥāmūş olur ol kim dil ü cāndan ḥaberi var
- 7 Bir bāğa iriş kim ne ğam u nağme ne efgān
Bülbül bu riyāzıñ ğam-ı āh-ı seheri var
- 8 Burka‘ çe-i zülf-i ḥam-ı ebrū ile **Nūrī**
Ruḥsāre-i mir’āt-i ḥayālīñ kederi var

277

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Dil-i işkeste kim bezm-i ğamıñda cām-ı ‘aşkıñdır
Sirişk-i çeşm-i ḥūn-bārım mey-i gül-fām-ı ‘aşkıñdır
- 2 O murğ-ı dil kim eyler lāne-i Cibrīl’e istiğnā
Hevā-yı būy-ı zülfüñle esīr-i dām-ı ‘aşkıñdır
- 3 İder mi ser-fürū ‘ālemde iklīl-i Süleymān’a
O ser-bāz-ı melāmet-bīşe kim bed-nām-ı ‘aşkıñdır
- 4 Kim olmışdır be-kāmıñ bilmem ey meh-rū ki ser-gerdān
Şerādan tā şüreyyā hep cihān nā-kām-ı ‘aşkıñdır
- 5 Degildir dāğ-ı sīnem bir kitāb-ı ser-be-mührem ki
Ser-ā-pāy-ı tenim naķş-ı nigīn-i nām-ı ‘aşkıñdır
- 6 Ben ol kilk-i ḥamūş u leb-dü-nīm u sīne-çākem ki
Midād-ı nuṭṭ-ı i‘ cāzım bütün ilhām-ı ‘aşkıñdır
- 7 Olur Maşşūr-mānend ‘āric-i dār-ı beḳā ol kim
Fedā-yı kārđ-ı bismil-geh-i bayrām-ı ‘aşkıñdır

(277) OE1: 75a, KE1: s.250, KE2: s.163.

4 meh-rū ki: meh-rū-yı KE1.

6 KE2’de 9. beyit.

Anıñçün sūziş-efzā-yı dil u cāndır ki ma‘ nāsı / Medār-ı nuṭṭ-ı i‘ cāz-ı lebim ilhām-ı ‘aşkıñdır KE2.

7 -KE1

- 8 Bu bāğın ğonce-i şad-berg-i hāmūşı nigāhımda
Mücelled bir kitāb-ı nātık-ı peygām-ı ‘aşkıñdır
- 9 İrer şem‘-i fūrūzān gibi mihr-i şubh-ı dīdāra
O sūziş-āşinālar kim ğarīb-i şām-ı ‘aşkıñdır
- 10 Beni hayrān u sūzān eyleyen mānend-i **Şems** ey māh
Seniñ nūr-ı şafā-yı ʔal‘atīñ ālām-ı ‘aşkıñdır

278

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Siyeh zülfinde yāriñ murğ-ı diller lāne ʔutmuşlar
Ki ʔudsiler civār-ı Ka‘be’de kāşāne ʔutmuşlar
- 2 Şem‘-i ruhsārlar kim dilleri pervāne ʔutmuşlar
Ne pervā eylemişler kimseden pervāne ʔutmuşlar
- 3 Görüp kullāb-ı zülf-i yāri gerdānımda ‘ākıller
Beni dārū’ş-şifā-yı ‘aşqda dīvāne ʔutmuşlar
- 4 Ğazāl-ı şūh-ı çeşmiñ nice hūnīn olmasun ey dost
Anı çün nāvek-i merdümleriñ peykāne ʔutmuşlar
- 5 Temāşā-yı lebiñle lāl olan diller hayālinde
Mezāk-ı la‘l-i nābiñ bāde-i mestāne ʔutmuşlar
- 6 Der-i pīr-i muğānda olmadılar hum gibi dil-hūn
O rindler kim seniñle mey içüp peymāne ʔutmuşlar
- 7 Hüsün bāğında gördüm murğ-ı dil şaydına dil-berler
Kemend-i halka-i zülf içre hālī dāne ʔutmuşlar
- 8 Ser-ā-pā bir cihānsın kim şanemler naqş-ı hüsñüñdür
Ki yeryüzinde diller içre ma‘bed-hāne ʔutmuşlar

KE2’de 6. beyit.

9 KE2’de 7. beyit.

(278) OE1: 75b, KE1: s.250.

6 peymāne: mey-ḡāne KE1.

- 9 Hevā-yı yay-ı ebrûlarla zülfünden geçen diller
Bırağup ‘urve-i vüskāyı elden yâ ne tutmuşlar
- 10 Tavâf-ı Ka‘be-i hüsn eyleyen ‘uryânlar ey Şems
Giyüp ihrâm-ı ‘aşkı yüzlerin cânâna tutmuşlar

279

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Kemân kaşın ser-i kavş-ı kazâ tedbîre yazmışlar
Müjeñle ğamzeñ evşâfın dudağ-ı tîre yazmışlar
- 2 Nedir çâre bu bismil-gâhda ey tîğ-i ebrû kim
Saña kurbânlığım tâ levha-i takdîre yazmışlar
- 3 Cinân-ı hüsnüñi levh-i cinâna nakş iden diller
Ruḥuñ bālâya gül kevşer lebiñ tâ zîre yazmışlar
- 4 Anıñçün ğamzeñe dil-beste kim bu bî-ser ü pâlar
Şehîd-i ‘aşk-ı bî-ser nâmesin şemşîre yazmışlar
- 5 Ezelde ser-güzeşti hattını zencîr idüp Qays’ın
Diyâr-ı cennet âhen-gerleri zencîre yazmışlar
- 6 Meşâm-ı hâtır celb itmege zülf-i siyeh-kârın
Midâd-ı müşg ile ser-nüşa-i teşhîre yazmışlar
- 7 Olur kil-k-i kazânın hükmi şâbit Bî-sütûn-âsâ
Dem-i Ferhâd’ı ser-tüşeyle cûy-ı şîre yazmışlar
- 8 Muşavvir cân alur senden nice biñ ‘îs-i cân-baḥş
Bu ma‘nâyı kitâblar yazdığın taşvîre yazmışlar
- 9 Haṭâyîdir o iqlîm-i melâḥat burcının mâhı
Haṭâ ile anı mensûb idüp Keşmîr’e yazmışlar

- 10 Zihî ey **Şems** ider bir tatlı sūzişle eşer dilde
Zebân-ı hâmeniñ şîrîn sözün te'şîre yazmışlar

280

mef'ûlû fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

- 1 Tarf-ı ruhuñda zülf-i siyâhıñ ki çîn olur
Ecnâd-ı fitne rû-be-reh-i mülk-i dîn olur
- 2 Şeh-bâz-ı çeşmiñ eylese pervâz-ı evc-gâh
Murğ-ı şikârı cevher-i Rûhu'l-emîn olur
- 3 Gözden geçirdi kıadd-i nizârım o nûr-ı 'ayn
Devrâna mîl-i sürme-i 'ayne'l-yaķîn olur
- 4 Kim çâr-mîh-i dâr-ı dü-ebrû-yı yârdır
'İsî 'urûc-ı küngüre-i çârümîn olur
- 5 Ebrû-yı yâri vaşf ile bir beyt nazm iden
'Âlemde **Şems** iki cihân âferîn olur

281

mef'ûlû fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

- 1 Her kim nevâ-yı 'aşķ-ı nigâra qarîn olur
Mânend-i nây beste-i âh u enîn olur
- 2 'Aks eyledikçe teşne-lebiñ hûn-ı dillere
Mihr-i ruhuñla la' l gibi âteşin olur
- 3 Nîsân-ı eşki şakla şadef-gîr-i sînede
Her bir hoş-âb kaçresi dürr-i şemîn olur

(280) OE1: 76a, KE1: s.249.

(281) OE1: 76a, KE1: s.249, S1: 31a, ALM: 46a.

2 la' l: la' lîñ KE1.

3 her bir: her ALM.

5 lutf-ı: lutfı S1, ALM.

6 görse: görürse OE1, KE1, ALM.

- 4 Dilde hayāl-i zülf ü ‘izârı o meh-veşiñ
Bâğ-ı bihişt içinde gül ü yâsemen olur
- 5 Nerm-i nigâh-ı luṭf-ı Nerīmân-ı çeşmine
Ḥiddet gelürse nâvek-i ser-âhenîn olur
- 6 Her kim ol âfitâb-ı cihân-tâbı görse **Şems**
Nûr-ı nigâh-ı dîdesi hayret-rehîn olur

282

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

I

Her dem ki çeşmiñ' aşıkâ hayret-rehîn olur
Nûr-ı nigâhı nîze-i ser-âhenîn olur
Ebrûlarıñ kemân-ı kazâ-dâr-ı Çîn olur
Ġamzeñ ki şayd-ı diller içün der-kemîn olur
Evvel şikârı tâ'ir-i sidre-nişîn olur

II

Şıgmaz sevâd-ı hâmeye taḥrîr-i çeşm-i dost
Kim câduvân-ı dehr-i sitem-gîr-i çeşm-i dost
İrmiş kemâle kuvve-i teşhîr-i çeşm-i dost
Şol rütbedir sirâyet-i te'sîr-i çeşm-i dost
Her bir nighde âfet-i şad 'aql u dîn olur

III

Bâlâ serîri şâh-ı kerîm-i maḥabbetiñ
Kim 'arşa irdi pâyı nedîm-i maḥabbetiñ
Olsa demi vezân-ı nesîm-i maḥabbetiñ
Ednâ ġubârı râh-ı ḥarîm-i maḥabbetiñ
Hıẓr u Mesîḥ'e sürme-i 'ayne'l-yakîn olur

IV

Murğ-ı dilim ki bâğ-ı ruḥuñ âşinâsıdır
Bir 'andelîb-i nâle-keş ü hoş-nevâsıdır
Dil-ḥûn-ı çâk-i sîne-i ḥâr-ı cefâsıdır

(282) OE1: 76a, KE1: s.248.

I hayret-rehîn: ḥiddet-rehîn KE1 // kemân-ı: simât-ı OE1.

Bir dil ki dām-ı kāküliniñ mübtelâsıdır
Te'şîr-i cevri-sehm-i kazâdan emîn olur

V

Gördüm kenâr-ı bâğda bir şûh-ı gül-dehen
Gûyâ cemâli pertev-i **Şems**'e ziyâ-figen
Reşk-âver oldu zülfine şeb-bûy u yâsemen
Fâ'îk o mâh-peykeri tavşîf ider iken
Şâ'ir odur ki hâmesi sihr-âferîn olur

283

me'ûlû fâ'îlâtü mefâ'îlû fâ'îlûn

- 1 Dîdem sirişk-i hecr ile ğarķ-âb-ı hûn olur
Gûyâ ki baħr-i aħmere gird-âb-ı hûn olur
- 2 Her katre eşki ĥasret-i la'liñle çeşmimiñ
Nîrâna düşse ğonce-i sîr-âb-ı hûn olur
- 3 'Aşķıñla sînede açılan dâğ-ı âteşin
Bâğ-ı bihişte lâle-i şâd-âb-ı hûn olur
- 4 Ol çeşm-i ğamze-dâr u nigeħ mesti seyr iden
Bu meşhed içre teşne-i şehd-âb-ı hûn olur
- 5 Fikr-i ruħuñla eyledigim âh-ı şu'le-dâr
Ferdâ-yı ĥaşre mihr-i cihân-tâb-ı hûn olur
- 6 Ey **Şems** derd-i sînemi taħrîr iderse ger
Ĥâmem daħi lebim gibi mîzâb-ı hûn olur

284

mefâ'îlûn fe'îlâtün mefâ'îlûn fe'îlûn

- 1 Tifâğ-ı dîdelerim ki kapuña âb iletür
Türâb-ı küşte-i dergâhıña şerâb iletür

(283) OE1: 76b, KE1: s.248, OE2: 25a, S1: 18a, ALM: 52b.

(284) OE1: 77a.

- 2 Hevā-yı zülf ile irdi sipihre dūd-ı dilim
Semāya bŷy-ı cigerden şabā kebāb iletür
- 3 H̡ayāl-i yār ile rŷşen-serāy olur dil ü cān
Fŷrŷğ-ı dīdeyi gŷl-zāra māh-tāb iletür
- 4 Sŷlŷk-i ‘ālem-i taḥḫīk ider o māh zihī
Ki ḥāk-i **seb‘-i şidād** ŷzre āfitāb iletür
- 5 Kim eylese dil ü cānıñ fedā-yı ‘aşq ey **Şems**
Cemāl-i şāhid-i maḫşŷddan niḫāb iletür

285

mefā‘ilŷn fe‘ilātŷn mefā‘ilŷn fe‘ilŷn

- 1 O serv-i ḫad ki ḫemen seyrine miyān iletür
Cihān ŷzine temāşā vu bāğa cān iletür
- 2 O ebruvān-ı muḫavves ki ser-bŷlend oluyor
Ḥazer ḫazer ki ḫazā tīrine kemān iletür
- 3 Bahār şanma ki eyler gŷl ü hezār ile zeyn
Ki ābı bāda şalup gŷl-şene fiğān iletür
- 4 ‘Adem ḫavāfiline merḫale olup bu cihān
Bilād-ı kişver-i bākīye reh-revān iletür
- 5 H̡ayāldir şaḫın aña ḫıyās itme ki dehr
Alup şŷyŷḫı tŷrāba dīger civān iletür
- 6 Bilinmedi bu ḫayālāt u bu vehim u bu kār
Ne māh var ne **Şemis** var ne āsumān iletür

- 1 Gird-i la' liñ kim fem-i yâkût-ı nâb üstindedir
Bir habâb taşvîr ider gûyâ şerâb üstindedir
- 2 Mû-miyânîñ ol elifdir kim kabâ altındadır
Beñzer ol mîme ki zülfün mäh-tâb üstindedir
- 3 Añdırır ol nokta-i müşgîni kim hâl-i ruhuñ
Levha-i ser-nâme-i ümmü'l-kitâb üstindedir
- 4 ' Aks-i envâr-ı cebîniñdir nigâh-ı ' ibrete
Şa' şa' ânı nûr kim var âfitâb üstindedir
- 5 ' Âşık-ı şeb-zinde-dâra eyler imâ-yı vişâl
Nergis-i ser-mest-i humârîñ ki h'âb üstindedir
- 6 Girye-i biryân-ı ' aşkı dir zebân-ı hâl ile
Dökilür şol kanlı şular kim kebâb üstindedir
- 7 Serdi postı ka' rına deryâ-yı ' aşkıñ ehl-i ' aşk
Hâliyâ seccâde-i Hızır ise âb üstindedir
- 8 Ey kıyâmet gözliyen ' ibretle bak mîzân kıl
' Âlemiñ ahyâr u eşrârı hesâb üstindedir
- 9 Ser-te-ser kalb-i habâb-âsâ hevâdır dehr **Şems**
Tâ ki fânûs-ı sipihr-i nüh-kıbâb üstindedir

- 1 Yâr ruhsârîñ ki ol zülf-i nigâr altındadır
Bir müzeyyen bâğdır ebr-i bahâr altındadır

(286) OE1: 77b, KE1: s.107, OE2: 18a, S1: 14b, ALM: 39a.

1 taşvîr: işrâb OE2 / habâb taşvîr ider: habâb-ı âbdır ALM.

4 KE1'de 5. beyit.

5 KE1'de 4. beyit.

(287) OE1: 77b, KE1: s.247.

- 2 Çeşmime mir'ât-i vechiñden görindi kâ'inât
Nağş-ı sırr-ı 'âlemîn ol gül-izâr altındadır
- 3 Ol dü-çeşmiñ tîğ-i ebruvânıñ altında yaður
Fehm itdim ki dü-'âlem Zü'l-fikâr altındadır
- 4 Her naẓar âhû müjeñ lerzende ẓaşından ẓazîn
Âh ol cânlar k'o tîğ-i âb-dâr altındadır
- 5 Dergeh-i merd-i Hudâ'ya kim iderse ser-fürû
Mâh-veş ey **Şems** 'arş-ı sâye-dâr altındadır

288

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Vaşl u hecriñle dem-â-dem 'âşıkân ağlar güler
Puhte-gân ẓayrân olur nâ-puhte-gân ağlar güler
- 2 Reşk-i rıḡsârıñla yaẓup bağırını eşkin döker
Her gice bezmiñde şem'-i şem'-dân ağlar güler
- 3 Dökdiği bārân degil bir mâhıñ olmuş mâ'ili
Ra'd u berķ ile seḡâb-ı âsumân ağlar güler
- 4 Dilde zaḡm-ı laṭma-i ġam elde nân-ı iltifât
Şöhre-i Bağdâd-ı ten Behlül-i cân ağlar güler
- 5 Mest olup būs-ı leb-i sâķiden olmuş cür'a-pâş
Bezmd e cām-ı şerâb-ı erguvân ağlar güler
- 6 Vech-i bâķide fenâ-yı dehri idrâk eyleyüb
Kûdek-i nev-zâde-i mehd-i cihân ağlar güler

2 çeşmime: çeşme-i KE1.

(288) OE1: 77b, KE1: s.247, S1: 31a, ALM: 48b.

1 vaşl u: vaşl-ı S1.

4 laṭma-i: loḡma-i KE1.

6 mehd-i: mihr-i ALM.

- 7 Verd-i hāndān üzre şebnem şanma āh-ı bülbüle
Çan yutup verd-i nihāl-i gül-sitān ağlar güler
- 8 **Şems** idüp ğamdan meserretten te'essür her biri
Çeşm-i binā ile rüy-ı şādmān ağlar güler

289

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Cāhili hāndān ider ehl-i kemāli zār zer
Çan yer ādem bu gül-şende gül-i bī-ḥār ḥer
- 2 Neşe'-i yek laḥzası āḥir göze çan ağladır
Leb-be-leb pürdür mey ile sāğar-ı ser-şār şer
- 3 Ṭā'ir-i Firdevs-i a' lādır şehīd-i 'aşk olan
Buldı çün firdevs içinde Ca' fer-i Ṭayyār yer
- 4 Cismini 'aşka fedā itdi serāy-ı vuşlata
Dārda buldı göçüp Manşūr olup ber-dār der
- 5 Nār-ı hicrān olmasun da yār ile dūzaḥda ol
Himmetiñ seyr-i cināna olmaz ise kār ger
- 6 Almadıkça cānıñ cānān cān olmaz saña
Almaz ise ihtiyārıyla anı yalvar ver
- 7 Dil-şiken-gİR olma kim seng-i melāmetden ḥazer
Seng-sār olsa sezādır naḥle-i pür-bār ber
- 8 Farq iden imān u küfri nākış u zındīkdır
Ḥaqq'ı tevḥīd eyleyendir bağlanup zünnār ner

(289) OE1: 78a, KE1: s.93, S1: 22b, ALM: 60b.

- 1 yer: yutar ALM.
ḥer: OE1 nüshasında bu kelimenin yan tarafında “balçık” anlamına geldiği belirtilmektedir.
- 4 göçüp: geçüp (كچوب) ALM.
- 7 melāmetden: melāḥatden ALM.
- 8 bağlanup: bağlayup ALM.

- 9 Fehm it andan oldıgıñ mağfūr ey tārīk-i dil
Ḳalbiñi pūr-nūr ider ‘afv itse ger Ğaffār fer
- 10 Hāme-i ‘azbū’l-beyānıñ **Şems** feyz-i ‘aşk ile
Söyledi bu şīve-i ‘irfānda güftār ter

290

mef’ülü fā’ ilātü mefā’ ilü fā’ ilün

- 1 Āb-ı ṭahūra çirk-i günāhım nişānedir
Beyz-i vücūha rüy-ı siyāhım nişānedir
- 2 Faqr u fenā-yı muṭlaḳ ile iftiḥārıma
Köhne-‘abā şikenc-külāhım nişānedir
- 3 Rind-i şerāb-ı ‘aşk-ı Hudā oldıgım için
Ehl-i şalāḥa mest-nigāhım nişānedir
- 4 Mūsī-nihād-ı Ṭūr-ı tecellī-i rü’yete
Ḳaddim nihāl u şu‘le-i āhım nişānedir
- 5 Ben reh-nümā-yı beyt-i vişālem ki şıdkıma
Seyr eyle gel menāzil-i rāhım nişānedir
- 6 Maḥv eyledi vücūdumı hep ‘aşk-ı bī-nişān
Maḥv-ı vücūda ḥāl-i tebāhım nişānedir
- 7 Vaḥdet-serāy-ı muṭlaḳa ‘azm eyledikde **Şems**
Gel gör ki ḥākim üzre giyāhım nişānedir

291

fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün

- 1 Mest-çeşmān k’uyarup fitne ocağın yaḳdılar
Ḥānmān-sūz oldılar evler bucağın yaḳdılar

(290) OE1: 78a, KE1: s.246, OE1: 34a, S1: 31b, KE2: s.83, ALM: 74a.

1 āb-ı ṭahūra: ‘afv-ı Hudā’ya ALM // rüy-ı: mūy-ı KE2.

4 nihād-ı: nihād u KE1.

(291) OE1: 78b, KE1: s.246.

- 2 Ser-keş olup şem‘ başın şaldığından göklere
‘İbreten li’s-sā’irīn başın ayağın yaqdılar
- 3 Rāz-ı dilden virdigi-çün ‘āleme rūşen haber
Bağrının yağın eritdiler dimāğın yaqdılar
- 4 Hıncı-i Mūsā’ya katl-i leşker-i Fir‘avn için
Sert bir şu virdiler ammā dudāğın yaqdılar
- 5 Zāhid-i huşküñ cehennemlik zebānı sözleri
Her nefesde bāğ-ı dehriñ gül yanağın yaqdılar
- 6 Ben seniñ sīr-ābıñ oldum nūr-ı ‘aynım ‘aşk u ğam
Kūlfet-i kayd-ı ‘anāşır çār-bāğın yaqdılar
- 7 Cünd-i nār-efşān āşūbuñ esir itdi dilim
Līk ‘aqlıñ cümle ecnād u otağın yaqdılar
- 8 Gürleyüp eşcār-ı mel‘ūnuñ teber-dārān uzun
Tışelerle kesdiler dalın budāğın yaqdılar
- 9 **Şems**-i bīmāra ‘ilāc için tabīb-i rūzigār
Sīnesine şardılar āteşde dāğın yaqdılar

292

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Gınceler kim ‘andelībiñ kārını zār itdiler
Gül-şen-i firdevs içinde yerlerin hār itdiler
- 2 Düzd-i dil zūlf-i siyeh-rū leşkerin şāhān-ı hūsn
Bir gün içre çekdiler şemşire ber-dār itdiler
- 3 Şāf-sīne oldığından nāy dār-ı ‘aşkda
Cān-gāhın maḥrem-i gül-bāng-i esrār itdiler

(292) OE1: 78b, KE1: s.245.

5 reşk-i: reşk-āver-i KE1.

- 4 Oldıgımdan bir dıraht-ı sebz-i pür-bār u bahār
Dostlar dāmānımı seng ile pür-bār itdiler
- 5 Āb-ı luṭf-ı yār u dāğ-engīz-i levm-i düşmenān
Sīnemi ey **Şems** reşk-i bāğ-ı cū-bār itdiler

293

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Her nigāhıñ kim baña ey nāvek-i müjgān düşer
Murğ-ı göñlüm yādına biñ yara-i hicrān düşer
- 2 Bir gül-istāndır dilim k'ey meh yüzüñden her gice
Bağrıma şebnem gibi eşkimle çok bārān düşer
- 3 Ağladıkça āh idüp hūn ile dāmānım tolar
Şanki bād ile kenār-ı baħrdan mercān düşer
- 4 Māhdan ruhsār-ı tābānıñ gelürse yādına
Giceden zülf-i ḥam-ı şeb-reng-i müşg-efşān düşer
- 5 Sen kıyarsın baña cellād olsa acır cānıma
Āh eliñden cān alıcı ḥançer-i bürrān düşer
- 6 Görmedim zülfüñ gibi ben bir hezārān-āşinā
Ben gibi her tārına biñ dāne ser-gerdān düşer
- 7 Mīhr ü meh görse ḥayālimde cemālīñ pāyıma
Eşk-veş ḡaltān olur çeşmim gibi ḥayrān düşer
- 8 Sevdigim tīg-i sitemle gözyaşım kan eyleme
Korkaram āḥir seniñle aramıza kan düşer
- 9 Bir göñül virdim saña çok dāğ açdıñ sīneme
Böyledir kânūn bir ihsāna on ihsān düşer

(293) OE1: 79a, KE1: s.245.

2 eşkimle: eşk ile KE1.

6 her tārına: tārına KE1.

- 10 Yār biñ nāz itse de **Şems** itme sen terk-i niyāz
Ğonce-i şād-āba nāz ı bülbüle efgān düşer

294

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Olsa ruhsārıñda ol zülf-i perīşān cilve-ger
Bāğ-ı cennetde olur güllerde reyḥān cilve-ger
- 2 Āh-ı dil oldukça zülfüñde perīşān cilve-ger
Nāfe-i müşgüñ derūnında olur ḳan cilve-ger
- 3 Gül-şen-i dīdārdır dillerde dāğ-ı nār-ı 'aşḳ
Kim olur her bir gülünde vech-i cānān cilve-ger
- 4 Dilde şan yārıñ ḥayāli bir mücessem rūḥdur
'Aks idüp āyīnede ḥayrān ḥayrān cilve-ger
- 5 'Āleme gün toğdı mağribden ḳıyāmet ḳopdı āh
Çıḳdı bu şeb evden ol serv-i ḥıramān cilve-ger
- 6 Olsa ger ḥātır-güzārım nāvek-i müjgān-ı dost
Görinür laḥt-ı cigerde nice peykān cilve-ger
- 7 Gerdiş-i gerdün ol rütbe girāndır kim baña
Başım üzre şanki bir pīçide şü' bān cilve-ger
- 8 **Şems** itdi taḥt-geh ḥāki 'azīz-i Mısr-ı cān
Çāh-ı zindān içre oldı māh-ı Ken' ān cilve-ger

295

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Tırrresin dökse temāşā-yı ruḥ-ı cānān biter
Çün şeb-i yeldā ile seyr-i bahār-istān biter

(294) OE1: 79a, KE1: s.244.

(295) OE1: 79b, KE2: s.26.

4 : lü'lü'-i KE2.

- 2 Țarf-ı ruhsârında yâriñ zülfini gördüm didim
 Âh kim gül bağçesinde sünbül u reyhân biter
- 3 Ey Mesîhâ-dem yere düşse lebiñ bir cür' ası
 Tâ-kıyâmet yeryüzinde gül yerine cân biter
- 4 Cevher-i eşkim görüp hûnîn dime kanlu yaşa
 Dâ'imâ deryâda yârim lü'lü' u mercân biter
- 5 Hâsretiñden şanma şararmış bu rûy-ı zerdimi
 Seni gördükçe tenimden cân çekilür kan biter
- 6 Yârsiz gül-zâra gül seyrine gitsem ey **Şems**
 Gül gibi gönlümde yüz biñ yara-i hicrân biter

296

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Semâya nûr-ı vechiñden güneş bir sâye düşmüşdir
 Kaşîñ resmi egilmiş ğurre-i ğarrâya düşmüşdir
- 2 Sen ol hûrşîd-i eflâk-i şabâhatsin ki ey dil-ber
 Şeb-istân-ı melâhatde fûrûġuñ aya düşmüşdir
- 3 Ben ol memlû-yı râz-ı nefha-i Raḥmânî' yem kim dem
 Dem-i râz-ı derûnumdan derûn-ı nâya düşmüşdir
- 4 Bu gül-zâr içre ey ğonce lebiñ remzi beyânında
 Bütün şeydâlarıñ bülbül gibi ğavġâya düşmüşdir
- 5 Cihânda görünür mestânelikle şol sebebden kim
 Nigâh-ı çeşmiñ evvel nergis-i şehlâya düşmüşdir
- 6 Egilmiş ġuşuña zülf-i perîşân ' âşîkıñ aş dir
 Hâzer kıl ey melek-sîmâ seni iġvâya düşmüşdir

(296) OE1: 79b, KE1: s.244, KE2: s.32.

3 nefha-i: nağme-i KE1, KE2.

7 mähilerden māya: mähilerle māya KE2.

12 rû'yâ ile hulyâya: hulyâ ile rû'yâya KE2.

- 7 Gelenler mâhiyet ‘âlemlerinden baħr-i imkāna
Şu mâhiler gibi kim mâhlerden mâya düşmiştir
- 8 Ham-ı zülf-i ruħında ħâlini şordum didi yârim
Mücerred bir yanık abdâldır sevdâya düşmiştir
- 9 Muķavves ķaşına nisbetle ħatṭ-ı la‘l-i dūr-bârın
Hilâlin ‘aksidir gūyâ leb-i deryâya düşmiştir
- 10 Lebin ķassâmı kim ħâşiyet-i la‘lin dü-nīm itmiş
Neşâtı bâdeye rengi gül-i ħamrâya düşmiştir
- 11 Tıtuşdı bezmde şem‘-i şeb-istân vechine ķarşu
Kızıl dīvânedir kim mâh ile da‘vâya düşmiştir
- 12 Cihânın ħalkı **Şems**’i görmeyüp bu ħ‘âb-gâh içre
Ĥudâ’yı bulmağa rü’yâ ile ħulyâya düşmiştir

297

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Her seħer bād-ı şabâ sūy-ı gül-istândan gelür
Bir za‘îf ‘âşıkdır ol kim kūy-ı cānândan gelür
- 2 Varsa imānın yok inşâf itmediñ ey dostum
Bu meşeldir kim dinür inşâf imândan gelür
- 3 Vuşlatın bezmine çeşmimden akan ķanlı şular
Dilde pinhân eyledigim dâğ-ı hicrândan gelür
- 4 Şem‘-i meclis ħasbiĥâl-i ‘âşıkāna her gice
Tıṭṭ-i ħoş-gūydur kim sūy-ı Sūdân’dan gelür
- 5 Görinür şol şüret-i ħayâle kim murğ-ı dile
Hüdhüd-i peygâmdır ķurb-ı Süleymân’dan gelür

(297) OE1: 80a, KE1: s.243, KE2: s.50.

3 eyledigim: itdigim KE1.

5 ħayâle: ħayâl KE1.

7 âşiyânından: âşiyân-ı ten KE2.

- 6 Hāme-i mu‘ciz-beyān-ı zū‘l-cenāḥeyn ağzına
Nükte-i rāz-ı ledünnī sırr-ı Qur‘ān‘dan gelür
- 7 Gāh pervāz itse ey **Şems** āşiyānından saña
Murğ-ı ḳudsīdir ki şaḥn-ı ‘arş-ı Raḥmān‘dan gelür

298

Ḳıṭ‘a*

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Nedendir çöl kenārında şeref-yāb oldığı Bağdād
Cenāb-ı Ḥazret-i Pīr‘iñ maḳāmı olduğındandır
Gülün her dem hümā-veş sāye-endāz oldığı başda
Ṭarīḳ-i Ḳādirī‘niñ gül nişānı olduğındandır

299

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Ḥaḳīkat çöl kenārında şeref-yāb oldığı Bağdād
Mübārek Ḥazret-i Ğavş‘iñ maḳāmı olduğındandır
- 2 Erenler egdigi başı o şāhıñ pāyına ekdi
Gürūh-ı evliyāu‘llāh imāmı olduğındandır
- 3 Nebīler şāh u sulṭānı aña oğlum buyurduḳda
Resūl-i Kibriyā‘niñ Ḥaḳ kelāmı olduğındandır
- 4 Gülün ḳadri hümā-veş sāye-endāz oldığı başda
Ṭarīḳ-i Ḳādirī‘niñ nūr zimāmı olduğındandır
- 5 Kelām-ı **küntü kenzi**ñ sırrına maḳhar olur **Şems**
Ol ‘Abdülḳādir-i Sulṭān ğulāmı olduğındandır

(298) OE2: 28a, S1: 31b.

(*) S1.

(299) AK: 14a.

(*) Bu şiirin başında “Ḥazret-i Ğavş hakkında” kaydı bulunmaktadır.

- 1 Lem' a-i nūr-ı melāḥat vech-i tābānıñdadır
Tābiş-i ḥurşid-i ' işmet rūy-ı raḥşanıñdadır
- 2 Gökyüzinde sāye-bān olmuş saña ebr-i bahār
Şāh-bāl-i murğ-ı ḳudsī pāy-ı cevlānıñdadır
- 3 Öyle bir pākīze dāmensin ki ey reşk-i melek
Ḳudsiyānıñ secde-i taḳdīsi dāmānıñdadır
- 4 Ḳalmasun beyhūde Sīnā üzre çeşmān-ı Kelīm
Baḳsun ol envāra kim çāk-i girībānıñdadır
- 5 Yandım artık yā Resūla'llāh şabrim ḳalmadı
İntıfā-yı dil zülāl-i āb-ı ḥayvānıñdadır
- 6 Ḥasret-i pā-būs-ı na' leyniñle ey maḥbūb-ı Ḥaḳ
Rūy-ı ' aczim āsitān-ı bāb-ı eyvānıñdadır
- 7 Sāḥa-i maḥşerde ey bī-çāre-gānıñ melce'i
Aḥḳarıñ **Şems**'iñ eli dāmān-ı iḥsānıñdadır
- 8 Maḥż-ı raḥmetsin cihāna yā şeff' e'l-müzniñbīn
Raḥmeten li'l-' ālemīn na' ti seniñ şanıñdadır

- 1 İlāhā dü-cihān üzre bu devr iden dolab nedir
Fezā-yı lā-mekān üzre görinen bu serāb nedir
- 2 Ki yokdur cümle varsın sen görinürsin ḳamu yüzden
Bilinmezsin görinürken yüzündeki ḥicāb nedir

(300) KE2: s.150.

(301) KE1: s.118.

- 3 Adı dünyā ile ‘uḳbā iki şūretde bir ma‘ nā
Görinür ḥ‘ābda rū‘yā ne devre yā bu ḥ‘āb nedir
- 4 Bir iken gökde vü yerde yerin yok cümle mazharda
Yüzüne itdigin yerde bu yüz dürlü niḳāb nedir
- 5 Cihān tevḥīdiñe dīvān şuver hep sūre-i Ḳur‘ān
Oḳunur āyet-i bürhān ya bu ümmü’l-kitāb nedir
- 6 Çıkarđın Mūsī‘yi Ṭūr’a virüp Tevrāt ile süre
Baırdın taḡları nūra göremezsın ḥiṭāb nedir
- 7 Şırātın incedir kıldan günün uzun bir yıldan
Ölüyi ḥaşre dirilden su‘āl ile ḥesāb nedir
- 8 Seniñdir düzaḡ u cennet olur hep cānlara minnet
Nūr u yā kürbet-i şiddet bu çekilen ‘azāb nedir
- 9 Yanar kim nār u nīrāna gezenler bāḡ-ı rıdvānda
Melekde cinde şeytānda bu nām-ı bī-ḥesāb nedir
- 10 İdersin bir iken ayru saña vāşılları yā Hū
Alursın virdigin girü bu şorguya cevāb nedir
- 11 Revā mı virdigin almak zemīn-i zillate şalmaq
Felek gibi dönek çalmaq bu ef‘āl-i seḥāb nedir
- 12 Eviñdir Ka‘be büt-ḥāne ḵuluñ ‘āḳil u dīvāne
Ḳamu kāfir müselmāna günāh ile şevāb nedir
- 13 Nedir bu ḵālīb-ı insān nedir bu cān-ı nūr-efşān
Dilinde sen iken miḥmān bu rütbe ıztırāb nedir
- 14 Celāl’in tatlı sükkerden Cemāl’in şīr u şekkerden
Gelür ikisi bir yerden bu fark-ı dil-ḥarāb nedir
- 15 Seni bilmek cemāl oldu mişālīñ bī-mişāl oldu
Yine çok ḵil ü ḵāl oldu nedir bu pīç u tāb nedir
- 16 İlāhā vaḥdetiñ Ḥaḳ’dır nezāhetle muḥaḳḵaḳdır
Ki zātīñ nūr-ı muṭlaḳdır bu sırra irtiyāb nedir

- 17 Göñül seyrinde hayrândır şeb-i ıtlâka uyandır
Ki öyle şevk ile yandır diyem bu âfitâb nedir
- 18 Gelüp ‘aşkıñla devrâna seniñçün oldı divâne
Bu **Şems**-i dil-perişâna şu kıldığıñ ‘itâb nedir

302

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Cenâb-ı pîr-i ‘Abdü’l-kâdir’i evc-i ‘alâdan şor
Ġubâr-ı hâk-i na‘ leynin rîkâb-ı evliyâdan şor
O bâz-ı ser-firâzın âşiyânı nerdedir bilmem
Anı bâlâ-nişîn-i bâr-gâh-ı Kibriyâ’dan şor

303

Bismi’llâhi’r-raḥmâni’r-raḥîm

Tevhîd-i Cedîd

meḥ‘ulü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ulün

- 1 Kır’ân-ı Kerîm’inde yazup Hâzret-i Cebbâr
‘Ubbâda didi **fe‘tebirü yâ üli’l-ebşâr**
- 2 Āfâkı da enfüsde yakîn gösterirem ki
Taḥḳîk benem gördiğîñiz âyet-i eş‘âr
- 3 Hem didi ki ey şâḥib-i iz‘ân u başîret
Mevcûd olan eşyâya ol ‘ibretle nigeḥ-dâr
- 4 Her birisi bir ism ile yâd oldı cihânda
Ammâ ki müsemması nedir olmadı izḥâr
- 5 Ma‘lûm degil kimseye mâhiyyet-i eşyâ
Nerden yaradıldı ve neden oldı pedîdâr

(302) KE1: s.93.

* Şiirin birinci mısraının ilk kelimesi okunmamaktadır. Okunamayan bu kelimenin yerine kendisinden sonra gelen “‘Abdü’l-kâdir” kelimesi ile hem uygun bir terkip oluşturacak hem de vezne uygun olacak olan “Cenâb-ı pîr-i” ibaresi eklenmiştir.

(303) KE1: s.14.

- 6 Hâdiş didiler cümlesine zümre-i ‘allām
Fi’l-hâl hudûsı da degil kâbil-i inkâr
- 7 ‘Âlem yaradıldı didiler ketm-i ‘ademden
Mevcûd ‘adem oldu diyu itdiler ikrâr
- 8 Kâbil olamaz lik ‘adem emr-i vücûdî
Bu kavı ile da‘vâya kıyâm eyleme zinhâr
- 9 Ma‘dûm olan a‘yân ki mâhiyyet-i şeydir
Ol gayb-ı İlâhî’de olur kâbil-i ısdâr
- 10 A‘yâna ifâza ile Hâk feyz-i vücûdı
Eyler bu cihân içre anı hâdiş u gir-dâr
- 11 Hâk’dan görünüp halk olup Hâk ile hâdiş
Hâk’dır heme hâdiş u kadîm ile kıdem-kâr
- 12 Hâk birdir olup aña mezâhir şuver-i halk
Birdir dü-cihân ile cihân-bân-ı cihân-dâr
- 13 Bir kerre düşün şûret-i eşyâdaki hâli
Her birisi anıñ şıfat u zâtı me’âli
- 14 Her biri anıñ varlığını eyleyüp izhâr
Birligine eyler şıfat u zâtla ikrâr
- 15 Ba‘zında kemâlâtı anıñ kuvvede mektûm
Esrâr-ı cemâdâtıdaki sır gibi mahtûm
- 16 Bir pâre hâcer kim olarak hâkde mahtûk
Tesnîmdedir eylesin âteş ile mahtûk
- 17 Hâk oldığı hayşıyyet ile mâye-i insân
Seng oldığı şûretde cemâdât ile yek-sân
- 18 Evşâf-ı pesendide ile oldu güzide
‘Abdiyyet-i zâtiyye ile rûy-ı besimde

- 19 Teslīm u tevekkülde tırur kındığı yerde
İtmez hareket zātı ile baırde bedre
- 20 Eyler hareket dest-i kazā anı tıtarısa
Vırāne ider hāne-i ma‘ mūrı isterse
- 21 Ānda sereyān eyledi baı rūh-ı vubūrı
Hālāt-ı tevāzu‘ la ider zıkr [u] virdi
- 22 Tevhīdine sā’iı görünüp neş’e-i ma‘ būd
Beytinde müselleme hacet-i es‘ ad-ı mes‘ ūd
- 23 Hāı oldığı-çün kendine farz oldu ‘ ibādet
İnsān gibi bir eşref-i maıluıa ziyāret
- 24 Nisbetle o seng-pāreye kuh-sār-ı mu‘ azzam
Her birisi oldu veted-i arz-ı mükerrrem
- 25 Da‘ vā-yı enāniyyet-i Hāı ile ser-efrāz
Temkīn ü tekebbürde zemīn üstine namāz
- 26 Sed çekmiş olup dīde-güşā **seb‘ -i şidāda**
Rāfi‘ adını zıkr iderek **arz-ı mihāda**
- 27 Kayyūm olup āsām ider arzda kā’im
Tekbīr u şalāt eylemege zātına dā’im
- 28 Ezhār şenā ile ider midıat-i zātın
Taımd ile tesbīı ile zāt u şıfātın
- 29 Üstinde hıyābān olup bir niıe eşcār
Şadrında taşaddur iderek bir niıe aııcār
- 30 Her naılesi bir lāne olur cins-i tıyūra
Bir külbe beher küşesi sibā‘ -ı ğarūra
- 31 Gāhıce tecellī idüp ol Hāzret-i Kāhār
Başında maıabbetle hevā ile yanar nār
- 32 Zātıyla idüp zātına ızhār Celāl’in
Gāhıce ider ‘ arz döner nūr-ı Cemāl’in

- 33 Kuh-sār-ı ‘azîmîñ ki olur kemteri zerrât
Hurşîd-i cihân nûrına eyler anı mir’ât
- 34 ‘Aks ile münevver görünür zerre-i nâ-çîz
İtdikçe tecellî aña ol qadr ebed-ñîz
- 35 Nûr ismin okur hâl ile ol mihr-i cihân-tâb
‘Âlemler olur kulzüm-i envârda kem-yâb
- 36 Hurşîd-i münevver ki okur ism-i Kerîm’i
Devrân ile eflâk okur ism-i ‘Azîm’i
- 37 **Va’llâhu muhîṭun** diyerek künbed-i eflâk
Esrâr-ı ihâṭayla ider zîkrini bî-bâk
- 38 Ammâ idemez kendini ‘ilm ile ihâṭa
Hep kendi muhîṭ oldu vücûd ile muhâṭa
- 39 Bî-cenb u cihet câmi‘a-i aṭlas-ı gerdûn
Vâsi‘ u ‘Alî ismi ile maṣṣhar-ı bî-çûn
- 40 Fevķindeki bî-ḥadd u ‘aded sâbit ü seyyâr
‘Âlemler ile vâḥid olan ‘Âlim [u] Ğaffâr
- 41 Kendini mezâhirde bilüp zât-ı ‘alîmi
Ez-rûz-ı ezel-tâbe-ebed zât-ı qadîmi
- 42 Ol baḥr-i muṭarraf ki dinür baḥr-i muhîṭe
Beñzediginden arzâ bedel arz-ı basîṭe
- 43 Bir cevher-i pâkîze ki Ḥayy ismine maṣṣhar
Ḥayy ismin okur ism-i Mumîṭ ile ber-â-ber
- 44 Qâbil o kadar ism-i Cemâl ile Celâl’e
Bir zât iki vaṣf ile bürünür iki ḥâle
- 45 Ger ‘arz-ı cemâl eylese deryâ-yı keremdir
Mün‘imdir adı kim ṭolu envâ‘-ı ni‘amdır

- 46 Mağzında olur maḥfaẓa-i genc-i ṣādef-kār
Cevfinde ṭoludur güher-i lü' lü'-i şeh-vār
- 47 Nāfi' u Muḫīt olduğu her ḥūtı ulu kūt
'Anber ile mercānı olup dirhem-i yāḫūt
- 48 Bir baḥr-i kerem kim keremi ḥalka firāvān
Eyler süfün-i eşkali ṭā'ir gibi perrān
- 49 Bir 'ālem-i vāsi' ki içinde niçe maḥlūk
(.....)
- 50 Zātında müberhen görünür neş'e-i Ḥallāk
Maḥlūkı celāliyle ider ḥayy iken iḡrāk
- 51 Ya' nī doḡunursa nefesiyle aña Raḥmān
Taḥrīk idüp bād-ı şedīd ile cihān-bān
- 52 İzhār-ı Celāl eyler ise ya' nı şıfātı
Zātiyla şıfātına virüp emrini zātı
- 53 Cūş eyleyüp eflāke çıkar mevce-i zeffār
Zāhir görünür dīdelere kuvve-i Cebbār
- 54 Rākid olıcaḡ şanki o bir arz-ı musaṭṭah
Cūş eylese mīzāb-ı hücüm ile mülemmaḡ
- 55 Baḡlar kef-i mīzāb ile taḡlar gibi işkāl
Aşvāk-ı muḡavvefle ider sāhile iḡbāl
- 56 Her ḡande hücüm itse telāṭum ile emvāc
Her buldıḡı eşyayı ider hedm ile tārāc
- 57 İşkālī ile itmede Yūnus süfünü ḡarḡ
Cem' iyyetini yek-dıḡerinden hem ider fark
- 58 Ḳahhār adına nisbet ile dūzaḡ bārid
Ḳāhir adına nisbet ile mecma' -ı mārīd

- 59 Zātıyla idüp mazhar-ı evşāfına takrīr
Hādişle qadīmīñ ider icādını taşvīr
- 60 Ya‘ nī ki olup kendisi baħr-i aħadiyyet
Emvāc-ı ħudūs oldıġı anda meşiiyyet
- 61 Kendinde alup ħādiş olan feyz-i vücūdı
Bi’l-āħir aña ‘ā’id olan itdigi cūdı
- 62 El-Evvel u el-Āħir u ez-Zāħir u Bāṭın
El-Ĥādiş u ed-Dā’im u el-Kevn ü Kā’in
- 63 Hem Ost [u] hem Ost [u] hem Ost [u] hem Ost
El-Lüb [u] Hüve’l-Lüb [u] Hüve’l-Lüb u ‘adem post
- 64 Bu arz-ı cihān-perver u gencīne-i Ĥallāk
Bu menba‘-ı elṭāf-ı Ĥudā mazhar-ı Rezzāk
- 65 Ol maşdar-ı cūd-ı kerem ol Vāhib u Settār
Muħyī vü Mumīt ile Muḫill Qādir u Ġaffār
- 66 Mazhardır o merkezde Cemāl ile Celāl’i
Zāħirde Cemāl’i görinür sırda Celāl’i
- 67 Qābız u Raħīm ile Ġanī Cāmi‘ u Bāsiṭ
Ĥāfiḫ ile Raħmān u Rab u Mun‘im u Muḫsiṭ
- 68 Daħi niçe esmā’-i Ĥudāvendī’ye mazhar
Esrār-ı cefāyā-yı cihān-pervere maşdar
- 69 Bu ħāk-i kerem-pişe ki pā-māl-i cihāndır
Mecmū‘-ı cihān ehline bir ħoşca mekāndır
- 70 Mazhar olup esmā-i Ĥudāvend-i Kerīm’e
Maşdar olup envā‘-ı kerāmāt-ı na‘ime
- 71 Kendinde idüp cümle cihān ehlini iskān
Tesbīħ-i Ĥudā ile ider şevk ile devrān

72 Evzâ‘ -ı tevâzu‘ la ider seyr-i hevâyî
Envâ‘ -ı tekâpûda gezer cevî-i semâyî

73 Pervâne-i cân-sûzı olup **Şems** cihânîñ
Güyâ ki medârında uçar rûz u şeb anîñ

304

Maḥşer-nâme

Bismi‘llâhi‘r-raḥmâni‘r-raḥîm

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Mu‘ azzam aṭlas-ı gerdün kim bî-pây u bî-serdir
Döner bir heykel-i dâreyn-gîr-i cümle-perverdir
- 2 Medârı bir cihân-ı lâ-tenâhîdir ‘ aḳıl irmez
Ebed-ḥîz-i ḥudûdı ḡayb-ı Ḥaḳ‘dan ser-ber-âverdir
- 3 Temâşâ kııl ‘ ıyândır âfitâb-ı **semme vechu‘llâh**
Tecellî eyleyen her zerrede **Allâhu Ekber**‘dir
- 4 Şırâṭ u cennet ü mîzân u dûzah ḥalk fevc-â-fevc
Ḳurulmuş eski dünyâ arzına feyfâ-yı maḥşerdir
- 5 İder ihḳâḳ-ı ḥaḳ vaḳt ile her berg-i ḥazân-dîde
Ḥuşûmetden ki ḥükm-i ḥikmet-i şer‘ -i peyâm-berdir
- 6 Devir bir müncelî âyînedir ki âyine devrân
Mu‘ accelle mü‘eccel iki rûyında muşavverdir
- 7 Bu yüzden görünür dîger yüzi taḥḳîḳ-i bî-şübhe
Ki bu ma‘nî müfâd u âyet olmak üzre eşherdir
- 8 Bugün a‘mâ olan bunda olur ferdâ daḥi a‘mâ
Başîr olan başîr-i kâ‘inât olmak muḳarrerdir
- 9 Naẓar kııl dîde-i im‘ân ile ol vâḳıf-ı esrâr
O şûret kim görürsin dîde-i im‘âna mi‘cerdir

- 10 Nedir bu fehmi olunmaz fi‘l-i g n- -g n-ı S bh n 
Ki her dem ma‘rek -i ic dda g n gibi ezherdir
- 11 Kimi  ah n-ı v c da p y urur kimi ider ri let
Kimi n li -i emr z ile h l de-i bisterdir
- 12 Kimi fa r u elem  irk u  am u hicr n n rında
Nif  -ı  asret    ehvetle ba‘z  zenb-g sterdir
- 13 H s b-ı defter-i a‘m li m z n-ı ‘ad letle
 ekil r  ayır u  erri cez s  hep mu adderdir
- 14 Kimisi   reten ma‘nen na‘ m-i cennete irmi 
Kimisi ta t-ı ‘ li-ba t-i zerr n  zre serverdir
- 15 Kimi H   ’a  adar bir  eb- er  -ı reh-n m  bulm  
Kimi olm   mükemmel bedr-i k milden münevverdir
- 16 Kimi   t n u h z n oldu k y-ı ma laba p y n
Kimisi ber -i h t fdan seb k-perv z-ı  eh-perdir
- 17 Cez  y  deyn  ekenler z bde-i a‘m l i rinde
‘A  ’idle  i  li   reti  zre musa  hardır
- 18 Bu ekmel   ret-i ins na ma zar r  -ı a‘zam kim
S leym n-ı zam ndır ba‘z  D r  vu Sikender’dır
- 19 Odur z ll-i z l l-i m de-i Mevl -y  mevc d t
Odur enf s-ı Ra m n  ki mevc d t-perverdir
- 20 H    atde A ad’dır v  idiyyetde keçər olmak
Mez hirden es m si z h r ile mu‘abberdir
- 21 An    n kimisi ins n kimi  ayv n kimi  ey   n
Kimi m r u kimi m r u kimi   r-i  azanferdir
- 22 Kimi mecn n-ı ser-ge te kimi ma r ‘-ı h k-end z
Kimi ebkem kimi a‘rec kimi k r u kimi kerdir
- 23 Kimi fesh u kimi mesh u kimi nesh u kimi mems  
Kimi rev  u kimi nev  u kimi y   u kimi ferdir

- 24 Kimi āhū kimi mähū kimi sähū kimi yähū
Mizāc-ı hayr u şerdendir kimi hayr u kimi şerdir
- 25 Kimi Fir‘ avn-ı Hāmān’dır kimi sehhār-ı buṭlāndır
Kimi Mūsā-i ‘ İmrān’dır kimi destinde ejderdir
- 26 Kimi beyt u kimi mescid kimi nūr u kimi ‘ ayyār
Kimi āteş-gede zulmet kimi murğ-ı semenderdir
- 27 Kimi Qārūn-ı zīr-efgen kimi ‘ İsī-i bālā-bāz
İmām olmuş kimisi şāhib-i mihrāb u minberdir
- 28 Anıñ ekmel şıfātı mazharı kim ḥadd-i zātında
Cihānı mest ü ser-gerdān iden bir mäh-peykerdir
- 29 Yed-i şūret-geriniñ imtiḥān-ı kilik-i taşvīrde
Nihāde kıldığı nuḳat cemāl-i mihr-i enverdir
- 30 Görinen in‘ ikās-ı şafḥa-i mir ‘āt-ı rü ‘yetde
Faḳat bir şāb-ı emred mäh-rū nev-reste dil-berdir
- 31 Budur naẓc-ı cülūd-ı āyetiñ ma‘ nā-yı maşdüḳı
Ki uḥrā neş ‘eti abdāl maḥsūsātı āhirdir
- 32 Anıñ ḥüsn u cemāl-i pertevdir zīver u zīnet
O pertevden nişāne sīm u zerden kân-ı gevherdir
- 33 Anıñ zülf-i siyāhı şemmesidir sünbül u şeb-bū
Anıñ ḳadd-i bülendi sāyesi şimşād-ı ‘ ar‘ ardır
- 34 Nidā-yı hoş-makālinden eşerdir nāle-i bülbül
‘ İzār-ı ḡonce-fāmından nümüne verd-i aḥmerdir
- 35 Gül-istān-ı cemālinden muṭarrā ravza-i firdevs
Mezāḳ-ı la‘ l-i tābından muşaffā ḥavz-ı kevşerdir
- 36 İşārāt ebruvānından ḳazānıñ ḳavs-ı peykānı
Nigāh-ı ḡamzesinden ḳan içen şemşir u ḥançerdir

31 Nüşada geçen “āyātıñ” kelimesi vezne uymadığı için “āyetiñ” şeklinde okundu.

- 37 Nigāh-ı çeşm-i cādūsından olmuş haste nergisler
Şikāf-ı dāğ-ı ‘aşkından içilmiş lāle-i terdir
- 38 Sirişk-i çeşminiñ kaṭrātıdır deryānıñ emvācı
Hevā-yı ‘aşkınnıñ enfās-ı tünd-i bād-ı şarşardır
- 39 Ṭabāyi‘ le şafā-yı ihtilāṭı nār u nūrānī
‘Anāşırla mizāc-ı imtizācı rūḥ-peykerdir
- 40 Nebāt anıñla nābitdir cemād anıñla cāmiddir
Hevāda ṭayr u māhī baḥr ile berde ber-ā-berdir
- 41 Tenezzülde vücūdı perde-dārı pīr-i mehcūrın
‘Urūcında refīk-i müşfikī Nāmūs-ı Ekber’dır
- 42 İrince seyri āḥir müntehā-yı sidre-i şadra
Nişimen-gāhı Refref cilve-gāhı mülk-i aḥḍardır
- 43 Odur insān-ı kāmīl kim boyanmış şıbgatu’llāha
Anıñçün balçık-ı ‘ālem vücūdıyla muḥammerdir
- 44 Alur emri velāyetle bilür ya‘nī risāletle
Emānetle rūbūbiyyetle şāh-ı taḥt-ı efserdir
- 45 Odur vāşıl odur mehcūr ḳarīb [u] bā‘id [u] vācid
Rubūbiyyetde ekberdir ‘ubūdiyyetde güzerdır
- 46 Cihānıñ revḥ-ı rūḥıdır ki ḳalbi taḥt-gāhıdır
Ridā-yı atlas-ı gerdūn vücūdında ser-ā-serdir
- 47 Süleymān’dır çevirir gūyiyā firūze-i gerdūn
Benānında niğini üzre bir faşş-ı mücevherdir
- 48 Zihī firūze-i ḳısmet pezīrā-yı zümüröd-fām
Ki dest-i ḳudret-i Yezdān’da bir seng-i aḥḍardır
- 49 Velī ism-i ‘Azīm-i zü’l-Celāl’e mazḥar olmuş kim
Medār-ı lā-tenāhīsi ser-i ‘arş üzre hem-serdir

- 50 Niçe biñ ‘ālemi şāmil niçe biñ ādemi meşhūn
Ki lā-yuḥṣā cihān cevfinde zāhir şekl-i aḥterdir
- 51 **Fe-Sübḥāne’l-Ḳadīmü’l-Ḳādirü’l-Ḳayyūmu ve’l-Mennān**
Mu‘azzam şānına ḳanğı delīli vāzıḥ-ı terdir
- 52 Murād eylerse icād eylemegi ḳudret-i zātı
Şudūr-ı mihr-i ‘ālem-gİR içün bir zerre maşdardır
- 53 Ki bu ‘ibret-serāy-ı ‘ālemini ğayb-ı zātından
Nümāyān eylemiş kim zātına zātında ma‘berdir
- 54 Şırāṭu’llāḥ bu ‘ālemde revende-gān-ı ehlu’llāḥ
Aña dirler ki vāşıl olmaḳ Allāḥ’a müyesserdır
- 55 Temāşā-gāḥ-ı vechu’llāhdır bu dehr kim bunda
‘İyānen vechini seyr eyleyen mensüb-ı Ḥaydar’dır
- 56 Görenler Ḥaḳ cemālin Ḥaḳ göziyle irdiler Ḥaḳḳ’a
Ġarīḳ-i baḥr-i nūr olmuş derūnı rūşenālardır
- 57 Bu ‘ālem maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳ’dır ismi ‘ālemdir
Egerçi zāhirinden görünür zıll-i mükedderdir
- 58 Bu ‘ālem pāy-tā-ser nūrdur k’ol zıll-i maḥdūdı
Yine kendi ḥicābından gören bīnā-yı a‘verdir
- 59 Ki ol zıll nūr-ı zātı oldığından dā’imü’l-işrāḳ
Şıfātından merāyā şūretinde cılve-güsterdir
- 60 ‘Aceb bir şun‘-ı Yezdān kim ‘aḳıl derkinde ḥayrāndır
Hemişe kārı devrāndır zamān içre mu‘ammerdir
- 61 Ḳadīmi ibtidāsı var ubūdı intihāsı var
Ḥudūşı var bekāsı var taḡayyürde mükerrerdır
- 62 Muḳadder kūrre-i nüh-tāḳ velī gencīne-i erzāḳ
Şerāb-ı cennet-i raḳrāḳ-ı pür-ke’s-i müdevverdir
- 63 Ḳurulmuş ḥ‘ān-ı ni‘metden medārı dār-ı vaḥdetdir
Ki esmā vü şıfāt-ı Ḥazret-i Raḥmān’a maẓhardır

- 64 **Hüve'l-Evvel hüve'l-Âhir hüve'z-Zâhir hüve'l-Bâtin**
Budur na' ti k'anî kendi kelâmında muharrerdir
- 65 İlâhî 'ayn-ı tevhîdinde pür-güy eyle bu **Şems'i**
Bu maḥşer-nâme kim tevḥîdine bir cüz'-i aşgardır
- 66 Ki sendendir yine tevḥîd iden hem zâtını sensin
Vücûd-ı vâhîde vaḥdet muvaḥḥid sende yek-serdir

305

**Merşiyye li-Ḥazret-i Seyyidü's-Şühedâ İmâm Hüseyin-i Deşt-i Kerbelâ –raḍiya'llâhü 'anhü
sümme's-selâm-***

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

I

Bugün mäh-ı muḥarrem vaḳt-i mâtemdir şafâ olmaz
Fürûğ-ı dîde-i giryân gamdan rûşenâ olmaz
Göñül âyînesinde gerd-i mâtemden cilâ olmaz
Derûn içre ḥüzünden ğayrı şûret rû-nümâ olmaz
Muḥibb-i âle bu mâtem gibi derd ü belâ olmaz

II

Gözüm kan ağla mäh-ı mâtem-i âl-i 'abâ geldi
Zamân-ı kürbet-i Şâh-ı Hüseyin-i Kerbelâ geldi
Girân-bâr-ı belâlarla zamân-ı pür-cefâ geldi
Bu mâtemle dil-i nâlân ezelden mübtelâ geldi
Muḥibb-i âl u evlâd olmayanlar mübtelâ olmaz

(305) OE1: 80b, KE1: s.65, OE2: 37b, S1: 35b, KE2: s.58, ALM: 84b.

(*) OE1.

: Merşiyye-i Ḥazret-i Seyyidü's-Şühedâ İmâm Hüseyin-i Deşt-i Kerbelâ –raḍiya'llâhü 'anhüm- KE1.

: Merşiyye-i Kebîre-i Şâh-ı Şehîdân-ı Kerbelâ İmâm Hüseyin-i Müctebâ –'aleyhi ve 'aleyhimü's-selâm- OE2.

: Merşiyye-i Cenâb-ı İmâm Hüseyin Şâh-ı Şehîdân-ı Kerbelâ –raḍiya'llâhü 'anhü ve 'anhüm ecma'in- S1.

I gerd-i: gerd u KE1 // şûret rû-nümâ: şûret-nümâ KE1.

II Muḥibb-i âl u evlâd olmayanlar mübtelâ olmaz: Muḥibb-i âle bu mâtem gibi derd u belâ olmaz KE1.

III

Bil ey dil vaqt-i ser-mestân-ı bezm-i Kerbelâ'dır bu
Şeb-i sürh-âb-ı çeşm-i nûr çeşm-i enbiyâdır bu
Seher-gâh-ı humâr-ı neş'e-i Şîr-i Hudâ'dır bu
Dem-i şubh-ı şabûh-âşâm-ı vaşl-ı Kibriyâ'dır bu
Bu meyden içmeyenler ehl-i beyt-i Muştafâ olmaz

IV

Bu râzı tuymak isterseñ eger sen ey dil-i dâna
İdersin cür' a-i câm-ı Hüseyin'den nevâ peydâ
Bulup bezm-i şehâdetde mezâk-ı neş'e-i Yahyâ
Muhaqqıq olmayanlar mazhar-ı esrâr-ı **mâ evhâ**
Dem-i râz-ı Hüseyin-i Müctebâ'ya âşinâ olmaz

V

İdüp Hallâk-ı 'âlem çün nübüvvet şânını tebcîl
Kazâ işkâlini kıldı velâyet boynına taħmîl
Fedâ-yı cism-i İsmâ'îl'i tenzîl eyleyüp Cibrîl
Hüseyin-i Kerbelâ oldu fedâ-yı rûh-ı İsmâ'îl
Fedâ çün şâh olur şâha gedâ şâha fedâ olmaz

VI

Hüseyin-i Kerbelâ şâhen-şeh-i hayl-i mü'eyyeddir
Hüseyin-i Kerbelâ mişkât-ı envâr-ı mümecceddir
Hüseyin-i Kerbelâ büşiş-geh-i la' l-i Muhammed'dir
Hüseyin-i Kerbelâ nûr-ı fûrûğ-ı çeşm-i Aħmed'dir
Ki bil nûr-ı mücessem tu' me-i tîğ-i cefâ olmaz

VII

İmâm-ı dîn-i ekberdir Hüseyin-i Kerbelâ fehm it
Vaşî-i 'ilm-i Haydar'dır Hüseyin-i Kerbelâ fehm it
Hem-âğûş-ı peyâm-berdir Hüseyin-i Kerbelâ fehm it
Serîr-i nûr-ı ezherdir Hüseyin-i Kerbelâ fehm it
Serîr-i nûr-ı ferş-i pây-ı cünd-i bî-hayâ olmaz

* صلوات الله و سلامه عليهم اجمعين

III sürh-âb-ı: ser-h'âb-ı? OE1, KE1, KE2.

IV Müctebâ'ya: Müctebâ'dan KE2.

V -OE1, -KE1, -OE2, -S1, -KE2.

VII serîr-i nûr-ı: ser-i pür-nûr-ı OE2, KE2 // serîr-i nûr-ı: ser-i pür-nûr-ı OE2, KE2.

* -KE2.

VIII

O şahıñ vâkı‘ ât-ı mâtem-engîzi maķâlâtı
Hilâf-ı hürmet ü şân üzre geçdi hadd u ğâyâtı
İdüp tahrîr kesb-i hüzn içün dürlü ‘ibârâtı
İderler zımn ile işbât-ı ‘acz ile mecâzâtı
Selâtin-i Hudâyeġân’a böyle iftirâ olmaz

IX

Budur taḥķîk kim Kûfi’ler oldı bey‘ ata meyyâl
İmâm-ı Kerbelâ hem itmek üzre Kûfe’ye iķbâl
Bu emr üzre olunduķça ķadem-cünbân-ı isti‘ câl
Gelüp hep ehl-i Mekke eylediler mu‘riż-i âmâl
Didiler gitme ey şâh-ı serîr-i irtizâ olmaz

X

O dem irdi ḥiṭâb-ı lâ-yezâlî k’ol meh-i seyyâr
Seyâḥat emrini enşâr u âline ide tekrâr
Olup icâb-ı ḥükm-i ‘ahd u mişâķ-ı ezel izḥâr
Civâr-ı lâ-mekân u bî-nişâna eyleye reftâr
Ki bir şûret ile taġyîr-i taķdîr-i Hudâ olmaz

XI

İdüp tahrîk-i pâ-y-ı el-vedâ‘ ol şâh-ı ‘âlî-şân
Ser-â-ser ehl-i Beṭḥâ çıķdılar teşyi‘ine nâlân
Çün irdi Kerbelâ’ya reh-güzâr-ı mevkib-i sultân
Nihân oldı nazardan râh her-çend oldılar cüyân
Anı fehm itdiler kim ḥükm-i Bârî reh-nümâ olmaz

XII

Ķuruldı Kerbelâ’ya ḥayme-i şâh-ı felek-dîvân
İḥâta itdi eṭrâfın gelüp ceyš-i Yezîd ol ân
Fem-i âl-i Resûl’e vormeyüp şu ol şaff-ı nâdân
Leb-i ser-çeşme-i âb-ı ḥayâtı kıldılar ‘atşân
Bu yüzden düşdiler bir derde kim aşlâ devâ olmaz

لعنة الله يزيذا و على قوم يزيذ*

VIII engîzi: engîz-i KE1, KE2, ALM // hürmet ü: hürmet-i KE1 / hadd u: hadd-i OE2, KE2, ALM.

IX oldı: oldılar OE1, KE1.

X Hudâ: kaçâ OE1, S1 / taġyîr-i taķdîr-i Hudâ: taġyîrde ḥükm-i kaçâ ALM.

XI anı fehm: tefehhüm OE1, S1, ALM.

* -KE2.

XIII

Miyân-ı âle düşdi izdiyâd-ı ‘aştan bir hâl
K’olup tās-ı felek âvâzü’l-‘aşt ile māl-â-māl
‘Uyūn-ı mest-i sekrân-ı şehâdet nüh-felek-emşâl
Tecellâ-yı zülâl-i la‘l-i yâre oldılar seyyâl
Bu ahvâle mu‘âdil vaḳ‘a-i sūziş-fezâ olmaz

رضوان الله و صلاة الله و سلامه عليك يا سيد الشهدا يا حسين و رحمت الله و بركاته عليكم اهل البيت انه حميد مجيد**

XIV

Gelüp ol dem Yezîdân eytdiler ey gül-ruh-ı Kerrâr
Hilâfet mât-cerâsında Yezîd’e eyle gel ikrâr
Sözümüz diñler iseñ hep seniñdir ravza vu enhâr
Ki yoḥsa tîḡ u ‘aşt ile saña çok eyleriz âzâr
Hîşâr-ı zulmümüzden saña hîç rāh-ı rehâ olmaz
لعنة الله و الملكة و الناس عليهم اجمعين*

XV

Didi ol mu‘ciz-enbâz-ı Hâbîb-i Hâzret-i Bârî
Bu veche yâ ‘adüva’llâh hâşâ k’idem ikrârı
Şusuzluḡdan çekem ḡann itmeyiñ zinhâr âzârı
Ve hem itdi zemîn-i ḡaymeden bâ-ḡudret-i Bârî
Revân bir nehr kim ḡâlet-peḡîr-i inḡıẓâ olmaz

صلوات الله و سلامه عليك يا سيد الشهدا يا حسين**

XVI

İrişdi ḡidmete ol demde kerrübîn ile hem-râz
Feriştehler u cinnîler idüp ol merkeze pervâz
Didiler emr kıl fermân seniñdir bugün ey şeh-bâz
İdelim Kerbelâ’yı menzil-i Ḳârûn ile dem-sâz
Bu ecnâda müşâbih bir gürûh-ı bî-vefâ olmaz

** -OE1, -KE2.

OE2. رضوان الله و صلاة الله و سلامه عليك نخبة اهل البيت انه حميد مجيد و رحمت الله و بركاته عليكم اهل البيت انه حميد مجيد :
XIV ravza vu: ravza-i KE1 // tîḡ u: tîḡ-i KE1 // saña hîç: hîç saña KE1.

* -KE1, -KE2.

** -KE2.

XVII

Didi ben bu fezâ-yı Kerbelâ'da eylerem seyrân
Düşüp 'atş âteşine çün Halîl-i Hâzret-i Raḥmân
Egerçi vaż' ınız maḳbûldür 'indimde ey yârân
Velî bu derd içün bir kimseden itmem taleb dermân
Fedâiler yolında Hâḳḳ'a daḡi ilticâ olmaz

XVIII

Olup meşhûd hem şâh-ı Resûl u Ḥaydar u Zehrâ
İmâm-ı Kerbelâ'ya şundılar bir cām-ı pür-şahbâ
Didiler cânımız şoldurmasun gül-rûyuñ istiskâ
Buyur enhâr-ı bâğ-ı lâ-mekâna ey gül-i ra' nâ
Leb-i la' liñe lâyıḳ cûy-bâr-ı Kerbelâ olmaz

صلوات الله و سلامه عليهم اجمعين*

XIX

Didi ol cân-ı 'âlem ey selâṭin-i kerem-kârân
Yaḳar cân u dilim ḡaylî zamândır âteş-i hicrân
Fırâḳ-ı yâr ile âlâm-ı düşmen dildedir mihmân
Bugün 'atş-ı cigerle eylerem anlar içün biryân
Tutuñ ma' zûr kim ferḡunde bir demdir fedâ olmaz

XX

Bu rûz ol rûzdur kim eylerem taẓyîf mihmânı
Bu rûz ol rûzdur kim yâre ḳurbân eylerem cânı
'Uyûn-ı 'âleme izhâr idüp taḳdîr-i Sübhân'ı
Varam maḡrem-serâya terk idüp a' yân u imkânı
Baña kevn ü mekân şimden-girü mesken-serâ olmaz

صلوات الله و سلامه عليك يا سيد الشهداء يا حسين*

XXI

Egerçi Kerbelâ vaşfinda ḡûn-efşân olur ḡâme
Fezâ-yı nüh-felek dîl-teng olur elvâḡ u a' lâma
'Urûc itmek içün ol rûḡ-ı 'âlem dâr-ı in' âma
Şu vech ile irişdi kim ḳazâ ḡûkmi ser-encâma
Zebân-ı kilḳ-i âdâb anı tafşîle rızâ olmaz

* -KE2.

XX eylerem taẓyîf: idem taẓyîf KE2 // eylerem cânı: idem cânı KE2.

* -KE2.

XXI âdâb: edeb ALM.

XXII

İrişdi emr-i **esrâ** çünkü şâh-ı Kerbelâ üzre
Dem-i mi' râc geldi ya' n/âl-i enbiyâ üzre
Olup zâhib reh-i i' câz-ı rûh-ı Kibriyâ üzre
Nümâyân itdi bir i' câz kim dâr-ı fenâ üzre
O rütbe kudrete mazhar gürûh-ı evliyâ olmaz

XXIII

Olup mânend-i 'Îsâ kuvve-i nezzâreden pinhân
Görindi halka bir şûret mişâli zâtı nûr-efşân
Nihâlınden cüdâ olmuş gibi bir gonce-i handân
Ser-â-ser dâğ dâğ-ı hûn-ı la' lîn içre ser gâltân
Vücûd-ı nâzenîni dâğlardan ıstıfâ olmaz

صلوات الله و سلامه عليك و على آلك و اولادك و اهل بيتك يا سيد الشهداء يا حسين و لعنة الله على قاتلك و على اعوان قاتلك
اجمعين*

XXIV

İrişdi bir nidâ-yı cân-güzâr ol dem cihân içre
Düşüp ol bângden bir velvele kevn ü mekân içre
Meger şâh-ı nübüvvet ravza-i bâğ-ı cinân içre
Olurdu bülbül-âsâ nağme-perdâz-ı âşiyân içre
Dir idi kim baña bundan eşedd-i cevri ü cefâ olmaz

XXV

Bugün hayfâ te'essüf hâtırımda ser-bedîd oldı
Ki cân-pârem Hüseyn'im tîğ u 'atş ile şehîd oldı
Bugün mü 'minlere mâtem nifâk ehline 'îd oldı
Bu yüzden ol gürûh-ı bî-vefâ benden ba'îd oldı
Sitem-kârân-ı ehl-i beyt baña akrabâ olmaz

سيد الكونين و الثقلين و امام القبلتين وجد السبطين شاهنشاه ملك لولاك و سلطان سرير و ما ارسلناك فخر الانبيا حبيب خدا احمد و
محمود محمد مصطفى المنادى فى مدفنه بالنداء فى اسفا على حسين سبطى شهيداً قد اشهده الاعلى عليه و على آله افضل الصلوة و
اكمل التحايا*

XXII rûh-ı: zât-ı KE2.

XXIII mişâli zâtı: mişâl-i zât-ı KE, S1; mişâl-i zâtı OE2, ALM.

* -KE2

KE1. صلوات الله عليك و على آلك و اولادك و اهل بيتك يا سيد الشهداء يا حسين:

XXIV bângden: hinde KE2 // cefâ: ezâ OE2.

XXV hayfâ: cevri-ı KE2 / hâtırımda: hâtırımdan KE1 // baña akrabâ: baña hiç akrabâ KE1, OE2, S1, KE2, ALM.

* -KE2.

XXVII mi' cer-i: mu' ciz-i KE2.

XXVI

O bāng-i mātem-engīz ile tōldı künbed-i ekvān
Tuyup ğayb ‘āleminden oldılar arz u semā lerzān
Gözinden çıkdı ‘arşın mihver-i eflāk-i āb-efşān
Elinden gitdi ferşin kurre-i gencine-i sāmān
Didiler kim yıkılsa bu fenā dārı fenā olmaz

XXVII

Sirişk-i dīde-i fūrkatle oldı māh der-hāle
Bürindi hacletinden vech-i neyyir mi‘ cer-i āle
Mişāl-i eşk-i çeşm-i hasret oldı çarh-ı cevvēle
Girüp şāh-ı şehīdān mātemiyle şeb siyeh şāla
Didi mātem şebinde sīnede rengin kabā olmaz

XXVIII

Hevā-yı āh-ı dilden geldi cūşış baħr-i ‘ummāna
Felek keştisini ğarķ itmek içün eşk-i tūfāna
Temevvüc itdi pūr-cūş oldı çıkdı tāk-ı ekvāna
‘Uyūn-ı lücceyi ref‘ eyleyüp tā ‘arş-ı Raħmān’a
Didi āl-i Resūl’e bunca āzār ey Hūdā olmaz

XXIX

Toğup evc-i şehādet maṭla‘ından çün meh-i tābān
Olup mānend-i neyyir nūr-ı aħmer içre ser-gerdān
Ziyā-pāş oldı deşt-i Kerbelā’ya eyledi seyrān
Şehīden oldı çün ol kıble-i dīn vāşıl-ı Sübhān
Gürūh-ı ‘āşıkāna bundan özge pīşvā olmaz

صلوات الله و سلامه عليه و على آبائه و اجداده و امهاته و آله و اصحابه و لعنة الله على قاتله و اعوان قاتله اجمعين *

XXX

Olup bir kaçre dem cünbān sūy-ı evc-i ‘ulyāya
Düşüp mānend-i şebnem ğonce-i firdevs-i a‘lāya
İrüp seyrānı āħir dāmen-i ‘arş-ı mu‘allāya
Varınca dergeh-i maħrem-serāy-ı hāş-ı Mevlā’ya
Didi ķurbān-ı ‘aşķa senden özge mültecā olmaz

صلوات الله و سلامه عليك يا سيد الشهداء يا حسين **

XXVIII temevvüc itdi: temevvüc eyledi OE1 // ey Hūdā: Hūdā KE2.

* -KE2.

KE1. صلوات الله و سلامه عليه و على آبائه و اجداده و امهاته و آله و اصحابه:

XXX ‘ulyāya: a‘lāya KE1, KE2 // irüp: idüp OE2, S1, ALM / āħir: rūhen OE2, S1, ALM.

** -KE2.

XXXI

Didi Hâk merhabâ ey gül-ruh-ı cân-pâre-i cânân
Saña meftûhdur maḥrem-serây-ı Hâzret-i Raḥmân
Serîr-i ‘arşımı çün eylemişdim pâyıña pûyân
İdüp zâtımda fânî zâtıñı ey nûr-ı nûr-efşân
Serây-ı lî-ma‘a‘llâha buyur emriñe lâ olmaz

جل جلاله و عم نواله و لا اله غيره*

XXXII

Didi kim yâ İlâhî yaqdı ḥasret şabr u sāmānım
Ḳabâ-yı lâle-veş çâk eyledim çekdim girîbânım
Zülâl-i tîğ-i ‘aşkıñla şuwardum la‘l-i ‘atşânım
Gül-istân eyledim hûn-ı dilimle çevre dāmānım
Bu gül-şende benim gibi gül-i şad-berg edâ olmaz

XXXIII

Didi Hâk gül idiñ ol dem ki ser-sebz-i sinân olduñ
O dem bülbül idiñ ki beste-i âh u fiğân olduñ
Ġarîb olma ḳarîb-i âşiyân-ı lâ-mekân olduñ
Görinmişdim seniñle şimdi sen bende nihân olduñ
Bu maḥrem-gâh-ı ‘âlîdir ki bunda mâ-sivâ olmaz

XXXIV

Didi geçdim Hudâyâ bu şehâdet mâ-cerâsından
Ḥaber-dâram ezelden ol ḥicâbıñ mâ-verâsından
Velî geçmem seniñle itdigim ‘ahd iktizâsından
Geçüp cân u cihândan geçmezem ḳanım behâsından
Eger ki diyetim virmez iseñ saña revâ olmaz

XXXV

Didi Hâk ey şehîd-i cân-fedâ v’ey ‘abd-i ferdiyyet
Ne ise eyle vâzîḥ muḳtezâ-yı ‘ahd u ünsiyyet
Bu veche görünür kim ḳaşd-ı aḳşâ-yı ulûhiyyet
Vişâl-i bî-mişâl-i zâtım olsun ḳanıña diyet
Egerçi gevher-i gül-reng-i ḳanıña behâ olmaz

XXXI lî-ma‘a‘llâha: lî-ma‘a‘llâhı OE2, S1, ALM.

* -KE2.

XXXIII idiñ ki: idiñ kim S1, ALM / beste-i âh u fiğân: dem-beste-i fiğân KE2 // mâ-sivâ: sivâ KE1.

XXXV cân-fedâ v’ey: cân-fedâ-yı OE2, S1, KE2, ALM/ ‘abd-i: ‘ayn-ı KE1, KE2; ‘id-i ALM.

XXXVI

Didi ey Rabb-i ‘âlem şöyledir icâb-ı peymânım
K’olup cânım saña kurbân olasın cânıma cânım
Bugün ki Kerbelâ deşinde ben hûn içre gâltânım
Ola hem-pâlarım vaşlıñda hep ‘uşşâk-ı nâlânım
Ki anlar mâtemim nârındadır nâra sezâ olmaz

XXXVII

Didi Hâk ey kadeh-bahşâ-yı bezm-i kevşer-i ‘irfân
Olunca meclis-i maşşerde ‘âlem zâr u ser-gerdân
Kebâb itmek diler laht-i cigerden âteş-i nîrân
Bütün ‘uşşâk-ı nâlânı saña bahş eylerem ol ân
Seniñdir anlar ey maşbûb nâra mübtelâ olmaz

XXXVIII

Didi kim ey dü-‘âlem Kirdgâr-ı merhamet-kârı
Dem-i rûz-ı cezâda isterem cümle siyeh-kârı
Ki yoğsa başım alup destime çün eylerem zârı
Sirişk-i hûn ile ğarķ eyleyüp âb eylerem nârı
Celâliñ hazretinden kimse me’hûz-ı cezâ olmaz

XXXIX

Didi Hâk ey fedâyî sen ki virdiñ yoluma cânı
Saña virdim kilid-i dûzağ u miftâh-ı rıdvânı
Eger çeşmiñ dökerse maşşere eşk-i gül-efşânı
Hâzer kim âteş-i rahmım yaķar cennât u nîrânı
Bekâ mülkinde bir cây-ı penâh ey meh-likâ olmaz

XL

Bu resme eyleyüp peymân çün ol seyyid-i ‘âlem
Serây-ı lî-ma‘a’llâh içre oldı yâr ile hem-dem
Egerçi cân u cânân oldılar bu vech ile hurrem
Cihânı tutdı ammâ jeng-bâr-ı şarşar-ı mâtem
Dem-i hevl-i kıyâmet şubhına bād-ı şabâ olmaz

XXXVIII Kirdgâr-ı: Kirdgâr u OE1, OE2, S1 // çün: çok S1 // sirişk-i: sirişk u KE2.

XXXIX ey fedâyî sen: fedâyîsin ALM.

XL I

Muḥibb-i âl u evlād-ı Muḥammed oldılar ğam-nāk
Fiğân u mâtem ile itdiler ḥayli zamân dil-çāk
Yezîdân-ı la‘îni tu‘me-i tîğ itdiler bî-bāk
Suyûf u tîğlerle itseler tâ rûz-ı ḥaşr ihlāk
Yine bir mûy-ı pâki ḥürmeti Ḥaqq’ı edâ olmaz

صلوات الله و سلامه عليه و على آله و اولاده و اهل بيته و لعنة الله على قاتلهم اجمعين*

XL II

Eyâ şâh-ı şehîd-i Kerbelâ v’ey dü-cihân-fermâ
O şehsin ki müsellemdir saña dünyâ vu hem ‘uqbâ
Zülâl-i şefkatîñ gül bâğçesidir cennetü’l-me’vâ
Na‘îm-i luṭfuñuñ tennûrı oldı dūzaḥ u ğayyâ
Zemîn ü âsumân içre saña kimler gedâ olmaz

XL III

O şehsin ki bürindiñ ḥil‘at-i faḥr-ı cihân içre
Sen ol nûr-ı mücessemsin görindiñ dehre ḡan içre
O bülbülsün ki gül-bângiñ toludur âsumân içre
O gül-bünsün yetişdiñ şaḡn-ı bâğ-ı lâ-mekân içre
Seniñ ḥârîñ daḡi feyz-i gülüñden bî-nevâ olmaz

XL IV

O deryâsın ki ḡatreñdir biḡâr-ı vâcib u imkân
O neyyirsın ki zerreñ kevkeb-i mâhiyyet-i a‘yân
O âdemsın vücûduñ zıllıdır ser-tâ-ser-i ekvân
Cihân-ı câmi‘-i ekbersin oldı cân saña cânân
Saña yâr olmayanlar maḡrem-i râz-ı ‘abâ olmaz

XL V

Olunca âferîniş rû-nümâ nûr-ı cemâliñden
Kesildi ḡame-i dest-i ḡazâ ḡadd-i nihâliñden
Midâd-ı levḡ-i taḡdîr oldı ḡünkü ḡûn-ı âliñden

XL I bî-bāk: bî-pāk OE2 // pâki ḡürmeti: pāk-i ḡürmet-i OE1, KE1.

* -KE2.

XL II v’ey: vu ALM // hem ‘uqbâ: mâ-fihâ KE2 // gedâ: fedâ ALM.

XL III dehre: bize KE2 // ḡil‘at-i: ṭal‘at-i KE1.

XL IV ḡatreñdir biḡâr-ı vâcib u imkân: mevciñ maḡzarıdır ‘âlem-i imkân OE2, S1, ALM / vâcib u: vâcib-i KE2
// cihân-ı câmi‘-i: cihâna cân-ı KE2.

XL V dest-i: deşt-i OE1, KE1.

XL VI nûr-ı: rûḡ-ı KE1, OE2, S1.

O şüretle görindiñ ‘âleme levh-i mişâliñden
Bedâyi‘ de nazîriñ ey Hüseyn-i Müctebâ olmaz

XLVI

Maķâm-ı **ķābe ķavseyne** işâretidir beruvânıñ
Delîl-i nokṭa-i vaḥdetdir ol ķāh-ı zenaḥḍânıñ
Gül-istân-ı velâyet servidir ķadd-i ḥırāmânıñ
Fezâ-yı Kerbelâ’ya düşdi âḥir sāyesi anıñ
Egerçi nūr-ı aķdes sāye-endāz-ı fezâ olmaz

XLVII

Şalât-ı bî-ḥad olsun zâtıña ey Cebra’îl-ḥuddām
Saña tâc-ı velâyetdir ser-i mes‘ūd-ı pür-efhām
Şehâdetle giyüp **esrâ** deminde ḥil‘at-i gül-fām
Şefâ‘atle ‘uşât u ‘âşıkāna eylediñ ikrām
Şuhūd-ı müdde‘âdır bu buña çün u çerâ olmaz

XLVIII

Bize maḥşûşdur ey rûḥ-ı ‘âlem minnet-i zâtıñ
Ber-â-ber cedd-i pâkiñle görüp mâhiyyet-i zâtıñ
Şalât-ı bî-‘adedle eyleriz hem midḥat-i zâtıñ
‘Adüvlar bilmeyüp çün kılmadılar ḥürmet-i zâtıñ
Bizimçün anlara la‘net-resân olmaķ ḥaṭâ olmaz

XLIX

Saña ḥürmet iderlerdi ‘adüvlar ḥoş-nihād olsa
Bilürlerdi Yezîdî’ler seni Ḥaķķ’a ‘ibād olsa
O deñlü la‘net olsun ol gürûḥ üzre ki yād olsa
Kifâyet itmesün terkîmine deryâ midād olsa
Tevellâ vu teberrâ ehliyiz bizde riyâ olmaz

L

Olanlar neş’e-i zevķ-i mey-i ‘aşkıñla dem-beste
Ġumûm-ı mâtemiñle Ġayrı Ġamdan oldı vâreste
Olup ser-mest-i şahbâ-yı vişâliñ **Şems**-i dil-ḥaste
Bi-ḥamdi’llâḥ olupdur âsitânıñda kemer-beste
İki ‘âlemde ey kân-ı kerem senden cüdâ olmaz

LI

Tecellâ-yı cemâliñle dilim her-bâr kıl pür-nûr
Dil-i mâtem-keş ü maḥzûnum eyle luṭf ile mesrûr
Ḥaṭâ itdimse sehven dâmen-i ‘afvîñla kıl mestûr
Saña lâyıḳ degil merşiyem ey şâhım buyur ma‘zûr
Şenâ-yı zâtıña levḥ u ḳalemde ictirâ olmaz

صلوات الله و سلامه على سيدنا محمد النبي الحميد و على آله و اصحابه و عشاقه السعيد الشهيد و رحمت الله و بركاته عليكم اهل
البيت انه حميد مجيد

اللهم بحق حسين واخيه و جده و بنيه و امه و ابيه نجى من الغم و من كل هم انا فيه*

306

mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün

I

Meyl itmeyiz el virse bize devlet-i devrân
Bâd ile hevâ çeşmimize mülk-i Süleymân
Ümmîd-i ‘aṭâ eylemeyiz ḥâk u hevâdan
Çâker ile hem-ser yanımızda ulu sultân
Mizân-ı ḥaḳîḳatde bize geldi ber-â-ber
Yek rişte-i zünnâr ile şûfî-i girân-cân
Dergehde olup n’eyleyelim ney gibi nâlân
Yâ şem‘ gibi kûşe-i mescidde nümâyân
Geçdik o şırâtı ki ne cürüm ne meşûbât
Ne dehşet-i dûzaḥ bize ne minnet-i rıdvan

Biz mest-i mey-i mey-kede-i kişver-i cânız
Hüşyâr-ı dil-âzâde-i ḳayd-ı dü-cihânız

II

Geçdik yem-i lâhûtı diyâr-ı ceberûtı
Cân bülbüle oldı gül-i bâğ-ı melekûtı
Gördük felegiñ şevr-i cihân-bâr-ı nihânın
Meh zevraḳı-mânend geçüp ḳulzüm-i ḥûtı
Bir nesr-i nihânız ki görindik nice ‘âlem
Tenzih-i riyâzetde bulup cây-ı şübûtı

LI mâtem-keş u: mâtem-keş-i OE1, KE1 / luṭf ile: luṭfuñla KE1 // levḥ u: levḥ-i KE1 / Şenâ-yı zâtıña levḥ u ḳalemde ictirâ olmaz: Saña ‘arz-ı maḥabbet itmeyen ehl-i velâ olmaz KE2.

* -KE2.

(306) OE1: 85b, KE1: s.242.

II geçdik: geçdi KE1.

III serv u: serv-i OE1 // ṭaḳıldı: ṭaḳındı KE1.

Ṭūṭī-i nihān-ḥāne-i esrār ile kıldık
Ezhār-ı tekellümle tolu bâğ-ı nu‘ ūtı
Bildik ki bu gül-şende anı fehm idecek yok
Urduḡ leb u cān üstine gül-müḥr-i sükûtı

Biz mest-i mey-i mey-kede-i kişver-i cānız
Hüşyār-ı dil-āzāde-i kayd-ı dü-cihānız

III

Ol meyle gül-istāna çıkup ḡonce-dehenler
Ḥasretle iki bükdi belin serv u semenler
Aşılmağa engūr çehār-tāk-ı felekde
Endāmına eyledi bir nice resenler
Gör nergisi kim cezbe ile oldu nigh mest
Sevdāya düşüp zülfine takıldı dikenler
Bir kaçre düşeydi yere ger sāğar-ı gülden
Cān bulur idi yerde yatan lāle-kefenler
Ey **Şems** ben ol mestiyem o lāle-ruḥuñ kim
Söyler bu sözi şaḥn-ı mezārımda çemenler

Biz mest-i mey-i mey-kede-i kişver-i cānız
Hüşyār-ı dil-āzāde-i kayd-ı dü-cihānız

307

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Vaşf-ı ḥüsn-i yāri dil ser-levḥa-i dīvān yaz
‘Ārızın gül müşğ-i zülfin sünbül ü reyḥān yaz
- 2 Defter-i dīvānıña ey ḥāme-i ebrū-yı dost
Zülfüne dil-bend olan ‘uşşākı ser-gerdān yaz
- 3 Maḥşer-i sevdāda ben tek kendi vaşfıñ ey qalem
Rū-siyāh u sīne-çāk u dīdesi giryān yaz
- 4 Öldirir ḡamzeñ beni encām ḥūn-ı āl ile
Sīneme hāzā şehīd-i ḥaṇçer-i bürrān yaz

(307) OE1: 86a, 121a.

1 Vaşf-ı ḥüsn-i yāri dil ser-levḥa-i dīvāna yaz: Ey perī dīvāne-ḡān-ı zülfiñi dīvāne yaz KE1.

4 beni: bir KE1.

- 5 Ni‘ met-i ‘ aşkıñ hesābında baña ey muhtesib
Günde iki cām meyle bir ciger biryān yaz
- 6 La‘ l-i yāriñ vaşfını ey **Şems** gül-berg üstine
Kilk-i zerle gül-şen-i dehre gül-i hāndān yaz

308

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Ey perī dīvāne-gān-ı zūlfüñi dīvāne yaz
Eyleyüp zencir esāmisin beni dāmāna yaz
- 2 Ol elimde vaşfına ol şem‘ -i ruhsārīñ kalem
Ey nihāl-i āh anı surh ile yana yana yaz
- 3 Ebruvān-ı yāri şeb-reng ile ey kil-k-i hilāl
Şafha-i şubh üstine ber-vech-i meh-rüyāne yaz
- 4 Nokta-i hālī gönül levhine ey kaṭrāt-ı eşk
‘ Anberīn lü’lü ’ u lāle gibi dāne dāne yaz
- 5 Dūd-ı āhım ol bütüñ şeb-büy-ı müşg-i zūlfini
Çin iklīminde var saḳf-ı nigār-istāna yaz
- 6 Zūlf içinde hūsnini taşdıḳ için şūret-gerā
Kāfir-istān eyle taşvīr içine büt-hāne yaz
- 7 **Şems** bu ebyāt-ı rengini midād-ı müşg ile
Ḥaṭṭ-ı reyḥānī-le tā ser-levḫa-i dīvāna yaz

309

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Künc-i ceyb-i hırka-i faḳr u melāmet bekleriz
Rūḫ-ı Ḳudsī-āşiyānız evc-i vaḫdet bekleriz

(308) OE1: 86a, KE2: s.41.

(309) OE1: 86b, KE1: s.94, OE2: 35a, S1: 33a, KE2: s.145, ALM: 78b.

1 āşiyānız: āşināyız OE1, KE1.

- 2 Rü'yet-i dîdâra 'aşk oldu çerâğ-ı çeşmimiz
Şanmayıñ kim neyyir-i şubh-ı kıyâmet bekleriz
- 3 Ne kıyâm-perdâz-ı mescid ne perestâr-ı şanem
Mest-i cām-ı hayretiz künc-i ferâgat bekleriz
- 4 Bilmeyiz ârâm-ı dil ancak bu bismil-gâhda
Olmağa qurbân-ı 'aşk-ı yâr nevbet bekleriz
- 5 Biz o şîrân-ı zafer-perdâz-ı 'aşkız kim bugün
Mişe-i küh-ı beyâbân-ı velâyet bekleriz
- 6 Bâz-ı eşheb-insilâhız kim semâ-yı vahdete
Tâ'ir-i 'Ankâ-şikâriz Kâf-ı kudret bekleriz
- 7 Sâha-i minhâc-ı hikmetde Üveysî-meşrebiz
Âsitân-ı kaşr-ı sultân-ı nübüvvet bekleriz
- 8 **Şems** biz hâk-i kudüm-ı ehl-i beyt-i Ahmed'iz
Şadr-ı bâlâ-tâk-ı eyvân-ı sa'âdet bekleriz

310

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 'İlm-i ledünde 'âlem-i taqdire kâdiriz
Terk eyledik tevekkülü tedbire kâdiriz
- 2 Âhû-nigehlere dilimiz çün yatağdır
Ceyrân-ı deşt-i vahşeti teşhire kâdiriz
- 3 Ey mest-i hûb-ı gamze bu cânımda gördiğñ
Rü'yâlarını söyle ki ta'bire kâdiriz

2 dîdâra: dîdâr KE2.

4 yâr: yâra KE1.

5 küh-ı: küh u ALM.

7 kaşr-ı: faqr-ı KE1.

(310) OE1: 86b, KE1: s.242.

3 cânımda: cânımdan KE1.

- 4 Rûḥ-ı cihân olup dem-i Raḥmân'a irmişiz
Her dilde yârîñ ismini tezkîre kıadiriz
- 5 Her kim uyara sîne de bizi çerâğ-veş
Zulmet-serây-ı cismîni tenvîre kıadiriz
- 6 Ey tîğ-i çeşm-i nâz-ı melâḥat ḥarâbsın
Kân dökmek ise gön lûñi ta' mîre kıadiriz
- 7 Ey çeşm-i mest-i ḥamr-ı şabâḥat ne ḥastesin
Cân virmek ise çâreñi teysîre kıadiriz
- 8 Gördük yüzinden âyet-i **Şems**'iñ ḥaḳîḳatın
Ḳur'ân-ı ḥüsni ḥâl ile tefsîre kıadiriz

311

mefû' lü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

- 1 Biz Ḳâf-ı ğayb-ı muṭlaḳa ' Anḳâ-nevâlarız
Bâlâ vu zîre ḥöd-revân-ı Ḳudâ' larız
- 2 Seyrâna irdi ' âlem-i bâlâyı çeşmimiz
Müjgânı bâl dîdesi per-i ḥümâlarız
- 3 Sâlûs-ı ḥuşk u rind-i ḥarâbât olmayız
Rindân-ı câm-ı ' aşḳ-ı Ḳudâ bî-riyâlarız
- 4 Biz anlarız ki ' aşḳ u belâ mübtelâ bize
Şanmañ bizi ki ' aşḳ odına mübtelâlarız
- 5 İtdik tefe ' ü l uğrumuza çıkdı ḥaṭṭ-ı ruḥ
Baḥt-ı siyâḥ isek de velî rüşenâlarız
- 6 Ey sîmyâ-yı Bû ' Ali Sînâ'yı fehm iden
Biz sîmyâ-yı cân u cihân-âşînâlarız

(311) OE1: 86b, KE1: s.243, OE2: 36b, S1: 34a, KE2: s.103, ALM: 79a.

- 1 muṭlaḳa: muṭlaḳ-ı KE1, KE2 // revân-ı Ḳudâlarız: revân-ı nâ-ḥudâlarız(?) OE1; revân u fedâlarız KE1.
- 2 bâlâyı: bâlâ-yı KE1, KE2, ALM; bâlâyâ OE2 // müjgânı bâl dîdesi per-i: müjgân bâl dîde ser-â-ser OE1; müjgân bâl dîdesi per-i KE1, S1; müjgân bâl u dîdesi per OE2.
- 3 riyâlarız: zebânız KE1 / Ḳudâ bî-riyâlarız: Ḳudâyî riyâlarız OE1.

- 7 Tāk-ı berū-yı yāre çekildi bu gönümüz
Ümmü'l-kitāb-ı hüsne uyan pīşvālarız
- 8 Ölsek cefā-yı nāvek-i müjgān ile ne ğam
Dostuñ kılına baş viren pür-vefālarız
- 9 Cān virmek ise uğruña ey yār-i şān eger
Şemşīr-i ğamzeñ uğrısına biz fedālarız
- 10 Eşk-i niyāzı hūn ile iksīr eyledik
Aqmār-ı cismi **Şems** iden kīmyālarız

312

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

- 1 Hevā-yı hüsnuñ ile tā cināna dek gideriz
Hezār-ı faşl-ı gülüz gül-sitāna dek gideriz
- 2 Tārīk-i ' aşkda oldu Cenāb-ı Veys'e refīk
Harīm-i dergeh-i fahr-ı cihāna dek gideriz
- 3 Niṭāk-bend-i tevellā idüp miyānımızı
Der-i düvāzde-i hānedāna dek gideriz
- 4 Sirīşk-i ma' zeret-efşān-ı dīde-i dil olup
Hicāb-ı cürm ile dārü'l-emāna dek gideriz
- 5 Koyup zamān u mekānı soyup kabā-yı teni
Fedā-yı cān iderek lā-mekāna dek gideriz
- 6 Mişāl-i **Şems** olup sīne dāğ dāğ-ı firāk
Hużūr-ı Hālīk-ı kevn ü mekāna dek gideriz

5 velī: delī ALM.

9 uğrına biz fedālarız: uğrına biz cān-fedālarız KE1.

(312) OE1: 87a, KE1: s.94, OE2: 79b, KE2: s.157, ALM: 82a.

1 faşl-ı gülüz: vaşl-ı gülzār KE1.

2 fahr-ı cihāna: dārü'l-emāna OE2.

3 miyānımızı: miyānemizi KE1, KE2 // der-i düvāz-de-i: der-i dervāze-i KE1; der u dervāze-i OE2.

- 1 Dil-berin çille-i ebrū-yı kemānın çekeriz
Tir-i müjgānlarının dāğ-ı nihānın çekeriz
- 2 Rind-i sāgar-keş-i hum-ḥāne-i ' aşk-ı ezeliz
Nice yıldır ki mey-i lāle-feşānın çekeriz
- 3 Fetḥ olur Ḥayber-i ma' nā-yı süḥan tā bize kim
Ḥāmeniñ bāriḳ-i tīg-i dü-zebānın çekeriz
- 4 Gerd-i pāy eyleyeli ' arşa-i devrānda bizi
Felegiñ serzeniş-i bār-ı girānın çekeriz
- 5 **Şems** bu ḥacle-i ebkār-ı ḥayāl-i süḥanıñ
Şedd-i pāzū-yı dile mūy-ı miyānın çekeriz

- 1 Yār olmaz bezm-gāh-ı ' aşkda ağyārsız
Gül-sitān-ı dehrde bir gül mi vardır ḥārsız
- 2 Yidigi ḡam içdigi ḥūn-āb olurmuş ' aşıkıñ
Ḥāne-i hecr u firāk içre ḳalınca yārsız
- 3 Sen gidelden ḥānmān-ı zindegī ey māh-rū
Külbe-i aḥzān oldu şem' -i āteş-bārsız
- 4 Neş'eden olmaz tehī dest-i dil-i rindān-ı ' aşk
Bir zamān olmaz ki olsun sāgar-ı ser-şārsız

(313) OE1: 87b, KE1: s.241, KE2: s.48.

3 -KE1

bāriḳ-i: bāriḳa KE2.

(314) OE1: 87b, KE1: s.240, KE2: s.34.

3 ḥānmān-ı: ḥānmān-süz-ı KE1.

- 5 Zār u bīmār olmışam ey **Şems** hecr-i yār ile
Âh kim bir dem zamānım geçmez âh u zārsız

315

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Kıbāb-ı āsumān başıma şāhım tārdir sensiz
Külāh-ı ser-giriftim kūh-ı âteş-bārdır sensiz
- 2 Seniñle görünür hep var olanlar çeşmime ey mäh
Görinmez çeşmime âlemde şol kim vardır sensiz
- 3 O genc-i gevher-i dāğ-ı cünün-ı hasretim ben kim
Ham-ı zülfüñ hayāli hātırında mārdir sensiz
- 4 Hum-ı dārū-yı derd-i hecr-i Eflātūn iken tab'ım
Felātūn-ı 'uqūl-ı 'āşirim bīmārdır sensiz
- 5 Niçün ey bī-vefā feryādıma bir dād itmezsin
Tenim kim kerde-i âteş-res-i āzārdır sensiz
- 6 Fürüg-ı şem'-i ruhsārıñ ki **Şems**-i 'âlem-ārādır
Fiğān kim bezm-i rüşen-gāh-ı 'âlem tārdir sensiz

316

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Dem-i serd-i derūnum āh-ı âteş-bārdır sensiz
Tanın-i nuṭḡ-ı dil-sūzum fiğān u zārdır sensiz
- 2 Ruḡ-ı zerdim gözüm xanı ile gül-zāra dönmişdir
Nigāhımda şaf-ı müjgān-ı çeşmim hārdır sensiz
- 3 Dil-i zulmet-serāyım pertev-i nūr-ı tecelliden
Riyāz-ı cennet olsa şu'le-gāh-ı nārdır sensiz

(315) OE1: 87b, KE1: s.240, KE2: s.28.

3 zülfüñ: zülf-i KE1, KE2 / ben kim: şeb kim KE1, KE2.

(316) OE1: 88a, KE1: s.240.

- 4 Uyan ey nergis-i ser-mest-i şahbā-yı firāk-ālūd
Çerāğ-ı çeşm-i ḥasret her gice bīdārdır sensiz
- 5 Girībān-ı kabā-yı şabr u sāmānım gibi ey dost
Dilim şad-pāre-i ser-pençe-i āzārdır sensiz
- 6 Benem ol **Şems**-i ser-gerdān kim nār-ı firāķıñla
Gözümde kanlı yaşımdil de dāğım vardır sensiz

317

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Āḥir oldı 'ömrümüz raḥm itmedi cānānımız
Āḥ kim geçdi ġam-ı hicrānla devrānımız
- 2 Ehl-i 'aşk olduḡ diyu kil-k-i kazā çekmiş bizim
Āteşin 'arız-ı yāre ḥaṭṭ-ı 'unvānımız
- 3 Āḥ u 'aşk u yār u meyden geçmeyiz k'üstād-ı 'aşk
Çār-erkān üzre bünyād eylemiş bünyādımız
- 4 Koymaz elden ḥār-veş ser-pençe-i ālūdeñi
Rište-i ḥurşid olsa kāle-i dāmānımız
- 5 Lāleler açdı cigerde dāğ dāğ-ı hecr **Şems**
Lāl olup açılmadı la' l-i gül-i ḥandānımız

318

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 'Arz-ı dīdār eyledikçe ol meh-i tābānımız
Sīnede 'aşk ile artar āteş-i sūzānımız
- 2 Mihr-i ḥüsninden dil-i bī-tāb ider nūr iktibās
Çend rūze māh-ı nevdır var ise noķşānımız

(317) OE1: 88a.

(318) OE1: 88b, S1: 32b, ALM: 84a.

4 dūr-bārı: deryā-yı S1.

- 3 Sâkinân-ı kûşe-i vuşlat-serây-ı vaḥdetiz
Maḥv-ı ezdâda tecellî-gâhdır dîvânımız
- 4 La‘l-i dūr-bârı ḥayâliyle bir âfet-meşrebiñ
Dökmede gül-gün eşki dîde-i giryânımız
- 5 Derd-i ‘aşka itmeyiz cânândan dermân taleb
Yek nazardır yoḥsa tedbîr idecek dermânımız
- 6 İstemez ma‘mûre ayrılmaz ḥarâb-âbâddan
Kenz-i Ḥaḳḳ’ıñ maḥzenidir çün dil-i vîrânımız
- 7 Pek sever âh u enîn-i ‘âşıḳ-ı ḥasret-keşi
Şanma kim vaşlın dirîḡ eyler bizim cânânımız
- 8 Her kim iḳbâlitse her şeb **Şems** mânend-i hilâl
‘Âḳibet bedr eyler anı mihr-i nûr-efşânımız
- 9 Ḥikmet-i tedrice taṭbîḳ ile himmetdir murâd
Yoḥsa kim maṭlûbumuzdur cezbe-i iḥvânımız

319

mef‘ûlû mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ûlün

- 1 Sûzân-ı maḥabbetle ki pür-şu‘le-i dâḡız
Reşk-âver-i gül-bâḡ-ı ciger-sûz-ı çerâḡız
- 2 Terkîbimiz olmuş bir avuç ḥâkden ammâ
Gencîne-i esrâr-ı İlâhî’ye yataḡız
- 3 Her gâh oluruz meş‘al-i âḡ ile nümâyân
Kim kâfile-i Ka‘be-i maḳşûda sürâḡız
- 4 Kıldı niceler mest-i müdâm kim elimizden
Ḥum-ḥâne-i taḥḳîḳde bir köhne ayaḡız

8 ALM’de 9. beyit.

9 ALM’de 8. beyit.

(319) OE1: 88b, KE1: s.103.

4 kıldı: kıldıḳ OE1 / müdâm kim: müdâm OE1.

- 5 Ey **Şems** oluruz Hakk-ı dāna ile hem-dem
Biz mu' tekif-i zāviye-i genc-i ferāğız

320

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Mülk-i 'ışk abdālınız dīvānelikdir şānımız
Kim selāṭin-i melāmiyye bizim 'unvānımız
- 2 Bezm-gāh-ı zevk-i şahbā-yı ezel rindānınız
Tā ebed ayılma bilmezler bizim mestānımız
- 3 Gerçi şeydā-yı ser-i zencir-i zülfüz ser-te-ser
Lîk pinhāndır nazardan ḥazret-i cānānımız
- 4 Ğamze-i cānāna kurbānız bu bismil-gāhda
Şahn-ı gül-şen gibi hūn-āğuştedir meydānımız
- 5 **Şems** biz bālā-nişinān-ı serāy-ı vaḥdetiz
Perde-i ğayb içredir cem' iyyet-i devrānımız

321

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Rind-i şahbā-yı ğamız hūn-ḥ'ārlıktır pîşemiz
Kim ḥabāb-ı ser-nigūn-ı eşkdendir şîşemiz
- 2 Sīne-çāk-ı mihriyiz bir māhıñ olsa kimiyiz
Rište-i ḥurşidden peşmīne-i pür-rîşemiz
- 3 Kabza-i ef' ālimizle çin olur tūmār-ı dehr
Çok Felāṭün eyler imlā ḥāme-i endîşemiz
- 4 'Āleme telḥ-āb-ı zulmın cūy-ı şir eyler felek
Degse saḳf-ı bī-sütūn üzre hilāl-i tîşemiz

(320) OE1: 89a.

(321) OE1: 89a, KE2: s.20.

- 5 **Şems** biz ki şîr-i âteş-gâh-ı deşt-i fûrkatiz
Ejder-istân-ı bün-i zaqqûmdandır bîşemiz

322

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Naḥl-i âteş-gâh-ı 'aşka Ṭûr'dur ki sînemiz
Mazhar-ı nûr-ı tecellîdir dil-i bî-kînemiz
- 2 Şûret-i vâḥid nümâyândır yine her pâreden
Gerçi kim seng-i melâmetle şikest âyînemiz
- 3 Biz ki şîrân-ı kuh-istân-ı diyâr-ı miḥnetiz
Dûd-ı âh-ı sînedendir mîşe-i dîrînemiz
- 4 Biz gedâ-yı âsitân-ı ehl-i beyt-i Aḥmed'iz
Leyle-i ḳadr-i münevverdir şeb-i âzînemiz
- 5 Zerre-vâr-ı **Şems**-i 'âlem-tâbız ammâ ma' nîde
Atlas-ı çarḫa ber-â-ber hırḳa-i peşmînemiz

323

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Âteş-i 'aşk-ı Ḥudâ'dan kim nişândır âhımız
Dâğ-baḥşâ-yı fezâ-yı âsumândır âhımız
- 2 Külbe-i fûrkatde bir şem'-i güdâzânız yine
Şeb-çerâğ-ı nûr-ı 'ayn-ı ḳudsiyândır âhımız
- 3 Şâḥib-i aḥvâl-i vecd-i ḥanḳâh-ı vaḥdetiz
Kim ṭanîn-endâz-ı ṭâḳ-ı gerzmândır âhımız

(322) OE1: 89a, KE1: s.239, KE2: s.3.

(323) OE1: 89b, KE1: s.239, KE2: s.49.

4 ḳudsî-âşiyân-ı: ḳudsî-âşiyâna KE2.

5 nağam-perdâz-ı: nefḫa-perdâz-ı KE2.

- 4 Kuvve-i ‘aşk ile nefh eyler dile rûh-ı Mesîh
Rûh-ı Kudsî-âşiyân-ı lâ-mekândır âhımız
- 5 Nây-ı dil-sûz-ı nağam-perdâz-ı bezm-i hayretiz
Hân mân-sûz-ı dil ü cân u cihândır âhımız
- 6 Nükte-sencî-i mezâyâ-yı fem-i dil-dâr ile
Bülbül-i gül-geşt-i bâğ-ı bî-nişândır âhımız
- 7 Tâ ider dūd-ı siyâhın perde mihr-i maḥşere
Ebr-i nîsân-ı hayât-ı câvidândır âhımız
- 8 **Şems** olduk mihr-i ḥüsn-i yâr ile âteş-ḥurûş
Sûziş-efzâ-yı derûn-ı ‘âşıkândır âhımız
- 9 Yek-dil olduk Ḥazret-i Ḥâlet’le mihr ü mâh-veş
Pertev-i sırr-ı hüviyyetden nişândır âhımız

324

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Hıṭâb-ı Hâk’dan artık hîç bir femde hıṭâb olmaz
Velî her söz hıṭâb-ı Hâk gibi **faşle’l-hıṭâb** olmaz
- 2 Edîb u Hâk-şinâs u pâk-dil ol bezm-i mürşidde
Ḥazer kim lâubâlî-ṭavr olanlar feyz-yâb olmaz
- 3 İderseñ bâb-ı âdâbı ḥuzûrında eger mesdûd
Serây-ı lî-ma‘a’llâha seniñçün feth-i bâb olmaz
- 4 Kitâb-ı dildedir mektûb hep âyât-ı ‘aşku’llâh
Elinde sâlikiñ Qur’ân’dan ğayrı kitâb olmaz
- 5 Ğinâ ehlinden ol sırr-ı zekâtı sâ’il ey dervîş
Faḳîru’llâh olan aşḥâb-ı tecrîde nişâb olmaz

(324) OE1: 90a, KE1: s.59, OE2: 37b, S1: 35a, KE2: s.73, ALM: 83b.

1 faşlu’l-hıṭâb: faşl-ı hıṭâb OE2, S1, ALM.

2 edîb u: edîb-i KE1 / Hâk-şinâs u: Hâk-şinâs ol OE2, S1, ALM.

- 6 El irmez gevher-i kenzîne-i sırr-ı İlâhî'ye
Belâ-yı 'aşk ile ma' mûre-i ten kim harâb olmaz
- 7 Ne bilsün lezzet-i cân-sûz-ı vecd u hâl-i Şiddîk'ı
Cihânda k'ol gönül 'aşk-ı Muḥammed'le kebâb olmaz
- 8 Bulur mı sâkî-i bezm-i elestîñ neş'e-i câmin
O sekrân-ı maḥabbet kim gözi yaşı şerâb olmaz
- 9 Vücûd-ı vaḥdet-i mutlakda yok vehm-i vücûd ey **Şems**
Ki deryâ-yı muḥîṭ-i bî-kerân üzre serâb olmaz

325

mef'ûlû mefâ'îlû mefâ'îlû fe'ûlûn

- 1 Bir sînde kim 'aşk-ı Hudâ'dan eşer olmaz
Zulmet-kede-i küfrdür ol nûr u fer olmaz
- 2 Vârestedir ekdâr-ı sivâdan dil-i Hak-bîn
Âyîne-i şâfide kederden eşer olmaz
- 3 Kim men' ide dil-düz-ı nigâhıñ dil ü cândan
Kim nâvek-i peykân-ı kazâya siper olmaz
- 4 Şol 'âleme irdi ki ser-i râh-güzârım
Ezmân-ı mürûr itmege şâm u şehir olmaz
- 5 Bir tã'ir-i kuds'am ki Hudâ evcine ey **Şems**
Pervâza baña gâ'ile-i bâl u per olmaz

7 'aşk-ı Muḥammedle: 'aşk u maḥabbetle KE1; 'aşk-ı maḥabbetle OE2, ALM.

9 vehm-i: vehmi OE2, S1, KE2, ALM.

(325) OE1: 90a, KE1: s.99, OE2: 36a, S1: 34a, ALM: 82a.

4 şol 'âleme: bir gül-şene KE1.

- 1 Haṭīre-i ruḥuṇa hāle-i siyāh iremez
Ruḥ-ı müniriṇe envār-ı mihr ü māh iremez
- 2 Bülend o mertebe ṭübā-ḥırām-ı kāmēt-i yār
Ki çin-i zülfine bād-ı nesim-i āh iremez
- 3 Cemāl-i şāhid-i cānı şuhūd rütbesine
Olursa çeşmiṇe Rūḥu'l-emīn nigāh iremez
- 4 Felekde dāmen-i maḳşūda mihr olursa daḥi
Enāmil-i yed-i beyzā-yı iştibāh iremez
- 5 Mürīd-i dergeh-i pīr-i melāmetiz ki bize
Sülūk u seyr ile pīrān-ı ḥānḳāh iremez
- 6 Firāk-ı yār ile **Şems** eyledikçe girye vü zār
Sirişk-i dīdelerin seyline miyāh iremez

- 1 'Aşk ile ki vāreste-i kayd-ı dü-cihānız
Tefrīd u tecerrüdle Mesīḥā-yı zamānız
- 2 Yek nazrada ser-tā-ser-i dehr eyleriz işrāk
Kim şüret-i Ādem'de gezen rūḥ-ı revānız
- 3 Taḳvā bize ser-tācıdır ammā ki görünmez
Zīr-i küleh u şūf-ı melāmetde nihānız

(326) OE1: 90b, KE1: s.239.

3 cānı: cemālini KE1.

4 beyzā-yı: beyzāya KE1.

5 sülūk u: sülūk-i KE1.

6 dīdelerin: dīdelerim OE1.

(327) OE1: 90b, KE1: s.102, OE2: 37b, S1: 35a, ALM: 82b.

2 dehr: dehri KE1 // gezen: gezer OE2, S1.

3 ser-tācıdır: ser-tācdır KE1 // küleh u: küleh-i KE1, ALM.

5 tevḥīde: tevḥīd-i ALM.

- 4 Gel kâl ile irâd-ı delîl eyleme zâhid
Biz vahdeti hâl ile bilen ehl-i ‘ıyânız
- 5 Tevhîde zebân eyleyeli her ser-i müy
Dem-beste vü ser-geşte vü hāmūş-dehânız
- 6 Ger bî-ser ü pâyız yed-i kudretde siyeh-kâr
Mânend-i kalem münş-i i‘ câz-ı beyânız
- 7 Ey **Şems** irer nisbetimiz âl-i Resûl’e
Mensûb-ı penâ-gâh-ı der-i dâr-ı emânız

328

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Hâsret-i rûyuñla çeşmimden revândır kan henüz
Şan hayâlîñ rāhına olmuş gül-âb efşân henüz
- 2 Seyr-i dîdârînda hayrân kaldı çeşm-i cân henüz
Görmedi mâhî-i hüsnüñ dîde-i im‘ân henüz
- 3 Ben gibi Mecnûn-ı ‘aşkıñ nice hayrân olmasun
‘Aql-ı kül oldı seni idrâkde hayrân henüz
- 4 Derd-i ‘aşka nice dermân eylesün dermân kim
Bulmamış dermân ol derde dil-i dermân henüz
- 5 Geçdi gül faşlı hâzân oldı tecellî gül-şeni
‘Andelîb-i dil enîs-i nâle vü efğân henüz
- 6 Şol zamân ki yandım ‘aşkıñ şem‘ine pervâne-vâr
Yanmamışdı şeb-çerâğ-ı neyyir-i devrân henüz

(328) OE1: 91a, KE1: s.238, OE2: 42a, S1: 40b, KE2: s.81, ALM: 95a.

2 mâhî-i: bir mâh-ı KE2.

3 ‘aql-ı kül oldı: oldı ‘aql-ı kül KE2 / idrâkde: idrâkden OE1, KE1, KE2.

4 bulmamış: bulmasun KE1.

5 KE1, OE2, S1, KE2 ve ALM’de 7. beyit.

6 KE1, OE2, S1, KE2 ve ALM’de 5. beyit / ki yandım: yandım ki OE1.

- 7 Bāde-i vaḥdetle ser-mest-i riyāz-ı vaşl idim
İtmeden iskā na‘īmī kevşer-i rıdvān henüz
- 8 Kānde bilsün sālīk-i Refref-süvārīñ seyrini
Sidreden geçmez öte Cibrīl-i vālā-şān henüz
- 9 İdemez sicn-i ṭabī‘ atden ‘urūc-ı lā-mekān
Olmayan zencīr-bend-i cezbe-i Raḥmān henüz
- 10 Bir şehīd-i Kerbelā-yı fūrkatem ki cismime
Her ser-i mūyum olur bir ḥaṇçer-i bürrān henüz
- 11 Olmuşam ey **Şems** ben kurbān-ı tīg-i ‘aşk-ı dost
Olmadan taḳdīr İsmā‘īl için kurbān henüz

329

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

- 1 Āteş-i ‘aşk çerāğ-ı dil-i deycūr henüz
Şu‘le-pāş-ı ḥarem-i cāndır ol nūr henüz
- 2 İtdim envār-ı tecellī ile ben dekk-i vücūd
Mā u ṭīn içre degildi cebel-i Ṭūr henüz
- 3 Ġamze-i yār ile şad-çāk idi gönlüm yoğ iken
Ḳabza-i ḳudret-i imkānda sātūr henüz
- 4 Mütezelsil idi bāngümle ser-i ‘arş-ı berīn
Çıkmadan dāra **ene‘llāh** ile Maṇşūr henüz
- 5 Na‘ş-ı ber-dār iderdi beni yok ḥācet-i ğayr
Bilse dār üzre iken rāzımı Maṇşūr henüz

7 KE1, OE2, S1, KE2 ve ALM’de 6. beyit / itmeden: itmedi KE2.

8 geçmez: geçmezden OE2.

9 -OE2, -S1, -ALM / sicn-i: şaḥn-ı KE2.

10 -OE2, -S1, -ALM / cismime: çeşmime KE1.

11 taḳdīr: taḳrīr KE1.

(329) OE1: 91a, KE1: s.102, OE2: 35b, S1: 33a, ALM: 78a.

5 na‘ş-ı: na‘ş-ı KE1.

- 6 Mülk-i imān perīṣān-ı siyeh-zülfün idi
Olmadan haṭṭ-ı ruḥuñ fitneye menşūr henüz
- 7 Olma şūriş-figen ey mihr-i kıyāmet ki ider
Dehri bir serv-i ḳadiñ gün yüzi maḥşūr henüz
- 8 Ey olan mescid-i taḳvāda ricā-mend-i ḳabūl
Olmadıñ ma‘ bed-i aṣnāmda menfūr henüz
- 9 Görmez ey **Şems** o kim şāhid-i maḳşūd yüzün
Olsa firdevs-i dilinde heves-i ḥūr henüz

330

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Mihr-i ḥüsnūñ düşdi cāna görmeden bir dem henüz
Cān gördi mihr-i ḥüsnūñ olmadan hem-dem henüz
- 2 Dāne-i ḥālīñle düşdüñ dām-ı zülfün bendine
Girmeden bāğ-ı cināna Ḥazret-i Ādem henüz
- 3 Dūd-ı sīnemdir iden nār-ı caḥīmi tār u mār
Yanmadan nīrān-ı hicrānıñda nār-ı ğam henüz
- 4 Ol zamān ḥayrānıñ oldum k’olmuş idi rū-nümā
Şafḥa-i āyīne-i tekvīnde ‘ālem henüz
- 5 Pençe-i müjgānı çāk itdi derūnum şāne-vār
Ben perīṣān bī-ḥaber benden o zülfi ḥam henüz
- 6 Ben leb-i cānānıñ olmuşdım ḥarāb-ı cūr‘ ası
Āb u gilden içmemişdi cām cām-ı Cem henüz
- 7 Her ne çāre-sāz olam dirsın ṭabībā olmadıñ
Sen benim derd-i dil-i bīmārıma maḥrem henüz

7 KE1’de 8. beyit.

8 KE1’de 7. beyit / ey olan mescid-i: ey bulan mescid u ALM.

9 olsa: ola OE2, S1, ALM.

(330) OE1: 91b, KE1: s.238, KE2: s.81.

- 8 Şerha şerha dāğdan ey **Şems** sīnem lāle-gūn
Halk sīnemden umar dil dāğına merhem henüz
- 9 Sīne-çāk-i ğamze-i Kerrār oldum olmadan
Ḳabza-i mümkünde şemşīr-i yed-i mülcem henüz

331

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

- 1 Lā-mekān ehliyiz ‘ālemde mekān istemeyiz
Bī-nişānlıkda nişān olsa da şān istemeyiz
- 2 İrdik ol ‘āleme k’anda ne şabāḥ u ne mesā
İrdik ol devre ki devrinde zamān istemeyiz
- 3 Bī-ser ü pā ideriz ṭayy-ı menāzil ile seyr
Ḳaṭ‘-ı rāḥ eylemege pāy-ı revān istemeyiz
- 4 Kenz-i maḥfīyi nihān-ḥāne-i dilde bulalı
Biz olup rāz-ı nihān rāz-ı nihān istemeyiz
- 5 Ol ḥıyābān-ı muğaylān-ı ğamız himmetimiz
Şayd-ı maṭlūba yeter şīr-i jiyān istemeyiz
- 6 Biz o baḥrız ki felekler bize emvāc-ı ḥabāb
Ebedī sāḥil-i sedd-i cereyān istemeyiz
- 7 Ḥāk-i ten arz-ı muḳaddes u gönül beyt-i Ḥudā
Eyledik Ḥaḳ’da fenā rūḥ-ı revān istemeyiz
- 8 Bī-zebān naḳş ideriz levḥ-i dile ‘ilm-i ledün
Elde bir kilik-i ḥoş-āyende zebān istemeyiz
- 9 Ser-fürū eyledi çün ḳavs-ı ḳazā ḳaddimize
Ḥaşm-ı nefse yetişür tīr ü kemān istemeyiz

(331) OE1: 92a, KE1: s.100, OE2: 42a, S1: 41a, KE2: s.131, ALM: 96a.

1 ‘ālemde: ey ḥāce KE2.

6 ḥabāb: ḥesāb ALM // sedd-i: sedde ALM.

8 bī-zebān: bī-zamān KE2.

- 10 Bülbul-i nağme-serâyız o gül-istânda ki **Şems**
Mebhâş-i ğonce-i vahdetde dehân istemeyiz

332

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

- 1 Lâ-mekân ehliyiz ey h̃âce mekân istemeyiz
Bî-nişânız dem-i hestîde nişân istemeyiz
- 2 Girme meydân-ı şerer-nâkimize murğ-ı hezâr
Biz ki pervâneleriz âh u figân istemeyiz
- 3 Bu deb-istânda şûfiden idüp istib' âd
Ders-i îkânda dâna-yı kemân istemeyiz
- 4 Seyr idüp mazhar u mazharda olunduğ ızhâr
Şer' -i muhtâra uyup râz-ı nihân istemeyiz
- 5 Olmuşız dağdağa-i ehl-i taşavvufdan ırağ
Ölse de her nefesi rûh-ı revân istemeyiz
- 6 Bulmuşız keşf-i mezâyâya bir üslûb ey **Şems**
Şoḥbet-i hâcet-i yârâna zebân istemeyiz

333

mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ulün

- 1 Biz çâker-i dîrîne-i maḥbûb-ı Hudâ'yız
Bâbında gedâyız
Da' vâ-zen-i ḥubb-ı neseb-i âl-i ' abâyız
Erbâb-ı vefâyız
- 2 İçdik mey-i ' aşkı yed-i yümnâ-yı ' Alî'den
Bezm-i ezelîden
Hâlâ ki o şahbâ ile ser-mest-i şafâyız
Kim ehl-i fenâyız

10 nağme-serâyız o gülîstânda: nağme-serâyız biz o gülşende OE2; nağme-serâyende o gülşende S1, ALM.

(332) OE1: 92a, KE1: s.235.

(333) OE1: 92b, KE1: s.99, OE2: 37a, S1: 34b, KE2: s.143, ALM: 80a.

- 3 Şanmañ bizi ser-geşte bu iklīm-i fenāda
Gördükçe ‘ abāda
Biz t̃ā’if-i beytü’l-ḥarem-i mülk-i beḳâyız
‘ Uryān-ḳabâyız
- 4 Tercih-i fu’ād it ḥam-ı ebrūmuza zāhid
Olduñ ise ‘ ābid
Kim devr-i semā‘ ile saña ḳible-nümâyız
Ger bī-ser ü pâyız
- 5 Atmañ bize nezzāre ile nāvek-i müjgān
Ey ḳavs-ı beruvān
Biz çāk-i dil-i tīr-i kemān-dār-ı ḳazâyız
Mecrūḥ-ı belâyız
- 6 Ḳıldı bizi yār āteş-i ruḥsārına biryān
‘ Aşḳ nārına sūzān
Çün mā’il-i zūlf-i siyeh-i müşg-i Ḥaṭā’yız
Pür-cürm u ḥaṭâyız
- 7 Şeydā dime geldik reh-i dānişde bu dāra
Ammā ki ne çāre
Mādām ki üftāde-i ol māh-liḳâyız
Dīvāne-edâyız
- 8 Ey ḳaşı kemān eyle bizi dārīña ber-dār
Ġamzeñle iki yar
Bu dārda şemşīr-i ğam-ı hecre fedâyız
Pür-dāğ-ı cefâyız
- 9 Cevlān-gehimiz oldu bizim ‘ ālem-i aḳdes
Ey **Şems**-i muḳaddes
Pervāzda her şām u seḫer mişl-i hümâyız
Hem nağme-serâyız

- 1 Mest-i mey-i ' aşkız ki müdām istemeyiz biz
Besdir bize dil şīsesi cām istemeyiz biz
- 2 Bir secde ki kıldık ḥam-ı ebrū-yı nigāra
Ser-keş oluruz ḡayrı kıyām istemeyiz biz
- 3 Karşu turalı kaşına ol Ka' be cemāliñ
Miḥrāba imāmız ki imām istemeyiz biz
- 4 Ḥāmūş ideriz gül gibi esrārı tekellüm
Bülbül gibi ḡavḡā-yı kelām istemeyiz biz
- 5 ' İsi gibi seyyāre vü sūzen gibi ' uryān
Şemşir-i Ḥudā'yız ki niyām istemeyiz biz
- 6 Biz kadd-i kemānız ki hedef-ḡāh-ı ' adūya
Bir āh yeter başka siḥām istemeyiz biz
- 7 Biz ' āşık-ı maḥbūb-ı Ḥudā-perveriz ey **Şems**
Mekkāre-i dehr olsa da rām istemeyiz biz

- 1 Dām-ı zülf-i siyeh-i yāre giriftāriz biz
Mübtelā-yı girih-i ḥalkā-i zünnāriz biz
- 2 Pīr-i mey deyr-i tecerrüdde bize rūḥ-ı İlāh
Bāde-i bezmine sāḳī-i ḡadeḥ-kāriz biz
- 3 Beyt-i maḡşūd ise de eylemeyiz ḡayra sücūd
Rū-be-ḡāk-i ḡadem-i Aḡmed-i Muḡtār'ız biz

(334) OE1: 93a, KE1: s.235, OE2: 36a, S1: 33b, ALM: 81b.

4 esrārı: esrār-ı OE1, KE1, S1, ALM.

(335) OE1: 93b, KE1: s.234, KE2: s.3.

4 hem-rev-i: hem-reh-i KE1.

- 4 Çekeriz rāh-ı tevellā vu teberrā ğamını
Hem-rev-i kādime-i Hāzret-i Hünkār'ız biz
- 5 Ejdehā-yı felek-i küngüre-gir-dār ile **Şems**
Hāk-i zilletde yaţur genc-i güher-dārız biz

336

Ḳıṭ'a

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Sālikān-ı meslek-i Sulţān-ı Bāz-ı Eşheb'iz
Maẓhar-ı esrār-ı tevḥīdiz Üveysī-mezhebiz
Mu' taşım bi'llāhız ancaḳ ḥānḳāh-ı dehrde
Mest-i gül-cām-ı mey-i ' aşkıız melāmī-meşrebiz

337

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Biz Muḥammed Muşţafā bābında ednā bir ḳuluz
Hāk-pāy-ı Murtaẓā'yız ehl-i beytiñ mūrūyuz
- 2 ' Ahd u peymān ehliyiz bezm-i elest ḥāṭırdadır
Ḥamdü li'llāh rāh-ı ' aşḳda Bāz-ı Eşheb ḳuluyuz
- 3 Bülbül-i vaḥdet-arāyız āhımız gül-rū içün
Dā'imā gül-şen-serāda bād-ı vuşlat gülüyüz
- 4 Şübhesiz şahbā-yı ' aşḳı sāk-ı kevşer yedinden içmişiz
Şanma kim mest-i sivāyız kimseden şey isteriz
- 5 İttiḳāda ṭālib-i ' ilm-i hümāyız pīriyā
Cezbe-i Mevlā'da Mevlā'mız gibi

(336) OE1: 93b, KE1: s.103, KE2: s.169.

(337) KE1: s.101.

5 Beytin ikinci mısraında okunamayan ibarenin resmi konulmuştur.

- 6 Hırka-i fakr u melâmet ceybinde bulduk cevheri
Kîmyâ vu sîmyâyı (.....)
- 7 (.....) şayd-ı şîr için
Kılmayız rûbâha nigeḥ Ḥaydarî-meşrebleriz
- 8 Şâb iken şeyḥ eyleyen ma‘ şûka şor ḥâl-i dilim
Biz şuhûd-ı müdde‘ â baḥşinde ḥüccet bilmeyiz
- 9 Gönlümüz şâf şükr olur kîn ü ğaḍabdan zâhidâ
Ḥalk-ı ‘ âlem düşmen olsa anlara biz dostlarız
- 10 Bir muḳaddes ḥâke mensûbuz ki pakdır aşlımız
Mîve-i tevḥîd ile pür cismimiz a‘ şâbımız
- 11 Râh-ı ‘ aşḳda seyr ider ‘ âşık-larız Allâh için
Reh-güzerde atılan seng-i zeni hıç görmeyiz
- 12 Ne ‘ abâ-ser-pûş-ı fakrız ne kabâ-pûş-ı Cem’iz
Bir bilinmez şüret içre dehre **Şems**-i ‘ âlemiz

338

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Biz şenâ-yı ḳulzüm-i ‘ ummân-ı ‘ aşḳ ‘ âşık-larız
Âşinâ-yı mülzem-i peymân-ı Ḥaḳ şâdıḳ-larız
- 2 Ḥ‘âce-i ‘ aḳlñ kitâbın rehn idüp mey-ḥânede
Pârsâ-yı ‘ aşḳa ḳıldık iḳtidâ ṭârık-larız
- 3 Râz-ı ḳâli bilmedik ḳâl olmadıkça ḥâl ile
Cigeri ḥûn olmayan bilmez bizi ḥârık-larız
- 4 Görmedikçe şâhid-i maḳşûdumuz ‘ ayne’l-‘ iyân
İtmedik ‘ arz-ı temennâ bütlere ‘ ânık-larız

6 Beytin birinci mısraının vezni bozuk. İkinci mısraın yarısı eksik bırakılmış.

7 Beytin birinci mısraının bir kısmı eksik bırakılmış.

9 Beytin birinci mısraının vezni bozuk.

(338) KE1: s.103.

- 5 Pey-revān-ı evliyâyız gönümüz beyt-i Hudā
Biz lisān-ı cāvidān-ı feyz-i Hak fā'ikleriz
- 6 Devḥa-i nevrā-yı tūbāya taş atmak iş degil
Ey kişi taḳlīdi terk it (.....) rāfi' leriz
- 7 Hem dilerseñ bilmegi esrār-ı tevḥīdi mūdām
Hem döner taşlarsañ ehlin biz seni ayıklarız
- 8 Kendi 'aqlınca bulam mı dırsin Allāh dil-berin
Ehline ehl olmadıkça biz seni şayıklarız
- 9 Naḳd-i ḥālimdir ḥaḳīḳat didi şāh-ı enbiyā
Zāt-ı pāk-i Aḥmed'i īḳān iden bāriḳleriz
- 10 Müflis-i şer' -i şerī' atken revā mı müdde' ī
Ḥil' at-i şāh-ı beḳā da' vā ider dāvi' leriz
- 11 Farḳ-ı vehm u fehmi ta' rīf eyleyen bir nokṭadır
'Ārif ol ol nokṭayı yoḫsa seni 'ānıklarız
- 12 Dirme çatma bir taḳım lāf u güzāf-ı vehm ile
Şādıḳa dem-sāz olur mı bir kişi cāri' leriz
- 13 Tūtalım ezberlemiş āşār-ı Şeyḫ-i Ekber'i
Añlamış mı zann ider ol anları māni' leriz
- 14 Şeyḫ gerçekden işi görmüş de soñra söylemiş
Saña ne ey ḥadden azmış biz seni dāfi' leriz
- 15 Ḥaydi farz it añlamışsañ anları lākin çe sūd
Mā'-ı müsta' melle āb-dest olamaz şāri' leriz
- 16 Ağzıñ al ḳo yerine ḳaçmış ḳulağıñ tōzine
Eyleme taḡyīr-i ḥilḳat nuşḫ ile nāfi' leriz
- 17 Zāhir u bāṭın ḳo anıñ cümlesi maḥlūḳ-ı Hak
Müdrik olmaz anlara ḥākimdir ol vāsi' leriz

- 18 Anlar erkân-ı vücuddur kâmil ol da her birin
Važ' -ı hükmünce buyur kullan seni bârikleriz
- 19 Çün haqîkat bir alay maḥdūd ile olmaz muḥāt
Terk it ol ḥâdimleri maḥdūma gel bâri' leriz
- 20 ' Âlem-i mümkinçün yaratmışken Ḥudâ-yı lem-yezel
Anlar ile Ḥâlîk'ın bilmek diler zâlikleriz
- 21 Kâlb ile idrâki müşkil ḡuds-ı zât-ı muḡlakı
Kâlib-ı erkânla bilmek isteyen fâri' leriz
- 22 Olsa olsa sâde bir ' ilim-i resmi ḡaşılı
Ol ise bir berzaḡ-ı hicrândır lâmi' leriz
- 23 Kâli ḡâle meşki ' aşka be-ber-â-ber mi şanur
Kendüyi iḡfâl ider biz de anı fâriḡleriz
- 24 Külfet-i a' mâl-i ' aql u fikreti terk itmeden
Hem-ser-i merdân-ı ' aşḡ olmak diler kâti' larız
- 25 Naḡd u temyîz-i kelâm-ı ehl-i ' aşka kalkışır
Re's-i mâlin şorsalar söyler ki biz tâbi' leriz
- 26 Gerçi merdân oldı ḡâle kâl-i ' ârif Ḥaḡ bu kim
Kâ' ile hem-ḡâl olan añlar anı kâni' leriz
- 27 K'ehl-i ḡâbîdeye baḡ kim ne ile cür'et ider
Bî-sülûk-i şer' -i Ḥaḡ ' arşa varır mâni' leriz
- 28 Bunca âyât-ı Ḥudâ bunca ḡadîş-i Muştafâ
Emr u terḡîb-i cihâd eyler bunı vâḡi' larız
- 29 Bunca mâh u sâl u eyyâm eyledi sa' y-i belîḡ
Ol ḡabîb-i Kibriyâ biz de buña şâhidleriz
- 30 Hem ḡadîşinde buyurmuşdır ki ḡulḡumdur cihâd
Muḡtedâmızdır o şâhen-şâh biz tâbi' leriz

- 31 **Raḥmeten li'l-‘ālemīn** ü bā‘ iş-i icād-ı ḥalk
Olmış iken ol neler çekdi neler vâkıflarız
- 32 İttibā‘-ı Aḥmedī’dir āyet-i ḥubb-ı Ḥudā
Āyet ü şāhid şer olmaz iddi‘ ā māni‘ leriz
- 33 Bū’l-hevā bū’l-heves-i nefis murādınca diler
Yāre vuşlat eylemek böyle kesi t̄aridleriz
- 34 Ya‘ nī zaḥmet çekmeden telḥ-i cihādı t̄atmadan
Gerçek er olmak dilerse de velī şārımlarız
- 35 Bir ‘azāzıl seyrine uymış aña mürşid diyu
Ḥayli hidmet eylemiş ḥayret ile sāmī‘ leriz
- 36 Deşt-i ḥulyāda serābı ol şerāb itdi gümān
Neş’e-i nā-çār u sūzān kaldı biz zā’ıḳleriz
- 37 Ḥaḳ olanla şūret-i Ḥaḳ’da olan bir görünür
Ger çelīpā olsa ol bizler anı fārıḳlarız
- 38 Murtażā-sīret velī-i mürşidi görse kaçır
Pey-rev olmuş bī-ḥaber bir mülḥide sāfi‘ leriz
- 39 Çünkü ol a‘ ver anıñ ārzū-yı nefsince gider
Mürşid-i taḥḳīk ise nefis ezer cāhidleriz
- 40 Çün cihād-ı fī-sebīli’llāhda şartdır imām
Vācib oldu iḳtidā bey‘ atle biz sābıḳlarız
- 41 Eyledik merd-i Ḥudā’ya bey‘ at u iḳrār kim
Şadıḳız bürhānımız var Ḥaḳḳ’a biz sācidleriz
- 42 Gel imām-ı ḥāzıra şadıḳsañ ey maḡrūr diyu
Ehl-i sūnnet ve’l-cemā‘ at ol ki biz rāki‘ leriz
- 43 Bil emānet sırrına maḡhar degil ol müdde‘ī
Şübhesiz memkūr-ı Ḥaḳ ricāldir şā’ibleriz

- 44 Yağma cânın odlara ey ‘ aşık-ı pā-beste dil
Ol şehiñ bilmez derûnın kendide vâzi‘ leriz
- 45 Nerde kaldı ki saña olsun tabīb-i çāre-sāz
Ol çelipā-yı teķavvül biz anı ķālī‘ leriz
- 46 Olsa bi‘l-farz ol mürīd-i pür-ķaķā dehrī-i dehr
Ėod-perest a‘ mā-yı sengīn-dildir ol ķā ‘idleriz
- 47 Kendi fikrince ararsañ kāmili müşkil bu kim
Gerçek er birdir ta‘ addüd itmez ol vāķi‘ leriz
- 48 Varsa da merdān-ı meydān-ı cihād-ı Muşţafā
Lā-cerem anlar aña takrīb ider sā ‘iķleriz
- 49 Anlar ol Ėizb-i İlāh u āşiyāndandır ki hep
Birbirin ra‘ nā bilürler Ėaķ ile nāţıķlarız
- 50 Kim ‘ aşā-dārān-ı Ėakdırlar (.....) her biri
Bir velī-i mu‘ tenā mevsūmdur ķālī‘ leriz
- 51 Ėatm-i menşūr-ı hidāyet ile maĖtım her biri
Dā ‘ir-i devrān-ı Ėāzırdır gözet vāşıķleriz
- 52 Nūr-ı a‘ lā-yı MuĖammed’dir müsemmā anlara
Cilve-gāh-ı Kibriyā’dır her biri ķāyi‘ leriz
- 53 Anlar erkān-ı vücūd-ı Ėaķ’dır el-Ėaķ her zamān
Sırr-ı nisbet anlara mevdū‘ dur rāfiķleriz
- 54 Merd-i üstād-ı melāmet geķinür ol bī-ķayā
Kendüye mürşid süsin virmiş Ėudā ‘ ā ‘idleriz
- 55 Mev‘id-i **tüble’s-serā’ir** fāş idecek her sırrını
N’idügin ol bed-fi‘ āl añlar o dem rāşıdlarız
- 56 Şimdi mest-i bāde-i şahbā-yı Ėubb-ı cāhdır
Şoñra dīvān-ı ‘ adāletde görür nāşidleriz

- 57 Nerde Şiddik-ı şafâ yâ kande ‘ ilm-i Murtażâ
Eyle sipsivri melâmet bilmeyiz şâdıklarız
- 58 Hamr-ı ma‘ nâdan tehî ke ‘si müzahrefdir sözi
Yâ hevâ yâhud hevesle toludur râmıklarız
- 59 İçeriz bezmindeki sâde-dilân-ı ümmete
Semdir ol mest-i gurûr eyler bunı tanıqlarız
- 60 Çün degildir hâli ol söz müdde‘ iniñ bî-gümân
Bir velîniñ ehline mîrâsıdır kanıklarız
- 61 Hep mu‘ ammâ-yı haqîkatdır şerî‘ at sözleri
Var mı hâcet başka lâfa şer‘ ile tayaqlarız
- 62 Olsa câ ‘iz lâf ile esrâr-ı şer‘ i söylemek
Keşf iderdi mazhar-ı zât-ı Hudâ fakı‘ larız
- 63 Remz-i şer‘ in fehmine ‘ irfân-ı taḥkîkî gerek
Kâl-i bî-hâl ile iş bitmez anı sârikleriz
- 64 Gerçi ol söz Haḫ’ dır ancak söyleyen ehli degil
Artırır bu‘ d u hicâbın tâlibin açıklarız
- 65 Şâhib-i te ‘şîr olur merd-i muḫaḫḫaḫ bi’l-kelâm
Çün mü ‘eyyedir bi-emri’ llâh anı vâcidleriz
- 66 Câm-ı nuṭḫı toludur envâr-ı ‘ aşḫu’ llâh ile
Mest-i bûy-ı nâfe-i ma‘ nâ ider hâmidleriz
- 67 Merd-i meydân-ı melâmetdir o pākîze-siyer
Ḳudret-i irşâda mâlikdir aña tanıqlarız
- 68 Mazhar-ı hükm-i taṣarruf merkez-i ‘ ilm-i Hudâ
Vâriş-i şâh-ı risâletdir aña râci‘ leriz
- 69 Pāk ider her mâni‘ -i vaşl-ı Hudâ’ dan bi’l-yaḫîn
Vâşıl-ı Allâh ider Haḫḫâ buña şâhidleriz

- 70 Sūziş-i ‘aşk iledir zevk-i söz ile degil
Ebsem ol **Nūrī** gözet vaktiñ ki biz mā’idleriz
- 71 Tālma şūriş-gāh-ı kıl ü kâle dilde tut qarār
Pend ise eyler kifāyet hāzrete ‘ā’idleriz
- 72 Ger muḳallid yāver itmezse kelāmıñ çün ne ğam
Lāf-ı ‘aşka ḳalsun ol biz gerçege şādıḳlarız

339

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Derdimiz dil-dāra söylenmiş devā söylenmemiş
Mā-cerā söylenmiş ammā müdde‘ā söylenmemiş
- 2 Ḳalmamış söylenmedik bir söz cihānda gerçi līk
Mişl-i Ḳur’ān ḳavl-i muciz-intimā söylenmemiş
- 3 Dāstān-ı ‘aşk ile ṭolmuş kitāb-ı mümkināt
Ben gibi bir ‘āşık-ı pür-ibtilā söylenmemiş
- 4 ‘Ālem olmuş mübtelāsı söylenilmiş nām-ı ‘aşk
N’oldığı māhī-i ‘aşkıñ muṭlaḳā söylenmemiş
- 5 Ben didim Şem‘-i Şeb-istān’ıñ zebānından anı
Ḳalmış ise ‘aşk-ı Hāḳ’da cā-be-cā söylenmemiş
- 6 Söylenüp çok āyine āyīne-i devrānda
Ḳalb-veş āyīne-i ‘ibret-nüma söylenmemiş
- 7 Vaşf olunmuş zāhidiñ taḳvā vu faḳr u fāḳası
Söylenilmiş būriyāsı bu riyyā söylenmemiş
- 8 Bir kitāb olmuş dü-berg-i kā’ināt evşāfına
Lāyıkı vech üzre bir söz ḥālīyā söylenmemiş

(339) OE1: 94a, KE1: s.108, OE2: 28a, S1: 42a, KE2: s.80, ALM: 98a.

4 -KE1, -OE2, -S1, -ALM / māhī-i ‘aşkıñ: māhiyyet-i ‘aşk KE2.

5 zebānından: lisānından KE1.

6 -OE1.

7 faḳr u: faḳr-ı OE2 // söylenilmiş: söylenmiş KE1.

- 9 Hep Süleymân-ı zamânîñ hükmi tutmış ‘âlemi
Re’y-i pâk-i Âşaf ibn-i Berhîyâ söylenmemiş
- 10 Geçdigi **Şems**’iñ dinilmiş atlas-ı eflâkden
Kuhl-i ‘ayn-ı rü’yet olmuş tûtiyâ söylenmemiş

340

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Eger bu miñnet-âbâd içre âdem bî-ğam olmazmış
Velî derd-i firâk-ı yâre beñzer bir ğam olmazmış
- 2 Derûnum derdini artırdı tedbîr-i devâ kılmak
Meger kim yara-i hicrân-ı yâre merhem olmazmış
- 3 Bulunmaz şimdi ey dil maḥrem-i râz âşinâlarda
Dime bigâneler râz-ı derûna maḥrem olmazmış
- 4 Meger zünnâr ola zülf-i siyâhıñ dostum yoḥsa
Diliñ kaç başı var kim diye sünbülde ḥam olmazmış
- 5 Belâ sengiyle vîrân olmadıkça mülk-i dil ey **Şems**
Esâs-ı bünye-i kaşr-ı maḥabbet muḥkem olmazmış

341

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Ḥazân irmiş bahâra ‘andelîb-i sūsenim gitmiş
Olup pejmürde ruḥsâr-ı gül-i ḥāk-efgenim gitmiş
- 2 Görinmez âteş-istân-ı şabâḥ-ı maḥşer-i hicrân
Şeb-istân-ı maḥabbetde çerâğ-ı rūşenim gitmiş

9 -KE1 / heb: her KE2.

(340) OE1: 94a, KE1: s.109.

(341) OE1: 94b, KE1: s.234.

2 maḥabbetde: maḥabbetden KE1.

- 3 alup Ya kb-ve ben klbe-i fratde ser-gerdn
Elimden yr-i Ysuf-ry- gl-prhenim gitmi
- 4 Revndır cy- ek-i dde-i asret zemninde
ırmn olmi ol serv-i emde dmenim gitmi
- 5 Hezr- zr olmi ravza-i dil-drda ey **ems**
D-bl-i h u zr ile nev-y venim gitmi

342

Der-hengm- Veft- Kerme Gofte*

mefln meln meln meln

- 1 Gl-istn seyrin itdim grdm ol gl-nestern gitmi
Olup blbl gibi m-leb once-dehen gitmi
- 2 Dp snbl gibi zlf-i am k-i siyh ire
Kenr- cyda seyrn iden serv u semen gitmi
- 3 Giyp ol gl-beden bu rzigrnn dest-i cevrenden
Hezrn d- nn ile lle-prehen gitmi
- 4 Degil sekrn- ahb-y ecel ol nergis-i bmr
Olup ser-mest-i cm- bde-i ubbu'l-vaan gitmi
- 5 Brnmi nr- beyzya up meh hleden gy
oyunmi cme-i rengni giymi bir kefen gitmi
- 6 Aup n-b- ek-i lle-i mjgm ol servin
Mezrında bitrmi lle v nergis emen gitmi
- 7 dp azm-i riyz- cennet ey **ems** ol melek-sm
Firıyla baa dehri idp beyt'l-azen gitmi

3 Ysuf-ry-: Ysuf-ry u OE1.

(342) OE1: 94b, KE1: s.234.

2 serv u: serv-i KE1.

(*) OE1.

- 1 Cihāndan Yūsuf-ı cān raht-ı sāmānını devşirmiş
Züleyhā pençesinden şanki dāmānını devşirmiş
- 2 Göçüp ol h̃āce-i dükkānçe-i kālā-yı mülk-i nāz
Bu bāzār-ı miḥenden gayrı dükkānını devşirmiş
- 3 Şabā yüzler sürüp ol gül-femiñ h̃āk-i mezārından
Nesīm-i sünbül-i zülf-i perīşānını devşirmiş
- 4 Degil ḥükm-i kazā cem' eylemek ervāhı eşbāha
O ḥünī külbe-i ḥāke şehīdānını devşirmiş
- 5 Gül-āb-efşānıdır bir naḥl-i nāzıñ pençe-i müjgān
Ki ol bāğ-ı Hüseyinī verd-i ḥandānını devşirmiş
- 6 Kemān kaşıñ cigerden dāğ açup çok āhım almışdı
Meger kıvıms-ı kazā urdığı peykānını devşirmiş
- 7 Ḥalāş-ı ğamda tedbīr-i memāt itmiş dil-i şeydā
' Aceb kim başına ' aql-ı perīşānını devşirmiş
- 8 Müheyyā kıl felek bir nīşter kim ḳalb-i mecrūḥuñ
Cerāḥatler kenār-ı dāğ-ı hicrānını devşirmiş
- 9 Bu bismil-ğāhda ḳurbān-ı ' aşḳ-ı bī-mecālīdir
O ḥünī-ğamze kim **Şems**' in girībānını devşirmiş

- 1 Süzüp müjgān-ı çeşmin h̃āba düşmiş
Yaṭur ceyrāndır ḳullāba düşmiş

(343) OE1: 94b, KE1: s.233.

2 miḥenden: miḥnetden KE1.

(344) OE1: 95a, KE1: s.233.

- 2 Saña yâr olmasun ey gonce eşkim
Ki şebnemdir gül-i şād-āba düşmiş
- 3 Görinür nūr-ı vechiñ şafhasından
Gören zann itdi hırşîd āba düşmiş
- 4 Yağur zülfün hamıñ gird-i ruñunda
‘ Acebdır mārılar gird-āba düşmiş
- 5 Görüp nağş-ı cemāliñ ehl-i şûret
Mezāyā-yı ulu’l-elbāba düşmiş
- 6 O şūhuñ kısmet-i luṭfinda ey **Şems**
Nigāhı ‘ aşık-ı bî-tāba düşmiş

345

meḥ’ulü meḥ’ilü meḥ’ilü fe’ulün

- 1 Ruḥsārıñ içün dīde nem-efşān ola gelmiş
Gül-bāğ-ı bahār üstine bārān ola gelmiş
- 2 Sīnemde görüp ğamzesi dāğın didi yārim
Meydān-ı maḥabbetde nice ḳan ola gelmiş
- 3 Tābān olur āhım ham-ı zülf-i siyehiñde
Kim şem’-i şeb-istān-ı fūrūzān ola gelmiş
- 4 Örtter siyeh-i zülf-i ham ol nūr-ı ‘ ızārıñ
Ḥikmet bu ki küfr āfet-i imān ola gelmiş
- 5 Ben ağılaram ey **Şems** güler ol gül-i ra’ nā
Bārān ile gül goncesi şādān ola gelmiş

(345) OE1: 95b, KE1: s.232.

4 ol nūr-ı: nūr-ı KE1.

- 1 Derûn-ı sîne her kimse kim cān-gāha yol bulmuş
İrişmiş 'arş-ı Raḥmān'a ulu Allāh'a yol bulmuş
- 2 Giceler 'aşk ile her kim uyanıktır karanlıkda
Varup Mūsî gibi Tūr-ı tecellî-gāha yol bulmuş
- 3 Yine düşmüş hevā-yı 'aşkına dil bir kemān kaşın
Bulanmış eşk ile kana figān u āha yol bulmuş
- 4 Urulmuş ğamze-i dil-dāra dil almış dehānından
Gör ol mestāneyi kim öyle 'ālî-cāha yol bulmuş
- 5 Sirişkimle giribānım görenler didiler ey **Şems**
İki deryā-yı 'ummāndır aḳar bir çāha yol bulmuş

جان شاهسوار يست و تن تند سمندهش
وين رشته آمد شد انفس كمندهش
ميشو زبرش راست و بر كش كمندهش
ورنه كه درين خاك فكندت و شكندش

- 1 Tār-ı zülfün kim Ḥudā tār eylemiş
Başımız sevdāya dūçār eylemiş

(346) OE1: 95b, KE1: s.232.

2 giceler: gice OE1.

(347) OE1: 95b, KE1: s.232.

Türkçesi: “Can bir padişah’tır, ten onun hızlı koşan atıdır. Nefes alış verişler ise o atın yularıdır. Sakın o atın üzerinden doğrulma ve yularını sağlam tut. Aksi halde seni yere düşürür ve mağlup eder.”

(348) OE1: 96a, KE1: s.232.

1 başımız: başımı KE1.

- 2 ‘Ādet itmiş şeyḥ tecrīd emrini
Kendini kayda giriftār eylemiş
- 3 Sākīyā olmuş ‘araḳ-rīz ‘arızın
Cām-ı meyden var ise ‘ār eylemiş
- 4 Hācet-i mey yok mizāc-ı ‘āşıkı
‘Aşḳ-ı dā’im mest ü bīmār eylemiş
- 5 ‘Āleme aḡyār olur mānend-i **Şems**
Kendine her kim seni yār eylemiş

349

fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün

- 1 Nūr-ı vechiñden ki Hāḳ mihri dıraḥşān eylemiş
Dīde-i dünyāyı seyrānında ḡayrān eylemiş
- 2 Hattın kim gül-‘ izārında nümāyān eylemiş
Dāmen-i gül-zārı ḡuyā sūnbül-istān eylemiş
- 3 Reşḳ-i zūlf-i ‘anber-efşānıñla müşḡ-i nāb-ı Çın
Āteş-i sūzāna yanmış baḡrını ḳan eylemiş
- 4 Nāra yandırmış nice ‘Anḳā dili pervāne-vār
Tā ki gerdūn şem‘-i ḡurşīdi fūrūzān eylemiş
- 5 Giceler encüm degildir dūd-ı āhım derd-i hecr
Çarḡ-ı gerdūn içre ebr-i āteş-efşān eylemiş
- 6 Ser-keş olma çarḡ kim her ḳatre-i eşkimde ‘aşḳ
Sen gibi biñ kāse-i vārūn pinhān eylemiş
- 7 Eyleyen şemşīr-i ḡūn-efşān-ı ḳavs ebrūlarıñ
Göñlümi bismil-geh-i ‘aşḳında ḳurbān eylemiş

- 8 Tîg-i ğamzeñ kâfir-i deyri müselmân eyleyüp
Küfr-i zülfüñ çok müselmânı perişân eylemiş
- 9 Nokta-i hâli yazup ser-levha-i ruhsârîña
Kilk-i kudret vahdet esrârın nümâyân eylemiş
- 10 **Şems**-i mu‘ ciz-dem Fuzûlî Hakk-ı hoş-gû gibi
Saħa-i tanzîr-i eş‘ârında cevlan eylemiş

350

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 O ebrû-yı muḳavves kim cebîn-i yâre yaşlanmış
İki nev-mâh gûyâ ‘âlem-i envâra yaşlanmış
- 2 Bu deyr içre siyeh zülfüñ ucından ey büt-i tersâ
Ne Bistâmî-şiyemler halka-i zünnâra yaşlanmış
- 3 Görüp müşgîn-i zülf içre yaṭur ol mâhı zann itdim
Nice biñ başlı kara mâra bir meh-pâre yaşlanmış
- 4 Alup ‘Aṭṭâr ile Hallâc behre ebruvânından
Birisi tîgden geçmiş birisi dâra yaşlanmış
- 5 Görüp çeşminde zülf-i yâri şordum didi gül-şende
Düşüp kök derde sünbül nergis-i bîmâra yaşlanmış
- 6 O rütbe **Şems** işkeste kazâdan kim dilim gûyâ
Yaṭur sinemde bir âyîne-i şad-pâre yaşlanmış

351

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Dil ü cân riştesi ol zülf-i müşgîn-târa bağlanmış
Şanursın müylar şeb-büy-ı ‘anber-bâra bağlanmış

(350) OE1: 96b, KE1: s.231, KE2: s.11.

4 alup: olup KE2.

(351) OE1: 96b, KE1: s.230, KE2: s.1.

- 2 Nigāhıñ kağı cān qatlindedir ey merdüm-i dīde
Yine destıñ o tıg-i ğamze-i hūn-ḥāra bağlanmış
- 3 Kesilmez cūy-ı eşkim hasretinden ol gül-endāmıñ
O bir āb-ı revāndır kim ucu gül-zāra bağlanmış
- 4 Şeb-i yeldā-yı ‘ömr-i cāvidāndır ol siyeh zūlfüñ
K’anıñ her bir ħam-ı tārında bir meh-pāre bağlanmış
- 5 Nevāsın kūs idüp devrāna girdi nüh-felek ey **Şems**
Seniñ āvāz-ı dil-sūzuñ ‘aceb bir kāra bağlanmıř

352

mef’ülü fā’ilātü mefā’ilü fā’ilün

- 1 Dil riştesin o zūlf-i siyeh-kāra bağlamıř
Dīvānedir ki kendisini māra bağlamış
- 2 Eşkimle şād ider o güli bāg-bān-ı ‘aşk
Cūy-ı bahārı serv-i çemen-zāra bağlamıř
- 3 Şeb şanma çarĥ-ı dūn bile ey şehīd-i ‘aşk
Mātem-keşān-ı hecriñ olup qara bağlamış
- 4 Çok mı tabīb-i dehr eger eylemezse rahım
Kim dāg-ı sīnemiz gibi çok yara bağlamış
- 5 Zāhid degilsin ādem u naqqāş-ı āb u gil
Beñzer ki naqş-ı ādemi dīvāra bağlamış

353

mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün

- 1 Cihān ehline şorsañ cümlesi Allāh’a bağlanmış
Kimi cāha kimi māha kimisi şāha bağlanmış

(352) OE1: 96b, KE1: s.230.

2 eşkimle: eşkiyle KE1.

(353) OE1: 97a, KE1: s.230.

1 Allāha: ehlü’llāha KE1.

- 2 İder merd-i Hudā feyzi mürīdīñ sīnesin pūr-nūr
Ziyā-yı mihr-i ‘ālem-tābdır şan māha bağlanmış
- 3 Olup hep muhtelif eṭvārda rāh-ı müstaķīm üzre
Giderler çār-sūya her biri bir rāha bağlanmış
- 4 Ne hoşdur eşkimiñ seyl-ābı çeşm-i nā-tüvānımla
İki cūy-ı revāndır gūyiyā bir gāha bağlanmış
- 5 Geçer ey dost **Şems**’iñ destine bir gün girībānıñ
Ṭotalum kim eli bir dāmen-i kūtāha bağlanmış

354

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 O şūḥ-ı fitne-sāzıñ cāduvān çeşmi fitenlenmiş
Nigāh-ı dil-nevāzı tirlenmiş dil şikenlenmiş
- 2 Görüp bir çeşm-i mekhūl-i ğazālı çeşm-i bīmārı
Süzülmüş mest-i naḥvetle āhū-yı Ḥoten’lenmiş
- 3 Ḥam-ı zūlf-i siyeh-kārın ḥaṭādır müşg-bū dirsem
Benefşe müşg-i ter şeb-būy u sünbül yāsemenlenmiş
- 4 Kefen-ber-düş ğonce gül-şen-i ḥaşre gelüp ḥāmūş
Açılmış defter-i a‘ māli fāş olmuş dehenlenmiş
- 5 Degildir ağlamağdan perdelenmiş çeşm-i ḥaḳ-bīni
Nigāh-ı merdüm-i Ya‘ kūb-ı fūrkat pīrehenlenmiş
- 6 Maḥabbet mūcib-i naḳş-ı ni‘ amdır mā-siva’llāha
Ki ḥubb-i ‘İsā-i nev-zād ile Meryem fitenlenmiş
- 7 Şuvarđım medfen-i ṭübā-ḥırām-ı kāmēt-i yāri
Sirişkimle riyāz-ı cennete dönmiş çemenlenmiş

(354) OE1: 97a, KE1: s.229, S1: 42a, ALM: 96b.

1 cāduvān çeşmi fitenlenmiş: cāduvān-ı çeşmi fenlenmiş OE1, S1, ALM.

2 ğazālı: ğazāl-ı KE1.

3 siyeh-kārın: siyeh-kār-ı KE1; siyeh-kārı S1.

- 8 Ma‘ānī vaḥyine mazḥardır âdem kim benânında
Zebân-ı ḥâmesi mu‘ciz-raḡam şîrîn-süḡanlanmış
- 9 Nazarda tıfl-ı ma‘nâ-yı dilim bir meh-liḡadır kim
Şu‘â‘-ı ḡaṇcer-i ḡamzeyle Şi‘râ-yı Yemen’lenmiş
- 10 ‘Aceb esrâr-ı müşkil-fehmdir vaḡdet ikiliksiz
Seniñle sende senlenmiş benimle bende benlenmiş
- 11 Alurlar māl u cānı naḡd-i derde ‘aşḡ şehrinde
Alım şatım yerinde çâr-sû bâzârı şenlenmiş
- 12 Şafâ-yı vaşl ile dârü’s-sürûr olmuş dil-i mehcûr
Ġamîñla külbe-i Ya‘ḡûb-veş beytü’l-ḡazenlenmiş
- 13 Cüdâ düşmiş vaṡandan sînede biñ ḡaṇcer-i hicrân
Dime bu ḡurbet elde ḡonceler güller dikenlenmiş
- 14 Dime âḡâḡ şeyḡe mürde-cândır bûriyâ üzre
Beyaz câme-i şehvât u ḡafletle kefenlenmiş
- 15 İdüp inkâr şer‘-i Aḡmed’e vaḡdet sözün terdîf
Birâḡîm-sîret ü Vehhâbi-meḡzeb Berhemen’lenmiş
- 16 Odur merd-i Ḥudâ kim cem‘ idüp tevḡîd ile şer‘i
Kelâmı âb-ı kevşer ḡalbi firdevs encümenlenmiş
- 17 Hezârân âferîn k’ol merd-i deryâ-dil süḡan-sâza
Sevâd-ı noḡṡa-i şa‘r-ı lebi dürr-i ‘Aden’lenmiş
- 18 ‘Aceb bir cezbeniñ ey **Şems** olmuş dil ki meczûbı
Diyâr-ı Rûm’da ol ḡâl ile Veyse’l-Ḳaren’lenmiş

11 māl u: māl-i S1.

17 hezârân: hezâr KE1 // şa‘r-ı lebi: şî‘ri gibi KE1.

18 meczûbı: mecnûmı KE1.

- 1 O diller kim maḥabbet âteşiyle sîne dāğlarmış
Şeb-istân-ı diyâr-ı ' aşk-ı cānāna çerāğlarmış
- 2 Dil-i zārım gibi ḥasret olan yār-i vefā-dāra⁸²⁴
Vücūdı yarasın kendi eliyle bağlar ağlarmış
- 3 Ḥam-ı zülfinde yārīn dilleriñ ḥālīn su'āl itdim
Didi meskenleri Rūm illerinde kara bāğlarmış
- 4 Ḥaḳīkat ' âleminde bir bölük merdāna dūş oldum
Şırāt-ı müstaḳīm-i ' aşkda anlar sürāğlarmış
- 5 Gül ü lāle degil hecriyle bir serv-i ḥırāmānīn
Derūn-ı gül-sitān içre açılmış tāze dāğlarmış
- 6 Kızıl ırmağı şu şanma ḳuluñ bār-ı girānından
Zemīnīn eşk-i çeşmi ḳanlı şular gibi çağlarmış
- 7 Reh-i ' aşk içre bī-kām ol ki her bir kām-ı dil ey **Şems**
Birer sedd-i sedīd-i rāh vādīlerle tağlarmış

- 1 Ḥadeng-i ğamze-i çeşmiñ dil-i zühḥāddan geçmiş
Ḳazā peykāndır kim cevşen-i pūlāddan geçmiş
- 2 Göñül pīş-i nigāh-ı yārda ol şahşa beñzer kim
İçüp cām-ı şehādet ḥançer-i cellāddan geçmiş
- 3 Ḳalanlar dār-ı ḥayretde ne olmuş vāşıl-ı dil-dār
Ne ḳayd-ı vaşıl-ı dil-dār-ı cefā-mu' tādāddan geçmiş

(355) OE1: 98a, KE1: s.228, KE2: s.40..

2 bağlar ağlarmış: kendi bağlarmış KE2.

3 dilleriñ: dillerde KE2.

6 ḳuluñ: felek KE1, KE2

(356) OE1: 98a, KE1: s.228.

- 4 ‘ Aceb mi dönse cismim zerd-i miḥnetle zer tāra
Nice kerre dolaşmış ḥadde-i icāddan geçmiş
- 5 Ḥamūşāne olan diller cemālīñ şem‘ ine sūzān
Zihī pervānelerdir kim leb u feryāddan geçmiş
- 6 Gören şad-pāre sīnem didiler Ṭūr-ı tecellīdir
Yaḥud kim Bī-sütūn’dur tīşe-i Ferhād’dan geçmiş
- 7 Ḥayālinden bulurlar cān nigār-istān-ı fikrimde
O şüretler ki nevk-i ḥāme-i Bihzād’dan geçmiş
- 8 Şikeste beste kaldı pīçiş-i zülfinde ser-gerdān
Ḥayıflar k’ol ḥadeng ebrū dil-i nāşāddan geçmiş
- 9 Odur merd-i Ḥudā ey **Şems** meydān-ı maḥabbetde
Ki bu vaḥdet-serāda dāddan bī-dāddan geçmiş

357

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

- 1 Eyleriz merkez-i tevḥīdde devrān ile raqş
Ṭā‘if-i Ka‘ be ider sa‘ y ile cevālān ile raqş
- 2 Gezerem serde hevā dilde ḥayāl-i dil-dār
Şan hevā üzre ider taḥt-ı Süleymān ile raqş
- 3 Mazḥar-ı vaḥdet-i Ḥaḳ’dır ki cihān ‘ aşğa gelüb
Devr idüp ‘ arş ider ferş-i şitābān ile raqş
- 4 Şem‘ -i dīdārına pervāne gibi mihr ider
Bedevī ṭopı olup aḥter-i tābān ile raqş
- 5 Gördi Ḥaḳ vechini her vech ile bir Mevlānā
Pāy-ı gül-mīḥ-i semā‘ eyledi vicdān ile raqş

(357) OE1: 99a, KE1: s.109, OE2: 42b, S1: 42b, KE2: s.71, ALM: 98b.

1 devrān: cevālān KE2.

3 şitābān: tābān KE1.

- 6 Çaldı çâl-pâre-i mihr ü mehi raḳḳâş-ı felek
Cûylar coşdı hevâdan ider ‘ummân ile raḳş
- 7 Şanki çıkdı yine Manşûr-ı ene’l-Haḳ dâra
Dil-i ser-geşte ider zûlf-i perîşân ile raḳş
- 8 Yâd idüp la‘l-i lebiñ nûş-ı müdâm itdikçe
Çeşm-i giryânım ider eşk-i gül-efşân ile raḳş
- 9 Meclis-i dilde nevâ-sâz olıcaḳ muṭrib-i ‘aşḳ
Şem‘-veş eyledi sâlûs-ı şemi‘ dâñ ile raḳş
- 10 Çekilür ‘âlem-i ‘ulvîye zārārî ey **Şemis**
İderek zerre gibi cezbe-i Raḥmân ile raḳş

358

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Zât-ı muṭlaḳdır ḥaḳîḳat üzre cânândan ğaraż
Pertev-i envâr-ı Haḳ’dır cevher-i cândan ğaraż
- 2 Tâḳ-ı ebrû-yı muḳavvesdir ḥicâb-ı nûr-ı zât
Hem tecellî-gâhdır çeşm-i nigh-bândan ğaraż
- 3 Nûr-ı nezzâre mecâz-ı mürsel-i cezbe-i Hudâ
Perde-i mişkât-ı envâr oldu müjgândan ğaraż
- 4 Ğonce-i ruḥsârlar oldu dü-ġitiden nişân
Sırr-ı vahdet ḥâl-i hindû-yı zenaḥdândan ğaraż
- 5 Ḥayret-i şahbâ-yı sâḳî-i hüviyyet remzidir
Neş‘e-i câm-ı leb-i la‘l-i gül-efşândan ğaraż
- 6 Ḥaṭṭ-ı mevḥûm oldu remz-i mûmiyân-ı dil-rübâ
İmtidâd-ı vaşldır ḳadd-i ḥirâmândan ğaraż

(358) OE1: 99a, OE2: 43a, S1: 43a, KE2: s.14, ALM: 100b.

2 tecellî-gâhdır çeşm-i: tecellî-gâh-ı çeşmân OE1, KE2.

- 7 Naķş-ı hūsn-i yārdır maķşūd olan büt-hāneden
Kim haķīķī küfrdür zūlf-i perīşāndan ğaraż
- 8 Ravza-i rıdvān kināyetdir serāy-ı vuşlata
Nār-ı nīrāndır muhaķķaķ nār-ı hicrāndan ğaraż
- 9 Vād-i kayd-ı ta‘ allukdur beyābān-ı firāķ
Evc-gāh-ı Kibriyā’dır kūy-ı cānāndan ğaraż
- 10 **Şems** zūlmet ‘ālem-i zūlmet-serāy-ı hātırıñ
Nuţķ-ı i‘ cāz-ı belīĝiñ āb-ı hayvāndan ğaraż

359

mef‘ ūlū fā‘ ilātū mefā‘ ilū fā‘ ilūn

- 1 Raĥmet-resān olursa dile āsumān-ı feyż
Eyler bahārı cilve-nümā gül-sitān-ı feyż
- 2 Vaşf-ı müdām-ı ğonce-i la‘ l-i lebiñle yār
Murĝ-ı dil oldı bülbul-i ķuds-āşiyān-ı feyż
- 3 Maĥmūr o rütbe nergis-i bīmār-ı çeşm-i dost
K’olmuş ĥarāb-ı mest-i mey-i erĝuvān-ı feyż
- 4 Bu cism-i ĥāk-dān tılısm-ı ‘acībedir
Olmış derūn-ı sīnesi genc-i nihān-ı feyż
- 5 Maĝrūr olma ‘ömre şebābetde bul kemāl
‘Ömrüm gözetle olmaya zāyi‘ zamān-ı feyż
- 6 Oldı riyāż-ı vuşlata ‘**aynāni tecriyān**
Ol ‘ayn-ı rūşenā ki ola ĥūn-çekān-ı feyż
- 7 Rūm üzre eşk-i dīde degil ‘aşķ-ı Veys ile
Rūm’a ķaţār-ı dūr getirür sār-bān-ı feyż

10 hātırıñ: ĝayb-ı dil OE2, S1, ALM.

(359) OE1: 99b, KE1: s.114, OE2: 42b, S1: 43b, KE2: s.104, ALM: 99b.

5 şebābetde: şebābında KE1, OE2, S1 // gözetle: gözet ki KE1 / zamān-ı: nihān-ı KE2.

7 Beyitte ĝeçen “sār-bān” kelimesi için S1’de der-kenarda “nūsha: kārban” kaydı bulunmaktadır.

- 8 Oldı vedī‘ a feyz baña tā dem-i ezel
Feyyāz-ı muṭlaḳ itdi beni tercemān-ı feyz
- 9 Ben feyz-baḥş-ı nefḥa-i rūḥ-ı revān idim
Nefḥ olmadan vücūduma rūḥ-ı revān-ı feyz
- 10 Meydān-ı güft ü gūda henüz ney-süvārdır
Eşheb-süvār-ı ṭab‘ ım içün hem-‘ inān-ı feyz
- 11 Āb-ı ḥayāt-ı zulmet olur **Şems** reşḥası
Nuṭḳa gelürse ḥāme-i mu‘ ciz-beyān-ı feyz

360

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Geçdi fūrḳat demleri ey çeşm-i giryān el-vedā‘
Ey dem-i āteş-feşān-ı āh u efgān el-vedā‘
- 2 Gül-sitān içre uyandı gül-bün-i maḳşūd-ı dil
Nev-bahār-ı vaşla irdim künc-i hicrān el-vedā‘
- 3 Ol kemān-ebrū gelür çekmiş ḥadeng-i ḡamzesin
El-firāḳ ey dīn u dünyā ey dil ü cān el-vedā‘
- 4 Āteş-i ‘aşkıñla ey meh bī-ḳarār oldum yine
Ḳalmadı gitdi elimden şabr u sāmān el-vedā‘
- 5 Naḳd-i cān oldı revāc-ı kāle-i bāzār-ı vaşl
Nāsda ḳaldı nuḳūd-ı küfr ü imān el-vedā‘
- 6 Ey baña derd-i dile dermān vedā‘ ın eyleyen
Senden evvel eylemişdir baña dermān el-vedā‘
- 7 **Şems**-veş olsam gerek sāḡar-be-kef ‘ālemde ben
Āb-rüy-ı zühd u taḳvā pāk-dāmān el-vedā‘

8 feyz baña: baña feyz OE1.

9 vücūduma: vücūdına OE1, KE1, OE2, KE2.

(360) OE1: 100a, KE1: s.110, OE2: 43b, S1: 44a, ALM: 101a.

- 1 Küleh-keşân idince o gül-‘ izār semā‘
Tevâcüd eyleyüp eyler gül-i bahār semā‘
- 2 Hevā-yı serv-i kadiyle o Mevlevî-beçeniñ
Çemende eyledi şimşād ile çenār semā‘
- 3 Ğubār-ı pâyına yüz sürmege revān olarak
İder bu tekyede her-bār cūy-bār semā‘
- 4 Görelden ol mehi tennûre içre mihr ider
Palās-ı atlas-ı tennûre bî-ķarār semā‘
- 5 Tavāf-ı Ka‘be-i kūyuñ içün cihān duralı
Döner zemîn ü zamān eyler ey nigār semā‘
- 6 Nevā-yı nāya hem-āheng idüp figānını **Şems**
İder dem-ā-dem-i hecriñle zār u zār semā‘

- 1 Bülbul-i ‘aşkıñam ey ğonce cemālîñ baña bāğ
Gül-şen-i Mısr ruħuñ sünbül-i zülfüñ ķara bāğ
- 2 Seyr-i dīdārîñ içün her biri bir manzaradır
Nigehîñ oķları kim açdı düşüp sīneme dāğ
- 3 Dāğ-ı sīne degil ol dīde-i nāvek müjgān
Naķş ider ķıl ķalemler ile dāğ üstine dāğ
- 4 Ķanmadım bāde-i ‘aşķa ne ‘aceb müddet-i ‘ömr
Düşmedi hem bu ħarābātda destimden ayağ

(361) OE1: 100a, KE1: s.228.

(362) OE1: 100b, KE1: s.110, OE2: 43b, S1: 44a, KE2: s.101, ALM: 101b.

2 manzaradır: revzenedir OE2; revzendir S1.

3 üstine dāğ: üstine bāğ OE2.

8 çıkarsın: çıkarsañ KE1; çıkarsa KE2.

- 5 Pür iden ‘aşk cünûnıyla benem nüh-felegi
‘Aks iderse ne ‘aceb nâle-i Mecnûn ile tağ
- 6 Rind-i hum-hâne-i ‘aşkız bize dil cāmı yeter
N’idelim efser-i şāh ise de zerrīn-tifāğ
- 7 Nefh-i şūr olsa daği bād-ı fenā söndiremez
Kim ki meydânımıza girse uyandırsa çerāğ
- 8 Bakma āyīne-i devrānda yüz karasına
Nūr-ı tevḥīd ile dīvāna çıkarsın yüzi ağ
- 9 Bāz-ı Eşheb ki tarīkatde odur Ğavs-ı ‘Azīm
Murğ-ı lāhūtı olur zīr-i cenāhındaki zāğ
- 10 Sāye-i Aḥmed-i Muḥtār’da olduñ ey **Şems**
Pīş-i seyyāre-i merdān-ı reh-i ‘aşka sürāğ

363

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Sīne tağ u dāğ verd-i ser-nigūn tağ üsti bāğ
Sīnede dāğımla oldu rû-nümūn tağ üsti bāğ
- 2 Ḥasretiñle dīde-i dünyāya ey serv-i revān
Merdüm-i çeşmimde eşk-i lāle-gūn tağ üsti bāğ
- 3 Murğ-ı zārın cūy-ı Şīrīn ile sīr-āb itdiler
Ḥūn-ı Ferhād ile oldu Bī-sütūn tağ üsti bāğ
- 4 Gerdiş-i eflāk ile başımda otlar bitdi āh
Yine yaptı bāğ-bān-ı dehr-i dūn tağ üsti bāğ
- 5 Dāğ-ı hicrān ile ben bir gül-şenem kim ey **Şems**
Kūhlar oldu vücūdumla bütün tağ üsti bāğ

10 merdān-ı: meydān-ı KE1.

(363) OE1: 101a, KE1: s.227, KE2: s.33.

- 1 Yāre virdim ben seni kim itmedim ey cān dırīg
V'ey ne derd kim almadan eyler seni cānān dırīg
- 2 Ey ṭabībim derdimiñ dermānı ğamzeñ dāğıdır
Eyleme sīnemden Allāh 'aşkına dermān dırīg
- 3 Günde bir kerre nigāh it bārī sīnem dāğına
İtme benden ey kemān-ebrū iki peykān dırīg
- 4 Vuşlatıñ 'idinde kurbānıñ olam ki rüz-ı 'id
Çangı ādemdir ider bir dostu bir kurbān dırīg
- 5 Vaşlın umma **Şems** derdin iste her şām u seher
Komşusından itmez ol meh āteş-i sūzān dırīg

Mevce-i Bahr-i Esrār*

- 1 Her kim 'isyānın iderse ma'zeretle i' tirāf
Ric'at ile 'ind-i Hāk'da şāndır olmağ mu'āf
- 2 Şemm olur būy-ı velāyet meclis-i ülfetde kim
Ġāliye-efşān olur kimde olursa müşg-i nāf
- 3 Oldı bu dār-ı ebedde ol şadīk-i bī-riyā
Birbiriyle kim ider bezm-i ezelde i'tilāf
- 4 Şūret-i Raḥmān'da ḥalk olmuş ādemdir o kim
Cümleten evşāf-ı Raḥmān ile eyler ittişāf

(364) OE1: 101a, KE1: s.227, KE2: s.37.

4 olam ki: olmağa KE2.

(365) OE1: 101b, KE1: s.226.

(*) OE1.

- 5 Hük-m-i Kır'ân u ehadîse tevâfuğ itse ger
Raḥmet-i Raḥmân olur ümmet içinde ihtilâf
- 6 Hük-m-i nefsanî ile aḡrâza nisbet itdigiñ
İhtilâfî şanma raḥmet h'âce olur inḥirâf
- 7 Câmî' içre i' tikâf-ı buriyâdan it güzër
Ḥaş beytü'llâh olan ḡalbiñde eyle i' tikâf
- 8 Baş göziyle göremezsın nûr-ı zât-ı Ḥaḡḡ'ı kim
Nûr-ı mihr-i ' âlem-ârâ çeşmi eyler ihtitâf
- 9 Vech-i yâri görmege olmağ dilersen pür-başar
Dâğ-ı derd-i ' aşğ ile aç sîneñe göz göz şikâf
- 10 Bir gün evvel vâşıl ol ey reh-rev-i beyt-i vişâl
Kim ḡarîb oldı kıyâmet olma mevḡûf-ı ' avâf
- 11 ' Aşğ bir nûr-ı Hudâ'dır kâm-yâb-ı vaşl olur
Lem' a-i cân-perver ile kim olursa sîne-şâf
- 12 Sür gönülden mâ-sivâyı anı beytü'llâh kııl
Eylesün şaf şaf gelüp rûḡ-ı muḡaddesler tavâf
- 13 Tolmayanlar nûr-ı Ḥaḡ ile ne bilsün vaḡdeti
Urmasunlar boş yere vaḡdetden ol eclâf lâf
- 14 Ḥaḡ'da fânî olmayan tevḡidden maḡrûmdur
Anca tevḡid-i lisân ibḡâ ider lâf u güzâf
- 15 Ḥaḡ'da maḡv ol Ḥaḡ'la bil Ḥaḡḡ'ı tecellî ider ol
Ger Cemâl u ger Celâl esmâya çün sensin meḡâf
- 16 Râzî ol her fi' line ger ḡahr ise iḡsân bil
Ger na'îm u ger caḡîm [u] ger şikâl u ger ḡafâf
- 17 Maḡ'ad-ı şıdḡa otur ' ind-i melîk-i muḡtedir
Ḥalkdan Ḥaḡḡ'a vu Ḥaḡ'dan ḡalka eyle inşirâf

13 urmasunlar: urmasun KE1.

14 olmayan: olmayanlar KE1 // anca: itme KE1 / ibḡâ: iḡâ KE1.

- 18 Zāhiriñ emr-i şerī' at ile bulsun i' tişām
Bâtıñ vaḥdetle bulsun i' tişām-ı i' tiķāf
- 19 Gūş-ı cān ile işit imān idüp kıl i' tiķād
Mağz-ı Kur'an'dan hemīşe sözlerim bil bī-ḥilāf
- 20 Ben o dervīş-i ebed-hīmān-ı ' aşk u kürbetem
Buldı sırrım sırr-ı Ḥaķ'da istitār u inkişāf
- 21 Hāme-i āteş-zebān destimde ḥaşm-ı dīn içün
Seyf-i Fārūķī-eşer yā Zü'l-fikār-ı bī-ḡilāf
- 22 Kilk-i dest-i kudretem fi'l-ḥāl olur mevcūd ḡayb
Şādır olsa ger zebān-ı himmetimden **nūn u kāf**
- 23 Tā'ir-i ' Anķā-yı bāl-efşān-ı Kāf-ı kudretem
Ḥākimem cārī olur ḥükmüm idersem Kāf Kāf
- 24 İsti' ānet ister iseñ rāh-ı Ḥaķ'da bī-riyā
Her işiñden evvel eyle sözleriñi bī-ḥilāf
- 25 Nīk u bed lā-büd cezā-yı fi' liñi görseñ gerek
Eylük it bir ferde zinhār itme zulm u i' tişāf
- 26 Eyle taḥşīl-i rızā vaķt-i civānī geçmeden
Şoñra nādim olma geldikde dem-i hezl u ' acāf
- 27 ' Aşķ ile taķvāyı birleşdir olup mānend-i **Şems**
Sa'y-i uḡrā kıl yeter dünyāda miķdār-ı kifāf

366

fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilūn

- 1 ' Aşķ-bāzān-ı Ḥudā-dād-ı cemāhīr-i selef
Güzērān itdi benem cümlesine şimdi ḥalef

18 i' tişām-ı: i' tişām u KE1.

25 zulm u: zulm-i KE1.

(366) OE1: 102b, KE1: s.42, OE2: 44a, S1: 44b, KE2: s.128, ALM: 102b.

- 2 Benem ol ‘ aşık-ı ser-mest-i müdām-ı ezeli
Ki virir eşk ile ‘ aşkım şuya raḡb âteşe tef
- 3 Cinnet-i zülf-i ruḡ-ı yār ideli ser-gerdān⁸⁴⁴
Oldı zencir baña ḡabl-i metin-i muşḡaf
- 4 İḡtiyārınla sivādan çekilüp keff-i yed it
Dehrden çār-na-çār eylemeden pāyın kef
- 5 Şehr-i tecrīde kudūm eyle Senāyī gibi kim
Sedd-i şeh-rāh-ı vuşul olmaya pāyındaki ḡaf
- 6 Cesediñ eylemeden ḡāk-i siyāh ekl u tebāh
Eyle şemşir-i ḡam-ı ‘ aşk-ı İlāhī’ye ‘ alef
- 7 Küşte-i ‘ aşk-ı Hudā ol olasin Ḥaḡḡ’a muzāf
Yohsa ḡayvān gibi ādem olur encām telef
- 8 Vaḡdet içre bulunur nūr-ı Muḡammed dilde
Menzil-i dürr-i yetim oldı biḡār içre şadef
- 9 Sine vir ḡa‘ neye vaḡdetde fenā bulmaḡ için
Naḡar it buldı fenā ḡa‘ ne-i seng ile hedef
- 10 Pāy-māl ol düş ayaḡ altına ḡālīçe gibi
Başlar üzre bulasin hem-çü külāh ‘ izz u şeref
- 11 Şoñra ḡırbāl gibi ḡāk-i mezelletde yatub
Sineñi kendi elin ile dögersin çün def
- 12 Şems ol çāker-i sultān-ı beḡāyam ki ḡurur
Bī-ser ü pāy ḡuzūrında melā’ik şaf şaf
- 13 Kıldı terbiyye ile cevher-i faşş-ı ḡātem
Ḥalḡa-i dest-i velāyetde beni şāh-ı Necef

3 zülf-i: zülf u KE1.

4 çār-na-çār: çār u na-çār OE1, KE1, KE2; çār-nā-çār S1.

5 pāyındaki: pāyında ki KE2.

13 kıldı: kılur KE2.

- 1 Gel süveydā-yı dilimde ʔulzüm-i ʔummāna baʔ
Bir avuç ʔopraq içinde baʔr-i bī-pāyāna baʔ
- 2 Vechi bergin Şāniʔ -i ʔibret-nümā-yı ʔālemiñ
Ne şuverler gösterir āyīne-i devrāna baʔ
- 3 ʔArz-ı vech-i vaʔdet itmez keşret-i mümkinde Hāʔ
Vechiñi imkāndan taʔlīb idüp aʔ yāna baʔ
- 4 ʔAynıña olsun dir iseñ noʔta-i vaʔdet ʔıyān
Manzar-ı dār-ı süveydādan diyār-ı cāna baʔ
- 5 Hāʔʔ'ı görmek ister iseñ gel ilāh-ı vehmi ʔoy
Bul da bir Allāh'ı rü'yet eylemiş insāna baʔ
- 6 Görmediñ tā levʔde āyāt-ı Hāʔʔ'ı bilmediñ
ʔÖmrün olduʔça kitāb u levʔa-i dīvāna baʔ
- 7 Hūbb-i māl u cāh ile pürdür derūnı zāhidiñ
Eylemiş beyt-i Hūdā'yı kendine büt-ʔāne baʔ
- 8 Zāhidā gör zūlf ü müjgān-ı ʔaʔ-āver dil-beri
Leşker-i yağmā-gerān-ı kişver-i imāna baʔ
- 9 Şemʔ -i ʔaşʔı görmek isterseñ eger pervāne-vār
Āteş-i ruʔsār-ı yāre ʔur da yana yana baʔ
- 10 Gösterir bir merdüm-i ʔeşme nice yüz biñ cihān
Zerrede yüz biñ güneş pinhān iden Sübhān'a baʔ
- 11 Pāy-māl itme ʔāzer kim her ʔubār-ı ʔāʔde
Biñ Süleymān taʔt-gāh itmiş yaʔur mūrāna baʔ

(367) OE1: 103a, KE1: s.111, OE2: 45a, S1: 52b, KE2: s.121, ALM: 108a.

6 kitāb u: kitāb-ı KE1, KE2.

7 hūbb-ı: hūbb u S1.

8 zūlf u: zūlf-i KE1, KE2.

9 eger: olup KE2 // ʔur da: dön de KE1, KE2.

10 bir merdüm-i: bir dem KE1.

- 12 Pāy-tā-ser vād-i nīrān-ı fūrkatdır cihān
Tās-ı vārūn-ı felek dōnmişdir āteş-dāna baķ
- 13 Cennet isterseñ cihān içre cihāndan yum gözün
Vāşıl ol nūr-ı cemāl-i Hāzret-i Yezdān'a baķ
- 14 **Şems** itmiş ser-fürū her bir velī mihrābına
Tāk-ı ebrū-yı cemāl-i server-i Geylān'a baķ

368

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Tāl-at-i cānānı seyr it kudret-i Yezdān'a baķ
Dest-i kudretle yapılmış şüret-i insāna baķ
- 2 Birbirinden var mı farkı gel kenār-ı gül-şene
Bir güle bir bādeye bir de leb-i cānāna baķ
- 3 Ğamze-i yār ile dil hālin şorarsañ müdde' i
Nīm-bismil hūn ile āğuşte bir kurbāna baķ
- 4 Añla güftār-ı sevād-ı hāme-i mu' ciz-demim
' Ālem-i zūlmātı seyr it çeşme-i hayvāna baķ
- 5 Beñzemez mi **Şems** dilde dāğ dāğ-ı fūrKate
Çeşm-i im' ān ile kūrş-ı mihr-i nūr-efşāna baķ

369

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Eyleyüp **ḥabl-i metīn**-i edeb-i şer' i niṭāk
Beliñe merd-i Hudā ḥidmetine var anı ṭāk

11 ğubār-ı: ğubārı OE2.

13 -OE2.

14 itmiş: kılmış OE2.

(368) OE1: 103b, KE1: s.225.

(369) OE1: 103b, KE1: s.225.

1 anı: onı KE1.

- 2 Gizli dīn tūtmāğa mecbūr oluyor ehl-i İlāh
Ehl-i ‘ālem olalı sālīk-i minhāc-ı nifāk
- 3 Cūş idüp çeşmi döker çeşm-i şurāhī gibi kıan
Bezm-i ‘aşkıında olan mest-i müdām-ı rakrāk
- 4 Nev-civān-baht-ı cihān görmege kendi özi
Pīr-i merdān yaraşur destine ger alsa tabāk
- 5 Seni görmek beni görmek gibi āsāndır baña
Sende maḥv itnese ḥayretle beni istiğrāk
- 6 Yine bir mihr-i cihān-tāb bulur arz degil
Olsa ser-menzil-i dil küngüre-i seb‘-i tıbāk
- 7 Bī-ser ü pāy-ı maḥabbet bulur enḥā-yı vasī‘
Bir gün ol ‘arşada kim **ve’l-tefeti’s-sāku bi-sāk**
- 8 ‘Aşk ‘Ankā’sıyam ey **Şems** per-i himmetime
Bir iki merḥaledir ‘ālem-i ğayb u ıtlāk

370

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Zūlmet-i nefse düşüp olma ulu’l-emriñe ‘āk
Olasın nūr gibi ‘ind-i Ḥudā’da yüzi ak
- 2 İç mey-i ‘aşkı yüri dār-ı na‘īm-i vaşla
Ġam yeme rızkıñ içün çekme cihān içre meşāk
- 3 Kıl yediñ dāmen-i merdān-ı Ḥudā’ya peyvend
Dāmeni atlas ise nā-kesiñ ol andan ırak

2 ehl-i İlāh: ehlü’llāh KE1.

4 kendi: kendini KE1 // destine: deştine KE1.

7 bulur: olur KE1.

(370) OE1: 104a, KE1: s.111, OE2: 44b, S1: 51b, KE2: s.117, ALM: 105b.

1 ulu’l-emriñe: ulu’l-emre ki OE1.

3 dāmeni: dāmen-i OE2 / ise: ise de KE1.

8 cānını: cānını kıl KE1.

- 4 Tār-ı destārını bir pīr-i muḡān-ı ‘ aşkıñ
Tār-ı zünnār ise de eyle miyānında niṭāk
- 5 Cebra ’ıl gibi iriş sidreye kim kırtılasın
Nārdır nār bu zīr-i felek-i bālā-ṭāk
- 6 Vāşıl ol Ḥaqq’a olup rūḥ-ı laṭīfe hem-rāh
Olma toprak yiyecek cism-i keşīfe ilḥāk
- 7 Vech-i Mevlā’yı görüp eyle huzūrında kıyām
Olmadan mā-şadaḡ-ı **ve’l-tefeti’s-sāḡu bi-sāḡ**
- 8 Cisini ḥāke şalup cānını cānāna fedā
Ölmeden eyledi cānāna olanlar müştāk
- 9 Qayd-ı siccīn-i ṭabī‘ atde tecerrüd bul kim
Görine çeşm-i dil ü cānıña vech-i ıtlāk
- 10 Sīneden dīvi çıkar Ḥaḡ ile ṭoldur yoḡsa
Seni sevdāya şalar vesvese-i rīḥ-i merāk
- 11 Ḥubb-i māl u **hūmeze** ḡalbiñ idüp vād-i **veyl**
Ḥuṭame nārı ider tābe-ḡıyāmet iḡrāk
- 12 Qırma bir seng-i cefā ile göñül şīşesini
Şoñra biñ pāre olursın da görürsin iḡḡāk
- 13 Ey Süleymān-ı zamān itme ḡaḡāret mūra
Olmaḡa mūr-ı ḡaḡīr eyleme kesb istiḡḡāk
- 14 Ḥāk-sār eyleme ol mūrı ayaḡıñla başub
Üstüḡhān-ı seriñe başar o da bir gün ayak

9 bul kim: bula gör ALM.

11 ḡuṭame: anlarıñ KE1.

14 -KE1

ol mūrı: bir mūrı OE2, S1.

- 15 Fi' liñe kendi yed u pâyıñ olurlar şâhid
Hâl lisânıyla ider anı Hudâvend inţâk
- 16 Töhmet-i sirkat ile kaç' olunan dest gibi
Söyler a' zâ-yı cesed cümle bilâ-istinţâk
- 17 Hâk rızâsın gözedüp cümle-i ef' âlînde
Koyma inşâfı eliñden tutasın râh-ı vifâk
- 18 Merkez-i vaḥdet-i Mevlâ'da karar it ey **Şems**
İde diller evine nûr-ı İlâhî işrâk

371

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

- 1 Ger vech-i âdem olmasa âyîne-dâr-ı Hâk
Kâbil degildi rü'yet-i nûr-intişâr-ı Hâk
- 2 Mest-i şerâb-ı ' aşk idi dil cûşîş itmeden
Deryâ-yı ḥubb-i sâḥil-i imkân-ḳarâr-ı Hâk
- 3 Her yüzden oldı çeşm-i dil ü câna âşikâr
Nûr-ı cemâl-i vaḥdet-i ḥayret-medâr-ı Hâk
- 4 Tağyîre ḳâdir olmadı ḳânûn-ı ḥikmeti
Bir kâra kim ta' alluḳ ider iḳtidâr-ı Hâk
- 5 Raḳş it semâ' u vecd ile ḳible-nümâ gibi
Ey ' âşık-ı ṭapîde-dil-i bî-ḳarâr-ı Hâk
- 6 Burḳa' -nişîn-i ḥubb-i sivâ oldıḡıñ yeter
Cân gözleriñ aç eyle hemân intizâr-ı Hâk
- 7 Neşr eyle **Şems** ' âleme bu nuṭḳ-ı mu' cizi
Tâ kim bilinsün âyet-i vaḥdet-şî' âr-ı Hâk

(371) OE1: 104b, KE1: s.224, OE2: 44b, S1: 51b, KE2: s.49, ALM: 105a.

4 tağyîre ḳâdir: tağyîr ḳâbil OE1 / olmadı: oldı ALM.

6 -KE2.

7 -KE2 / ' âleme: ' âlemde KE1.

- 1 Ser-tâbe-pây dehri idüp mübtelâ-yı 'aşk
'Aşk olsun itdi 'âlemi 'aşk âşinâ-yı 'aşk
- 2 Dölâb-ı çarh merkez-i vahdetde devr idüp
Oldı şalât-ı dâ'ime kıble-nümâ-yı 'aşk
- 3 'İd-i vişâl-i yârda zebh-i 'azîm olur
Her kim iderse rûh-ı revânın fedâ-yı 'aşk
- 4 Şeb-zinde-dâr-ı zühd yine zulmet içredir
Göstermez ise mihrini şubh-ı şafâ-yı 'aşk
- 5 Büt-hâne olsa hânkah-ı Mevlevî olur
Bir dil ki anda nâle ider şâh-nây-ı 'aşk
- 6 Sünbül dimâğın eyledi ta'tîr o demde kim
Gül-şende zülf-i yâre toğundı şabâ-yı 'aşk
- 7 Uçsañ hevâda hâk olur encâm menziliñ
Beyhûde oldı tâtîñ ey bî-nevâ-yı 'aşk
- 8 Nâm-ı Hudâ dilimde elimde ayağ-ı mey
Bu deyr içinde şimdi benem pârsâ-yı 'aşk
- 9 'İlm-i ezelde olmadan İdrîs hülle-düz
Elbâs olundı **Şems** baña zer-ķabâ-yı 'aşk

(372) OE1: 104b, KE1: s.113, OE2: 44a, S1: 51a, KE2: s.120, ALM: 104b.

4 zühd: zâhid KE1, KE2 // şubh-ı: şubh u KE1, KE2.

5 büt-hâne: mey-hâne KE1.

8 içinde şimdi benem: içre benem şimdi KE1.

9 Şems baña: baña Şems KE1.

- 1 Kim olsa kaçınıñ kılıcıyla şehid-i ʿaşk
Eyler hilâl vuşlatı rüʾyetle ʿid-i ʿaşk
- 2 Kıldı seyâhat üzre bu dehre güzzer olup
Tâ hân-kâh-ı mülk-i ezelde mürîd-i ʿaşk
- 3 Olmaz fezâ-yı neşʾet-i uhrâda ser-bedîd
Bu vâd-i fenâda olan nâ-bedîd-i ʿaşk
- 4 Kalur nühüfte cevher-i esrâr-ı ʿilm-i zât
Bulmazsa genc-i dilde güşâyış kilîd-i ʿaşk
- 5 **Şems**-i sipihr-i ʿaşkam olur bedr müstetîr
Bir dil olursa benden eger müstefîd-i ʿaşk

Kendi derdiñ görme bir derd ehline dermâna bak
Bağma giryân dîdeñe bir dîde-i giryâna bak
Nağşına âyîne-i devrânıñ aldanma gönül
Kendi nağşıñ görmege âyîne-i devrâna bak

- 1 Zâhir olsa bir gönülde âh-ı âteş-zâd-ı ʿaşk
Beyt-i maʿmûr olsa da eyler harâb-âbâd-ı ʿaşk

(373) OE1: 105a, KE1: s.224.

(374) OE1: 105a.

(375) OE1: 105b, KE1: s.113, 112a, OE2: 45b, S1: 53a, KE2: s.142, ALM: 109a.

* KE2’de baş tarafında “*talîfen efendiniñ ihsân buyurdukları cevâb-nâmedir*” kaydı bulunan bu şiir, muhibbândan Celâleddin Bey’in “*Ey vücûd-ı reh-nümâ-yı meslek irşâd-ı ʿaşk / Mekteb-i pür-feyz-i maʿnâda olan üstâd-ı ʿaşk*” matla’lı manzumesine Osman Şems’in cevabıdır.

- 2 Bām-ı ‘arşa revzeni eyler cidârından nigâh
‘Arş-ı a‘ lādan bülend-eyvāndır bünyād-ı ‘aşk
- 3 Vāşıl-ı beytü’l-ḥarām-ı şāhid-i maḳşūd olur
Kim olursa pārsā-yı meslek-i irşād-ı ‘aşk
- 4 Eyler iksîr-i nigâh ile zer-i ḥālîş-‘ayār
Pûte-i ḥikmetde āhen-dilleri üstād-ı ‘aşk
- 5 İremez maḥv-ı vücūd ile muḥîṭ-i vahdete
Olmayan nār-ı maḥabbetle yanup ber-bād-ı ‘aşk
- 6 Sidreden lâ-büd ider esrār-ı Cibrîl’i şikār
Bâz-ı Eşheb zîr-i bâlinde bulan imdād-ı ‘aşk
- 7 Sînede dâğın görüp şanma Celâl’i sîne-çāk
Şems olmuştır bu gül-şende gül-i dil-şād-ı ‘aşk

376

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 ‘Aşk ile ḥalk itdiginden ‘ālemi üstād-ı ‘aşk
Olsa lâyıḳ nām-ı ḥalku’llāh hep îcād-ı ‘aşk
- 2 Mîhrden tâ zerreye ‘aşk-ı Ḥudā oldu naşîb
On sekiz biñ ‘āleme maḳsûm oldu zād-ı ‘aşk
- 3 Maḥv ider hep mā-sivā-yı dehri kemter şu‘lesi
Berḳ-i ‘ālem-sûz-ı dildir āh-ı âteş-zād-ı ‘aşk
- 4 Derd-i dil-sûz-ı ḥafidir her vücūdı maḥv ider
Bir belâdır kim aña tesmiye oldu adı ‘aşk

3 beytü’l-ḥarām-ı: beytü’l-ḥarām u OE2, S1, ALM.

6 imdād-ı: esrār-ı OE2, ALM.

(376) OE1: 105b, KE1: s.223, ALM: 103b.

* ALM nüshasında 377 no’lu gazel, bu gazelin ilk üç beyti olarak yazılmış olup toplam 13 beyitten oluşmaktadır.

1 -ALM.

2 -ALM.

3 ALM’de 4. beyit / dildir: dildār OE1, KE1.

4 ALM’de 5. beyit / ḥafidir her: nihānîdir ALM // bir belâdır kim: ol sebebdan kim ALM.

- 5 Āteş-i Tūr-ı tecellīdir ki Mūsī dilleri
Eyledi Tūr-ı tecellī-veş yakup ber-bād-ı ‘aşk
- 6 Zühd-i huşk ile cemāl-i vaḥdeti görmez ‘ıyān
Şol gönül kim yokdur anda nūr-ı isti‘ dād-ı ‘aşk
- 7 İdemez ma‘ şūḳda ‘ uşşāk ifnā-yı vüçüd
Cezbe-i Raḥmān ile ger olmasa imdād-ı ‘aşk
- 8 Lā-mekānī bir tecellī-i Hudā’dır şübhesiz
Kim velīdir hep olanlar mazhar-ı irşād-ı ‘aşk
- 9 Şem‘ine pervāne-veş biñ cān u ten kıldım fedā
Bu ḥarābāt içre kim oldum ḥarāb-ābād-ı ‘aşk
- 10 Ben āteş-ḥīz-i ‘aşkam kim hirās-ı cāndan
İtmede lerezende ‘aşk iklimini feryād-ı ‘aşk
- 11 Bende vaḥdet buldı ‘aşk u ‘āşık u ma‘ şūk **Şems**
İktibās-ı feyz iden benden olur dil-şād-ı ‘aşk
- 12 Hakk’a vuşlat ister iseñ raṭb-ı ḳalb it mürşide
Zıkr ile nefse cihād it eyle istimdād-ı ‘aşk

377

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Menşe’-i icād-ı ‘ālem oldı çün bünyād-ı ‘aşk
Oldı ‘ālemler ser-ā-ser kişver-ābād-ı ‘aşk

5 ALM’de 6. beyit.

6 ALM’de 7. beyit.

7 ALM’de 8. beyit.

8 ALM’de 9. beyit / velīdir heb: velīlerdir ALM.

9 ALM’de 10. beyit /içre kim: içre ki ALM.

10 ALM’de 11. beyit / ‘aşkım kim: ‘aşkım ki KE1.

11 ALM’de 12. beyit / Şems: ey Şems OE1, KE1 // feyz: nūr ALM.

12 ALM’de 13. beyit.

(377) OE1: 105b, KE1: s.223, ALM: 103b.

* Bu gazelin makta’ beyti eksik bırakılmış. ALM nüshasında bu gazel, 376 no’lu gazelin ilk üç beyti olup toplam 13 beyitten oluşmaktadır.

2 ḳudret-i: ḳudretten OE1, KE1.

- 2 Mazhar-ı ‘aşk oldığından cümle zerrāt-ı cihān
Buldı terkīb-i mezāhir kudret-i icād-ı ‘aşk
- 3 Her şuver hükmünce mazhar oldı ‘aşk esrārına
‘Aşk-ı Mevlā’yı iden vicdān olur üstād-ı ‘aşk

378

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Kişver-i sīnemde yaqdıñ dil serāyın āh ‘aşk
Mihr-i ‘ālemden fūrūzān olduñ eyva’llāh ‘aşk
- 2 Olmaz idi ehl-i ‘aşka reh-ber-i vuşlat-serā
Olmasa ger mübtelā-yı derd-i ‘aşku’llāh ‘aşk
- 3 Kenz-i maḥfiden olup rūşen-çerāğ-ı iktibās
Oldı mişkāt-ı dile şem‘-i şeb-istān gāh ‘aşk
- 4 Ben semender-tāb-ı ‘aşkam āteş-istāndır yerim
Cilve-gāh-ı himmetimden istemem kūtāh ‘aşk
- 5 Tā‘ir-i ‘Ankā-yı Kāf’am sidreye kılmam nigāh
Lā-tenāhī seyrim olmuşdır baña hem-rāh ‘aşk
- 6 Rind-i cām-ı vaḥdetem şūfi-i şāfi-tıynetem
Deyr derd-i iştiyāk oldı baña dergāh ‘aşk
- 7 Hızr-ı ‘ālī-himmetem şahrā-neverd-i zulmetem
Çeşme-i ḥayvān baña ‘ilm-i ledündür cāh ‘aşk
- 8 Rāz-ı ‘aşkıñ irmedim ḥüsnüñ gibi pāyānına
Eyledi dīvāne gönlüm itmedi āgāh ‘aşk
- 9 Gösterir meş‘al gibi beyt-i vişāle toğrı yol
Kārbān-ı şer‘i ey **Şems** eylemez güm-rāh ‘aşk

(378) OE1: 106a, KE1: s.81, S1: 51a, ALM: 110a.

7 şahrā-neverd-i: şahrā-yı nūr u OE1, KE1.

9 güm-rāh: kūtāh KE1.

- 1 Dilde táb-endâz olup sevdâ-yı nâr-efzâ-yı 'aşk
Yağdı cân mülkin ser-â-ser âteş-i bālâ-yı 'aşk
- 2 Ey hālîlim oldu âteş-gâh-ı sînem gül-şeniñ
Açılup bir dâğda yüz biñ gül-i zîbâ-yı 'aşk
- 3 Cevher-i iksîr-i a'zam eyledi nezzâresin
Çağrı cisme düşdi bir hâkister-i kimyâ-yı 'aşk
- 4 Baş u cân kaydın ferâmûş itdirir Mecnûn-veş
Her kimi zülfinde ser-gerdân ider Leylâ-yı 'aşk
- 5 Beyt-i aḥzân olsa dil reşk-âver-i firdevs olur
Bir dem eylerse tenezzül şâhid-i ra'nâ-yı 'aşk
- 6 Eyleyen nâr-ı maḥabbetden vücûdum 'âlemin
Kıldı cânım cevherin mihr-i cihân-fermâ-yı 'aşk
- 7 Micmer-i kalbim ki yağıdıñ âteşin-ruḥsârîña
Dûd-ı âhım eylediñ gül-büy-ı anber-sâ-yı 'aşk
- 8 Çanlı yaşım şanma ğark eyler dü-çeşmim zevrağın
Sînemiñ ḥum-ḥânesinden mevc uran şahbâ-yı 'aşk
- 9 Kim alur böyle girân kadri bu bazar içre **Şems**
Kim dil ü cân nağdi oldu râyic-i kâlâ-yı 'aşk

- 1 Cihân-ı vaḥdete bir nûrdur ki cevher-i 'aşk
Zuhûra gelmedi bir şey ola ber-â-ber-i 'aşk

(379) OE1: 106b, KE1: s.222, KE2: s.39.

9 alur: olur OE1, KE1 // kim dil u: oldu dil u KE1.

(380) OE1: 106b, KE1: s.220, S1: 51a, ALM: 107a.

- 2 Olursa al‘ a-i ayber ic b-ı aflet eger
İder ikeste anı penesiyle aydar-ı ‘ a
- 3 Olur bu tekye-i d r-ı fen da Mevl n 
Kimi n olursa baında k l h-ı efser-i ‘ a
- 4 Yeg ne d rr-i yet m-i vi le  zin olur
O kim ki bar-i bel da olur in ver-i ‘ a
- 5 Bel -yı ‘ a ile ser-b z u l le-d ğ-ı c n n
Sez dır olmağ  d v n-ı ‘ aa server-i ‘ a
- 6 ‘ Ur c-ı ‘  lem-i udsa olur cen h-ı yem n
H m -yı zühd u al ha cen h-ı eh-per-i ‘ a
- 7 eker ayağını  dem bihit u keverden
Mez k-ı c na d  nce af -yı s ğ r-ı ‘ a
- 8 Yedinde fa-ı yed-i  tem-i nübüvvet olur
Kim olsa s k -i bezm-i er b-ı kever-i ‘ a
- 9 Tutar ei‘ a-i env r-ı feyzi ‘  lemi **ems**
T l ‘ iderse eger dilde mihr-i  ver-i ‘ a

381

f ‘ il t n f ‘ il t n f ‘ ilün

I

 h bu dehr ire am-ı iftir k
B kdi belim m ylarım ıldı a
F t ma’ma asret idüp emimi
Eyledi c n u dilimi itir k

II

 ه من الكربة العهد الفراق
احرقنى بالغم و الاشتياق
از دل و جانم ز غم هجر دوست

(381) OE1: 107a, KE1: s.221.

II T rkesi: “Gamı ve özlemiyle beni yakıp kavuran ayrılık gününün tasanından ah... sevgiliden ayrıldığım günden kavuma gününe kadar gönlüm ve kalbimden naleler ekerim.”

نالہ کنم تا دم روز وفاق

III

Bir gül idi kim o ciger-pāresi
Sünbül idi zülfiniñ āvāresi
Artdı firāķıyla gōñül yarası
Gitdi ķara yerlere yok ķāresi

IV

آه من الكربة العهد الفراق
احرقنى بالغم و الاشتياق
از دل و جانم ز غم هجر دوست
نالہ کنم تا دم روز وفاق

V

Yaķdı beni hecr ile āteşlere
Döndi ser-ā-pāy tenim aķkere
Med-nigāh iremez o meh-peykere
Ķaldı mülākāt dem-i maķşere

VI

آه من الكربة العهد الفراق
احرقنى بالغم و الاشتياق
از دل و جانم ز غم هجر دوست
نالہ کنم تا دم روز وفاق

VII

Söndi çerāĝ-ı dil ü cān u tenim
Oldı ķarañlık ģarem-i rūşenim
Tā ki olunca ķara yer medfenim
Yokdur iden derdime dermān benim

VIII

آه من الكربة العهد الفراق
احرقنى بالغم و الاشتياق
از دل و جانم ز غم هجر دوست
نالہ کنم تا دم روز وفاق

V itme kim: eyleme KE1.

VI KE1'de 7. bent.

VII KE1'de 6. bent.

IX

Şekvemi zann itme kim āzārdan
Giryemi derd-i dil-i bīmārdan
Ne ğam u ne çarḥ-ı sitem-kārdan
Āh meger fūrḫat-i dil-dārdan

X

آه من الكربة العهد الفراق
احرقنى بالغم و الاشتياق
از دل و جانم ز غم هجر دوست
نالہ کنم تا دم روز وفاق

XI

Lāle gibi şoldı o gül-i ğonce-fem
Oldı ḥırāmān-ı bihişt-i ādem
Açdı firāḫı dilime dāğ-ı ğam
Vird-i zebān oldı baña dem-be-dem

XII

آه من الكربة العهد الفراق
احرقنى بالغم و الاشتياق
از دل و جانم ز غم هجر دوست
نالہ کنم تا دم روز وفاق

XIII

Şems ideyim çāk ten u sīnemi
Yağdı bu fūrḫat dil-i bī-kīnemi
Eyledi ğam tīregī āyīnemi
Tāzeledi yara-i dīrīnemi

XIV

آه من الكربة العهد الفراق
احرقنى بالغم و الاشتياق
از دل و جانم ز غم هجر دوست
نالہ کنم تا دم روز وفاق

Dil oldı Mısr-ı kişver-i tende çeh-i 'amîk
 Cân Yûsuf'ı ki düşdi o çâha olur ğarîk
 İllâ ki sîneye resen-i medd-i âhla
 Kârbân-ı 'aşqdan uğraya bir merdüm-i tarîk

- 1 Câm-ı 'aşka beñzemez şahbâ-yı derd-i iştiyâk
 Derd-i serdir bâde-i minâ-yı derd-i iştiyâk
- 2 Ravza-i vuşlatda gûyâ revzen-i mîzâbdır
 Kaşr-ı bâlâ-hâne-i me'vâ-yı derd-i iştiyâk
- 3 Çeşm-i haq-bîne görünmez Kâf-ı kudretten daği
 Cây-gâh-ı lâne-i 'Ankâ-yı derd-i iştiyâk
- 4 Hasretinden nâle-i İdrîs'i şevk-engîz ider
 Nağmehâ-yı çâr-gâh-ı nây-ı derd-i iştiyâk
- 5 Seyr iden her kûşe-i sînemde âb eyler gümân
 Kim serâb-âbâddır feyzâ-yı derd-i iştiyâk
- 6 Vâşıl eyler 'aşk 'uşşâkı serây-ı vuşlata
 Vaşlı istirkâb ider ma'nâ-yı derd-i iştiyâk
- 7 **Şems** olmuştır selâsil-bend-i emvâc-ı duhûr
 Mübtelâ-yı hâlet-i sevdâ-yı derd-i iştiyâk

(382) OE1: 107b, KE1: s.222.

olur: oldı KE1.

(383) OE1: 109a, KE1: s.112, OE2: 46a, S1: 53a, KE2: s.138, ALM: 109b.

1 serdir: sevdâ KE1.

2 vuşlatda: vaşlında OE1, KE1, KE2, ALM / mîzâbdır: mîzândır KE1, KE2 // bâlâ-hâne-i: pāk-hâne-i KE2.

5 seyr iden: seyr ider KE1 / âb eyler: âb-ı hîzr eyler KE1; âb u hîzr eyler KE2.

6 'aşk: 'aşka KE1, KE2.

- 1 İtdi biryân dilim nâr-ı ciger-sûz-ı firâķ
Nāya döndürdi beni nāle-i dil-dûz-ı firâķ
- 2 Āteş-i sîne-güdâz-ı çeh-i nîrân-ı belâ
Āfitâb-ı seher-i yek-deme-i rûz-ı firâķ
- 3 Maḥv ider şu' lesi mâhiyyet-i nîrânı tamâm
Düşse ger bir şerer-i cân u dil-efrûz-ı firâķ
- 4 Ola şad-çâķ girîbân-ı dilim gibi Hudâ
Varâķ-ı ḥaṭṭ-ı suṭûr-ı sebaķ-âmûz-ı firâķ
- 5 **Şems** ferdâ-yı kıyâmetde bihişt olsa yerim
Gösterir dûzaḥ anı çeşmime dîrûz-ı firâķ

- 1 Cihân içre ne müşkil 'âşıkâ cānāndan ayrılmâķ
Ne müşkil kâr imiş eyvâhlar ten cāndan ayrılmâķ
- 2 Ṭabîbâ neşter-i ḥûn-rîz-i ğamzeñ çekme sînemden
Yamandır dehrde bîmâr-ı derd dermāndan ayrılmâķ
- 3 Ne fettānsın ki ey çeşmi fûsûn-kâr u perî-şûret
Seniñçün pek kolaydır âdeme bir cāndan ayrılmâķ
- 4 Cemâliñ muşḥafından olmazam bir laḥza rû-gerdān
Ḍalâletdir kitâb ehline çün Qur'ân'dan ayrılmâķ

(384) OE1: 109b, KE1: s.220, KE2: s.3.

4 Hudâ: fedâ KE2.

(385) OE1: 109b, KE1: s.220, KE2: s.30.

3 çeşmi: çeşm-i KE2.

- 5 Nice āh itmeyim gül-lebleriñ seyrinde ey nev-res
Olur mı gül zamānı ‘andelīb efgāndan ayrılmak
- 6 Cüdā olma dilimden kim seniñ ma‘ mūruñam ey ğam
Baña vīrānelikdir sen gibi mihmāndan ayrılmak
- 7 Göñül ‘aşk ile sūzān olmadan hālī degil ey **Şems**
Ne mümkün tıynet-i pervāneye sūzāndan ayrılmak

386

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Cüst ü cū itdim cihānı ben gibi nā-şād yok
Dilde dāğ-ı dāğ-ı hicrānım gibi dil-şād yok
- 2 Qaldır ey Şīrīn-maṭlab kim sitiġnā perdesin
Kūh-sār-ı Bī-sütūn-ı ‘aşkda Ferhād yok
- 3 Kimse tīġ-i bī-emānıñdan başın kırtarmadı
Kim bu bismil-gāhda ğamzeñ gibi cellād yok
- 4 Kim okur āyāt-ı bürhāniyi kim tefhīm ider
Mekteb-i ādābda şāgird yok üstād yok
- 5 Ey Hudā bād-ı fenāya vir serīr-i dehri kim
Kūşesinde şol Süleymān-ı ferişte-zād yok
- 6 N’eyleyim şol bāġı kim ey **Şems** olmış dār-ı hecr
Şahñ u şahrāsında bir yār-i qad-i şimşād yok

(386) OE1: 109b, KE1: s.219.

- 5 Kemal Edip Kürkçüoġlu, beyitte geöen Süleyman kelimesine dayanarak şiirin *Sakī-nāme* yazarı Üryānizade Süleyman Celaledin’in vefatından duyulan üzüntü ile yazıldığını söyler. (bkz. Kemal Edip Kürkçüoġlu, *Seömeler*, s.225)

- 1 Gökler yüzine el açacak hâcetimiz yok
Merdân-ı Hudâ'yız felege minnetimiz yok
- 2 Bakup n'idelim sünbül-i zülf ü ruḥ-ı yâre
Ol bâğda bir encümen-i 'ışretimiz yok
- 3 Ser-menzilimiz oldu tamâm diyen 'ucâbız
Ey ḥ'âce saña söyleyecek hâletimiz yok
- 4 Geçmek dil ü cândan bize ikrâr-ı tarîkat
Hem-şoḥbetimiz olmağa çok külfetimiz yok
- 5 Peymâne-i nâmûsı kırup çekmeli gül-câm
Seccâdede tesbîḥ çekecek 'âdetimiz yok
- 6 Gîsû gibi **Şems** itmege îmânı perîşân
'Aşk âteşi-mânend dîğer âfetimiz yok

- 1 Biz 'âşık-ı ser-geşteleriz dil-berimiz yok
Eflâk-i cünûnuz vel/meh-peykerimiz yok
- 2 Bir 'âleme irdik ki ne dünyâ vu ne 'uḳbâ
Bilmem ki ne olduk dü-cihânda yerimiz yok
- 3 'Anḳâ-yı riyâz-ı melekûtuz ki şehir-gâh
Ḥurşîdi şikâr eyleriz ammâ perimiz yok
- 4 Biz şem'-i şeb-istân-ı diyâr-ı dil ü cânız
Pervâne gibi bir dil-i sūziş-gerimiz yok

(387) OE1: 110a, KE1: s.219.

3 hâletimiz: hâcetimiz KE1.

6 îmânı: îmân OE1.

(388) OE1: 110a, KE1: s.218.

- 5 Biz gül-şen-i şad-berg-i kitâb-ı fen-i ‘aşkıız
Bülbül gibi bir mâ’îl-i gül-defterimiz yok
- 6 Bir mest-i şerâb-hâne-i ‘aşkıız ki felekde
Mecnûn-ı melâmet-zededen kemterimiz yok
- 7 Ey **Şems** biziz maṭla‘-ı mihr-i aḥadiyyet
Nüh-ṭâḳ-ı zebercedde bizim hem-serimiz yok

389

mef’ûlû mefâ’îlû mefâ’îlû fe’ûlûn

- 1 Bir cām-ı şafāyam ki derūnumda şuver yok
Mir’âtıma tevcîh-i cemâl-i dil ider yok
- 2 Ṭûtî-i kafes-gîr-i pür-efsāneyem ammâ
Taḳrîr-i ḥikāyet idecek mâh-ı şeker yok
- 3 Kıyma beni elden şaḳın ey Rüstem-i devrân
Bu rezm-geh içre saña ben gibi siper yok
- 4 Serler çıkarırmış ser-i zülfüñ ser-i dâra
Ben bî-ser ü pây-ı ğam-ı hecrem ki o ser yok
- 5 Meydân okumış dillere peykân-ı nigāhıñ
Ol zālîme karşı tıracaḳ bende ciger yok
- 6 Ser-ḳāfile-i ‘aşḳ göçüpdür köyümüzden
Ḳondı bilemem ḳaḅı diyâr içre ḥaber yok
- 7 Sen gideli tenhâ-revem ey yâr-i muvâfıḳ
Meydân-ı maḥabbetde baña yâr bir er yok
- 8 Başım bırağup cân ataram kūyuña ey dost
Bi’llâhi inan kim n’ideyim rāh-güzêr yok

(389) OE1: 110b, KE1: s.218.

7 baña yâr bir: baña bir yâr KE1.

- 9 Bâğ-ı ruḥuñuñ rāhı bütün ḥār-ı ḥaṭar-nāk
Kim başmağa pāyım içün ol rāhda yer yok
- 10 Hecr âteşi kül eyledi ey nūr-ı maḥabbet
Kim dilde ḥazer eyleyecek pāre şerer yok
- 11 Lerzende bütün şarşar-ı āhımla cihān **Şems**
Bir laḥza qarār eyleyecek cāy-ı maḥar yok

390

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Künc-i dilde yandı nār-ı şu' le-sā-yı iftirāk
Oldı cismim külḥan-ı âteş-fezā-yı iftirāk
- 2 Bu cihān hecriñle ey yārim o gül-şendir k'olur
Çeşmime her bir giyāh-ı sebz nāy-ı iftirāk
- 3 Her güli bir sāgar-ı âteş-nişār-ı çeşm u dil
Her fiğān-ı ' andelīb oldı nevā-yı iftirāk
- 4 Çeşm-i bīnā-yı zamāna cevhereyn-i şubḥ u şām
Oldılar āyīne-i ' ibret-nümā-yı iftirāk
- 5 Şem'-i bezm ol dem k'uzadır dil vişālīñ vaşfına
Lāl olur hep tūt-i nağme-serā-yı iftirāk
- 6 Rūz u şeb mikrāzını açar kapar ḥayyāt-ı dehr
Sīne-çākāna keser rengin kabā-yı iftirāk
- 7 Bir tūtüşmiş âteşem ki bir şerārımdan gice
Rūz-ı rüşen-gāh olur zulmet-serāy-ı iftirāk
- 8 Kalmadı şubḥ-ı vişāle şabr u sāmānım dirīg
N'eyleyim kim uzanur bitmez mesā-yı iftirāk

(390) OE1: 111a, KE1: s.217, KE2: s.6.

3 çeşm u: cism u KE1.

4 zamāna: zamān-ı KE2.

7 âteşem ki bir şerārımdan: âteşimle pür-şerārımdan KE2.

8 şabr u: şabr-ı KE2.

- 9 Vāşıl olmaz ol melek-sīmāya yine n'eyleyim
Göklere ağdı figānımla nidā-yı iftirāk
- 10 Eşkime hākisterimle yazayım Manşūr-veş
Āh kim yakdı beni nāra hevā-yı iftirāk
- 11 Tıglerle çāk çāk olsun bulansun kanlara
Olmasun tek kimse yā Rab mübtelā-yı iftirāk
- 12 Bī-nişānlık ey gönül seng-i mezār olsun saña
Çünki olduñ tu' me-i tıg-i hebā-yı iftirāk
- 13 Cām-ı Cem olsa kırılusun sāgarı şol bādeniñ
Kim neşātından gelür keyf-i cefā-yı iftirāk
- 14 Verdine meyl itme dil bir gül-şeniñ kim şem olur
Goncesinden bir zamān bŷy-ı fenā-yı iftirāk
- 15 Hŷn-ı eşk içre yuvalanur bu hār-istānda
Kangı baş ŷzre yuva yapsa hŷmā-yı iftirāk
- 16 Vesmelerle yār yazmış kavş-i kaşına dimiş
' Āşıkım görme yüzümden ibtilā-yı iftirāk
- 17 Vuşlatı yolında kurbān oldu dirler yārine
Her kim eyler yār içün cānın fedā-yı iftirāk
- 18 Nerm olurduñ āteş-i mīnā gibi ey seng-dil
Ger olaydñ bir nefes sŷz-āşinā-yı iftirāk
- 19 Çāh-ı nīrān içre her peykānı biñ revzen açar
Kangı cisme degse tīr-i cān-rŷbā-yı iftirāk
- 20 Nāvek-i müjgānı yāriñ düşse **Şems'**iñ yādına
Yŷzi ŷzre yaşlanur kavş-ı każā-yı iftirāk

9 ağdı: irdi KE2.
11 çāk çāk: çāk u çāk OE1.
13 olsa: olsun KE1.
14 itme dil: itmeden KE1.
17 -KE2.

- 1 Nūr-ı cemāliñ oldı çün ey meh reşid-i 'aşk
Kaşñ hilāl-i ğurre-i ğarrā-yı 'id-i 'aşk
- 2 Hayrān kaldı seyr-i cemāliñle tā-ebed
Şemşir-i ğamzeñ ile olanlar şehid-i 'aşk
- 3 Mihr-i ruḥuñla sūz u güdāzān olan gönül
Mānend-i şem' bir gün olur nā-bedid-i 'aşk
- 4 Miftāḥ-ı cennet elbet aña fetḥ-i bāb ider
Her kim bulursa genc-i dilinde kilid-i 'aşk
- 5 Maṭrūd-ı bār-gāh olur āḥir recim-veş
Bir pārsā kim olmaya ol müstefid-i 'aşk
- 6 Virdik fenāya cān u ten u vaşl u fūrḳati
Şābāş ey gönül saña olduḡ vaḥid-i 'aşk
- 7 Ey **Şems** oldı silk-i melāmetde bī-murād
Bu ḥānḳahda gönüm olaldan mürid-i 'aşk

- 1 'Aceb mi ol meh-i ğarrā güzeller serveri olmaḡ
Gönüller burcınıñ mihr ile māh-ı enveri olmaḡ
- 2 Hilāl-i ebruvānı tıġine ḳurbān olup 'uşşāḡ
Yanup sūzān-ı 'aşk u şevḳine ḥākisteri olmaḡ
- 3 Dönüp pervāne-veş şem'-i ruḥ-ı cān-sūzına yok mı
Şafā-yı bezmine ḥayretle diller müşteri olmaḡ

(391) KE2: s.162.

* Bu şiirin baş tarafında “*bunu āḥiren elde itdim*” kaydı bulunmaktadır.

(392) KE1: s.205.

- 4 Ne dil-bersin degil mümkin zebān-ı ādeme vaşfıñ
Zebān-ı hāmeye timşālınıñ şüret-geri olmak
- 5 Neşât-ı bâde-i cām-ı ezeldendir bize ey **Şems**
Bu deyr içre olup mest-i maḥabbet ser-seri olmak

393

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Göñül hevā-yı 'izārıñla zār olur giderek
Hezār-ı mevsim-i gül nāle-dār olur giderek
- 2 Tarīk-i 'aşkda meş'al gibi kara giceler
Nihāl-i āh-ı göñül şu'le-bār olur giderek
- 3 Neşât-ı mest-i ikbāl olur mübeddel-i ğam
Şafā-yı neş'e-i şahbā ḥumār olur giderek
- 4 Tayan meşakḳat-i şettā-yı rāha ḳalma ḥazīn
Harīm-i Ka'be-i vaşl āşikār olur giderek
- 5 Şikenc-i zülf-i siyeh kim 'izār-i yārdadır
Cemāli gencine ey **Şems** mār olur giderek

394

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Qurş-ı māh ile şeb-i hicrānı tebḥīr eyledik
Ḥamdü li'llāh şol ferişte-zādı teşḥīr eyledik
- 2 Nüşa-i kübrā-yı 'aşkı şafḥa-i levḥ-i dile
Sū-be-sū mühr-i Süleymān ile taḥrīr eyledik
- 3 Çekdi ḥayret perdesin naḳḳāş-ı 'ālem dideye
Şol şuver k'āyine-i devrāna taşvīr eyledik

(393) OE1: 111a, KE1: s.217.

(394) OE1: 111b, KE1: s.216, KE2: s.20.

- 4 Faşş-ı çeşm-i hayrete virdi midād-ı eşk-i feyz
Dāmen-i ser-nāme-i hicrānı temhīr eyledik
- 5 **Şems** ol şemşīr-i ebrūnuñ hilālin seyr idüp
‘İd ile kurbāniyān-ı ‘aşkı tebşīr eyledik

395

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Bizi zann eyleme sākī mey u peymāneden geçdik
Hevā-yı la‘l-i nābıñla der-i mey-ḥāneden geçdik
- 2 O deñlü sīne-çākiz zülfüne dil-bend olaldan kim
Olup mānend-i şāne çāk çāk-i şāneden geçdik
- 3 Mey u maḥbūb kaydından geçem dirken bi-ḥamdi’llāh
Mey u maḥbūba vakf itdik dil-i dīvāneden geçdik
- 4 Bihişt içre bulur ādem olan dāne dimiş vā‘iz
Ḳanı ol āдемиyyet biz bihişt u dāneden geçdik
- 5 Geçem bīgāneden dirken elimden gitdi cānāne
Olup bīgāneler bīgānesi cānāneden geçdik
- 6 Maḳām-ı kūrba geçdik çok menāzil gördük āḥir **Şems**
Yine evvelki menzil içreyiz āyā neden geçdik

396

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Verd-i maḳşūduñ devām-ı gül-sitānın görmedik
Görmedik bir nev-baḥārsın kim ḥazānın görmedik
- 2 Bü’l-‘aceb seyrāndır kim pādīşahlar nā-murād
Bu serāy-ı pūr-nevāliñ kām-rānın görmedik

(395) OE1: 111b, KE1: s.216.

(396) OE1: 112a, KE1: s.215.

4 Beytin ikinci mısraının vezni “fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün” kalıbına uymaktadır.

- 3 Ağla ey mīnā-yı çeşmim kim bu bezm-i ḥasretiñ
Ḥūndan ğayrı şerāb-ı erguvānın görmedik
- 4 Deyr-i ‘ aşkıñ olduḡ ol mest-i ser-endāzı yine
Sāk/-i cām-ı mey-i ḥūn-feşānın görmedik
- 5 Seyr idenler ol kemān kaşıñ ḥadeng-i ğamzesin
Dirse münkirdir қаzā tır ü kemānın görmedik
- 6 Mazḥar-ı eşyāda Ḥaḡḡ’ı zıkr iden Ḥaḡ’dır yine
Kim duyup ol zıkrı eşyādan dehānın görmedik
- 7 Mebḥaṣ-i vaḥdetde seyr itdik hezārān müdde‘i
Fi’l-ḥaḡīḡa şāhid-i nūr-ı ‘ıyānın görmedik
- 8 Ey ḥalīlim nār-ı hecriñle fenā gül-zārınıñ
Dūd-ı dilden başḡa bir serv-i revānın görmedik
- 9 Çeşme-i Ḥızır’ıñ içüp cūy-ı revān deryāların
Olmadıḡ sır-āb-ı dil Ḥızır-ı nihānın görmedik
- 10 Mihr-veş ‘ālemde **Şems** olduḡ ser-ā-ser pūr-başar
Āh kim ol bī-nişānıñ bir nişānıñ görmedik

397

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

I

Açıḡdır dergeh-i dārü’l-emānıñ
Daḡīlek yā Resūla’llāh daḡīlek
Penā-gāh u mülāzım āsitānıñ
Daḡīlek yā Resūla’llāh daḡīlek

7 -KE1.

9 olmadıḡ: olmadan KE1.

(397) OE1: 113b, KE1: s.215.

I penā-gāh u: penā-gāh-ı KE1.

II

Ġam-ı ‘aşkıñla zār u derd-mendim
Dil ü dīdem seni gözler efendim
Ķapuñda bir ‘abd-i müstemendim
Daḡilek yā Resūla’llāh daḡilek

III

Kerem kıl cürm u ‘iṣyānıma bakma
Derūnum āteṣ-i hecriñle yakma
Beni peygūle-i ġamda bırakma
Daḡilek yā Resūla’llāh daḡilek

IV

Muḡarrer eyle çeşminde ḡayālīñ
Çerāġ-ı çeşm-i cān ile cemālīñ
Dü-‘ālemde müyesser kıl viṣālīñ
Daḡilek yā Resūla’llāh daḡilek

V

Ḳuluñ bī-çāre **Şems**’e kıl mürüvvet
Cemālīñ rü’yetinden vir kerāmet
Şefā’at eyle ferdā-yı kıyāmet
Daḡilek yā Resūla’llāh daḡilek

398

mefā’ilün fe’ilātün mefā’ilün fe’ilün

- 1 Tārīḳ-i Hakk’a girenler Ḥudā Ḥudā diyerek
Geçer diyār-ı fenādan beḳā beḳā diyerek
- 2 Sülūk-i Sa’d-i Cebāvi tārīḳi içre olan
Olur mürīd-i seyāḡat cebā cebā diyerek
- 3 O şūḡ-ı çeşm-i siyeh-mest tīġ-i ġamze-be-kef
Gezer ser-ā-ser dehri fedā fedā diyerek

V bī-çāre: bīmāra KE1 // rü’yetinden: rü’yetinde KE1.

(398) OE1: 114a, KE1: s.215, KE2: s.45.

1 diyār-ı: bu bāġ-ı KE2.

- 4 Be-ķavl-i ĥazret-i memdũĥ sözde itme ķazā
Ķazāya uğradı Nef ĩ ķazā ķazā diyerek
- 5 Tavāf-ı Ka´ be-i maķşũd iden ider yine **Şems**
Maķām-ı Merve’de sa´ y-i Şafā Şafā diyerek

399

fā´ilātũn fā´ilātũn fā´ilātũn fā´ilũn

- 1 Ger tekāpũ-yı talebde olsa dāmān ċāk ċāk
Pençe-i ĥirmān ile olmaz girībān ċāk ċāk
- 2 Ġamze-i ĥũn-ĥārına ķarşu tũran bir ´aşķ-bāz
Ĥaşr u neşri seyr ider olsa Nerīmān ċāk ċāk
- 3 ´Ārız-ı gül-fāmıñı bũlbũl diyince gũşına
Ĥacletinden oldu hep verd-i gül-istān ċāk ċāk
- 4 Ĥoķķa-i la´ liñ temāşāsında tøndı buz gibi
Ķan yutup oldu dil-i yāķũt-ı rømmān ċāk ċāk
- 5 Siĥr ider cādũ-yı çeşmiñ kim dile peykān atar
Sīnede sũrāĥ yokdur ķalb-i vīrān ċāk ċāk
- 6 Cũr´ a-i cām-ı mey-i ´aşķımdan olup ķatre-ċĩn
Oldı bĩ-dil lāle-i deşt-i kuh-istān ċāk ċāk
- 7 Ćĩn’de şemm eyleyũp mũşķĩn-i zũlfũñ bādeden
Yandı oldu nāfe-i mũşķ-i ģazālān ċāk ċāk
- 8 **Şems** te’şĩr-i zebānım ĥāme-i Fā’iķ gibi
Eyledi eş´ārda ċoķ kilķ u dīvān ċāk ċāk

- 1 Hāk olup hūn-ābe-i eşk-i terimden reng reng
Gül-şen oldu kaçre-i feyz-āverimden reng reng
- 2 Şoḥbet-i la' l-i revān-baḥşınla oldum bağ-ı huld
Dürr-i yāḳūt oldu zāhir kevşerimden reng reng
- 3 Ben gibi bī-reng ü şüret ' aşık olmaz çıksa da
Nice şüret ḥāme-i şüret-gerimden reng reng
- 4 Bir fūrūzān şeb-çerāğ-ı bezm-i ' aşkam kim müdām
Mihir ü māh icād olur dūd-ı serimden reng reng
- 5 Nār-ı hicrān içre İbrāhīm-i vaşlam kim olur
Lāle gül sūnbül nümāyān aḥkerimden reng reng
- 6 Kenz-i maḥfī ḳalb-i vīrānımdadır kim mevc urur
Nūr-ı berḳ-i şa' şa' ānı cevherimden reng reng
- 7 Bāz-ı Eşheb-seyr u ḳudsī-siretem Tāvūs-ı Ḳuds
Aldı şeh-bāl-i müzeyyen şeh-perimden reng reng
- 8 Cām-ı rıdvān u şerāb-ı kevşere itmez nigāh
Cür' a-i ' aşkı içenler sāgarımdan reng reng
- 9 Sīne-sūz-ı pertev-i mihr-i sipihr-i vaḥdetem
Necm-i keşret görünür ḥākisterimden reng reng
- 10 Ben o **Şems**-i evc-i ma' nāyam ki diller burcına
Berḳ urur nūr-ı tecellī peykerimden reng reng

(400) OE1: 114a, KE1: s.115, OE2: 46a, S1: 53b, KE2: s.129, ALM: 110b.

3 bī-reng u: bī-reng-i OE2.

4 māh: meh OE2, S1, ALM.

5 vaşlam: vişālem KE2.

6 vīrānımdadır: vīrānemdedir OE2.

- 1 Saña kim 'aşıķam yārim sen olduñ
İki 'ālemde dil-dārım sen olduñ
- 2 Bu gül-şende gülüm sen bülbülüm sen
Nihāl-i gül-bünüm hārım sen olduñ
- 3 Mişāl-i murğ-ı Hāk şeb-tā-seher-gāh
Fiğān u nāle vü zārım sen olduñ
- 4 Yüzüñ gördüm tecellī güllerinden
Bahār-ı 'aşķa gül-zārım sen olduñ
- 5 Ne varım varsa sensin āşikāre
Vehm-i göñlümde esrārım sen olduñ
- 6 Benem ki Tūr āteş-gāh-ı 'aşķa
Münādī-i şerer-bārım sen olduñ
- 7 Cemālīñle celālīñ itdiñ izhār
Riyāz-ı cennet ü nārım sen olduñ
- 8 Bütün eşyāda cān u dil ben oldum
Benim her dilde ezķārım sen olduñ
- 9 Seniñçün ser-te-ser oldum başar ben
Benim çeşm-i nigh-dārım sen olduñ
- 10 'Aceb bir müflisem ki itdim itlāf
'Ömür ser-māyesin kārım sen olduñ
- 11 Görindiñ yār olup yāri yüzinden
Çeküp perde hem ağıyārım sen olduñ
- 12 Hem itdiñ da' vet ü hem itdiñ ircā'
Ki hep 'irfān u efķārım sen olduñ

(401) OE1: 114b, KE1: s.213.

9 Benim çeşm-i nigh-dārım sen olduñ: Benim her dilde ezķārım sen olduñ KE1.

11 göründüñ: görelden KE1.

- 13 Degil Maşūr ber-dār oldı Maşūr
Benem Maşūr kim dārım sen olduñ
- 14 Kemend-i zülfüne küfr ise düşmek
Cemāliñ haqqı zünnārım sen olduñ
- 15 Virüp āmed-şod-i enfās-ı Raḥmān
Medār-ı şımt u güftārım sen olduñ
- 16 Derūnum eylediñ fırdevs-i ma‘nā
Tecellilerle ezhārım sen olduñ
- 17 Benem ol bāğ-ı ‘adn-i müctebā kim
Xuşūr u hūr u enhārım sen olduñ
- 18 Beni kıldıñ cihānda bir cihān kim
Cihāna mihr-i eşhārım sen olduñ
- 19 Dehānım ‘aşkıña mey-ḥāne kıldıñ
Raḥīḳ u mest ü ḥammārım sen olduñ
- 20 Yine **Şems**’i cemāliñ kıldı pür-nūr
Ki mihr-i nūru’l-envārım sen olduñ

402

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Cihānam mihr-i raḥşānım sen olduñ
Sipihrem māh-ı tābānım sen olduñ
- 2 Benem ol ‘āşık-ı ser-mest ü ḥayrān
Ki cānım içre cānānım sen olduñ
- 3 Fedā itdim saña cān u cihānı
Cihānda cismime cānım sen olduñ

19 raḥīḳ u mest u ḥammārım: raḥīḳ-i mest-i ḥammārım KE1.

(402) OE1: 115a, KE1: s.214.

9 -KE1.

- 4 Gelüp senden saña kıldım rücū' ı
' Aceb bir gevherem kânım sen olduñ
- 5 Hayâlimde tırur her gün hayâlîñ
Giceler âh u efgânım sen olduñ
- 6 Olup yağmâ seniñçün dîn u îmân
Sen olduñ dîn u îmânım sen olduñ
- 7 Muḥîṭ-i nûrda keştî-i cismem
Ben ol Nûḥ'am ki tûfânım sen olduñ
- 8 Ḥalîl'em nâr-ı ' aşkıñda Ḥalîl'em
Ki âteşde gül-istânım sen olduñ
- 9 Gelüp mülke qadîmî illerinden
Süleymân'ım Süleymân'ım sen olduñ
- 10 Yüzümden sen görindiñ âşikâre
Göñülde râz-ı pinhânım sen olduñ

403

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Benim ' âlemde cânânım sen olduñ
Giceler âh u efgânım sen olduñ
- 2 Görinen çeşmime hep sensin ey dost
Gören çeşm-i nîgeh-bânım sen olduñ
- 3 Ben ol gül-zâr-ı mülk-i vaḥdetem ki
Dilimde verd-i ḥandânım sen olduñ
- 4 Perîşân itdi zülfüñ küfr ü dînîm
Hemân küfrüm u îmânım sen olduñ
- 5 O **Şems**-i âsumân-ı mümkünem ki
Benim şems-i cihân-bânım sen olduñ

- 1 Hınçer-i fūrkatle 'uŝŝākı zaḥimnāk eylediñ
Tūde tūde küŝteler āğuŝte-i ḥāk eylediñ
- 2 Gösterüp şeb-reng-i zülfün küŝe-i ruḥsārdan
Dūd-ı āhım perde-i ḥurŝid-i eflāk eylediñ
- 3 Tır-i müjgānıñla ey bālā-süvār-ı deşt-i nāz
Nice āhūlar kemend-āvız-i fitrāk eylediñ
- 4 Buldı zülfün mübtelāsı bŷy-ı ḥālinden necāt
Zaḥm-ı mārā gŷyiyā dārū-yı tiryāk eylediñ
- 5 Yek nazarda şayd ider 'Anḳā-yı Ḳāf-ı himmeti
ŝāh-bāz-ı çeŝmiñi ol rütbe çālāk eylediñ
- 6 Şems-i dil-dārın düşelden zülfünün zencirine
Bir 'aceb dīvāne olduñ maḥv-ı idrāk eylediñ
- 7 Feyz-i nuṭḳ-ı Ḥazret-i **Nūrī**'den olduñ müstefiz
Ḳalb-i nā-ŝadıñ ğam-ı dīrineden pāk eylediñ

- 1 Ecel şemşir-i ḥün-ḥārın o dem ki yāre bend itdiñ
Dil-i mecrūḥuma urduñ 'aceb bir yāre bend itdiñ
- 2 Ṭabībā derd-i hecre çāre 'aŝkıñ terk ise yārın
Dile dāğ üzre urduñ dāğ gŷyā çāre bend itdiñ
- 3 Sen ol ḳaŝı kemānsın kim olurdı 'ālem 'uŝŝākıñ
Ŝükŷrler kim viŝālın nāvek-i ḥün-ḥāra bend itdiñ

(404) OE1: 115b, KE1: s.212.

(405) OE1: 115b, KE1: s.212, KE2: s.14.

2 -KE2.

- 4 Kemend-i zülfüne cân beste dînim haqqı-çün diller
Emân ey büt cihânı halka-i zünnâra bend itdiñ
- 5 Müjemde kanlı yaşıım gül-femiñ yâdında dil nâlân
Güli hâra düşürdüñ bülbüli gül-zâra bend itdiñ
- 6 Elim kanlı gözüm silmekde gūyâ bezm-i miñnetde
İki destim iki peymâne-i ser-şâra bend itdiñ
- 7 Siyeh zülfün idüp ber-dâr diller çâk ider gamzeñ
Sipâh-ı hüsñüñ her birini bir kâra bend itdiñ
- 8 Dilim pür-dâğ iken ‘ aşkıñla urduñ hecr ile oğlar
Gül-istân içre gūyâ bir güli biñ hâra bend itdiñ
- 9 Hayâl-i zülf-i şeb-rengiñle her şeb zâr olur bu **Şems**
Nevâ-yı âh-ı âteş-bârını şeb-târa bend itdiñ

406

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Cihân çeşmin nazardan men‘ kılsun mihr-i dîdârıñ
Cemâliñ nûrı-veş mizdâd olsun nâr-ı âzârıñ
- 2 Şeb-i yeldâda zevk-i vaşl-ı nev-rûz olsun eşârıñ
Cihânda görmesün gün şolmasun gül-reng-i ruhsârıñ
- 3 Açılsun hem-çü nergis olmasun h‘âb-ı hazân-dîde
İfâkat bulmasun mestânelikden çeşm-i bîmârıñ
- 4 Perişânlıkda kılsun bulmasun cem‘ iyyet-i zünnâr
Ser-â-ser târ u mâr olsun ham-ı zülf-i siyeh-târıñ

(406) OE1: 115b, KE1: s.211, OE2: 46b, S1: 54a, KE2: s.83, ALM: 112b.

- 1 dîdârıñ: dîl-dârıñ KE1.
2 gül-reng-i: gül-berg-i KE1, OE2, KE2.
3 h‘âb-ı: aşlâ S1, KE2.
4 cem‘ iyyet-i zünnâr: cem‘ iyyeti zinhâr S1, KE2 // siyeh-târıñ: siyeh-kârıñ KE1.
7 nisbetden: nisbetde KE1; nisbetdir S1.
8 çıkmasun: şığmasun S1.

- 5 Beli doğrulmasun yay kaşınıñ hem şaplanup dilde
Egilsün nāvek-i müjgān-ı çeşm-i mest ü hūn-ẖārīñ
- 6 Bulansun kanlara şemşir-i ğamzeñ ‘īd-i vuşlatda
Çekilsün kūyuña kurbānıñ olsun yār u aġyārīñ
- 7 ‘İzārında hacālet nārı içre müşge nisbetden
Kara olsun yüzi ol hāl-i hindū-yı siyeh-kārīñ
- 8 Hırāmında kırılusun mū-miyānıñ ğonce-i la‘ liñ
Tar olsun çıkmasun şebnem gibi incū-yı ğüftārīñ
- 9 Kara sevdāya düşsün aşılān ġisū-yı tārīñla
Kızıl dīvāne olsun bāde-i la‘ liñle ħammārīñ
- 10 Qadim der-cūy-bār-ı eşk-i ser ender hevā-yı zūlf
Şalinsun ġül-sitānda kāmēt-i serv-i semen-bārīñ
- 11 Görinsün dem urup mevcūd-ı ġaybīden dehānıñ kim
Lisānū’l-ġayb ile ‘ālemlere fāş olsun esrārīñ
- 12 Eşin yok bir ġüzelsin kaş çatup yüz virme aġyāra
Cihānda sen gibi bir ben olayım ‘āşık-ı zārīñ
- 13 Reh-i ‘aşkıñda ben tek var mıdır zūlfünde ser-gerdān
Bu dār içre şeriki var mı bir Manşūr-ı ber-dārīñ
- 14 ġül-istān-ı cemālīñ seyr idenler ġördi vaĥdetde
ġül-istānıñ ġülüñ bülbüllerin ġül-bünlerin ħārīñ
- 15 Yüzün sür secde-ġāh-ı ‘izzetine aġla kim ey **Şems**
Nigāh itsün nigāh-ı şefkat ile saña dil-dārīñ

- 1 Ol bütüñ bir kāfir-i zülf-i perīṣānın görüñ
Bir de 'uṣṣāķıñ perīṣānī-i imānın görüñ
- 2 Cevr-i ebrūsı nice Rüstem'leri Zāl eylemiş
Dest-i nāziñ kuvve-i kavṣ-ı Nerīmān'ın görüñ
- 3 Zūlmet-i āb-ı hayāt ister mi Hızr olsa gören
Zülf-i şeb-reng içre ol meh-ṭal' atıñ ānın görüñ
- 4 Mişe-gāh-ı āsumāna ejdehālar yağdırır
Dūd-ı āh-ı serd-i sīnem ebr-i bārānın görüñ
- 5 Gözyaşıñ āb-ı revān eyler zemīn-i pāyına
Şol kıyāmet-ķāmetiñ serv-i hūrāmānın görüñ
- 6 Ben o dil-hūn-ı ğam-ı 'aşķam ki ölsem ķabrimiñ
La' l-i rūmmān eylerem hāk-i siyeh-dānın görüñ
- 7 Ey görenler müje-i hūnīn ü eşķ-i çeşmimi
Dürr-i mercān ile meşhūn 'aşķ 'ummānın görüñ
- 8 Hatt-ı zülfin mūr u mār itmiş serīr-i hūsnine
Rūzigārıñ şol perī-peyker Süleymān'ın görüñ
- 9 Tūr-ı 'aşķım olmaz envār-ı tecellī pertevi
Naḥl-i āhım şu' le-i berķ-i nümāyānın görüñ
- 10 Ey Cemālū'llāh'a müştākam diyen merdān-ı 'aşķ
Şems-i 'aşķıñ hāne-i ķalbinde mihmānın görüñ

(407) OE1: 116a, KE1: s.123, S1: 54a, KE2: s.100, ALM: 112a.

2 eylemiş: eyledi KE2.

3 meh-ṭal' atıñ: meh-ṭal' at-i S1, ALM.

7 KE1'de 8. beyit / hūnīn u: hūnīn-i KE1, S1, KE2, ALM.

8 KE1'de 9. beyit.

9 KE1'de 7. beyit; olmaz: olmuş KE1.

- 1 Şol gönüller düzdiniñ gīsū-yı pür-tārın görüñ
Genc-i hüsnüñ ejdehā-peyker siyeh mārın görüñ
- 2 Rişte-i zülfinde ser-gerdandır dil bir bütün
Dār-ı ' aşkı seyr idiñ Manşūr-ı ber-dārın görüñ
- 3 Dāne-i cennet diyü hāl-i ruhuñ bekler gönül
Ehl-i imānıñ cinān içre siyeh-kārın görüñ
- 4 Eyledi āşüb-gāh-ı çeşmi-mānend ' ālemi
Gönlümüñ ol ğamzesi şemşir dil-dārın görüñ
- 5 Karşu çıkmışdır gönül yārın belā-yı ' aşkına
Mūr-ı bī-tābıñ Süleymān ile peygārın görüñ
- 6 Bir kemāndan cāna biñ tır ürdı ol kaşı kemān
Deşt-i ' aşkıñ şol Nerimān-ı kazā-kārın görüñ
- 7 ' Uğdesi hep ehl-i imānı perīşān eyledi
Ol büt-i kāfir-nijādıñ zülf-i zünnārın görüñ
- 8 Ben biñe kā'il degilken dost bir cān istemiş
Dil-ber-i ' aşık-küşüñ nāzāne āzārın görüñ
- 9 Kendi yazmış kendi bī-ser-nāmesin hāmem gibi
Şol şehādet bezminiñ ser-mest ' Attar'ın görüñ
- 10 N'idügin bilmezseñiz i' cāz-ı rūhu'llāh eger
Hāme-i mu' ciz-beyān-ı **Şems'**in āsarın görüñ

- 1 Ğamze vü ebrû ile oldı ‘ıyân gözleriñ
Çekdi cihân yüzine tîr ü kemân gözleriñ
- 2 Қаşı kemânıñ çatup tîr-i nigâhıñ ile
Қаşd ide bir cāna ger virmez emān gözleriñ
- 3 Gāh vişālîñ ile şād hecr ile āvāre gāh
Gördi mi hālîm gibi yahşi yaman gözleriñ
- 4 Feyz-i nigāhla ter-i nergis-i maḥmūr biter
Olsa siyeh toprağa ger nigerān gözleriñ
- 5 Ey büt-i iḳlîm-i cān sende ne bu ḥüsn u ān
Dîne zarar kākülün ‘aḳla ziyān gözleriñ
- 6 Çekdi ḥam-ı kākülün dāra bu **Şems**’iñ dilin
Қıydı ten u cānına āh o fettān gözleriñ

- 1 Şemşîr-i fūrḳatîñle ciger-çākiñem seniñ
Düşdüm şehîd-i ḥançer-i ihlākiñem seniñ
- 2 ‘Aşḳıñla māh-veş felege ser-keşem ki ben
Encüm-tırāz-ı āh-ı şerer-nākiñem seniñ
- 3 Ḥavfîm belā-yı tîğ-i firāḳıñdadır faḳaṭ
Meydān-ı cān-fedāyide bî-bākiñem seniñ
- 4 Rūyum görince kûşeye kurulduñ ey raḳîb
Var ise nuṭḳ-ı telḥ ile tiryākiñem seniñ

(409) OE1: 116b, KE1: s.110.

(410) OE1: 117a, KE1: s.110.

4 -KE1.

- 5 **Şems**'em felekde şāh-ı cihān olmak istemem
Ey dost 'āşık-ı dil-i ğam-nākiñem seniñ

411

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Āb u gil şanma ḥarīm-i Ka'be-i cāndır teniñ
Mazhar-ı nūr-ı tecellī beyt-i cānāndır teniñ
- 2 Şeş cihetden görmeñe āyāt-ı bürhānı saña
Fevķi şeş revzenli bir eyvān-ı 'irfāndır teniñ
- 3 Hep mevālīd-i şelāşe şaf-nişīnān-ı ḥuzūr
Lā-mekān seyrine bir taḥt-ı Süleymān'dır teniñ
- 4 Ey iren rūḥ-ı revānıñ cennet-i dīdārına
Dü-sütün üzre saña qaşr-ı ḥırāmāndır teniñ
- 5 Bāğ-ı ezhār-ı tecellā-yı Ḥudā'dır **Şems** rūḥ
Anda cūlar gibi 'ummāna şitābāndır teniñ

412

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ey şabaḥāt mülkiniñ sultānı yārim n'eylediñ
'Āşıkıñ ferdāya şaldıñ ey nigārım n'eylediñ
- 2 Bāğ-ı ḥüsnüñden cüdā kıldı beni bād-ı firāk
Bülbülün efgāna şaldıñ gül-'izārım n'eylediñ
- 3 Nāvek-i dil-düz-ı cevriñ deldi bağrım nāy tek
'Ālem içre fāş itdiñ āh u zārım n'eylediñ
- 4 Lāle-i dāğ-ı cünūnum yandı hecriñ odına
Şaḥn-ı āteş-gāh itdiñ lāle-zārım n'eylediñ

(411) OE1: 117a, KE1: s.110, OE2: 46b, S1: 53b, KE1: 1b, 5b, ALM: 111b.

3 şelāşe: şülüşe OE1, KE1, KE2.

5 'ummāna: 'ummān-ı OE2.

(412) OE1: 117b, KE1: s.109, KE2: s.28.

- 5 Gönlümi zülfüne tağdıñ hālimi itdiñ tebāh
Aldıñ ey fettān elimden kār u bārım n’eylediñ
- 6 Bī-ķarār itdiñ beni devrānda mānend-i **Şems**
Āh kim yağmāladıñ şabr u ķarārım n’eylediñ

413

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Şalınur servī görüp ķadd-i hırāmānıñ seniñ
Açılur güller görince la‘l-i ħandānıñ seniñ
- 2 Ben saña tapdıķça ey büt cevriñ eylersin füzün
Söyle bi’llāh yok mı yoķsa zerre imānıñ seniñ
- 3 Kāngı mürde cān bulmaz tuysa güftār-ı lebiñ
Mevtden kim ķurtılur ķaşd itse müjgānıñ seniñ
- 4 Şem‘-i tābān olmasañ pervāne olmazdım saña
Görmeden pervāz oldum şem‘-i tābānıñ seniñ
- 5 Ey kemān-ebrū emān vir bir dem Allāh ‘aşķına
Olmışam ğayrı helāk yeter peykānıñ seniñ
- 6 Kāfir oldılar didiler zülfüne kāfir cihān
Kim cihān itdi perişān ey perişānıñ seniñ
- 7 Derdiñe dermān içün el açma şaķın göklere
Ol mehiñ derdindedir ey **Şems** dermānıñ seniñ

414

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Dehānından öpünce şu içerken kūze-i ābıñ
Şulandı ağızı ‘aksi düşdi bahre dürr-i nā-yābıñ

(413) OE1: 117b, KE1: s.109.

(414) KE1: s.206.

- 2 Seni ol āfitāb-ı hüsni ile gördükçe reşkinden
Kederlendi sivāra döndi reng-i rüyı meh-tābıñ
- 3 Leb-i şiriniñe çün kaynadı hum-ı [mey-i] deyriñ
Kızardı rüyı telhı oldı mizācı bāde-i nābıñ
- 4 Görüp mescidde kavı ebrū vu kadd-i serv-i reftārıñ
Bilindi meyl-i kalbi bātını keşf oldı mihrābıñ
- 5 Dehān-ı tengi **Şems** oldukça bülbul-veş terennüm-sāz
Gülüp açıldı gönli gül-sitānda verd-i şād-ābıñ

415

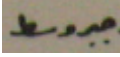
mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Tūlū‘ -ı mihr-i eflāki vücūd-ı Hakk-ı A‘ lānıñ
Mücellā eyledi cīm-i cebīni vechini ‘abānıñ
- 2 Ki ‘arş-ı Kibriyā’dır bī-gümān ol maṭla‘ -ı envār
Berūvānı iki kavı muḳābil cīmīniñ anıñ
- 3 Tecellī-gāh-ı sırr-ı vaḥdetdir her iki kavıñ
Dü-mest-i nergis-i şehla-yı āhū-yı süveydānıñ
- 4 Dem-i ihyā vu imḥāya meḥib-i nefḥateyn oldı
Ḳasīm-i ḡayb u imkāndır müserrec şūr-ı Raḥmān’ıñ
- 5 Dehān-ı ḡonce-i yāre dü-la‘ l-i gül-midād-ı leb
Yapılmış dest-i ḳudretle ḳapısı kenz-i aḥfānıñ
- 6 Biri evlā-yı velādan biri uḥrā-yı uḥrādan
Kināyetdir ve resm-i **kāf u nūndur** ikisi anıñ
- 7 Dü-levḥ-i maḥv u işbāt-ı Celāl ile Cemāl oldı
Kitāb-ı levḥ-i maḥfūz-ı şifātı vech-i insānıñ

3 Boş bırakılan yere beytin genel anlamına ve vezne uygun olan “mey-i” kelimesi eklenmiştir.
(415) KE1: s.35.

3 Beytin birinci mısraının vezni bozuk.

6 velādan: dünyādan (der-kenarda).

- 8 Biri dūzaḥ biri cennet biri fūrkat biri vuşlat
Dūzaḥ kim rūy-ı insānda budur mermūzı Furkân'ıñ
- 9 Bu aḳla ḳaradan geḫmiş ikisin cem' idüp gelmiş
Dil-āşūb-ı sivāra 'āşık ol a' lāsı a' lānıñ
- 10 Ki vech-i zāt-ı pāk-i Ḥaḳḳ bil hā-yı hüviyyetdir
Elifdir ḳāmet-i ḳayyūmı ol vech-i mu' arrānıñ
- 11 Muḥīt-i heykel-i cem' iyyet-i nūmı nihāyetdir
Derūn-ı merkezinde noḳta-i vaḥdet rū-nümā anıñ
- 12 Cihānıñ cīmi şeklinde delīli cem' -i muṭlaḳdır
Nitekim hā-i lāhūt oldu hāsı lafz-ı ma' nānıñ
- 13 Elif resm-i Aḥad ḥazret-i esmā
Nihāyet vāḥidiyyet maẓharıdır nūn-ı mīnānıñ
- 14 Bu nūna 'ālem-i nās ıt dinilmiş 'ilm-i vaḥdetde
Naẓar ḳıl ki ruḥunda ḥāl-i vaḥdet rū-nümā anıñ
- 15 Bu 'ālem cīmidir ḥālīñ bu ḥāl insānıdır anıñ
Anıñçün ism-i nāsūta müsemmā taḥt-ı insānıñ
- 16 Baḳılsa dīde-i ḥaḳ-bīn ile meclā-yı insāna
Görinür cümle envār-ı kemāl-i zāt-ı Mevlā'nıñ
- 17 Oḳunur [āyet-i] **seb' u'l-meşānī** vech-i pākinde
Tecellī-gāh-ı cānāndır Muḥammed ismidir anıñ
- 18 O şems-i lā-mekān-ı ['arş-ı] 'urūc-i' tilādır kim
Şumūs-ı lā-tenāhī aḫteridir her zamān anıñ

11 Beytin ikinci mısraının vezni bozuk.

13 Beytin birinci mısraında okunamayan ibarenin resmi konulmuştur.

17 Beytin birinci mısraında eksik bırakılan yere beytin anlamına uygun olan “āyet-i” kelimesi eklenmiştir.

18 Beytin vezni bozuk olan birinci mısraına beytin anlamına uygun olan “'arş-ı” kelimesi eklenerek vezin düzeltilmiştir.

22 “Neş'et” kelimesi vezin gereği “neşe'et” olarak okundu.

- 19 Uçuşur çevresinde cümle ef'âl u şifâtiyân
Ezelden tâ-ebed oldur medârı cümle a'yanıñ
- 20 Zuhûrı cümleñiñ andan aña ric'at iderler hem
Ta'addüd yokdur ol nûra budur mantûkı Qur'an'ıñ
- 21 Anıñla kâ'im olmışdır vücûd-ı cümle mevcûdât
Ki her bir zerre-i mevcûd bir timşâlidir anıñ
- 22 Hüveydâdır ki her mevce sükûnetde ider ric'at
Neşe'et itdigi bahre netice devr-i devrânıñ
- 23 Meger kayd-ı ta'ayyünde kıla bir mevce-i deryâ
Netekim birkeler göller rucû'ı güçleşir anıñ
- 24 zîrâ şûreten u haqqan oldı deryâya
Niçe edvâr-ı etvâra düşer kırtaramaz cânıñ
- 25 Niçe ezmân nîrân-ı ta'alluğda yanar dâ'im
Buğâra kalb olup tâ ebr ilinde bula akrânıñ
- 26 Leâfet kesb ider ancak yine vâşıl degil mevce
Hevâya suhradır tahtı idemez ol giribânıñ
- 27 Sürer yâd illere zecren yine bir semte kayd eyler
Görür ki devresi çokdur hevâ-yı dehşet-efzânıñ
- 28 Tolaşır böyle nârla bād u hâki mevc-i bî-ârâm
Ola tâ kim mücerred her ta'alluğdan ala cânıñ
- 29 O dem vâşıl olur deryâ-yı bî-pâyânına mevce
Ki kıalmaz hâşıl-ı vuşlat tükenür hattı şeytânıñ
- 30 Bu mevce mevc-i şems-i haqqat nûr-ı Aḥmed'dir
Nitekim devresi devr-i kebîri haşr-ı kübrânıñ
- 31 Var imdi sen kıyâs eyle nice der-hâl cüz'ıyyât
Gözün aç düşme insân 'âleminde Haḳ Te'âlâ'nıñ

- 32 Elinde var iken fırsat kaçırma iğtinām ile
Bulup bir gerçek âdem şıdķ ile gir ķalbine anıñ
- 33 Görürsin terbiyetle Hāķ yüzün ‘ulvī vü süflīde
İrersin himmet ile aşıñña ol gerçek insānıñ
- 34 Çıkarır sicn-i ṭab‘ından seni tağyīr ider ḥālīñ
Zālām-ı ṭab‘-ı cehliñ nūr ider ṭut şıķca fermānıñ
- 35 Giderir māni‘-i ‘irfān olan her vaşf-ı mezmūmı
Dem-ā-dem ref‘ iderler perdesin ‘uşşāķ-ı cānānıñ
- 36 Sülūki re’s-i māl it ihtiyārīñla bulunca git
İletir rütbe-i vaşla seni ol merd-i merdānıñ
- 37 Olur hem ğam-güsārīñ her dem-i ‘usr u ğumūmuñda
(.....) ol saķī eyler ‘aţşānıñ
- 38 Çeker bār-ı girānıñ ṭarḥ ider işķāl-i uḥrānıñ
K’olasın ḥaṭve-endāz-ı mesīr-i rāh-ı Raḥmān’ıñ
- 39 Degil lāf u güzāf-ı bī-meżāk-irşādı ol merdiñ
Taḥaķķuķ ehliḍir ki mazḥarıḍır zāt-ı Mevlā’nıñ
- 40 Sözi merġūbdur anıñ redd olunmaz ‘ind-i Mevlā’da
Özi maḥbūbdur evşāf-ı Hudā kisvesi anıñ
- 41 Müdebbir hem mufaẓẓal mazḥar-ı esrār-ı ḳudretten
‘Alīm-i ‘ilm-i Hāķ’dır ‘arşıḍır Ḳayyūm-ı Dānā’nıñ
- 42 Şarıl dāmānına şıdķ-ı irādetle o şeh-bāzıñ
Geçirsin cezb ile her berzaḥıñ a‘lā vu ednānıñ
- 43 Ki yoḥsa tünd-bād-ı şadme-i mevt-i musallaṭla
Düşersin vād’i vā veyletāya ṭopla iz‘ānıñ
- 44 Muḥaķķaķ bil ki hīç kimse saña nef‘ idemez ol dem
Şefā‘at bundadır ‘āşıķ aḍalli olma a‘mānıñ

- 45 Bu remzi hoşca fehmi it ey dil-i dānā-yı ‘aşku’llāh
Ki **Nūrī** kıl şū kırk altıncıda fāş itdi pinhānı
- 46 Ebü’l-Kāsım Muḥammed Muştafā şāhib-şefā‘ atdır
Cemī‘-i enbiyā vu evliyā a‘ yānıdır anıñ
- 47 O sulṭān-ı risālet ḥātem-i ğavṣ-ı nübüvvetdir
Velāyet kavsinıñ da āfitābı ṭal‘ atı anıñ
- 48 **Fe-kāne kābe kavseyni ev-ednā** dindi şānında
Biri kavṣ-ı velāyetdir o **kavseyni ev-ednānıñ**
- 49 İdüp işrāk fānūs-ı ḥilāfetden velāyetle
Görindi peykerinden ba‘zı aşḥāb-ı aḥillānıñ
- 50 Ki anlar çār-yār-ı pür-şafādır şadr-ı bezminde
Meşābīḥ-i hüdādır her biri bir cānı cānānıñ
- 51 Huşūşan bū-Türāb ol şīr-i ner kim Murtażā Ḥaydar
Ḥilāfet emr-i zātīsidir evvel çift-i Zehrā’nıñ
- 52 Emānet mebhāşinde güft ü gūya hıç maḥal yokdur
Unutma muḳteżā-yı ḥikmet-i **men küntü Mevlā’nıñ**
- 53 Emānet emr-i zātī-i huşūş-ı Hāşimiyyet’dir
E‘amm üzre eḥaşşın fażlını bil varsa ‘irfānıñ
- 54 Ḥilāfet-mazhariyyet burc-ı nūr-ı Aḥmed olmaḳdır
‘Alī de zāhir u mazḥar bir oldı bu mu‘ammānıñ
- 55 Tılsımın ḥall eyledim dirseñ kilīd-i **rūḥuke rūḥī**
Kelām-ı aḳdesidir Muştafā’nıñ ol güzel cānıñ
- 56 ‘Alī benden ben andan kavlini peygām-berin gūş it
Ve nūr-ı vāḥidiz benle ‘Alī naşşı o sulṭānıñ
- 57 ‘Alī’nıñ n’idügin ḥaḳḳā Muḥammed’dır bilen ‘āşık
Bize söz düşmez ancaḳ ğayretidir nūr-ı imānıñ

55 Beytin birinci mısraının vezni bozuk. Ancak “*eyledim*” kelimesi “*idem*” olarak okunursa vezin düzelmektedir.

- 58 Aña hürmet müvālāt ümmet üzre farz-ı ‘ ayn oldu
Der-i ihsânına mûr u gedâyız ol Süleymân’ın
- 59 Cemî‘ -i aşdikâ-yı Aḥmed’e aşḥâb-ı Muḥtâr’a
Derûn-ı dilden ikrâr it vufûd itme oda cânın
- 60 Ki bir rûkn-i vücûd-ı Muştafâ’dır her biri anın
Nücûm-ı iktidâ-yı şem‘ -i hüdâdır her biri anın
- 61 Dilerseñ şâhid-i İslâm u imân anlara uy sen
Şunarlar cām-ı kevşer sâkiyânı rûz-ı ferdânın
- 62 Ayırma yâ İlâhî bizleri şâh-ı velâdan kim
Çapusunda gedâ Kıtmâ’leriyiz ol kerem-kânın
- 63 Tevellâ vu teberrâ merkezinde maḥv olup gitdik
Düşüp kaldık bizi qaldır Raḥîmâ merḥamet şânın
- 64 Cemî‘ -i enbiyâ vu evliyâ ‘ aşḳına yâ Allâh
Huşûşan hürmetine Aḥmed u Ḥaydar u Zehrâ’nın
- 65 Dü-çeşm-i rûy-ı pâkiñ ferḳadân-ı ḳavs-ı **levlâke**
Ḥasan ile Ḥüseyn seyyidler cümle şehîdânın
- 66 Elim tut koyma vâdî-i mezelletde beni nâ-çâr
Saña yüz tutdum Allâh’ım (.....)

416

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Āteş-i mihr-i maḥabbetden olup surḥîn gül
Yana yana ṭâğlarla oldu dil-ḥünîn gül
- 2 Pertev-i mihr-i münevverden giyüp zerrîn ḳabâ
Şâh-ı gül-şendir ki ḳurmuş ḥayme-i zerrîn gül

60 Beytin ikinci mısraının vezni bozuk. Ancak mısra “nücûm-ı iktidâ-yı şem‘ -i hüdâ her biri anın” şeklinde okunursa vezin düzelmektedir.

66 Beytin ikinci mısraının yarısı eksik bırakılmış.

(416) OE1: 118a, KE1: s.107.

- 3 Görmege firûze-i gerdûn-süvârîñ mihrini
La‘l u yâķût u zümür-rüdden dutar dūr-bîn gül
- 4 Nev-‘arūs-ı ğonceye feryâdı bu kim bül-bülün
Naķd-i cān-ı nāzenîniñ istemiş kâbîn gül
- 5 Zülfine bîġāneniñ degdirmemekçün zılm elin
Gösterir mānend-i şāne sūzen-i pūr-kîn gül
- 6 Devr-i gül-şende semā‘ a girdi mestān-ı dıraķt
Cām-ı yâķût ile şundukça mey-i şîrîn gül
- 7 Tāc-keş surġîn-rū bir şūġ-ı Bektāşî-beçe
Kim iķer gül-cām-ı şebnemden mey-i nūşîn gül
- 8 Na‘t-ġān bül-bül ü sākî lāledir bezmi çemen
Ġūş-ı nūş ile sürer gül-zārda āyîn gül
- 9 Yaġdırup āb-ı benefşe ebr-i zülfinden bahār
Eyledi dāmānını bir sūnbül-i müşġîn gül
- 10 Nāle-i dil-sūz-ı āteş-ġāh-ı ķalb-i bül-bülü
Eyledi būy-ı dimāġ-ārā ile tazmîn gül
- 11 Yazdı ķudret ġāmesi nām-ı Muġammed bergine
Oldıġı-çün dīde-i Ĥaydar gibi ġaķ-bîn gül
- 12 Bende-i dergāh-ı Aġmed’dir giyüp sebz ġırķasın
Oldı destār-ı sefid ü surġ ile rengîn gül
- 13 Sīne-çāk-i ‘aşķıdır olduķça sīr-āb-ı bahār
Artırır sūz-ı derūnın eylemez teskîn gül
- 14 Feyz-i ruġsārından olmuşdır ‘araķ-çîn gül-āb
Kim ider her dem dimāġ-ı gül-şeni tedhîn gül
- 15 Gördiginden nūr-ı mir’āt-ı ruġında kendini
Yā Ĥabība’llāh olmuş bāġda ġod-bîn gül

- 16 Çok mı dīdārīnla gül-şende mübāhāt eylese
Feyz-i hüsnüñle olup zīb-i riyāz-ı dīn gül
- 17 Bülbülān-ı ‘aşkıñā tedrīs ider **āyāt-ı nūr**
Kim dutar şad-bergden bir defter-i tebyīn gül
- 18 Her çemen evşāfını söyler zebān-ı hāl ile
Farṭ-ı şādīden ider ḥandān olup taḥsīn gül
- 19 Ğonce teblīğ-i selām eyler şabā-yı ruḥuñā
Şad zebān ile ider el ḳaldırup āmīn gül
- 20 Mest olup şahbā-yı la‘ liñle düşüp ḥāk üstine
Ḳāmetiñ reşkiyle urdı bağrına sikkīn gül
- 21 Dürr-i nīsān-ı maḥabbet dökmege dergāhıñā
Ṭutdı destinde dem-ā-dem kāse-i sīmīn gül
- 22 Germ u serd-i dehr ile ger şād u ger pejmürde-ḥāl
Gül-şen-i ‘ahdiñde bulmış sā‘id-i temkīn gül
- 23 Ḥāk-pāy-ı ravzañı ta‘ zīm içün ‘uryān olup
Mürde-i ḥāki ider gül-berg ile tekfīn gül
- 24 Virdiginden ḥātem-i mühr-i nübüvvetden nişān
Ḥalkā-i gerdūna oldı cevher-i la‘ līn gül
- 25 Ğonce-la‘ liñ nergis-i mestiñ uzatmış gūşına
İtmege şubḥ-ı vişāliñ sırrını telkīn gül
- 26 Mest-i la‘ liñçün olur gül bū-feşān-ı iltifāt
Berg-i ruḥsārından eyler pāyına bālīn gül
- 27 Dāğ urup çāk itmege a‘ dā-yı dīniñ sīnesin
Ḥārlardan ṭaḳınur şad ḥançer-i sengīn gül
- 28 Ola ḥaşm-ı dīniñiñ ser-sebz-i sāmānı ḥazān
Nitekim bād-ı ḥazān ile olur ğam-gīn gül

- 29 Zülf-i ruḥsār-ı ‘ araḫ-rīziñden irse ḥāke feyz
Ḥāk-dān olurdı gül-şen Çīn ile Māçīn gül
- 30 Cūy-bāra düşse bir ḫaṭre lu‘ ābı la‘ liñiñ
Cūy-bār olurdı kevşer şuyı ḥūr-ı ‘ ayn gül
- 31 **Hāzihi cennātü ‘ adn** remzini fehmi eyleyüb
Göncelerle ḥāki eyler her zamān tezyīn gül
- 32 **Şems** cānān illerinden āşinā-yı ḥikmete
Bildirir güldükçe rāz-ı sūre-i **yāsīn** gül
- 33 Gönce-i bāğ-ı nübüvvet bezmine bī-ḥad selām
Gül-şen-i firdevsde olduğça gül-bün-çīn gül

417

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Göz mi var ‘ ālemde derd-i hecr ile giryān degil
Bir ciger mi var ki nār-ı ‘ aşḫ ile sūzān degil
- 2 Yalnız bir ben mi ser-gerdān saña ey zülf-i ḥam
Kimdir ol kim zülfüne bağlandı ser-gerdān degil
- 3 Sevdigim gösterme başıñçün cemāliñ ‘ āleme
Görse de ‘ ālem cemāliñ ḫābil-i imān degil
- 4 Çıkmaz andan çeşm-i im‘ āna le‘ ālī-i ḥikem
Ol gönül kim sine içre baḥr-i bī-pāyān degil
- 5 ‘ Āleme fermān-fermā olsa da ādem dimem
Şol kişi kim çāker-i āl-i Şeh-i Merdān degil
- 6 Bir bülend-ḫāmet ki oldu çarḫ-mānend sifle-kār
Tutma atlas olsa anıñ dāmeni dāmān degil

(417) OE1: 119b, KE1: s.104, KE2: s.38.

4 le‘ ālī-i: tevālī-i KE2.

- 7 Vâsıl olmaz Һazret-i ma' şūka erbāb-ı Һired
Yokdur ol dīvān-ı ' uşşāk içre kim Һayrān degil
- 8 ' Āşık-ı dil-sūz çok ey meh vişālīñ şevkine
Her gice bu **Şems**-mānend şem' -i nūr-efşān degil

418

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Һired peymānesin şad-pāre kıl bir kerre bī-hūş ol
Dürüst-i cām-ı dīl ol Һün-ı dilden Һurma mey-nūş ol
- 2 Olup nergis gibi ser-mest-i şahbā bilme gül-zārı
Harābātī olur ser-Һoş olursañ böyle ser-Һoş ol
- 3 Dilerseñ cāmeñ olsun tār u pūd-ı zūlf-i dil-berden
Bu cisme dāğlardan pīrehen-dār ol nemed-pūş ol
- 4 Mezāyā-yı kelāmu'llāha esrār-Һāne-i dilden
Nidā-yı bī-Һurūf u şavt içün ser-tābe-pā gūş ol
- 5 Һicāb-ı çehre-i maқşūdı çeşmiñden dilerseñ çāk
Қumāşīñ bād-bān-ı қulzüm-i eşk it fenā-cūş ol
- 6 Bulup tecrīd-i sūzen rişte-veş Һam-gerden ol bunda
Mesīh-āsā var anda kec-külāh u Һırқа-ber-dūş ol
- 7 Eger gördünse yārın gül yüzün bu bāğda ey **Şems**
Һamūş-ı leb-be-mühr ol gonce-gül-mānend Һāmūş ol

419

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

- 1 Riyāz-ı vaḥdet idi āşiyānīñ ey bülbül
Cemāl-i yār idi gül-bāğ-ı cānīñ ey bülbül

(418) OE1: 119b, KE1: s.104, KE2: s.36.

2 ser-Һoş: bir Һoş KE2.

(419) OE1: 120a, KE1: s.119, OE2: 48b, S1: 56b, KE2: s.106, ALM: 116b.

- 2 Ne rûzigâr ile düşdün bu dâm-ı fûrâte kim
Belâ-yı ‘aşk ile arttı figânın ey bülbül
- 3 Ğarîb u dil-şodesin çâr-bâğ-ı miḥnetde
Ḳanî ezelde olan gül-sitânın ey bülbül
- 4 O bir cihân-ı bi-nişân-ı ḳuds-ı muṭlaḳ idi
Yoğ idi ḳayd-ı bahâr u ḥazânın ey bülbül
- 5 Şafâ-yı ‘arîz-ı cânânı varsa gülde görüp
Geçer figân ile rûz u şebânın ey bülbül
- 6 Nidâ-yı bezm-i elestin meṣâḳın aṇdırdı
Cihâna nâle-i ‘ibret-resânın ey bülbül
- 7 Libâs-ı murğ-ı çemende hümâ-yı ḳudretsin
Ne bilsün aṇlamayan nâm u nişânın ey bülbül
- 8 Müfâd-ı mantıḳ-ı ṭayrî idenler istifhâm
Bilür nikât-ı nevâ-yı zebânın ey bülbül
- 9 Oḳur menâbir-i gülde bahâr maḥşerine
Ḳitâb-ı nefḥa-i şûrî lisânın ey bülbül
- 10 Hevâ-yı ‘aşk ile yokdur ğınâda üstâdın
Ḳarîn-i meşrebisin Veysiyâ’nın ey bülbül
- 11 Mişâl-i vaḥy-i ma‘ânî gönülde gül-şende
Serâ-i nağmede yok hem-zebânın ey bülbül
- 12 Bu bî-esâs ribât-ı dü-rûzede bilinür
Ḥulâşa-i sefer-i lâ-mekânın ey bülbül
- 13 Vüṣûl-i gül-şen-i aşlî olur mı k’olmaya tâ
Ḳabâ-yı gül-kefen-i üstühṣânın ey bülbül

4 ḳayd-ı: ḳayd u ALM.

5 varsa gülde: ser-i gülde OE2, ALM.

7 bilsün: bilür OE1 / nişânın: şânın KE2, OE2, ALM.

11 serâ-i: serâda ALM.

13 aşlî: aşla OE2, S1.

- 14 Şikâr-ı ‘ aşk-ı dil-i Bâz-ı Eşheb olmuşsın
Seğerde hû diyüp inler dehânın ey bülbül
- 15 Cemâl-i gül olur elbet kemâl-i bahş-i diliñ
Ger olsa ğonce-i hâmuş-lebânın ey bülbül
- 16 Bu neş’e bülbül-i Baḥḥâ’dan irdi demle saña
Revâ mı olmasa mu‘ ciz-beyânın ey bülbül
- 17 Mücerredât iremez aşlına cinânda daḥi
Meger ki Âdem ide dâstânın ey bülbül
- 18 Mekânı var görünür lâ-mekâna beñzersin
Mişâl-i rûḥ kafesde mekânın ey bülbül
- 19 Duyup demiñde Hudâ zıkrını yanar dil-i **Şems**
Nedir bu nâle-i âteş-feşânın ey bülbül

420

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1 Riyâz-ı vuşlat idi âşiyânın ey bülbül
Geçerdi yâr ile hem-dem zamânın ey bülbül
- 2 Neden cüdâ düşüp olduñ vaṭandan âvâre
Olup bu bâğ-ı fenâda mekânın ey bülbül
- 3 Fûrûğ-ı ‘ ârız-ı cânânı varsa gülde görüp
Dem-i bahârda artar figânın ey bülbül
- 4 Giderdi ḥâr u ḥası lâne-i gönülde yakup
Lehib-i nâle-i âteş-feşânın ey bülbül
- 5 Şafâ-yı zıkr ile iḥyâ ider sevâd-ı şebi
Kafesde bâğda rûḥ-ı revânın ey bülbül
- 6 İder mi sübhâ-i gül gül lisân-ı ḥâlini raṭb
Bulur mı zemzeme zevḳin cinânın ey bülbül

- 7 Seherde ‘ aşk ile hū hū diyüp çeküp dem u āh
Yağar zamīriñ odı gül-istānıñ ey bülbül
- 8 Nevā-yı hū ile söyler hüviyyet esrārın
Zebān-ı Rūh-ı Kudūs mi zebānıñ ey bülbül
- 9 Hıfāb-ı bezm-i elestiñ şafāsın aındırıyor
Cihāna nağme-i ‘ azbü’l-beyānıñ ey bülbül
- 10 Haṭīb-i minber-i gülsin oğur gül ü çemene
Müfād-ı **sûre-i haşri** lisānıñ ey bülbül
- 11 Mekān içinde gezer lâ-mekānsın ki olur
Mişāl-i rūh-ı bahār u hazānıñ ey bülbül
- 12 Yazınca mantık-ı ṭayrıñ beyānını kalemim
Duyuldu ‘ āleme rāz-ı nihānıñ ey bülbül
- 13 Açıldı bāğda geldi hezār zāra diyu
Düşürdi dillere virdi dehānıñ ey bülbül
- 14 Yazar meşāḥif-i gül āyet-i cemīl u cemāl
Zebān ḥār ise vaḥdet-künānıñ ey bülbül
- 15 ‘ Ulūm-ı ‘ aşkda üstādsın k’o rütbe tıyūr
Olur şükūfe ile ders-ḥānıñ ey bülbül
- 16 Şabāḥ dersini murğān oğur çeküp gül-bāng
Kebūterān-ı şaf-ı dem-keşānıñ ey bülbül
- 17 İder kulağın açup dersine şükūfe kıyām
Elinde hep varak-ı bostānıñ ey bülbül
- 18 Buḥūr-ı Meryem u şeb-bū benefşe ğāliye-pāş
Ki tıṭı ezber ider dāstānıñ ey bülbül
- 19 Ṭalākatından uzatmış zebānını sūsen
Nezāketinden añılmış fidānıñ ey bülbül

- 20 Nigāh-ı nergis-i ḥaste müdām-ı nāz ile mest
Ve lāle cām-ı mey-i erguvānıñ ey bülbül
- 21 Nesīm-i zülfini yārin şabādan eyler şemm
Başı hevāda şanevī çemānıñ ey bülbül
- 22 Uruldı pāyına zencīr-i sīm ser-keş olup
Kenār-ı cūdaki serv-i revānıñ ey bülbül
- 23 O rind-i zāhid-edāsın ki dilde zıkr-i İlāh
Miyān-ı gülde şarılımış benānıñ ey bülbül
- 24 Ğarīb u ḥırқа-i peşmīn ile hevāda gezer
‘Acīb vaz’ ile hoşdur cihānıñ ey bülbül
- 25 Qalur mı sūziş-i hicrāndan kim olmaya tā
Qumāş-ı gül-kefen-i üstüḥḥānıñ ey bülbül
- 26 Derūn-ı ğonce olup bī-nişān u tutdı seniñ
Cihānı ğulgul-ı nām u nişānıñ ey bülbül
- 27 Seniñle sende ğülüñle ğülinde hem-dem olur
Bu bāğa hem-dem olan bāğ-bānıñ ey bülbül
- 28 Bu gül-sitānda olmaz cünūn-ı ‘aşқа devā
Ger olsa gül varaķı ḥırz-ı cānıñ ey bülbül
- 29 Hikāye-i elem-i ḥār-ı hecre ḥāme-i **Şems**
Revādır olsa eger tercemānıñ ey bülbül
- 30 Ser-āmedāne serāyendesin olursa sezā
Meṭāf-ı ehl-i şafā āsitānıñ ey bülbül

421

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 ‘Āşıķıñ ey şūḥ nālān olsa da māni‘ degil
Bülbül-i gül-şende efgān olsa da māni‘ degil

- 2 ‘Aşkıñ ile eşk-i dil kıana boyansun kim lü’âl
Gevher-i yâķūt-ı rümmân olsa da mâni‘ degil
- 3 Kıan döksün cām-ı dīde nāra yansun laķt-ı dil
Loķma-i mey-ķ̃ār-ı biryān olsa da mâni‘ degil
- 4 Eyleme aķyāra nisbet yār olan ‘āşıkları
Yār ol cevriñ firāvān olsa da mâni‘ degil
- 5 Seyr u pervāz u semā‘ içre per-i pervāneye
Şem‘-i maţlab nār-ı sūzān olsa da mâni‘ degil
- 6 Kııysa sevdā-yı hevā-yı kākül-i Leylā-yı ‘aşķ
Āfet-i envār-ı imān olsa da mâni‘ degil
- 7 Tek ser-i kūyuñda olsun āşiyān-ı murġ-ı dil
Sīne-dāġ ile gül-istān olsa da mâni‘ degil
- 8 Reh-nümā ol sen hemān ‘uşşāķa evc-i vuşlata
Mā-sivā mülk-i Süleymān olsa da mâni‘ degil
- 9 **Şems** sa‘ y-i Ka‘ be-i maķşūda pāy-ı himmete
Rāhlar ķ̃ār-ı muġaylān olsa da mâni‘ degil

422

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Tende dāġ-ı ‘aşķdan bir gül-sitān ister gōñül
Şaķn-ı gül-bāġ-ı tecellīde meķān ister gōñül
- 2 Bū’l-‘aceb dīvānedir kim bu temāşā-gāhda
Ne cihān ķaydında ne ķayd-ı cihān ister gōñül
- 3 Bu ķarābāt içre olmaķcün dem-ā-dem neş’e-ķin
Sāķ-ı gül-rū şerāb-ı erguvān ister gōñül

5 seyr u pervāz u: seyr-i pervāz-ı KE1.

(422) OE1: 121b, KE1: s.203.

- 4 Kūh-peymā-yı cünūn-ı ‘aşkdır mānend-i Qays
Bir siyāh-ı zūlf-i Leylī dāstān ister gōñūl
- 5 Sīnede ey **Şems** gül-cām-ı mūdām-ı ‘aşkdan
Neş’e-i āteş-fürüz-ı hānmān ister gōñūl

423

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Pertev-i mihr-i Hudā bir āh bir ben bir gōñūl
Nūr-ı evc-i Kibriyā bir āh bir ben bir gōñūl
- 2 Şaff-ı müjgān-ı ciger-dūz-ı kemān-ebrū-yı yār
Nāvek-i qavs-ı qazā bir āh bir ben bir gōñūl
- 3 Biri bāl u peri āb u gıl biri nār ile nūr
Būy-ı gül-zār-ı fenā bir āh bir ben bir gōñūl
- 4 Rāyet-i kişver-küşā-yı mülk-i zulmet-gāh-ı ğam
Ğurre-i bedr-i dūcā bir āh bir ben bir gōñūl
- 5 Şeb-çerāğ-ı kurre-i ‘ayn-ı vücūd-ı ‘āşıkān
Şem‘-i mişkāt-ı Hudā bir āh bir ben bir gōñūl
- 6 Nār-ı Tūr-ı Mūsī-i nūr-ı tecellā-yı Cemāl
Sırr-ı bang-i **len terā** bir āh bir ben bir gōñūl
- 7 **Şems** bu leff-i müretteb nazmı rengīn eyleyen
Kilk-i ṭab‘-ı hoş-edā bir āh bir ben bir gōñūl

424

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Nār-ı ğamdan kırtılırsın nār-ı ‘aşka yan gōñūl
Çār-bālīn-i vişāl üzre gelürsin yan gōñūl

(423) OE1: 122a, KE1: s.202.

(424) OE1: 122a, KE1: s.202, S1: 58a, ALM: 118a.

3 kan: ey KE1.

6 zār u: zār-ı OE1, KE1.

- 2 Kānma sālūs-ı ikülük kevşeri ırmağına
Tut benim güftārımı şahbā-yı ‘aşқа kan göñül
- 3 La‘l-i cān-baḥş-ı ḥayālīyle o ḡonce-‘ārızıñ
Tamlā-i yāḡut olur aḡlarsa çeşmiñ kan göñül
- 4 Hāme-i āteş-zebānımdan çıkar dūd-ı siyāh
Şanki bir kânündür pür-āteş-i sūzān göñül
- 5 Vech-i Raḥmān’ı görür her bir şuverde reng reng
Her ne şūret gösterir āyīne-i devrān göñül
- 6 Mevlevī-veş geh döner geh nāy-veş nālān olur
Oldı bir meczūb-ı ‘aşkıñ zār u ser-gerdān göñül
- 7 Bü‘l-‘aceb bir mübtelā-yı derd-i ‘aşkıñdır ki yār
‘Aşkıñ ile ölmek ister istemez dermān göñül
- 8 Mihr-i ‘aşkıñ öyle fānī kıldı kim cān mülkini
Mihr-i ‘ālem gibi oldı dehre nūr-efşān göñül
- 9 ‘Aşk ile ser-geştedir devrānda mānend-i **Şems**
Çok zamāndır oldı ḡaldı ḡüsnuñe ḡayrān göñül

425

mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Dār-ı cihānda gözlere pinhānsın ey göñül
Bī-şübhe āşinā-yı cihān-bānsın ey göñül
- 2 Pervīn-i çarḡ başıña pervāne-veş döner
Rūşen-çerāḡ-ı Ḥāzret-i Raḥmān’sın ey göñül
- 3 Üstüñde ejdehā-yı felek pās-bāndır
Genc-i girān-gevher-i ‘irfānsın ey göñül

- 4 Devriñde zerre-vār nice devr u āfitāb
 ẖaṅḡi cihāna mihr-i dıraḥşānsın ey göñül
- 5 Sensin meger ki var ise ‘ Anḡā-yı lā-mekān
 Kim bī-nişān-ı ‘ālem-i imkānsın ey göñül
- 6 Feyziñle müstenīr olur encüm-şümār-ı ġam
 Eflāk-i ‘aşḡa māh-nümāyānsın ey göñül
- 7 Mānend-i **Şems** Mūs/-i vādī-i ḡayrete
 Nūr-ı hüdā-yı nār-fürüzānsın ey göñül

426

meʿūlū mefāʿilū mefāʿilū feʿūlūn

- 1 Ger rind ü ger zāhid u ger merd-i fuḡl ol
 Üftāde-i ser-kūçe-i dergāh-ı ḡabūl ol
- 2 Olmaḡsa murādiñ iki ‘ālemlere sulṡān
 ‘Ālemleri geḡ bende-i sulṡān-ı Resūl ol
- 3 Manzūr-ı İlāhī ola dirseñ dil ü cānıñ
 Beytü’l-ḡazen-i dehrde her ḡāh melūl ol
- 4 Refref gibi tā ‘ālem-i ıtlāḡa irersin
 Āzāde-ser-i sidre-i ma‘nā-yı ‘uḡl ol
- 5 Ḥaḡ menziliñi tā ide bālā dü-cihānda
 Sen **Şems** gibi ḡāke cebīn-sāy-ı nüzūl ol

427

fāʿilātūn fāʿilātūn fāʿilātūn fāʿilūn

I

‘Aşḡa eyle iḡtidā esrār-ı Ḥaḡḡ’a maḡrem ol
 İttikāda sālīk-i işr-i İmām-ı A‘ḡam ol

(426) OE1: 122b, KE1: s.201, OE2: 48a, S1: 55b, ALM: 116a.

1 rind u ger: rind eger KE1; rind u eger OE2, S1, ALM.

(427) OE1: 123a, KE1: s.118, OE2: 47a, S1: 54b, KE2: s.144, ALM: 114a.

Cezbe-i Mevlâ'da Mevlânâ gibi ferruḡ-dem ol
Mülk-i tecrîd içre mânend-i Birâhîm Edhem ol
Bende ol mevlâ ol âhîr ḡalma ḡayvân âdem ol
Ne 'abâ-ser-pûş-ı faḡr ol ne ḡabâ-pûş-ı Cem ol
Bir bilinmez şûret içre pâdişâh-ı 'âlem ol

II

Deyre gir tersâ gibi zinhâr olma bût-perest⁹⁵⁸
Olma şahbâ-nûş idüp mey-ḡânedede rindâne mest
Gez ḡarâbâtî şekilde ḡurma ḡıç bî-âbdest
Mest-i 'aşḡ ol şansun 'âlem mest-i cām-ı mey-be-dest
Bilmesün esrârîñî aḡvâlîñî bālâ vu pest
Ne 'abâ-ser-pûş-ı faḡr ol ne ḡabâ-pûş-ı Cem ol
Bir bilinmez şûret içre pâdişâh-ı 'âlem ol

III

Lâubâli-meşreb ol taḡvâda ḡırş-ı ḡâma düş
Kâm-yâb olmaḡ yolında vâd'-i nâ-kâma düş
ḡalbiñî eyle ḡavâtırdan ḡahûr ilhâma düş
Şu gibi bî-reng olup ḡurma dökül her câma düş
ḡâḡ nîḡû-nâm olup geh meslek-i bed-nâma düş
Ne 'abâ-ser-pûş-ı faḡr ol ne ḡabâ-pûş-ı Cem ol
Bir bilinmez şûret içre pâdişâh-ı 'âlem ol

IV

ḡalbiñî mir'ât-ı timşâl-i şafâ-yı ḡâlet it
Çeşmiñî heyman-ı envâr-ı cemâl-i ḡayret it
Çarḡ-veş sa'y u ḡavâf-ı ḡible-ḡâḡ-ı vaḡdet it
'Uzlet it ma'nâda tevḡîd üzre seyr-i keşret it
ḡâlîbiñ şûret-firîbâne melâmî-şûret ol
Ne 'abâ-ser-pûş-ı faḡr ol ne ḡabâ-pûş-ı Cem ol
Bir bilinmez şûret içre pâdişâh-ı 'âlem ol

V

Ḥâk-meşreb ol tevâzu'-pîşe-i redd u ḡabûl
Şems-i 'âlem gibi eyle geh 'urûc u geh nüzûl
Ol hevâ-dâr-ı muḡıbb-i âl ü evlâd-ı Resûl
Bil muḡaḡḡaḡ kim budur minhâc-ı merdân-ı fuḡûl
'Âḡil ol Mecnûn şansunlar seni ehl-i 'uḡûl

Ne ‘abā-ser-pūş-ı faqr ol ne kabā-pūş-ı Cem ol
Bir bilinmez şüret içre pâdişāh-ı ‘ālem ol

428

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Mey-güsār-ı sāk-i serv-i hırām-ı gül-fem ol
Tut serir-i kûşe-i mey-hānede cāmı Cem ol
- 2 Kayd-ı dünyādan olam dersen eger āzāde-ser
Var giriftār-ı belā-yı dām-ı zülf-i pür-ḥam ol
- 3 Vecd u ḥālî olmayan ‘ilmiñde cāhilsin yine
İster iseñ evvelîn ü āḥirine maḥrem ol
- 4 Fā‘il-i muṭlaḳ yine bildigin işler bî-gümān
Sen ḡamīn ol ister iseñ ister iseñ ḥurrem ol
- 5 Biri nār-ı dünyevīdir biri nār-ı uhrevī
Ne gedā ne pâdişāh ol ‘ālem içre ādem ol
- 6 Zāhidā bî-behresin mā’ü’l-ḥayāt-ı ‘aşḳdan
Ka‘betü’llāh içre isterseñ sākā-yı zemzem ol
- 7 Dehrde nā-yāb olam dersen devā-mānend sen
Bir zaḥm-dār-ı ḡamīn zaḥm-ı diline merhem ol
- 8 Olmasun seng-i melāmetle derūnuñ tîregī
Ḥufre-i çirk-āb-mānend olma mānend-i yem ol
- 9 Nuṭḳ-ı üstāda ser-ā-pā lāle-veş ber-gūş olup
Leb-be-müḥr ol ḡonce-i ḥāmūş-mānend ebsem ol
- 10 İtmek isterseñ eger ey **Şems** ‘Ankā’yı şikār
Bir muvāfiḳ yār bul ḥālîñce her dem hem-dem ol

V hevā-dār-ı: hevā-dār u S1, ALM // Mecnūn: dīvāne KE1.

(428) OE1: 123b, KE1: s.201.

1 cāmı: cām-ı OE1.

6 zāhidā: zāhid-i KE1.

- 1 Terk it ğaḍab u şehveti bir merd-i ḥalīm ol
Var mazḥar-ı esrār-ı şeh-i ḥulk-ı 'azīm ol
- 2 Ur mühr-i sükûtı lebe koy çīn-i cebīni
Güller gibi gül yüzlere ḥandān u besīm ol
- 3 Bülbül gibi feryādı қо ḥāmūş olup 'āşık
Pervāne-i şem' -i ruḥ-ı dil-dār-ı ḳadīm ol
- 4 Her varıñı vir āteş-i 'aşḳa ne ki yetmez
Var mālīk-i gencīne-i Mevlā-yı Kerīm ol
- 5 Dilden çıkarup dağdağa-i māl u benūnı
Envār-ı İlāhī ṭolacak ḳalb-i selīm ol
- 6 Allāh'a çıkar yol ola pīş-i ḳademiñde
Lāyık mı saña rāh-rev-i nefis-i le'īm ol
- 7 Ḳalma şeb-i hicrānda çık Tūr-ı vişāle
Envār-ı tecellī ile Mūsī-i Kelīm ol
- 8 Bulmaḳsa eger maṭlabıñ Allāh ğınāsın
Gel zāviye-i künc-i tecerrüdde muḳīm ol
- 9 Şol rāzı kim ister iseñ ol lafz ile dinmez
Dīvāne dilim bezmine ḥāmūş-nedīm ol
- 10 Āyīne-i meh gibi olup **Şems'**e muḳābil
Eflāk-i ḥaḳīḳatde yūri nūr-ı cesīm ol

(429) OE1: 123b, KE1: s.41, OE2: 47b, S1: 56a, KE2: s.139, ALM: 115a.

4 Kerīm: ḳadīm OE2.

7 vişāle: mişāle KE2.

8 bulmaḳsa eger: bulmaḳ ise ger OE2, S1, ALM.

9 rāzı kim: rāzı ki OE2,S1, ALM.

- 1 ‘ Aşkdır Hâk yolına gitmek için aşl-ı uşûl
‘ Aşka takvâyı redîf eyledi merdân-ı fuḥûl
- 2 Eyleyüp rûḥa anı iki cenâḥ-ı pervâz
Buldı Cibrîl gibi sidre-i maḥşûda vuşûl
- 3 Şükr kıl ey dil-i zâr ‘ âleme menfûr olduñ
Umulur kim olasın ‘ ind-i İlâhî’de ḳabûl
- 4 Gün olur nûr-ı cemâliñle olur dâr-ı sürûr
Bir gönûl kim ola nîrân-ı firâḳıñda melûl
- 5 Degme bir şâf dile levh iderek egri görüp
Ki deger şoñra dil-i saḥtûña seyf-i meslûl
- 6 Çâr-tekbîr-i dü-gîtiye tekâpû eyle
Olmadan bî-tek u pû düş-ı çehâra maḥmûl
- 7 Müteḳâbil görinüp maḥzar-ı esmâ bulunur
Dehr içinde niçe Şiddîḳ u niçe ibn-i Selûl
- 8 Âdeme nisbet ile sefk-i dimâyı melekût
Kendiler itdi anı seyf-i sitemle maḳtûl
- 9 Perde-i ‘ aklı geçüp ‘ ilm-i yakîn bul ki olur
Bir zamân ‘ aql ile ma‘ lûmuñ olan hep meḥûl
- 10 Yâd kıl her dem eyâ **Şems** Hudâ-yı pâki
Ki olursın dem olur her nefesiñden mes’ûl

(430) OE1: 124a, KE1: s.200, OE2: 51a, S1: 57b, KE2: s.70, ALM: 120a.

7 görinüp: görünür OE2, S1, ALM.

8 dimâyı: dimâ-yı OE2, S1, ALM.

10 eyâ: ey OE1, OE2, S1, KE2, ALM.

Esrār-ı Tevḥīd-nāme-i Kelimāt-ı Şerīfe**fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün*

- 1 Ten-perestīden geçüp Rūḥ-ı Kudūs ercāyı bil
Keşret-i eşyāya bakma vaḥdet-i Mevlā'yı bil
- 2 Her ḥurūfında nüḥüfte nüṣṣa-i kübrā-yı dehr
Şūret-i ādemde zāhir nüṣṣa-i şuğrāyı bil
- 3 'Ālem oldı bir kitāb ādem aña ümmü'l-kitāb
Ḥāmil-i esrār olan ol āyet-i kübrāyı bil
- 4 Ḥaḳḳ'ı bilmez ādem-i ma' nāyı muṭlaḳ bilmeyen
Ḥaḳḳ'ı bilmek ister iseñ ādem-i ma' nāyı bil
- 5 Emr-i şer'ī emr-i Ḥaḳ ma' nā ḥaḳīḳatdır aña
Ger ḥaḳīḳat ister iseñ emri tut ma' nāyı bil
- 6 Bulamazsın şer' den ğayrı şırāṭ-ı müstaḳīm
İster iseñ ḥikmet-i dünyā vu mā-fihāyı bil
- 7 'İlm ile tevḥīd mihri perde içre görmedir
Merd iseñ bī-perde gör mihr-i cihān-ārāyı bil
- 8 'İlm ile vaḥdet diyu düşme melāmet çāhına
'Ayn-ı vaḥdetde olan ḳudsiyyet-i a' lāyı bil
- 9 Pākdir taḳlīd çirkinden taḳīler cāmesi
Eyleme çirkīn şān-ı cāme-i taḳvāyı bil
- 10 Gün ola eşk-i nedāmetle dökərsin ḳanlar
Ey esīr-i nefis keyd-i nefis-i dūzaḥ-cāhı bil

(431) OE1: 124b, KE1: s.120, OE2: 50a, S1: 57a, KE2: s.114, ALM: 119a.

(*) OE2, S1.

2 ḥurūfında: ḥurūfindan KE2 / kübrā-yı: kübrāyı KE2.

6 ḥikmet-i: ḥikmet u KE2.

7 -OE2.

8 -KE1.

10 keyd-i: keydi KE2.

11 'ārif: 'āḳil KE1.

12 kendinde: kendinden OE1 // tevḥīd iden: zikr eyleyen KE1.

- 11 İtdigîñ tevḥîd şanma şübhesiz teşlîsdir
‘Ârif iseñ kıl te’emmül nükte-i aḥfâyı bil
- 12 Bildigiñ Mevlâ-yı mevhûm itdigiñ tevḥîd-i ca‘l
Kendi kendin kendide tevḥîd iden Mevlâ’yı bil
- 13 Şer‘-i pâk-i Muştafâ’dan gir Muhammed işrine
Nûr-ı **yevmü’-d-dîni** seyr it **leyle-i esrâ**yı bil
- 14 Şer‘-i vech-i vaḥdete perde görür nâkış olan
Kâmil ol da lafz-ı vaḥdetde olan imâyı bil
- 15 ‘İlmi koy a‘ māl ile seyr u sülûk-i ḥazret it
Mâ-siva’llâhdan münezzeh maḳşad-ı aḳşâyı bil
- 16 Kıl ü kâli terk idüp ey **Şems** dilde tut maḳâm
Şâhid-i envâr-ı ğayb ol sırr-ı **mâ-evhâ**yı bil
- 17 Belki bir gün fehm idersin sözlerim mengüş kıl
Cevher-i ‘ummân-ı ḥikmet lü’lû’-i lâlâyı bil

432

mef‘ûlü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ûlün

- 1 Şûfi bıraḳup sübhâyı peymâne-be-dest ol
Vir zühdüñi yağmâya mey-i ‘aşḳ ile mest ol
- 2 Pür ḳalma şurâḥî gibi telḥ-âb-ı sivâdan
Sifâl-ı melâmet gibi bî-mağz u şikest ol

16 OE2’de 17. beyit.

17 OE2’de 16. beyit
mengüş: gel güş KE1.

(432) OE1: 125a, KE1: s.117, OE2: 49b, S1:57a, KE2: s.147, ALM: 118b.

2 bî-mağz u: bî-mağz-ı KE2.

3 peymân-ı: peymâne KE2.

4 görüp: girüp KE1, OE2, S1.

5 ruḥ-sây-ı: irzâ-yı KE1 / ḥâkde: pâyına KE2.

- 3 Bul Rabbiñi bil vaḥdet-i Mevlā-yı cihānı
Yād-āver-i hengāme-i peymān-ı elest ol
- 4 Büt-ḥāne ider Ka‘be’yi çün ḥod-perestān
Ḳıl deyri görüp Ka‘be sen Allāh-perest ol
- 5 Ser-menzil olur seyriñe **Şems** ‘ālem-i bālā
Ruḥ-sāy-ı sücūd eyle düşüp ḥākde pest ol

433

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Meh yüzüne eyle ey meh tavḳ-ı zülfüñ hāle gel
Ebr-i nīsān-ı maḥabbet çek meh-i iḳbāle gel
Her naẓar ‘uṣṣāḳıñā ğamzeñle çeşmiñ remz idüp
Çīn-i zülfüñ gösterüp dir ey fedā çengāle gel

434

Ḳıṭ‘a

mef‘ülū mefā‘ilū mefā‘ilū fe‘ülün

ای عاشق شرربار بر ما مرو از دل
وی شمع سر شعله گرما مرو از دل
آن تیغ نگه داغ دیگر تا که نمیزد
داغ کهن جان گذر ما مرو از دل

435

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 O ‘abdem ki benim sensin İlāh’ım
Mu‘īn’im Ḥālīḳ’ım püşt u penāhım

(433) KE2: s.47.

(434) OE1: 125a, S2: 38b.

S2. ای عشق: ای عاشق

Türkçesi: “Ey üzerimize kıvılcım saçan aşık, gönülden ayrılma; ve ey sımsıcak aleve sahip olan mum, gönülden ayrılma. O bakış okları, tenimizde olan eski yaraların üzerine başka yara açmasın diye gönülden ayrılma.”

(435) OE1: 125b, KE1: s.199.

- 2 Ser-ā-pāy-ı cihān-ı lā-tenāhī
Seniñdir cümleñiñ sensin İlāh'ı
- 3 Dilerseñ nice biñ mihr-i pür-envār
İdersin zerre-vār emriñle devvār
- 4 İdüp bir laḫẓada icād-ı ezmān
Yaradırsın nice mūr u Süleymān
- 5 O ḫudret kim İlāhī var sende
Aña ḫādir nedir kim ola bende
- 6 ‘Ademden sen beni tā eylediñ var
Daḫi bende benimçün her ne kim var
- 7 Muḫaḫḫaḫ ben ‘adīmem var sensin
Ḳadīr u Mün‘im u Ḳahhār sensin
- 8 Velī izhār idüp ḫudret kemālin
Yaratdıñ bende ol varlık ḫayālın
- 9 Daḫi itdiñ beni ‘aşkıñla meftūn
Ki oldum cezbe-i ‘aşḫ ile Mecnūn
- 10 Tenimde açılan her dāḡ belli
Olup bir revzen-i ḫaṣr-ı tecellī
- 11 Ki itdiñ āşinā-yı derd ü dermān
Bu gönülüm mazḫar-ı esrār-ı merdān
- 12 Bilüp gördüm hep esmā vu sıfātıñ
Hiç idrāk itmedim ammā ki zātıñ
- 13 Seni bilmeklik ile bilmez oldum
Ne ‘ālemdir bu bilmem ben ki n’oldum
- 14 Anı bildim ki sırrımdan silinmez
Görinür zātıñ ammā kim bilinmez
- 15 Seni bilmekde olmuş ‘aḫl ḫayrān
Muḫaddesler bütün ser-mest ü heymān

- 16 O söz kim söylerem mestânelikden
‘Ulûm-ı zâtıña bîgânelikden
- 17 İlâhî kı1 beni zâtıñda irşâd
Ki şer‘ -i müstaķime eyle mu‘ tād
- 18 H̱abîb-i ekremiñe âşinâ kı1
Beni işrinde anıñ dâ‘imâ kı1
- 19 H̱abîbiñ yâri ki H̱aydar ‘Alî’dir
Cemâlinde kemâliñ müncelîdir
- 20 Benimçün reh-nümâ kıldıñ o şâhı
Beni kı1 feyzine mazhar kemâ-hî
- 21 Ayırma ẖânedânı dergehinden
Saña virdim bu cânı dergehinden
- 22 Ola kim anlarıñ ẖaķķ-ı hayâtı
İdersin bir nigâh-ı iltifâtı
- 23 Buluram iki ‘âlemde sa‘ âdet
Vişâl-i muṭlaķa rāh-ı selâmet
- 24 İlâhâ eyleme vaşlıñdan güm-rāh
Diyem evvelde vü âhirde Allāh

436

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Eliñden çāk olur mânende-i lâle girîbânım
Dimezsın fâş olur göñlündeki esrâr-ı pinhânım
- 2 Girîbânıñ elimden eylemek taḥlîş mümkün mi
Ṭolunca bezm-i ferdâda gözüm kanıyla dāmânım

24 vaşlıñdan: vaşlıñda KE1.

(436) OE1: 126a, KE1: s.198.

- 3 Baña m̄anend-i ney bī-tāb u dil-sūz oldıgım ƙaldı
Hebā oldı seniñçün eyledigim āh u efgānım
- 4 İder bir gün perīṣān zūlf-i ruḥsārıñ gibi ey māh
Cihānı dūd-ı āh u ṣu‘ le-i dāğ-ı nümāyānım
- 5 O gīsū-yı perīṣānıñ ki var sevdāsı başımda
Perīṣānım perīṣānım perīṣānım perīṣānım
- 6 Ne rütbe muḥteriz ol serv-i nāz ālūdelikden kim
Tehīdir dāmeninden pençe-i ḥūnīn-i müjgānım
- 7 Serāb-ābāda döndi mevc-i tāb-ı nā-tüvāniden
Dil-i cevdet-tırāz-ı yār u ke’s-i çeşm-i giryānım
- 8 Meh-i burc-ı sitiğnāyam ki itm̄em ḥāk-dāna meyl
Geçerse ey **Şemis** ser-geştelikle cümle devrānım

437

mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Ḥarāb itme dil-i vīrānım ābād itmeden geçdim
Perīṣān itme ğonce-ḥātırım ṣād itmeden geçdim
- 2 Süleymān-ı zamān olsañ da ey dil pāy-ı ‘uzletle
Serīr-i himmetim ḥāk üzre ber-bād itmeden geçdim
- 3 Uçurdum murğ-ı cānı gül-şen-i vaşlıñ hevāsından
Fiğānım ğonce-i maḳşūda mu‘ tād itmeden geçdim
- 4 İrişdim künc-i nā-būdīde ben bir özge ḥālāta
Ki vaşlıñla feraḥ hecriñle feryād itmeden geçdim
- 5 Sitem şemşīrini bī-hūde çekme cān-ı şīrīne
Serim kūh-ı melāmet üzre Ferhād itmeden geçdim

- 6 İderdim ey saçı Leylî nice demler ki vâ-veylâ
Seni Mecnûn-veş Leylî diyu yâd itmeden geçdim
- 7 Fûrûzân-ı şeb-i endûhum olma şem‘ -veş ey **Şems**
Beni dil-sûz-ı bî-dâd eyleme dâd itmeden geçdim

438

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Ne bâğın gonce-i nâ-şâdısın gül-berg-i şâdın kim
Kimi feryâda şaldın ‘andelîb-i nâ-murâdın kim
- 2 Ne bütsin kâğı diller bestedir zünnâr-ı zülfünde
Kimiñ ma‘bûdı olduñ deyr-i ‘aşk içre ‘ibâdın kim
- 3 Kırulmuş ol kemân-ebrû yine tîr-i nigâhıñla
Kimi kılsañ gerek dil-hûn u şad-pâre murâdın kim
- 4 Olur giryân olan hep nâ’îl-i vaşl u ğam-ı hecriñ
‘Aceb kim fehmi olunmaz mazhar-ı bî-dâd u dâdın kim
- 5 Saña üftâde çok ammâ felekde **Şems**-veş ey mâh
Dem-â-dem sîne-sûz-ı âteş-i mihr-i vedâdın kim

439

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1 Bakup o gün yüzi bedr-i kemâle dîdelerim
İder nigâhını hem-şekl-i hâle dîdelerim
- 2 Seni nihân idelden sürâdıkât-ı firâk
Büründi hûn ile bir âl şâla dîdelerim
- 3 İdince zevk-i müdâm-ı lebiñ hayâlîme cûş
Olur o bezme gül-efşân piyâle dîdelerim

(438) OE1: 126b, KE1: s.198.

(439) OE1: 126b, KE1: s.197.

- 4 Mişāl-i ke's-i gedāyī zekāt-ı hüsnuñ için
Güz̄er-gehiñde yaṭurlar su'āle dīdelerim
- 5 O çeşmi nergis-i bāğ-ı bihişti görmek için
Olup dü revzen açıldı mişāle dīdelerim
- 6 Göreydi ger beni Mānī yazaydı şūretimi
İderdi kūh-ı cünūn üzre lāle dīdelerim
- 7 Qarār-ı medd-i nigāhın yetürdi ğāyete **Şems**
Olup düçār o çeşmi ğazāle dīdelerim

440

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Tecellī-gāh-ı 'aşqa tūde-i sīnem ki Tūr itdim
Zalām-ābād-ı cismi ğarqa-i emvāc-ı nūr itdim
- 2 Ne dīvāne olup vāreste oldum kayd-ı 'ālemden
Ne 'aqla yār olup 'ālemde tedbīr-i umūr itdim
- 3 Baña dehri zalām-ı fūrkat itdi külbe-i aḫzān
Fūrūğ-ı şu'le-i āhımla ben dārū's-sūrūr itdim
- 4 Olur emvāc-ı enfāsım baña zencīrdır gerdān
Fırāq-ı yār ile Mecnūn olup selb-i şu'ūr itdim
- 5 Kesilmez tā-ebed cū-bār-ı eşk-i dīde-i ḫasret
Anı ben selsebīl-i 'arşa-i yevmü'n-nüşūr itdim
- 6 Biter şahnında surḫīn lāleler ol nergis-i mestiñ
Ki hūn-āb-ı sirişk-i çeşmimi vaḫf-ı ḫubūr itdim
- 7 Uçurdum 'andelīb-i bāğ-ı 'ömrüm Fāṭıma'm ey **Şems**
Ki murğ-ı lāne-i bāğ-ı cinān u ḫaşr-ı ḫūr itdim

- 1 Dūzah-ı ' aşq-āşiyānam dil-kebāb-ı maḥşerem
Şem'-i firdevs-i vişālem māh-tāb-ı maḥşerem
- 2 Öyle nār-efşān olam ' aşkıñla kim ferdā-yı ḥaşr
Zann ide ehl-i kıyāmet āfitāb-ı maḥşerem
- 3 Hāme-veş geçdim ser-ā-ser şad-hezārān tīgden
Merd-i ser-āzāde-i kayd-ı ḥesāb-ı maḥşerem
- 4 Görmeden ḥüsnüñ ğam-ı ' aşkıñla maḥşürem bugün
Şübhe yokdur kim seniñle kām-yāb-ı maḥşerem
- 5 Defter-i a' māl-i ḥalkı rû-siyāh itsem gerek
Kim kitāb-ı nātık-ı **faşle'l-ḥitāb**-ı maḥşerem
- 6 Dāmen-i dil-dārdan eylerse ger destim teḥi
Nāra batsun çāk çāk olsun kitāb-ı maḥşerim
- 7 Sāyebān olsa baña ey **Şems** çok mı ' arş-ı Ḥaḳ
Bende-i şāhen-şeh-i ' ālī-cenāb-ı maḥşerem

- 1 Sāye-gāh-ı sünbül-i zülf ü ḳad-i şimşādıñam
Nāle-gāh-ı bülbul-i verd-i leb-i dil-şādıñam
- 2 Ey hilāl-ebrū cemāliñle gül-istān her şebim
N'eyleyim āḥir ḥarāb-ı tüşe-i bī-dādıñam
- 3 Bulmuşam ḥāk-i ḳudūmüñdan bir özge cism u cān
Ey ḥalīlim baḳ naşıl beyt-i ḥarāb-ābādıñam

(441) OE1: 127a, KE1: s.197, KE2: s.39.

6 -KE1.

(442) OE1: 127a, KE1: s.196.

- 4 Olmışam ‘Anķā-yı Kāf-ı ĥasretiñ ey lā-mekān
Yine āteř-gāh-ı ‘ařkıñda semender-zādıñam
- 5 ‘Ařķ ile řaldıñ beni ĥāke zıyā-yı **şems**-veş
Ĥāk-sār-ı şadme-i ‘ařķam seniñ ber-bādıñam

443

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Olalı zülf-i girih-gır-i semen-sā müşkilim
Kıl ü kāl-i küfr ü dīn oldu ser-ā-pā müşkilim
- 2 Düz-ı āteř-gāh-ı çeřm-efrüz-ı Mūsī’dir yāĥud
Ĥaťı-ı āteř-dān-ı ruĥsār-ı dil-ārā müřkilim
- 3 Ĥāme-i mu‘ciz-demim yāĥud lebiñ mi itdi vaşf
Bulmadı ĥālā güřāyiř nuťķ-ı ‘İsī müřkilim
- 4 Çarĥ-ı gerdünı perīřān it ki yā Rab ĥall ola
Oldı çün cem‘iyyet-i ‘aķd-i řüreyyā müşkilim
- 5 ‘Aķd-i zünnārındadır vā-beste ey **şems** ol bütün
Olsa da rüz-ı kıyāmetde hüveydā müşkilim

444

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Sevdigim kimler ile yār idügiñ ben bilürem
Hem-dem-i meclis-i aĥyār idügiñ ben bilürem
- 2 Bilmemek ‘ayb ise ey řūĥ-ı sitem-kār seni
Seniñ ol řūĥ-ı sitem-kār idügiñ ben bilürem
- 3 şekker-istān-ı dilinde naĥamıñ var ne ĥamıñ
Seniñ ey řūt/naĥam-dār idügiñ ben bilürem

(443) OE1: 127b, KE1: s.196, KE2: s.35.

(444) OE1: 127b, KE1: s.196.

- 4 Ne ‘aceb fūrkat-i ‘uṣṣāk ile zār olmaz iseñ
Şoḥbetinden daḥi bī-zār idügiñ ben bilürem
- 5 Naḳd-i ‘ömr ile bu bāzārda ey ṭālib-i sūd
Virdigiñ ne ne ḥarīdār idügiñ ben bilürem
- 6 **Şems**-veş bār-ı firāk ile düşen derd-i dile
Nice derd ile ne bīmār idügiñ ben bilürem

445

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Şīr-i ‘aşkam ejdehā-yı ğam şikārımdır benim
Āteş-istān-ı maḥabbet mīşe-zārımdır benim
- 2 Tā benem meydān-ı ‘aşkıñ merd-i Ḥaydar-şavleti
Gāh āteş-tāb-ı sīnem Zü’l-fikār’ımdır benim
- 3 Sekr-i şahbā-yı eceldir ḥālet-i mestānesi
Ḥūn-ı dil kim bāde-i ḥayret-nişārımdır benim
- 4 Ğam degil biñ cān ile ḳurbānıñ olsam dostum
Çengel-istān-ı ḥam-ı zülfüñ ki dārımdır benim
- 5 **Şems** gül-zār-ı bahār-ı dāğ dāğ-ı ḥasretem
Eşk-i çeşm āb-ı revān-ı bī-ḳarārımdır benim

446

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Beyāz-ı ḥüsnüñe zülf-i siyāhıñ yār olur şandım
Sevād-ı āhım ile rüz-ı rüşen tār olur şandım
- 2 Ḳapuña rūy-māl itmedigim ey gül-bün-i maḳşūd
Zemīniñde şaf-ı müjgān-ı çeşmim ḥār olur şandım

(445) OE1: 127b, KE1: s.195, KE2: s.34.

3 ḥayret-nişārımdır: ḥayret-nişānımdır KE2.

4 çengel-istān-ı: çend gül-istān-ı KE2.

(446) OE1: 128a, KE1: s.195.

- 3 Didimse hüsünüñi ‘arz itme ehl-i mescide ey dost
Görenler zülfünü hep beste-i zünnâr olur şandım
- 4 Neden tîr-i ciger-ẖâr olduñ ey müjgân-ı çeşm-i yâr
Seni ben hançer-i ğamzeñ gibi ẖûn-ẖâr olur şandım
- 5 Gice dil-dâra karşı ihtirâzım giryeden ey **Şems**
Gül-i şâd-âb-ı bâğ-ı nâza şebnem bâr olur şandım

447

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Gördi ol kaşı kemân mihr-i cemâli çeşmim
İtmez âmâc-ı nigh bedr u hilâli çeşmim
- 2 Tîr-i müjgânları âhû-yı dilim itdi şikâr
Gördiğim andadır ol çeşm-i ğazâlî çeşmim
- 3 Dest-i cevri ile sebû-yı dilimi kırdı o şûh
Toldı eşk ile Çukurçeşme misâli çeşmim
- 4 Kağı bâğ içre süzer nergis-i çeşmin bilemem
Gözler ağlar arar ol kadd-i nihâlî çeşmim
- 5 Hâl-i hindû-yı ruh-ı yâre nighden ğarâzım
Ka‘be’de görmek olur vech-i Bilâl’i çeşmim
- 6 Hem-rikâb oldu nigâhımla kudûm-ı Haydar
Olalı Düldül’iniñ nağş-ı ni‘âlî çeşmim
- 7 Görinür müydi baña **Şems** cemâl-i Kerrâr
İtmese sürme gil-i mağdem-i âli çeşmim

(447) OE1: 128a, KE1: s.195, KE2: s.161.

2 andadır: anda KE1, KE2.

3 eşk ile: eşkim ile KE1.

- 1 Lebrîz-i âb-ı hañçer-i müjgānıñ olmuşam
 ̖urbānıñam ki ħūnda ğaltānıñ olmuşam
- 2 Terkîb-i nā-şavābımı maĥv it eger ki ben
 Ĥarf-i ħaṭā-yı meslek-i dīvānıñ olmuşam
- 3 Az eyle nāzı gül baña ey kaṿs-i ebruvān
 Peykān-şümār-ı ceṿr-i firāvānıñ olmuşam
- 4 Mānend-i şem' -i şām-ı ebed-ĥîz-i cān-güzār
 Mihmān-ı künc-i külbe-i aĥzānıñ olmuşam
- 5 Ey māh ṭal' atıñ göreli rûz u şeb seniñ
 Mānend-i **Şems** vechiñe ħayrānıñ olmuşam

Merṣıyye***I**

Kerbelā vāḳı' asın yād ile ̣an aĝlayalım
 Aḳıdup yaş yerine cevher-i cān aĝlayalım
 Nār-ı fūṛḳatle yaḳup cān u cinān aĝlayalım
 İdelim mātem ile āh u fiĝān aĝlayalım

II

Geldi o gün ki sivādan dilimiz pāk idelim
 Mātem-i āl-i nübüvvet ile ğam-nāk idelim
 Pençe-i ḥasret ile sīnemizi çāk idelim
 İdelim mātem ile āh u fiĝān aĝlayalım

III

Geldi o dem ki sönüp şem' -i serāy-ı nebevî
 ̖aldı tārîk-i ğumūm içre bütün 'ālem evi

(448) OE1: 128a, KE1: s.194.

(449) OE1: 128b, KE2: s.51.

(*) KE2.

Ki şusuzlukla şehîd oldu Hüseyn-i ‘Alevî
İdelim mâtem ile âh u figân ağlayalım

IV

Kerbelâ’ya irişüp leşker-i zulm u ‘udvân
Çekdiler âl-i Resûl üstine şemşîr-i u sinân
İtdiler şâh-ı Hüseyn’iñ demini seyl-i revân
İdelim mâtem ile âh u figân ağlayalım

V

Boyanup hûn-ı şehîdân ile ey **Şems** zemîn
İñledi nâle-i el-‘atş ile eflâk-i berîn
Nice tākāt getirüp itmeyelim âh u enîn
İdelim mâtem ile âh u figân ağlayalım

450

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ulün

- 1 Vişâliñ şem‘ine pervâne düşdüm
Gül-istânında yana yana düşdüm
- 2 Girüp ‘aşk âteşine döne döne
Yanup biryân olup bir yana düşdüm
- 3 İşigiñde ğubârıñ olmuş idim
Gelüp dāmānıña şāhāne düşdüm
- 4 Hevā-yı zülf-i sünbül-būlarıñla
Bu imkân bāğına dīvāne düşdüm
- 5 Bayıldım cām-ı la‘liñ bādesinden
Çapuñda yıkılup mestāne düşdüm
- 6 Elemle geçdi cümle rûzigārım
O demler kim saña bîgāne düşdüm
- 7 Döküldi bağrımın kanı lehimden
Olup destîñde çün peymāne düşdüm

- 8 Olup menzil-gehim burc-ı sa‘ âdet
Felekde **Şems** olup devrâna düşdüm

451

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Gönlümi ‘aşk ile sen dil-bere yaксаñ ne direm
Günde biñ kerre idüp dil-bere yaксаñ ne direm
- 2 Şem‘-i bezmiñle çerâğ oldığıma pâdişahım
Tîğ ile başım urup odlara yaксаñ ne direm
- 3 Bağıdığımçün leb-i gül-gönceñe boynum büküli
Bağrımı lâle gibi yok yere yaксаñ ne direm
- 4 Müşg-i zülfünde yanar âteş-i ruhsârıña dil
Kurs-i hırşide tutup micmere yaксаñ ne direm
- 5 Âteş-i ‘aşk ile **Şems**’iñ cigeri biryânıñ
Tut ki tennûra şalup âteşe yaксаñ ne direm

452

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Yekke-tâz-ı deşt-i tevḥîdem Üveysî-meşrebim
Pişvâ-yı râh-ı taḥkîkem Hudâyî-mezhebim
- 2 Lânesinden eylerem ma‘nâ-yı Cibrîl’i şikâr
Şâh-bâl-i ‘aşk ile hem-seyr-i bâz-ı eşhebim
- 3 Mihr-i vech-i yâr idelden zerre-i cismim fenâ
Bir cihân-ı ekberem ki nûrdur lübb-i lübüm

(451) OE1: 129a, KE1: s.193.

2 bezmiñle: bezmiñe KE1.

(452) OE1: 129b, KE1: s.193, KE2: s.48, ALM: 120b.

8 KE2 ve ALM’de 9. beyit / ictihād it iresin: ictihād-ı âyet-i OE1, KE1, ALM.

9 KE2 ve ALM’de 8. beyit.

- 4 Hem kitāb-ı nāṭıķam hem ma‘nā-i ümmü’l-kitāb
Hem telāmīz u hem üstād-ı ledün hem mektebim
- 5 Ben o mestem ki leb-i cān-baḥş-ı ‘İsā’dan geķer
Berhemenler nūş iderse cür‘a-i cām-ı lelim
- 6 Terk idelden her murādātı mürīd-i vāḥide
Merd-i ser-āzāde-i ķayd-ı murād u maṭlabım
- 7 Ḥāk-rüb-ı ḥār-ı zilletdir müjem ammā ki ben
Mihr-i nūr-efşān gibi mihr ile ‘ālī-kevkebim
- 8 İctihād it iresin nūr-ı cemāl-i Aḥmed’e
Şāh-ı evreng-i velāyetdir imām-ı mezheblim
- 9 **Şems** olaldan mazḥar-ı nūr-ı şabāḥ-engīz-i ‘aşķ
Dāğ-ı dildir mihr-i ‘ālem-tāb-ı dehre her şebim

453

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

I

Āteş-i ‘aşķ ideli sīnemi sūzān benim
Nāleden hem-ķü girībān açılupdur dehenim
Dāmenim gibi olup ḥūn ile āğuşte tenim
Penbe-i dāğ-ı cūnūn içre nihāndır bedenim
Diri olduķça libāsım budur ölsem kefenim

II

Cevher-i cismimiz olmış idi ķün āb ile gil
‘Aşķ rāhında tebāh itdik anı el-ḥāşıl
Şimdi bir özge temāşāya irüp ser-menzil
Cānı cānān dilemiş virmemek olmaz ey dil
Ne nizā‘ eyleyelim ol ne seniñdir ne benim

III

Gerķi bu dār-ı fenā içre ser-ā-ser gezerim
Mevc-i ṭūfān-ı belāda yine bī-pā vu serim

‘ Ālemiñ var u yoğından haberim yok haberim
‘ Aşk ser-geştesiyem seyl-i sirişk içre yerim
Bir habābam ki hevādan toludur pīrehenim

IV

‘ Āşıq-ı dil-figenim sevgili yārim sensin
Bir cihānam güneşi nūr-nişārım sensin
Şahñ-ı bağ-ı çemenem lāle-nigārım sensin
Bülbül-i ğam-zedeyem bağ-ı bāhārım sensin
Dehen u kıdd u ruḥuñdur gül-i serv u semenim

V

Şems elimden koyamam dāmenini dil-dārıñ
Dolaşup Ka‘ be gibi dāmenini dil-dārıñ
Nāz-ı bālın idüben sengini ol gül-zārıñ
İdemem terk Fuzūlī ser-i kūyın yārıñ
Vaṭanımdır vaṭanımdır vaṭanımdır vaṭanımdır

454

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Beni üftāde o meh-pāre bilür ben bilürem
Dil-i maḥzūnumı bir pāre bilür ben bilürem
- 2 Unudup cevır ile biñ-bār şikest itdigini
Dil-i biñ-pāremi yek-pāre bilür ben bilürem
- 3 Bilmezem ‘ aşk elemi çāre-pezīr oldığını
Anı kim ‘ āşıq-ı bī-çāre bilür ben bilürem
- 4 Baḥtımiñ burc-ı sa‘ ādetde siyeh-kār idügin
O meh-i zülf-i ḥam-ı kıara bilür ben bilürem
- 5 **Şemsiyā** çarḥda eṭvār-ı semā‘ -ı ‘ aşkı
Devr ile seb‘ a-i seyyāre bilür ben bilürem

V idüpen: idüp KE1.

(454) OE1: 130b, KE1: s.192, KE2: s.29.

1 bir pāre: pür-yāre KE2.

- 1 Dü-çeşmiñ kâf u mīm u ebruvānıñ rāya beñzetdim
Yanıldım da cemāl-i āfitābıñ aya beñzetdim
- 2 Görüp şü' bān-ı zülf-i çīn-ender-çīn ile hem-ser
Seni ey ebruvān-ı tığ ben Mūsī'ye beñzetdim
- 3 İdelden sīnemi nevk-i sihām-ı çeşmiñe āmac
Nihāl-i kāmetim şekl-i murabba' yaya beñzetdim
- 4 Saña seng-dil demekden maṭlabım bir taş idi cānā
Ḥaṭā itdim kerem kıl āheni ḥārāya beñzetdim
- 5 Görüp ey **Şems** hevā-yı zülfüñe düşmişleriñ ḥālīn
Ḥayālimde anı ben 'illet-i sevdāya beñzetdim

- 1 Gelüp bu bāğa bahār u ḥazān ider giderem
Hezār-ı lāne-i 'aşkam fiğān ider giderem
- 2 Ne ğam bu murğ-ı dilim dām-ı zülfe beste ise
Hümā-yı şeh-per-i kıds-āşiyān ider giderem
- 3 Dime türāba düşer sūzen-i Mesīḥ gibi
Ten-i nizārımı rūh-ı revān ider giderem
- 4 Felek ki cem' ide şebnem-mişāl ḥātırımı
'Urūc-ı t̄arem-i heft-āsumān ider giderem

(455) OE1: 130b, KE1: s.192.

1 mīm u: mīm KE1.

4 maṭlabım: maḳşadım KE1.

(456) OE1: 130b, KE1: s.191, KE2: s.19.

3 türāba: nidāya OE1, KE1.

4 ḥātırımı: ḳaṭremi KE2.

- 5 Tavâf-ı Ka‘be-i kûy-ı vişâle her gice **Şems**
Şu‘â‘-ı âhımı meş‘al-keşân ider giderem

457

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Kesildim erre-i hicrân ile yârimden ayrıldım
Tutuldum şâne-veş zülf-i siyeh-kârımdan ayrıldım
- 2 Atıldım dâr-ı zülfinden o serviñ hâk-i hicrâna
Beni sūzân iden Manşūr-veş dârımdan ayrıldım
- 3 Hızân oldı gül-istân-ı bahâr-ı rûz-ı firûzum
Gül-i maşşûdı şolmış bülbül-i zârımdan ayrıldım
- 4 Şurâhî-veş düşüp seng-i firâka çâk çâk oldum
Maḥabbet-gâhda gül-câm-ı ser-şârımdan ayrıldım
- 5 Sirişkim döndi hûn-ı hecr ile yâkût-ı rümmâna
Velî bâzâr-ı ‘aşk içre ḥarîdârımdan ayrıldım
- 6 Ne sūd ey cism mânend-i kafes şad-çâk olsañ da
Bu ḥunyâ-gehde tûṭî-i şeker-bârımdan ayrıldım
- 7 Fiğân kim bî-ser ü pâ hûn-ı hicrân içreyem ey **Şems**
O mâh-ı ‘âlem-ârâ-yı kafa-dârımdan ayrıldım

458

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Kemân-ebrûlarıñ tîrine kim sînem nişân itdim
Dilim âmâc-ı peykân-ı kazâ-yı bî-emân itdim

(457) OE1: 131a, KE1: s.191, KE2: s.27.

3 bülbül-i: bülbülem KE1, KE2.

6 ḥunyâ-gehde: ḥayme-gâhda KE2.

7 kafa-dârımdan: kazâ-dârımdan KE2.

(458) OE1: 131a, KE1: s.190, KE2: s.18.

- 2 Geçüp fikriñle ey rûḥ-ı revân rûḥ-ı revânımdan
Ḥayâl-i ḥüyuñı fikrimde bir rûḥ-ı revân itdim
- 3 O murğam ki tıyup bûy-ı maḥabbet gül-‘ izârından
Gelüp bu gül-şene terk-i ḳadîm-i âşiyân itdim
- 4 Gel ey mest-i mey-i ḥum-ḥâne-i vuşlat firâkıñla
Yeter mînâ gibi ḳan ağlayup âh u fiğân itdim
- 5 Cemâliñ muşḥafı esrârını elvâḥ-ı devrâna
Midâd-ı eşk ile taḥrîr idüp rûḥu’l-beyân itdim
- 6 Degil encüm yanaldan hecr odına kişver-i sînem
Şerâr-ı dūd-ı âhım göklere âfet-resân itdim
- 7 Ḥayâl-i ‘arız-ı gül-çehre-i dil-dâr ile ey **Şems**
Dilim reşk-âver-i bâğ-ı gül-i Ken‘ âniyân itdim

459

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Başdan aşdı ger ‘adüvv-i pür-cefâdan gördigim
Görmedim bîgânedan lîk âşinâdan gördigim
- 2 İdemem a‘dâyı tefrîḳ âşinâdan n’eyleyim
Çün baña ağyârı yâr itdi Ḥudâ’dan gördigim
- 3 Ḥaḳḳ’a benden irişür ehl-i vefâ ammâ beni
Ḥaḳḳ’a ref‘eyler ki hoşdur bî-vefâdan gördigim
- 4 Hoş-dilem ‘aşkı yolında ibtilâdan kim baña
Yâverî-i vaşl-ı Ḥaḳḳ oldu belâdan gördigim
- 5 Sübḥasında gizlemiş ser-rişte-i zünnârını
Mescid-i taḳvâda merd-i pârsâdan gördigim

(459) OE1: 131b, KE1: s.190.

5 -KE1.

6 -KE1.

- 6 Hâne-i vahdetdir olmaz hâtırım büt-hâne kim
Sûmnât-ı mâ-sivâ olmaz sivâdan gördigim
- 7 Eylerem ey **Şems** ben işrâk-ı nûr-ı feyz-i Hâk
Ger kedûret ise de her meh-liqâdan gördigim

460

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Ey Mesîh-i kudsi-cân dil-beste-i zünnârînam
Neş'e-i feyz-i hayât-ı bâde-i güftârînam
- 2 Âteş-i ruhsârîna pervâne-veş yandım yine
Her gice dâr-ı ğamînda şem'-i âteş-bârînam
- 3 Meslek-i 'aşkında dâ'imdir le'âl-i cevherim
Sübha-veş âzürde-cân-ı rişte-i âzârînam
- 4 Tîr-i ğamzeñ dilde gerdânımda târ-ı kâkülün
Hem şehîd-i tiğînam hem küşte-i ber-dârînam
- 5 Vuşlat-ı mevt ile olmaz çâre derd-i 'aşkıma
Kim seniñ bîmâr-ı şubh-ı maşşer-i dîdârînam
- 6 Dehrde hayrân u ser-gerdânîñ oldum **Şems**-veş
Nükte-i tîr-i süvâr-ı 'âlem-i esrârînam

461

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Bir nihâl-i verd-i dâğ-ı ibtilâdır kâlibım
Mübtelâ-yı hâr-ı dil-düz-ı belâdır kâlibım
- 2 Şîr-i mest-i mîşe-gîr-i şîr-i Yezdân'am ki ben
Kâliber-i dâmen-penâh-ı Murtaẓâ'dır kâlibım

(460) OE1: 131b, KE1: s.190.

5 vuşlat-ı: vuşlat u KE1.

6 tîr: sebz KE1.

(461) OE1: 132a, KE1: s.189, KE2: s.37.

- 3 Şu' le-i dāğ-ı dilimdir rûzı rûşen-gâh iden
Künbed-i fânûsda şem' -i Hudâ'dır kâlibim
- 4 Mûsî-i Tûr-ı tecelliyem berây-ı ittikâ
Dest-i mu' ciz-imtişâlimde ' aşâdır kâlibim
- 5 **Şems** gönlüm mazhar-ı nûr-ı tecellîdir velî
Mazhar-ı râz-ı hîţâb-ı **len terâ**dır kâlibim

462

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

- 1 Dil-i zârım ki ' aşk-ı yâr ile sûz u kebâb itdim
Vücûdum dâğ-ı gül-reng ile reşk-i âfitâb itdim
- 2 İçüp bir câm-ı memlû çeşme-sâr-ı ' aşkdan ammâ
Serîr-i mağzımı deryâ-yı eşkimde habâb itdim
- 3 Hevâ-yı la' l-i nâbîñla geçüp sevdâ-yı zülfinden
Kitâb-ı zühdümi mey-hânedede rehn-i şerâb itdim
- 4 O dem irdi nigâhım seyr-i tâk-ı ' arş-ı Raḥmân'a
Ki kühl-i çeşmimi hâk-i kudûm-ı bû-Türâb itdim
- 5 Rumûz-ı hışm-ı çeşm-i çîn-i ebrû-yı kemânından
Dil-i dîvâne-hâlim mazhar-ı luţf u ' itâb itdim
- 6 İrişdi edhem-i nûr-ı nigâhım menzil-i qudsâ
Tekâpûda aña gül-gün-ı eşkim hem-rikâb itdim
- 7 O dem şîrîn-mezâk oldum ki zevk-ı sırr-ı vaḥdetden
Dilim luţfı gibi kahr u ğamından zevk-yâb itdim

5 râz-ı hîţâb-ı: râz-ı KE1 / len terâ'dır: len terânî KE2.

(462) OE1: 132a, KE1: s.121, OE2: 52b, S1: 59a, KE2: s.68, ALM: 122b.

5 çîn-i: çîn u OE2, S2.

7 vaḥdetden: vaḥdetde KE1.

8 cünûn u: cünûn-ı KE1.

9 -KE1, -OE2, S1, KE2, ALM.

- 8 Cünûn u ‘aşk u şevk u vaşl u hicrânı görüp geçdim
Dil-i şad-çākime yazdım mücelled bir kitâb itdim
- 9 Kelâm-ı nâţıkım ‘ayn-ı ħurûf-ı ‘âliyât oldu
Demim enfâs-ı Raĥmânî sözüm **faşle’l-ĥitâb** itdim
- 10 İdüp fânî vücûd-ı ĥāk-dānı mihr-i vaĥdetde
Görindim şûret-i insānda ‘ayn-ı serâb itdim
- 11 Alur erbâb-ı ‘irfân bûy-ı rûĥ-efzâ vu cân-perver
Ki ĥûn-ı nâfe-i âhû-yı sırrım müşg-nâb itdim
- 12 Ĥarîm-i dilde buldum kenz-i Ĥaĥķ’ı gerçi kim ey **Şems**
Velî ma‘mûre-i cismim belâlarla ĥarâb itdim

463

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Vücûdum yaĥdı hep ‘aşk âteşi ĥākisteri oldum
Geçüp tenden gönüller şâhınıñ cân-perveri oldum
- 2 Fenâ-ender-fenâ oldum bekâ içre bekâ buldum
Ki âĥir âsitân-ı Muştafâ’nıñ çâkeri oldum
- 3 Olup dil-teşne-i feyz-i nigâĥ-ı çeşm-i **mâ-zâġı**
Bi-ĥamdi’llâĥ ki sîr-âb-ı zülâl-i ĥançeri oldum
- 4 Ĥadeĥ-nûş-ı yed-i yümñâ-yı nûr-ı irtizâyam ben
Müselmânâna ben bezm-i ezelde ĥaydarî oldum
- 5 O şeh-bâzam ki yâriñ müntehâ-yı ĥaddi seyrinde
Cenâb-ı Rûĥ-ı Ĥuds’üñ pîş-bâz-ı şeh-peri oldum

10 -KE1, -OE2, S1, KE2, ALM.

11 -KE1.

(463) OE1: 132b, KE1: s.10.

* KE1’de şiirin başında “‘Azîz-i müşârûn ileyhiñ “Ta‘lemû mâ fî-nefsi ve lâ a‘lemu mâ fî nefsik” ser-levĥalı bir mektûb-ı mu‘ciz-beyân zîrinde mûnderic nuţķ-ı seniyyeleri ber-vech-i âtî kayd olundu. Zi’l-ķa‘de 1299”kaydı bulunmaktadır.

- 6 Şalā ey cān u başa bakmayan meydān-ı ‘aşk içre
Ġazā-yı ekberin rāyet-keşān u şaf-deri oldum
- 7 Tavāf-ı Ka‘be-i ‘aşk isteyen merdān gelsünler
Maḥabbet rāhının müşkil-güşā vu reh-beri oldum
- 8 Dilim māh-ı şeb-istān-ı fenā-yı muṭlaq olmuşdır
Cihān-ı iftikārın dāver-i sīm-efseri oldum
- 9 Benimdir ḥikmet-i aḥkām-ı ‘ulviyyīn ü süfliyyīn
Siper-i bī-zevālīn şems-veş bir aḥteri oldum
- 10 Hikemde ‘İs-i zād-ı dilim **Şems**-i ilāhī’dır
Velī ben şer‘-i Muḥtār’a uyup peygām-berī oldum

464

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ulün

- 1 Güzelsin ‘āşık-ı zārīn ben oldum
Sen ol gülsin ki gül-zārīn ben oldum
- 2 Cüdā düşdüm vişālīn güllerinden
Ayaqlarda yatır ḥārīn ben oldum
- 3 Saña kurbān olan çokdur egerçi
Fedā-yı tīg-i ḥūn-ḥārīn ben oldum
- 4 ‘Aceb vaşlınla kimler şād olupdur
Hele hecriñle bīmārīn ben oldum
- 5 Seniñçün şem‘den artuq yananlar
Çerāğ-ı bezm-i dīdārīn ben oldum
- 6 Görinen dehre Manşūr’uñ yüzinden
Olup zülfüne ber-dārīn ben oldum

(464) OE1: 133a, KE1: s.189.

1 ol gülsin: ol gül-bünsin KE1 / gülzārīn: gül-‘izārīn KE1.

- 7 Olup encüm gibi her gice bîdâr
Bugün **Şems**-i cihân-dârîñ ben oldum

465

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Bâde-i ' aşkı ciger kıan olmadıkça bilmedim
Derd-i zevkîn sîne biryân olmadıkça bilmedim
- 2 ' İd-i vaşl-ı yâr zevkîn rûz-ı hierânın ğamın
Hûn-ı hasret içre ğaltân olmadıkça bilmedim
- 3 Şeş cihât içre temâşâ-yı cemâl-i vaḥdeti
Ser-te-ser çeşm-i nigh-bân olmadıkça bilmedim
- 4 Her ḥabâb-ı cûy-bâr-ı eşkimiñ mâhiyyetin
Çeşm-i ḥaḳ-bînimle ḥayrân olmadıkça bilmedim
- 5 **Şems** ğayb içre vücûd-ı muṭlaḳ esrârın ' iyyân
' Âlem-i ğayb içre pinhân olmadıkça bilmedim

466

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

- 1 Zann itme derd-i sîne vü bâlimden aĝlaram
Aĝlarsam âh derd-i vebâlimden aĝlaram
- 2 Aĝyâra yok şikâyetim ol yârdan degil
Kim kendi ḥâlîme yine kendimden aĝlaram
- 3 Ben ol melâmetî-i Üveysî-ṭarîkatem
Kendime kendi levîm u gümânımdan aĝlaram

(465) OE1: 133a, KE1: s.189, OE2: 52a, S1: 59a, ALM: 122b.

(466) OE1: 133a, OE2: 52b, S1: 59b, KE2: s.133, ALM: 123b.

1 derd-i vebâlimden: derd u nâlemden KE2.

2 aĝyâra: aĝyâr OE1, KE2 // kendimden: ḥâlimden KE2.

3 levîm u gümânımdan: levîm-i kemâlimden KE2.

5 vücûdumı: vücûdı OE1; vücûdı kim KE2.

- 4 Hicrānda gül gibi gülerem fikr-i vaşl ile
Fikr eyleyüp vişālî vişālinden ağlaram
- 5 ‘Aşk-ıñ cünūnı bozdı nîzām-ı vücūdumı
Ġamdan güler zevāl-i melālinden ağlaram
- 6 Tebrîd itdi göñlümi **berd ü selām**-ı ‘aşk
Yağ-pāre gibi çeşm-i zülālinden ağlaram
- 7 Pîrem egerçi tıfl-ı yetīm-i maḥabbetem
Bār-ı girān-ı keşret-i mālinden ağlaram
- 8 Şebnem degil düşen yere ben **Şems**-i ‘ālemem
Şeb-zindeyem sipihr u hilālinden ağlaram
- 9 Devr-i kâmerde toymadı dil seyr-i vechiñe
‘Ömrüm zevāle irdi zevālinden ağlaram

467

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Göricek ‘ārız-ı gül-rengiñi zibā diyelim
Seyr idüp serv-i revān ḳaddiñi ṭubā diyelim
- 2 Ṭotalım kim diyelim lebleriñe cān virici
İndi mi ki yere ‘İsā saña İsā diyelim
- 3 Şubḥ-dem mescide gel mihr-i cemāl-ıñ ‘arz it
Yanalım yaḳılalım şevḳ ile Mevlā diyelim
- 4 Rü’yet-i nūr-ı cemāl eyleyelim re’yu’l-‘ayn
Bu merāyāda riyā eyleme rü’yā diyelim
- 5 Derd-i dilden gidelim kime şikāyet idelim
‘Arz-ı ḥāl eyleyelim eyle tesellā diyelim

(467) OE1: 133b, OE2: 51b, S1: 58b, KE2: s.66, ALM: 121a.

2 saña indi mi yere ol ki Mesîḥā diyelim OE2, S1, KE2, ALM.

3 yanalım: yanarak KE2.

5 idelim: ideyim KE2.

- 6 Şaḥn u şaḥrāda olup ‘aşk ile Mecnūn-reviş
Kūh u kuh-sāra çıkup derd ile Leylā diyelim
- 7 Dolaşursın gice zencīr-i ḥayāl-i zülfe
Bu ser-encāma gel ey dil ḳara sevdā diyelim
- 8 Çıkar ol bütleri beyt ise diliñ eyle sūkūt
Yā bu şūretle aña ḳaḥlī kilīsā diyelim
- 9 Kim bu ḥum-ḥāne-i ‘aşk içre olur mest-i müdām
Lebine sāgar u güftārına şahbā diyelim
- 10 Bir kişi k’olmaya cisminde anıñ rūḥu’llāḥ
Heykel-i ‘unşurına çüb-ı çelipā diyelim
- 11 **Şems** Mūsī-i şeb-i ḥayret olan merdānıñ
Göñül āyīnesine Tūr-ı tecellā diyelim

468

Ḳıṭ‘a

Hece vezni: 6+5

يا صاحب العشق لا تحزنن
فإن الحبيب كريم
ها لازم منك فى الطرق صبر
لان البلاء عظيم عظيم

469

mefā‘ilūn fe‘ilātūn mefā‘ilūn fe‘ilūn

- 1 O bülbülem ki gül ü gül-sitān nedir bilmem
Ḳafes-nişīn-i belāyam fiğān nedir bilmem

6 şaḥn u: şaḥn-ı OE2, ALM / Mecnūn-reviş: Mecnūn-veş KE2.

7 dolaşursın: taḳılurken OE2, S1, KE2, ALM.

9 lebine: biz anıñ KE2.

(468) OE1: 133b, KE1: s.189.

Türkçesi: “Ey aşık! Üzülme, çünkü sevgili kerem sahibidir, kerem sahibi. Öyleyse senden beklenen, yollarda sabretmektir, çünkü belalar çok büyüktür, çok büyük.”

(469) OE1: 134a, OE2: 52a, S1: 58b, KE2: s.45, ALM: 122a.

- 2 Oñulmaz açılur ezhâr-ı dâğ-ı sîne müdâm
Ki gül-sitân-ı bahâram hâzân nedir bilmem
- 3 İdüp kelâm hamûşâne yâr ile şeb u rûz
Beyân-ı hâl-i dile tercemân nedir bilmem
- 4 ‘İyân-ı pîş-i nazarda serâ’ir-i dü-cihân
Verâ-yı perdede râz-ı nihân nedir bilmem
- 5 Bir özge hâle irişdim cihân içinde ki **Şems**
Nedir o hâl neyem ben cihân nedir bilmem

470

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Çāk idüp lâle gibi âteş-i hecriñ bedenim
Oldı gül bergi gibi dâğ ile âğuşte benim
- 2 Zaḥm-ı hecriñle şehîdem ki olur tâ dem-i haşr
Pertev-i şa‘ şa‘ a-i mihr-i maḥabbet kefenim
- 3 Mâtemiñ itdi ḥayâl-i siyeh-i ṭurreñi yâd
Târ u pûd-ı siyeh-i kec u meç-i pîrehenim
- 4 Bir ‘aceb bâğçe oldum ki bu âteş-kedede
Ser-te-ser dâğ-ı ciger-ḥâr-ı gül-i nesterenim

471

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 ‘Âşıḳ-ı zârem ki yâr-i ğam-güsârım isterem
Bûlbûl-i âşüfte-hâlem gül-‘izârım isterem
- 2 Ben ki ol pervâne-hâl-i bezm-gâh-ı fûrḳatem
Nûr-ı ḥüsni şeb-çerâğ-ı şu‘le-bârım isterem

(470) OE1: 134a, KE1: s.188.

* Şiirin makta beyti eksiktir.

(471) OE1: 134a, KE1: s.188.

5 isterem: beklerem KE1.

- 3 Erre-i ḥasretle şad-çāk oldı sînem şâne-vār
Turre-i ‘anber-feşân-ı târ u mârım isterem
- 4 Bu ḥarâbât içre bir maḥmûr-ı şâm-ı fûrkatem
La‘l-i nâbı bâde-i âteş-nişârım isterem
- 5 Eylemem ‘atf-ı nîgeh ey **Şems** mihr-i ‘âleme
Mâhir u yâr-i vefâ-dârım nigârım isterem

472

Na‘t-i Şerîf

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Hızr-ı ‘âlem ‘ilminiñ râz-ı nihânıdır sözüm
Reşḥa-i âb-ı ḥayât-ı câvidânîdir sözüm
- 2 Qalbime ilhâm olur ğayb ‘âleminde söylem
Kim sünûhât-ı Cenâb-ı Müste‘ânî’dir sözüm
- 3 Rûh-ı Qudsî-menzilem ihyâ-yı emvât eylerem
Kim nüfus-ı mürdeniñ rûḥ-ı revânıdır sözüm
- 4 Der-i nazmımdan olur erbâb-ı ‘irfân müstefîd
Qalıb-ı âğâh-ı qalbe rûḥ-ı şânîdir sözüm
- 5 Satırınıñ her noktası bir mühr-i ‘âlem-gîrdir
Âsumân-ı fikrimiñ çün kehkeşânıdır sözüm
- 6 Ol cihân-ı ma‘rifetdir sâḥa-i gönlüm k’anıñ
Gevher-i lü‘lû‘-i baḥr-i bî-kerânıdır sözüm
- 7 Nûr-ı vaḥdet âsumânı mihr-i ‘âlem-tâbıdır
Şâbit u seyyâre-i cevher-feşânıdır sözüm
- 8 Kişver-i sînemdir ol gül-zâr-ı şehr-istân-ı ‘aşq
Bûy-ı verd-i âteş-i dil-sitânıdır sözüm

(472) ALM: 121b.

8 Beytin ikinci mısraının vezni bozuk.

- 9 Hâşm-ı dîne yâre-i cân-sûz olur her noktası
Dest-i kudret hâme-i âteş-zebânıdır sözüm
- 10 Gūyiyâ Fir‘avn-ı Kezzâb’a Kelîm-i Şâdık’ın
Ejder-i âteş-feşân u dem-keşânıdır sözüm
- 11 Kânde olsa şayd-ı âhû-yı taleb eyler nigâh
Kim velâyet mişesi şîr-i jiyânıdır sözüm
- 12 Mağz-ı Qur‘ân’dır velî Qur‘ân gibi her dostuñ
Nüşa-i ta‘vîz bend u hurd-ı cânıdır sözüm
- 13 Eylerem hışnu’l-haşîn-i şer‘-i pâke reh-revân
Reh-ber-i dervâze-i kehfü’l-emânıdır sözüm
- 14 Sırr-ı gayb itmekde ilhâm âsumân-ı ‘âlemiñ
Şanki kerrûb-i muḳaddes-âşiyânıdır sözüm
- 15 Bî-zebân u ḫarf ‘aşḳ esrârını remz eylerem
Nükte-dân-ı râz-ı ‘aşḳıñ bî-zebânıdır sözüm
- 16 Lâ-mekân seyrânı şerḫin eylerem ‘aynen ‘ıyân
Kim lisân-ı lâ-mekânıñ tercemânıdır sözüm
- 17 Eylerem şân-ı serây-ı lî-ma‘a’llâhı beyân
Çün kelâm-ı bî-nişânıñ bir nişânıdır sözüm
- 18 Mâh-rûy-ı şâhid-i maḳşûd-ı râzın söylerem
‘Âşık-ı şeb-zinde-dârıñ yâr-ı cânıdır sözüm
- 19 Ben o rûḫ-ı a‘zamıñ vaşşâfiyam ki neş’eden
Cebra’îl’iñ sidrede raṭbü’l-lisânıdır sözüm
- 20 Ol şehen-şâh-ı huyûl-ı enbiyâ kim vaşfına
Ḥazret-i Ḥassân ta‘bîr-i dehânıdır sözüm
- 21 Eylemek kâbil mi kavlimle Muḫammed vaşfını
Bil Muḫammed vaşfınıñ memdûḫ-ı şânıdır sözüm

- 22 Ey şeh-i taht-ı risālet v'ey ḥabīb-i zāt-ı Hāk
Na' tiñiñ bu vech ile mu' ciz-beyānıdır sözüm
- 23 K'oldığından mādiñiñ Mevlā benim de lā-cerem
Na' t u evṣāfiñda vaḥy-i āsumānıdır sözüm
- 24 Sen ki ḥayl-i enbiyā dīvānına ser-nāmesin
Vaşfiña ser-nāme-i **seb' u'l-meṣānı**dır sözüm
- 25 Zāt-ı pākiñ zāt-ı Hāk'dan fark u temyīz itmede
Farṭ-ı ' acziñ nāle-i ḡuṣṣa-künānıdır sözüm
- 26 Yā Resūla'llāh senden bulmuşam feyz-i naẓar
Sokr-i ' aşkıñ cezbese āh u fiḡānıdır sözüm
- 27 Öyle fāniyem ki ' aşkıñda eger bir merd-i dehr
İstese görmek vücūdum mār-ı ef'ıdır sözüm
- 28 Buldı zikriñle leb-i şemşir-i ḥāmem k'öyle nāb
Mülk-i nazmıñ şaf-der-i şāḥib-kırānıdır sözüm
- 29 Olsa söz esb-i küheyl-i edhemi çigner geçer
Kim süḥan iklīmi şāḥı zīr-i rānıdır sözüm
- 30 Bir taşarruf virdi kim mihriñ tıbā' -ı tāmıma
Şan velāyet mülkiniñ şāḥib-zamānıdır sözüm
- 31 Kevşer-i la' liñ idelden gönlümi ser-mest-i ' aşk
' Aşk-ı Mevlā'nıñ şerāb-ı erguvānıdır sözüm
- 32 Tā-ebed hüşyār olmazlar içenler cür' asın
Ol meyiñ kim sāḡar-ı cevher-feṣānıdır sözüm
- 33 Bir nefes k'enfās-ı kudsiyyeñden aldım feyz-i rūḥ
Mücid-i elfāz u ḥallāk-ı ma' ānıdır sözüm
- 34 Olalı ḥāk-i kudümüñ kuḥl-i çeşm-i cān u dil
Baḡs-i ' ilm-i rü' yetiñ ' aynü'l- ' ıyānıdır sözüm
- 35 La' l-i dūr-bārıñ lu' ābından olaldan zevk-yāb
Cevher-i ' ilm-i ledün *Kenzü'l-Ma' ānı* dir sözüm

- 36 Na‘ tiñiñ her beyti gūyā ravzaña bābü’s-selām
Būse-gāhımdır ki ferş-i āsitānıdır sözüm
- 37 Feyz-i na‘ tiñle temāşā-gāh-ı çeşm-i ‘āleme
‘Ālem-i ğaybıñ muḳaddes bir cihānıdır sözüm
- 38 Ebr-i cūduñ vireli feyz-i ṭarāvet ḥākine
Naḥl-i ezhār-ı tecellī gül-sitānıdır sözüm
- 39 Levḥ-i maḥfūz-ı ḳazādır her birāderān güli
Şerḥ u faşl-ı metniniñ ‘azbü’l-beyānıdır sözüm
- 40 Gene esrār-ı hüviyyet ğoncesi ğaybındadır
Rāzınıñ idrākiniñ keşf-i nihānıdır sözüm
- 41 Sen ki ol mir’āt-ı zāt-ı Kibriyā’sın zātıñıñ
Cevheri idrākiniñ bir nükte-dānıdır sözüm
- 42 Ya‘ ni kim māhiyyetiñ idrākiñde ceffe’l-ḳalem
Gene ‘aḳl-ı evveliñ ḥayret-resānıdır sözüm
- 43 İdemez çün zātıñı idrāk zāt-ı Ḥaḳ gibi
Ger dise Mevlā-yı şānī ‘öẓr-ḥ’ānıdır sözüm
- 44 Eyledim taḳdīm ḥāk-i ravzaña bir deste gül
Sāye-i luṭfuñda anıñ bāğ-bānıdır sözüm
- 45 Eyleyüp taḥdīs-i ni‘ met söyledim evşāfıñı
Pāyña bir ‘arz-ı ḥāl-i ḥāk-dānıdır sözüm
- 46 ‘Afv idüp ḥabṭ u ḥaṭāsın eyle şāyān-ı ḳabūl
Kim cenāb-ı pākiñiñ bir na‘ t-ḥ’ānıdır sözüm
- 47 Eyleme feyz-i nigāhıñ zār-ı ‘aşḳıñdan dırığ
Sen bilürsin kim derūnıdır cinānıdır sözüm
- 48 Elvirir ey **Şems** na‘ tiñ irdi pāyāna tamām
Ba‘d-ezīn ‘arz-ı şenā-yı şāyegānıdır sözüm

- 49 Tā-ebed ol nūr-ı Hakk'ın ravza-i ulyāsına
Hep şalāt ile taḥiyyāt armağandır sözüm

473

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

İlāhī bir ubeyd-i nā-tüvānım
Ki bābındır benim dārü'l-emānım

474

fā'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 'Aşk odına dili kebāb idelim
Eşk-i hūn-ābımız şerāb idelim
- 2 Būs-ı leb u nıṣ-ı şerāb idelim
(.....) degil la'l-i müzāb idelim
- 3 Büküldi kad düzelmedi efkār
Nice bir böyle pīç ü tāb idelim
- 4 Şerḥa-i sīneden idüp şerḥin
Kıṣṣa-i 'aşkı bāb bāb idelim
- 5 Çekilen derd-i sūy-ı ülfetdir
Ḥüsn-i ülfete fetḥ-i bāb idelim
- 6 Derd-i hicrān devā-yı vuşlat olur
Derdsizlikden ictināb idelim
- 7 Neyyir-i Ekrem-i süḥan-sāza
Ḥāmeyi **Şems** hem-zebān idelim

(473) KE1: s.214.

(474) KE1: s.206.

2 Beytin ikinci mısraında bir kelime eksik bırakılmış.

3 Beytin birinci mısraının vezni bozuk.

- 1 Vefā kimden ümīd itdim ise çün u çerā gördüm
Cefāyı kār iden şāhib-dili ehl-i vefā gördüm
- 2 Kime zār-ı derūnum söyledimse isteyüp dermān
Ḳamusın derd-i bī-dermāna [āḥir] mübtelā gördüm
- 3 ‘ Aceb ehl-i diliñ dilden gider mi ğam-güsārın āh
Semāya devr-i āhımdan çekilür ejdehā gördüm
- 4 Fenā esrārını söyler fenānıñ n’idügin bilmez
Fenāyı zevḳ iden şāhib-dili ehl-i vefā gördüm
- 5 Fenā-ender-fenā her bir fenāyı eylemiş ifnā
O kim işler fenā içre fenāyı müdde‘ ā gördüm
- 6 Olar kim fānı oldu ‘ aşḳ içinde hıç fenā bulmaz
Vücūd-ı pāklerin ḳabr-i Muḥammed Muşṭafā gördüm
- 7 Tecellā-yı cemāl-i şāhid-i ma‘ nā-yı maḳşūdı
İrā’ e itdiren bāb-ı rızāda Murtażā gördüm
- 8 Alup şāh-ı velāyetden icāzet sırr-ı ‘ ilimçün
Olup dāḥil-serāy-ı lī-ma‘ a’llāhı Ḥudā gördüm
- 9 O dergāh-ı mu‘ allā nūr-ı şems sırr-ı mu‘ allādan
Feyiz-baḥşā-yı şems-i müntehādan mübtedā gördüm
- 10 Sürüp yüzler der-i devlet-me’ āb-ı ḥazrete ey **Şems**
Ġubār-ı ḥāk-pāyını zihī kuḥl-i cilā gördüm

(475) KE1: s.122.

2 Beytin ikinci mısraında eksik bırakılan yere beytin anlamına uygun olan “āḥir” kelimesi eklenmiştir.

- 1 Bir şerāre-peykerem mihr-i dıraḥşandır sözüm
Zerre-i ḥākisterem mühr-i Süleymān'dır sözüm
- 2 Bir çerāğ-ı rüşen u kemter cebīn-i 'arızam
Āsumān u pertev-i mäh-ı şeb-istāndır sözüm
- 3 Kilk-i surḥiyem midādım ḥün-ı dīl naḫşım nihān
Āteş-i zevk-i dil-i yağmā-ger-i cāndır sözüm
- 4 Meş'al-i rāh-ı meṭāf-ı Ka'be-i maṭlūb benem
Hādī-i silk-i hidāyet sırr-ı Süleymān'dır sözüm
- 5 Bir mey-i seyyāle-baḥşā sāğar-ı zerrīn-tenem
Bā' iş-i imān-ı küfr ü küfr-i imāndır sözüm
- 6 Bir tifāğ-ı lāle-i surḥ-ı girībān-çāk-i 'aşk
Reng-i la'l-i bāriḳ-i kūh-ı Bedaḥşān'dır sözüm
- 7 Surḥ-ser bir ādem-i dāniş-ver-i dīrūzıyam
Bir piser meh-ṭal'at-i gīsū-perişāndır sözüm
- 8 'Andelīb-i gül-bün-i gül-şen-serāy-ı cezbe-yem
Minserimde bāng-i na't-i verd-i ḥandāndır sözüm
- 9 Tūt-i āteş-zebānıyam sevād-ı a'zamıñ
Ḥasbiḥāl-i mäh-ı sükker zevk-i insāndır sözüm
- 10 Serv-i bālā-ḳad ki serv-istān-ı ḥayret-dir yerim
Āşiyān-ı 'andelīb-i āh u efgāndır sözüm
- 11 Ğonce-i ḥāmūş-ı pālīz-i cinān-ı vuşlatam
Leb-be-mührem kāşif-i esrāra pinhāndır sözüm

(476) KE1: s. 94.

* Başında “*Şem'-i Şeb-istān'dan...*” kaydının yazılı olduğu şiirin kenarında başka bir kalemde yazılmış “*Şem'-i Şeb-istān s. 6*” kaydı bulunmaktadır.

4 Beytin ikinci mısraının vezni bozuk. Ancak mısra “Hādī-i silk-i hüdā sırr-ı Süleymān'dır baña” şeklinde okunursa vezin düzelmektedir.

- 12 Bir beyāz-ı çend tāk-ı bāğ-ı ma‘dūmam ki ben
Rūh-ı fercām-ı nesīm-i sūnbül-istāndır sözüm
- 13 Bir nihāl-i sāde-i zıll-ı riyāz-ı vaḥdetem
Sūbḥa-i cem‘iyyet-i lü‘lū‘-i rümmāndır sözüm
- 14 Bir gül-istān-ı hezār elvān-ı cism-i mümteni‘
Pīr-i üstād-ı kerem-ver-i bostāniyāndır sözüm
- 15 Şu‘le-i tennūr-ı âteş-ḥīz-i Nūḥ-ı Nācī’yem
Kāfir-i imāna dehşet-baḥş-ı tūfāndır sözüm
- 16 Bir nihāl-i nāy-ı pür-bāng-i şerer-pāşam velī
Sem‘-i İbrāhīm’e esrār-ı gül-istāndır sözüm
- 17 Tūr-ı bālā-tāk-ı envār-ı tecellīyem ki ben
Hem Kelīmu’llāh hem Mūsī-i ‘İmrān’dır sözüm
- 18 Bir ‘aşāyam ki yed-i Mūsā’da şü‘bān-peykerem
Sāḥirān-ı bāṭılāna devr-i nīrāndır sözüm
- 19 Meryem-i pākīze-i maḥrem-serāy-ı ‘işmetem
Lāne-i murğ-ı ḫudūs ‘İsī-i ‘uryāndır sözüm
- 20 Bir ḥabāb-ı eşk-i çeşm-i ‘āşık-ı dīrīneyem
Līk emvāc-ı telāṭum-ḥīz-i ‘ummāndır sözüm
- 21 Bir sevād-ı nokṭa-i sırr-ı süveydāyam ki ben
Cāmi‘-i sırr u nihān-ı mağz-ı Ḳur’ān’dır sözüm
- 22 Bir beyāz-ı beyza-i ‘Anḳā-yı Ḳāf-ı ḫudretem
Cebra’ıl-i zū‘l-cenāḥ-ı seyr-i ekvāndır sözüm
- 23 Berḳ-i te’sīr-i zebān-ı Zū‘l-fikār-ı Ḥaydar’am
Ḳuvve-i bāzū-yı ḫudret Şīr-i Merdān’dır sözüm
- 24 Ādem-i ma‘nā-yı ‘aşkam ādem-i ma‘nā-yı ‘aşk
İstivā-yı istivā-yı ‘arş-ı Raḥmān’dır sözüm

- 25 Hâne-i esrârda *Şem‘-i Şeb-îstân* her gice
‘Âşık-ı şeb-zindeye rûşen-çerâğandır sözüm

477

Kenzü’l-Ma‘ânî

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 O kim bezm-i elest âvâzını gûş itdi Mevlâ’dan
İşidir zîkr-i Hakk’ı beyt u nâkûs-ı kilîsâdan
- 2 Görüp envâr-ı Hakk’ı itmeyen maḥv-ı vücûd anda
Yakup küfri hicâbın geçmedi şekl-i çelîpâdan
- 3 Elin dāmân-ı dil-dâra uran râh-ı maḥabbetde
Ayağın çekdiler dârü’n-na‘îm u kaşr-ı havrâdan
- 4 Şeb-i deycûr-ı gamda mihr ü mâha ser-fürû itmez
Göñül mişkâtına mişbâḥ iden nûr-ı tecellâdan
- 5 Bilenler sırr-ı tevḥîdi olup ḥâmûş-ı dem-beste
İdüp tevḥîd ḥâlen geçdi kavî-i **lâ vu illâ**dan
- 6 Görüp Mevlâ cemâlin ḡayb iden dünyâ vu ‘uḡbâyı
Nice tefrîḡ ider siccîni fîrdevs-i mu‘allâdan
- 7 Görinen cümle eşyâdan cemâl-i vâḥid olmuştır
Görinür bir şuver biñ pâre mir’ât-ı mücellâdan
- 8 İder feyz-i dil-i erbâb-ı ‘aşḡ işrâḡ bî-şübhe
Olur mişbâḡ-ı rûşen rû-nümâ fânûs-ı mînâdan
- 9 Olurlar mecma‘u’l-baḡreyn iderler fark-ı farku’llâh
Bulanlar cem‘ ile cem‘i tevellâ vu teberrâdan
- 10 Olur mı ümmet-i Aḡmed görür mi nûru’l-envârı
Tecellî görmeyenler mazḡar-ı ‘Îsâ vu Mûsâ’dan
- 11 Duyar merdân-ı Hakk her dilden evşâf-ı Ta‘âla’llâh

Tecellî eyleyince istivâ-yı ‘arş-ı a‘lâdan

- 12 Ne mümkün aňlamak **el-fakru fahrî** remzini ey dil
Müberrâ olmayınca kayd-ı esmâ vu müsemmâdan
- 13 Biz ol Veysî-nihâdız şark-tâ-ğarb eyleriz işrâk
Görinür pertev-i işrâkımız kalb-i muşaffâdan
- 14 Dilim ol Yûsuf-ı gül-pîrehen Ya‘kûb ğamdır kim
İder bir bûyî zâ’il ‘amy-i kalbi ‘ayn-ı beyzâdan
- 15 O neveste-fidândır zâde-i tab‘ım ki reftârı
Nihâl-i nâz-ı ezhâr-ı tecellî naḥl-i tûbâdan
- 16 Fezâ-yı sînem ol şahrâ-yı bî-pâyân-ı kudret kim
Görür bir noktasın seyrân iden ‘arş-ı mu‘allâdan
- 17 Sözüml ol havz-ı kevşer reşhasıdır kim şafâsından
Tecerrü‘ eyleyen destîñ çeker gül-câm-ı şahbâdan
- 18 Bu feyzi buldum ol sultân-ı kerrûbî-hidemden kim
Mu‘allâdır ğubâr-ı dergehi ‘arş-ı mu‘allâdan
- 19 Bu câmı içdim ol sâķî-i kevşer la‘l-i nâbından
Ki def‘ eyler zülâli derd-i ‘atş-ı haşr-ı kübrâdan
- 20 Bu sırrı duydum ol Cibrîl-i vahy-âver haşemden kim
Kelâm-ı mu‘cizi mu‘cizdir i‘câz-ı Mesîḥâ’dan
- 21 Cenâb-ı rûḥ-ı a‘zam kim Muhammed Aḥmed u Maḥmûd
Müberrâ vaşf-ı pâki ḥayyiz-i erḳâm u imlâdan
- 22 Şeh-i tâc-ı risâlet pâdişâh-ı kişver-i **levlâk**
Kelâm-ı nâṭık-ı menzil mücessem nûr-ı Mevlâ’dan
- 23 Şehen-şâh-ı ḥuyûl-ı enbiyâ vu mürselîndir kim
Odur maṭlûb-ı Ḥâlîk ḥilḳat-i dünyâ vu ‘uḳbâdan
- 24 Vücûdı bâ‘iş olmışdır zuḥûr-ı Ḥaḳḳ’a k’olmazdı
Mezâhirde tecellî itmege imkân-ı esmâdan

- 25 alurdı ‘ayn-ı esmā teng-nāy-ı ayb-ı mutlakda
Bilinmezdi kemālāt-ı Hudā a‘lā vu ednādan
- 26 Nüzul-i vācibe bādī vücudı vācib olmuştır
Tecellī-gāh-ı imkāna uyūb-ı kenz-i afādan
- 27 Yine a‘yān-ı esmā vu mezāhir ric‘at itmekde
Şefā‘atle odur bādī şerādan hem şüreyyādan
- 28 Anıñçün **rahmeten li’l-‘ālemīn** oldu o şāhen-şāh
Me‘ād u mebd-e şāhib-şefā‘at tırq-ı şettādan
- 29 Hudāvendā Kerīmā rūh-ı ‘ālem-perverā Rabbā
Ayā kim başış-i tāk-ı velāyet mülk-i kübrādan
- 30 Hābīb-i Hā tīb-i çāre-sāz u ādir-i mutlak
Devā-perdāz olan derd ehline derd-i mūdāvādan
- 31 Sen ol şāhen-şeh-i Refref-süvār-ı lā-mekānsın kim
Mekān itdiñ eçüp ayb ‘ālemin sidreyle tūbādan
- 32 Mu‘azzam şeh-süvār-ı ‘arşa-i lāhūtsın vechiñ
Semāvāt ehline ‘arz eylediñ rūy-ı temāşādan
- 33 udūmūnle şereflendi serāy-ı lī-ma‘a’llāhī
Muaddesler çeküp gül-bāngiñi erāf u enhādan
- 34 Degildir kehkeşān oldu felek ‘abd-i kemer-beste
Miyān üzre uşandı bir niāk-ı sīm-i sīmyādan
- 35 Degil encüm ūzer-gāhıñda dökdi rīg-i cevher-dār
Melekler lū’lū’-i yāūt ile ‘ad-i şüreyyādan
- 36 Görinür māh-ı nev şanma felekler hırz-ı cān itdi
Olup bir na‘l-i zer sākīt burāk-ı bād-peymādan
- 37 Fezā-yı atlasa itdi perin Cibrīl pāy-endāz
İdüp her mūymı mūjgān-ı hūr-ı ‘īn-i ra‘nādan
- 38 Aşıldı ‘arşa şehir-āyīn içün bī-intihā andīl

- K'anıñ her birisi bir âfitâb-ı nûr-ı hamrâdan
- 39 Medârında döner her âfitâbıñ nice biñ kevkeb
Olup her kevkeb üzre bir cihân dünyâ vu 'uqbâdan
- 40 Uyandı her cihânda şeb-çerâğ-ı nâr u nûrânî
Nice biñ âfitâb u kevkeb-i meh-tâb-ı ğarrâdan
- 41 Olup onca cihân-ı lâ-tenâhî ser-te-ser ma' rûz
Görindi her ne kim var şan' at-ı Kayyûm-ı Dâna'dan
- 42 Cinânında gezer her 'âlemiñ bir Âdem u Havvâ
Muraşşa' tâc giymiş hüllesi zer-beft u dîbâdan
- 43 Kuşûrında nice biñ hûr-ı 'în olmuş hırâmende
Gül-istânında ğilmân gûyiyâ lû'lü'-i lâlâdan
- 44 Fezâsında yatur her 'âlemiñ bir Âdem u Havvâ
Pelâs-ı köhne giymiş şekve eyler dâr-ı dünyâdan
- 45 Temerrüdle te'evvî eyleyenler kûh u kuh-sâra
Yağup bârân-ı miñnet ğarķ olurlar zîr u bâlâdan
- 46 Hâlîl'i nâr-ı Nemrûd'a fenâda menceñihinden
Nidâ-yı nâr-ı kevni berd olur Mevlâ-yı bînâdan
- 47 İder hem bâğ-bân-ı şun' gül-şen nâr-ı Nemrûd'ı
Donanur her ser-i gül-bün gül-i şad-berg-i zîbâdan
- 48 Serîrin bâda virmiş nice biñ mülk-i Süleymân'ı
Alup her cins mañlûķâtđan beyt u zevâyâdan
- 49 Tırâzende yatur Belķıs-ı şehr-âşûb şadrında
Görinür mest-i câm-ı nâz u nañvet ķaşr-ı mînâdan
- 50 Tuyup dîvân-ı sibâ' u tuyûr u ins u cin şaf şaf
Görürler heft deryâyı geçerler kûh u şahrâdan
- 51 Hezârân Yûsuf-ı zerrîn-küleñ Sultân-ı Mısr olmuş
Oturmış taķt-ı zerrîne olup dârân-ı Dârâ'dan

- 52 Belā-yı derd-i ḥasretle oturmuş beyt-i aḥzāna
Nice Ya‘kūb-ı hicrān-dīde giryān çeşm-i a‘mādan
- 53 Gelür bāng-i **ene’llāh** āteşi naḥl-i tecellīden
Nice biñ Mūsī-i güm-kerde-rāha Ṭūr-ı Sīnā’dan
- 54 Nice İdrīs açup şeh-bāl uçarlar lāne-i ḳudsa
Nice ‘İsī çekilür çār-mīḥ-i mihre feyfādan
- 55 Olup zāt-ı celīlū’l-beyyinātūn kā’im-i bi’z-zāt
Cemī‘-i ‘ālemīn üzre müberrā‘adüv iḥşādan
- 56 Olup hem āşikār aḥvāl-i berzaḥ maḥşer u düzaḥ
Ḥulāşā her ne kim var şūreten ma‘nen merāyādan
- 57 Beyān oldı ‘ulūm-ı evvelīn ü āḥirīn āḥir
‘Iyān oldı cihān-ı bī-nişān aḳşā-yı ma‘nādan
- 58 Ṭulū‘ ile ‘amā-yı Ḥaḳḳ’ı kıldı rûz-ı rûşen-gāh
Cemālīñ āfitābı leyle-i deycūr-ı isrādan
- 59 Sürādıḳ-gāh-ı evc-i Kibriyā vu ğayb u ıtlāḳa
Güzzer-gāh eylediñ cismiñle ḥāk-i pāk-i ğabrādan
- 60 Sen itdiñ yā ayağıñla ‘urūc-ı ‘arş-ı Raḥmān’ı
Gelüp düşdi ayağıñla yaḥud kim ‘arş-ı bālādan
- 61 Denildi **yā Muḥammed ḳif yuṣallī Rabbūke’l-a‘lā**
Tecāvüz olmadı ol mevḳif-i pāk-i mu‘arrādan
- 62 Mesīre ḳalmadı çün buldı vaḥdet vaḥdet-i zātı
Muḥāṭabla muṣallī vü şalāt ü hem muṣallādan
- 63 Temevvüc eyledi deryā-yı nūr-ı vāḥid-i muṭlaḳ
Sükūnet oldı zāhir ba‘dehü gūyā o deryādan
- 64 Yaḥud kim neyyir-i a‘zam cenūb-ı burc-ı vaḥdetde
İdüp ta‘ḳīb-i işrāḳı ğurūba ufḳ-ı a‘lādan
- 65 Görindi keyf ü kemsiz baş göziyle gördüñ Allāh’ı

İrişüp mâverâ-yı **kâbe kavseyne ev-ednâdan**

- 66 İdüp bî-ḥarf u lafz u şavt [u] güftâr ‘ aşık u ma‘ şük
Bilindi ğaybıñ esrârı münâdî vü münâdâdan
- 67 Cihân üzre olup **meb‘ üsü bi’l-Ḥaḡ merreten uḡrâ**
Nüzûl itdi zemîne nûr-ı ‘ arş-ı Kibriyâ gûyâdan
- 68 ‘ Aceb sırdır ki kıldı nûr-ı zâtıñ ‘ ayn-ı zâtından
Dü-mir’ât-ı muḡâbil gibi bir nûr-ı mücellâdan
- 69 Seniñ mir’ât-ı zâtıñdan görindi vâḡidiyyetle
Yine işneyniyetden olmadı zâ’ıl teberrâdan
- 70 Görüp Ḥaḡ hem kemâl-i nûr-ı zâtıñ nûr-ı zâtıñda
Sen olduñ mazḡar ol dîdârdan ‘ ayn-ı müsem mâdan
- 71 Tenezzül eyledi nûr-ı Aḡad ismen olup Aḡmed
Ḳılup taḡmîd-i zâtıñ hem münezzeh oldı esmâdan
- 72 Seni Ḥaḡ bilme vâcib Ḥaḡ dimeḡ şer‘ -i mübîniñde
Olunmaz naşş ile temyîz aḡvâl-i Naşârâ’dan
- 73 Daḡı müşkil bu kim bu câmi‘ iyyetle Kemâlü’llâḡ
Zuhûr itmek degil imkânda maḡlûḡ-ı Mevlâ’dan
- 74 Sen ol sultân-ı dîḡîm-i risâletsin ki dergâhıñ
Hemîşe farḡ olunmaz dergeh-i Ma‘ bûd-ı Yektâ’dan
- 75 Meḡâf-ı ḡudsiyân-ı ḡâmil-i ‘ arş-ı Ḥudâ’dır kim
İnerler şem‘ ine pervâne-veş lâḡût-ı ‘ ulyâdan
- 76 Ḥarîm-i âsitâniñde olup çârûb-keş Cibrîl
Cenâḡ-ı nûr ile eyler tenezzül ‘ izz-i aḡmâdan
- 77 O deryâdır ki ‘ ilmiñ lâ-bûd olmaz mümkin-i ta‘ rîf
Lisân-ı ḡudrete lûknet gelür ta‘ lîm u inbâdan
- 78 Zebân-ı ḡudretiñde kilḡ-i ḡudret bir elif gûyâ
Kitâb-ı ‘ ilm olur bir nokḡa anda ḡarf-i heyḡâdan

- 79 Cemî‘-i enbiyâ vu mürselîniñ şâhısın sen kim
Olupdur her biri meb‘ûs-ı mesned-câh-ı vâlâdan
- 80 İderler iktibâs-ı nûr-ı mişkât-ı münîriñden
Okurlar ‘ilmi nûruñda mürekkebe harf-i ‘ulyâdan
- 81 ‘Aşâ-keş pâsbânıñdır cenâb-ı Mûsâ-i mürsel
Civâr-ı dergehiñ eyler viķâyeye şerr-i a‘dâdan
- 82 Cenâb-ı Âdem-i hâkî vü İsrâfîl-i şâhib-şûr
Olup me‘mûr-ı taķdîr-i şuver icâd u ifnâdan
- 83 ‘Aţâ-yı rızķ-ı maķsûm eyler İbrâhîm u Mîkâ’îl
Alup gencîne-i ğaybiyye-i **nahñü ķasemnâdan**
- 84 Tabîb-i ķare-perdâz-ı marîz-i ‘aşķıñ olmışdır
Serâyıñ bekler ‘İsî def‘-i emrâza aķıbbâdan
- 85 Egerķi ģikmet-i ģükm-i bedî‘iñ iķtifâ itse
İdüp taġyîr-i isti‘dâd hep a‘yân u eşyâdan
- 86 Gül-i ģamrâ gibi âteş olup eşcârdan nâbit
Olur gül-şen hüveydâ âteş-i Nemrûd-ı rûsvâdan
- 87 Virir tab‘-ı ‘aķîmi şiyeme ümm-i mevâlîde
Toġar bir nâķa-i Şâlih şikâf-ı seng-i ģarâdan
- 88 Olup ģükm-i ķader ķadriñ rubûbiyyetle a‘yâna
İdersin terbiyet ‘adliñle her efrâda âlâdan
- 89 ‘Adâlet öyle kim ķânûn-ı ģükmüñde ģaţâ bulmaz
Ĥayâl-i mû-şikâfı arasa ‘aķl-ı şinâsâdan
- 90 Dü-nîm itse leb-i şemşîri ‘adliñ müje-i mûr
Olur yek-dîgeri ‘aynında vâķi‘ vezn u iķşâdan
- 91 Olup hem-keffe-i mîzân ķâ’im dest-i şer‘iñde
Alur bir bende Ĥaķķ’ın dâver-i fermân-fermâdan
- 92 Gezer taĥt-ı zılâl-i seyfi-i şer‘iñde cinân içre

Sitemden havf kılmaz şāt u āhū şīr u şehbādan

- 93 Nevāl-i luṭfuña ṭās-ı felekdir keffe-i mīzān
Kef-i mīzānına ḥurşīd-i dirhem-zer-i sārādan
- 94 Zülāl-i rahmetiñ deryāsı bir deryā-yı ‘ummān kim
Yedi deryā ile eflāk bir kaçre o deryādan
- 95 Eger bir mūr ḥān-ı saṭvetiñden rīze-çīn olsa
Süleymān-ı zamāna ḥükm ider ser-i süveydādan
- 96 Alursa emr eger ebr-i semā dürc-i dehānīñdan
Olur her kaçre-i bārān u berķi dürr-i beyzādan
- 97 Bulursa feyz eger deryā lu‘āb-ı la‘l-i nābīñdan
Semāya mihr ü meh fevrān eyler ‘unşur-ı mādan
- 98 Siḥāb-ı rahmetiñden nem kaparsa kulzüm-i ‘işyān
Olur şeh-dāne-i tesbīḥ-i Ḥaḳ lü’lū’-i lālādan
- 99 Miyāh-ı şefḳatiñ yol bulsa ger vādī-i nīrāna
Olunmaz fark şahn-ı ravza-i cennāt-ı me’vādan
- 100 Olup her aḥker-i sūzān bir gül-berg-i āteş-nāb
Seçilmez reng-i rūyı ‘ārız-ı gül-berg-i ‘Azrā’dan
- 101 Olup her ḥār-ı ḥançer-nāb-ı ḡamze Vāmıķ-ı ‘aşķı
Döker ḥūn-āb-ı şādı nergis-i ser-mest-i şehlādan
- 102 Sevād-ı veyline gīsū-yı Leylī reşk ider bī-şek
Olup her tār-ı ser-gerdānı biñ Mecnūn-ı şeydādan
- 103 Ḥıyāz-ı çeşme-i mā’ü’l-ḥamīmi cūy-ı şīrini
Ḥacāletle geçirir yerlere vādī-i irvādan
- 104 Olup her ḥāk bir feryād oķur bāng-i **seḳāke’illāh**
Olup şīrīn-i maṭlab cūy-ı Şīrīn-i dil-ārādan
- 105 Görinür her zebānī ter-zebān bir meh-likā ḡilmān
Olur her mār-ı ef’ī ‘anberīn gīsū-yı ḥavradan

- 106 Olur naḥl-i nihāl-i nāz-ı tūbā naḥle-i zaḳḳūm
İder fevrān kevşer selsebīli çāh-ı ğayyādan
- 107 Daḥi her bir şerer bir āfitāb-ı şubḥ-ı ‘ālem-tāb
Semā-yı feyz-i ‘ālem-gīr olur her dūd-ı sevdādan
- 108 İder hīmān-ı ervāḥ-ı ‘uşātı neş’e-i ğufrān
İçerler cām-ı gül-fām-ı raḥīḳi dest-i yümnādan
- 109 İderse çīn-i ebrū-yı cemālīñ ger celāl imā
Virir bir mū nişāne nāvek-i ḳuds-ı ḳazāyādan
- 110 Tölup āşūb ‘ālem bozılur ser-levḥa-i ādem
Olur nesh ma‘ānī nüshā-i kübrā vu şuġrādan
- 111 İderse kec-nigeh ger ğamze-dār-ı çeşm-i ḥaḳ-bīniñ
Olup dil-ḥūn ḥavfından düşer tīr-i ḳazāyādan
- 112 İderse āfitāb-ı ṭal‘atīñ çīn-i cebīn izḥār
Olur envār zā‘il āfitāb-ı ‘ālem-ārādan
- 113 Zuhūr eyler kūsūf u aḥter-i tābān olup rīzān
Olur nūr-ı nehārī leyl-i tār-ı **yevme tüblādan**
- 114 Düşerse bir şerer ḳahrıñdan eyler baḥr-i ‘ummānı
Yaḳup ḳaṭrān-ı düzaḥ fark olunmaz bi’r-i ğayyādan
- 115 Döner vādī-i nīrāna derūn-ı tābe-i gerdūn
Yanar māhī gibi māhı buḥār-ı dūd-ı sevdādan
- 116 Leb-i mu‘ciz-beyānīñ serzenişle eyleseñ taḥrīk
Düşüp lerze zemīn ü āsumāna ḥavf-ı imḥādan
- 117 Beḳādan ḳaṭ‘-ı ümmīd eyleyüp tā ‘ālem-i ḳudret
Düşer bīm u hirāsa ‘ālem-i icād u ifnādan
- 118 Eserse şarşar-ı ḥışmīñ ‘adem deştinde dūr eyler
Felekler dürilüp mānende-i zerrāt-ı dünyādan
- 119 Gider dest-i ḳazā-dārīñ ‘adūya remy-i ḥāk itse

İrāde kudret-i ser-pençe-i Hayy-ı Tüvānā'dan

- 120 O rütbe mu'cizāt-ı bāhirü'l-âyātın olmuştur
Cihāna velvele-endāz-ı şark u ğarb-ı akşādan
- 121 Nüzül-i āyet-i Qur'ān u i'cāz-ı kelāmu'llāh
Lisānı kıldı ebkem efşah-ı A'rāb-ı Beḥā'dan
- 122 Kef-i mähı dü-pāre itdiñ engüşt-i şehādetle
Görindi kevkeb-i mizān-veş'ulyā vu süfelādan
- 123 Benānıñ çeşme-i ābü'l-hayāt-ı cāvidānīdir
İder emrāz-ı 'aṭşı def' u zā'il Hızır-ı ḥaḍrādan
- 124 Me'ālen serv-i bostān-ı risālet oldıñ şābit
Şehādāt-ı feşāhatle zebān-ı naḥl-i pūyādan
- 125 Becādır olsa dest-i kudretiñde sübḥa-i gir-dār
Şümüs-ı lā-tenāhī zıkr içün yāḳūt-ı ḥamrādan
- 126 Hümā-yı şevketiñ minḳārına eflāk bir dāne
Serāy-ı ḳadriñe süllem ser-i mülk-i sitiğnādan
- 127 Oḳursam vaşfiñı böyle n'ola dīvān-ı maḥşerde
Livā'ü'l-ḥamdiñe mektüb olan tuğrā-yı ğarrādan
- 128 Hüviyyet-pāye 'ālem-sāye şāh-ı mülk-i istiğnā
Ḳazā-seyf u ḳader-ḥükmi müberrā zılli nevādan
- 129 Düşeydi sāye-i ḳaddiñ olurdı tā-ebed ḳā'im
Olup rūḥ-ı revān nābit çemen-zār-ı muṭarrādan
- 130 Olaydı nīm-nigāḥ-ı iltifāt-ı kūşe-i çeşmiñ
İderdi kūh-ı nūrı nuḳre-i sīmīn-i sīmīyādan
- 131 Şu'ā'-ı seyfi meslülün ḳalām-ı şirk u tuğyānı
Götürdi şafḥa-i rūy-ı zemīn-i ḥāk-pīrādan
- 132 Olup çin-i cebīni āfitāb-ı maşrıḳ-ı imān
İzāle itdi sevdāyı ser-i işrāk-ı ḳalmādan

- 133 Muşaffâ oldu ‘ âlem pertev-i esrâr-ı ‘ ilmiñden
Bilindi vaḥdet-i Mevlâ şafâ-yı rûḥ-efzâdan
- 134 Nübüvvet bâbını mestûr kıldıñ ḥâtemiyyetle
Velî açdıñ velâyet bâbını râh-ı tevellâdan
- 135 İdüp ahlâfıñı aşḥâb-ı imâna velâyetle
İmâm-ı muḳtedâ bih ekber-i aşḥâb-ı ḥodrâdan
- 136 Hemîşe rahmet olduñ ‘ âleme nûr-ı nübüvvetle
Vişâl-i muṭlaḳ itdiñ yine rahmetsin ḥilâfetle
- 137 Biri ez-cümle anıñ Ḥazret-i Şıddîḳ-ı Ekber kim
Anıñ zât-ı şerîfî yâr-i ğarıñdır eşaḥḥâdan
- 138 Olupdur şıdḳ ile Şıddîḳ u seyf-i ḳâtilü’z-zındîḳ
Saña bezl eyledi nefsin ferâğat kıldı ehvâdan
- 139 Olup esrârıña mazḥar dinildi yâr-i peyġam-ber
Ḥalîlü’llâh ile hem-sır olur sırr-ı ḥayâbâdan
- 140 Birisi Ḥazret-i Fârûḳ-ı Ekber kim şerî‘ atde
İdüp temkîn itmezdi tekâsül ḥükmin icrâdan
- 141 O da sırr-ı Ḥalîlü’llâh’a mazḥar idi ḥükminde
‘ Adâletle olup mevşûf geḳmişdi müdârâdan
- 142 Bu iki zât-ı ‘ âlî-şân olurlar şâfi‘ -i ümmet
Nübüvvetden olup imdâd u istimdâd ma‘ nâdan
- 143 Nübüvvet sırrını alup Ḥalîlü’llâh’dan bî-şek
Velâyet sırrını ancak alurlar sırr-ı Mûsâ’dan
- 144 Birisi Ḥazret-i ‘ Oşmân-ı Zî’n-nüreyn-i ‘ âlî-ḳadr
İdüp ḥilmiyle istiḥşâl vaşf oldu eḳarrâdan
- 145 Olup şıhr-i peyâm-ber mazḥar-ı sırr-ı neciyyu’llâh
Daḥi hem râz almışdı velâyet ile Mevlâ’dan

- 146 Bu zāt eyler şefā‘ atler nübüvvetle velāyetden
Ki zīrā şāhibü’n-nüreyndir aña mezāyādan
- 147 Resül-i Müctebānıñ aldı iki duhter-i pākin
Anıñçün şāhibü’n-nüreyn buldı nūr-ı şafādan
- 148 Nübüvvetden i‘ ānet Hāzret-i Nūhu’n-Necī’ dendir
Velāyetden mümid olduḡda şīr-i şāh-ı vālādan
- 149 Birisi hāzret-i şāh-ı velāyet Haydar-ı Kerrār
‘Alī Şīr-i Hudā nāmı Cenāb-ı Haḡ Te‘ ālā’dan
- 150 Olup dāmād-ı sulṡān-ı risālet buldı ‘ālī-cāh
Daḡı hem ibn-i ‘amm-i enbiyā zātı eviddādan
- 151 Hārem-gāh-ı nübüvvetde bulup neşv ü nemā aldı
Meşāmı gül-şen-i vuşlatda bü-Zehrā-yı Zehrā’dan
- 152 Hudā kim eyledi zātın imām-ı evliyā el-Haḡ
Olup envār-ı Aḡmed’dan muşaffā sırr-ı ‘İsā’dan
- 153 İşit bu nuḡbetü’l-esrārı sem‘-i cān ile ey dil
Bu sırr-ı cevher-i nā-yāb olupdur kenz-i aḡfādan
- 154 Olup ‘İsī-i rūḡu’llāha maḡzar nūr-ı Aḡmed’dan
Dür-i ḡās-ı velāyetle muḡallā genc-i ma‘ nādan
- 155 ‘Alī’niñ zātı kim zāt-ı Muḡammed’le olup vāḡid
İkisi nūr-ı vāḡidden olup meb‘ ūş-i ūlādan
- 156 Muḡammed çünki oldu enbiyālar serveri bī-şek
‘Alī de evliyālar serveri oldu bu da‘ vādan
- 157 Ve oldu Hāzret-i ‘İsī ile hem bir ḡadem ūzre
Nübüvvet hem velāyāt-ı ‘umūma oldu aḡrādan
- 158 Anıñçün hāzret-i şāh-ı risālet şāfi‘-i ūmmet
Şefā‘ at nice bi’z-zāt eyler ise ḡalkā Mevlā’dan
- 159 ‘Alī de öylece bi’z-zāt ider ḡalkā şefā‘ atler

Olur şābit bu sırrıñ ma‘nāsi **men küntü Mevlā**’dan

- 160 İmām oldı velāyetle hitām oldı hilāfetle
Be-nām oldı kerāmetle hep aşhāb-ı aḥillādan
- 161 ‘Alī nūr-ı veliyyu’llāh ‘Alī rūḥ-ı celiyyu’llāh
‘Alī yār-ı nebiyyu’llāh ‘Alī a‘lādır a‘lādan
- 162 ‘Alī oldı şırāt-ı Ḥak ‘Alī’dir şāfi‘-i muṭlaḳ
‘Alī ‘āşıqlara eşfaḳ ider baḥşış ‘aṭāyādan
- 163 ‘Alī’dir maḥşer-i ḡufrān ‘Alī’dir cennet ü riḍvān
‘Alī’dir keffe-i mizān çeker cürm u ḥaṭāyādan
- 164 ‘Alī’dir aḥ-ı peygām-ber ‘Alī’dir Ḥak yola reh-ber
‘Alī’dir sāk-ı keşer içirir ḥamr-ı seḳnādan
- 165 ‘Alī’dir ‘arş-ı Raḥmānī ‘Alī’dir sırr-ı Qur’ānī
‘Alī’dir zikr-i Sübhānī olup esmā-i ḥüsnādan
- 166 Benānı kātılü’l-küffār cemāli perde-i Settār
Celāli āteş-i Ḳahhār u zā’id ‘ilmi deryādan
- 167 Anıñçün bû-Türāb oldı anıñ ismi ki olmışdır
‘Aṭā vu cûdı pek efzûn āb u ḥāk-ı ḡabrādan
- 168 İmām-ı kıdvetü’l-İslām ‘alīm-i Ḥazret-i ‘Allām
Olup ḥatm-i hilāfetle mükemmel dīn u dünyādan
- 169 Sezâdır eyler isem ger yazup evşāfını böyle
Alup ‘unvānını ser-levḥa-i ‘arş-ı mu‘allādan
- 170 Yed-i yümnā-yı kudret ḳabza-i bâzû-yı ferdiyyet
Esās-ı bünye-i dīni mü’eyyed ḳurb-ı Mevlā’dan
- 171 Şehen-şāh-ı velāyet āfitāb-ı maşrıḳ-ı rü’yet
İden ey ‘arż-ı ṭal‘at ḍaḥve-i mir’ât-ı kübrādan
- 172 Sen ol Şīr-i Ḥudā Kerrār-ı Ḥaydar’sın ki göklerde
Muḥammed leyle-i Mi‘rāca gördi ufḳ-ı a‘lādan

- 173 Olur ser-pençe-i iclâliñe bir loğma-i kemter
Ser-i gāv-ı felek mer‘ â-yı burc-ı evc-i ‘ ulyādan
- 174 Esed kaçdı hirās-ı şavletiñden mīşe-i çarḡa
Peleng-i çarḡ-ı ser-gerdān olur lerzende ġavġādan
- 175 İderse nīm-nigāḡ şeh-bāz-ı çeşmiñ zīr-i bālinden
Döker mūy-ı per-i şeh-bālını Cibrīl pervādan
- 176 Düşerse bir şerāre āşiyān-ı ḡudsa ḡahrıñdan
İdüp āteş-kede sārī olup firdevs-i a‘ lādan
- 177 Semender seyr-i āteş-gāḡ olup ser-cümle kerrübīn
Ḳalurlar ‘ ālem-i aḡdesde pervāz u temāşādan
- 178 Sen ol şāḡib-ḡirānsın pehlevānsın kim ḡarār itmez
Olup çevġānına ṭōp āsumān devrān u pūyādan
- 179 Niṭāḡ-ı dīm belde Zū’l-fiḡār-ı nām-dār elde
Āḡıtdıñ seyl-veş ḡanlar kesüp küffār-ı heycādan
- 180 Dilīr-i kām-rānsın rezm-gāḡ-ı Bedr u Merḡab’da
Ḳopardıñ bāb-ı ḡışn-ı Ḳayber’i şār aldıñ a‘ dādan
- 181 Degildir kehkeşān aşıdıñ semāya Zū’l-fiḡār’ıñ kim
Zılālinden geḡer hep ḡahramān-ı dehr dūnyādan
- 182 Kemālāt-ı İlāḡi öyle kim sende Resūlu’llāḡ
Seniñçün **rūḡhuke rūḡhī** dimişdir la‘ l-i ġūyādan
- 183 Anıñçün zāt-ı pākiñ lā-cerem şirket ḡabūl itmez
Meger zāt-ı nübüvvet nūr-ı zāt-ı vech-i a‘ lādan
- 184 Kerīmü’l-vechsin kim vechiñi tekrīm ider Allāḡ
Raḡiye’l-vaşfsın kim Murtażā’sın bāb-ı irzādan
- 185 Biḡār-ı ‘ ilm olur bir ḡatre deryā-yı ‘ ulūmuñdan
Cihān-ı kevn olur kānıñda zerre ḡāk-i ġabrādan
- 186 Küçükdür ḡırmen-i iḡsānıña olsa felek ġırbāl

- Dökülse dāneler encüm kadar tā-ḥaşr bālādan
- 187 Alursa kuvve-i nāmiyye şebnem ebr-i cūduñdan
El açmaz āsumāna gül-şen-i ‘ālem temennādan
- 188 Eger bir ‘āşık-ı dil-çāk içerse kevşer-i la‘liñ
Geçer zūlmāt u hıızr u çeşme-sār u āb u isķādan
- 189 Olup ser-mest-i cām-ı bāde-i ḥum-ḥāne-i vuşlat
İder seyr-i Cemālū’llāh olur müstağrak-ı ḥayret
- 190 Ayā şāh-ı velāyet pīşvā-yı ‘āciz-i ümmet
O mehler kim toğupdur maşrıķ-ı Zehrā-yı Ğarrā’dan
- 191 Ki ya‘nī ferķadān-ı āsumān-ı maşrıķ-ı envār
Ḥüseyn ile Ḥasan iki gülüñdür bāğ-ı Zehrā’dan
- 192 O Zehrā-yı Betūl’üñ ḥaķķı kim nūr-ı nübüvvetden
Olup ṭālī‘ müreccaḥdır fazīletde Ḥumeyrā’dan
- 193 Bu iki ğonce-i nergis-nigāhıñ şebnemi Ḥaķķ’ı
Delālet kıl baña şol bezme kim kıldıñdı rü’yādan
- 194 İdüp taķdīm ol sultān-ı **levlāke** beni ‘aynen
Nice esrāra mazḥar itmiş idiñ vech-i ma‘nādan
- 195 Sürüp dergāhına rüy-ı siyāhım idem istişfā‘
Döküp rīş-i sefīde ḥūn-ı eşki çeşm-i bīnādan
- 196 Olup her mū zebān-ı ma‘zeret ‘izz-i ḥuzūrında
Diyem ey çāre-perdāz-ı ma‘āşī nefis-i ḥod-rādan
- 197 Cemālīñ ‘aşķına hem de cemālīñçün olup ‘aşık
Düşüp ser-mest geçmiş ‘aşķına kaşd-ı müdāvādan
- 198 Bağışla cürmümi ‘avf eyle ‘işyānım şefā‘at kıl
Ki dāl oldı miyānım bār-ı ‘işyān-ı belāyādan

- 199 Beni kılma baña teslīm Ḥaḫḫ’a müselleḡ kim
Ḳapuñda beklerem bir çākerem geḡmem tesellādan
- 200 Ümīdim vardır kim ḥācetim eyler ḡabūl ol ṣāh
Sürüp yüzler ayaḡına direm sulṡānım eyva’llāh
- 201 Yeter ey **Ṣems** ḥāmūṣ ol evic-gāh-ı maḥabbetde
Ṣalāt eyle selām it kim odur āyīn-i zībādan
- 202 Ṣalāt ile selām-ı bī-ḥad olsun yā Resūla’llāh
Olur tā raḥmet-i Raḥmān menzil ‘arṣ-ı a’lādan

478

fā’ilātūn fā’ilātūn fā’ilātūn fā’ilūn

- 1 Eṣ-ṣalātü ve’s-selām ey pīṣvā-yı mürselīn
Eṣ-ṣalātü ve’s-selām ey ḡible-i İslām dīn
- 2 Eṣ-ṣalātü ve’s-selām ey ḥād-i **süble’s-selām**
Eṣ-ṣalātü ve’s-selām ey ṣāḥib-i vaḥy-i mübīn
- 3 Eṣ-ṣalātü ve’s-selām ey bā’iṣ-i kevn ü mekān
Eṣ-ṣalātü ve’s-selām ey bād-i mülk ü mekīn
- 4 Ey ṣehen-ṣāh-ı serāy-ı lī-ma’a’llāh-intimā
Āsitānı mültecā-yı evvelīn ü āḥirīn
- 5 Ḥāk-pāyı tūtiyā-yı dīde-i kerrūbiyān
Ferṣ-i pāyı reṣk-i gir-dār-ı semā-yı heftümīn
- 6 Ey cemāli maṣrīḡu’l-envār-ı ḡurṣīd-i ezel
Zülfi aḡṣam-ı ebed-ḡīz-i cihān-ı āferīn
- 7 Ey nigāh-ı çeṣm-i **mā-zāḡı** tecellā-yı cemāl
V’ey cemāli vech-i mir’āt-ı Ḥudā-yı Müsta’in
- 8 Aḡmed u Maḡmūd u efḡar dūdman-ı evliyā

200 Beytin mısraları kendi arasında kafiyelidir.

(478) OE1: 141a, KE1: s.182, S2: 37a.

* Bu şiir, S2 nüshasında sayfaların kopuk olmasından dolayı 54. beyitten itibaren başlıyor.

- 9 Nāzenîn-i Ḥazret-i Raḥmān kim oldı anıñ
Şânına münzel kitâb-ı **rahmeten li’l-‘âlemîn**
- 10 Bir nihâl-i nâz kim kıdd-i revânından ider
Âzmâ-yı cılve tûbâ-yı riyâz-ı **hür-ı ‘în**
- 11 Ğonce-i neşküfte-i bâğ-ı nübüvvet kim anıñ
Reng ü bû almış türâbından ‘izâr-ı nesterîn
- 12 Âfitâb-ı maşrıq-ı dîdâr k’olmış nûrınıñ
Zerre-i âvâresi mihr-i sipihr-i çârümîn
- 13 Mâh-tâb-ı **leyle-i esrâ** ki vechi şem‘iniñ
Serserî pervâne-i cân-sûzı Cibrîl-i Emîn
- 14 Vaşf-ı zülfinde olur destimde ḥâme sîne-çâk
Nâr-ı ḥasretle yanar mânend-i ‘ûd-ı ‘anberîn
- 15 Gül-dehân mu‘ciz-i âyâtı gelürse yâdıma
Keşf olur ğayb-ı hüviyyetden baña kenz-i defîn
- 16 Göñlüme pertev-feşân olsa cemâl-i enveri
Nûr-ı Mevlâ’dan tolar kevn ü mekân bî-ân u in
- 17 ‘Arz olur nezẓâreme ańsam muḳavves қаşların
Қâbe қавсейн-i tecelliyât-ı Ḥaḳ ‘ayne’l-yaḳîn
- 18 Ol kitâb-ı nâtıqıñ i‘câz-ı ḥüsnüñ vaşfında
Vâlih u ḥayrân qaldı âyet-i **ḥablü’l-metîn**
- 19 Ğayrı ben vaşf eylemek mümkün olur mı ey göñül
Öyle bir mihr-i cihân-ârâyı kim ḥaḳḳa’l-yaḳîn
- 20 Oldı ol burc-ı mu‘allâ-yı nübüvvet mâhınıñ

17 ańsam: egsem KE1.

18 ol: o KE1.

20 İlâhü’l-‘âlemîn: İlâh-ı ‘âlemîn OE1.

24 -KE1.

‘ Āşık-ı bî-şabr u sāmānı İlāhü’l-‘ âlemîn

- 21 Vaşfiña kâdir degilsem de ne çâre gönlüme
Sûziş-i nâr-ı maḥabbet itdirir âh u enîn
- 22 Na‘ t-i pâkiñ gül-midâd-ı eşkle taḥrîr idüp
Eyleyem ser-levḥa-i dîvânımı gül-şen-zemîn
- 23 Pâdişâhâ Mürselâ Sulṭân-ı **levlâk**-efserâ
Ey Ḥudâvend-i kerem-fermâ Resûl-i kām-bîn
- 24 Sen o sulṭân-ı kazâ-fermâsın kim ḥükmüñe
Cevher-i ferd-i mücerred oldı emr-i evvelîn
- 25 Sen o sulṭân-ı kader-ḥükm-i ezelsin kim olur
‘ Aql-ı küllî cevheriñ idrâkde ḥayret-rehîn
- 26 Olmasaydı zâtıñ olmazdı vücûd-ı **kün fe-kân**
Lâ-büd olmazdı heyûlâ-yı cihân şûret-ḡarîn
- 27 Ḥaṭṭ-ı ruḡsâr-ı ‘ araḡ-rîziñ olup nîsân-ı feyz
Açdı gül-bâḡ-ı tecellâ-yı cemâli yâsemîn
- 28 Ḥâl-i ruḡsârıñdan ervâḡ-ı mücerred neş’e-yâb
Oldı zülfüñden muṭarrâ ravza-i ḥuld-i berîn
- 29 Dest-i luṭfuñda ḡamîri bulmasaydı terbiyet
Şûret-i insâna girmezdi muḡaḡḡaḡ mâ’ u ṭîn
- 30 Feyz-i mu‘ ciz-beyyinâtı nuṭk- ı **kün** âyâtınıñ
Oldı rûḡu’llâha enfâs-ı leb-i cân-âferîn
- 31 Ḥûşe-i ḡod-rûy-ı zât-ı aḡdesiñden mûr-vâr
Niçe Dâvud u Süleymân’lar olurlar dâne-ḡîn
- 32 Sensin ol sulṭân-ı ḡayl-i enbiyâ kim şaf-be-şaf
Geldiler dîvân-ı imkâna rikâbıñda hemîn
- 33 Geldi ez-cümle serây-ı dehre virdi velvele
Pîş-i râḡıñda ‘ aşâ-dârıñ olup Mûsi’l-Emîn

- 34 Gitdi tebşîr-i kudûmûnle Mesîhâ göklere
Seyriñe nüh-ţâķ-ı mînâ-fâmı kıldı dūr-bîn
- 35 Sen ki teşrîf u nüzûl itdiñ serây-ı ‘âlemi
Eyledi âvâz-ı gül-bāng-i kudûmûñ pūr-ţanîn
- 36 Toğdı mihr-i nūr-ı Hâķ söndi ķanādîl-i şanem
Eyledi zulmet-serâyı rûşenâ nūr-ı mübîn
- 37 Beyt-i dîn âbād olup büt-ķhâneler oldı ķarâb
Düşdi Kistrâ-yı ‘Acem hep söndi âteş-gâh-ı Şîn
- 38 Sûre-i Qur’ân naķş oldı ķulûb-ı ‘âleme
Ĥâķ-sâr oldı şuver-gâh-ı nigâr-istân-ı Ĥîn
- 39 Nūr-ı Hâķķ’ı eylediñ envâr-ı vechiñden ‘ıyân
Eylediñ âyîne-i devrâna ķün ‘arz-ı cebîn
- 40 Bildi kim mihr-i cihân-ı lâ-yezâlîsin gelüp
Āsumânîñ mâh-tâbı itdi pûş-ı âstîn
- 41 Pertev-endâz oldı ķün nūr-ı şafâ-yı tal‘atîñ
Oldılar necm-i hüdâ efrâd-ı aşķâb-ı güzîn
- 42 Girye-i çeşm-i şefâ‘atden ki olduñ dem‘a-pâş
Oldılar müstağraķ-ı deryâ-yı rahmet müslimîn
- 43 Düşdi şît-i mu‘cizâtıñdan zemîne zemzeme
Toğdı gül-bāng-i şehâdetle zamân-ı âķirîn
- 44 Deşt-i dāmân-ı ser-i kūyuñ fezâ-yı lâ-mekân
Pâs-bân-ı dergeh-i vuşlat-serâyıñ lâ-mekîn
- 45 Bir kebûter pençe-i şeh-bâz-ı ķahrıñda felek
Kâse-i luţfuñda deryâ ķatre-i mâ‘-ı ma‘în
- 46 Cennet-i firdevsi eylerdi **ke-lemhîn bi’l-başar**
Āteş-i nîrân-ı ķahrıñ virse ger ebrûña ķîn
- 47 Virse nâra terbiyet nūr-ı nigâh-ı şefķatiñ

- Ravza-i rıdvāna eyler kaşr-ı yâkût-ı bihîn
- 48 Kaatre düşse ebr-i cûduñdan ider deryâlarıñ
Âyet-i kevser habâbın kâse-i dürr-i şemîn
- 49 Bir şerâr uçsa celâliñ âteşinden şu olur
Pûte-i gerdûn içinde külçe-i mihr-i zerrîn
- 50 Ol kadar vâ-bestedir emr-i meşîyyet hükmüne
Kim muhâlâtı idersin mümkinde hâlet qarîn
- 51 Mu‘ cizât-ı bâhirü’l-âyâtıñ itse iktizâ
Eyleseñ fermân olur ‘ahd-i kadîme vâ-pesîn
- 52 Bulsa enfâs-ı dehâniñde vücûdı mümteni‘
Dâr-ı imkânda vücûb üzre olurdı câ-nişîn
- 53 Nakş ider dest-i bedî‘u’l-ihtirâ‘ıñ biñ cihân
Şafha-i ğayb üzre mânend-i haţ-ı nakş-ı nigîn
- 54 Hâşılı vaşfıñ degildir hayyiz-i imkânda
Budur ancak hâşıl-ı îkân-ı efhâm-ı raşîn
- 55 Olmağa Âdem emân üzre Celâlu’llâh’dan
İlticâ-yı dâmen-i kûy-ı cemâliñdir haşîn
- 56 **Raḥmeten li’l-‘âlemîn** olduñ anıñçün kim olur
Sâye-i râyât-ı şer‘iñde mükerrem mü’minîn
- 57 Seyf-i meslûlûñ zılâlinde bulur bâğ-ı bihişt
Reh-revân-ı vâdî-i nîrân olurken kâfirîn
- 58 Ey şefâ‘at kâını sultân-ı serîr-i kâ’inât
Dest-i cûduñdan olur çün kâm-yâb a‘dâ-yı dîn
- 59 Hâşa li’llâh kim kıala ‘âşıqlarıñ maḥrûm-ı kâm
‘Âlemîn içre sen olmışken şefî‘u’l-müznibîn

49 mihr-i: mihr u KE1.

55 cemâliñdir: cemâliñden S2.

- 60 Bir ğarīb-i āsitān-ı şefkat u ihsānıñam
H̱ān-ı elṭāf-ı na‘imiñden beni kıl loḡma-çin
- 61 Kıl şefā‘at **Şems**-i ser-gerdān dil üftādeñe
Göñlümi şād eyle kim oldı bu demler pek ḡazın
- 62 Eylerem aḡvāl-i ümmetden şikāyetler saña
Kim ser-ā-pā olmısz meslūk-i rāh-ı müstehin
- 63 Ma‘raz-ı dīdārıña i‘lāma ḡacet gerçi yok
Sen bilürsin ḡalimiz her yüzde bizden bihterin
- 64 N’eyleyim k’eyley dilim sūzān ğayret āteşi
Ṭākat itmez olsa da laḡt-ı derūnum āhenin
- 65 Sālik-i irşād-ı rāh-ı müstaḡim eyle bizi
Olalım tā kim ‘aḡāb-ı nār-ı dūzaḡdan emin
- 66 Cümleden ben bār-ı cürm ile ḡamīde-ḡāmetem
Kim girān-ı cürmüme ḡām-ı ḡāmetim dāl-ı mübin
- 67 İ‘tirāf-ı cürm ile ḡālim saña ‘arz eylerem
Cürmümi mestūr-ı zebl-i maḡfired kıl ol mu‘in
- 68 Hem beni ḡayd-ı sivādan ḡayr ile vāreste kıl
Eyle fānī dehrde zāviye-i ‘uzlet-nişin
- 69 Çün aḡardı mūyum oldı cürm ile rūyum siyāh
Geçdi ‘ömrüm dürlü aḡvāl ile niçe sāl u ḡin
- 70 Ba‘d-ezīn ber-vech-i dil-ḡāh eyleyim kesb-i rızā
Dāmen-i vuşlat-serāyın eyleyüp cāy-ı kemīn
- 71 Tā bulam dīvān-ı maḡşerde ḡuzūruñda ḡuzūr
Kim ola ḡoşnūd benden Mālik-i ‘arş-ı berin
- 72 El-emān u el-emān ey ḡazret-i faḡr-ı cihān

61 dil üftādeñe: dil-i üftāda kim OE1, S2.

67 mestūr-ı zebl-i: mestūr kıl OE1, KE1.

Merhamet kıl hâlîme li'llâhi Rabbü'l-âlemîn

- 73 Şad taḥiyyât u selâm olsun ḥuzûr-ı pâkiñe
Tâ olur ezkâr-ı Sübhânî döner mâh u sinîn

479

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

- 1 Ey ol âdem ki düter kalb-i maḥabbet-meşḥûn
Ḥâk-dân içre odur gevher-i genc-i medfûn
- 2 Da' v-i câh-ı kemâl itme olur bedr hilâl
Böyledir dil hüküm-i gerdiş-i çarḥ-ı gerdûn
- 3 Şâhid-i maṭlabı teşhîr ider câzibe kim
Eyledi kûhda Leylâ'yı musahḥar Mecnûn
- 4 O mehiñ nergis-i mestânı naẓar-gâhı olur
Siḥr-i ebrû-yı hilâliyle olanlar meftûn
- 5 Şâf idi sîne-i peymâne dem-i bezm-i elest
Degdi yâriñ leb-i gül-fâmına oldu dil-ḥûn
- 6 Olsañ ezhâr-ı ma' ârifle gül-istân ne sûd
Dâmeniñ ḥâr u gül-zâr olur pîrâmûn
- 7 Ḥâk-i zilletde olursın felegiñ der-be-deri
Şems-veş olma girîbân-ı ḥafâdan bîrûn
- 8 Olma eş'âr-ı hevâyî ile şeytâna qarîn
Didi Ḥâk eş-şu' arâ yettebi' uhumu'l-gavûn
- 9 Zülf-i yâre toḳınur şî' rde pek ince ḥayâl
Secde-gâhiñ olur ebrûlara dâ'ir mazmûn
- 10 Ğamze-i çeşm-i siyeh nâvek-i müjgân u nigeḥ

(479) OE1: 143a, KE1: s.186, S2: 35b.

1 düter: tutar KE1; düşer S2.

Cünd-i Tātār gibi hâtıra eyler şeb-hûn

- 11 Verd-i ruhsâr-ı ‘arâk-rîz-i leb-i tâb sözi
Çekdirir âdeme mey-hânede cām-ı gül-gûn
- 12 Tolanur gerdeniñe mâr gibi turre-i pîç
Bırağur çâh-ı zenağdân ile çâha vārûn
- 13 Şibh-i vaḥdetle seni küfre şalar hâl-i siyeh
Ham ider kâmetiñi lâf-ı miyân-ı mevzûn
- 14 Meger ol şî‘r ola manzûm le’âlî-i ḥikem
Yâ mezâyâ-yı ma‘ânîde taşavvuf-maḥrûn
- 15 Yâ ola na‘t-i şehen-şâh-ı nübüvvet ki olur
Hüsni evşâfına ġâyât-ı ma‘ânî merhûn
- 16 Nükte-i râz-ı lebi nokṭa-i ser-nâme-i **kûn**
Hâşıl-ı nuṭṭ-ı revân-baḥş-ı belîġi **fe-yekûn**
- 17 Sîm-i engüşti anıñ ḥâme-i taḥdîr-i ḳazâ
Reng-i zûlf-i siyehi oldı midâd-ı şeb-gûn
- 18 **Ḳâbe ḳavseyn** ḳavis-i ḳaşına ḥam ḳadd-i niyâz
Nevk-i müjgânına peykân-ı ḳazâ zâr u zebûn
- 19 Hâtır-ı pâki nihân-hâne-i esrâr-ı İlâh
Levh-i maḥfûz aña nisbet ile bir sâde derûn
- 20 Turre-i ‘arîzı ser-levḥa-i dîvân-ı Hudâ
Ḳâmeti ḳadd-i ḳıyâmetden idi râz-nümûn
- 21 Nûr-ı vechinde iki ‘arîz-ı aks-i dü-cihân
Ġamzesi tîġine münḳâd dü-ġitî meskûn
- 22 Ḥaṭṭ-ı ruhsârı ile ḥaṭṭ-ı ruḥı remzinde
Vâḥidiyyet ile kenz-i aḥadiyyet maḥzûn

12 turre-i: tarafına OE1, KE1.

13 lâf-ı: lâf u OE1, KE1.

- 23 Olsun evlādına aşhābına bī-ḥad şalavāt
Cümlesi dergeh-i sulṭān-ı risāletde maşūn
- 24 **Şems** kıl naḳd-i lebiñ na‘ t-i şehen-şāh-ı rusūl
Ḥazretinden ola gencīne-i ḳalbiñ me‘mūn

480

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

- 1 Bā‘ iṣ-i keşf-i vücūd olmasa te‘şīr-i cünūn
Eylemez vāşıl-ı Ḥaḳ sālīke tedbīr-i cünūn
- 2 Biz o Mecnūn-ı şifā-ḥāne-i ‘aşḳız ki bize
Zülf-i Leylā görünür ḥalḳa-i zencīr-i cünūn
- 3 Bir cihāndır k’olamaz sedd-i şafā-yı ḥātır
Dār-ı bī-minnet olan ‘ālem-i şeb-gīr-i cünūn
- 4 ‘Aḳl-ı lā-yefhem ile bār-ı girān çekmekden
Ḥūbdur olması bī-ḳayd u ‘inān şīr-i cünūn
- 5 Māni‘-i vecd u şafā oldığı-çün **Şems** şu‘ūr
Mebde‘-i ḥāl olur ‘aşḳ ehline tebşīr-i cünūn

481

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

- 1 Ey baña yār yolında viremez baş diyen
Benem ol yār eşiginde başına taş deyen
- 2 Göremez maḥşer-i ecsādı gül ü lāle gibi
Olmasun ‘āleme esrār-ı dilim fāş diyen
- 3 Evvel ey ḳaşı kemān ṭurmaya cevriñ oḳına
Āḥir-i kārā peşimān olup ey ḳaş diyen

(480) OE1: 143b, KE1: s.187.

4 -KE1.

(481) OE1: 144a, KE1: s.187, KE2: s.65.

- 4 Hüsni k'âteş-kedede mihr-i münîre tapınur
Nâr-ı 'aşk içre saña mihr-i ziyâ-pâş diyen
- 5 Mâh-mânend görür baña muķâbil ey **Şems**
Kendini ây-me-i ķalbime sır-dâş diyen

482

mef'ûlû mefâ'îlû mefâ'îlû fe'ûlûn

- 1 Ey ğonce-i ħâmûş-leb-i ğül-şen-i 'irfân
Bu murġ-ı serâyende-zebân dil saña nâlân
- 2 Ruĥsâr-ı cihân-tâbıña ol ħâl-i siyeh-kâr
Şol nokta-i vaĥdet ki dü-ġitide nümâyân
- 3 Her ġâĥ durur ķalb-i ħazînimde ħayâlîñ
Vîrânede bir gevher-i gencîne-i pinĥân
- 4 Sînemde yanan derd-i ġam-ı 'aşķa mu'âdil
Peymânede mey meyde sekir sekrde dermân
- 5 Rûyuñda leb-i la'î-i revân-baĥşıña ġüftâr
Cennetde nehir nehre mey-i kevşer-i rıdvân
- 6 Sende bu ġüzellik nedir ey mihr-i cihân-tâb
Kim mihr-i cihân oldu seniñ ħüsnüñe ħayrân
- 7 Zülfüñdür iden kâfiri zünnâra ġiriftâr
Ĥüsnüñdür iden cem'-i müselmânı perîşân
- 8 Her yüзде hüveydâ ġörinür nûr-ı cemâlîñ
Her ġözde yine sensin olan aña nigeh-bân
- 9 Sensin işiden ġüşdan âvâz-ı bülendi
Sensin yine her dilden iden nâle u efġân

(482) OE1: 144a, KE1: s.187.

* Şiirin makta' beyti bulunmamaktadır.

- 10 Sensin gönül esrâr u hafâyâsına vâkıf
Sensin anı hem vahy iden ol kalbe şitâbân
- 11 Sensin saña senden olan âyende revende
Sensin saña senden iden ızrâr u ihsân

483

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Düşüp bir mûy nâvek-veş kazâen kaşı yalardan
Yere bir sehm düşdi baña yüzbiñ ol belâlardan
- 2 Kılıc gamzeñ gibi her sîne-şâf oldıgıñ öldirme
Hâzer ey mû-miyânım olma öyle kec-edâlardan
- 3 Bu giryân gözlerim yaşlarını cevriñ içün şanma
Şaķın nem kapma kıldan kılca incinme gedâlardan
- 4 Gül-âb-efşân olur müjgânlarım hep hâk-pâyıñçün
Odur kim kılca kıl kılmaz girü resm-i vefâlardan
- 5 Leb-i gamzeñde zülfüñ şîr içerler mârılar güyâ
Ne cādū gözleriñ kim korkmazlar ejdehâlardan
- 6 Dırîğ-i vech-i envâr-ı maḥabbet eyleme ey **Şems**
Saña tevcîh-i mir'ât-ı dil eyler meh-liķâlardan

484

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 O mâhıñ şemm iden bûy-ı maḥabbet gül-‘ ızârından
Geçer dehrîñ şabâ-mânend gül-bâğ-ı bahârından
- 2 Degil envâr-ı meşhed küşte-gân-ı gamze-i yâriñ
Olur bir mihr-i nûr-efşân-ı tâlî‘ her gubârından

(483) OE1: 144b, KE1: s.181.

(484) OE1: 144b, KE1: s.181.

- 3 Ne mümkün ehl-i hālîñ zevkîni bilmek maḳāl ehli
Ki olmaz murğ-ı tūtî behre-ver şîrîñ şîkârından
- 4 İrer deryâ-yı tevḥîde tevâzu‘ -kâr olan âḥîr
Bu râzı fehm kıl bu gül-sitânîñ cûy-bârından
- 5 N’ola şeydâsı mest-i nâ-murâdî olsa bu dehrîñ
Gelür bûy-ı şerâb-ı telḥ-kâmı hûşyârından
- 6 Ben ol Tûr-ı tecellîyem ki Mûsâ’lar olur dil-sûz
Dıraḥt-ı feyzîmîñ kûteh nihâl-i şu‘ le-dârından
- 7 Göñüllerde bahâr-ı ‘aşḳ ile murğ-ı diliñ ey **Şems**
Yine güller açıldı nâle-i âteş-nişârından

485

mef‘ûlû mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ûlün

- 1 Yârîñ geçemez dil ḥaṭṭ-ı la‘li sebaḳından
Bûlbûldür oḳur dersini o gül varaḳından
- 2 Sâkî şıkılup ruḥları olmışsa ‘araḳ-rîz
Göndersün ayağı ile bârî ‘araḳından
- 3 Kılımış o güzel zülfi binâgûşına ḥalka
Çeksün ḳulağıñ ḳavî-ter kim baş faḳından
- 4 Bugün didim ol yâre ne geç geldiñ amâ hem
Didi daḥi gün şimdi toḡupdur şafaḳından
- 5 Dökdirdi gelüp cevır ile nâ-ḥaḳ yere yaşım
Rabbim gelür ol şûḥ-ı sitem-kâr ḥaḳından
- 6 Her şâm u seḫerde o mehiñ bezmine ey **Şems**
Yaşlar dökilür ḥûn ile çeşmim ṭabaḳından

(485) OE1: 145a, KE1: s.182.

2 bârî: yâri OE1.

3 Beytin ikinci mısraının vezni bozuk.

4 bugün: bir gün KE1.

- 1 Benim ey şūh sen yār u ḥabīb-i dil-pesendimsin
İki 'ālemde sultānım efendimsin efendimsin
- 2 Revādır cūy-ı eşkim pāyınā her dem revān olsa
Cihān bāğında bir serv-i revān u ser-bülendimsin
- 3 Dilerseñ çek leb-i şemşīre ber-dār eyle isterseñ
Ki ebruvānı şemşīr u ḥam-ı zūlfı kemendimsin
- 4 Firāqıñ mevtiden temyīz itmek baña müşkildir
Efendim sevdigim rūh-ı revān-ı sīne-bendimsin
- 5 Sen eylersin devā vaşlıñla ancaḡ **Şems**-i bīmāra
Ṭabīb-i derd-i sīnem çāre-sāz-ı bī-menendimsin

- 1 Seyr idüp müşgīn zūlf-i yāri āh itmez misin
Defter-i a' mālī ser-tā-pā siyāh itmez misin
- 2 Deyre gel gör ol büt-i kāfir-nijādı şūfiyā
Görelim kim terk-i ṭā' āt-ı İlāh itmez misin
- 3 El verir ol mest-i nāzikde teḡāfūl sevdigim
Başın için ḥālīme ḡayrı nigāh itmez misin
- 4 Dest-gīr ol düşdüm ey şāhen-şeh-i iḡlīm-i ḥüsn
Dāmeniñ üftāde-i ḥāke penāh itmez misin
- 5 Ḥāne-i zulmet-serāy-ı **Şems** ey māh-ı cemāl
Şem'-i nūr-ı ḥüsnüñ için cilve-gāh itmez misin

(486) OE1: 145a, KE1: s.117, KE2: s.66.

1 sen yār u: yārimsin KE1.

(487) OE1: 145a.

- 1 Dil-i şeydâ nedir ol zülf-i müşg-nâbı mı söylersin
Tırâz-ı gerdeniñ şad halka kullâbı mı söylersin
- 2 Bu gül-zâr içre seyrânım mı ol serv-i revânımla
Yağud düşlerde seyir itdigim h̃âbı mı söylersin
- 3 Sirişkimle kenâr-ı dîdede şad-pâre o bâğım
Kenâr-ı cûda bitmiş verd-i sîr-âbı mı söylersin
- 4 Hilâl-i âsumân ol mâhıñ ebrûsın işâret mi
Yağud şemşîr-i Behrâm'ı ya zehr-âbı mı söylersin
- 5 Siyâh-ı hâleden ey mâh işâret eyleyüp **Şems**'e
Siyeh topraklar içre ol kamer-tâbı mı söylersin

- 1 Bir dil-bere kim 'âşık-ı meftûn olamazsın
'Aşk âteşi esrârını meşhûn olamazsın
- 2 Ey Leylî-i 'aşkıñ olan üftâde-i râhı
Mecnûn olursın velî Mecnûn olamazsın
- 3 Üstâd olunur 'ilmde üstâd geçilmez
Kim dâniş-i hikmetle Felâţûn olamazsın
- 4 Her gice olup câm-ı gülüñ mest-i şerâbı
Şebnem yine eşkim gibi gül-gûn olamazsın
- 5 Mihriñ güher-i şâdî-i dehr olsa da ey çarh
Mağzûn-ı derûnum gibi mağzûn olamazsın

(488) OE1: 145b, KE1: s.181.

(489) OE1: 145b, KE1: s.180.

- 6 Kimse taleb-i neş'e-i 'aşk eylemez ey **Şems**
Mâ-dâm hüm-ı mey gibi pür-hûn olamazsın

490

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

- 1 Göñüller boynına zülfin o meh-pâre kemend itsün
Ser-i kûyında bir zencîre biñ dîvâne bend itsün
- 2 Kemân ebrûlarıñ pür-çîn idüp nezzâre kıl dehre
Cihân halkıñ varup tîr-i nigâhıñ derd-mend itsün
- 3 Kıpâr dehre kıyâmet 'arz idüp kıdd-i hırâmânıñ
Göñüller âhını kıddiñ gibi bâlâ-bülend itsün
- 4 Tutulur nuṭṭ-ı nâşih bezm-i rindâna buyurduḡça
Bizi pindârına bend itmesün isterse pend itsün
- 5 Bakanlar cân göziyle mihr-i ruḡsârına yârîñ **Şems**
Süveydâ-yı dil-i bînâsını nâra sipend itsün

491

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Ey ḡabîb-i Ḥazret-i Allâhu Rabbü'l-'âlemîn
V'ey şeh-i fermân-revâ-yı enbiyâ vu mürselîn
- 2 Mebde'-i esrâr-ı zâtıñ **lem-yekün şey'en sivâh**
Na'tiniñ envârı **el-ân ve kemâ kân ḡalidîn**
- 3 Sûre-i **seb'ü'l-meşânî** nûr-ı vechiñden 'ıyân
Ci'tenâ nûren mine'llâhi ve Kır'ânen Mübîn
- 4 Sâkinân-ı her dü-'âlem sır-i ḡân-ı şefḡatiñ
İnnemâ ursilte illâ raḡmeten li'l-'âlemîn

(490) OE1: 145b, KE1: s.180.

(491) OE1: 146a, OE2: 59a, S1: 67a, KE2: s.86, ALM: 139a.

- 5 Yâ Resûla'llâh innî küntü bi'l-^ç aşkı fedâk
Vechuke'n-nûru ene'n-Nûr / a'le'l-^ç âşıkîn

492

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Dîde-i fahr-ı cihân oldu Hüseyn ile Hasan
Mazhar-ı nûr-ı ^ç ıyân oldu Hüseyn ile Hasan
- 2 Şulb-ı Ahmed'den cihâna neşr-i envâr itmege
Mihr ü mâh-ı âsumân oldu Hüseyn ile Hasan
- 3 Kişver-âbâd-ı velâyetde semâ-yı vahdete
İki necm-i ferkadân oldu Hüseyn ile Hasan
- 4 Şan biri beytü'l-mukaddesdir biri Beytü'l-Harâm
Kıble-gâh-ı müslimân oldu Hüseyn ile Hasan
- 5 Âh kim kurbân-gâh-ı Kerbelâ-yı ^ç aşkda
Sîne-çâk u hûn-feşân oldu Hüseyn ile Hasan
- 6 Kim biri tîğ u biri zehr ile oldılar şehîd
Hân mân-sûz-ı cinân oldu Hüseyn ile Hasan
- 7 Fûrkatâ vâ-fûrkatâ vâ-veyletâ kim teşne-leb
Tu^ç me-i tîğ u sinân oldu Hüseyn ile Hasan
- 8 Çeşm-i ^ç âlem ağlasun kan kim mişâl-i nûr-ı çeşm
Çeşm-i ^ç âlemden nihân oldu Hüseyn ile Hasan
- 9 Nâle-i mâtemle aç ey **Şems** dâğ-ı sîne kim
Bülbül-i verd-i cinân oldu Hüseyn ile Hasan

493

(492) OE1: 146a, OE2: 58a, S1: 65b, KE2: s.152, ALM: 136b.

Mersiyiye-i Hâzret-i İmâm Hüseyin Şehîd-i Kerbelâ –radîya’llâhü ‘anh-*

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Tâzelendi sînelerde dâğ-ı hicrân yâ Hüseyin
Mâtemiñle oldu ‘âlem beyt-i aḥzân yâ Hüseyin
- 2 Geldi ol dem kim olup mâh-ı muḥarrem âşikâr
Eyledi tîğ-i hilâli çarḥ ‘uryân yâ Hüseyin
- 3 Açdı erbâb-ı fenânın sînesine tâze dâğ
Oldılar hep ḥûn-ı ḥasret içre ḡaltân yâ Hüseyin
- 4 Kâralar giydi ser-â-ser mâtemiñle ehl-i ‘aşk
Kaldı endûh-ı şeb-i zulmetde ḥayrân yâ Hüseyin
- 5 Fırkatîñle oldu gözler yaşı hep seyl-i revân
Zemzeme virdi cihâna âh u eḡḡân yâ Hüseyin
- 6 Âh yüz biñ âh kim olduñ bugünler sen şehîd
Ehl-i beytiñ oldılar nâlân u giryân yâ Hüseyin
- 7 Âh yüz biñ âh kim olduñ şusuzlukla şehîd
Virmedi ḥayfâ saña şu ehl-i ḥusrân yâ Hüseyin
- 8 Hem şusuz hem dâğ-ı zulm-ı leşker-i a‘dâ ile
Oldı gül-naḥl-i vücûduñ bir gül-istân yâ Hüseyin
- 9 Jâle vü şebnem degil gül-göncede bâğ u bahâr
Ağlayup dâğ-ı dilin eyler nümâyân yâ Hüseyin
- 10 Hâr-ı gül-bün şaınma gördükde şikeste kâmetiñ
Sînesine mîḡler urdı nihâlân yâ Hüseyin
- 11 Fırkat-i zülf ü ‘izârîñla şarardı gül yüzi

(493) OE1: 146b, OE2: 56a, S1: 63b, ALM: 133a.

(*) OE1.

: Mersiyiye-i Hüseyin-i Kerbelâ -radîya’llâhü ‘anh- OE2, S1.

(*) Manzumenin 5., 8., 13., 17., 21., 25., 29., 32., 36., 38., 40., 42. ve 45. beyitlerinin sonunda aruzun *meḡ‘ülü fâ‘ilâtü meḡ‘ilü fâ‘ilün* kalıbıyla yazılmış “*Ey nûr-ı çeşm-i Aḡmed-i Muḡtâr yâ Hüseyin*” mısraı bulunmaktadır.

- Pister oldu sünbüle hāk-i siyeh-dān yā Hüseyn
- 12 Ğonce la‘ liñ gördi kim hāmūş hāk üzre yatur
Lāl olup bülbül ü şoldı verd-i handān yā Hüseyn
- 13 Teşne la‘ liñ gūş idince ağlayup cūy-ı revān
Hacletinden yerlere geçdi şitābān yā Hüseyn
- 14 Hānedān-ı ehl-i beytiñden daħi çok nev-civān
İçdiler cām-ı şehādet virdiler cān yā Hüseyn
- 15 Döndi deşt-i Kerbelā deryā-yı hūna ey dırığ
Şu yerine ağıdı yer yer çeşme-i kan yā Hüseyn
- 16 Kanlı gömlek oldu sancāğın şehīdān ‘askeriñ
Sensin ol ser-çeşme-i hayl-i şehīdān yā Hüseyn
- 17 Fūrkatā vā-fūrkatā vā-ħasretā vā-veyletā
Kim saña raħm itmeyüp kıydı Yezidān yā Hüseyn
- 18 Sensin ol mazlūm-ı dest-i leşker-i ‘udvān kim
Çekdiler nā-ħaķ saña şemşīr-i bürrān yā Hüseyn
- 19 Cümleden Şimr u Sinān u ibn-i Mercān Yezīd
Hem daħi ibn-i Ziyād-‘ unvān nādān yā Hüseyn
- 20 Çün saña zulm ile oldu düşmen-i kāfir-nihād
La‘ net-i Hāķķ’a sezā-vār oldu her ān yā Hüseyn
- 21 Sen İmām-ı ‘ādil ü haķsın ki şekk u şübhesiz
İktidā eyler saña hep ehl-i imān yā Hüseyn
- 22 Şol zamān kim baş açık yalın ayak halk-ı cihān
Olalar kâ’im tutup maħşerde dīvān yā Hüseyn
- 23 Cem‘ ola ol ‘arşada hep hānedān-ı ehl-i beyt
Olalar ‘izz u hużūr-ı Hāķ’da nālān yā Hüseyn

- 24 Hâzret-i Zehrâ tutup destinde kanlı gömlegiñ
Ola ol dīvân içinde rāyet-efşân yâ Hüseyn
- 25 Vâh Hüseynâ diye ide nâle vü feryâdlar
Eyleyüp da‘ vâ-yı haqq-ı zulm u ‘udvân yâ Hüseyn
- 26 Diye kim yâ Rab Habîb-i Ekrem’iñ cân-pâresin
İtdiler şusuz şehîd erbâb-ı hızlân yâ Hüseyn
- 27 Hem benim oğlum gözüm nûrî Hüseyn’e zulm idüp
Eylediler bağrımı fûrkatle biryân yâ Hüseyn
- 28 Diye hem olmuş iken gehvâre-dârı Cebra’îl
Kıldılar ol cism-i pâki hâke yek-sân yâ Hüseyn
- 29 İsterem dâdın o mazlûmuñ bugün bu ‘arşada
Nice bir yaqsun derûnum nâr-ı sûzân yâ Hüseyn
- 30 ‘Arş-ı Raḥmân ola berķ-i nâlesinden lerze-nâk
Açılup gökler ide çâk-i girîbân yâ Hüseyn
- 31 Eyleye dāmân-ı ‘arşı dîdesi ğarķ-âb-ı eşķ
Cûş ide deryâ-yı raḥmet ola tûfân yâ Hüseyn
- 32 Ğarķ ide ser-cümle ‘işyân-ı ‘uşât-ı mü’mini
Söndirüp nârı ide cennât-ı rıdvân yâ Hüseyn
- 33 Diye Haq ey neyyir-i ‘işmet-serây-ı mülk-i dîn
Nûr-ı çeşm-i faḥr-ı ‘âlem rûḥ-ı Raḥmân yâ Hüseyn
- 34 Kan behâsı oğluñuñ ‘avf-ı ‘uşât-ı mü’minîn
Hem Yezîdâna ḥulûd-ı nâr-ı nîrân yâ Hüseyn
- 35 Ol münâfıklar olup vâdî-i esfelde ḥacîl
Mü’minîn olsun saña cennetde miḥmân yâ Hüseyn
- 36 Ola râzî hâzret-i ḥayru’n-nisâ bu müjdeden

25 vâh Hüseynâ diye: vâ Hüseyn âh ile OE2, S1, ALM // zulm u: zulm-i OE1.

33 mülk-i: mülk u OE1.

37 S1’de beyit der-kenara yazılmış.

38 S1’de beyit der-kenara yazılmış.

- Eyleye amd-i udā mesrūr u ādān yā üseyn
- 37 Süt-re-i nār-ı caım olsa gerek pīrāheniñ
Kaṭ-re-i ūnuñ olup deryā-yı ufrān yā üseyn
- 38 Ki o pīrāhen ile eyler efā‘at ‘āleme
Ḥazret-i Zehrā elinde ūn-rizān yā üseyn
- 39 Sen o nūr-ı eşm-i sulṭān-ı nübüvvetsin k’olur
Ḥāk-pāyın tūtiyā-yı eşm-i a‘yān yā üseyn
- 40 Pertev-endāz-ı cihān olmaz seherde feyz alub
Ḥākiñe yüz sürmese mihr-i dıraḥşān yā üseyn
- 41 Sen o nūr-ı eşm-i sulṭān-ı velāyetsin k’olur
Feyz-i eşmiñ māye-i envār-ı imān yā üseyn
- 42 Bi’l-verāṣe raḥmet olduñ ‘āşiyān-ı ümmete
Cān-ı şiriniñ idüp bu yolda kurbān yā üseyn
- 43 Olsun ecdād-ı ‘izāmıñla saña bī-ḥad selām
Tā ide ser-cümle mevcūdāt devrān yā üseyn
- 44 ākeriñ bu **Şems**-i zārıñ mātem u merşiyyesin
Kıl kerem üsn-i kabūle eyle şāyān yā üseyn
- 45 Kevşer-i feyzin ‘aṭā kıl ‘āşık-ı şādıklara
Kim olurlar mātemiñle zār u giryān yā üseyn

494

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

43 selām: şalāt OE2, S1, ALM // tā ide: tā ider OE2, S1, ALM.

44 ALM’de 45. beyit.

mātem u: mātem-i OE1, ALM; mātemi S1.

45 ALM’de 44. beyit.

(494) OE1: 148a, KE1: s.125, OE2: 58a, S1: 66a, KE2: s.95, ALM: 137b.

Reh-nümâ-yı kıble-i ehl-i vefâsın yâ Hüseyn
Muhtedâ-yı ‘âşıkân u evliyâsın yâ Hüseyn
Nûr-ı çeşm-i enbiyâ vu aşfiyâsın yâ Hüseyn
Laht-ı ekbâd-ı ‘Alî-i Murtażâ’sın yâ Hüseyn
Şaf-der-i şaff-ı şehîd-i Kerbelâ’sın yâ Hüseyn
Şâh-ı mülk-i evc-i evreng-i ‘alâsın yâ Hüseyn

II

Sensin ol nev-şâh-ı pālîz-i tecellâ-yı vişâl
Oldı leb-bûs-ı risâletden saña bahş-ı zülâl
Gonce-zâr-ı cism-i hûn-bârîñla gösterdiñ cemâl
Zâhir oldı gerdeniñde neş’e-i câm-ı celâl
Şaf-der-i şaff-ı şehîd-i Kerbelâ’sın yâ Hüseyn
Şâh-ı mülk-i evc-i evreng-i ‘alâsın yâ Hüseyn

III

Dâğ-ı âteş-nâk ile mihr-i dırağşandır teniñ
Deşt-i hāmûn-ı belâ derdâ ki oldı medfeniñ
İlticâ eyler iken ‘arş istivâ-yı dâmeniñ
Rüsteğîz içre livâ itdiñ kızıl pîrâheniñ
Şaf-der-i şaff-ı şehîd-i Kerbelâ’sın yâ Hüseyn
Şâh-ı mülk-i evc-i evreng-i ‘alâsın yâ Hüseyn

IV

‘Âlem-i ıtlâkda ‘Îsâ olunca hem-demiñ
Meryemiñ dâğ-ı mezârın tazeletdi mâtemiñ
Derd-i zağm-ı hâr-ı hicrân içre qaldı maḥremiñ
Şubḥ-ı hûnîñ oldı ol nûr-ı siyâh-ı perçemiñ
Şaf-der-i şaff-ı şehîd-i Kerbelâ’sın yâ Hüseyn
Şâh-ı mülk-i evc-i evreng-i ‘alâsın yâ Hüseyn

V

‘Âlem-i gayb-ı hüviyyetdir serây-ı himmetiñ
Kuhl-i çeşm-i ‘âşıkândır ḥâk-pây-ı devletiñ
Dâğ-ı âteş-rîz ile her dilde nağş-ı şüretiñ
Zümre-i nâdân bilmezler seniñ mâhiyyetiñ

Şaf-der-i şaff-ı şehîd-i Kerbelâ’sın yâ Hüseyn

I ‘âşıkân u: ‘âşıkân-ı OE1 // aşfiyâsın: evliyâsın OE1 // ‘Alî-i Murteżâ’sın: ‘Aliyyü’l-Murteżâ’sın KE2.

II hûn-bârîñla: hûn-pâşîñla KE1, OE2, S1, ALM.

Şāh-ı mülk-i evc-i evreng-i ‘alāsın yā Hüseyn

VI

Es-selām ey nāb-ı envār-ı hüviyyet es-selām
Es-selām ey āl-i emcād-ı risālet es-selām
Es-selām ey āşinā-yı kilik-i kudret es-selām
Es-selām ey şāhib-i şemşir-i nuşret es-selām
Şaf-der-i şaff-ı şehid-i Kerbelā’sın yā Hüseyn
Şāh-ı mülk-i evc-i evreng-i ‘alāsın yā Hüseyn

VII

Şad hezārān la‘ net olsun cān-ı Yezid’e revān
Bāriş-i la‘ netle olsun ham-be-ham kadd-i Sinān
Hem la‘ in-i hük-i düzağ Şimr-i zī-Cevşen nişān
La‘ net olsun cümle ensāb-ı Yezid’e her zamān
Şaf-der-i şaff-ı şehid-i Kerbelā’sın yā Hüseyn
Şāh-ı mülk-i evc-i evreng-i ‘alāsın yā Hüseyn

VIII

Ey şefā‘ at maḥzeni maḥdūm-ı faḥr-ı dü-cihān
Sūre-i nūr-ı duḥā vaşf-ı cemāliñden ‘ıyān
Ḥāk-pāy-ı dergehiñden **Nūri**-i āzürde-cān
Mātem-i dāğ-ı firākıñla ḥarāb oldum emān
Şaf-der-i şaff-ı şehid-i Kerbelā’sın yā Hüseyn
Şāh-ı mülk-i evc-i evreng-i ‘alāsın yā Hüseyn

495

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Māh-ı mātem geldi diller oldı sūzān ey Hüseyn
Cevher-i cān oldı pür-şem‘-i fūrūzān ey Hüseyn
- 2 Şu‘le-i āh oldı berķ-endāz-ı fānūs-ı felek
Her şerārı oldı bir mihr-i dıraḥşān ey Hüseyn
- 3 Teşne la‘ liñ mā-cerāsından coşup deryā-yı eşk

VI ey nāb-ı: ey nār-ı OE2, S1; ey nūr-ı ALM.

VII Şad hezārān la‘ net olsun cān-ı Yezid’e revān: Şad hezār la‘ net ola cān-ı Yezidān’a revān OE2, S1, ALM; Şad hezārān la‘ net ol cān-ı Yezidān’a revān KE2.

(495) OE1: 149a, KE2: s.51.

Çeşme-i hūn itdi peydā çeşm-i giryān ey Hüseyn

- 4 Beñzer ol serv-i revān-ı dāğ-dār-ı kaddiñe
Nev-nihāl-i kadd-i çenār-ı gül-istān ey Hüseyn
- 5 Bir içim şu hasretinden gözler oldı eşk-bār
Akdı mevc-ā-mevc hūn-āb-ı şehīdān ey Hüseyn
- 6 Şanma gül-reng-i şafağ çāk-i girībānıñ görüp
Atlas-ı gerdūn ider bağrın kıızıl kan ey Hüseyn
- 7 Mātemiñle zārdır luṭfuñla itmezseñ nigāh
Çākeriñ **Şems**'iñ olur hālī perīşān yā Hüseyn

496

Ḳıṭʿa

fāʿilātūn fāʿilātūn fāʿilātūn fāʿilūn

Dostum hecriñ ile zārımdan olur ʿālem ḥazīn
Öyle zārem ki ğamıñla oldı benden ğam ḥazīn
Ey perī-peyker duyunca hecriñ ismiñ yād idüp
Bağrına tīğ ile dāğ urdı olup ḥātem ḥazīn

497

feʿilātūn feʿilātūn feʿilātūn feʿilūn

- 1 Lüccedir baḥr yem-i dīde-i giryānımdan
Ḳaṭredir dürr-i ʿAden eşk-i firāvānımdan
- 2 Gün olur nārına sūzān ider ʿāķillere kim
Şuʿledir mihr-i felek āh-ı nümāyānımdan
- 3 Şan kıyāmet kopup ādem boyı mihr indi yere
Dāğ-ı sīnem görünür ise girībānımdan
- 4 Öyle mestem ki ʿarağ-rīz olsa maḥşerde cihān

(496) OE1: 149b.

(497) OE1: 149b.

Döküle bâde benim kûşe-i dâmânımdan

- 5 Hâsret-i dîde-i yâr ile ölürsem ey **Şems**
Kuhl olur dîdelere hâk-i siyeh-dânımdan

498

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 O dil-sûzam ki neyyir bir şerer nâr-ı derûnumdan
O biryânam ki şeb bir mevc dūd-ı ser-nümünüm
2 Ben ol Manşûr-ı dâr-ı zülf-i yârem k'itseler şad-çāk
Yine nâmı olur yâriñ zemîne naqş hûnumdan
3 ' Aceb Mecnûn-ı ser-gerdân-ı hāmûn-ı hayâlem ki
Geçer biñ Leylî vu Mecnûn şahrâ-yı cününüm
4 O rind-i câm-ı ' irfânam ki her dem bezm-i icâda
Felek eyler tefâhur cür' a-i câm-ı nigünüm
5 Benem ol hâme-i mu' ciz-dem u sihr-âferîn ey **Şems**
Düşer elvâh-ı ezhân üzre çok ma' nâ füsünüm

499

mef'ûlû mefâ'îlû mefâ'îlû fe'ûlûn

- 1 Ey nergis-i maḥmûr uyan âh-ı şehirimden
V'ey zülf-i siyeh ref' -i hicâb it başarımdan
2 Egme boyun ey çarḥ ki mâha saña her şeb
Bir feyz yeter pertev-i nûr-ı nazarımdan
3 Biryân-ı ğam-ı âteş-i ' aşkam ki şebân-gâh
Gökler donanur dūd dil-i pür-şeririmden

(498) OE1: 149b.

(499) OE1: 149b, KE1: s.179.

2 her şeb: hürmet KE1.

3 dūd: nûr KE1.

- 4 Sîneñde biten hâr degil yârimi aldıñ
Ey hâk saña oğ urılır nâlelerimden
- 5 La‘l itdi ser-â-pây kuh-istân-ı Bedaḥş’ı
Bir ıatre düşüp reḣha-i hûn-ı cigerimden
- 6 ‘Aşğ odına yanmağda ne ğam yâr yolında
Hâr u ḣas-ı cismim giderir reh-güzerimden
- 7 Peykân-ı ğamıñ sîneme âhen siper itdim
Ey tîr-i ğam-endâz ḣazer kıl siperimden
- 8 Ey **Şems** idem âhımı dem-sâz şabâya
Dil-dârıma bir şemme irişün ḣaberimden

500

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Ḥayâl-i ‘ârızıñ gitmez dü-çeşm-i hûn-bârımdan
Görindi **mecma‘ e‘l-bahreyn** eşk-i bî-ḣarârımdan
- 2 Degil necm-i felek her gice âteş-dân-ı ‘aşkam ki
Olur heft-âsumân dūd-ı siyeh-per bir şerârımdan
- 3 Benem ol vâḣid-i muṭlağ ki gözlerden nihân olsam
İder tevḣîd parmağ ḣaldırup otlar mezârımdan
- 4 O şem‘-i dil-fürûzam ki şeb-istân-ı maḣabbetde
Muḣaddesler olur rûşen çerâğ-ı şu‘le-bârımdan
- 5 Olur aşḣâb-ı ‘irfân-ı İlâhî müstefid ey **Şems**
Mezâyâ-yı kelâm-ı ḣâme-i ḣikmet-şi‘ârımdan

501

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

(500) OE1: 150a, KE1: s.179.

3 parmağ ḣaldırup otlar: otlar ḣaldırup parmağ KE1.

(501) OE1: 150a, KE1: s.179.

6 kesilür: çekilür KE1.

- 1 Cān bulup mürde gönüller nazār-ı pākimden
Cevher-i cān görür dīde-i nem-nākimden
- 2 Benem ol baḥr-i ma‘ ānī ki kenār-ı süḥana
Görinür nice mezāyā ḥas u ḥāṣākimden
- 3 Öldirirse beni müjgānlarıñ ey āhū-nigeh
Mīl ile kuḥl-i Şıfāhān çekilür ḥākimden
- 4 La‘ liñi yād ile oldum ki perīṣān-ı zühüd
Būy-ı ṣahbā tıyılur rīṣe-i misvākimden
- 5 Vācib u mümkin olur cevheriniñ a‘ rāzı
Görinür mülk-i ‘adem pertev-i idrākimden
- 6 **Şems** āḥir eli kālā-yı cihāndan kesilür
Dehrde kim yapışur dāmen-i ṣad-çākimden

502

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Yār kesdiñ cūy-ı luṭfuñ çeşme-i ümmīdden
Eyledim fevvāre peydā dīde-i nevmīdden
- 2 La‘ l-i gül-cāmım elimden aldıñ ey mīnā-yı çarḥ
Baḳmam olsa cām-ı iḳbālīñ hilāl-i ‘ıdden
- 3 Ben o ‘Anḳā’yam ser-i Ḳāf-ı ḳanā‘ at beklerem
Kim gıdā itmey temennī kāse-i ḥurşıdden
- 4 Görmedim bir sāḡar-ı ṣahbā ki bu mey-ḥānede
Anda būy-ı imtinān olmaz dem-i Cemşīd’dem
- 5 ‘Andelīb-i naḡme-perdāz-ı tecellī-gāh olur
Kim alur būy-ı maḥabbet gül-şen-i tevḥīdden
- 6 Bār-ı hicrān ile ḳaddim yay itdiñ ey felek

Kıl hāzer āh-ı dil-i tır-i kâzâ-te 'kidden

- 7 **Şems** kılmış tarh bir gül-zâr-ı nev-res Nâ 'ilî
Virdim ârâyiş o gül-zâra nihâl-i bidden

503

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Yâr vechin kimse görmez geçmeyince cāndan
Geçmeyen zūlmâtı içmez çeşme-i hayvāndan
- 2 Gül-[‘] izârîñ hasretiyle geldi güller gül-şene
Dâğlar açdı teninde çeşmi tōldı kandan
- 3 Gösterir çeşm-i cihāna māh-ı hüsnuñden eşer
Her şuver kim görünür āyine-i devrāndan
- 4 [‘] Aşk ehli yanmayınca küfr-i zūlfuñ nārına
Çeşm-i cānı rüşen olmaz pertev-i imāndan
- 5 Pertevidir bu merâyâ nūr-ı zāt-ı vahdetiñ
Añladık bu zārı mevc-i baħr-i bî-pāyāndan
- 6 Derd-i dilden kim tehīdir tā sebū-yı hātırîñ
Çek eliñ ey dil ayağ-ı bāde-i dermāndan
- 7 Ser-nigūn eyler seni çāh-ı sipihr-i kīne-ver
Olsa da başıñda tācîñ mihr-i nūr-efşāndan
- 8 Her kim ister **Şems** olsun serv-i bāğ-ı lā-mekān
Dāmenin berçīde kılsun gül-şen-i imkāndan

504

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

7 kılmış: itmiş KE1.

(503) OE1: 150b, KE1: s.178.

(504) OE1: 151a, KE1: s.178.

- 1 Cihāna gelmemek hoşdur gelüp āvāre olmaḡdan
Ġam ile ölme yegdir derd ile bīmāre olmaḡdan
- 2 O şūḡ-ı dil-şiken destinden āzād olmadıñ ey dil
Niçe seng-i sitemle urılup biñ pāre olmaḡdan
- 3 Firāḡıñ nārına biryān olmaḡ yār müşkildir
Ḥadeng-i çeşm-i mestiñle cigarler yara olmaḡdan
- 4 Görür mi ḡāb u rāḡat ḡasretiñle giceler çeşmim
Dür-i encüm-şümār-ı dem‘ a-i seyyāre olmaḡdan
- 5 Kemāna döndi ḡaddiñ yine fāriḡ olmadıñ ey **Şems**
Felekde mā‘il-i bir dil-ber-i meh-pāre olmaḡdan

505

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Bāḡ-ı fenāda kārı mı āḡ u fiḡān iden
Ol ḡonce lebler ile seni gül-sitān iden
- 2 Dest-i ḡazā ile hedef itdi beni seniñ
Müjḡān u ebruvānıñ tır ü kemān iden
- 3 Encām-ı istiḡāmete dāl itdi ḡāmetim
Ol kec-ḡırām ile seni serv-i revān iden
- 4 Zünnār-ı tār-ı zülfüñe beste kılan beni
İmān ile k’oldı seni müslimān iden
- 5 Yetmez mi ḡayrı cānıma yetdi şeb-i firāḡ
Ey nūr-ı şubḡ-ı vaşlını gözden nihān iden
- 6 Oldı hevā-yı keşf-i nikāt-ı dehān-ı dost
Rāz-ı lisān-ı ḡayba lelim tercemān iden
- 7 Bir māḡ oldı **Şems** felekde mişāl-i berḡ

(505) OE1: 151a, KE1: s.177.

2 hedef itdi beni: beni hedef itdi KE1.

7 mişāl-i: mānend-i KE1.

Dūd-ı sevād-ı āhımı āteş-feşān iden

506

meḥ'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 'Aqlım hevā-yı zülf-i ḥamıñ tār u mār iden
Āb-ı 'izārıñ oldı dilim bī-ķarār iden
- 2 Erbāb-ı 'aşķa vechini izhār eyledi
Sen māh vechi böyle cihān āşikār iden
- 3 Reftār-ı serv-i ravza-i firdevsi n'eylesün
Seyr-i nihāl-i ķadd-i ḥırāmān-ı yār iden
- 4 Nūşin-i cān ile beni ķıldı fedā saña
Ol tığ-i ğamze-i nigeḥiñ āb-dār iden
- 5 Ey **Şems** deldi sīnesini yaķdı baĝrını
Mānend-i nāy-ı hecr u firāk ile zār iden

507

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

Nār-ı 'aşķıñdan mücellā necm-i Şi' rā-yı Yemen
Eşk-i çeşmiñden muşaffā dürr-i deryā-yı 'Aden
Oldı feyziñle muṭarrā şaḥn-ı Şan' ā vu Ķaren
Pir-i pīrān-ı Ḥudā-perversin ey Veyse'l-Ķaren

II

Eyleyüp enfās-ı Raḥmān'ı Yemen'den iltikā
Ümmete virdi ḥaber senden Resül-i Kibriyā
Ķıldı aşķābıyla ihdā ḥırķa-i pākin saña
Pir-i pīrān-ı Ḥudā-perversin ey Veyse'l-Ķaren

(506) OE1: 151a.

(507) OE1: 151b, KE1: s.123, OE2: 56a, S1: 63a, KE2: s.130, ALM: 132a.

I 'aşķıñdan: 'aşķıñla KE1 // çeşmiñden: çeşmimden KE2.

II resül-i: ḥabīb-i KE1, OE2, S1, ALM.

III

Ḥāk-pāy-ı Muştafā'dan buldı çeşmiñ kuhl-i nūr
Āsitān-ı Murtaẓā'dan eylediñ kesb-i sürūr
Eyledi bī-vāsiṭa senden kemāl-i Ḥāk zuhūr
Pīr-i pīrān-ı Ḥudā-perversin ey Veyse'l-Ḳaren

IV

Ne kerāmetdir bu kim çöllerde olduñ sār-bān
İştirān ile idüp zıkr-i Ḥudāvend-i cihān
Zemzemeyle tıldı ser-tā-ser zemīn ü āsumān
Pīr-i pīrān-ı Ḥudā-perversin ey Veyse'l-Ḳaren

V

Virdi peygām-ber ḥaber aşḥāb-ı 'ālī-himmete
Kim şefā' at ideceksin çok 'uşāt-ı ümmete
Görme lāyık **Şems**'i pīrim derd-i nār-ı fūrḳate
Pīr-i pīrān-ı Ḥudā-perversin ey Veyse'l-Ḳaren

508

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Mest olanlar sāgar-ı yāḳūt-ı nāb-ı bādeden
Reng-i rüy alur ḥesābında ḥizāb-ı bādeden
- 2 Cām-veş āyīnesin eyler muşaffā bir dile
Düşse ger bir zerre pertev āfitāb-ı bādeden
- 3 Cūş-i emvāc-ı 'aşḳ eyler dil-i sengīni çāk
Kim olur ḥumlar şikeste ıztırāb-ı bādeden
- 4 Būse-i la'lin ḥarām itmiş leb-i 'uşşāḳa yār
Ḥāk'dır ol söz kim zekāt olmaz nişāb-ı bādeden
- 5 Ḥasret-i la'liñle çeşmimden aḳan her ḳatre eşḳ
Āsumān u mihr ider peydā ḥabāb-ı bādeden

III eylediñ: eyledi OE2,S1, ALM.

(508) OE1: 152a, KE1: s.128, OE2: 59b, S1: 67b, KE2: s.78, ALM: 141a.

2 bir dile: bir diliñ S1.

7 -KE2.

- 6 Güfte-i ‘azbü’l-beyānından olurlar neş’e-yāb
Havf idenler **Şems** telhī-i ‘azāb-ı bādeden
- 7 Kim olursa bezm-i cām-ı vaḥdetiñ mestānesi
Haḳ nevāsın istimā‘ eyler ḥiṭāb-ı bādeden

509

mef’ülü mefā’ilü mefā’ilü fe’ülün

- 1 ‘Aşḳ ehline ey meh ki vefā-dār degilsin
Kim dir saña bir şūḥ-ı sitem-kār degilsin
- 2 Cehl içresin ey dil yine olsañ daḥi dānā
‘Aşḳıñ eleminden ki ḥaber-dār degilsin
- 3 Virmez saña vuşlat ḳoḳusın ḡonce-i maḳşūd
Tā sen ki anıñ dāmenine ḥār degilsin
- 4 Ey cān-perest eyleme da‘ vā-yı maḥabbet
Çün küşte-i şemşir-i ḡam-ı yār degilsin
- 5 Keşif ola esrār-ı melāmet saña tā kim
Sen seng-i melāmet-zede-i ‘ār degilsin
- 6 Ümmīd-i devā itme şifā-ḥāne-i dilden
Derd-i ḡam-ı ‘aşḳ ile ki bīmār degilsin
- 7 Ey **Şems** iremezsin seḥer-i mihr-i vişāle
Mānend-i şem‘ her gice bīdār degilsin

510

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1 Kevşer-i la‘liñle geçdim bāde-i engürdan

(509) OE1: 152a, KE1: s.177.

(510) OE1: 152a, KE1: s.128, OE2: 59b, S1: 68a, KE2: s.78, ALM: 141b.

1 riyāz-ı: riyāz u OE2, S1, ALM.

4 āh u: āh-ı OE1, KE1, OE2, KE2 // nağme-i: nefḥa-i KE2.

- Seyr-i dīdārınla vazgeldim riyāz-ı hūrdan
- 2 Dāğlarla nergis-i mey-gūn açıldı sīnede
Tīr-i dil-dūz-ı nigāh-ı dīde-i maḥmūrdan
- 3 Nuṭkını şīrīn idüp eyler nevāsın sūz-nāk
Gūş idenler zıkr-i Ḥaqq'ı nāle-i zenbūrdan
- 4 Ehl-i dil āh u hırāş-ı sīneden bulmaz rehā
Bu maḳāmı gūş itdim nağme-i ṭanbūrdan
- 5 Gitmedi dilden ḥayāl-i kākül-i pūr-çīn-i yār
Zā'il olmaz mūy-ı çīnī kāse-i fağfūrdan
- 6 Zūrda pīl-i demān olsañ Süleymān-ı zamān
Ġāfil olma dām-ı mekr-i nā-tüvān-ı mūrdan
- 7 Her zamān bir dilde zāhirdir ene'l-Ḥaqq rāzı kim
Şanma ol da'vā zuhūr itdi hemān Maṣṣūr'dan
- 8 Bir 'aceb deryāya irdim kim ser-ā-pāy-ı cihān
Lüccesinde bir ḥabāb-ı rüşenādır nūrdan
- 9 Ol benem ki oldı çok Mūsī-i deşt-i ḥayrete
Naḥl-i āhım şu'le-endāz-ı tecellī Ṭūr'dan
- 10 Maḥv u fānī ol düşüp envāra kim mānend-i **Şems**
Zevķi erbāb-ı fenānīñ fehm olunmaz dūrdan

511

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Çāk olup geçdim o tīg-i ğamze-i ḥūn-rīzden
Geçmedim ammā ki ḳayd-ı zūlf-i dil-āvīzden

6 -KE1, -KE2.

9 ol benem: ol tecellī KE2 / çok: çün KE1, KE2.3

(511) OE1:152b, OE2: 59a, S1: 67b, KE2: s.73, ALM: 140b.

2 çeşmüm: çeşmi OE2/ ğonceniñ: ğonce kim OE2, ALM.

3 ebrūlar ile: ebrūlarına OE2, S1, ALM.

- 2 Gerd-i pāyī-çün gül-āb-efşān olur bir ğoncenīñ
Cām-veş pürdür dü-çeşmim eşk-i hūn-āmīzden
- 3 Çok mı müjgānı ucından kıaddi hamlar dökse kan
Kavs-ı ebrūlar ile bī-tāb o tīr-i tīzden
- 4 Kūlzūm-i vahdetde gird-āb u habābı fark iden
Kurtarır keştisini ğark-ı helāk-engīzden
- 5 Pertev-i zātından ey **Şems** itdigi-çün iktibās
Yādigār aldım bu ismi Şems-i Tebrīz'den
- 6 Gül-zemīn-i Hāzret-i Vaşfī'de mişl-i bāğ-bān
Bulmuşam būy-ı şafā gül-berg-i bālā-hīzden

512

fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilūn

- 1 Tār olur vech-i cihān dūde-i efgānımdan
Tutuşur mihr-i felek sūz-ı dil ü cānımdan
- 2 Gerden-i cāna ne kār itdigi miķrāz-ı ğamīñ
Bilinūr şūret-i çākī-i ğirībānımdan
- 3 Ağladıkça leb-i dūr-bārīñı yād eyleyerek
Cevher-i cān dōkilūr dīde-i ğiryānımdan
- 4 Yā Rab ol zūlf-i perīşān bu hāletle benim
Āgeh olmaz mı   aceb hāl-i perīşānımdan
- 5 Ğamzenīñ küştesiyem lāle-i gül-gūne olur
Meşhedim ūzre çemenler ki biter kanımdan
- 6 Çāker-i şāh-ı şehīdānam olur nāra hicāb
Kefen-i cism-i zaħim-dār-ı gül-efşānımdan

(512) OE1: 152b, KE1: s.122, OE2: 55a, S1: 62b, KE2: s.106, ALM: 129b.

1 mihr-i: mihr u OE2, S1.

4 hāletle: hāsretle OE2, S1, KE2, ALM.

- 7 Görinür **Şems** nihân-hâne-i esrâr-ı gönül
Açılup revzeneler dâğ-ı nümâyânımdan

513

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Bülbül-i gül-şen dem-â-dem âh u zârım söylesün
Gül açılun yara-i cism-i nizârım söylesün
- 2 Câm-ı mey virsün haber her bezme dil-hûn oldığım
Nâylar da nâle-i bî-ihtiyârım söylesün
- 3 Nâr-ı hecre yakdığın pervâne-gân-ı hüsnuñi
Her gice sūzân-ı şem' -i şu' le-bârım söylesün
- 4 Derd-i hecriñle ölürsem ey sitem-kâr itdigin
Dil üzadup ' âleme sebz-i mezârım söylesün
- 5 Aksun ol serv-i revânın pâyına cûy-ı bahâr
Şems seyl-âb-ı sirişk-i bî-karârım söylesün

514

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Lâ-mekân-ı ' aşk ol idrâkiñ mekânı bilmesün
Öyle mahv ol kim nişân u bî-nişânı bilmesün
- 2 Küşte-i tîğ-i nigâh-ı çeşm-i yâr ol ey gönül
Çeşminiñ tîğ-i nigâh-ı bî-emânı bilmesün
- 3 Câm-ı la' liñle dilim ol rütbe ser-mest eyle kim
Câmdan geçsün nedir cân u cihânı bilmesün
- 4 Râz-ı ' aşkı dilde pinhân eyleyen ' aşık degil
' Aşık oldur kim nedir râz-ı nihânı bilmesün

(513) OE1: 153a, OE2: 55b, S1: 62b, KE2: s.131, ALM: 130b.

(514) OE1: 153a, KE1: s.128, OE2: 55b, S1: 63a, KE2: s.99, ALM: 131b.

- 5 Ne tegāföldür ki bir ānda nice dil çāk idüp
Ol kemān ebrū kazā-i nāgehānı bilmesün
- 6 Dil olup sîr-âb-ı şemşîr-i belâ-yı ‘ aşk-ı dost
Bilmesün varsun hayât-ı câvidânı bilmesün
- 7 Gizledim râz-ı leb-i cân-bağş-ı yâri öyle kim
Hâmem itsün vaşfını ammâ zebânı bilmesün
- 8 Râz-ı ğayb ile baña fahr eyleme ey tercemân
Râz aña dirler ki ğaybıñ tercemânı bilmesün
- 9 Kağrı murğ-ı dil cemâliñ şem‘ ine mânend-i **Şems**
Şevk ile pervâne-vâr olsun figânı bilmesün

515

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Añlasun insân-ı kāmilden şıfatı bilmeyen
Rūhdan bir ‘ ibret alsun nūr-ı zâtı bilmeyen
- 2 Mecma‘ u’l-bağreyni miqyās eylesün idrâkine
Râz-ı bağreyn-i vücûb u mümkinâtı bilmeyen
- 3 Kenz-i maḥfî râzın itsün cism u cânından ḥesâb
Cevher-i gencîne üzre tılsımâtı bilmeyen
- 4 Düşde görsün ḥābda seyr eylesün mâhiyyetin
Hâlet-i berzaḥla ehvâl-i memâtı bilmeyen
- 5 Mâ-sivâ’llâha perestişden teyakḳun eylesün
Deyr içinde secde-i lât u menâtı bilmeyen
- 6 Süllem-i evveldedir kaşd-ı ‘ urûc eylesen de
‘ İlm-i ğaybîsiyle ma‘ nâ-yı şalâtı bilmeyen
- 7 Kālîb u kalb u beḳâ-ḥîzinden olsun müstefîd

(515) OE1: 153b, KE1: s.129, OE2: 59a, S1: 67a, KE2: s.82, 76b, ALM: 139b.

Haşr u neşr ile müfād-ı kâ'inâtı bilmeyen

- 8 Ma'nî-i haṭṭ-ı siyāh-ı hāmemi fehmi eylesün
Zulmet içre çeşme-i āb-ı hayātı bilmeyen
- 9 Eylesün ey **Şems** eşer-i evliyāya iktifā
Vādî-i hayretde minhāc-ı necātı bilmeyen

516

meḥ'ülü fā'ilātü meḥ'ülü fā'ilün

- 1 Rāz-ı berūyı bilmez āna maḥremem diyen
Ol bir kemāndır çekemez Rüstem'em diyen
- 2 Īmān itme aşlı yok ey küşte-gān-ı 'aşk
Yāriñ dehānı olsa da 'İsī-demem diyen
- 3 Mānend-i ğonce hūn-ı cigerdir açılma ger
Bu dār-ı miḥnet içre saña hurremem diyen
- 4 Rāz-ı Hudā'ya maḥrem olan oldu hep hamūş
Nā-maḥrem oldu maḥrem u nā-maḥremem diyen
- 5 Kānde melā'ik itmedi nefsiñ saña sücūd
Var ānla ādemiyyetiñ ey ādemem diyen
- 6 Mānend-i gerd pā-be-ser-i halk-ı dehr olur
Deşt-i fenāda hāk-i reh-i maḥdemem diyen
- 7 Dil-beste kaldı geçmedi bir köhne tādān
Gördüñ cihānda **Şems** nice Edhem'em diyen

517

7 beḳā-hizinden: beḳā hayretden OE2, KE2, ALM // müfād-ı: me'ād-ı S1.

(516) OE1: 153b, KE1: s.176.

(517) OE1: 154a, KE2: s.65.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Ol bütün la' lin görüp nüş-ı şerāb itmez misin
Hāl ü haṭṭın seyr idüp terk-i kitāb itmez misin
- 2 Kāndesin ey āteş-i ' aşk-ı cihān-efrūz-ı dil
Laḥt-ı dilden varsa bir pāre kebāb itmez misin
- 3 İntizār-ı rü 'yet-i dīdārın ey meh tābın
Çehre-i maḳşūddan ref' -i ḥicāb itmez misin
- 4 Nice bir bu iştiğāl-i güft ü gū-yı dil-ḥırāş
Cevher-i güftārımı **faşle'l-ḥiṭāb** itmez misin
- 5 **Şems** oldı pāy-māl-i sāḥa-i hicrān yeter
Zerre-vār-ı mevc-i nūr-ı āfitāb itmez misin

518

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Maṭlabın ise dilā yārim ile yār olasın
Farz olur saña bu kim yārime ağıyār olasın
- 2 Rūy-māl eyle gül-i ruḥlara ey zülf-i siyāh
Korqaram sen daḥi ben gibi siyeh-kār olasın
- 3 Ne revā olmaya 'uşşāk-ı cemālın dil-ḥūn
Dōstum sen ki bir ol ğamzesi ḥūn-ḥ'ār olasın
- 4 Olmadan vāḳıf-ı remz-i ḥam-ı zülf ey zāhid
Seni Ḥaḳ'dan dilerem beste-i zūnnār olasın
- 5 Sırr-ı mi' rācını añlarsın o dem Ḥallāc'ın
Sen ki bir kaşı kemān zülfine ber-dār olasın
- 6 Kāf'dan Kāf'a **Şemis** gibi idersin seyrān
Ne zamān rü-be-reh-i menzil-i dīdār olasın

- 1 Ben dimem ey kâmet-i bālâ saña cānānsın
Bir kıyāmetsin ki sen âşüb-ı mülk-i cānsın
- 2 Çekdiñ öldirdiñ beni zünnâr-ı zülfüñ bendine
Düşmen-i cān u ten u ğâret-ger-i imānsın
- 3 Nûr-ı vechiñ pertevi yaqdı cihānı âteşe
Mihr-i ' âlemsin velî pek âteş-i sūzānsın
- 4 Tîğ-eşer kavş-ı kazâ-peykersin ey ebrû-yı dost
Bilmezem tîr ü kemān yâ hançer-i bürrānsın
- 5 Ser-be-sevdâ-yı ham-ı ebrūsın ey zülf-i nigār
Sen daği bu **Şems**-veş var ise ser-gerdānsın

- 1 Bir mürşide kim bende-i fermān olamazsın
Dil mülkine sulţān-ı hüküm-rān olamazsın
- 2 Ezkār-ı Hudā itmeyicek kalbiñi tenvîr
Hāl ehli olup şāhib-i vicdān olamazsın
- 3 ' Aşk âteşi yandırmayıcak zenb-i vücūduñ
Taḳvā ile bil mazhar-ı Gufrān olamazsın
- 4 Bî-' aşk-ı Hudā zühd ile şeb-zinde de olsañ
Tābende-dil-i pertev-i imān olamazsın
- 5 Esrār-ı pes-i perde-i ' aklı bilemezsin
Tā mest-i mey-i cezbe-i Raḥmān olamazsın

(519) OE1: 154a, KE1: s.176.

(520) OE1: 154b, KE1: s.43, OE2: 53a, S1: 60a, KE2: s.126, ALM: 124a.

(*) OE2, S1.

- 6 İrmez nazarıñ nūr-ı cemāl-i Aḥadī'ye
Mīr 'āt-ı dile tā ki nıgeh-bān olamazsın
- 7 İtmez ise vīrāne seni seng-i melāmet
Genc-i güher-i dāniş u 'irfān olamazsın
- 8 'İlm ile olup şūret-i insānda efendi
Ammā ki bilüp Ḥālīk'ın insān olamazsın
- 9 Ger olmaz iseñ küfr-i ḥaḳīkī ile kāfir
'Allāme olursın da müselmān olamazsın
- 10 Mānend-i zebīḥ 'id-i vişāle iremezsin
Tā tīg-i beliyyāta ki ḳurbān olamazsın
- 11 Düşmezseñ eger āteşe mānend-i Birāhīm
Pā-der-ḥarem-i ravza-i rıdvān olamazsın
- 12 'Āşıqlara kim vaşl-ı Ḥudā ḥūn-behādır
Cān virmeyicek vāşıl-ı cānān olamazsın
- 13 Mülküñde iken olmadıñ esrārına vāḳıf
Şol ḥāne-i ḳalbiñ k'aña mihmān olamazsın
- 14 Allāh evidir anı recīme vaṭan itdiñ
Ḥālā ki o fi'liñde peşimān olamazsın
- 15 Bu cismiñi ekl eyleyecek ḥākde kirmān
Bir günde ki sen māni'-i kirmān olamazsın
- 16 Sūzān idecek cān u diliñ āteş-i nīrān
Ol demde ki sen muṭf'-i nīrān olamazsın
- 17 Merdūd şıfatlarla düşüp ḥaşre vü neşre

9 olursun da: olursañ da OE2, S1, KE2, ALM.
17 düşüp: çıḳup KE1 // sen insān: ki insān OE2, S1, ALM.
26 eylerseñ: eylersin OE2, S1, KE2, ALM.
27 olup ol: oluben OE2, S1, KE2, ALM.

- Ol neş'e-i uhrāda sen insān olamazsın
- 18 H̱asretle hacāletle olup ẖūn-ı ciger-ẖ'ār
Bir derd ile kim nā'il-i dermān olamazsın
- 19 Nādim olacak çāk-i girībān ideceksin
Yā bunda niçün çāk-i girībān olamazsın
- 20 Fırşat var iken elde koma dāmen-i 'aşk
'Aşk olmayıcağ H̱ağğ'a ẖıramān olamazsın
- 21 Mışbāh olıcağ 'aşk odı mişkāt-ı gönülde
Zulmet-kede-i nefse şitābān olamazsın
- 22 'Aşk ile cihād olmaz ise şeh-per-i Cibrīl
Seyr-i melekūt itmege perrān olamazsın
- 23 'Aşk ile idüp nefse cihād eyle 'ibādet
Kim anlar ile tābi'-i şeytān olamazsın
- 24 'Aşk olmaz ise zıkr u 'ibādetde muḥağğak
Vāşıl-şode-i rütbe-i iḥsān olamazsın
- 25 'Aşk ise olur şu'le-feşān cümle gönülde
Lākin sen o şu'leyle dıraḥşān olamazsın
- 26 Eylerseñ o ra' nā güheri nābe-maḥal şarf
İcāb-ı rızā üzre nümāyān olamazsın
- 27 Dünyā talebinde olup ol 'aşk ile sūzān
Bir demde H̱udā 'aşkına sūzān olamazsın
- 28 'Aşkıñ ki ola 'aşk-ı İlāhī'ye mübeddel
Allāh'a tapup 'ābid-i evşān olamazsın
- 29 Bul mürşidi kim eyleye 'aşka seni irşād
Yohsa ebedī vāşıl-ı Raḥmān olamazsın
- 30 Gel **Şems** ile 'aşk ehli olup seyr u sülūk it

Bî-‘ aşk u sülûk ‘ ârif-i Sübhân olamazsın

- 31 Hâl ehli olan ‘ aşk ile merdân-ı Hudâ’dır
Sen kâl ile hem-ḥâlet-i merdân olamazsın

521

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Cânı itdim nigeḥi tîḡine yâriñ kurbân
Oldı tîḡ-i nigeḥ-i çeşmi baña cevher-i cân
- 2 Görinür çeşmime revzen gibi sînemdeki dâḡ
‘ Aşk ile göñlüm olup kaşr-ı tecellâ-yı cinân
- 3 Dâḡ-ı hecriñle aḡar kanlı şular çeşmimden
Oldı çeşmim gibi cismim daḡı ser-çeşme-i kan
- 4 Dâmeniñ tıtdum olup ‘ aşkıña üftâde seniñ
Kıl kerem göñlümi al alma elimden dâmân
- 5 Dûd-ı âh-ı dilim eflâke çıkar çevrilerek
Şanki yerden şarılup çarḡa mu‘ avvec şü‘ bân
- 6 Mâr-ı sevdâ-yı ḡam-ı zülfi serimden gitmez
Ḥâkdir şanki bu cismim u dilim genc-i nihân
- 7 Olmuşam şevḡ-i ruḡ-ı yâr ile ser-geşte-i ‘ aşk
İderem **Şems** gibi devr-i kâmerde devrân

522

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

31 OE2 ve S1’de 30. beyit.

(521) OE1: 155b, OE2: 54a, S1: 61a, ALM: 127a.

5 şarılup: şarılur OE2.

(522) OE1: 156a, KE1: s.175, KE2: s.46.

- 1 Eyledi taḥrîk müjgân-ı siyehler birbirin
Başdılar süngü-güzārân-ı sipehler birbirin
- 2 Lâ-cerem şıgmaz iki olsa maḥabbet bir dile
İstemez bir mülk içinde iki şehir birbirin
- 3 Feyz alup virmekde olmuştır şebîh-i ehl-i dil
Cûy-bârından tehî itmekde çehler birbirin
- 4 Âşiyân-ı mûra döndürdi sevâd-ı dilleri
İtmede ta‘ kıb her demde güneher birbirin
- 5 Devre-i encüm gibi olmaz semâ‘ içre muşîb
Ḥânkahda mevlevî-i zer-küleher birbirin
- 6 Tırk-ı şettâ ittiḥâd eyler ki ḥadd-i vâhîde
Tâ ider yek dîgere peyveste rehler birbirin
- 7 **Şems** ḥaşr u neşri taşvîr itmede bu ‘arşada
Eylemişlerdir der-âgûş giyehler birbirin

523

Zü'l-Kāfiyeteyn*

mef'ûlû fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

- 1 Tîr-i nigâh-ı yâre kaşı bî-gümân kemân
Ki sehm-i cevriye cigerimdir nişân nişân
- 2 Kuh-sâr-ı ğamda şanma ider ‘aks nâlemi
Eyler dilimde derd eşerinden figân figân
- 3 İtmişdi nûr-ı Ḥaḫ dilime istivâ henüz
Olmış degildi cîlve-geh-i gerzmân zamân
- 4 Dil-beste-gân-ı zülfüñi kûyuñdan itme dūr
Başınçün eyle kâ'im-i dârü'l-emân emân

(523) OE1: 157a, KE1: s.175, OE2: 55a, S1: 62a, ALM: 129a.

(*) OE1, OE2, S1.

2 eşerinden: eşerimden OE2; eşerden ALM.

- 5 Şeb-zinde-dâr olur o ki ra‘y-i cihân ider
Ser-mest-i h‘âb-dîde degildir şebân şebân
- 6 Diller ki tavk-ı zülf-i siyâhında gūyiyâ
Zünnâra beste eylediler şâmiyân miyân
- 7 Sâkî olaldan ol büt-i muğ-beççe oldu **Şems**
Cümle mürîd-i dergeh-i pîr-i muğân muğân

524

Zü‘l-Kāfiyeteyn*

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Fürkat-i yâr ile oldu dil-i maḥzûn maḥzûn
Akıdır eşk-i dil ü dîdeyi Ceyhûn Ceyhûn
- 2 Olayım ḥayme-geh-i Leylî-i maḥsûda revân
Gezerek bâdiye-i ‘aşkda Mecnûn Mecnûn
- 3 Bir zamân görmüş idim ḥüsn-i gül-istânında
Nice bir serv-i ḥıramân idi mevzûn mezvûn
- 4 Eylemiş bād-ı ḥazân yerlerini ḥāk-i siyâh
Lâleler var idi bu bâğda gül-gûn gül-gûn
- 5 Dağılup bezm-i şafâ bâdesi rîzân olmuş
Câm u mînâları işkeste vü vārûn vārûn
- 6 Hecr-i dil-dâr ile ser-geşte olan **Şems** gibi
Dolaşur yâr diyu derd ile hāmûn hāmûn

525

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

(524) OE1: 157a, OE2: 54a, S1: 61a, ALM: 126b.

(*) OE1, OE2, S1.

(525) OE1: 157b, OE2: 54b, S1: 61b, KE2: s.32, ALM: 127b.

1 ḥüsnüñle: mestiñle OE2 (der-kenar: ḥüsnüñle).

- 1 ‘İd itmez hañçer-i ebrûña qurbân olmayan
Mu‘ ciz-i hüsnüñle kâfirdir müselmân olmayan
- 2 Duymadı bir şemme dârû-yı vişâliñden henüz
Yâr derdiñden olup nevmîd-i dermân olmayan
- 3 Göremez hâlî ikilikden cemâl-i vaḥdeti
Pây-tâ-ser kurre-i ‘ayn-ı nigeḥ-bân olmayan
- 4 İmtizâcın bilmez âb u âteş-i seyyâleniñ
Dâğ dâğ-ı âteş-i ḥasretle giryân olmayan
- 5 Çehre-i maṭlabdan imân perdesin ref‘ idemez
Mübtelâ-yı kâfir-i zülf-i perişân olmayan
- 6 Dûzaḥıñ fehm idemez şaḥn-ı gül-istân olduḡın
Dil kebâb-ı âteş-i tennûr-ı hicrân olmayan
- 7 Sînesi çâk olsa da ḥükm idemez mânend-i mühr
Dest-gîri zûr-ı engüş-ti Süleymân olmayan
- 8 Olamaz bir dem çerâğ-ı hüsnüñe pervâne-vâr
Şem‘-veş nâr-ı maḥabbetle fûrûzân olmayan
- 9 **Şems** meydân-ı maḥabbetde teferrüd idemez
Bî-ser ü pâ mihr-i ‘âlem gibi ğaltân olmayan

526

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Kâfir oldu nûr-ı vechiñle müselmân olmayan
Nâra yandı âteş-i hecriñle sûzân olmayan
- 2 Olmayan zâhir rubûbiyyetle bilmez ḡudretiñ¹¹⁰¹

7 dest-gîri: dest-gîr-i KE2.

(526) OE1: 157b, OE2: 54b, S1: 61b, KE2: s.42, ALM: 128b.

2 rubûbiyyetle: ulûhiyyetle KE2 // ḥâtemiñ sırrın bilür mi hiç Süleymân olmayan: kâmil olmaz maḥzar-ı esrâr-ı Furḡân olmayan OE2, S1; ḥükm-i maḥlûḡâtı bilmez çün Süleymân olmayan KE2, ALM.

6 ger gice: her gice OE2, S1, KE2, ALM.

Ḥātemiñ sırrın bilür mi hîç Süleymân olmayan

- 3 Dâhil olmaz lâ-cerem ḥalvet-serây-ı vaḥdete
Çâker-i dergâh-ı âl-i şâh-ı merdân olmayan
- 4 Cennet ister ırmeyen dârü'n-na'îm-i vaşlıña
Nârdan eyler ḥazer dîl-sûz-ı hicrân olmayan
- 5 Pây-dâr olmaz ḥarâbât-ı maḥabbetde müdâm
Ḥum gibi deryâ-derûn u pâk-dâmân olmayan
- 6 Kâ'im olsa ger gice itmez yine maḥv-ı vücûd
Şem'a gibi 'aşk ile sūz u güdâzân olmayan
- 7 Olmayan ḥâl ehli fehmi itmez kelâm-ı mu'ciziñ
Añlamaz insân sözün ey **Şems** insân olmayan

527

mef'ûlû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 'Aşkîñ derûn-ı sîneleri yara eylesün
Derdiñ cihân ḥalkını bîmâre eylesün
- 2 Destin ayağ-ı bâdemize urmağ isteyen
Evvel sebû-yı 'ârını şad-pâre eylesün
- 3 Sünbül-feşân-ı zülfüñi şalıvir ki târ târ
Her 'uğdesi hezâr dil âvâre eylesün
- 4 Vaḥdet-serây-ı sînde sen şâbit ol ḥakîm
Varsun şümâr-ı seb'a-i seyyâre eylesün
- 5 Câh-ı refi'a isteyen üstâd nuṭkını
Ey **Şems** gûş-vâre-i şeh-vâre eylesün

528

(527) OE1: 158a.

(528) OE1: 158a, KE1: s.175.

5 sitâre: seyyâre KE2.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Başlasun gül-şende bülbül âh u zâra söylesün
Gönceniñ rāz-ı dilin gūş-ı bahâra söylesün
- 2 H̄asret-i la' liyle kanlar yutdığım m̄anend-i gül
Şubh-dem bād-ı şabā ol gül-ı izāra söylesün
- 3 Ben mürīd-i bāde oldum lāfını nāhī-i mey
Pīr-i dergāh-ı mey-i vaḥdet-şī' āra söylesün
- 4 Künc-i hicrānımdan olsun ba' ş o şūḥa biñ āh
H̄ānmān-ı sīne-sūzān oldu kara söylesün
- 5 **Şems** ol māha şeb-i fūrkatde bīdār olduğım
Yek-zebān-ı ḥāl olup m̄ah u sitāre söylesün

529

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

- 1 O m̄ah-rūya olur eyleyen kırān qarīn
Ki nūr-ı m̄ah ile hem-reng olur zamān zemīn
- 2 Nigāh-ı cān-figārı yegīndir ki qaşı
Olur cebīn-i kemān-dār için kemān kemīn
- 3 Rehā-yı tīg-i nigāhı olur ki müjgānı
Bulur meḥāfet-i şemşīrden emān emīn
- 4 Ḥayāl-i yārsız olmaz kulūb-ı ehl-i vedād
Qazā-yı ḥāldir ister heme mekān mekīn
- 5 Bahār-ı 'ömrüme ey **Şems** irişdi ḥüzn u ḥazān
Dem-i bahāra nazarla olur ḥazān ḥazīn

(529) OE1: 158a, KE2: s.16.

2 cān-figārı: cān-şikārı KE2.

4 qazā-yı: fezā-yı KE2.

- 1 Açdı hecr-i yâr sînem üzre dâğ-ı âteşin
Oldı şahrâ-yı maḥabbet lâlelerden gül-zemîn
- 2 Nây-veş sūrâḥ sūrâḥ oldı ser-tâ-pâ tenim
Yanmışam 'aşkıñ elinden eylerem âh u enîn
- 3 Kâbzâ-i taḳdîre teslîm eylemiş yayın kâzâ
Sende çün var ol nighle ol kemân-ebrû-yı çîn
- 4 Müşg-i zülfüñ seyrine göz açup ey serv-i revân
Bâğa girmiş sünbül u şeb-bû benefşe yâsemîn
- 5 Hâl-i ruḥsârında zülfüñ şanma kim nisbet için
Mâr girmiş cennete olmuş o yüzden dâne-çîn
- 6 Hatt-ı la' liñ seyr idenler didiler ser-mest olup
Sûretü'l-kevser yazılmış câm-ı yâḳût-ı şemîn
- 7 Şem' nisbet itdi kendin âteş-i ruḥsârına
Yaḳdılar meclisde başın 'ibreten li's-sâ'irîn
- 8 Gûş idüp peymân-şikenler la' liñe dil virdiler
Gulḡul-ı peymânedan **yâ eyyühe'l-müstaḡfirîn**
- 9 Bu gice ḡam-gîn idi ey **Şems** göñlüm gûşına
Geldi bir gül-bāḡ **ṭahhir beytinâ li't-ṭâ'ifîn**

(530) OE1: 158b, KE1: s.127, S1: 66a, ALM: 131a.

9 gûşına: üstine KE1.

ayetin aslı: “ṭahhir beytiye li't-ṭâ'ifîn” (22/26)

(531) OE1: 158b, KE1: s.174, OE2: 55a, S1: 62a, KE2: s.12, ALM: 130a.

(*) OE1, OE2, S1.

müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

- 1 Kilk-i haṭ-ı mu' ciz-nümā ṣi' r-i belīğ-i ' aşıkān
Murğ-ı dü-bāl-ı hoş-nevā zīb-i bahār-ı gül-sitān
- 2 Zībā-ruḥ u nūṣīn-leb u bālā-nihāl-i ḳadd-i yār
Gül-şende gül sāğarda mül bostānda serv-i revān
- 3 Cellād-çeşm u ebruvān ḥūnī-müje zaḥmīn-dil
Şayyād-ı bī-raḥm u şikār ḥūnīn-dil ü tīr ü kemān
- 4 Üftāde-i vāle-nigāh zūlf-i siyāh u meh-cebīn
Ḥācī-i beyt-i ḳara-puş ḳible-nümā zer-nāvdān
- 5 Ḳalb-i ḥazān-i bī-ḥurūş āşār-ı ' aşḳ-ı sīne-sūz
Köhne-sifāl u tīre-dil lāy-ı şerāb-ı erguvān
- 6 **Şems**-i sipihr ' aşḳ-ı yār merd-i Melāmī-pīşe-kār
Bāz-ı hümā-pervāz-ı ' aşḳ ' Anḳā-yı Ḳāf-ı lā-mekān

532

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Dāğ açar ḡamzesi yāriñ dile mānend-i nigīn
Yaradan çekdi niçe şākile mānend-i nigīn
- 2 Levḥ-veş şāf-dil olsa daḡı ādem çıkarır
Viremem naḳşımı her nāḳile mānend-i nigīn
- 3 Küfr ü imān ile mevşūf olur ehl-i tevḥīd
Cümle esmā yaraşur kāmile mānend-i nigīn
- 4 Ḥall u ' aḳd ile velāyetde olur ḡātem o kim
Zīb-i dāmān ola her müşkile mānend-i nigīn
- 5 Nāmīñ olsun diyu dīvān-ı Ḥudā'da yüzi aḳ

3 çeşm u: çeşm-i OE1, KE1, KE2 // ḥūnīn dil u: ḥūn-ı dil-i OE1, KE1, S1, KE2, ALM.

(532) OE1: 159a, KE1: s.174, KE2: s.25.

2 viremem: virecek KE2.

3 olur: olan KE2.

Qara yüzün yere sür nâfile mânend-i nigîn

- 6 Baħr-i ‘işyâna da ğark olsa Süleymân’a sezâ
Baṭn-ı mâhîde çıkar sâhile mânend-i nigîn
- 7 Faşş-ı yâkût gibi dâĝ-ı vücûdum ey **Şems**
Bâr olmam yine bir ħâmile mânend-i nigîn

533

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 ‘Ârız-ı dil-dârda ol ħâl ü ħaṭṭ-ı ‘anberîn
Güiyâ gül-berg üstinde benefşe yâsemîn
- 2 Ehl-i ħikmet virdiler çok vech ammâ ħaḳ bu kim
Nefḥa-i rûh ile cân bulmuş nigâr-istân-ı Çîn
- 3 Düşde gördüm gerden-i sîmin uyandım söyledim
Didi yârim şubḥ-dem bîdâr olur müstaĝfirîn
- 4 Çâk olur baĝrım ser-â-pâ nây-veş olsam ħamûř
Fâş olur râz-ı derûnum eylesem âh u enîn
- 5 Dökdim ħûn-âb-ı eşkimden firâķ-ı yâr ile
Şems olur her gezdigim yer lâle-zâr u gül-zemîn

534

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Nedir bu rûtbe feryâd ey hezâr-ı zâr n’eylersin
Çeküp bir gül için bir demde biñ âzâr n’eylersin
- 2 Taķıldıñ ol ħam ebrûnuñ kemend-i zülfine ammâ
Çeküp tîĝe iderlerse seni ber-dâr n’eylersin
- 3 Cigerlerden geçüp geçme řaķın ‘âşık-küş olmaķdan

(533) OE1: 159a, KE1: s.127, KE2: s.16.

5 gezdigim: gördigim KE2 / lâle-zâr u gül-zemîn: lâle-zâr-ı kemterîn KE1.

(534) OE1: 159a, KE1: s.174, KE2: s.23.

Amān ey ğamze şoñra kendiñe bir kār n'eylersin

- 4 Bıraķ başıñçün olsun bir müselmān ey büt-i ' işve
Siyeh zülfüñ idüp hep ' āleme zünnār n'eylersin
- 5 Bu bāğıñ mā 'il-i gül-ğonce-i maķşūdısın ey **Şems**
' Aceb kim incidirse destiñi bir hār n'eylersin

535

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Sīne-süz-ı āteş-i hecrem fiğānımdan şaķın
Şu' le-i dāğ-ı dil-i āfet-resānımdan şaķın
- 2 Hānmān-süz-ı dil ü cāndır nevā-yı kemteri
Eşi' ā' -ı nāle-i āteş-feşānımdan şaķın
- 3 Ğarķ-ı gird-āb-ı fenā eyler seni bir gün felek
Cūş-ı tūfān-ı yem-i eşk-i revānımdan şaķın
- 4 Ey melāmet-kār-ı ehl-i ' aşķ kes benden eliñ
Yohsa tiğ-i berķ-i āh-ı bī-emānımdan şaķın
- 5 Kesme cevriñ okını kıavs-ı kaza sīnem eger
Pāre pāre olsa da hātır-ı nişānımdan şaķın
- 6 Dāğ açar sīneñde mānend-i nigīn ey levḫ-i dil
Güft ü gū-yı hāme-i āteş-zebānımdan şaķın
- 7 **Şems**-i āteş-gāh-ı ' aşķam micmeriñ ey āfitāb
Āteş-i dāğ-ı derūn-ı hūn-çegānımdan şaķın

536

(535) OE1: 159b, KE1: s.173, KE2: s.5.

7 micmeriñ: bir micmeriñ OE1, KE1.

(536) OE1: 159b, KE1: s.173, KE2: s.36.

2 vaşluñ ile dermān: vaşlıñla dermānıñ OE1; vaşlıñla tek dermān KE2.

3 delüp müjgān tiriyle: uyup müjgāna benlerle KE2.

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Dil-i mehcūrumı vaşlñla eyler şād n’eylersin
Harāb-ābād-ı ‘aşkıñ eyleyüp ābād n’eylersin
- 2 İdersin ey tabībim derdime vaşlñ ile dermān
Yā dermānñ iderse derdimi müzdād n’eylersin
- 3 Yakup ‘aşk āteşi sīnem delüp müjgān tīriyle
Dil-i bī-tābıma sen itdirüp feryād n’eylersin
- 4 Olup mihrāb-ı mescūd-ı cihān ol dād kıl cāna
Kemān ebrū olup şemşīr idüp bī-dād n’eylersin
- 5 Serīrñ cilve-gāhım ey Süleymān-ı zamān ammā
Beni zūlfūñ hevāsı eyledi ber-bād n’eylersin
- 6 İdersin pāre pāre şahra-i kuh-sār-ı Şīrīn’i
Hicāb-ı ğafleti ey tīşe-i Ferhād n’eylersin
- 7 Külāh-ı bendegīsi **Şems** tāt-ı Husrevānī’dır
Olup bāb-ı veliyu’llāhdan āzād n’eylersin

537

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Şu‘ā‘-ı mihr olup mihr-i cihān-ārāyı bilmezsin
‘Aceb bir kaçresin kim oldığıñ deryāyı bilmezsin
- 2 Vücūd-ı Hāk ile mevcūd olup Tūr-ı **ene’l-Hāk**’da
Lisān-ı hāl ile da‘vā ider da‘vāyı bilmezsin
- 3 Olup bir şūret-i insāna mazhar şūretā ammā
Muḳayyedsin bu şūretde geçüp ma‘nāyı bilmezsin
- 4 Esīr-i dām-ı siccīn olduñ indiñ evc-i a‘lādan
Sebūk-pervāz-ı ‘illiyyīn olup a‘lāyı bilmezsin

- 5 O mest-i cām-ı ğafletsin ki dūzaḥda olup sūzān
İdersin hem temāṣā cennetü'l-me'vāyı bilmezsın
- 6 Hākīmā bil muḥaḳḳaḳ görmeyince ḥaṣr-ı ṣuġrāyı
Felātūn olsañ āḥir maḥṣer-i kübrāyı bilmezsın
- 7 İdersin faḥr ammā nisbet-i Sokraṭ ile dehre
İdüp tefriḳ ḥālā nezleden ḥummāyı bilmezsın
- 8 Hevāya gitdi 'ömrüñ cevheri ḥāk-i mezelletde
Aḳar cū-bār-ı cismiñ şu gibi mecrāyı bilmezsın
- 9 Bilinmez ḥālimiz kim 'ilm u ḳāl-i tıbb-ı ḥikmetle
Vaḥīd-i dehr olursın vaḥdet-i Mevlā'yı bilmezsın
- 10 Ne mümkin añlamak **Şems'**iñ nevā-yı kilik-i i'cāzın
Ki sen rāz-ı derūn-ı nāy-ı Mevlānā'yı bilmezsın
- 11 İçerseñ bir piyāle ben gibi deyr-i melāmetden
Olup mest-i maḥabbet miḥnet-i ferdāyı bilmezsın

538

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

- 1 Ey cemāliñ 'ālemīne Ka'be-i rūy-ı zemīn
Çīn-i ebruvāniñ olmuş secde-gāh-ı 'ālemīn
- 2 Nūr-ı vechiñden bulurlar pertev-i envār-ı Hāk
Eyleyenler zülfüñüñ zünnārını **ḥablü'l-metīn**
- 3 Ḳaṅı dil kim var ṭaḳılmış zülfüñüñ çengāline
Sevdigim ber-dār eyle **'ibreten li's-sā'irīn**
- 4 Ḥāl-i ruḥsārīñ görince yandı 'anber āteşe

5 sūzān: nālān KE1.

8 -KE1.

9 ḳāl-i: ḳāl u KE1.

10 sen rāz-ı: pūr-zār-ı KE1.

(538) OE1: 160a, KE1: s.172.

Būy-ı zūlfūñ tıydı oldı hūn-ı dil āhū-yı Çīn

- 5 Bir hıṭāb irüp derūnumdan baña kim bu gice
Ḳāle lī yā Şems ṭahhir beytinā li 'ṭ-ṭā'ifin

539

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Şān-ı rūhı kimse bilmez nūr iken lāhūtdan
Na' şına ta' zīm iderler gidicek nāsūtdan
- 2 Bilmez elden çıkmayınca ehl-i Ḥaḳ ḳadrin cihān
Ben bu esrārı tefehhüm eyledim tābūtdan
- 3 Göz yumup cādū nigāhı sihrden çekmiş ayak
Ders almış ḡālibā Ḥārūt'dan Mārūt'dan
- 4 Eyler elbet ehl-i Ḥaḳ nefsi-i le'imi pāy-māl
Ḳorḳmaz Dāvud-ı himmet şavlet-i Cālūt'dan
- 5 Hālsiz 'aḳl itse de idrāk Ḥaḳ nisyān ider
Var mıdır farkı şabīniñ 'āḳil-i fertūtdan
- 6 Ḥasret-i la' l-i revān-baḥşıñla ḳan ağlar gözüm
Fark olunmaz oldı eşkim pāre-i yāḳūtdan
- 7 **Şems** Ādem idemez cennetde de olsa ḳarār
Dāmeni ḳurtulmadıkça pençe-i ṭāḡūtdan

540

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 O ḥançer ḡamze bizlerle kesildi āşinālıḳdan
Geçüp cān u ḡöñülde eyledigi pūr-vefālıḳdan
- 2 Olur āhen-dilānı cezbe mıḳnāṭis-ı ḥāşiiyyet

(539) OE1: 160b, KE1: s.172.

(540) OE1: 160b, KE1: s.172.

2 olur: alur KE1.

Yine ol temren-i müjgân dönmez dil-rubâlıkdan

- 3 Bugün yarın ile dünyâ gibi dünyâyı aldatdıñ
Ne bulduñ ‘ömrümün varı ‘aceb bu bî-vefâlıkdan
- 4 Nigâh-ı hürmetiñ hem-rütbedir şâhım gedâlarla
Anıñçün ‘âşıkıñ şâh olsa ayrılmaz gedâlıkdan
- 5 Nigâr-ı hüsni ol meh-rüyuñ ‘ibretten ‘ibâretdir
Cihân hâlî degil âyîne-i ‘ibret-nümâlıkdan
- 6 Şol îmân ehli diller küfr-i zülf-i yâr ile gûyâ
Şeb-i yeldâya tahvîl oldılar **Şems**’e cüdâlıkdan

541

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Eyâ şâh-ı risâlet nûr-bağş-ı **kün fe-kân**sın sen
Serîr-ârâ-yı bi’ şet pâdişâh-ı ins u cânsın sen
- 2 Vücûduñ muntehâbdır nüshâ-i i’ câzdan evvel
Hoşâ dîbâce-bend-i şafha-i âhîr-zamânsın sen
- 3 İmâm-ı evliyâsın muhtedâ-yı enbiyâsın hem
Ezelden bâd-i inşâd-i kevn ü mekânsın sen
- 4 Mübârek hâk-pâyıñ kuhl-i çeşm-i aşfiyâdır hep
‘Uyûn-ı nâsa **mâ-zâga’l-başar**la müstebânsın sen
- 5 Yed-i beyzâ-yı Mûsâ hayret-efzâ olmasun zîrâ
Şikâf-ı çehre-i mehle müşârun bi’l-benânsın sen
- 6 Kâalür derkinde ‘âciz zâtıñı fikr-i daķık elbet
Medâr-ı gerdiş-i nüh-âsiyâ-yı âsumânsın sen
- 7 Küşâd itdiñ cenâh-ı re’feti şevķ-i rü’yetle

6 ehli: ehl-i OE1.

(541) KE2: s.151.

Hevâ-yı nezd-i Hâk' da bir hümâ-yı lâ-mekânsın sen

- 8 Ki bür'ü's-sâ' adır bî-çâre-gâna şerbet-i la' liñ
Şifâ-sâzî-i derd-i bî-devâ-yı ' ârifânsın sen
- 9 Şefâ' at yâ Resûla'llâh şefâ' at **Şemsi**-i zâra
Sükûnet-bağş-ı âh-ı bî-kesân-ı ' âşıkânsın sen

542

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

' Aceb esrârdır kim zât-ı Hâk'ı itmeyen ' irfân
Görüp merdân-ı Hâk'ı baş göziyle eylemez iz' ân
İdenler şems-i Hâk'ı cân göziyle cümleten idrâk
Bilürler zât-ı Hâk'ı hem iderler şübhesiz imân

543

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Cânân odur ki meyl ide anı görince cân
Esbâb-ı hüsni hûb ola ammâ be-şar'ı-ı ân

544

mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

I

Ey nûr-ı çeşm-i şâh-ı serîr-i beķâ Hüseyn
Ey şâh-ı râz-ı kişver-i fakr u fenâ Hüseyn
Ey râz-dâş-ı [sırr-ı] nihân-ı ' abâ Hüseyn
V'ey sine-bend-i ma'la' -ı nûr-ı hüdâ Hüseyn
Sensin velî-i ' ahd-i imâm-ı hüdâ Hüseyn
Sensin şefî' -i ' arşâ-i rûz-ı cezâ Hüseyn

7 Beytin birinci mısraının vezni bozuk.

(542) AK: 104b.

(543) AK: 104b.

(544) KE1: s.124.

I Bendin vezni bozuk olan üçüncü mısraına “sırr-ı” kelimesi eklenerek vezin düzeltilmiştir.

II

Ceddiñ cenāb-ı mefhar-ı mevcūd-ı kâ'ināt
Nesliñ suyūf-ı kâhir-i erbāb-ı hâdişāt
İşriñ sebīl-i cāzibe-i dervāze necāt
Nuṭṭuñ nüfūs-ı mürdeye baḥşende-i ḥayāt
Sensin velī-i 'ahd-i imām-ı hüdā Hüseyn
Sensin şeffī-i 'arşa-i rüz-ı cezā Hüseyn

III

Vaḳtā ki oldı cılve-gehiñ beyt-i Murtażā
Lālā-yı gāhvāre olup Cebra'il saña
Oldı ḥarīm-i ḥāk-i deriñ şadr-ı müntehā
Ol şeh-süvār-ı ma'reke-i deşt-i Kerbelā
Sensin velī-i 'ahd-i imām-ı hüdā Hüseyn
Sensin şeffī-i 'arşa-i rüz-ı cezā Hüseyn

IV

Pür-dāğ olunca nūr-ı şafaḳ-veş o cism-i pāk
Eflāk u 'arş-ı heft-ḳıbāb oldı lerze-nāk
Cümle ferişte geldi saña didiler fedāk
O saṭvet ile itmediñ a'dāları ihlāk
Sensin velī-i 'ahd-i imām-ı hüdā Hüseyn
Sensin şeffī-i 'arşa-i rüz-ı cezā Hüseyn

V

Ol demde geldi Ḥāzret-i Cibrīl da'vete
Sen şeh-süvārı istemege ḳurb-ı vaḥdete
İrmiş yok idi Rūḥ-ı Ḳudūs'den bu devlete
Ḥāzin degildi 'abd-i selām ol emānete
Sensin velī-i 'ahd-i imām-ı hüdā Hüseyn
Sensin şeffī-i 'arşa-i rüz-ı cezā Hüseyn

VI

Oldı kereme neyyir-i Baṭḥā-yı ḥāveri
Ḳıldı şikeste rişte-i evlād-ı Ḥaydar'ı
Mātemle döndi bendeleriñ heft-kişveri
Ey rāz-ı vaḥy-i kenz-i şehādet peyām-beri
Sensin velī-i 'ahd-i imām-ı hüdā Hüseyn
Sensin şeffī-i 'arşa-i rüz-ı cezā Hüseyn

VII

Olsun saña cedd-i ‘izāmıñla şad selām
La‘ net şiyār-ı cān-ı Yezīdān’a ber-devām
Nūrī-i zār hāk-i der-i devletiñ müdām
Söyler bu nuṭk-ı mātem idüp tā dem-i kıyām
Sensin velī-i ‘ahd-i imām-ı hüdā Hüseyn
Sensin şeffī-i ‘arşa-i rüz-ı cezā Hüseyn

545

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Gül-zār-ı vaşla zīb-i gül-i encümen diken
Deşt-i firāka lāle vü sünbül çemen diken
- 2 Sökdi kabā-yı gül-şen-i İdrīs’i rüzigār
Eglenmez oldu hülle-i ‘adni söken diken
- 3 Olur hażiz-i dūzaḥa **hammālete’l-ḥaṭab**
Şeh-rāh-ı pāk-i yār-i Hudā’ya döken diken
- 4 Ağyār yāre kec-nigeh itmiş dü-çeşmine
Tır-i nigāhı olsun iki dāğ-zen diken
- 5 Ey māh oldu **Nūrī**-i bīmār hecriñe
Her şeb nuḳūş-ı pister-i ḥāb-ı vaṭan diken

546

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Ṭapdırup zülfüñe ey büt dīmimi qaraladıñ
Kāfir olsun saña bir daḥi müselmānam diyen
Cigeri var ise qarşu ṭura çeşmiñ oḳına
Benem ol dār-ı maḥabbetde Nerīmān’am diyen

547

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

(545) KE1: s.205.

(546) KE2: s.31.

(547) OE1: 160b.

- 1 قامتت ای دوست یا سرو خرامانیست این
یا قیامت یا درازی روز هجرانیست این
- 2 در کنار باغ حسنت زلف مشکین تو یا
در ریاض ورد جنت سنبلستانیست این
- 3 خصمرا زهری دل دوستانرا دربار کرد
دود آه سرد ما یا ابر نیسانیست این
- 4 قطره اشکی روی میشوید ز چرک معصیت
آب روی عجز یا دریای عمانیست این
- 5 غنجه بو یاقوت رنگ کیتی ازو فرمان یافت
کو لب لعل تو یا مهر سلیمانیست این
- 6 چند ازین چاه زنخدانت جمال یوسفی
چشم یعقوبیست یا یا چاه کنعانیست این
- 7 کس نداند کیست بخون غلطان و نارافشان کیست
شمس دلسوزیست یا خونین قربانیست این

548

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

-
- 1 Türkçesi: “Ey sevgili! Uzun boyun serv-i hıraman mı, yoksa kıyamet mi ya da hicran günlerindeki uzun süre midir.”
 - 2 Türkçesi: “Güzellik bağının kenarında duran misk kokulu zülüflerin, cennet bahçelerindeki sümbül müdür yoksa?”
 - 3 Türkçesi: “Benim nisan bulutlarına benzeyen ahımın dumanları, düşmanlara zehir, dostların gönlüne ise mücevher yağdırır.”
 - 4 Türkçesi: “Günahın pisliğinden dolayı dökülen gözyaşları, acziyetin yüz suyu mudur yoksa okyanus suyu mu?”
 - 5 Beytin tercümesi yapılamamıştır.
 - 6 Türkçesi: “Senin, Yusuf’un güzelliğini hapseden çene çukurun, Yakub’un gözleri mi yoksa Ken’an diyarındaki kuyu mudur?”
 - 7 Türkçesi: “O kana bulanık ve ateş saçan kişinin, gönlü yanık Şems mi ya da kanlı bir kurban mı olduğunu kimse bilmez.”

(548) KE1: s.148.

Türkçesi: “Marifeti üstün güneşler, varlığın kutbu, her hakikatin okyanusu olan Şeyh Abdulkadir-i Geylânî’de, burhanı kesin şeylerle mahfuz olarak ortaya çıktı.”

ظهرت شمس طوالع العرفان
بالشيخ عبدالقادر الجيلاني
قطب الوجود و بحر كل حقيقة
مخفوظة بقواطع البرهان

549

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

- 1 Zîrinde iki çeşm ile ol iki ham ebrû
Nezzârede dil-cû
Vezn-i ni' am-ı hüsne iki gözli terâzû
Vezninde tamâm şû
- 2 Gül-ruhlarnıñ üstine kâküli bükülmiş
Yâ nâra dökülmiş
‘Anber mi veyâ sünbül-i müşgîn mi bu mû
Çün nâfe-i âhû
- 3 Pervânedir ol cân virir şem‘ -i şafâya
Ol mâh-likâya
Yâ âteş-i ruhsârda bir hâl mi hindû
Çün micmer u şeh-bû
- 4 Ol ğamze-i cellâd-nigeh kim iki hûn-kâr
Şemşîr-i ciger-h’âr
Şan hançer-i Tîmûr bu o tîğ-i Hülâgû
Pek cevri ü cefâ-cû
- 5 Gûyâ ki cuyûş-ı Habeşî’dir hatt-ı müjgân
Hep nîze-güzârân
Yâhûd iki cânibde füsûn-ger şaf-ı cādû
Ef’î-i siyeh-rû
- 6 Nûşîn-lebi kevşer-i gül-bâğ-ı ‘Adın’dır
Deryâ-yı ‘Aden’dır
Yâ dürc-i güherdir ki leb-â-leb içi incû
Yâkût ile lû’lû’

- 7 Ser-tābe-ḳadem rūḥ-ı revān ḳāmeti bālā
Bir serv-i dil-ārā
Reftārı şanevber revîşî ‘ar‘ ar-ı mînū
Bir şūḥ-ı melek-ḥū
- 8 Bu tarz ile bir rūḥ-ı muşavver gibi yārîñ
Gül-berg-i ‘izārîñ
İtdim ğam-ı hecri ile bîmār-ı tekâpū
El virmedi dārū
- 9 Vādî-i firāk içre revān olmada eşkim
Ḳan oldı sirişkim
Şemşîr-i ğam-ı ḥasret ile yaralı pehlū
İki eli bağlu
- 10 Yā Rab bu ribāṭ-ı küheniñ rāḥatı yokdur
Miḥnetleri çokdur
Bir ḥāne ki bu derd ü belā burc ile bārū
Āteş tolu her sū
- 11 Almış bu gül-istānı bütün ḥār-ı siyeh-gün
Güller cigeri ḥūn
Yok cūy-ı revānında bir içim içecek şu
Ālūde-i āġū
- 12 Yok tāḳat-i ten ğayrı diyāra gidebilmem
Āḥ şabr idebilmem
Yetmez mi sitem merḥametiñ yok mı nedir bu
Raḥm it baña yā hū
- 13 Ey **Şems** bu vādî-i firākı geçebilsem
Ey kâş içebilsem
Bir cām-ı fenā kim ola āġū ile memlū
Ḳarışmaya şu mu

550

mef‘ūlū mefā‘ilū mefā‘ilū fe‘ūlūn

(550) OE1: 162a, KE1: s.129, OE2: 60a, S1: 68b, KE2: s.72, ALM: 144a.

III KE1’de 6. bent.

OE1 ve S1 ve ALM’de 8. bent.

I

Gel gül-şen-i tevḥīde şu bülbül gibi yâ hû
Nālân olup Allâh diyelim hû diyelim hû
Gözyaşı ile gül-bün-i ‘aşka virelim şu
Giryân olup Allâh diyelim hû diyelim hû

II

Mânend-i şabâ nefḥa idüp nefḥa-i Raḥmân
Olsun çemen-i dilde ma‘ârif güli ḥandân
Bâğ-ı melekûta per açup itmege seyrân
Perrân olup Allâh diyelim hû diyelim hû

III

Bildik ki beḳâ yok bize bu dâr-ı fenâda
Aḥvâl-i beḳâyı görelim râh-ı Ḥudâ’da
Bildirmeyelim kimseye esrârı ḳabâda
Pinhân olup Allâh diyelim hû diyelim hû

IV

Dergâh-ı İlâhî’de olup bende-i fermân
Meydân-ı maḥabbetde idüp zıkr ile cevân
Cezbe ile semâ‘ eyleyelim vecd ile devrân
Gerdân olup Allâh diyelim hû diyelim hû

V

Emri tütalım eyleyelim terk-i münâfî
Çıksun felege nefsimiziñ dūde-i âhı
Tennūr-ı gönülde tutuşup ‘aşḳ-ı İlâhî
Sūzân olup Allâh diyelim hû diyelim hû

VI

‘Aşḳ ile yanup batmayalım nâr-ı caḥîme
Mevt irmeden evvel girelim dâr-ı na‘îme
Beyt-i Ḥaḳ olan zâviye-i ḳalb-i selîme

-
- IV KE1, OE2 ve S1 ve ALM’de 3. bent.
V KE1, OE2 ve S1 ve ALM’de 4. bent.
VI KE1, OE2 ve S1 ve ALM’de 5. bent.
VII fevḳ-ı: fevḳ u OE1, KE2.
VIII OE2 ve S1 ve ALM’de 6. bent.
Celîli: tecellî KE2.

Mihmān olup Allāh diyelim hū diyelim hū

VII

Dilden çıkarup meşğale-i ḥubb-ı sivāyı
Cān gözlerin açup görelim fevķ-ı ‘alāyı
Her yüzde temāşā iderek vech-i Ḥudā’yı
Ḥayrān olup Allāh diyelim hū diyelim hū

VIII

Envār-ı tecellīde olup maḥv u perīşān
Fānī olalım Ṭūr-ı tecellī gibi yek-sān
Ḥum-ḥāne-i Veysī’den içüp bāde-i ‘irfān
Sekrān olup Allāh diyelim hū diyelim hū

IX

Bul **Şems** gibi ‘aşķ-ı Muḥammed’le delīli
Bil āteş ile sırr-ı gül-istān-ı Ḥalīl’i
Mūsā gibi seyr itmege envār-ı Celīl’i
Pūyān olup Allāh diyelim hū diyelim hū

551

mef’ūlū mefā’ilū mefā’ilū fe’ūlūn

I

Ey ‘āşık-ı şeb-zinde seḥer bülbüle karşı
Nālān olup Allāh diyelim hū diyelim hū
Olmaz uyumaķ ‘āşıkā Allāh yolıdır bu
Nālān olup Allāh diyelim hū diyelim hū

II

‘Aşķ ile dil ü dīdeyi giryān idelim gel
Dil-çāk olarak ney gibi efgān idelim gel
El bağlayalım vecd ile devrān idelim gel
Nālān olup Allāh diyelim hū diyelim hū

III

Hem-kāse olup bāde-i mestān-ı Ḥudā’ya
Pey-rev olalım meslek-i merdān-ı Ḥudā’ya

(551) OE1: 162a, KE1: s.130, OE2: 60b, S1: 69a, KE2: s.119, ALM: 145b.

‘Azm eyleyelim böylece dīvān-ı Hudā’ya
Nālān olup Allāh diyelim hū diyelim hū

IV

Bir mürşide el bağla aña eyle vefāyı
Hidmetle bulup feyz-i gönül aña şafāyı
Her yüzde görüp nūr-ı tecellā-yı Hudā’yı
Nālān olup Allāh diyelim hū diyelim hū

V

Mānend-i şehir eyleyelim çāk-i girībān
Bī-şavt idelim **Şems** gibi gāhıce cevlan
Gāhī dönelim çarh gibi eyleyüp efgān
Nālān olup Allāh diyelim hū diyelim hū

552

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Ey olanlar t̄alib-i kenzīne-i esrār-ı hū
Gizledi vīrāne-i dilde anı Settār-ı hū
- 2 Nev-bahār-ı ‘aşk ile açdı tecellī güllerin
Ġāliye-endāz-ı mülk-i cān olup gül-zār-ı hū
- 3 Şemm ider būy-ı şabā-yı nefhā-i naşr-ı ‘azīz
Şubh-ı vuşlatda olanlar şevk ile bīdār-ı hū
- 4 Devre-i ‘arşīyye esrārın t̄uyar devr eyleyüb
Eyleyen el bağlayup devrān ile tekrār-ı hū
- 5 ‘Ālem-i gayb u şehādetden sitiġnā gösterir
Şems idenler sır ile izmār-ı hū izhār-ı hū

(552) OE1: 163a, KE1: s.130, OE2: 60a, S1: 68a, KE2: s.125, ALM: 142a.

1 kenzīne-i: kencīne-i ALM.

3 KE1, OE2 ve S1 ve ALM’de 4. beyit.

4 KE1, OE2 ve S1 ve ALM’de 3. beyit.

-KE2.

- 1 Nergis-i ser-mest-i şabā şahid-i dīdār-ı hū
Çeşm-i pür-ḥūnuñ mı bu yā şahid-i dīdār-ı hū
- 2 **Şemme vechu'llāha** olmışdır cemālīñ āyine
Ol dü-ebruvān-ı bālā şahid-i dīdār-ı hū
- 3 Ğonce-i cennet dehānīñ bāde-i kevşer sözüñ
İki gül-berg-i muṭarrā şahid-i dīdār-ı hū
- 4 Nokṭa-i ḥāl-i siyāhīñda rumūz-ı **küntü kenz**
Ol iki ruḥsār-ı ḥamrā şahid-i dīdār-ı hū
- 5 Dilleri şeydā iden ey **Şems** zülfī bāğıdır
Dāstān-ı Kays u Leylā şahid-i dīdār-ı hū

I

Māh-ı çarḥı dime māh-ı nev-i 'ālemdir bu
Bār-ı mātem ile bir māh-ı ḳad-i ḥamdır bu
Sīne-i çarḥda yā dāğ-ı mücessemdir bu
Çāk ḳıl sīneñi kim māh-ı muḥarremdir bu
Ey göñül āh u fiğān it dem-i mātemdir bu

II

Kerbelā'ya ḳurup ol mihr-i cihān dīvānın
Tutdı ḳulmet gibi ecnād-ı Yezīd dāmānın
Virmediler şu görüp la' l-i leb-i 'atşānıñ
Dökdiler ḥāke bugün āl-i Resūl'ün ḳanın
Ağla ey dīde ki ḳan ağlayacaḳ demdir bu

III

Enbiyā serverine olmuş iken ḳurre-i 'ayn

(553) OE1: 163a.

(554) OE1: 163b, KE2: s.56.

Kerbelā ḥākini ḳanıyla ‘adüvv eyledi zeyn
İnlemek mâtem ile oldı bize vâcib u deyn
Ġayrı bir vâḳı‘ aya beñzeyemez ḳatl-i Hüseyn
Nâr-ı ḥasretle gönüller yakıcı ğamdır bu

IV

Kerbelā vâḳı‘ ası yâd olıcaḳ dillerde
Olur ol demdeme kim ancaḳ olur maḥşerde
Ağlaşur nâle idüp ins ile cin her yerde
Añup ol vâḳı‘ ayı ağlamayan bî-derde
Dir melekler ne ‘aceb seng-dil âdemdir bu

V

Mâtem it şı yerine ḥûn-ı ciger nûş eyle
Ḳulzüm-i eşk ile bu Şems gibi cûş eyle
Ḥançer-i âh-ı ciger-ḥ‘ârıñı ber-düş eyle
Bedeniñ dâġ-ı siyehlerle siyeh-püş eyle
Rûḥiyâ söz degildir dem-i mâtemdir bu

555

Ḳıṭ‘a

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Ey kemân-ebrû olan yüzler seniñle mû-be-mû
Ebruvāñıñ gibi ḥançerlerle oldı rû-be-rû
‘Āşıḳı dil-ḥûn iden çeşmiñ uzatmış ğamzesin
Müşg-i zülfün ğamz idüp imâ ile dir işte bu

556

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Dil-i zulmet-kedeye nûr şalarsa pertev
Çeşm-i cāna görünür şanki felekde meh-i nev
- 2 İtme dünyâyı sevüp yok yere ‘ömrün itlâf

IV ağlaşur: ağlaşup KE2.

V ciger: dil OE1.

(555) OE1: 163b, KE1: s.172, KE2: s.19.

(556) OE1: 164a, KE1: s.40, S1: 69b, ALM: 142b.

- Seni var eyleyen Allāh'ı bilüp var anı sev
- 3 Kıl sülūk işr-i Muḥammed'de bulup Ḥaḳḳ'a vuşul
Fe-fenev fīhi fenev şümme fenev şümme fenev
- 4 Didi Aḥmed ki 'Alī üstine āl-i Süfyān
Fī-zemānin le-beḡav şümme beḡav şümme beḡav
- 5 Olma 'ālemde şaḳın kibr ile cebbār-ı 'anīd
Rūz-ı ḥaşr olmayasın mūr gibi sārīḳ-i cev
- 6 Ḥalkı rencīde iden şetm u ḡaḍabla āḫir
'Arşa-i ḥaşre çıkup kelb ile eyler 'av' av
- 7 Yaḳup evvel seni maḡdūbı yaḳar şoñra ḡaḍab
Süḥan-ı telḫ-i ciger-sūz ile mānend-i 'alev
- 8 Nārdır nār ḡaḍab terk idüp uyma nefse
Rūh-ı Ḳudsī'ye uyup ḫilm ile ol bālā-rev
- 9 Fī'l-i şeyṭān-ı racīm oldı ḡaḍab terk it anı
Şoñra nīrānda şeyṭāna olursın pey-rev
- 10 'Ārif olsañ daḫi insān olamazsın bed-ḫūy
Dār-ı ḫayvānda ḫayvān ḳalursın bişnev
- 11 Bulmasañ ḫulḳ-ı ḫasen lāf ile olma geveze
Nefsiñi eyle ḫamūş aḡzıña gem ur anı gev
- 12 Kendi 'aybıñ bıraḡup ḫalk için olma nemmām
Ḳirede ḫaşletidir olsa da insān felev
- 13 Farzdır 'ārif olan ādem için ḫulḳ-ı 'azīm
Budur evşāf-ı Muḥammed sözüme eyle girev
- 14 Ehl-i beytinden olur ḫazret-i faḫr-ı rusülūñ
Ki anıñ ḫulḳı maḳāmın kim ider kendine ev
- 15 Ḳalma iḫlāş-ı tezehhüdde esīr-i şehvet

Ḥaqq'a maqbûl olasın ḥalka melâmet-zede şev

- 16 Seni varlık ile ḥirmâna atar şöret ü şân
Maḥv ider nefret-i ḥalk nâm u nişânıñ çün cev
- 17 Saña maḥv olmadır Allâh'da aqşâ-yı murâd
Yohsa varlık ile bulmağda degil şöret-i dev
- 18 ايها العاشق في الشمس لكم مطلب حق
سابقوا الخير لديه و تعالوا آ و

557

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

- 1 Āteş-i hecriñe nisbet gül-i Firdevs-i kamu
Āteş-i ' aşk-ı maḥabbet şerer-i nâr-ı tamu
- 2 Bekle ehl-i dil iseñ kalb-i ḥarîmiñde otur
Bir gün elbet açılur beyt-i İlâhî'ye kapu
- 3 Görmege ey arayan şâhid-i maqşûd yüzün
Görinür aradığın aç gözüñi rûy-be-rû
- 4 Sen naşıl tâlib iseñ ol da seni tâlibdir
Rızk-ı maqşûmuñ içün nâfile itme tekapû
- 5 Ne revâ kim viresin bâda nuḫûd-ı ' ömri
Ḥaqq'a karşı kılasın nefis hevâsına tapu
- 6 Fikr-i zülfüñle çıkan âh-ı dilim dūdından
Ejdechâlar şarılur çarḥa sağınca sağıu
- 7 Ne güzelsin k'idemez vaşfıñı muṭlaḫ ta' rîf
Bir gören vechiñi bî-huş kalur hāmû
- 8 Zîr-i ebrûda yaṭur ğamze-i çeşm-i bîmâr
Hem-çü Mûsâ vu ' aşâ mâr-ı füsûn-ı cādû

(557) OE1: 164b, KE1: s.171.

7 Beytin ikinci mısraının vezni bozuk.

- 9 Oldı ol mey-kedeniñ mest-i müdāmı ki müdām
Anda ey **Şems** ne mey var ne tifāğ u ne sebū

558

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Seng-i ye's ile şikest oldı tifāğ-ı ārzū
Söndi 'işret-gāh-ı sīnemde çerāğ-ı ārzū
- 2 Ārzū-yı merhem itmekden yine geçmez gönül
Hāl bu kim tā cāna geçdi dāğ dāğ-ı ārzū
- 3 Bī-sütün-ı tīşe-i Ferhād'dır her pāresi
Gerçi kim Şīrīn'dir cū-bār-ı tağ-ı ārzū
- 4 Cām-ı cennet olsa da rāhı çeh-i nīrān olur
Her kime kim reh-nümā olsa sürāğ-ı ārzū
- 5 Geh hazān u geh bahār u gāh ister germ u serd
Ādeme dinse sezādır çār-bāğ-ı ārzū
- 6 Üstüh'andır hīmesi dūd-ı siyāhı āh-ı dil
Hānmān-sūz-ı dil ü cāndır ocağ-ı ārzū
- 7 Şāh-ı mülk-i şād-kāmıdır bu 'ālem içre **Şems**
Her kim eylerse dü-'ālemden ferāğ-ı ārzū

559

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

I

'Āşık oldur k'ola yāri anıñ āh
Dil-ber-i **Lā ilahe illa'llāh**
Kenz o dildir ola yāri her gāh
Gevher-i **Lā ilahe illa'llāh**

II

(558) OE1: 164b, KE1: s.171.

(559) OE1: 165a, KE1: s.123, OE2: 67a, S1: 79a, KE2: s.84, ALM: 161b.

Âdemi göçmeden evvel göçürür
Cesedi nûr-ı tecellîde çürür
Tarfetü'l-[‘] aynda [‘] arşa uçurur
Şeh-per-i **Lâ ilahe illa'llâh**

III

Kaatre-i hûnı olur verd-i cinân
Kan behâsı olur anıñ Sübhân
Kangı dil-ğasteyi itse kurbân
Hançer-i **Lâ ilahe illa'llâh**

IV

Nûr olur şevk-i dil-i güm-râha
İrişür medd-i başar cân-gâha
Açılur bâğ-ı cemâlü'llâha
Manzar-ı **Lâ ilahe illa'llâh**

V

Zıkr iden Hakk'a çıkan râhı bulur
Nefs ü şeytâna hemân gâlib olur
Çünkü ecnâd-ı melâ'ik bulınur
[‘] Asker-i **Lâ ilahe illa'llâh**

VI

Çeşm-i haq-bîn açılur bu gözden
Görinür vech-i Hudâ her yüzden
Nefy ider gayr-ı hayâlin özden
Ezber-i **Lâ ilahe illa'llâh**

VII

Beñzemez başka maqâle bu maqâl
Ki ider kâ'ilini şâhib-i hâl
Ka' be-i maṭlaba eyler işâl
Reh-ber-i **Lâ ilahe illa'llâh**

VIII

Nûra müstağrak olup şu' le-feşân
Mihr-i [‘] âlem gibi eyler devrân
Her kimi [‘] aşk ile itse sūzân

Ahker-i **Lâ ilahe illa'llâh**

IX

Hîç kalmaz görünür gizli 'ıyân
Cümle eşyâ içre âb-ı hayvân
Hâk-i zerrâtın ider hep insân
Maşşer-i **Lâ ilahe illa'llâh**

X

İtdirir **Şems** nice olsa da dūr
Cennete toğrı sırât üzre 'ubūr
İçirir âdeme şahbâ-yı tuhūr
Sâğar-ı **Lâ ilahe illa'llâh**

560

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Sivâ nakşıyla itme kalbimi büt-hâne yâ Allâh
Saña ol âşinâyı eyleme bîgâne yâ Allâh
- 2 Yanup hâkister oldum âteş-i 'aşkıñla zerrâtım
Yine oldı çerâğ-ı mihriñe pervâne yâ Allâh
- 3 Revânım tâ'ir-i kıuds u cenâhı evc-i vaşlıñdır
Has u hâk-i siyeh-dân içre tutdı lâne yâ Allâh
- 4 'Aceb mi cür'asından nüş idenler olsalar ser-mest
Derûnum eylediñ çün 'aşk ile mey-hâne yâ Allâh
- 5 Kelâmım feyz-i âb-ı çeşme-sâr-ı Hızır-ı ma'nâ kııl
Ki içsün teşne-diller anı kana kana yâ Allâh
- 6 O dil kim erre-i mihriñle şad-çâk oldı ser-tâ-ser
Ser-i zülf-i sürüşâna anı kııl şâne yâ Allâh
- 7 Olurlar velvele-endâz-ı 'arş-ı fârem-i a'lâ

(560) OE1: 166a, OE2: 66a, S1: 78a, KE2: s.123, ALM: 155b.

3 kıuds u: kıuds-ı OE1, KE2, ALM / cenâhı: cenâh-ı OE1, KE2, ALM.

4 'aşk ile: 'aşkıñla OE2, S1, ALM.

7 vecd u: vecd-i OE1, KE2.

Diyenler vecd u hālāt ile ser-mestāne yā Allāh

- 8 Ser-āzād eyleme zencīr-i şevķiñden dil-i **Şems**'i
Seniñ dīvānıña tırımışdır ol dīvāne yā Allāh

561

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Vücūduñ bir kitāb-ı āsumānī yā Resūla'llāh
Ki tenzīl itdi Mevlā arza anı yā Resūla'llāh
- 2 Muḳavves ḳaşlarıñ ser-nāme-i tuğrā-yı **bismi'llāh**
Cemāliñ sūre-i **seb'u'l-meşānī** yā Resūla'llāh
- 3 Dü-saṭr-ı gül-midād-ı la' l-i nābıñ **sūretü'l-keṣer**
Ḥaṭ-ı şadriñ **elem neşrah** cinānı yā Resūla'llāh
- 4 Dehānıñla zebān-ı mu' ciziñ **nūn u ḳalem** ammā
Cebīniñ **āyet-i nūruñ** beyānı yā Resūla'llāh
- 5 Yanağıñ **ve'd-duḫā ve'l-leyl** zūlf-i sūnbül-eḫşānıñ
Ve **ṭāhā** çeşm-i mā-zāğıñ 'ıyānı yā Resūla'llāh
- 6 Şaḳıñda nūr-ı vechiñ **leyletü'l-ḳadr** āyeti bī-reyb
Peyiñde **sūretü'l-fethiñ** nişānı yā Resūla'llāh
- 7 **Nebe'** sūresidir ḳavliñ le'ālī dişleriñ **ve'n-necm**
Yediñiñ **sūre-i mülk** kām-rānı yā Resūla'llāh
- 8 Ḳudūmüñ **sūretü'l-isrā** demiñdir **sūretü'r-raḥmān**
Derūnuñ oldı **yāsine** ma'ānı yā Resūla'llāh
- 9 Seni başt eylemekçün riḥle-gāh-ı **ḳābe ḳavseyne**
Okudı pādīşāh-ı lā-mekānı yā Resūla'llāh

(561) OE1: 166b, OE2: 69a, S1: 81a, KE2: s.98, ALM: 168a.

9 riḥle-gāh-ı: sāḫa-gāh-ı KE2.

- 10 Nebîler serverisin nûrsın Qur'ân-ı nâtıksın
Budur **Şems**'iñ yakîn ü bî-gümânı yâ Resûla'llâh

562

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Firâkıñla perîşân oldı hâlim yâ Resûla'llâh
Yaman oldı bu hâl-i pür-melâlim yâ Resûla'llâh
- 2 Ne mümkün evc-i câh-ı vaşlıña murğ-ı dile pervâz
Ser-i kûyuñda bir işkeste-bâlem yâ Resûla'llâh
- 3 Der-i ihsânıña lâyıķ degildir bu yüzi kara
Ümîd-i şefkatiñdir hasbihâlim yâ Resûla'llâh
- 4 Cemâliñ iştiyâķ-ı rû'yetidir fikret-i rûzum
Şaçıñ sevdâsıdır şâm u leyâlim yâ Resûla'llâh
- 5 Dırîğ itme vişâliñ **Nûri**-i şeydâ-yı 'aşkıñdan
Beyâbân-ı ğam-ı hecriñde nâlem yâ Resûla'llâh

563

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Nedâmet eşki çeşmimden revândır yâ Resûla'llâh
Ki cürmüm çok işim âh u figândır yâ Resûla'llâh
- 2 'Înâyet kıl kerem kıl merhamet kıl geç günâhımdan
Ki 'avf itmez iseñ hâlim yamandır yâ Resûla'llâh
- 3 Şeb-i fûrkatde kıldım pertev-endâz olmadı bir dem
Cemâliñ âfitâbı çok zamândır yâ Resûla'llâh
- 4 Ğubâr-âlûd-ı zillet lâle-i deşt-i cünûn-âsâ

10 yakîn u: yakîn-i OE2, S1, KE2, ALM.

(562) OE1: 166b, OE2: 68b, S1: 81a. KE2: s.122, ALM: 167b.

4 iştiyâķ-ı rû'yetidir: iştiyâķı ârzüsü OE2, S1; iştiyâķı rû'yetidir KE2.

5 **Nûri**-i şeydâ-yı: **Nûri**'ye sevdâ-yı KE2.

(563) OE1: 167a, OE2: 67a, S1: 78b, KE2: s.150, ALM: 161a.

Yüzüm kara dilim dâğ-ı nihândır yâ Resûla'llâh

- 5 Yüz urdum kesmem ümmîd olsa kim tağlarca ' işyânım
Çapuñ toprağı kim dârü'l-emândır yâ Resûla'llâh
- 6 Hem ' âşî hem ' özür-ğ̃âhem cenâbıñdan anıñçün kim
Zamân-ı neş'etim âhîr-zamândır yâ Resûla'llâh
- 7 Kerem kıl itme red bu **Şems**-i zârı âsitânıñdan
Ki bir dil-ğaste pîr-i nâ-tüvândır yâ Resûla'llâh

564

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Düşüp dergâhıña sürdüm cebînim yâ Resûla'llâh
Türâb-ı âsitânıñdır kemînim yâ Resûla'llâh
- 2 ' Alîl-i ' aşkıñam dârü-yı vaşlıñla şifâ-sâz ol
Semâ' -ı rahm ile gûş it enînim yâ Resûla'llâh
- 3 Degil kâm-ı dü-gîtî bir nigâh-ı dil-nevâzıñdır
Meserret-yâb iden qalb-i hazînim yâ Resûla'llâh
- 4 Güzer-gâhıñda keçküî-i gedâya döndi bî-behre
Yağurlar dîde-i hasret-rehînim yâ Resûla'llâh
- 5 O **Şems**-i ğaste-ğâlem fûrkat-i şehd-âb-ı la' liñle
Nevâ-yı nağle dönmişdir enînim yâ Resûla'llâh

565

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

5 kim tağlarca: tağlar gibi KE2.

6 -OE2, -S1, -ALM.

(564) OE1: 167a, KE1: s.170, OE2: 70a, S1: 82b, KE2: s.91, ALM: 176a.

3 iden: ider KE1.

4 döndi: düşdi OE2, KE2.

5 nağle: nemle OE2, S1, ALM.

(565) OE1: 167a, KE1: s.170, ALM: 167a.

4 ma' zûr u mağbûl it: rûz-ı ezeldendir ALM.

- 1 Firâkıñ şem‘ine pervâne düşdüm yâ Resûla’llâh
‘ Aceb bir âteş-i sūzâna düşdüm yâ Resûla’llâh
- 2 Hārâb itdi serây-ı ƣalbimi bār-ı girân-ı hecr
Meded ƣıl hâlîme vîrâne düşdüm yâ Resûla’llâh
- 3 Hevâ-yı vuşlatıñla zâr ƣaldım dâr-ı ğurbetde
Benimçün reh-ber ol yabana düşdüm yâ Resûla’llâh
- 4 Hārîm-i bezmiñe ehliyyetim ma‘ zûr u maƣbûl it
Der-i ihsânîna mestâne düşdüm yâ Resûla’llâh
- 5 Amân ‘ avf eyle taƣşîrât u cûrm-i **Nûri**-i zârı
‘ Aceb bir hâl ile dîvâne düşdüm yâ Resûla’llâh

566

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Düşürdüñ murğ-ı cânım âh u zâra yâ Resûla’llâh
Firâkıñla bulandım hâk-sâra yâ Resûla’llâh
- 2 N’ola kuhl eylesem bir zerre hâk-i pây-ı pâkiñden
Bu çeşm-i hûn-feşân-ı eşk-bâra yâ Resûla’llâh
- 3 Şererdir nâr-ı dūzağ iftirâƣ-ı hecriñe nisbet
Nice tâƣat gelür bu rûtbe nâra yâ Resûla’llâh
- 4 İrişdim dergehiñe hiđmetiñden ƣard u def‘ itme
Baş açık yalın ayak sine yara yâ Resûla’llâh
- 5 Amân ey hâzret-i şâh-ı risâlet itme ser-gerdân
Şefâ‘at ƣıl bu **Nûri** dil-figâra yâ Resûla’llâh

567

(566) OE1: 167b, KE1: s.170, ALM: 166a.

4 -KE1.

dergehiñe: dergehiñden ALM.

(567) OE1: 167b.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Firāķıñla küle oldum yana yana yâ Resûla'llâh
Sirişkimle boyandım al kana yâ Resûla'llâh
- 2 Ğumûm-ı çille-i hecr u girân-bâr-ı firâķıñdan
Büküldi kâmetim döndi kemâna yâ Resûla'llâh
- 3 Seniñ firdevs-i verd-i 'ârızıñdır 'andelîb-âsâ
Beni mu' tād iden âh u figâna yâ Resûla'llâh
- 4 Kim itse kuhl-i dîde zerre-i hâk-i kudümüñden
Nigâh itmez meh ü mihr-i cihâna yâ Resûla'llâh
- 5 E' amdır hubb-i zâtıñ kim cihâna bağı yanmışdır
Alınca nâmiñi hâme zebâna yâ Resûla'llâh
- 6 Nigâhımda hazîz-i nâra düşmekle ber-â-berdir
Çapuñ terk eyleyüp gitmek cinâna yâ Resûla'llâh
- 7 İdenler nâz-bâliş bir siyeh seng-i der-i luţfuñ
Tenezzül eylemez heft-âsumâna yâ Resûla'llâh
- 8 Gürûh-ı enbiyâyı eyleyüp erkân-ı dîvânıñ
Sen olduñ şâh taht-ı lâ-mekâna yâ Resûla'llâh
- 9 Gözi yaşına rahım eyle bu **Şems**-i zâr-ı giryânıñ
Ki düşdi hâk-pây-ı hânedâna yâ Resûla'llâh

568

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Cemâliñ kıl sipihr-i dilde mähım yâ Resûla'llâh
Münevver kıl zalâm-ı cân-gâhım yâ Resûla'llâh
- 2 Gül-âb-efşân olur hûn-âb-ı eşkim reh-güzârıñda
Olup cârûb-keş nûr-ı nigâhım yâ Resûla'llâh

- 3 ‘ Aceb bir şem‘ -i dil-sūzam şeb-i yeldā-yı hecriñde
Yağar mışbāh-ı çarhı dūd-ı āhım yā Resūla’llāh
- 4 Bilürsin iştiyākıñdır beni böyle iden nālān
Yine sensin bu da‘ vāya güvāhım yā Resūla’llāh
- 5 Haṭā itdim düşüp kaldım muğaylān-gāh-ı fūrkatde
İşāret kıl harīm-i vaşla rāhım yā Resūla’llāh
- 6 O ‘ āşī vü siyeh-kāram ki rüz-ı haşr ecsādı
Şeb-i deycūr ider rüy-ı siyāhım yā Resūla’llāh
- 7 Şefā‘ at eylemezseñ ger olur dīvān-ı maḥşerde
Çeh-i nīrān-ı fūrkat yine cāhım yā Resūla’llāh
- 8 Gözüüm yaşına rahım eyle bağışla hūn-ı sıbṭeyne
‘ İnāyet eyle ‘ avf eyle günāhım yā Resūla’llāh
- 9 O Şems-i zerre-vāram ki ğamıñla ḥāk-sār olsam
Yine dāmān-ı ‘ avfıñdır penāhım yā Resūla’llāh

569

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Kapuñ heft-āsumāndan oldı ḥāric yā Resūla’llāh
İşigiñ taşına yetmez ma‘ āric yā Resūla’llāh
- 2 Meger işriñ ola kurb-ı vişāl-i zātıña minhāc
Degildir mevşil ol cāha ma‘ āric yā Resūla’llāh
- 3 Harīm-i dergeh-i ḥāşıñ serāy-ı lī-ma‘ a’llāha
N’ola olsa medāḥil hem maḥāric yā Resūla’llāh
- 4 O bīmāram ki çāre la‘l-i cān-baḥşıñdadır melḥūz
Ne mümkindir ‘ ilāc itmek mu‘ ālic yā Resūla’llāh
- 5 Kuluñ Şems eylemez melce’ kapuñdan özge bir bābı

Saňa vā-bestedir cümle havāyic yā Resūla'llāh

570

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 Görinmez çeşmime hecriñle ālem yā Resūla'llāh
Aķar eşkim firāķıñla dem-ā-dem yā Resūla'llāh
- 2 Yeter ķaldım vaķal-zār-ı beyābān-ı taķassürde
Beni ķıl bezmiñe luťf ile maķrem yā Resūla'llāh
- 3 Benem ol ĥaste-dil kim şerbet-i vařlıñ olur ancak
Derūnum derdine dārū vu merhem yā Resūla'llāh
- 4 Yaķınimdir ki itmek ben gibi çok mürdeler iķyā
Leb-i cān-baķřıñla oldu müsellem yā Resūla'llāh
- 5 Ser-i engüşt-i müřgīn tār-ı zülfüñde mu'allaķdır
Miřāl-i cevher-i cān emr-i mübhem yā Resūla'llāh
- 6 Müřābihdir ĥurūfāt-ı ĥať-ı ser-levķa-i ĥüsnüñ
Kelām-ı mu'ciziñ āyāt-ı muķkem yā Resūla'llāh
- 7 Dü-ālem lücce-i deryā-yı cūduñ kim vüćüduñdur
Cevāhir-i dürcine kenz-i muťalsam yā Resūla'llāh
- 8 Melīk-i mevkib-i mülk-i risāletsin rikābıñda
Ĥuyūl-ı enbiyā ceyř-i muķaddem yā Resūla'llāh
- 9 Ķapuñ gibi penāhım var iken sen gibi sultānım
Revā mı ben ķalam dil-ķāk u pür-ķam yā Resūla'llāh
- 10 Ķapuñ bekler ģarībiñdir unutma ķākeriñ **Şems**'i
Meded eyle meded yā faķr-ı ālem yā Resūla'llāh

571

(570) OE1: 168b, KE1: s.169.

(571) OE1: 168b, KE1: s.169.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Cemāliñ eyledi mihri münevver yā Resūla'llāh
Ḳudūmūñ eyledi ḥāki mu' aṭṭar yā Resūla'llāh
- 2 Me' ād u mebdē 'iñ icādına nūruñ olup bā' iṣ
Sen olduñ cümle mevcūdāta reh-ber yā Resūla'llāh
- 3 Vücūdı buldılar senden seniñle irdiler Ḥaḳḳ'a
Nebīlerle velīler hep erenler yā Resūla'llāh
- 4 Beyāz-ı defterim var ise ger evrāk-ı ṭā' atdır
Ki yoḥsa cürm ile pürdür ser-ā-ser yā Resūla'llāh
- 5 Kebā 'ir ehline va' diñ benimdir kim gelür cürmüm
Bütün cürm-i ' uṣāta bes ber-ā-ber yā Resūla'llāh
- 6 Sen ol ser-çeşme-i mā 'ü'l-ḥayāt-ı cāvidānsın kim
Bulur senden şifālar ḥaste diller yā Resūla'llāh
- 7 Ḳuluñ dil-ḥaste **Şems**-i zār ḳaldı künc-i fürḳatde
Nigāhıñdan ümīd-i şefḳat eyler yā Resūla'llāh

572

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Ḥayāliñ dilde mihmāndır şefā' at yā Resūla'llāh
Na' im-i vaşlıña ḳandır şefā' at yā Resūla'llāh
- 2 Ḳuluña merḥamet ḳıl lāyık-ı iḥsān degilsem de
Ḳuluñ her kārı ' iṣyāndır şefā' at yā Resūla'llāh
- 3 Günehden dil perīşandır nedāmetle peşimāndır
Dem-ā-dem dīde giryāndır şefā' at yā Resūla'llāh
- 4 Dü-' ālemde mekānım bāğ-ı firdevs olsa da sensiz
Derūnum ḳāh-ı nīrāndır şefā' at yā Resūla'llāh

- 5 Cüdā kıılma kapuñdan merḥamet kııl **Şems**-i bīmāra
‘İtāb eylerseñ iḥsāndır şefā‘ at yā Resūla’llāh

573

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Dırāz oldı şeb-i yeldā-yı fūrkat yā Resūla’llāh
Daḥi doğmaz mı mihr-i şubḥ-ı vuşlat yā Resūla’llāh
- 2 Beni feyz-i lu‘āb-ı la‘l-i gül-bergiñle sīr-āb it
Kebāb itdi derūnum nār-ı ḥasret yā Resūla’llāh
- 3 Benimçün kūyuña nūr-ı cemāliñ reh-nümā eyle
Yeter ser-geşte kııldı deşt-i ḥayret yā Resūla’llāh
- 4 Cemāliñ nūrına pervāne-vār olsun dil ü cānım
Derūnum eyle maḥrem-gāh-ı rü‘yet yā Resūla’llāh
- 5 İder keşret perīşān göñlümi virmez ‘adūv rāḥat
İdersem inzivā-yı künc-i ‘uzlet yā Resūla’llāh
- 6 Beni muḥtāc kıılma dergehiñden ğayrı bir bāba
Amān eyle ‘ināyet luṭf u şefkat yā Resūla’llāh
- 7 N’olur ḥālim siyeh rūyum beyāz mūyumla maḥşerde
Olursa mūcib-i rūy-ı ḥacālet yā Resūla’llāh
- 8 Niçe yıldır ki bābıñ bekler ümmīd-i şefā‘ atle
Bu **Şems**-i nā-tüvāna kııl şefā‘ at yā Resūla’llāh

574

Kıṭ‘a

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

(573) OE1: 169a.

(574) OE1: 169a, KE1: s.168.

Cemāliñ āfitāb-ı mülk-i cāndır yâ Resûla'llâh
Hayâl-i kâmetiñ rûh-ı revândır yâ Resûla'llâh
Ser-i kûyuñda ' âşık-lar yüzünden gördi Allâh'ı
Ġubâr-ı dergehiñ kuhl-i ' ıyândır yâ Resûla'llâh

575

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

- 1 Cemāliñ mihr-i nûr-efşândır kim lâ-mekân üzre
Tecellî kıldı dîdârıñ o vech ile mekân üzre
- 2 Toğunca maṭla' ından ḥançer-i zû'-i benânıñla
Dü-nim itdiñ ser-i sulṭân-ı bedri âsumân üzre
- 3 Sen ol şâhib-kırânsın kim kader ile qazâ yek-dil
Yed-i hükmünde bir sehm-i sa'âdetdir kemân üzre
- 4 Tağıldı ditreyüp sîmâb-veş ḥâk üstine naḡdi
Düşünce nâvek-i berq-veykeriñ genc-i nihân üzre
- 5 Zamâne bir kemer-bend-i kıyâm-ı ḥidmetiñdir ki
Kuşanmışdır niṭâk-ı atlas-ı çarḥı miyân üzre
- 6 Şehen-şâhâ saña mihr-i cihân-gîr oldu râyet-keş
Çeker her rûz atlasdan ' alem zerrîn sinân üzre
- 7 Ser-i kûyuñda bir kârbân-serâdır bu felekler kim
Düşer zer kâselerle sofrâ her şeb mîhmân üzre
- 8 Şihâb itmez felekden olduğı-çün dehr-i nüh-ceyşîñ
Melekler kavsdan peykân atarlar kavm-i cân üzre
- 9 İder tîğ-i Birâhîmî gibi mâhiyyetin taḥvîl
Çekilse nehyiñiñ şemşîri tîğ-i bî-emân üzre

(575) OE1: 169b, KE1: s.55.

8 atarlar: atalar OE1.

9 nehî: tehniyetiñ KE1.

- 10 Degildir mäh-ı nev şeb-ḥūn içün mihriñ niyāmından
Yed-i ḳudret çeker şemşir-i fırķ-ı düşmenān üzre
- 11 Leb-i kilkiñ Kelīm'ıñ ejderidir k'oldı zehr-efşān
Beyān-ı mu' ciz-i Perviz-i Ḥusrev dāstān üzre
- 12 Siyeh seng-i der-i devlet-me'ābiñ ferş iden merdān
Tenezzül itmez evreng-i Süleymān-ı zamān üzre
- 13 Ey ol şāh-ı serāy-ı lī-ma' a'llāhsın ki olmışdır
Zılāl-engiz-i dāmāniñ serir-i gerzmān üzre
- 14 Şu varmazdı zemini raḥmet-i Ḥaḳ itmeseydiñ ger
Ḳadem-rencide-i teşrif-i cizr-i kehkeşān üzre
- 15 Şaçıñdır server-i Mısr-ı melāḥat kim kemendinde
Niçe biñ Yūsuf-ı Ken' ān vardır ḥüsn ü ān üzre
- 16 Olup şeydā-yı der-zencir kemendin atdı deryāya
Görince zülfüni sevdā gelüp āb-ı revān üzre
- 17 Hevā-yı gül-mezākıñla geçenler āb-ı ḥayvāndan
Olur İskender-i devrān ḥayāt-ı cāvidān üzre
- 18 Gül-āb-ı eşk-i çeşm-i şefḳatiñle olmasa sır-āb
Gül ü sünbül görünmezdi zemīn-i gül-sitān üzre
- 19 Degildir görmedi sāyeñ vücūduñ görmedi 'ālem
O kim indi yere sāyeñ idi āḫir-zamān üzre
- 20 Semāvāt-ı dü-gitī olsa dehre dīde-i ḥaḳ-bīn
Yine māhiyyetiñ görmekte 'ācizdir 'ıyān üzre
- 21 Kenār-ı ravzaña bir ḥayme-bāndır 'ālem-i ḳudret
Ki ḳurdu bār-gāh-ı nüh-revāḳı ḥāḳ-dān üzre
- 22 Bütün genc-i girānı yek peşiz-i kem-'ıyārıñdır

12 seng-i: reng-i KE1.

14 itmeseydiñ: itmeseydi KE1.

22 bāb-ı: bāḡ-ı KE1.

Ki urduñ sikke-i bâ-nâmıñı bâb-ı cinân üzre

- 23 Egerçi sünnetiñ farzdır bizimçün lâ-cerem ammâ
Şefâ'at vâcib oldı sen Habîb-i Müste'ân üzre
- 24 Meded ey pâdişâh-ı enbiyâ vu evliyâ rahm it
Hücûm itdi dâlâl ehli gürûh-ı müslimân üzre
- 25 Ulaşdı ferkadâna dūd-ı nâr-ı zenb-i şehr-âşüb
Şerer-bâr-ı belâ oldı muhibb-i hânedân üzre
- 26 Bizimçün görme husrân ile pâ-mâl olmağı lâyıķ
İrişdirme fiğân u nâlemiz heft-âsumân üzre
- 27 İrişdir Zü'l-fikâr-ı vâriş-i nîrû-yı Kerrâr'ı
Cünûd-ı küfr-i ef'î-ı peyker-i âteş-feşân üzre
- 28 Livâ-yı nuşret-i erbâb-ı tevhîdi nişânde kıl
Kıbâb-ı hayme-i zer-beft-i zerrîn-rîsmân üzre
- 29 Kesilmez dâmeniñden hâr-ı ğamla dest-i ümmîdim
Açıķdır râyet-i cûduñ güli mâdem cihân üzre
- 30 Hüseyn ile Hasan'çün dest-gîr ol iki 'âlemde
Bırakma çâkeriñ **Şems**'i firâķ içre fiğân üzre
- 31 Olur nûr-ı derûn-efşân na' tim yâ Resûla'llâh
Ġubâr-ı ravzaña döndükçe meh bu böstân üzre

576

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1 Kande vuşlat-gâhıña ey mâh-ı [nev] şeh-râh âh

(576) OE1: 170b, KE1: s.135.

1 şeh-râh: şâh-râh OE1 // oldı: - OE1 / dil: - KE1

Vezni bozuk olan birinci mısraa, beytin genel anlamına uygun olan “nev” kelimesi eklenerek vezin düzeltilmiştir.

3 kâha: gâhî KE1 // âgâh: kûtâh KE1.

İrmedi şāhā sana vāh oldu dil güm-rāh āh

2 Āh kim kūtāh kıldıñ dest-i dilden dāmeniñ
 Tutmağa dāmāniñ irmez dest-i dil kūtāh āh

3 Döndi ten Һasretle kāha şubḥ-gāh u şām-gāh
 Gāh maḥrem-gāha gelmez ol dil-i āgāh āh

4 Kār kılmaz çār-gāhıñ naqşına sūz-ı dilim
 Cān-gāhım yandırır āvāz-ı yā Allāh āh

5 **Şems** olmuş ‘ aks ile mey-gün-ı dāmān-ı şafaq
 Hūn-ı bismilden olup āğuşte bismil-gāh āh

577

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1 ‘ Aşkıñla baña āteş-i sūzān bağışla
 Kim kālīb-ı bī-rūhuma bir cān bağışla

2 Yā derd ile öldir beni ey dost ve yāḥud
 Derd-i dil-i bīmārıma dermān bağışla

3 Meydān okuyam ḥaşmıña pīş-i nazarıñda
 Ġamzeñ gibi bir ḥançer-i bürrān bağışla

4 Farq itmege cennet yüzini yār yüzinden
 Yā Rab baña bir çeşm-i nigeh-bān bağışla

5 Maḥmūr-ı ğamam baña Hudā ‘ aşkına sākī
 Bir sāğar-ı leb-riz-i mey-efşān bağışla

6 Bu **Şems** gibi var ise her kande Hudāyā
 Bīmār-ı ğam-ı ‘ aşq aña dermān bağışla

5 Şems: - KE1.

(577) OE1: 170b, KE1: s.168.

- 1 Dilde ' aşk elzem hakikat intisab olmazsa da
Şem' lazımdır cihāna āfitāb olmazsa da
- 2 Ādeme lāzım ser-i mūy ile aqdan karadan
Oqu hatt-ı hüsn-i dil-dārı kitāb olmazsa da
- 3 Dökülüp eşkim lebiñ öpsem didim yārim didi
Bādeye tuzlu gerek laht-ı kebāb olmazsa da
- 4 ' Ākil iseñ koyma elden ehl-i ' aşkıñ dāmenin
Öyle bir merd-i Hudā hikmet-me'āb olmazsa da
- 5 Vāşılān-ı Hāk yine irmez vişāl-i mutlaqa
Şems hacb-i cān yeter başka hicāb olmazsa da

- 1 Bir dem ki gelüp tıldı çemen-zār benefşe
Hāk-i siyehi itdi ' ıtır-bār benefşe
- 2 Kim faşl-ı bahār oldı gidüp vaqt-i zem-istān
Açdı gözini sebze vü eşcār benefşe
- 3 Būy-ı ruḥ-ı cānāne olup bād-ı nesīmi
Şan oldı ham-ı kākül-i dil-dār benefşe
- 4 Yā ḥāl-i ruḥ-ı yārdan āyīne-i devrān
Bi'l-' aks bedīd itdi siyeh-kār benefşe
- 5 Bir şūḥ-ı siyeh-çerde idi ḥ'ābda ser-mest

(578) OE1: 170b, KE1: s.168, KE2: s.19.

5 başka: gayr KE2.

(579) OE1: 171a, KE1: s.165.

2 sebze vu: sebze-i KE1.

9 çok: çün KE1.

- Olmışdı yâhud nâz ile bîmâr benefşe
- 6 Ruhsârına şebnemler olup âb-ı gül-efşân
Oldı dem-i eşhârda bîdâr benefşe
- 7 Engüşt-i şabâ ‘uğdelerin çözdı tağıtdı
Reyhân gibi turre-i tarrâr benefşe
- 8 Mor fes giyüp envâr-ı ruḥ-ı mihr-i felekden
Zeyn eyledi bir püskül-i zer-târ benefşe
- 9 Şaḥn-ı çemene ebr-i bahâr oldı dür-efşân
Cem‘ eyledi çok lü’lü’-i şeh-vâr benefşe
- 10 Kırđı çemen-istâna bir evreng-i zümürüd
Oldı siyeh-i nükhete esrâr benefşe
- 11 Gül eyledi bir efser-i la‘lîn ile reftâr
Ârâyiş idüp ḥil‘at-i jengâr benefşe
- 12 Ḥurşîd-i felek ḥayme-i zerrîn açup oldı
Aṭnâb-ı zer-endüdına mismâr benefşe
- 13 Tarḥ itdi niçe dâ’ire müşgîn çemende
Bir pâý ile mânende-i pergâr benefşe
- 14 Zanbaḳlar alup deste şurâḥî-i zer-endüd
Nâz ile tutar sâğar-ı ser-şâr benefşe
- 15 Bezm-i taraba urdı şabâ naḳş-ı terâne
Raḳş eyledi ser-cümle-i ezhâr benefşe
- 16 Bir bûy-ı ‘abîr oldı cihân bûlbül-i zârıñ
Âhından olup micmere-i nâr benefşe
- 17 Ğam düşmenine oldı çemen nîze-güzârân
Gül râyet açup oldı teber-dâr benefşe
- 18 Seyrâna çıkup gül-şene zerrîn tabaḳdan
Her şâm içer nergis-i bîmâr benefşe

- 19 Çāk oldı dil-i lâle-i miskîn olunca
Sünbül ile hem-pā vu kafa-dār benefşe
- 20 Müşg-i Hoten’i dūd-ı dili eyledi ber-bād
Sevdā-yı maḥabbetle olup yār benefşe
- 21 Ruḥ-sūde olur maḳdemine şāh-ı gülün kim
Tā şahn-ı serāyında tutup dār benefşe
- 22 Dāmānına bir mürşid-i pür-himmet-i dehrin
Çārüb ide zülf-i ḥam-ı ruḥsār benefşe
- 23 Ol zāt-ı civān-baḥt-ı felek-cāh-ı reşādet
Kim ḥāk-i deri olsa sezā-vār benefşe
- 24 Ol pīre revādır şecer-i silsilesinde
Ḥaṭṭ olsa eger sünbül-i tūmār benefşe
- 25 Hem-rāz-ı Birāhīm-i cihān-dār-ı nübüvvet
Gerd-i ḳademinden olur ‘aṭṭār benefşe
- 26 Kim ‘abd-i Raḥīm ism-i müsemması Birāhīm
Āteş-kedeye girse olur nār benefşe
- 27 Ya‘nı ki Birāhīm-i gül-istān-ı velāyet
Vaşfiyla bulur zīnet-i gül-zār benefşe
- 28 Bir mürşid-i a‘zam ki meh-i mihr-i velāyet
Olsa yeridir bāğına zer-kār benefşe
- 29 Ta‘zīmen ider nānımı gūş eylese Cibrīl
Baş-ı dü-cenāḥ u per-i ṭayyār benefşe
- 30 Bir zāt-ı ḳader-ḳadr u ḳazā-ḥūkmdür ol kim
Ḥūkmi ile gül ḥār olur ḥār benefşe
- 31 Münşī-i ḳader-pīşe benānı ḳaleminden
Her nokṭa-i esved ider īşār benefşe

- 32 Feyz alsa olur kilik-i ‘Uṭārid kaleminden
Evrāk-ı semāvātda seyyār benefşe
- 33 Terbiyyet ider ise işāretle ‘aşāsı
Gerdūna olur Sünbüle-girdār benefşe
- 34 Gül-berg-i feminde dem-i i‘ cāz-ı Mesīhī
Gūyā ki olur būy ile der-kār benefşe
- 35 Tedbīr-i Felāṭūn’ı ider ḥākden iḥyā
Olur nitekim ḥākden izhār benefşe
- 36 Eyler ise işrāk eger nūr-ı cemālī
Gül-zāra olur mihr-i cihān-dār benefşe
- 37 Reşk itdigi-çün zūlf-i dil-āvīzine oldı
Gīsū-yı civānān ile ber-dār benefşe
- 38 Tahrik iderse leb-i şemşīr-i celālin
A‘ dāya olur ḥançer-i ḥūn-ḥār benefşe
- 39 Ey mürşid-i şeh-rāh-ı gül-istān-ı ma‘ānī
V’ey gül-şen-i ‘irfānı içün ḥār benefşe
- 40 Ol ğavş-ı mu‘azzamsın eyā gül-būn-i ‘irfān
Kim bāġıñā aqṭāb-ı cihān-dār benefşe
- 41 Her bergini eylerdi zebān vaşfına lā-būd
Olsaydı eger kādir-i güftār benefşe
- 42 Kim olsa zülāl-i himemiñ kaṭresi cārī
Dūd-ı siyehinden bitürür nār benefşe
- 43 Bir kaṭre düşerse yere ebr-i keremiñden
Feyzinden olur sāḥa vu kuh-sār benefşe
- 44 Gül-zār-ı ḥayālīñde zemīn olsa felekler
Fi’l-ḥāl olur şābit ü seyyār benefşe

- 45 Pâyında bisât olsa revâ atlas-ı gerdün
Seyrânına mânend-i çemen-zâr benefşe
- 46 Feyz-i nazariñ virdi hayât olmuş iken dil
Mânend-i hazân-dîde sebük-bâr benefşe
- 47 Ol neş'e ile midhatiñ ilhâm olup itdi
Ġabrâ-yı dili ma' riz-i dîdâr benefşe
- 48 Düşdi bu ġazel dâmen-i evşâfına oldı
Dâmân-ı güle mişl-i semen-bâr benefşe
- 49 Taķmış girih-i kâküline yâr benefşe
Bir bâġda şan iki girih-kâr benefşe
- 50 Gül-şende tutup zülf-i siyâhıñ didi yârim
Rûm illerine oldı giriftâr benefşe
- 51 Sünbül çekilüp girdi kara bâġa ġasedden
Taķınca ġam-ı zülfine dil-dâr benefşe
- 52 Efsûn-ger-i zülfi ne füsûn eyledi bilmem
Kim çeşm-i cihâna görünür mâr benefşe
- 53 Ġisûsına dil-beste olan ol bütün ey **Şems**
Baġlandı şanem-ġânedede zünnâr benefşe
- 54 Bu vech ile itmez idim evşâfını taġrîr
Her ġarfin idüp berg-i güher-dâr benefşe
- 55 Murġ-ı kalemim gül-şen-i vaşfinda olurdu
Bir mu' cize-gû tûṭ-i minķâr benefşe
- 56 Ammâ n'ideyim ġûn-ı dilim ' aşķıñ elinden
Mânend-i dil-i nâfe-i Tâtâr benefşe
- 57 Fikrim gülini bād-ı belâ itdi perîşân
Ġüyâ ki lebim eyledi ġam-ġâr benefşe
- 58 Ma' zûr buyur eyledim iġlâş ile taķdîm
Dergâhına bir deste kalem-kâr benefşe

- 59 İtnâb-ı sühan eyleme ey hâme du‘ â it
Aç destîni çün berg-i siyeh-kâr benefşe
- 60 Feyz-i himemi neşr ola dünyâya o pîriñ
Tâ kim ola bu bâğda devvâr benefşe
- 61 Her rûzı ola rûz-ı bahâr-ı gül ü lâle
Her leyli şeb-i mevsim-i ebkâr benefşe

580

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Tenimde tîr-i müjgânıñ ser-â-pâ hâlka-ber-hâlka
Giyindim cevşen-i pûlâd gûyâ hâlka-ber-hâlka
- 2 Añup zülf-i ruhuñ ey dost âh itsem dehânımdan
Çıkar bir dūd-ı âteş-hîz-i vâlâ hâlka-ber-hâlka
- 3 Ben ol Mecnûn-ı ser-gerdân-ı ‘aşkam k’oldı zencîrim
Hayâl-i mevc-i nûr-ı zülf-i Leylâ hâlka-ber-hâlka
- 4 Degil zülf-i siyeh gencîne-i hüsniinde ol şūhuñ
Yatur biñ başlı bir mâr-ı mücellâ hâlka-ber-hâlka
- 5 Temâşâ-yı cemâlinde olup mânende-i hâle
Kuşanmış ol mehi ‘uşşâk-ı şeydâ hâlka-ber-hâlka
- 6 Olur çeşm-i hayâle dūr-bîn-i çehre-i maşşūd
‘Ukûs-ı cām-ı şahbâ-yı muşaffâ hâlka-ber-hâlka
- 7 Kemend eyler şikâr-ı cāna her tavk-ı ser-i mûyın
Dökülse **Şems** o gîsû-yı dil-ārâ hâlka-ber-hâlka

581

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

(580) OE1: 172b, KE1: s.164.

(581) OE1: 173a.

- 1 Naẓarlardan reh-i maṭlûb kem-yâb oldu gitdikçe
Sirişk-i çeşm-i ḥayret-bîn seyl-âb oldu gitdikçe
- 2 Hilâl-i evc-i ḥüsn [u] ândır kim şol ḥam ebrûlar
İrüp burc-ı kemâle mihr ü meh-tâb oldu gitdikçe
- 3 Didikçe ben uyansun çehre-i maḳşûdı seyr itsün
‘ Aceb ḥ̣âbîde baḥtım der-pes-i ḥ̣âb oldu gitdikçe
- 4 Kimi zencîr dir zünnâr dir kimi kimi gîsû
Çoğaldı güft ü gû-yı zülf ıtnâb oldu gitdikçe
- 5 Kocaldı sâḳ-i bezm-i şafâ pîr-i muḡân oldu
Velâkin câm-ı mey gül gibi şâd-âb oldu gitdikçe
- 6 Göñül tâb-âver-i derd-i belâ-yı ‘ aşḳ idi ey **Şems**
Ġam-ı hicrân ile zâr oldu bî-tâb oldu gitdikçe

582

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ġâfil olma dehr-i dūnuñ ḥil‘at-i zîbâsına
Bağlama bel zer-niṭâk-ı zînet-i zîbâsına
- 2 Zer-niṭâkı bend-i tâbût u kefendir ḥil‘ati
Kim seni bir gün şarar mevt u fenâ kirbâsına
- 3 Nergis-i bîmâr-çeşm u gül-kefenler hecrine
Ağlamağdan iki çeşmim döndi ḳan deryâsına
- 4 Reh-güzârımdan ider zâ‘il sivâ ḥâşâkini
Ger düşerse seyl-i eşḳ-i çeşmimiñ mecrâsına
- 5 Vâsılân-ı ḥayme-i firdevs-i tevḥîdiñ olur
Aṭlas-ı gerdün ḥulle ḳâmet-i bâlâsına

- 1 Hevā-yı 'aşk ile dil-bend olan zülf-i Süleymān'a
Turlar müydan bendler ile dīvāne dīvāna
- 2 Hevā-yı nev-ḥaṭ u sevdā-yı pīç-ā-pīç-i zülfinden
Düşüp deşt-i cünūna yār olur mārāna mūrāna
- 3 Şafaḳ şanma seherde dāmen-i āyīne-i devrān
Boyandı ḥūn-ı dāğ-ı ḳalb-i mecrūhumla al ḳana
- 4 Muḥaḳḳaḳ Ādem'e dārü'l-caḥīm olmazdı dārü'l-ḥuld
Müşābih olsa ger nār-ı 'azābı nār-ı hicrāna
- 5 Firāḳ-ı yār ile ey **Şems** āh-ı āteş-efşānım
Şerāre-pāş olur her şeb sipihr-i heft-eyvāna

- 1 Ḳanlı göziniñ ḥaṇçer-i bürrān neresinde
Cādū müjeniñ nāvek-i peykān neresinde
- 2 Va' d eyledi vaşlın idüp imān unuttı
Āyā o büt-i 'işveniñ imān neresinde
- 3 Her kūşede gezdim aradım cümlesi ḥayvān
Dünyā eviniñ görmedim insān neresinde
- 4 Hep ḥüzn-i ḥazān ile ider dāğ-ı dil izhār
Gül-zār-ı fenāniñ gül-i ḥandān neresinde
- 5 Ney gibi ider nāle ser-ā-pā dilim ey **Şems**
Bilmem bu vücūduñ ki ney-istān neresinde

(583) OE1: 173a, KE1: s.164, KE2: s.35.

(584) OE1: 173a, KE1: s.164.

- 1 Nikāt-ı rāz-ı eşkim añlamaz cānān yanında
Ne gül-fem kim olur pinhān idersem ған yanında
- 2 Şikāf-ı cāna müjgānı nice tāb-āver olmışdır
Bağılsa kılcā kıalmaz ғанçer-i bürrān yanında
- 3 Hām-ı zūlfūn degil bekletmege her dem gönül gencin
Ne cādū gözleriñ kim gezdirir şū' bān yanında
- 4 Raķıbiñ meclisinde idemez ārām cānānım
Melek tırmaz meşeldir her zamān şeytān yanında
- 5 O ғанçer kıaşlarıñ kim itdi sīnem çāk başıñçün
Kes anıñla beni tek öleyim kıurbān yanında
- 6 Gül-i ғandāna döndi dāğ-ı ' aşkıñ gül-şen-i dilde
Yaıurlar ғār-veş çün nāvek-i hicrān yanında
- 7 ' Aşāya ittikā eyler dime ғam kāmēt-i **Şemis**
Kemān-ı Zāl'dır kim gezdirir peykān yanında

I

Ğurre-i māh-ı muḥarrem ki ' ıyān oldu yine
Nevk-i şemşīr-i belā cān-sitān oldu yine
Kerbelā vaķ' ası her dilde beyān oldu yine
Tünd-i bād-ı sitem-i dehr vezān oldu yine
Gül-i şādī-i dil ü cān ғazān oldu yine
Dāğ-ı mātem elem-engīz-i cihān oldu yine

II

Mātem-i şāh-ı şehīdān ile tıldı devrān

(585) OE1: 173b, KE1: s.163.

6 ғār-veş: ғāk-veş KE1.

(586) OE1: 175a, KE2: s.53.

Oldı ol hâl ile dölâb-ı felek ser-gerdân
Kân yuŧup hâkde yâkût ile la‘l-i rümmân
Dâğlar açdı gül-istânda verd-i handân
Oldı şebnem giceler fûrkat ile eşk-feşân
Şahn-ı gül-zâra düşüp cûy-ı revân oldı yine

III

Allâh Allâh ne ‘acebdir felegiñ gerdişi âh
Sâķ-i kevser-i rıdvân iken ol şâhen-şâh
Bir içim şuyı dırîğ itdiler andan eyvâh
Düşmen-i dîn-i Hudâ kavm-i Yezîd-i güm-râh
Zü’l-fiķâr-ı kalemim anlara bâ-‘avn-i İlâh
Tîğ-i la‘net ile şad dâğ resân oldı yine

IV

Ey gönül nây gibi eyleyelim âh u figân
Mâtem ile idelim girye vü zârı bu zamân
Kim şusuzlukla şehîd oldı Hüseyin-i zî-şân
Oldı cû-bâr-ı bihişt üzre dehen-beste revân
Âh bu bâr-ı girân kıddimizi itdi kemân
Sînemiz sehm-i sitem-kâra nişân oldı yine

V

Ey şeh-i mülk-i beķâ server-i dîhîm-i beķâ
Nûr-ı ‘ayin-i rusûl şâh-ı şehîdân ‘uķbâ
Sensin ol nûr u dil-i dîde-i Kerrâr-ı Hudâ
Sensin ârâm-dih-i rûh-ı revân-ı Zehrâ
Zât-ı pâkiñçün eyâ hamse-i âl-i ‘abâ
Şad şalât ile gönül merşiye-ķhân oldı yine

VI

Karalar giydi felek mâtem-i didârıñ içün
Mâh-ı noķşân gelüp irdi kemân-dârıñ içün
Şem‘ âteşlere yandı gül-i ruhsârıñ içün
Ağladı cûy-ı revân la‘l-i dürer-bârıñ içün
Sünbül-i pür-şiken-i zülf-i siyeh-kârıñ içün
Müşk-i Çîn’iñ cigeri hûn-çekân oldı yine

VII

V ol nûr u: ol nûr-ı KE2 // ârâm-dih-i: ol âdemde KE2.

Pâdişâhâ o zamân kim ola rûz-ı maḥşer
Ḥalk-ı ‘âlem turalar ‘arşa-i ḥaşre yer yer
Ḳanlı pîrâheniñi eyleye Zehrâ mi‘cer
Tâ şefâ‘ at ide ‘âşıklarıña ser-tâ-ser
Ḥaşmıñ ol ‘arşada yüz üzre sürinüp yek-ser
Ḥâlleri nâr-ı hacâletde yaman oldu yine

VIII

Şems-i bî-çâreñi ol gün unudup itme ḥazîn
Kim gelüp ḥayl-i melâ‘ik ile Cibrîl-i Emîn
Şaf-be-şaf cem‘ ola dîvânıña ervâḥ-ı güzîn
Taḥt-gâhıñ ola tâ zâviye-i ‘arş-ı berîn
Şefkat it ḥâlîme ey kıble-i erbâb-ı yakîn
Dil bu vech ile saña nâle-künân oldu yine

IX

Oldı çün vaşfıña merhûn sevâd-ı kalemim
İtdi teşhîr süḥan mülkini dâd-ı kalemim
Yakışur nûr-ı siyâḥ olsa midâd-ı kalemim
Çâk olup tîğ-i kazâ ile nihâd-ı kalemim
Ma‘nî-i noḳta-i elfâz-ı sevâd-ı kalemim
Dem‘ a-i dîde-i ḥasret gibi ḳan oldu yine

587

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Ne oldum ‘aşḳ ile dîvânelikde zâr oldumsa
Ne rütbe zâr/likden zâr olup bîzâr oldumsa
- 2 Varup yağmâya virdim var olupen yoğ olan varı
Baña yâr oldum âḥir ‘aḳlıma ağıyâr oldumsa
- 3 Düşüp dîvânelik bâzârına kendümce kâr itdim
Ziyân itdim ne yüzden ‘aḳlıma ben yâr oldumsa
- 4 İrişdim ḳurb-ı evreng-i serây-ı lî-ma‘a’llâha

VII hacâletde: hacâletle KE2.

IX nûr-ı: mülk-i OE1.

(587) OE1: 176a.

Gedā-yı āsitān-ı Aḥmed-i Muḥtār oldumsa

- 5 Benem ol çāker-i āl-i Resūl-i Kibriyā ey **Şems**
‘ Aceb mi sāyesinde şāhid-i dīdār oldumsa

588

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Faḥr-ı şāhī sürerem bende saña oldığıma
Pādişāham saña bābıñda gedā oldığıma
- 2 Baḳma evzā‘ ıma ey māh peşimān oldum
Saña karşı oturup rû-be-simā oldığıma
- 3 Bir sehim düşse baña bār’ kemān kaşıñdan
Yanmaz idim hedef-i kavş-ı kazā oldığıma
- 4 Hecriñiñ cāna beḳāsı ile nādım oldum
‘ Āzim-i gül-şen-i iḳlīm-i fenā oldığıma
- 5 Zülfüne müşg-i Ḥaṭā’dır diyu meyl itdimse
Tevbe anıñ gibi meyyāl-i ḥaṭā oldığıma
- 6 Tīg-i cevriñ ile boyandım ise de kanlara
‘ İd itdim yine yoluñda fedā oldığıma
- 7 Var iken yārda ey **Şems** o ḥūnī ğamze
Acıram küşte-i şemşir-i belā oldığıma

589

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

فتا لا تحزن اجل العيش لليومين في الدنيا
سنية العمر لو كانت بالفين كفاك الله
لو انت صابر ماء اللذيذ ساعة جهداً
من الخمر الجنان الوصل بالايدي سقاك الله

(588) OE1: 176a.

(589) OE1: 176a.

- 1 Kavs-ı ebrûlar çekilmiş şaff-ı müjgân üstine
Bir kemândır ki kurulmuş tîr ü peykân üstine
- 2 Hâṭ-ber-âverde lebi mühr-i Süleymân idi kim
Müşkile gūyâ yazılmış la' l-i rümmân üstine
- 3 Zülfine ol serv-i ḳaddiñ bestedir âvâre-dil
Lâne eyler murglar serv-i hırāmân üstine
- 4 Laḥd-i dil-dârı şuvar ey ebr-i âh-ı eşk-bâr
Var gül-âb-efşânlık eyle bağ-ı rıdvân üstine
- 5 **Şems** hûn-âb-ı sirişkimden firâḳ-ı yâr ile
Lâleler naḳş eyledim ḥâk-i siyeh-dân üstine

- 1 Dil üzatmış bād yâriñ dîde-i mestânına
Dilleri ber-dâr olsun dâr-ı ebruvânına
- 2 Her nigehte 'âşıkıñ bağrın yaḳar ḳanın döker
Şâh-bâz-ı çeşmi reşk eyler ciger biryânına
- 3 'Aşıkıñ içre ḥalka-i cennet bulur ey zülf-i ḥam
Her kimiñ kim ṭavḳ-ı cinnet ṭaḳılur gerdânına
- 4 İremez cānânına cān ḳaydı içre **Şemsiyâ**

Türkçesi: “Ey oğul! Dünyada rahat bir hayat yaşamak için yaşamak için üzülme. Ömrün bir senesi bir an kadar kısa olsa bile bu sana yeter. Bir saat çalışarak sabredersen lezzetli sudan içersin; vuslat cennetlerinin içkilerini Allah sana verir.”

(590) OE1: 176b, KE2: s.15.

5 sirişkimden: sirişkimle KE2.

(591) OE1: 176b.

Tiglerle ‘ aşıkñ kıymazsa cânân cânına

592

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Dil ü cân yaralar bir yār elinden yār yanında
O dem kim yār elin tutmuş gezer ağyār yanında
- 2 Muḳavves ebruvāññ her naẓar ey şūḩ-ı Kışmīrī
Çekerler sīneme şad nāvek-i Tātār yanında
- 3 Yeter ḳatlime cellād-ı lebiñ ğamzeñe ḩacet yok
Gezer ğamzeñle çeşmiñ tīg-veş ḩünkār yanında
- 4 Nigāḩññ ḩılıcı ḩan dökdi ey ḩün-ḩār ḩan itdiñ
Belī ḩün-ḩār olur ol kim olur ḩün-ḩār yanında
- 5 Gözet ḩünī müjeñden zülf-i çeşmiñ ey Süleymān’ım
Gezerler mūrlar ḩan içmek içün mār yanında
- 6 O büt kim rişte-i imānımı zünnār itmişdir
Ne kāfır kim tutar imānımı zünnār yanında
- 7 Olur dāreyne server sırr-ı yāri sırr iden ey **Şems**
Ki ser vir söyleme bīgāneniñ esrār yanında

593

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Zülfüñe beste olaldan ḩarekāt-ı fitne
ḩāl-i Hindū’da görindi sekenāt-ı fitne
- 2 Vechine Ka‘be-i ‘ ulyā dir idim olmasa ger
Ṭāḩ-ı ebrūsına ṭa‘liḩ menāt-ı fitne
- 3 Mest-i ğammāz nigāḩññ olalı tīg-be-kef

(592) OE1: 176b, KE1: s.163.

(593) OE1: 177a, KE1: s.163, KE2: s.38.

Görmedi ehl-i dil ü cân necât-ı fitne

- 4 Mülk-i tâze geleli hüsnüñe menşûr-ı beķā
Tīg ile ber-țaraf olmaķda şebât-ı fitne
- 5 Ėarķ olunmış gibi gird-âbda keşti-i murâd
Gird-i ruhsârda Ėayb oldu nikât-ı fitne
- 6 Def u neyle o meh-i Mevlevi itdikçe semâ
Çıķdı nâhîd-i sipihre nağamât-ı fitne
- 7 Kâfir-i zülfine dil-bend ideli ‘âlemi **Şems**
Avrupa’dan ķopar oldu Ėațarât-ı fitne

594

mef’ulü fâ’ ilâtün mef’ulü fâ’ ilâtün

- 1 Güldi o Ėonce Ėâlim nâ-şâd söyleyince
Güller açıldı bülbül feryâd söyleyince
- 2 Yüz biñ fiğân o şûğa Ėâl-i dil-i Ėazânim
Eyler mi ben Ėarîbi ber-yâd söyleyince
- 3 Tûti-i Ėacle-ĖâĖ-ı ‘işmet-serây-ı Meryem
Lâl oldu la’l-i ‘İsî nev-zâd söyleyince
- 4 İtmez eşer niyâzım Şîrîn-i deşt-i nâza
Kûğ oldu pâre pâre FerĖâd söyleyince
- 5 Dil tıflm itdi ber-dâr ol turre-i siyeh-kâr
Şemşîr-i Ėamzeñ ammâ cellâd söyleyince
- 6 Şahbâ-yı Ėum-Ėurûř ol deryâ-dil ü Ėamûř ol
Başdan ayağa Ėûř ol üstâd söyleyince
- 7 Ey **Şems** ķılma zârî fâş itme râz-ı yâri
Manşûr’ı itdi âteş ber-bâd söyleyince

- 1 Metā'-ı vaşlı itmiş rāygān ol yār kūyında
Ki olmuş ған behāsı rāyic-i bāzār kūyında
- 2 Ғaleb itmez vişāle naķid-i imān hele ol büt
Bütün 'āşık-ları kāfir olurdı zār kūyında
- 3 Ғarīķ-i 'aşķda aķrānına fā'ik olur ol kim
Ғazā-yı yārda rāzī çeker āzār kūyında
- 4 Göñüller hāk-i kūy-ı yāri kıldı Ka' be-i maķşūd
Göñüller Ka' be'sidir hāk olanlar yār kūyında
- 5 O şūh-ı şehir-āşūbuñ yolına **Şems**-i 'ālem-gīr
Olur çārūb-ı müjgān her dem-i eşhār kūyında

- 1 Göñlüm o şehiñ bende-i fermān işiginde
Kim birdir anıñ bende vü sultān işiginde
- 2 Rāh-ı der-i 'aşķında olan hāk ile yek-sān
Mūr olsa bulur hūkm-i Süleymān işiginde
- 3 Anıñ yüzine pāy-ı mezelletle başılmaz
Bir başıña ola şeh-i merdān işiginde
- 4 Hāmūş yūri kim diyemez pīr-i hākīķat
Ne küfr ü ne da'vā-i imān işiginde
- 5 Dirseñ ire cānım harem-i vuşlata yāriñ
Terk eyle ser ü şervet ü sāmān işiginde

(595) OE1: 177b, KE1: s.162.

(596) OE1: 177b.

- 6 Cem' itdi o meh mâtem ile 'îd-i vişâli
Kim 'âşık-ı cân-bağş döker kan ışiginde
- 7 Hıç dâr-ı Mesîh üzre tenezzül mi ider **Şems**
Ġaltân olan hûn ile cânân ışiginde

597

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Siyeh hâliñ ki var ey dost gül-ruhsâr üstinde
Ġalîl-i cândır gül-zâr içinde nâr üstinde
- 2 Süzülmiş nergis-i maḥmûr çeşmiñ örtilüp müjgân
Yaṭur gül-şende gûyâ mârlar bîmâr üstinde
- 3 Ġabîbiñ maḥdemin hâr itdi şanma bû-Leheb zinhâr
Gül-i bağ-ı risâletdir görindi hâr üstinde
- 4 Kûnûz-ı dil görünmez perde-i ten çāk olmazsa
Bulunmaz genc gitmezse neler kim var üstinde
- 5 Hevâ-yı 'aşk ile ey **Şems** kıldım hûn-ı dil içre
Ġabâb-ı bâde-âsâ kâse-i ser-şâr üstinde

598

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Gün yüzüñ gâh örtünür zülf-i perişân üstine
Çün gelür şems-i bahârîñ ebr-i nîsân üstine
- 2 Mûy-ı ebruvân ekilmiş çeşm u müjgân üstine
Tîğ-i İşfâhân'dır âhû-yı cîrân üstine
- 3 Tarf-ı zülfüñ kaplamış mûy-ı sefid ey şâḥ-ı ḥüsn
Nûrdan leşker çekilmiş kâfir-istân üstine

(597) OE1: 177b, KE1: s.162.

(598) OE1: 178a, KE1: s.77.

- 4 Ḥaṭ degil reyḥān-ı zülfüñ şerḥin itmişdir Ḥudā
Ḥaṭṭ-ı reyḥānī yazup yāḳūt-ı rümmān üstine
- 5 Cezbeden düşmiş leb u ruḥsārıñ zülf-i sefid
Nūr iner gūyā semādan āb-ı ḥayvān üstine
- 6 Kilk-i ḳudret yazmadan menşūr-ı ḥüsnüñ ber-tamām
Çekdi ebruvān-ı **Bismi'llāhi Raḥmān** üstine
- 7 Cānım almağa ol ebruvān u ol müjgān yeter
Alma ey şāhım kemānıñ tır ü peykān üstine
- 8 Lāleye dāğ-ı derūnum söyle zārım bülbüle
Ey şabā uğrarsa rāhıñ ger gül-istān üstine
- 9 Giryeme her şeb ḥayāl-i serv-i ḳaddiñdir sebeb
Kim felek şebnem döker serv-i ḥırāmān üstine
- 10 Bezm-gāh-ı 'aşḳıñā şem' am cemāliñ şem' ine
Cān atar pervāneyem her gice sūzān üstine
- 11 Ey **Şems** dürc-i feminde ol mehiñ dendān u leb
Zīb-i yāḳūt-ı le'ālī çeşme-i cān üstine

599

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Göñlümüñ her rüz u şeb efkārı cānān üstine
'Andelībiñ çünki zārı verd-i ḥandān üstine
- 2 La'liniñ düşdi ḥaṭı çāh-ı zenaḥdān üstine
Yūsuf-ı Mısr-ı melāḥat indi zindān üstine
- 3 Naḳş-ı ḥüsnüñ örtemez zülf-i siyāhıñ ey şanem
İnmez 'ādet olmamış Ḳur'ān Ḳur'ān üstine
- 4 Zār-ı 'aşḳıñda hücūm eyler ma'ānī kilkime

- Ejdehām eyler cihān çāk-i girībān üstine
- 5 Ğamze vü müjgānıñ üstinde muķavves қаşlarıñ
Bir hümādır bāl açmış tır ü peykān üstine
- 6 Bilmezem haṭṭ-ı lebiñi baña kil-k-i āferīn
Sūre-i kevşer mi yazmıř la^c l-i rümmān üstine
- 7 Ağladırısın ‘ aşıkı öldirme bārī cevır ile
Pādişāhım zulm olur қan eyleme қan üstine
- 8 Gül-ruḥuñ gördükçe çeşmimden düşer eşkim bu kim
Şebnem-efşāndır felek verd-i gül-istān üstine
- 9 Sen bu vech ile meṭāf-ı qudsiyānsın kim delīl
Murğlar pervāz ider bāğa vu bostān üstine
- 10 Oldıǵından mevzi^c -i pākiñ seniñ bu ḥāk-dān
Secde itmek farz oldı ehl-i īmān üstine
- 11 Pādişāhā beñzediginden muķavves tıǵıñe
Қavs-ı ebrūlar çekildi baş ile cān üstine
- 12 Tār-ı zūlf-i ḥüsn-i yāre belki beñzerdi Ḥudā
Sūre-i ve’l-leyl yazsa māh-ı raḥşān üstine
- 13 ‘ Aşq meydānında başımda belā-yı ebruvān
Oldı irsāl-i meşel ṭōp ile çevgān üstine
- 14 Dūd-ı hecr-i zūlfüñ itmez mi perīşān dilleri
Āfet-i heft-āsumāndır ḥırmēn-i cān üstine
- 15 Ol ne müjgān u ne çeşm illā қаşıñ қavs görüp
Tır-bārān itmiş āhū-yı Şıfāhān üstine
- 16 Cāy-gır itdiñ dilimde şol siteмли sözleriñ

4 KE1’de 6. beyit.
5 KE1’de 4. beyit.
6 KE1’de 5. beyit.
8 düşer: döker KE1.

Pāre-i elmās ekdiñ laht-i biryān üstine

- 17 Tār-ı zülfüñden idüp feyzān ebr-i nev-bahār
Āb ile cān yağıdırır ḥāk-i siyeh-dān üstine
- 18 Şanma başında tolanmış turre-i müşgīn dost
Ejdehā-yı heft-serdir gevher-i kān üstine
- 19 Artırır derd-i dilim dārü’ş-şifā-yı ‘aşkda
Ey ḥakīmim virdiğiñ tertīb-i dermān üstine
- 20 Hāme-i mu‘ciz-beyānım yazma ağıyār ismini
Cebra’ıl itmez tenezzül ehl-i nīrān üstine
- 21 Kilk-i müjgānımla hecriñde midād-ı eşkden
Bir beyit ser-levḥa yazdım çeşm-i giryān üstine
- 22 Bilmeyüp dil-dārımıñ dil virdim ebruvānına
Āh kim düşmiş dilim şemşīr-i ‘uryān üstine
- 23 Yār çeşmiñ hecre imā itdi kaşıñ vuşlata
Eylediñ bir günde **Şems**’iñ iki fermān üstine

600

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Virdi fer mūy-ı sefid irdi cibāhım üstine
Oldı tāb-endāz-ı ‘aşkıñ dūd-ı āhım üstine
- 2 Kilk-i kudret çekdi ya ḥaṭṭ-ı sefid-i mağfiret
Defter-i ser-nāme-i rüy-ı siyāhım üstine
- 3 Āteş-i cevvalē-i ‘aşkıñ yaqar maḥv eyler
Ḥār u ḥāşāk-i sivā ger çıkısa rāhım üstine
- 4 Beyza-i zāğı ider ‘Ankā-yı Kāf-ı lā-mekān

20 Hāme-i mu‘ciz-beyānımdan şarīr-i ‘aşk ile / ‘Aks ider **innī ene’llāh** ‘arş-ı Raḥmān üstine KE1.

21 eşkden: eşk ile KE1 // Bir beyit ser-levḥa yazdım çeşm-i giryān üstine: Āteş-i ḥasret şaçar dil pūte-i cān üstine KE1.

(600) OE1: 179a.

Sāye-endāz olsa ‘ Anḳā-yı nigāhım üstine

- 5 Hıre kıldı çeşmimi zülf-i ‘ izār-ı yār **Şems**
Ebr-i nīsān-ı maḥabbet çekdi mähım üstine

601

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Çekdi ya ḳudret eli saña beruvān yerine
Dizdi peykān-ı ḳazā çeşmiñe müjgān yerine
- 2 Şağ ḳalır kimde ciger merdüm-i çeşmiñ gibi şūḥ
Ḥançer-i ḡamze-be-kef irmege meydān yerine
- 3 Var mı bāzū-yı kemānıñda şehā ben gibi bir
Ḥaşmıña baş ile perrān ola peykān yerine
- 4 Aldı cān u dilim ol ḳaşı kemān lık diyet
Kendi sehminden irişdirdi baña cān yerine
- 5 Ḳavs-ı pehlū vu ḥadeng āhla ey **Şems** bugün
Durmuşam rezm-geh-i ‘ aşḳa Nerīmān yerine

602

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Rindiñ nevā-yı şöḫbeti oldu mül üstine
Feryād-ı bülbül oldu dem-ā-dem gül üstine
- 2 Müşgīn-i zülf-i yārda tutdı ḳarār dil
Bir murğdur ki lāne yapar sünbül üstine
- 3 Tezyīn itdi bāğ-ı ruḥuñ bāğ-bān-ı ḥüsn
Reyhān u sünbül-i ter aşup fülful üstine
- 4 Destinde tutdı eyledi gül nev-bahāra ‘ arz

(601) OE1: 179a.

(602) OE1: 179b, KE1: s.161.

Biñ bergli dāstān yapup bülbul üstine

- 5 Ey **Şems** olurdı deşt-i veğā haşma teng-nā
Olsa süvār Şīr-i Hudā Düldül üstine

603

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Rūşenā şubḥ-ı kıyāmet ‘arız-ı dil-dārda
Muhteftidir fitne-i maḥşer o zülf-i tārda
- 2 Buldılar çün ḥün-ı nā-ḥaḳ sīne-çākān-ı ğamīñ
Pençe-i zulmüñdeki ser-ḥançer-i āzārda
- 3 Bilmedi esrār-ı Mañşūr-ı **ene’l-Ḥaḳ** n’idügin
İtmeyenler başını kurbān pāy-ı dārda
- 4 Bu ne sır kim zülfüñe dil-besteler ey büt seniñ
Tā ebed vā-beste kıldı ḥalka-i zünnārda
- 5 **Şems** isterseñ tevaḳḳuf Ka‘be-i maḳşüdda
Pāy-dār ol seng-mānend bünye-i ikrārda

604

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1 ‘Aşkıyla ki var çāk-i girībān elimizde
Yohsa n’ola bir kūşe-i dāmān elimizde
- 2 Vāresteyiz imān u küfür dā‘iyesinden
Kim ol şanem-i zülf-i perişān elimizde
- 3 Mestān-ı Hudā’yız görünür bezm-i kıyāmet
Dil şişeleri cām-ı gül-efşān elimizde
- 4 Āh-ı dil-i pür-süz yeter rāh-ı talebde

(603) OE1: 179b, KE1: s.161.

(604) OE1: 179b, KE1: s.161.

2 ol şanem-i: oldı ḥam-ı KE1.

Şeb istemeyiz şem‘ -i fūrūzān elimizde

- 5 Mūsī-i tecellā-yı kelāmız bize ey **Şems**
Kilk-i dü-zebān ejder-i şü‘ bān elimizde

605

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Nūr-ı mā-zāğ olup ‘aynıma eczā-yı nigāh
Lā-mekāna irişür bīniş-i bālā-yı nigāh
- 2 Müje-i dīde-i Cibrīl’i idüp şeh-per-i ‘aşk
Sidre-pervāz-ı ma‘ānī olur ‘Ankā-yı nigāh
- 3 Dāmen-i hams-i ‘abāyı göremez irmese ger
Mihr ile çārüm-i eflāke Mesīhā-yı nigāh
- 4 Pāy-māl oldum o nūr-ı başara niçe zamān
Düşdi bu dīde-i giryāna hele pāy-ı nigāh
- 5 Rū‘yet-i yār ile ey **Şems** nigh mest olalı
Yārdan hāl/ bulunmaz baña bir cāy-ı nigāh

606

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Māye-i te‘şīr olup dest-i kazā rā ğamzeñe
Virmiş āb-ı serd şemşīr-i mu‘arrā ğamzeñe
- 2 Kabza-i kudrettedir ancak tereddüd yoḥsa kim
‘Azra ‘īl elbet ider ‘arz-ı temennā ğamzeñe
- 3 Lāl olur Mūsī de olsa nūr-ı vechiñle gönül
Tākat itmez olsa sīne Tūr-ı Sīnā ğamzeñe
- 4 Çeşme-i hūrşidden bulmaz hayāt-ı cāvidān

(605) OE1: 180a, OE2: 64a, S1: 75b, KE2: s.48, ALM: 151a.

(606) OE1: 180a, KE1: s.160, OE2: 64b, S1: 75b, ALM: 151a.

Olmasa cevher eger rūḥ-ı Mesīḥā ğamzeñe

- 5 İsterem zülfüñ gibi olsun perīṣān dūṣ olup
Ehl-i īmān zülfüñe ehl-i çelīpā ğamzeñe
- 6 Ol kemān-ebrū degildir eyleye tā ser-fürū
Eylemiş ḳavs-ı ḳazā vaż‘ -ı müdārā ğamzeñe
- 7 Zü’l-fiḳār-ı ḳālī‘ -i küfr-i diyār-ı ‘aşḳdır
Kim virilmiş **sūre-i innā feteḥnā** ğamzeñe
- 8 Yalñız Mecnūn’ı Leylā zülfine itmişdi bend
Līk itdi cān fedā zülfince Leylā ğamzeñe
- 9 Dīde-i Ya‘ ḳūb’dan tā itmege çāk-i ḥicāb
Yūsuf-ı gül-pīrehen oldı cebīn-sā ğamzeñe
- 10 Tīğ-i cellād-ı nigāhıñ ḥūn-ı dilden mest olup
Eylemiş rāz-ı derūn-ı **Şems**’i īmā ğamzeñe

607

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

- 1 Görinür tābiş-i dīdār gönülden gönüle
Berḳ urur pertev-i envār gönülden gönüle
- 2 Müteḳābil iki mir’āt-ı muşaffāya ‘adīl
‘Aks ider ḥālet-i aḥyār gönülden gönüle
- 3 Zākiri vāşıl ider ḥazret-i mezkūra tamām
Nūr-ı bālā-rev-i ezḳār gönülden gönüle¹²²¹
- 4 Devr-i şahbā-yı şurāḥī vü piyāle gibidir
Dökilür neş’e-i esrār gönülden gönüle

(607) OE1: 180b, KE1: s.159, OE2: 69b, S1: 81b, KE2: s.148, ALM: 174b.

* KE1 nüshasında 24a ve 79a’da mükerrer olarak geçen bu şiirin 24a’da 6. ile 39. beyitleri arası eksik olup ortak olan beyitler arasında da bazı nüsha farkları görünmektedir.

1 dīdār: esrār KE1(24a) // pertev-i envār: şöḥbet-i ebrār KE1(24a).

2 aḥyār: merdān KE1(79a).

3 nūr-ı bālā-rev-i: nūr-ı bi’llāh ile KE1(24a).

- 5 Dem-i āheng-i ney-i şāh ile manşūra dönüb
Raṭb olur şoḥbet-i ebrār gönülden gönüle
- 6 Başka dil delme bu gönlümden alup cevır okını
Gezmesün öyle sitem-kār gönülden gönüle
- 7 Zühđ u imānını yağmāya gider ehl-i diliñ
Āteş-i ‘aşq-ı tebeh-kār gönülden gönüle
- 8 Tā müsellel irişüp virdi baña feyz-i beḳā
Cezbe-i Aḥmed-i Muḥtār gönülden gönüle
- 9 O bilür Aḥmed-i Muḥtār’ı kime irdi ise
‘İlm-i māhiyyet-i Kerrār gönülden gönüle
- 10 Oldı Manşūr ile ber-dār u Ferīdūn ile ḳatlı
Seyr idüp neş’et-i ber-dār gönülden gönüle
- 11 Lā-mekān oldığı-çün tutmadı ‘ālemde mekān
‘Arz ider kendini dil-dār gönülden gönüle
- 12 Her zamān eyleyüp bir kisve-i insānı ridā
‘Azm ider Ḥāzret-i Settār gönülden gönüle
- 13 Ben ne da‘vī idem ol sırr-ı Ḥudā bende diyu
Kendi eyler anı ızḥār gönülden gönüle
- 14 Ḥızır’am iḥyā-yı dil-i mürdelere āb-ı ḥayāt
Saḳy içün eyledim imrār gönülden gönüle
- 15 Nāmını feyzim ile münbit olan arz-ı ḳulūb
Görinür gül-şen-i ezhār gönülden gönüle
- 16 Āsumānam ki derūnumda niçe şems u ḳamer
Devr ider şābit ü seyyār gönülden gönüle
- 17 İderem meh gibi şeb-zindeye her şeb işrāk

5 dönüp: döner OE1 / ebrār: aḥrār KE1(24a).

6 OE2, S1, KE2 ve ALM’de bu şiir, 6 ile 39. beyitler arası eksik olup toplam 7 beyitten oluşmaktadır.

12 Beytin birinci mısramın vezni bozuk.

Feyz-i cān-perver-i eşār gönülden gönüle

- 18 Āb-ı rahmetle ben ırvā iderem her felegi
Rızk-ı maḫsūm ile iḫdār gönülden gönüle
- 19 Benem ol arz ki tā zāviye-i ḳalbimde
Görinür kişver-i Cebbār gönülden gönüle
- 20 Niçe ‘arş u niçe kürsī niçe ādem niçe devr
Niçe biñ ālem-i devvār gönülden gönüle
- 21 Benem ol ma‘den-i esmā ki benim gencimden
Virilür gevher-i esrār gönülden gönüle
- 22 Benem ol maḫzen-i gencīne-i ḥalk u icād
İderem fi‘limi işdār gönülden gönüle
- 23 Fālik-i ḥubb u nevā Ġāfir u Settār-ı ‘uyūb
Oluram şun‘ ile gir-dār gönülden gönüle
- 24 Mālik-i dār-ı celālem ki celālimde nihān
Yaḳaram nār-ı ciger-ḡār gönülden gönüle
- 25 Zevḳ-i sūzānına ḥasretle gelür fevc-be-fevc
Bağlanup şāhib-i zünnār gönülden gönüle
- 26 Özge rıdvāna ferādīs-i cemālem açaram
Nūrdan ravza-i gül-zār gönülden gönüle
- 27 Nice ta‘rīf ideyim vaşfını gel gir gönüle
Ki olur seyri bedīdār gönülden gönüle
- 28 Kūh-sārında ḡulāmānına Yūsuf ḥayrān
Derd-i ‘aşḳ ile giriftār gönülden gönüle
- 29 Gül-sitānında ki ḥūrāna Züleyḥā meftūn
Zülf-i sevdāsına bīmār gönülden gönüle

20 devvār: devrān KE1(79a).

28 KE1(79a)’de 29. beyit.

29 KE1(79a)’de 30. beyit.

30 KE1(79a)’de 31. beyit.

- 30 Niçe vildān-ı gül-endām u ne hūr-ı maḵṣūr
‘Arz ider bŭy-ı semen-bār gönŭlden gönŭle
- 31 Sāḵ-i kevser-i ‘aşḵam ḵadeḥ-āṣām-ı rahīḵ
Kim olur her biri fevvār gönŭlden gönŭle
- 32 Cür‘ a-çīn-i ḵadeḥi zŭmre-i mestān-ı Hudā
Bāde-i ‘aşḵ ile ser-ṣār gönŭlden gönŭle
- 33 Ġarḵa-i lŭcce-i ḥayret-i ebediyyŭ‘z-zamān
Olamaz farḵ ile hŭṣyār gönŭlden gönŭle
- 34 Gül-nihāli ṣecer-i Ṭŭr-ı tecellīye ‘ıyān
Gŭlleri nār-ı ṣerer-bār gönŭlden gönŭle
- 35 Seyr-i ruḥsārına Mŭsī-i ḥired āṣŭfte
Nŭr-ı gül-bāngine ṣeb-tār gönŭlden gönŭle
- 36 Nārı gül-geṣt-i temāṣā-yı dil-i İbrāhīm
Dŭdesi **berd ŭ selam**-bār gönŭlden gönŭle
- 37 Ḥaṇçer-i ḥārına ḵurbān ser-i İsmā‘īl
Cŭmle ḵurbānına ser-dār gönŭlden gönŭle
- 38 Ḳaṣr-ı vālāsına ṣadr oldı tamām maḵ‘ad-ı ṣıdḵ
Medd-i nezzāresi dīdār gönŭlden gönŭle
- 39 Kenz-i maḥfıdır ider vaḥdet-i zātıyla zuhŭr
Sırr-ı Mevlā-yı cihān-dār gönŭlden gönŭle
- 40 Yeter ey **Şems** yeter lāf ile keṣf-i esrār
Keṣf odur kim gide esrār gönŭlden gönŭle
- 41 Ṭarz-ı eṭvār-ı ḥamŭṣānede bī-ṣavt u ḥurŭf
Vaḥy olur ma‘n-i güftār gönŭlden gönŭle

31 KE1(79a)’de 28. beyit.

36 berd u berd-i OE1.

40 KE1(24a), OE2 ve S1’de 41. beyit.

41 KE1(24a), OE2 ve S1’de 40. beyit.

- 1 Āferin ol mäh-rüyuñ turre-i şeb-girine
Eyledi dīvāne çok 'ākılleri zencirine
- 2 Kān dökmez dāğ açar dilde alur tenden revān
'Aşk ola nūr-ı nigāh-ı çeşminiñ şemşirine
- 3 Sahtdır kıavs-ı kazādan çille-i ebrū-yı dost
Temren itmişdir Nerimān'lar kemānı tırine
- 4 Tışe-i telh-i sühanla eyleme vırāne-dil
Mümkin olmaz naqd-i cān şarf eyleseñ ta' mırine
- 5 Eylemiş bir vech ile rengin hüsn-i yāri kim
Pes ezel naqqāşınıñ pes hāme-i taşvırine
- 6 Sidre-pervāz-ı ma' ānī oldığı elfāzımıñ
Şeh-per-i řāvūs-ı kudsi hāmedir taħririne
- 7 **Şems** bu nuṭkı haṭ-ı zerrin ile dīvāna yaz
Okuyup ehl-i sühan iķbāl ide tanzırine

کافر اعمی بود هر که فراهم شده
مسلم یکدیده است هر که بخود هم شده
صبح زمانرا بر دانکه بد امان شام
شمس شبانگاه یافت خواجه عالم شده

(608) OE1: 181b, KE1: s.136, OE2: 63b, S1: 75a, KE2: s.43, ALM: 150a.

2 alur: olur KE1, OE2, S1.

4 KE2'de 6. beyit.

5 KE2'de 4. beyit.

6 KE2'de 5. beyit.

7 ide: ider OE2, S1, KE2, ALM.

(609) OE1: 181b.

* Kit'anın tercümesi yapılamamıştır.

- 1 Vaḥdeti kim bildirir insāna reh-ber olmasa
Dīn-i İslām'ı kim añlardı peyām-ber olmasa
- 2 Ser-nüvişt olmaz bedīdār-ı merāyā-yı zuhūr
Levḥa-i 'ilm-i İlāhī'de muḳadder olmasa
- 3 Silsile-bend-i cünün-ı 'aşḳ olur mı bir gönül
Siḥr-i zülf-i tār u mārīñla musahḥar olmasa
- 4 Nīk u bed bir kimse a' mālinden olmazdı su'āl
'Arṣa-i pehnā-yı 'ālem arz-ı maḥşer olmasa
- 5 Belki beñzer vechiñe bir pāre bedr-i kāmiliñ
Vechi reşk-i gül-'izārīñla mükedder olmasa
- 6 Farḳı var bāy u gedānıñ 'ind-i Ḥaḳ'da dir idiñ
Medfen-i ḥāk içre yatmaḳda ber-ā-ber olmasa
- 7 Şoḥbetinden 'ārifīñ gelmez velāyet ḳoḳusu
Kalb-i pāki nār-ı 'aşḳu'llāha micmer olmasa
- 8 Nūr-ı vaḥdetdir ḳulūbı pāk u tenvīr eyleyen
Dehr-i zulmet-gīr olur şems-i münevver olmasa
- 9 'Aşḳ-ı Ḥaḳ'sız olamaz mestān-ı Ḥaḳ kim rind-i mey
Ṭuramaz gül-şende cām-ı rūḥ-perver olmasa
- 10 Ḳalbine büt-ḥāne mi dirdiñ sivā erbābınıñ
Ḥubb-i dünyā bütleri anda muşavver olmasa
- 11 Zāhid-i ḥar Ḥaḳ rızāsından geḳüp cennātı da
Bir giyāh-ı ḥuşke almaz ḥūr u kevşer olmasa
- 12 Seyr it ol ten-perver u nākes gedā-yı çeşmi kim

- Bir pula firdevsi almaz şîr u şekker olmasa
- 13 Nefs ile cennetde de nâr içresin ey rūḥ-ı pāk
Ger saña tecrîd ile vaḥdet müyesser olmasa
- 14 Kimse irmez çirk-i şirk ile ḥuzûr-ı aḳdese
Şer^ç ile deryâ-yı vaḥdetde muṭahhar olmasa
- 15 Vech-i âdemden zuhûr itmezdi nûr-ı Kibriyâ
Sırr-ı pāk-i **şemme vechu'llâha** maẓhar olmasa
- 16 Baḥş olunmaz idi esrâr-ı yedü'llâh âdeme
Ṭıynet-i dest-i İlâhî-le muḥammer olmasa
- 17 Şâh-ı istignâ serîr-ârâ-yı ḳalb olmaz tamâm
Ṭa^ç ne-i seng-i melâmetle mükesser olmasa
- 18 Eylemez sulṭân-ı rūḥ ^ç arz-ı cemâl iclâl ile
Ḳal^ç a-i işbâḥ-ı maḳhûr u müdemmer olmasa
- 19 Server-i faḳr u fenâdır kim küleh-pûşân-ı ^ç aşḳ
Farḳ olunmaz şâhlar başında efser olmasa
- 20 Şûret-i âdemde Ḥaḳ indi dimezdiñ arza ger
Sûre-i yâsîn âdem ile müfesser olmasa
- 21 Ehl-i ^ç irfân nâkis u ehl-i teḳâ añlar anı
Her kimiñ ḳalbinde nûr-ı ḥubb-ı Ḥaydar olmasa
- 22 Münkirân bâb-ı velâyetde ider çok güft ü gû
Dâstân-ı ḳal^ç u ḳam^ç -ı bâb-ı Ḥayber olmasa
- 23 Ḥaydar-ı dehr ol civân-merddir ki nefsin râm ider
Nefsini râm idemez ol merd Ḥaydar olmasa
- 24 Ḥaydar-ı vaḳti bilen Selmân u Ḳanber vaḳt olur
Kim bilürdi Ḥaydar'ı Selmân u Ḳanber olmasa

12 ten-perver u nâkis gedâ-yı: ten-perveri nâkis gedâyı OE2, S1, ALM.

18 KE1'de 19. beyit.

19 KE1'de 18. beyit.

21 ehl-i teḳâ: ehl-i nifâḳ OE2, S1, KE2, ALM.

- 25 Gir Muḥammed işrine hem-rāzı ol Ḥaydar gibi
Mü ’min olmaz hîç kes hem-rāz-ı Ḥaydar olmasa
- 26 Gir Muḥammed işrine hem-rāhı ol Şiddîk-veş
Mü ’min olmaz hîç kes Şiddîk’a hem-sırr olmasa
- 27 Gir Muḥammed işrine hem-ḥulķı ol peygām-berin
Mü ’min olmaz kimse hem-ḥulķ-ı peygām-ber olmasa
- 28 Mü ’min olmaz kimse farķu’llāh idüp Fārūķ-veş
Ḥubb-i Zü’n-nüreyn ile ḳalbi münevver olmasa
- 29 İ’ tiḳādın eyle taşhîḥ āl u aşḥābı gözet
Olmaz İslām anlar içün dilde bâver olmasa
- 30 Gir Muḥammed işrine vaḳt-i sa’ âdet yādın it
Yok selāmet ‘azmîn ol yolda muḳarrer olmasa
- 31 Aḥmed-i Muḥtār’dan ayrılma kim mānend-i **Şems**
Rāh-ı Ḥaḳ müşkildir ol sultān-ı reh-ber olmasa
- 32 Vaḥdeti bil şer’ i tüt mürşid ḳapusın ḳıl penāh
Ḥaḳ saña eyler kifāyet başḳa yāver olmasa

611

Da’ vet-nāme-i Celīle*

mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün

I

Bu şeb seyrān içinde irdi rāhım ḳurb-ı dergāha
Gül-āb-efşān olup eşkimle dergāh-ı şehen-şāha
Neşāṭ-ı cān-güdāz-ı ḥayret irdi ḳalb-i ḥoş-ḥāha

30 muḳarrer: muḳadder OE1.

(611) OE1: 183a, KE1: s.38, OE2: 61a, S1: 72b, KE2: s.109, ALM: 146a.

(*) OE1, KE1, OE2, S1, KE2.

I cān-güdāz-ı: cān-güzār-ı OE1, KE1, KE2.

III serv u: serv-i OE1, KE1, S1, KE2, ALM.

V KE1’de 8. bent.

mīhr-i: mīhr u OE2, S1, KE2, ALM.

İrişüp leyle-i deycür-ı hicrânı şehir-gâha
Bu vech-e bir hitâb-ı müsteṭâb irdi ki cân-gâha
Şalâdır ‘âşık-ı sūzân olan merdân-ı âgâha
Buyursunlar harem-gâh-ı serây-ı lî-ma‘ a’llâha

II

Müheyyâ bezm-i cām-ı bâde-i şahbâ-yı mestânî
Uyanmışdır şumû‘-ı ḥazret-i mişkât-ı nūrânî
Kıyâm-perdâz-ı i‘zâz oldı şaff-ı ḥayl-i rûḥânî
Olup meftûḥ sedd u bend-i genc-i râz-ı Yezdânî
Açıldı perde-i ‘arş istivâ-yı vech-i Sübhânî
Şalâdır ‘âşık-ı sūzân olan merdân-ı âgâha
Buyursunlar harem-gâh-ı serây-ı lî-ma‘ a’llâha

III

Gül-istânında her gül şad-zebân ile ider efgân
Bütün berg-i zümür-rüd-fâmı bir tûṭî-i hoş-elḥân
Ser-â-ser ḥârlar minḳâr-ı murğ-ı bülbül-i nâlân
Çemen-zârında her serv u şıvıv şaf-beste-i cevân
Bu vech ile nağam-perdâz olur kim cümlesi yek-sân
Şalâdır ‘âşık-ı sūzân olan merdân-ı âgâha
Buyursunlar harem-gâh-ı serây-ı lî-ma‘ a’llâha

IV

Şafâ-yı neş’eden nergisleri mestâne düşmüşdür
Leb-i cûy-ı revâna lâleler peymâne düşmüşdür
Cemâli şem‘ine kerrûbiyân pervâne düşmüşdür
Şanevber zülfine ḥûr-ı İrem divâne düşmüşdür
Ḥarîm-i ḥâşına maḥcûblar bîgâne düşmüşdür
Şalâdır ‘âşık-ı sūzân olan merdân-ı âgâha
Buyursunlar harem-gâh-ı serây-ı lî-ma‘ a’llâha

V

Meh ü mihr-i cihânı nûr-ı icâd-ı tecelliyât
Muḳaddesler cemâli seyrine mânende-i zerrât
Müvessî‘ olmadı ta‘bîre anı aḥraf u eşvât
İrişmez maṭla‘-ı dervâzesine pertev-i evḳât
Ser-i kūyında hep ma‘dûm olur maḥsûs u ma‘kûlât
Şalâdır ‘âşık-ı sūzân olan merdân-ı âgâha
Buyursunlar harem-gâh-ı serây-ı lî-ma‘ a’llâha

VI

Zemîni lâ-mekân u hâki iklîm-i mü'ebbeddir
Hezâr-ı hoş-nevâsı cümle ervâh-ı mücerreddir
‘İbâd-ı kemterîni hep selâtin-i mü'eyyeddir
Anıñ sultânı şâh-ı enbiyâ nûr-ı Muḥammed'dir
Bu mihmân-hâne-i vuşlat-serây-ı h̃ân-ı Aḥmed'dir
Şalâdır ‘âşık-ı sūzân olan merdân-ı âgâha
Buyursunlar ḥarem-gâh-ı serây-ı lî-ma‘a’llâha

VII

İşitsün külb-i hicrânda her şeb uyanıklar
Olup dil-şâd u ḥurrem şem‘-mânend bağı yanıqlar
Ziyâfet-hâne-i cânânda her ihsâna lâyıqlar
Fedâ-yı cân için ‘ahdinde ikrârında şadıqlar
Çalup bîgâneler gelsün cemâlü’llâha ‘âşıqlar
Şalâdır ‘âşık-ı sūzân olan merdân-ı âgâha
Buyursunlar ḥarem-gâh-ı serây-ı lî-ma‘a’llâha

VIII

Reh-i ‘aşk içre rûyın sūde-i ḥâk eyleyen gelsün
Urup ten perdesin tîğ-i ğama çâk eyleyen gelsün
Yuyup hûn-ı cigerle sînesin pâk eyleyen gelsün
Yem-i vahdetde şüst u şüy-ı işrâk eyleyen gelsün
Muḥîṭ-i ḥayret içre maḥv-ı idrâk eyleyen gelsün
Şalâdır ‘âşık-ı sūzân olan merdân-ı âgâha
Buyursunlar ḥarem-gâh-ı serây-ı lî-ma‘a’llâha

IX

Eyâ ‘aşkıñ yolında baş u cânâ bakmayan merdân
Nice bir kûşe-i fûrkat nice bir vâd-i hicrân
Girüp gerçekleriñ meydânına bul derdiñe dermân
Bu maḥrem-gâh-ı Ḥâk’dır özge bir dîvândır dîvân
İder izhâr-ı da‘vet dergehine **Şems** olup der-bân
Şalâdır ‘âşık-ı sūzân olan merdân-ı âgâha
Buyursunlar ḥarem-gâh-ı serây-ı lî-ma‘a’llâha

VI KE1’de 5. bent.

VII her ihsâna: ihsâna OE1, OE2, S1, KE2, ALM.

VIII KE1’de 6. bent.

vahdetde: vahdetle KE1, OE2, KE2, ALM.

- 1 Açıldı mebhāş-i zülf-i dil-ārā inceden ince
Dolaşdı rişte-i ' aql-ı şināsā inceden ince
- 2 Haṭadır mūya beñzetmek görüp ' aqd-i niṭāk içre
Miyān-ı nāzūk-i dil-dār zīrā inceden ince
- 3 Kılıcdan tiz u kıldan incedir ta' rīf-i şer' isi
Şırāt-ı müstaķīm-i vaşl-ı Mevlā inceden ince
- 4 Behā olmaz yine zülf-i siyāh-ı Yūsuf-ı ḥüsne
Ger olsa rişte-i bānū-yı ' Azrā inceden ince
- 5 Mezāhirdir cihān **ḥablū'l-metīni** eyleyüp tedķķ
Te'emmül eyleseñ Haķ'dır ser-ā-pā inceden ince
- 6 Geçerler ehl-i ' irfān ḥadde-i tevḥīdden ey **Şems**
Olurlar mūy-veş zer-tār gūyā inceden ince

- 1 Hīçe şaydım var olan tekvīni de ekvānı da
Vehme beñzetdim görüp a' yānı da imkānı da
- 2 Merkez-i vaḥdetde devrān eyledim pergār-vār
Bir ḥaṭ-ı mevḥūm buldum devri de devrānı da
- 3 Göñlüm ol mülk-i kebīr-i vāsi' u'l-ercā k'ider
Bī-cihāt u keyf iḥāṭa ' arşı da Raḥmān'ı da
- 4 Vāşıl-ı vuşlat-serāy-ı muṭlaķam na' leyn-vār
Şaff-ı na' la terk kıldım küfri de imānı da
- 5 Bir cihāndan tāb virdim ki nigāh-ı ḥayrete

(612) OE1: 184a, KE1: s.136, S1: 70a.

(613) OE1: 184b, KE1: s.48, OE2: 69b, S1: 82a, KE2: s.120, ALM: 175a.

5 şevķi: şevķ u OE2, S1, ALM.

Şirk gördüm ‘aşk u şevki vaşlı da hicrânı da

- 6 ‘Âciz oldum derkden mâhiyyet-i idrâkimi
Eyledim cehle mübeddel ‘ilmi de ‘irfânı da
- 7 Veys-meşreb vâhid-i muṭlaḳda itdim iktisâb
Cezbe vü ḥâl u şuhûdı vecdi de vicdânı da
- 8 Ben o bî-dermân-ı derde mübtelâyam kim o derd
Derd-nâk eyler derûn-ı derdi de dermânı da
- 9 Eyledim ey **Şems** ben merzât-ı Hâḳḳ’ı ihtiyâr
Ehline virdim riyyâz-ı ‘adnî de nîrânı da
- 10 Sözlerim bâğ-ı tecellîdir ṭolar fehm ideniñ
Verd-i ezḥâr-ı ma‘ârif ceybî de dâmânı da

614

mefâ‘ilün fe‘îlâtün mefâ‘ilün fe‘îlün

- 1 Dinür mi ‘âşık aña vecd u ḥâlî bilmez ise
Şuhûd-ı nûr-ı cemâl u celâlî bilmez ise
- 2 Dinür mi ‘ârif aña kim fenâ-yı Hâḳ’da tamâm
Sipîhr-i nüh-felek u mâh u sâli bilmez ise
- 3 Gören şemâ’il-i pâk-i Resûl’dan ne alur
Cemâl-i lem-yezel u lâ-yezâli bilmez ise
- 4 Cemâl-i nûr-ı siyehde beyâz olan ne görür
Nikât-ı vech-i siyâh-ı Bilâl’i bilmez ise

7 muṭlaḳda: muṭlaḳdan KE1, OE2, S1, ALM // şuhûdı: şuhûd u OE2, S1, ALM.

8 derûn-ı: derûnı OE2, S1, KE2, ALM.

9 S1 ve ALM’de 10. beyit.

ben: çün KE2.

10 S1 ve ALM’de 9. beyit.

(614) OE1: 184b, KE1: s.137, OE2: 70b, S1: 83a, KE2: s.69, ALM: 177a.

2 Hâḳ’da: Hâḳḳ’a S1, ALM // sipîhr-i nüh-felek: mesîre vü felek OE1; sidre vü felek KE1.

4 cemâl-i: cemâlî OE1, KE1 / nûr-ı siyehde: cemâl-i nûr-ı siyâhdan OE2, S1, KE2, ALM.

5 taḥayyülimdeki: tecellîdeki KE1.

- 5 Miyân-ı yârda vaşfım bulur mı mûy-şikâf
Taḥayyülümdeki ince ḥayâli bilmez ise
- 6 Vücûd-ı rûḥa varır mı vücûdı mürde olan
Cihân içinde cihân-ı mişâli bilmez ise
- 7 Ḥazîz-i esfele âḥir düşer felekde ḥakîm
Dehân-ı ḥâkde evvel su'âli bilmez ise
- 8 Kim olsa beyt-i vişâle vuşûle yol bulamaz
Delili olmağa bir ehl-i ḥâli bilmez ise
- 9 Bilür Ḥudâ'yı bilâ-şek ricâl-i Ḥaḥḥ'ı bilen
Muḥâldir anı bilmek ricâli bilmez ise
- 10 Vücûd-ı Ḥaḥ'la cihân vaḥdetin bilür mi o kim
Ger âfitâb-ı vücûd u zılâli bilmez ise
- 11 Olur mı **Şems** murabba^ç -nişîn-i şadr-ı reşâd
Ḥuḥûḥ-ı şadr ile şaff-ı ni^ç âli bilmez ise

615

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Deb-istân-ı ma^ç ârifde kime üstâd lâzımsa
Beni ekmel bulur ol bâbda irşâd lâzımsa
- 2 Fenâ-ender-fenâda maḥv ol adın bî-nişân olsun
Bu fânide saña bâḳî olan bir ad lâzımsa
- 3 Şerîk eyle Ḥudâ'ya Aḥmed'i taşdıḳ-i vaḥdetde
Şübût-ı müdde^ç âya ḥaşrde işhâd lâzımsa

6 varır mı: virir mi KE1.

7 -KE1.

ḥakîm: ḥakem OE2, KE2, ALM; o kim S1.

9 bilâ-şek: o bî-şek KE1, OE2, S1, KE2, ALM.

10 ger: ki OE1, KE1, KE2.

11 murabba^ç -nişîn-i şadr-ı reşâd: mürebbî şadr-ı nişîn-i reşâd OE1.

(615) OE1: 185a, KE1: s.134, OE2: 70a, S1: 82b, ALM: 176a.

2 saña: eger KE1.

- 4 Sipeh-sālār-ı hayl-i enbiyādan eyle istimdād
Cihād-ı fī-sebīlī'llāhda imdād lāzımsa
- 5 Bütün zıddıyla mekşūf olduğu-çün ser-te-ser eşyā
Olur i' dām-ı vācib lā-cerem icād lāzımsa
- 6 Şavuşdı nevh-i Nūh'ı āh-ı İbrāhīm'i feryādım
Niyāl-i vuşlat-ı yāre eger feryād lāzımsa
- 7 Meger kendi ide idrāk gene zātını ey **Şems**
Hudā muṭlaḳ bilinmez aña isti' dād lāzımsa

616

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 Göñül beytü'l-hazendir nūr-ı Hakk'a mahzen olmazsa
Karañlık bir çeh-i gayyā-yı ğamdır rüşen olmazsa
- 2 Cehennem bil vücūdūndur ki dir **hel min mezīd** el-hak
Tecelliyāt ile kaşr-ı cinān olmuş ten olmazsa
- 3 Cemāl-i vaḥdet itmez çeşm-i cāna nūrını işrāk
Serāy-ı tende yer yer dāğlardan revzen olmazsa
- 4 Girībānıñ çekersin çāk idersin rüz-ı ferdāda
Bugün destiñde ger bir sāye-güster dāmen olmazsa
- 5 Fiğān itmez göñülde bülbul-i hikmet-nevā-yı ğayb
Hudā-nābit maḥabbet güllerinden gül-şen olmazsa
- 6 Ne bilsün vaḥdeti kim ḥod-perest a' mā-yı sengin-dil
Bilür mi āhen āteş āteş-i sūz-efgen olmazsa
- 7 Ne mümkün sen gibi feryādıma raḥm itmemek bir dil
Sitem-kār olsa da yā seng yāḥud āhen olmazsa

6 İbrāhīm'i: İbrāhīm-i OE1, OE2.

(616) OE1: 185a, KE1: s.46, OE2: 66b, S1: 78b, KE2: s.115, ALM: 160a.

9 alur: alup KE1 / nigāhı: nigāhıñ KE1 / çeşminden: çeşmiñden KE1.

10 eger bir: egerçi S1.

- 8 Hādeng-i cevriñe kâbil mi tâb-âverlik ey hūnī
Ten-i zârımda ger peykânlarıñ pîrâhen olmazsa
- 9 Alur kuvvet nigâhı oğları müjgân-ı çeşminden
Ki te'şîr eylemez oğlar ucında demren olmazsa
- 10 İdenler **Şems** bālâ-kadr yâri oldı 'aşıklar
Kim añlar hüsn-i Şîrîn'i eger bir Kûh-ken olmazsa

617

fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

- 1 Nâr-ı fûrkat düşeli sîne-i şad-çâkimize
Yandı dehr âteş-i âh-ı dil-i ğam-nâkimize
- 2 Sîneden revzen-i gül-bâğ-ı tecellî açılır
Dâğ-endâz olalı 'aşk dil-i pâkimize
- 3 Biz feres-rân-ı şikâr-gâh-ı beyâbân-ı ğamız
Şîrler bend ideriz 'uğde-i fitrâkimize
- 4 Bâl-ı nâmûs-ı felek şevk ile pervâne olur
Bezm-i 'irfânda şeb şu'le-i idrâkimize
- 5 **Şems** biz 'aşk şehîdânıyız âhîr dem olur
Gelür erbâb-ı vefâ zâ'ir olur hâkimize

618

fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

- 1 Yâr gelmez ki ğam-ı sūziş-i hicrân tükene
Bir dem olmaz ki dil-i zârdan efgân tükene
- 2 Bir şerer düşse eger şâ'ika-i âhımdan
Tutuşup sâha-i ğabrâ yem-i 'ummân tükene

(617) OE1: 185b, KE1: s.131, OE2: 66b, S1: 78a, KE2: s.114, ALM: 160a.

(618) OE1: 185b, KE1: s.134, OE2: 68b, S1: 80b, KE2: s.76, ALM: 166b.

4 nûrî: yaşı KE2.

- 3 Ol kadar zār olayım derd-i firākıñla ki yār
Sīnede tāb-ı dem-i āh-ı dil ü cān tükene
- 4 Saña ağlar gözümün nūrı o dem kim yine çeşm
Ola ser-mest-i ecel eşk-i firāvān tükene
- 5 Pençe-perdāz olayım ceyş-i ğamıñla k'o kadar
Bende tāb anda daḡı merdüm-i meydān tükene
- 6 Şol kadar itdi hedef sīnemi kim tır-i każā
Tır-keşinde ola kim tır ile peykān tükene
- 7 Bāl-i Cibrīl gibi ol ki sebük-seyr-i 'urūc
Ta'ab-ı süllem-i nüh-ṭārem-i ekvān tükene
- 8 Şems eşkim dökilür ol deme dek kim felegiñ
Dökülüp aḡteri ḡāk üstine devrān tükene

619

Tazmīn-i Beyt-i Meşhūre-i Necātī Berā-yı Bedre'd-dīn-i Ber-dār -ḡuddise sırruhu-*

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

I

Gözi dünyā mı görür 'aşık-ı dīdār olanıñ
Dil-beri sen gibi bir māh-ı dil-āzār olanıñ
Ġayra meyli olamaz 'aşkıñ ile yār olanıñ
Yücedir rütbesi mihriñle hevā-dār olanıñ
Ayağı yer mi başar zülfüñe ber-dār olanıñ
'Aşk u şevk ile virir cān u seri döne döne

II

Nār-ı 'aşkıñla yanan şem'a-i kāfūr gibi
Şāf ider sīnesin āyīne-i billūr gibi
Cūş ider mevc-i dili mevc-i yem-i nūr gibi

(619) 186a, KE1: s.114, OE2: 70b, S1: 83a, KE2: s.124, ALM: 177b.

(*) OE1.

III saña: ki o KE2 // pārelenür: pārelenüp OE2, S1, ALM.

IV raḡş ider: raḡş idüp KE1.

Görinür bâng-i ene'llâh ile Manşûr gibi
Tutuşur meş' al-i âhî şecer-i Tûr gibi
Şavrilur göklere her bir şereri döne döne

III

Saña dil-beste olan zülf-i perîşânîñ ile
Mest olur gerçi mey-i la' l-i gül-efşânîñ ile
Hûn-âğuşte olur hançer-i müjgânîñ ile
' Âkıbet pârelenür pençe-i hicrânîñ ile
Şaplanup sîh-i gama âteş-i sūzânîñ ile
Laht-ı biryâna döner tâ cigeri döne döne

IV

Her tecellî kim ider ' aşk-ı dil-efrûz-ı nigâr
İñleyüp bād açar la' linî gül-bâğ-ı bahâr
Cûylar girye idüp na' ra urur murğ-ı hezâr
Raşş ider pîr-i felek vecd ile bî-şabr u karar
Kimi bî-şavt u hurûf kimi pür-nâle vü zâr
Zîkr ider Hakk'ı cihân zîr u beri döne döne

V

Cezbe-i ' aşk ile bir ' âleme kıldım ki hırâm
Düşdi ser-mest gönül bezmine bî-bâde vü cām
Çeşmime oldı hüveydâ niçe merdân-ı kirām
Kimi Veys u kimi Bedr u kimisi Şems-i be-nām
Mevlevî gibi şeb-istân-ı maḥabbetde müdām
Şem' iniñ yanmada pervâneleri döne döne

VI

Âh kim gerdiş-i dölâb-ı cihân-gîr-i nişâb
' Aksine devr ile idüp yine gül-âbı serâb
İtdi bu bâğda bir serv-i revânım kem-yâb
Kıldı üftâde-i çâh-ı çemen-istân-ı türâb
Mevc-i nâlemden olup devrine zencîr-i tınâb
Delv-i çeşmim dökilür eşk-i teri döne döne

VII

Kıldı ḥasret beni ser-geşte vü mestâne revân

V şem' iniñ: şem' anıñ KE2.

VI cihân-gîr-i: cihân seyr-i(?) OE2, S1, ALM // mevc-i: nevḥ-i KE2.

VII -KE2.

Nār-ı fūrkat dilime açdı niçe dāğ-ı nihān
Başdan başa olup zār-ı tenim dīde-i cān
Görmege zülfi içinde ruḥ-ı cānānı ‘ıyān
Şems olup hem-reviş-i mihr ü meh-i nūr-efşān
Seyr ider çarḥ ile şām u seheri dōne dōne

620

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Dilde kim nār-ı maḥabbet cevher-i cāndır bize
Pertev-i esrār-ı vaḥdet nūr-ı imāndır bize
- 2 Rind-i ‘aşkıız ‘āşıkız vech-i Ḥudā ma‘şūcumuz
Āyet-i ḥablü’l-metīn zülf-i perişāndır bize
- 3 Mecma‘-ı iḥvān meclis cām dil sīne sebū
Şeyḥ sāḳī bāde ‘aşḳ u ‘ilm u ‘irfāndır bize
- 4 Mīve-i cennet şafā-yı vecd-i zikru’llāhdır
Ḥalka-i tevḥīd hem firdevs-i rıdvāndır bize
- 5 Tekyemiz dergāh-ı Ḥaḳ maṭlūbumuz ey **Şems** Ḥaḳ
Şer‘-i pāk-i Aḥmedī ādāb u erkāndır bize

621

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Kāfir-i zülfüñ ki düşmiş ḡamze-i çīn üstine
Leşker-i Çīn eylemiş şeb-hūn Māçīn üstine
- 2 ‘Ārızında ḥāl gūyā server-i Sūdān’dır
Ḥāba varmış yaşlanup gül nāz-bālīn üstine
- 3 Belki Ādem beñzedirdi ‘ārız-ı ḥūy-kerdeñe

(620) OE1: 186b, KE1: s.131, OE2: 62b, S1: 76a, KE2: s.129, 77a, ALM: 152b.

3 meclis: cennet KE1, OE2, S1, ALM // bāde ‘aşḳ u ‘ilm u: bāde-i ‘aşḳ ‘ilm u OE1, KE1, KE2.

(621) OE1: 187a, KE1: s.134, OE2: 69a, S1: 81b, KE2: s.130, ALM: 173b.

2 gül nāz-bālīn: gül-nār KE1, KE2; gül-berg bālīn OE2, S1, ALM.

9 olurum: olurduñ KE2.

Yağsa şebnem cennet içre verd-i sürhîn üstine

- 4 Sözde la‘ liñ gâh ider işrâb-ı tevbîh ‘ aşıkâ
Çahve ikrâmîñ ider şehd-âb-ı şîrîn üstine
- 5 ‘ Aşk ile her kim ki rüsvây olmaya katl eyle kim
Pâdişahlar kan ider dâ’im kıvânîñ üstine
- 6 Her ğubârından gelür yâ Hay nidâsı kabrimiñ
Yâr nâm-ı pâkin eylerlerse telkîn üstine
- 7 Küfr ü imân n’idüğün hâl-i dilimden şorma kim
Olamaz ahvâl-i ‘ aşku’llâh âyîn üstine
- 8 Ğamzesi tîğinde yârîñ mûncelî lafz-ı Celâl
Kim yazarlar nâmını üstâd sikkîn üstine
- 9 **Şems** rûhu’llâh ile hem-bezm olurdum şimdicek
Virmeseydi bâr-ı ğam temkîn temkîn üstine

622

Hece vezni: 7+7

- 1 Ey lâ-mekân isteyen kevn ü mekân içinde
Kendüsini bilmeyen cümle cihân içinde
- 2 Ya‘ kûb idim ağladım cigercigim dâğladım
Şular gibi çağladım bâğ-ı Ken‘an içinde
- 3 Yûsuf oldum şatıldım Halîl oldum dutuldum
Âteşlere atıldım gül gül-istân içinde
- 4 Toz oldum göge bindim şu oldum yere indim
Talğalarla görindüm baħr-i ‘ ummân içinde

(622) OE1: 187a, KE1: s.132.

2 idim: oldum KE1.

4 baħr-ı ‘ ummân: bâğ u bostân KE1.

5 -KE1 (beyit der-kenara mavi mürekkeple sonradan eklenmiş)

uyku didim: uykudan KE1.

- 5 Uyku didim uyandım kendümi nebî şandım
Şerāblar içdim kıandım bağ u bostān içinde
- 6 Yaḥyā oldum kesildim ‘İsî oldum aşıldım
Ölmedigimi bildim kıaldım gümān içinde
- 7 Rūz u şeb döne döne yandım ‘aşk âteşine
Şems oldum ay u güne nüh-āsumān içinde

623

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Şüretā kim külbe-i aḥzān meskendir bize
Līk rūḥ-ı a‘zamız iki cihān tendir bize
- 2 Ol tecerrüd-āşināyız kim zamān-ı insilāḥ
İns-i rūḥu’llāh dāmen-gīr-i sūzendir bize
- 3 Gül-bün-i **berd ü selāmı**n bir gül-i ḥandānıyız
Pertev-i ruḥsār-ı İbrāhīm gül-şendir bize
- 4 Dāğlar kim açdı peykān-ı nigāh-ı çeşm-i dost
Sīnede seyr-i tecelliyāta revzendir bize
- 5 **Şems** biz Mecnūn-ı ser-gerdān-ı deşt-i ḥayretiz
Mevc-i envār-ı Ḥudā zencīr-i gerdendir bize

624

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Sirişkiñ ḥün-ı dāğ-ı ‘aşk ile yāḳūt-fām eyle
Seḳāhüm rabbühüm ḥum-ḥānesinden şurb-ı cām eyle
- 2 Sa‘ādetle olursın kayd-ı divān-ı İlāhī’de
Melāmetle cihān levḥinde maḥv-ı nīk-nām eyle

(623) OE1: 187b, KE1: s.158, OE2: 64a, S1: 75a, KE2: s.45, ALM: 150b.

5 deşt-i: şeb-i ALM.

(624) OE1: 187b, KE1: s.158, OE2: 64b, S1: 76a, ALM: 152a.

- 3 Eşer isterseñ eşyāda tecerrüd kııl ta‘ alluḡdan
Olup şemşīr-i cevher-dār-veş terk-i niyām eyle
- 4 Ger ifnā-yı vüçüd itmekse kaçdıñ ġayb-ı muṡlaḡda
Ḥabāb-āsā ‘ adem deryāsına vaz‘ -ı ḡıyām eyle
- 5 Olursın her iki ‘ ālemde ser-tāc-ı cihān āḡır
Ḳadem-peyveste-i minhāc-ı merdān-ı kirām eyle
- 6 Sirişk-efşān olup yalvar yüzüñ sür yerlere ey **Şems**
Ne yüzden eyler iseñ kendiñe ol māhı rām eyle

625

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Göñül tutmış ser-i zülfinde yāriñ lāne seyr eyle
Ki biñ zencīrde bir nā-tüvān dīvāne seyr eyle
- 2 Dil-i beytü’ş-şanem bir iki üç bütten ‘ ibāretdir
Girüp ehl-i ‘ alāyık göñline büt-ḡāne seyr eyle
- 3 Fedā itmez misin baḡ ādem olsañ cenneti vā‘ iz
Görüp ruḡsār-ı yāriñ ḡālını bir dāne seyr eyle
- 4 Şikāf-ı tīr-i müjgānıñla ey zülf-i siyeh-kārım
Görüp şad-pāre olmuş göñlümi bir şāne seyr eyle
- 5 Görüp ḡün-ı cigerle leb-be-leb cām-ı dilim ey **Şems**
Bu bezmiñ dest-i sākīsinde bir peymāne seyr eyle

626

Zü’l-Ḳāfiyeteyn*

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

(625) OE1: 188a, KE1: s.157, OE2: 63a, S1: 74b, KE2: s.33, ALM: 149b.

3 bir dāne: pervāne KE1.

(626) OE1: 188a, OE2: 63a, S1: 74b, ALM: 149a.

(*) OE2, S1.

6 sīkletden: sīkletinden OE2, S1.

- 1 Giyüp ey âfitâbım tâcını şâhâne mähâne
Çeküp şemşîr-i gamzeñ çal anı gerdâna merdâne
- 2 Cihânda görmesün gün mâr-ı sermâ-dîde-veş yâ Rab
Zebân-ı telh ile şad dâğ uran yârâna mârâne
- 3 Görince tîr-i müjgânın kemân kaşınıla ‘uşşâkın
Gazâl-i dilleri pür-tâb ider şaydâne meydâna
- 4 Mürîd-i sâķ-i mey-hâne olsa çok mı dervîşler
Ki şimdi âsitân-ı pîrdir şeyhâna mey-hâne
- 5 Hâzer tahrîkden zülf-i nigârı ey nesîm-i âh
Hâzer k’ol mû-miyân uykudadır uyana muyana
- 6 Olur tahtü’s-serâda sîkletden keffesi ğarķâb
Konur ol gün ki cürmüm bârı nâçizâne mîzâna
- 7 Ne deñlü dūr ise alsam Süleymân’ın peyâmın **Şems**
Giderdim hıttâ-i Ġrân ile Tûrâna mûrâne

627

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 ‘Aşk için her kim atarsa ta‘ ne taş bir yere
İsterem gelsün İlâhî taş u başı bir yere
- 2 Yay olur tîr-i kazâ olsa miyânı bākden
O kemân-dârın kurulsa yay kaşı bir yere
- 3 Hayret-efzâdır serîr-i vahdetin seyrânı kim
Ferş olur mûr u Süleymân’ın firâşı bir yere
- 4 Naķd-i imânın ider ğarât elinden ehlinin
Târ-ı zülf-i dil-berin gitse kumâşı bir yere
- 5 Hânmanın pây-mâl eyler sipâh-ı fitne **Şems**

(627) OE1: 188a, OE2: 62b, S1: 74a, KE2: s.21, ALM: 148b.

3 mûr u: mûr-ı ALM.

Şāh-ı iklīm-i maḥabbet olsa māşī bir yere

628

Şafā-yı Dede*

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Zıkr u t̤ā‘ āt-ı Ḥudāvend ile sa‘ y it ki dede
Bulasın nūr-ı şafā dilde bu miḥnet-kedede
- 2 Ol ma‘ iyyetde yüsürde ki zamān-ı ‘usret
Bir kez Allāh diyecek ol saña irsün medede
- 3 Şanma bu deyrde içdik mey-i ‘aşku’llāhı
Ser-ḥoşuz biz o şerāb ile ezelden ebede
- 4 Biziz ol mest ki gül-bāng-i şehādetle müdām
Viririz zelzele t̤ā ‘arş-ı Ḥudā-yı Aḥad’a
- 5 Vāşıl-ı Ḥaḳ olamazsın olamazsañ vāşıl
Mürşid-i pāk-dil-i muḥterem u mu‘ temede
- 6 Yedimi t̤ut t̤utasın **ḥabl-i metīni** ki yedim
Bağludur bey‘ at-i rıdvāndaki pāk yede
- 7 Tābi‘ -i işr-i nebī ol ki şefā‘ atdır o ḥāl
Yohsa güm-rāha o sultān şefā‘ at mi ide
- 8 Sen velī ol ki Ḥudā-dost olasın yohsa saña
Fā’ide itmez eger olsa velī eb u dede
- 9 Ḥaḳ-perest ol çıkar aşnām-ı sivāyı dilden
Ḥaberiñ yok ne kadar bütlerle olduñ ‘abede
- 10 Ḥubb-ı aşnām-ı sivā t̤oldı ser-ā-pā göñlüñ
Ḳande ey ġāfil-i Ḥaḳ ḥubb-ı İlāhī neredede

(628) OE1: 188b, KE1: s.49, S1: 70a, ALM: 168b.

(*) KE1.

4 müdām: tamām KE1, S1, ALM.

8 -KE1.

10 ḳande: ḳanı KE1.

- 11 Hem idersin taleb-i rü`yet-i dîdâr-ı Cemîl
Hem döner sonra çekersin aña kat kat perde
- 12 Saña kâfi iken evvelki sivâ mişl-i haţab
Yükledirsin daha hammaı gibi ham-geşte kada
- 13 Sendeki sırr-ı Muhammed yolın itdiñ pür-hâr
Bû-Leheb gibi döküp rabt ile **hablün mesede**
- 14 Cebel-i kalbi gözet girmeye Yecûc-i sivâ
Merd-i İskender olup sedd-i sedîd eylese de
- 15 Nokta-i merkez-i vahdetde gönül şer‘a uyup
Eyle temyîz nazarla nazarı nîk u bede
- 16 Rûh olup kalbe yeñi kâlib olup yek-dîgeri
Atılır dūzağa kâfir ile mü`min fesede
- 17 ‘Arş ile kâ`im olur ‘izz-i hużûr-ı Hağ`da
Râki‘ -i ham-kaç u tesbîh-şumâr-ı secde
- 18 Tâ`ibân mazhar-ı Gufrân olur ‘isyânı kadar
İhtirâz itme gerek şirk-i Hudâ eylemede
- 19 Zârar itmez aña maĥbûb-ı Hudâ ‘isyânı
Hoş gelür cevri-i habîb ‘âşık-ı pejmürde-ĥade
- 20 Oldı eslâf-ı mürîdâna tarîkatde ĥalef
Bir alay nâkes u nâ-pâk ‘anûd u merede
- 21 Şûret-i Hağ`da nifâk üzre olur ĥîle idüp
Şoñra rûbâh gibi ĥaşre çıkarlar kırede
- 22 Ĥased u ĥıkd u tekebbürle ĥađab erbâbı
Ĥaşr olur beñzeyüp ejderle peleng ü esede
- 23 Âdemiñ şûret-i Raĥmân idügi sâbit olur

13 sendeki: sen ki hem KE1.

17 râki‘ -i: rûku‘ -ı KE1, S1, ALM.

Ger sitiğnâda şebîh ise şîfât-ı Şamed'e

- 24 Ayrılup kâfileden dîv-i beyâbâna döner
Beyt-i maşşûd yolında kim uyarsa hîrede
- 25 Mevc-i deryâ-yı kıdemdir görinen hâdiş u gayb
Çeşm-i vahdetle nazar eyle bahîrde zebede
- 26 Tâbi‘ -i emr-i zuhûrât olup it terk-i emel
Mübtelâ eyleyen insânı emeldir kebede
- 27 Emeliñ kalbı elemdir anı terk itmez iseñ
Mübtelâsın dü-cihânda elem-i bî-‘ adede
- 28 Muhtesibinden olup koyma hesâbın haşre
Zıll-i ‘ arşa oturursın o büyük ‘ arbedede
- 29 Derk-i Şâni‘ le urursın ğuref-i dîne direk
Nazar-ı ‘ ibret ile bak felek-i bî-‘ amede
- 30 Vaşl-ı ‘ uryân/ile Hakk’a olursın şiddik
Bezl-i mevcûd ile halka bürünürseñ nemede
- 31 Maḥv-ı nâm eyle melâmet ile menfûr-ı cihân
Şöhret-endâz-ı kemâl olma diyâr u belede
- 32 Eyleme rākib olup nefis atına raḥy-ı ‘ inân
Olap üftâde düşersin derede bir derde
- 33 Gözüñ aç ‘ aklıñı al başıña nâr oldı yeriñ
Hakk’ı bil bakma gözüm dehrde germ u serde
- 34 Dostluk eyle saña düşmen olana olma ğaḍûb
Seni Allâh’a şalar kılsa seni âzürde
- 35 Saña dostluk iden âdem saña düşmenlik ider

25 hâdiş u: hâdiş-i OE1, S1, ALM // zebede: yerde KE1.

28 muhtesibinden: müteḥâbbinden S1, ALM.

30 şiddik: vâşıl ALM.

33 nâr: târ KE1.

35 çevirür: çevirüp KE1.

Seni Hâk'dan çevirir kendine eyler bende

- 36 **Leṭamesnâ** ile **Yâsîn**'de **meseḥnâ** sırrı
Şâmil oldu bütün a' mālara da maḳ' ada da
- 37 Sırr-ı ğāmızdır olan vâşıl u mehcûr-ı Hudâ
Mazhar-ı muṭlaḳ olur vâcide de fâḳide de
- 38 Ma' n-i vaḥdete lafz ile şehâdet eyler
İştirâk itmede ma' bûd ile ma' bed ' abde
- 39 Kurtulur Hâḳḳ'a iren yoḥsa cihân dūzaḥdır
Kâfire fâcire de mü'mine de ' âbide de
- 40 Kâpusı ğaflet ü şehvet ğaḍab u rehbet ü şek
Şirk rağbetdir aña olma şaḳın pây-zede
- 41 Saña senden de yakîn olmuş iken Hâzret-i Hâḳ
Düşdün a' mālîḳ idüp vâd-i bu' d u emede
- 42 Gözüñ aç maḥşer-i kübrâya çıḳup ğūruñdan
Köstebekler gibi kör kör şokulursın laḥde
- 43 Nûr-ı Hâḳ mihr-i münevver gibi zâhir yine sen
Yarasa ḳuşı gibi dâr-ı zalâm-efgende
- 44 Mürşid-i râhı bulup eyle inâbet bey' at
' Ahd u peymân ile temhîd vir eski ' ahde
- 45 İtdiĝiñ bezm-i ezel ' ahdini itdiñ nisyân
Eyle tecdîd-i inâbetle be-yâd-âverde
- 46 Kıl ' ibâdetle Hudâvend-i cihân-perveri yâd
İt ḳıyâm eyle rukû' eyle sücûd u ḳa' de
- 47 Nefsiñiñ fehm ile ma' dūm idüĝin Rabb'iñi bil
Eyle ifnâ-yı vücûd anda olup nâ-dîde

37 -KE1. (beyit der-kenara mavi mürekkeple sonradan eklenmiş)

vâcide: vâḥide KE1 / fâḳide: vâḳide KE1.

46 sücûd u ḳa' de: ḳu' ud u secde KE1, S1; rûkû' u secde ALM.

- 48 Ol zamān nā' il-i maḫṣūd olursın bī-şek
Görmege vechini ser-tā-ser olup pür-dide
- 49 'Azm-i ser ki dişi tābende yatur maḫberede
Saña ey 'ömrine maḡrūr olan eyler ḥande
- 50 Ḥüsnine olma şu mekkāre-i dehriñ mā' il
Seni men' itmege Ḥaḫ'dan görünür zībende
- 51 Ni' am-ı 'āliyesi ḥūn ile ḫay'-i zünbūr
Ḥulel-i fāḫiresi tār-ı mi' ā-i dūde
- 52 En lezz' ni' meti laḥm-ı semek u şaḥm-ı ḡanem
Ma' nāde lāşe-i hālik görünür bu yine de
- 53 Rūḥ-ı Ḳuds ile mükerrermdir eger ādem olan
Yoḥsa enbān-ı ciyefdir cesed-i nāzende
- 54 Nice bir ḥidmet idersin bu vefāsız tene kim
Seni bir gün idecek terk ile ḥusrān-dide
- 55 Sen anı nāz u ni' am ile idersin dil-şād
O seni cevır ü sitemle idecek nālende
- 56 Sen anı luṭf u keremle yatırırısın ḥāba
O seni derd-i seherle idecek şeb-çerde
- 57 İtdirirsın sen aña şevb ile faḫr u reftār
O seni berzaḥa 'uryān idecek pūyende
- 58 Nefḥ olup ba' ş olacaḫsın 'araşāt-ı ḥaşre
'Amel u ḥulḫ ile kesb eyledigiñ bir cesede
- 59 Olacaḫsın niçe biñ yıl çekerek derd ü 'azāb
Luṭf-ı Raḥmān ile āzādelige fermūde

53 enbān-ı: enbāz-ı S1.

55 -KE1.

56 luṭf u keremle: nāz u ni' amla KE1.

59 biñ yıl: bir yıl KE1.

- 60 Cesedānı olan insāna budur āhır kār
Cesediñ aşı ‘ademdir olamaz pāyende
- 61 Olmağa ādem-i rūhān/ idüp bezl-i vücūd
Cesedi rūhuña hādım idüp ol āsūde
- 62 Secde ile cesedi kı l anı rūha taḥṣīṣ
Aña maḥṣūṣdur evvelde kıyām u ka‘ de
- 63 Rızkını kes cesediñ eyle anı rūha ğidā
Cū‘ dur aşı-1 ta‘ām-1 Hāḫ olan her mürde
- 64 Cesede köhne palās-pāreyi eyle elbās
Rūha taḫvāyı libās eyle k’odur ferhunde
- 65 Rūh-1 ṣeb-zinde olur sırr-1 Muḥammed’le o dem
Cesediñ olsa daḫi ‘aynı ile ḫābīde
- 66 Nūr-1 tevḥīde irüp mevt-i ḫaḫīḫatle ölüb
Hem olursın gömilüp nūra vücūd ālūde
- 67 Ba‘ṣ olup maḥṣere ādem oturursın lā-ṣek
Sāye-i ‘arṣ-1 Hudā taḫt-1 livā’ü’l-ḫamde
- 68 Ḥāṣılı dār-1 ḫarḫ-gāhıñ olup dār-1 selām
Oturup maḫ‘ad-1 ṣıdḫa görinüp dehre dede
- 69 **Şems** idüp ma‘n-1 āyāt u ehādīṣi beyān
Ser-te-ser sözleriñi müstenid itdiñ senede
- 70 Her sözüñ Hāḫ’dır ire ḫātimesi tevḥīde
Eyle tevḥīd ile taḫmīd-i Hudā-yı Ferd’e
- 71 Sırr-1 vaḫdet ile bul cennet-i tevḥīde vuṣūl
Olur itfā ne ḫadar var ise **nārun mu’ṣade**

64 olur: olup KE1.

(629) OE1: 191a.

Bu şiirin matla beyti eksik.

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Vücūd-ı yâr ile gönüm o rütbe müttehid dir kim
Gezer her dem ber-â-ber kânde gitse yâr gitdikçe
- 2 Tarîk-i ‘aşkda birlige hem-dem ol ki ey ‘âşık
Diyâr-ı vahdet üzre yâr olur ağyâr gitdikçe
- 3 Bilür şem‘ -i şubuh-mânend firâkı oldığım ammâ
Haber vir ey şabâ ol gül-ruha tekrâr gitdikçe
- 4 Taşavvur itmege havf eylerem zülfün hayâlimde
Olur biñ başlı ejder gâr içinde mâr gitdikçe
- 5 Tavâf-ı Ka‘be-i hüsnünde germ-â-germ olur gönüm
K’olur germiyyet üzre **Şems**-i âteş-bâr gitdikçe

630

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Hilâl-ebrû güzeller mâh-tâbân oldu gitdikçe
Tecellî-gâh-ı farf-ı şems-i rahşân oldu gitdikçe
- 2 Perişân pîç-i sihr-i mâr-ı zülf içre perişânam
O vahşîlerle seyrânım beyâbân oldu gitdikçe
- 3 Bekâ-yı cân u dil kaşdıyla yakdım âteşe başım
Bu cismim şem‘ -veş sûz u güdâzân oldu gitdikçe
- 4 Zebân-ı hâmeye dil âteşinden dâğlar urdum
Zemîn-i levha üzre hûn-efşân oldu gitdikçe
- 5 O mâhın muntelhâ-yı kâmet-i bâlâsı seyrinde
Per ü bâl-i nigâhım yandı sûzân oldu gitdikçe
- 6 İrişdi mâ-cerâ-yı eşk-i hayret hadd-i tûfâna
Sirişkim kaçresi deryâ-yı ‘ummân oldu gitdikçe

- 7 Hümā-pervāz-ı ‘aşkam bir ‘aceb seyr içre kim ey **Şems**
Felekler çeşmime bir çāh-ı nīrān oldu gıtdikçe

631

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Gün yüzüñ göster dil-i mehcūra Allāh ‘aşkına
Bir içim şu vir n’olur maḥmūra Allāh ‘aşkına
- 2 Başın için kıl dilim kurbān aşup da zülfüne
Tîg-i ğamzeñle çeküp sātūra Allāh ‘aşkına
- 3 Reşk idüp baş oynadırmış mār-ı zülfüne dilim
Ey Süleymān’ım ne dirsın mūra Allāh ‘aşkına
- 4 Fitne bahşinde kaşın parmağ uzatmış zülfüne
Yine bir Mūsā mı çıkmış Tūr’a Allāh ‘aşkına
- 5 Üstüḥānım hīme vü ‘aşk āteş ü gönüm ocağ
Cigerim yandı düşüp tennūra Allāh ‘aşkına
- 6 Ey baña pend eyleyen dil-dār ‘aşkında ḥamūş
Pend mi te’sir ider mecbūra Allāh ‘aşkına
- 7 Çillesi **Şems**’in saña Hāk söyledir kāfir hāzer
Pây-ı kaddin çekme pek çok zūra Allāh ‘aşkına

632

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Her ne dem kim benim ol māh gelür ḥātırına
Kurş-ı ḥurşid-i felek-cāh gelür ḥātırına

(631) OE1: 191a, KE1: s.132, OE2: 49b, ALM: 163a.

2 aşup da: idüp KE1.

3 Süleymānım: Süleymān sen OE2, ALM.

7 çillesi **Şems**’in: çille-i **Şems**’i OE2, ALM.

(632) OE1: 191b.

- 2 Secdeye itse kıyām ol bütün ebrūsına dil
Düşerem havf ile Allāh gelür hâtırına
- 3 İdemem sâ‘at-i hicrânını yârîñ ta‘yîn
Kim kıyâmet günü kûtâh gelür hâtırına
- 4 Ol melâmet-zedeyem kim sefer-i mescid için
Âhîri gidecegim râh gelür hâtırına
- 5 Çeşm u ebrūsını ey **Şems** görince o mehiñ
Çekdigim âh-ı seher-gâh gelür hâtırına

633

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Ol ebrûlarla ki dil-dâr gelür hâtırına
‘Ayn-ı dil-dâr oluram dâr gelür hâtırına
- 2 Haṭṭ u gīsüsünü göstermesün Allāh baña
Mûrlar içre yatır mâr gelür hâtırına
- 3 Sînem içre görinüp şıdḳ-ı cenâb-ı nebevî
Mülk-i Beṭḥâ’da olan ġâr gelür hâtırına
- 4 Ol bütün ben resen-i va‘dine bel bağlayamam
‘Uḳde-i rişte-i zünnâr gelür hâtırına
- 5 Diyemem pây-ı semâ‘ ile menâzil tükenür
Âhenîn pây ile pergâr gelür hâtırına
- 6 Evc-i a‘lâya tecerrüd ile pervâza delîl
Bâz-ı bî-ḳayd-ı sebük-bâr gelür hâtırına
- 7 Bilmezem n’eyledi bu derd beni ey **Şems** ‘aceb
Nâyı duyduḳça yine zâr gelür hâtırına

- 1 Baḡ nūrına ḡalbiñ ten-i pūr-ṭārına baḡma
Gör Ka' be'niñ envārını dīvārına baḡma
- 2 Yāriñ lebin öp ḡaṭṭ-ı siyeh-kārına baḡma
Şemm eyle ḡülü ḡār-ı dil-āzārına baḡma
- 3 Bir demde virir anı felek bād-ı fenāya
Bu ḡül-şeniñ ezhār u ḡül [u] ḡārına baḡma
- 4 Nā-behre bugün rāyic-i bāzār-ı ḡaḡīḡat
Ehl-i ḡirediñ rāyic-i bāzārına baḡma
- 5 Her vech ile muḡber ḡorinūr cevher-i zātı
Bī-dilleriñ āyīne-i dīdārına baḡma
- 6 Tensīm olur bŷy-ı neşāt-ı mey-i şıdḡı
Hīḡ ehl-i diliñ şŷret-i inkārına baḡma
- 7 Ṭut maṭla' -ı **Şems**-i aḡadiyyetde nigāhiñ
Ey dil felegiñ keşret-i aḡmārına baḡma

- 1 خط برآورده شد آن شوخ درام افتاده
 حیفکم مرغ دل از موی بدام افتاده
- 2 آن بموی سیاه افتاده و من موی سفید
 کس نداند که ازین روی گدام افتاده
- 3 جز لبش زین گلستان نبیند نظرم
 تا مرا حصه از آن بزم که جام افتاده

(634) OE1: 192a, KE1: s.145.

(635) OE1: 192a.

1 Beytin tercümesi yapılamamıştır.

2 Türkçesi: "O, siyah saçlara sahip bense beyaz saçlara; ancak kimse bunun nedeni bilmez."

- 4 نظری کرد ز زیر مژده آن ابرو کمان
زان نگاهی بدلم چند سهام افتاده
- 5 قامتش عرض کند آن بت اگر شمس دمی
میشود دیر و مساجد و امام افتاده

636

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

- 1 Cān buldı mürde diller cānāne söyleyince
Mestān-ı mey uyandı peymāne söyleyince
- 2 Emvāc-ı eşk-i çeşm-i hasret-nigāhımı bād
Pür-cüş oldu baħr-i 'ummāna söyleyince
- 3 Sen serv-ķad şehīdi toprağ cūy-bāra
Zencīre girdi oldu dīvāne söyleyince
- 4 Sūnbül şemīm-i zūlfūñ hāķ üzre gördi eşcār
Oldı hezār-pāre dil şāne söyleyince
- 5 Vuşlatda hecr-i yāri devrān gūş-ı cāna
Dil döndi yana yana biryāna söyleyince
- 6 Ey büt seniñ eliñden ben çekdiğim belāyı
Gelmez mi olsa kāfir imāna söyleyince
- 7 Ey **Şems** o ğonce vaşfiñ gül gūşı üzre bülbül
Gül-zār uyandı girdi devrāna söyleyince

637

-
- 3 Türkçesi: "Ezel bezminde bana hisse olarak şarap kadehi düşdüğünden beri gözüm, bu gül bahçesinde sevgilinin dudağından başka bir şey görmüyor."
 - 4 Türkçesi: "O keman ebrulu sevgili kirpiğinin altından bana bir bakış attı ki o bakıştan yüreğime nice oklar saplandı."
 - 5 Türkçesi: "O put kadar güzel olan sevgili eğer boyunu bir anlığına gösterse, o boy mescit ve kilise olur, bunu gören imam ise yere kapanır."

(636) OE1: 192b, KE1: s.156.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 ‘Aşk ola şahbâ-keş-i cām-ı memât-ı ğamzeñe
Kim ider mânend-i Hızır âb-ı hayât-ı ğamzeñe
- 2 Vechiñ ol büt-hānedir kim kâfir-i zülfüñ düşüp
Birbiri üzre ider secde menât-ı ğamzeñe
- 3 Her nigāhında kıyar biñ cāna dönmez hançeri
Şad hezārān āferīn olsun şebât-ı ğamzeñe
- 4 Hall olurdı sīnelerde ‘uqde-i tīg-i kazā
Ger ireydi ‘aql-ı küllī müşkilât-ı ğamzeñe
- 5 ‘Arşa-i şatranc-ı istignāda kim at oynadır
Şāh-ı Mısr olsa tayanmaz şāh-māt-ı ğamzeñe
- 6 Kūşe-i çeşmiñde gūyā çeşme-i hayvāndır
Teşnedir deryā gibi diller Furāt-ı ğamzeñe
- 7 Şaff-ı müjgānıñ degil olmış sipāh-ı fitne cem‘
Mecma‘-ı rāyāt-ı ser-dār-ı necāt-ı ğamzeñe
- 8 Tu‘me-i mū-sā olup haṭṭ-ı ‘izārıñ gūyiyā
Ceyş-i Mūsā sevķ olunmışdır buġāt-ı ğamzeñe
- 9 Dilde şaķlar **Şems** dāġ-ı tīr-i müjgānıñ gibi
Maḥrem olmış rāz-ı pinhān-ı nikāt-ı ğamzeñe

638

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 O mestāne nigh oldı tegāful-tāb bir yerde

(637) OE1: 192b, KE1: s.156.

(638) OE1: 193a, KE1: s.155.

Görindi hâlet-i bîdâr/ ile ḥāb bir yerde

- 2 Cemâliñ pertevi pür-sûz idüp çeşmim döker eşkim
Hudâ Kâdir'dir eyler âteş ile âb bir yerde
- 3 Ser-i nezzârede nâ-dîde bir baḥş-ı cihânsın kim
Yüzünde cem' olmuş mihr ile meh-tâb bir yerde
- 4 Göñül mûr-ı nizâr-ı dâmen-i kûy-ı Süleymân'dır
Zihî dem-sâz olup bî-tâb ile pür-tâb bir yerde
- 5 Gerek bir yâr-ı gül-çehre yanında bir rakîb ey **Şems**
Tezâd ammâ olur ḥâr u gül-i şâd-âb bir yerde

639

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

- 1 Kıl nazar ' aşıkâ ey dîdesi ḥāb-âlûde
Nigehi mest-i mey-i nâz u ' itâb-âlûde
- 2 Ey Süleymân ğam-ı hecriñ ile mûr gibi
Olmışam dehrde pâ-mâl türâb-âlûde
- 3 Bezm-i devrândaki sāğar gibi el üzre gezer
Kim olursa leb u dāmânı şerâb-âlûde
- 4 Bilemez olsa Felâtûn nedir maḥv-ı vücûd
Olmayan baḥr-i ğam-ı ' aşkda âb-âlûde
- 5 Dud-ı âhımdan olur **Şems** degildir şeb-i târ
Çarḥ-ı bâlâ-ser-i fânûs-ı kıbâb âlûde

640

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

(639) OE1: 193a, KE1: s.155.

1 kıl nazar: nazar kıl KE1.

3 devrândaki: devrânda OE1.

(640) OE1: 193a, KE1: s.155.

- 1 Şem^ç-i ‘aşkız Cebra’ıl pervâne-seyrândır bize
Âfitâbız zerre kudsiyân-ı zî-şandır bize
- 2 Bir nazar-gâh içre olduk bir Cemâl’e âyine
Kim dil-i âyine-i devrân hayrândır bize
- 3 Biz o maḥdûmuz ki ‘işmet-gâh-ı mülk-i vaḥşete
Neyyir-i ‘işmet ğubâr-ı bâr-ı dâmândır bize
- 4 Zûr-ı bâzûya nihâl-i âhı çevgân eyledik
Bî-ser ü pây-ı kıyâmet tûp-ı ğaltândır bize
- 5 Rüstem-i meydân-ı şevkiz kavş-ı pehlû-yı felek
Kavş-ı bâzûdur hilâl-i mâh-ı peykândır bize
- 6 Rûḥ-ı cism-ârâsıyız zerrîn-kabâ-yı atlasın
Hey’et-i heft-âsumân şekl-i girîbândır bize
- 7 **Şems** biz vuşlat-serây-ı lî-ma‘a’llâh ehliyiz
Menba^ç-ı nûr-ı şafâ şem^ç-i şeb-istândır bize

641

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Bakmaz ol kaşı kemân dîde-i giryânımıza
Dem olur nâvek-i müjgânı girer kanımıza
- 2 Târ-ı müşgîni gibi târ u perîşân idecek
Kâfir-i zûlf-i ḥamîñ kaşdı var îmânımıza
- 3 Sîneden oldu devâ gibi niçe merḥale dūr
‘Aql u siḥrim olalı derd-i dil ü cânımıza
- 4 Hayretinden dōke ḥurşîd-i felek şubḥ-ı kıyâm

4 -KE1 (beyit der-kenara mavi mürekkeple sonradan eklenmiş)
bî-ser u pây-ı: serv u tûbâ-yı KE1 / ğaltândır: devrândır KE1.

(641) OE1: 193b, KE1: s.156, KE2: s.34.

3 ‘aql u siḥrim: ‘aql maḥrem KE2.

4 dōke: dōne KE1, KE2.

5 kilik-i: kavş-ı KE1.

Şerer-i pây-figen âh-ı nümâyânımıza

- 5 Biz k'o ser-nâme-i 'aşkız dilese kilik-i kazâ
Nâm-ı Hızır'ı yazamaz defter-i divânımıza
- 6 **Şems** hûn ile tolar dîde gibi dâmenimiz
Düşeli pençe-i hicrân girîbânımıza

642

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Ebruvân-ı yâri seyr it gamzesin gör zîrde
Nâvek-i dil-düzdür kavş-ı kazâ-te 'şîrde
- 2 Kûh-ken görseydi bir kerre eger Şîrîn lebiñ
Şûr eşkin seyl iderdi cây-ı cûy-ı şîrde
- 3 Çâha itmişdir fütâde câduvân-ı Bâbil'i
Mu' ciz olmışdır nigâhıñ kuvve-i teşhîrde
- 4 Nevk-i ebrûsında dil-dârıñ dil-i âğuşte-hûn
Şanki murğ-ı nîm-bismildir leb-i şemşîrde
- 5 Talsa da deryâ-yı 'aşka olmadı deryâ-yı 'aşk
Ten kabâsın koymayanlar sâhil-i tedbîrde
- 6 Vâdî-i 'aşk içre seyr it şol saçı Leylâ'yı kim
Hep müselsel halk anıñ Mecnûn'ıdır zencîrde
- 7 İnsilâh-ı kayddır kârı Mesîhâ-menziliñ
Yohsa Hakk'a vuşlat olmaz Mekke vü Keşmîr'de
- 8 Varmadıñ ma' nâya ey zâhid bu zühd-i huşk ile
Râh-beste kaldıñ âhir şüret-i ta' bîrde
- 9 Çâre yok zülfünden âzâd olmağa murğ-ı dile
İbtîlâ-yı dâm mübremdir ser-i naḥçîrde

(642) OE1: 193b, KE1: s.154.

2 eger: ey KE1.

10 ḥân: ḥ'âb OE1, KE1.

- 10 **Şems** Nāmī Ḥān vādīsinde esb-i kıl ile
Hem-‘inān olduḡ Nedīm’e ‘arşa-i tanzīrde

643

mef‘ulū fā‘ilātū mefā‘ilū fā‘ilūn

1	یا رب چه پرده ایست این پرده ها که آه چندان دمکه در پس او میکنم تباه
2	بهر گناه و جرم من ار میکنی برون اندر خزانه تو نبودند هیچ گناه
3	وز من وجود هست اگر در تو بحر جود نورست وجه پاک تو گر روی من سیاه
4	دنیا و آخرت که وجوبست و ممکنست در آسمان وحدت تو همچو مهر و ماه
5	داند که شمس این همه از دو سخن یکیست الا اله یک و یکی بود لا اله

644

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

1	Eylemem şekve zaḥim-gīr-i ḡamīñ olduḡıma Acıram küşte-i tīḡ-i sitemiñ olduḡıma
2	Derd-i hicrāna devā olsa idi ḡā’il idim Sāḥa-peymā-yı diyār-ı ‘ademiñ olduḡıma
3	Taşdan taşā çalup yerlere urduñ yüzümi Mevc-i sāḥil-res-i baḥr-i kıdemiñ olduḡıma

(643) OE1: 194a.

1	Türkçesi: “Ya Rab nasıl bir perdedir bu perdeler ki âh, nice demdir onun arkasında harap olmaktayım.”
2	Türkçesi: “Çıkarırsan eğer günah ve cürmümü dışarı, hazinende kalmaz hiçbir günah.”
3	Türkçesi: “Bende vücûd varsa eğer sende cömertlik denizi var, Eğer senin temiz vechin nursa, benimki siyahtır.”
4	Türkçesi: “Vücûb ve mümkün olan dünya ve ahiret, Senin vahdet asumanında güneş ve ay gibidir.”
5	Türkçesi: “Ey Şems! Bilirler ki her iki sözünden biri <i>illa’l-lâh</i> , diğeri <i>lâ-ilâhedir</i> .”

(644) OE1: 194a.

- 4 Keff-i destimde şehâdet ide biñ cām-ı belā
Kişver-i ğamda Cem-i Cem-ııdemiñ oldığıma
- 5 **Şems**-i nā-şadıñam ammā ki yine faħr iderem
‘Āşık-ı sūz-ı dil-i dem-be-demiñ oldığıma

645

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

Olma mā’ıl dehr-i dūnuñ şervet ü sāmānına
Şadr-ı vālā-cāhına zībāyiş-i ‘umrānına
Bī-vefādır yandırır āhır seni hicrānına
Bulmağa yār-i kādīmi irmege ‘irfānına
Ehl-i tevḥīdīñ gelüp ‘aşk ile gir devrānına
Geç sivādan baş kadem gerçekleriñ meydānına
Uy imām-ı vaḳte gel el bağla Ḥaḳ dīvānına

II

Bil muḥaḳḳaḳ olmaz ‘ālem mülk-i imānıñ seniñ
Bu mu‘azzez cism ile ‘ömr-i şitābānıñ seniñ
Bir kefendir ḥāşılı maḥşul-i sāmānıñ seniñ
Lā-cerem bir gün gider senden degil cānıñ seniñ
Olmaḳ isterseñ eger cānıñda cānānıñ seniñ
Geç sivādan baş kadem gerçekleriñ meydānına
Uy imām-ı vaḳte gel el bağla Ḥaḳ dīvānına

III

Ḥaḳḳ’ı zıkr et añla ‘aşk-ı cān-güdāzıñ n’idügin
Zıkr ile mezkūrı bul bil çāre-sāzıñ n’idügin
Sālik-i işr-i Nebī ol añla rāzıñ n’idügin
Ḳıl namāzı bil ḥaḳıḳatde namāzıñ n’dügin

(645) KE1: s.47, OE2: 65a, S1: 76b, KE2: s.118, ALM: 153a.

I devrānına: meydānına KE2.

II degil: dil u ALM.

III sālik-i işr-i Nebī ol: sālik ol işr-i Nebī’ye KE1, KE2.

VI cennet u: cennet-i S1, OE2, ALM.

VII Üveys’iñ: Üveysī KE1.

Āsitān-ı evliyāya gör niyāzıñ n'dügin
Geç sivādan baş kadem gerçekleriñ meydānına
Uy imām-ı vakte gel el bağla Hāk dīvānına

IV

Vādî-i 'aşk-ı mecāzide idüp cismiñ tebāh
Nāy-veş delseñ diliñ zühd ile itseñ āh vāh
Dīde-i ümmīdiñe 'arz-ı cemāl itmez o māh
Gerçi erkān-ı şerī' atdır vişāle şāh-rāh
Līk bir merd-i Hudā reh-ber gerek bī-iştibāh
Geç sivādan baş kadem gerçekleriñ meydānına
Uy imām-ı vakte gel el bağla Hāk dīvānına

V

İmtisāl-i emr idüp eyle fūrūzı kâ'ime
Ol mürābıť hısn-ı tevḥīd içre olma nâ'ime
Rezm-gāh-ı 'aşkda ur dest tīg-i şārime
Kıl cihād-ı fī-sebīlī'llāh nefsi-lā'ime
Olmať isterseñ cemā' at ger şalāt-ı dā'ime
Geç sivādan baş kadem gerçekleriñ meydānına
Uy imām-ı vakte gel el bağla Hāk dīvānına

VI

Āşık iseñ cism u cān u nāmdan eyle güzer
Virmesün āyīne-i kālbiñe bir şūret keder
Loķma-i ğam zād-ı rāh olsun meyiñ hūn-ı ciger
Ne ümīd-i cennet ü rıdvān u ne ḥavf-ı saķar
Hīç bir kām istemez ancaķ saña Mevlā yeter
Geç sivādan baş kadem gerçekleriñ meydānına
Uy imām-ı vakte gel el bağla Hāk dīvānına

VII

Böyledir ey **Şems** kânūn-ı cihān-ı ma'nevī
Kim rızā olsun murād-ı dünyevī vü uhrevī
İşte Kur'an işte sünnet işte nuṭṭ-ı Meşnevī
Ey olan Sultān-ı Geylān u Üveys'in pey-revi
Nūr-ı mihr-i Hāk ile pür-nūr olur gönlün evi
Geç sivādan baş kadem gerçekleriñ meydānına
Uy imām-ı vakte gel el bağla Hāk dīvānına

- 1 Şāh-bāz-ı nıgehiñ kaçd idiyor cānımıza
Vehmim oldur ki o ħūnī şuşamış ƣanımıza
- 2 Biz o Sīmurğ-ı ebed-ħız-i semā-yı ezeliz
Murğek-i merg iremez 'ālem-i seyrānımıza
- 3 Biz o sīr-āb-ı ħayātız ki bu zūlmet-kedede
Teşnedir Hızr nebī çeşme-i ħayvānımıza
- 4 Biz melāmet-zedeyiz ki açamaz göklere el
Pāk-dāmenler urup destini dāmānımıza
- 5 Cümle merdān-ı Hudāvend olur şadr-nişīn
Nā-ħalefler giremezler der-i dīvārımıza
- 6 Hāk-i pākiz ki künūzāt-ı Hudā bizde defīn
Dāniş-i 'aql iremez şervet ü sāmānımıza
- 7 Eyleriz düşmen-i nefis üzre ġazā-yı ekber
Virilür Şīr-i Hudā ƣuvveti merdānımıza
- 8 Çūpdur pençemize bāb-ı ħuşūm-ı Ĥayber
Ābdır ħūn-ı 'adūv ħaņcer-i bürrānımıza
- 9 Eyledik nefsi fedā Ĥaġġ'a olup İsmā'īl
Virdi Ĥaġ zebĥ-i 'azīm ismini ƣurbānımıza
- 10 Vaşl u hicrānı ġörüp vāşıl u mehcūr olduk
Geldi ħayretle baña dīde-i ħayrānımıza
- 11 Yine bir maĥşere irdik ki olup ħaġġ-ı cedīd
Sen olup bīniş-i cān çeşm-i nıgeh-bānımıza
- 12 İştıyāk eyledi senden saña ħayretle zūhūr
Nefesiñ virdi füyūzātını efgānımıza

- 13 Saña ben kıurre-i ‘ aynam baña sen cevher-i cân
Ben saña mazhar u sen rûhsın ebdânımıza
- 14 Saña ben raṭb-ı lisānam mütekellim sensin
Semi‘a’llāhu li-men ḥamīde erkânımıza
- 15 Ey güzel yüzli güzel sözli güzeller güzeli
Küfr-i zülfün yine kaşd eyledi imânımıza
- 16 Tār-mār oldu gönül zülf-i perîşânın için
İtmediñ raḥm henüz ḥāl-i perîşânımıza
- 17 Halk-ı ma‘düm ser-â-ser saña nisbetle cihân
Vaḥdetiñ oldu ‘ıyân dīde-i ‘ırfânımıza
- 18 ‘Adem-i zâtımı bildimse vücûduñla seniñ
Yâ niçün şıgmadı mâhiyyetiñ iz‘ânımıza
- 19 Bilmedik zâtını el-ân eyâ Rabb-i ‘Azîm
Şıgmadı şân-ı ‘azîmiñ dil-i vicdânımıza
- 20 Seni bilmek beni bilmek gibi âsândı baña
‘İlmiñ olsaydı eger zâtını vicdânımıza
- 21 Ne ‘Alîm’sin ki olup ‘ilmiñe zâtıñla muḥîṭ
İtdiñ ol yüzde tecellî dil-i nâdânımıza
- 22 Olmadı ‘ilm şıfâtıñ gibi bir **faşl-ı ḥiṭâb**
Gene zâtıñdaki ‘ilmiñ bizim îkânımıza
- 23 Sende fânîyem o deñlü ki görüp ehl-i ḥaşr
Seni gördük şanalar gelmede dīvânımıza
- 24 N’ideyim ki saña senden yine ben mehcûram
Sen meger vaşl idesin bendeki sulṭânımıza
- 25 Bir iken zâtıñ idüp cümle mezâhirde zuhûr
Cûd ile baḥş-ı vücûd eylediñ a‘yânımıza
- 26 Vaḥdetiñde yine şâbitsin eyâ baḥr-i vücûd

- Mevc-i keşret görünür dide-i giryânımıza
- 27 Vaḥdetiñ seyrini fehm eyledi diḳḳatle baḳan
Bağçemizde açılan ğonce-i ḥandânımıza
- 28 Ben emīnem ki olup sırr-ı Muḥammed bende
Eylerem feyzini izhār sebaḳ-ḥānımıza
- 29 Biziz ol mülk-i şehen-şāh-ı sitiġnā ki bulur
Mālikü'l-mülki gelen külbe-i aḥzânımıza
- 30 Mescidinde bulur elbet güher-i genc-i defīn
Ser-fürü-borde olan ḥāk-i siyeh-dânımıza
- 31 Tā-ebed nūr-ı dil ü ḥātırı sönmez her kim
Bir çerāġ eyleye rüşen gire meydânımıza
- 32 Bunca dem dergeh-i Mevlā'da düşüp pīr oldum
Ḥükmüni 'aciz u fütür eyledi erkânımıza
- 33 Ḳudreti Ḳādir-i Ḳayyūm olan Allāh'da görüp
Eyledik 'acizimizi 'arz ulu Sübhān'ımıza
- 34 Dest-i ḳudretde o çüpuz ki olursak taḥrīk
Tağ tāḳat idemez ḍarbet-i cünbânımıza
- 35 O nedimiz ki o meclisde muḳaddes ervāḥ
Murğ-ı pervāne olur şem'-i şeb-istânımıza
- 36 Oldı ser-menzilimiz menzilet-i İbrāhīm
Nār-ı Nemrūd medār oldı gül-istânımıza
- 37 Oldı gül-geşt-i ferādīs-i maḥabbet irişüp
Āyet-i **berd-i selām** āteş-i hicrânımıza
- 38 Yazılup āyet-i menşūr-ı **imāmen li'n-nās**
Tāḳ-ı miḥrāb-ı ḥaḳīkatdeki 'unvânımıza
- 39 Çevrilüp çevremize bir niçe abtāl der-ḥāl
Bir cemā'āt-i güzīn oldılar eyvânımıza

- 40 Beñzedi şahñ-ı dil arz-ı Haleb-i Şehbâ'ya
Leben-i ilm-i muşaffâ tolup enbânımıza
- 41 İtdi Rezzâk-ı ezel arzâ tecellî-i nüzûl
Virdi ibzâl-i ni' amla bereket h'ânımıza
- 42 Ururuz bâng-i şalâ derd ile cünbân olana
İderiz bezl-i ni' am cümle-i mihmânımıza
- 43 Vaḥdete her kim icâbet ider ol mulḥiḳ olur
Nûş-ı şahbâ-yı zuhûr itmese de rindânımıza
- 44 Eyleyüp âb-ı kerâmât ' ilim ile isḳâ
Ḥaḳḳ ile Ḥaḳḳ'ı ğıdâ eyleriz ihvânımıza
- 45 Cisini mevt-i ḥaḳîḳatle idüp dâr-ı na' im
Rûḥını mülk-i kebîr eyleriz aḳrânımıza
- 46 Kûh-sârız ki şikâr eylediriz âhûlar
Mişemizde bulunan şîr u pelengânımıza
- 47 Râh-ı ' aşḳa ideriz şîr ile şâḳî hem-râh
Pîller bend ideriz ' uḳde-i şü' bânımıza
- 48 Eyleseñ ' aşḳ-ı Muḥammed'le ' urûc-ı eflâk
Mîḥ olur mihr-i felek sîne-i yârânımıza
- 49 Eyleseñ taḥt-ı şerâya ya tenezzülle nüzûl
' Arş bir tekme olur zirve-i pençânımıza
- 50 ' Aşḳ ser-geştesiyiz kayd-ı sivâdan virilür
Zevḳ-i şahbâ-yı tecerrüd dil-i mestânımıza
- 51 Biz seniñ geşte-i zaḥm-âver-i tîĝ-i ğamıñız
Dâĝlar açdı ğamıñ sîne-i ' uryânımıza
- 52 Dâĝ-ı hûnîn ile bir gün yazılır küşte-i aşḳ
Medfen üzre dikilen seng-i nümâyânımıza
- 53 Benem ol **Şems**-i cihân-tâb ki mânend-i nücûm

Bestedir ehl-i vefā mihr-i dıraḡşānımıza

647

Hece vezni: 8+6

I

Sükût itmeyince dervîş eyva'llāh eyva'llāh
Olamazsın dimedim mi eyva'llāh eyva'llāh
Allāh'ı sen olup dil-rîş eyva'llāh eyva'llāh
Bulamazsın dimedim mi eyva'llāh eyva'llāh

Emān Allāh emān Allāh eyva'llāh eyva'llāh
Meded senden hemān Allāh eyva'llāh eyva'llāh

II

Terk itmeyince benligi eyva'llāh eyva'llāh
Dilden ḡāṭır-şikenligi eyva'llāh eyva'llāh
Dil bāğından dikenligi eyva'llāh eyva'llāh
Yolamazsın dimedim mi eyva'llāh eyva'llāh

III

Ḥalka ta' rîz ile ḡalup eyva'llāh eyva'llāh
Zulmet deryāsına ṭalup eyva'llāh eyva'llāh
Nūr-ı ' irfāndan boşalup eyva'llāh eyva'llāh
Ṭolamazsın dimedim mi eyva'llāh eyva'llāh

IV

Ġaḡabla yanup ḡararup eyva'llāh eyva'llāh
Ḥacālet ile ḡizarup eyva'llāh eyva'llāh
Mücāhid ile şararup eyva'llāh eyva'llāh
Şolamazsın dimedim mi eyva'llāh eyva'llāh

V

Şems'i diñle ' ahdiñde ṭur eyva'llāh eyva'llāh
Ḥūyuñda itmezsin ' ubūr eyva'llāh eyva'llāh
Şeyṭānıñ pençesinden ḡur eyva'llāh eyva'llāh
Tulamazsın dimedim mi eyva'llāh eyva'llāh

648

Ḳıṭ‘a

Hece vezni: 8+5

Baḳ sā‘ ate kim daḳīḳa fevt eylemeyüb
Oynatmada ki raḳḳāṣ-ı derūnı her-gāh
Miftāḥ-ı enāniyyetle ḳur işlet sen de
Dil sā‘ atini be-şavt-i Allāhu Allāh

649

Müfred

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Bāb-ı Ḥaḳ meftūḥ iken her laḫḫa ehl-i ḫācete
İlticā lāyık mıdır maḡrūr cāh-ı devlete

650

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ey İlāh-ı muṭlaḳ-ı bī-iştibāh
Pādişāh-ı ādem u ‘ālem-penāh
- 2 Vāḥid-i muṭlaḳsın ey Ferd ü Aḫad
Ḳādir u Ḳayyūm u Ḳuddūs u Şamed
- 3 Vaḫdetiñ işbātına bürhān çok
Keşret-i evşāfına pāyān yok
- 4 Zıkr olur dillerde evşāfiñ beyān
Zāt-ı pākiñdir İlāhī **kün fe-kān**
- 5 Vaşf idüp zātıñ lisān-ı ḳāl ile
Her zevī’l-eşvāt olan timsāl ile

(648) KE2: s.145.

(649) KE2: s.145.

(650) AK: 103a.

- 6 Bî-zebân söyleş zebân-ı hâlden
Şûretâ hâmuş kıl ü kâlden
- 7 Vaḥdetiñ işbât ider her bir giyâh
Ḳaldırup dir parmağıñ birdir İlâh
- 8 Dâ'im ismiñ zıkr ider cûy-ı revân
Yere sürüp rûyını nâliş-künân
- 9 İsm-i Şâni' le gül-istân cilve-ger
Cümle ezhâr verd-i cennet mu'teber
- 10 Her güzel şey zıkr ider ism-i Cemîl
Cümlesinde varlığıña var delîl
- 11 İsm-i Rezzâk ile devr eyler zemîn
Hem okur deryâ cemâd u âferîn
- 12 Âsumân-ı nüh-revâk ism-i 'Azîm
'Arş-ı Raḥmân ile kürsiyyü'l-Kerîm
- 13 Fehm olur Settâr ismi ḥâkden
Hem Muḥîṭ ismi eşîr-i pâkden
- 14 Ra'd ider şavtıyla tesbîḥ-i Celâl
Berḳ ider tehlîl-i envâr-ı Cemâl
- 15 İsm-i Hâdî dir nücûm-ı âsumân
Dir Muẓill ismin şeb-i târ-ı cihân
- 16 Raḥmetiñ yâd ile Raḥmân u Raḥîm
Dâr-ı dünyâyı ider dârü'n-na'im
- 17 İsm-i Ḳahhâr'ı okur şiddetle nâr
İsm-i Cebbâr'ı tezelzül rûzigâr
- 18 İsm-i Ḳâdir'le müsebbiḥ şeş cihât
Hem 'Alîm ile vücûb u mümkinât
- 19 Yâd idüp vâkt u zamân ism-i Şabûr

- Hem Kādīm’i zıkr ider medd-i duhūr
- 20 Ser-te-ser zī-rūḥ okurlar ism-i Ḥayy
Yād ider esrār-ı Ḥayy’ı nāy u mey
- 21 Cümle eşyā zıkr eder bir bir seni
Her biri bir ismiñ olmış maḥzeni
- 22 Vaşf-ı zātıñ vaşfıña teşbīh ider
Zātını vaşfında hem tenzīh ider
- 23 Güyiyā zerrāt-ı ḥāk-i ḥāk-dān
Maẓhar-ı esrār-ı ḥurşid-i cihān
- 24 Ādem oldu ism-i zātıñ maẓharı
Kim Cemāl ile Celāl’iñ maşdarı
- 25 Şūret-i Ādem’de çok itdiñ zuhūr
Zāhir oldu mihrdan nūr-ı būdūr
- 26 Māh olup envār-ı mihr içre fenā
Mihrdan oldu mihr-i ‘ ilim rū-nümā
- 27 Nitekim evvel olup bī-iştibāh
Mihr-i ‘ ilimden vücūd-ı kurş-ı māh
- 28 Şekl-i ādemde seni zıkr eylerem
Kendi vechiñden saña Allāh direm
- 29 Ġayb idim ben var idüp virdiñ vücūd
Sende fānī idi hep būd u nebūd
- 30 Şūretim destiñle taşvīr eylediñ
Sīretim sırrıñla taqđir eylediñ
- 31 Nefḥ idüp enfās-ı Raḥmān’ı ḥayāt
Vācib’e oldu muḳārin mümkināt
- 32 ‘ Aql-ı evvelden idüp behre fūhūm
Eylediñ iḥsān-ı ‘ ilmiñden ‘ ulūm

- 33 Ḥubb-ı zātınla velī kıldın vürūd
 Luṭf idüp ism-i Başı̇r'in̄den şuhūd
- 34 Baḥş idüp ism-i Semī' 'in̄ sem' -i rāz
 Ḳudretiñ ḳudretle kıldı ser-firāz
- 35 Virdi ma' nā-yı kelāmın̄ nuṭḳ-ı pāk
 Şun' -ı tekvīne vuḳūf-ı inhimāk
- 36 Nefs-i külliden eşer virdiñ baña
 Eylediñ benlik ' aṭā benden baña
- 37 Mevhıbe oldı ser-ā-pāy-ı vüçüd
 Zāhir u Bāṭın mevāc-ı baḥr-i cüd
- 38 Bende benlikden ne var senden Ḥudā
 Cümlesini senden olmışdır ' aṭā
- 39 Oldı cem' iyyet bulup Vāḥid Aḥad
 Geldi esmāya müsem mādan meded
- 40 Sen tecellī eylediñ senden saña
 Bende benden ben ve sen sensin baña
- 41 Varsın sen sende ben ğayb olmışam
 Vaḥdet-i zātında lā-reyb olmışam
- 42 Līk idrāk idemem ben sen nesin
 Dostuña ey dost hoş yegānesin
- 43 Ḳudretiñde ' aczim itdim i' tirāf
 İtdi ' aczim ḳudretiñde i' tikāf
- 44 Senden ayru yoğ-iken aṣlā vüçüd
 Yā neden görmez seni çeşm-i şuhūd
- 45 Sende senden yoğ-iken hıç mā-sivā
 Ey Ḥudā vu ey Ḥudā vu ey Ḥudā
- 46 Yine fehm itmek seni emr-i muḥāl

- Eylemezsin kendiñe ‘ arz-ı cemāl
- 47 Kibriyā’sın Kibriyā sen ey ‘ Azīm
Şān-ı ‘ ilmiñde saña olmaz nedīm
- 48 Yā meger ‘ ālem kemāl-i zātıña
Zātıñ itsün āşınā āyātıña
- 49 Ğayb u ıtlākıñ saña senden hicāb
Kibriyā’yı eylemiş bī-irtiyāb
- 50 Düşmişem baħr-i ‘ amīķ-i ħayrete
Baħr-i ħayret-keş ğarīķ-i ħayrete
- 51 Vuşlatıñ bezminde mehcūram saña
Bir qarībem ki saña dūram saña
- 52 Kıl şerāb-ı iştıyākıñdan ‘ aṭā
Eyleyim deryā-yı ħayretde şenā
- 53 ‘ İlm-i zāta ħayretiñ eyle ziyād
Mazħarıñdan ‘ aşķıña kıl i‘ tiyād
- 54 **Şems**-i ‘ aşķıñ oldı zātıñ mazħarı
Senden alsun tā-ebed nūr u ferī

651

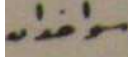
fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ħalveti-meslek kızıl abdāl meşhūr-ı enām
‘ Āşķ-ı nālende-dil hem ‘ ārif-i ħikmet-penāh
- 2 Bir mücerred merd-i meydān-ı ħaķīķat-menzilet
Rūħ-ı ‘ İsi-ma‘ rifet şemsī-şıfat hindī-külāh
- 3 Kūṭb-ı a‘ zām Kuşatālı bende-gānından olup
Ħidmetinde kâ’im olmışdı anıñ çok māh u sāl

- 4 Āşinā-yı rāz-ı vaḥdet maẓhar-ı esrār-ı Hū
Şāhid-i dīdār olup oldu maḳāmı evc-cāh
- 5 Gül-sitān-ı Ḥalvetī’de bir kıızıl gül idi kim
Dāğ-ı ‘aşḳ ile idüp ḥāk-i siyāhı tekye-gāh
- 6 İtmege ey [Şems] anıñ tārīḥ-i [irtihālını]
Geldi gā’ib erlerinden ḥayli merdān-ı İlāh
- 7 Didiler üçler yediler seyr-i semā eyleyüb
Hū ile Ḥaḳḳ’a ulaştı Dervīş İsmā’ıl āh (1289)

652

fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün

- 1 Döndi mihriñle sirişkim âteş-i seyyāleye
Tāb virdi dūd-ı āhım şu’le-i cevvēleye
- 2 Zülf-i ḥaṭṭ-ı ‘anberīn için bu şeb ol māh-rū
Ḥalka-i devrānda şan kim māh girmiş hāleye
- 3 Döndi ğırbāle yanup def-i felek
Nāy-ı dil āheng virdikçe nevā-yı nāleye
- 4 Dest-i sākī üzre gül-cām-ı şerāb-ı pür-ḥabāb
Gūyiyā gül-bünde bir güldür bürünmiş jāleye
- 5 Gül gül oldu ‘arız-ı teşvīr-i meyden ol gülün
Beñzedi ref’-i ḥicāb idüp açılmış lāleye
- 6 Pāy-tā-ser gösterir ol ğonce k’oldı ḥūn-ı dil
Şefḳatinden āh u zār-ı bülbul-i her sāleye

6 Beyitte geçen “ey” kelimesinden sonra, mahlas olması gereken kelimenin yeri boş bırakılmıştır. Şiirin Osman Şems’e ait olduğunu ihtiyaten kabul ederek boş bırakılan yere “Şems” kelimesi, yine mısram boş bırakılan son kelimesinin yerine ise beytin genel anlamına ve veznine uygun gelen “irtihālını” kelimesi eklenmiştir.

(652) KE1: s.207.

3 Beytin birinci mısramda okunamayan ibarenin resmi konulmuştur.

- 7 Oldı her kâşānesi reşk-i nigār-istān-ı Çīn
‘ Aks idince naķş-ı hūsnūñ hāne-i hayāleye
- 8 Çok dil-i ser-keş ham-ı zūlfūñde ser-gerdān yatur
Şanki ejder şīr ile bend eylemiş dūnbāleye
- 9 Vuşlata ey **Şems** ol büt naķd-i cān ister behā
Eylemez aşlā tenezzül şāl [u] māl u kāleye

653

Kıt‘a

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

Hāme-i kudret ki çekdi hatt-ı ruhsār üstine
Sûre-i **ve‘l-leyl** yazdı levh-i envār üstine
Vay ne kâfir bāğ-ı hüsn içre ruḥında zūlf-i çīn
Bağlanur zünnār cennetde yatur nār üstine

654

mef‘ulū mefā‘ilū mefā‘ilū fe‘ulūn

- 1 Göz yaşımı ‘aşkıñla revān eyle İlāhī
Āh-ı dilimi şu‘le-feşān eyle İlāhī
- 2 Hāmūş yatur murğ-ı dilim bāl şikeste
Zikriñle serāyende-lisān eyle İlāhī
- 3 ‘Aşķ ile irādet getiren merd-i şadīķiñ
Īmānını bī-şekk u gümān eyle İlāhī
- 4 Şol zār gönüller ki şorarlardı seni benden
Gencīne-i esrār-ı nihān eyle İlāhī
- 5 Ol göz ki seni görmek ola bende murādı
Envārıñı ‘aynında ‘ıyān eyle İlāhī

(653) KE2: s.46.

(654) OE1: 194b, KE1: s.140, S1: 84a, ALM: 187a.

- 6 Vir ‘aşkıña dil-bestelere terk u tecerrüd
Vāreste-i kayd-ı dü-cihān eyle İlāhī
- 7 ‘Āşıklarıñıñ kūşe-i kânūn-ı cenānın
Gül-bağçe-i firdevs-i cinān eyle İlāhī
- 8 Göz yaşlarınıñ kaṭresini dürr-i yetīm it
Baş gözlerini dīde-i cān eyle İlāhī
- 9 Tā kim ideler vechiñi vaḥdetde temāşā
Kim anlara tevḥīdiñi şān eyle İlāhī
- 10 İfnā idüp envār-ı tecellīde beḳāda
İzhār-ı zamān içre zamān eyle İlāhī
- 11 Sen cümlesini maḫhar idüp **ḥulḳ-ı ‘azīme**
‘İrfān ile şīrīn-zebān eyle İlāhī
- 12 Evşāfiña maḫrūn reh-i Ka‘be-i vaşla
Ser-ḳāfile-i rāh-revān eyle İlāhī
- 13 Her mürde dile eyleye tā rūḥ-ı revān baḫş
Her nuṭḫumı bir rūḥ-ı beyān eyle İlāhī
- 14 Peykān idüp āh-ı dilimi düşmen-i dīne
Ḥam ḳaddimi şemşīr u kemān eyle İlāhī
- 15 Senden saña sen **Şems** ḳuluñ künc-i rızāda
Maḫfūz-ı der-i dār-ı emān eyle İlāhī

655

6 ‘aşkıña: ‘aşk ile KE1.

9 ideler: idelim KE1.

13 beyān: revān KE1.

(655) OE1: 195a, KE1: s.139, OE2: 74b, S1: 88a, ALM: 186b.

1 kim maḫrem-i: genc-i ḫarem-i KE1.

3 āhım: āh kim OE1.

6 dārü’l-ḫikem-i: dārü’l-ḫikem u OE2, S1, ALM.

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

- 1 Tıfl-ı dilimi merd-i 'alîm eyle İlähî
Kim maḥrem-i esrâr-ı qadîm eyle İlähî
- 2 Tevhîdiñe gül-bāng-i serâyende-zebânım
Reşk-âver-i i'câz-ı Kelîm eyle İlähî
- 3 Âhım ser-i kûy-ı talebim seyrine her şubḥ
Hem-kâfile-i bād-ı nesîm eyle İlähî
- 4 'Âşıqlarıña âteş-i Nemrûd-ı firâkı
Gül-geşt-i Birâhîm-i Kerîm eyle İlähî
- 5 Tâ'atına 'âlemde beni eyleyüp irşâd
Ḥayru'l-ḥalef-i 'Abd-i Raḥîm eyle İlähî
- 6 Beytû'l-ḥazen-i **Şems**-i sebaḳ-ḥ'ân-ı 'ıyânı
Dârü'l-ḥikem-i ḳalb-i selîm eyle İlähî

656

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

I

Gelüp düşdüm boyun bükdüm ḳapuña
İlähî Seyyidî Mevlâyî Rabbî
Yüzüm sürdüm eli baḡlu ḳapuña
İlähî Seyyidî Mevlâyî Rabbî

II

Yüzüm ḳara elim boş mûlarım aḳ
Büküldi ḳaddim oldu tâḳatim tâḳ
Ġarîḳ-i baḫr-i 'iştîyânım olup 'âḳ
İlähî Seyyidî Mevlâyî Rabbî

III

Hidâyet ḳıl şırât-ı müstaḳîme
Hevâ-dâr eyleme râh-ı saḳîme

(656) OE1: 195a, OE2, 78b, S1: 92b, KE2: s.121, ALM: 197b.

Sezā-vār itme nīrān-ı caḥīme
İlāhī Seyyidī Mevlāyī Rabbī

IV

Bi-ḥaḳḳ-ı maẓhar-ı ḥubb-ı Vedād'ın
Kerem kıl ḥürmetine biñ bir adın
Dü-‘ālemde murādım kıl murādın
İlāhī Seyyidī Mevlāyī Rabbī

V

Ḳuluñ **Şems**'em egerçi pür-günāhım
Peşimānem ki artar her gün āhım
Saña senden seniñle ‘öẓr-ḥāhım
İlāhī Seyyidī Mevlāyī Rabbī

657

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Merḥabā ey lā-mekānıñ mihr-i ‘ālem-perveri
Merḥabā ey bī-nişān eflākiniñ meh-peykeri
- 2 Merḥabā yā merḥabā ey maşdar-ı **nūn u ḳalem**
V’ey ki dīvān-ı sicill-i enbiyā ser-defteri
- 3 Ey cemālīñ muşḥaf-ı ümmü’l-kitāb-ı kā’ināt
‘İlm-i aḥkām-ı ledünni ḥāce-i dāniş-veri
- 4 Sen o şāhen-şāhsın k’ey şāh-ı mülk-i **kāf u nūn**
Zātıña ta‘miyedir iki cihānıñ serveri
- 5 Nokṭa-i fermānıña vā-bestedir kevn ü mekân
On sekiz biñ ‘ālemīn fermānıñ oldı maşdarı
- 6 ‘İlm-i zātisin muḥāṭ olduñ vücūd-ı ‘āleme

IV ḥubb-ı: ḥubb u OE2, S1.

V peşimānem ki: peşimānem u KE2.

(657) OE1: 195b, KE1: s.2, S2: 33a

* S2’de şiirin 21. beyte kadar olan kısmı eksik.

1 perveri: peykeri KE1.

3 cemālīñ muşḥaf-ı: cemālī muşḥafı OE1.

‘İlmiñiñ hem evvelin ü âhirin müstaḥzarı

- 7 Kişver-ārā-yı ezelsin sāḥa-i ‘arş-ı berin
Kim muḥāt-ı mülkünün bir külbe-zār-ı kemteri
- 8 Bilmeyüp māhiyyetiñ tuğrā-yı bā-nāmıñ qalem
Faşş-ı imkān üzre yazdı ins u cin peygām-beri
- 9 Tığ-i şer‘ iñden hirāsān olmasam ger dir idim
Lafzatu’llāh ism-i pākiñden bir ismiñ maḥzarı
- 10 Nūr-ı zātısın ki zerrātın ḥuyūl-ı enbiyā
Her birisi āsumān-ı feyziñiñ bir aḥteri
- 11 Virmeseydi ‘āleme nūr-ı cemāliñ terbiyet
Geçmez idi başına ādem mükerrrem efseri
- 12 Oldıǵı-çün ser-be-dergāh-ı serāy-ı da‘ vetiñ
Maḥdem-i İdrīs’e yaydıñ atlas-ı bālā-teri
- 13 Oldıǵından parmaǵıñ mecrā-yı cūy-ı merḥamet
Tutdı el üstinde tūfān keşti-i sīmīn-beri
- 14 Kilk-i i‘ cāzıñ midādından bulup feyz-i ḥayāt
‘Āleme mu‘ciz-nümā oldı Kelīm’iñ ejderi
- 15 Fikret-i çāh-ı zenaḥdānıñla ey sultān-ı ḥüsn
Düşdi çāh-ı miḥnete Ken‘āniyānıñ dil-beri
- 16 Oldıǵından pās-bān-ı külbe-zār-ı maskatıñ
Cūd-ı luṭfuñ gül-sitān itdi Ḥalīl’e aḥkeri
- 17 Kesdi tāb-ı tizişi tığ-i Zebīḥu’llāh’dan
Ġamze-i mest-i celāl-engiz çeşmiñ ḥançeri
- 18 Peyk-i şeh-rāh oldıǵı-çün sāḥa-i mi‘rāciña
Eyledi hem-ser Mesīḥ’e qurş-ı şems-i enveri

6 olduñ: oldı KE1.

14 ḥayāt: cihān KE1.

- 19 Pās-dār-ı çeşm-i şeh-bāzıñ hevāsından tıyūr
Gerden-i aşhāb-ı file tīg itdi minķarı
- 20 Ey vücūduñ oldıǵı-çün **rahmeten li'l-‘ālemīn**
Evvel u āhirde olduñ kudsiyānıñ reh-beri
- 21 Kim görindi kevkev-i eflāk **tenzile'l-‘azīz**
Mazhar-ı **nūrun ‘alā-nūr** eyledi baħr u beri
- 22 Berķ urup mışbāh-ı mişkāt-ı bahār-istān-ı ķuds
Nūr-ı vechi virdi fānūs-ı cihāna zīveri
- 23 Cilve kıldı ‘andelīb-i lāne-gāh-ı lā-mekān
Toldı gül-bāng-i ķudūm ile cihān ser-tā-seri
- 24 Leyle-i rahmet idi ol dem ki şah-ı lā-mekān
Kıldı evreng-i ‘amāy menzil-i dād-āveri
- 25 Ya‘nı izhār itdi aşdāf-ı dü-berg-i kā’ināt
Sen gibi dürr-i yetīm-i zāt-ı vālā-gevheri
- 26 Bir dilīr-i rezm-i ekbersin ki sen mānend-i mehd
Eylediñ evvel-ķadem lerzān ķarķ-ı ķenberi
- 27 Şadme-i ķahrıñla düşdi tāk-ı Kisrā-yı ‘Acem
Secde kıldı ehl-i işrāķiñ büt-i bed-peykeri
- 28 Hey ne Dārā-yı kerūbiyyūn-ķıdemsin Cebra’ıl
Dergehiñ ķārūbı itmekçün tākındı şeh-peri
- 29 Oldı İsrāfīl bir gül-bāng-keş dīvānıña
Rāyet-i lūtfuñda maķşūr olmaĵa ins u perī
- 30 Sen o mihr-i āsumān-ı lā-yezālīsın k’olur
Mihr-i ‘ālem bende-i dergāhıñıñ fermān-beri
- 31 Tā-ebed şer‘iñ gibi sābit olurdı āfītāb
Şol zamān kim red olunmışdır berāy-ı Ĥaydarī
- 32 Oldı çün nūn-ı hilāl-i ebruvānıñla müşār

- Eyledi zülf-i siyeh-târ-ı ğurûbı mi‘ ceri
- 33 Sen ki **sübhâne’l-lezî esrâ** şebi meh-tâbısın
Ey serây-ı lî-ma‘ a’llâhıñ meh-i rûşen-geri
- 34 Dîde-i maħrem-serây-ı pâdişâh-ı zü’l-minen
Buldı nûr-ı cebhe-i zât-ı şerîfîñle feri
- 35 Şems-i ħüsnüñ olmasa ħalur idi târîkde
Beyt-i Ħaħ mânende-i zûlmet-serây-ı efħarî
- 36 Toldı âşâr-ı ħudûmüñle felek encüm degil
Gird-i pâyıñdır müzeyyen eyleyen nîlûferi
- 37 Baş egüp engüşt-i nüh-târem-muţâ‘ -ı emriñe
Şakħ olup ħark itdi meh ‘ âdât-ı Rabb-i Ekber’i
- 38 Pâdişâhâ birliĝiñ işhâdına mu‘ ciz yeter
İki şâhid âsumânıñ neyyireyn-i ezheri
- 39 Görmemekçün mişliñi çeşm-i felek ey nûr-ı maħz
Düşmedi gencîne-i ħâk üzre sâyeñ cevheri
- 40 Nûrsın ki görmeyüp cism-i laţîfîñ üstine
Çonmadı bu ħâk-dânıñ bir zebâb-ı aşĝarı
- 41 Maħdem-i evrenĝiñe mi‘ mâr-ı ħaşr-ı âferîn
İki pâye nerd-bâncik eyledi gökle yeri
- 42 Bir kebûterdir sipihr uçar serây-ı câhıña
Olmadı tâħ-ı zümüröd-fâmı ħâlâ manzarı
- 43 Eyledi ħânûn-ı dîniñ kâ’inâtı muntazam
Tutdı âvâz-ı belîĝiñ bâĥterle ħâveri
- 44 Berħ-i tîĝiñle dü-nîm oldı vücûd-ı küfr-i maħz
Var iken başında nüh-tâħ-ı felekden miĝferi
- 45 Bâĝ-i tekbîr-i ĝazâtıñ şaldı Bedr’e velvele

- Haydar-ı rāyet-keşin kal^c itdi bāb-ı Hayber'i
- 46 Şandılar kıavs-ı kuzah arza inince Zü'l-fikār
Rüstem'in kaçdı göge rûh-ı kemân-ı eşheri
- 41 Ditrer idi dehşetinden töp-ı hurşid-i felek
Darb idince leşkerin a^c dāya zerrin şeş-peri
- 42 Her kaçan işrāke tır-endāz olurdu gāziyān
Zann olurdu kim iner hūke melā'ik leşkeri
- 43 Huṭbe-i **levlāk** okursa ger haṭib-i ümmetiñ
^cArşa hem-pāye ider mihrāb u tāk-ı minberi
- 44 Tīg-i şer^c in şöyle ^cādil kim tokunsa taşā ger
Hoḳka-i la^c l-i Bedahş eylerdi kân-ı mermeri
- 45 Kaṭre-i deryā-yı cūduñda felek bir fülkedir
Mihr-i zerrin bād-bānı mäh-ı nevdir lengeri
- 46 ^cAyn-ı rahmet çeşm-i mā-zāğın ki maḥşer ehline
Kaṭre-i eşki ider firdevs deşt-i maḥşeri
- 47 Kevşer-i luṭfuñ edā-yı şükrine her rûz u şeb
Bezmiñe evrāk-ı gül-şen ^carz iderler maḥzarı
- 48 Eyleyüp farṭ-ı mezāk-ı bāde-i la^c liñle mest
^cAksine seyyāle kıldın ^cadn içinde kevşeri
- 49 Ḥasret-i zülf-i hamıñ ammā benim gönüm gibi
Āteşe yakdı ciger-hūn itdi müşg-i ezferi
- 50 Āh kim hecriñle yakdın āteşe dil gül-şenin
Külhan-ı endüh itdiñ lāle-zār-ı aḥmeri
- 51 Bülbül itmezseñ vişāliñ bāğına cān murğını

43 ider: idüp KE1.

48 kıldın: kıldı OE1 / içinde: içre KE1.

50 yakdın: yaksañ KE1.

51 murğını: murğumuz KE1.

52 āteşe düzah: düzaḥa āteş KE1, S2.

- Hürmen-i cân-süz-ı âteş-gâh-ı fûrkatdır yeri
- 52 Kûşe-i çeşmimle bakmam âteşe dūzaḡ diyu
Nār-ı hecriñdir ḡabībā nār-ı dūzaḡ bed-terī
- 53 Cürmümi örtmezse dāmānıñ ḡabāb-ı eşkimiñ
Cāy-gāḡ eyler ‘adem şahrālarında çāderī
- 54 Ğam degil miḡrāb-ı ebrū-yı cemāliñ var iken
Cebheme çekmişse kudret ḡāme-i Ğam-güsterī
- 55 Yā Habība’llāḡ **Şems**-i ‘aşık-ı sūzānıñam
Müfteḡhirem ‘aşkıñıñ oldıḡıma ḡākisterī
- 56 Şöyle kim ‘aşkıñla yandım olmasa na‘tiñ tamām
Ney gibi iñler idi ḡāmem yanardı minserī
- 57 Kılısam ol ‘aşk ile esb-i kilke irḡā-yı ‘inān
Korkaram ki ḡadd-i şer‘iñden geçem heft-kışveri
- 58 Vaşfiña imkān yok gerçi mücelled bir kitāb
Eylesem farzā tıbāḡ-ı āsumān-ı aḡzarı
- 59 Līk vaşfiñla tefahḡhur bī-ḡarār itdi beni
Eyleyüp mānend-i ḡāme sīne-çāk u serserī
- 60 Ba‘d-ezīn Cibrīl-veş düstūr-ı iḡsānıñla ben
Āsumān-ı midḡatiñde eyledim cevlan-gerī
- 61 Da‘vā-i vaşfiñda vaḡy-i āsumānīdir sözüm
Kim serīr-i göñlümün mādām sensin dāveri
- 62 Pādişāḡ Seyyidā nūr-ı cemāliñ ‘aşkına
Eyle şem‘-i bezm-i vaşlıñ her nefes bu çākerī
- 63 Şad-şalāt ile selām olsun ḡuzūr-ı pākiñe
Eyle vaşlıñ bezmine lāyık ḡamu ‘aşıkları

- 1 Āsumān-ı vaḥdetiñ māhı Muḥammed Muştafā
Lī-ma' a'llāh mülkiniñ şāhı Muḥammed Muştafā
- 2 Sensin ol rūşen-çerāğ-ı Hāḳ ki pür-nūr eylediñ
Leyle-i mi' rāc-ı dergāhı Muḥammed Muştafā
- 3 Sensin ol sultān-ı **mā-zāğā'l-başar** kim şübhesiz
Baş göziyle gördüñ Allāh'ı Muḥammed Muştafā
- 4 Enbiyā vu evliyā vuşlat-serāy-ı ḥāzrete
Buldılar işriñde şeh-rāhı Muḥammed Muştafā
- 5 **Şems**-i bīmārıñ bula tā derd-i fürkatden necāt
Kıl nigāh-ı merḥamet gāhı Muḥammed Muştafā

- 1 Açıldı der-i dergeh-i sultān-ı Üveysi
Uyandı çerāğān-ı dü-eyvān-ı Üveysi
- 2 Bī-şavt olur şoḥbet-i esrār-ı nihānı
Mestān-ı Hudā'dır bütün erkān-ı Üveysi
- 3 Gül-bāng-i Muḥammed'le tolu meclis-i ḥāşı
Esrār-ı hüviyyet dem-i devrān-ı Üveysi
- 4 Seng dilleri mānend-i 'amīḳ-i Yemen eyler
Feyz-i eşer-i verd-i gül-iştān-ı Üveysi
- 5 Şaldı dem-i ḳudsiyyesini mülket-i Rūm'a

(658) OE1: 197b, KE1: s.144, OE2: 77b, S1: 91a, KE2: s.97, ALM: 194b.

5 tā derd-i fürkatden: derd-i firākından OE2, S1, ALM.

(659) OE1: 198a, KE1: s.144, OE2: 74b, S1: 87b, KE2: s.123, ALM: 185a.

1 dü-eyvān-ı: dü-dīvān-ı KE1.

6 encām: encāmı KE1.

Rûm olsa n'ola menfes-i Raḥmân-ı Üveysî

- 6 Bezminde yanan şem^ç gibi âteş-i 'aşқа
Encâm olur mâh-ı dıraḡşân-ı Üveysî
- 7 Eylerdi Felâtûn'ı ebed-mest düşeydi
Pây-ı ḡumına cür^ç a-i mestân-ı Üveysî
- 8 Hîmân olur envâr-ı cemâliyle Ḥudâ'nıñ
Kim olsa kemer-beste-i meydân-ı Üveysî
- 9 **Şems** oldu bugün reh-ber-i şeh-râh-ı 'ıyânı
Görindi şubuḡ-gâh-ı şeb-istân-ı Üveysî

660

Қыт'а*

fe' ilâtûn fe' ilâtûn fe' ilâtûn fe' ilûn

Reh-ber-i kâfile-i işr-i Nebî-i Medenî
Şem^ç -i minhâc-ı hüdâ necm-i Süheyl-i Yemenî
Şems ider feyzi ile târ-ı dili maşrıḡ-ı nûr
Pîr-i pîrân-ı Ḥudâ-perver Üveyse'l-Ḳarenî

661

Қыт'а*

fâ' ilâtûn fâ' ilâtûn fâ' ilâtûn fâ' ilûn

Ġavş-ı a^ç zâz bâz-ı eşheb-meslek u Veysî-sülûk
Râzdaş-ı aḡfıyâ keşşâf-ı ilm-i Bâkırî
Zerre-i nâçizi iksîr-i nazarla **Şems** ider
Bâz-ı ebyaz Ḥazret-i ' Abdü'r-raḡîm-i Ḳâdirî

662

(660) OE1: 198a, OE2: 75b, S1: 89a, ALM: 190a.

(*) OE1.

(661) OE1: 198a, OE2: 75a, S1: 88b, ALM: 189b.

(*) OE1.

(662) OE1: 198b, KE1: s.154, S2: 34b.

Taḥmīs-i Na‘t-i Monlā Cāmī*
fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

I

ای رسول قرشی شاهسوار مدنی
 Dü-cihān serveri Allāh eviniñ büt-şikenî
 Nuṭḡ-ı pākiñle tūtuldı fuşaḡānıñ dehenî
 ẖıldı ḡāmūş lebiñ bülbul-i verd-i ‘adni
 بلبل مکہ و بطحا و سهیل یمنی

II

ایکه در باغ رسالت چو قدت سرو نخاست
 همچو من بلبل مهجور وصال تنماست
 ناله و زار کنم صبح و مسا بی کم و کاست
 کز گلستان ترا تا که بیایم ره راست
 سرو باغ ملکوتی و گل هر چمنی

III

در حریم حرم کعبه وصلش نرسی
 Nāy-veş iñlesin ‘āşık tüketince nefesi
 Dāḡ açsın diliñe pāreleyince kafesi
 Derd-i hecre bulamazsın yine bir dād-resi
 دست در دامن اولاد علی تا نرنی

IV

پرده دار حرم خاص تو جبریل امین
 Refref’iñ seyrine bir қаşr-ı ‘alā ‘arş-ı berīn
 Künc-i evyānıña bir külbendir eflāk u zemīn
 Enbiyālar ḡarem-i ḡaşıñ idüp cāy-ı kemīn
 کمترین بنده درگاه تو ویس القرنی

V

رو در آن روضه کن و خاک درش شو جامی
 Sen de ey **Şems** o sulṭānıñ olup ḡuddāmı
 Düş eşiḡinde ḡam-ı ‘aşkıñıñ ol nā-kāmı
 ẖıl fedā cāñıñı maḡv eyle ḡuyūd-ı nāmı
 چند تا چند گرفتار تنی خیش تنی

(*) OE1.
 : Taḥmīs-i Monlā Cāmī ḡuddise sırruhu KE1.
 : Na‘t-i Mollā Cāmī Taḥmīs-i Şems-i Ḥüseynī S2.
 I KE1’de II. bent.
 II KE1’de I. bent.
 V ḡuyūd-ı: ḡuyūd u KE1.

Na‘t-i Monlā Cāmī Taḥmīs-i Şems-i Hüseyinī*

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

I

لی حبیب عربی مدنی قرشی
 Ki benem âteş-i ‘aşq ile anıñ nāle-keşi
 Öyle maḥbûb ki yokdur dü-cihân içre eşi
 Kemterin zerre-i dergâhına almam güneşi
 که بود درد و غمش مایه شادی و خشی

II

فہم رازش نکنم او عربی من عجمی
 İtdi şeydâ beni sevdâ-yı ḥaṭ u zülf-i ḥamı
 Nûr-ı vechinden ırağ itdi dilim hecr-i ğamı
 Baña söyletdi bu lâfı ğam-ı hecri elemin
 لاف مهرش چه زنم او قرشی من حبشی

III

گرچه صد مرحله دورست ز پیش نظرم
 Zâhiren öyle taḥassürle sirişkim dökerem
 Lîk ma‘nide cemâlin görüp ağlar gezerem
 Hâşılı lâf degil söyledigim seyr iderem
 وجهه فی نظری کل غداة وعشی

III

صفت باده عشقش تو میسر از من مست
 Olmayınca dil-i zârım gibi peymâne şikest
 Cām-ı şahbâ gibi çeşmiñle olup hûn-be-dest
 Pîr olsañ da bu mey-ḥânedey bade-perest
 ذوق این می شناسی بخدا تا نجشی

IV

ذره وارم بهواداری او رقص کنان
 Ki idüp ol meh-i eflāk-i nübüvvet cevelân
 Sırr-ı aḥkāmına maḥkûm olup kevn ü mekân
 Oldı envâr-ı Hudâ nûr-ı cemâlinde ‘ıyân
 تا شد آن شهره آفاق بخورشید وشی

(663) OE1: 198b, KE1: s.14, S2: 35a.

(*) OE1, KE1, S2.

II OE1 ve KE1’de bendin 2. ve 3. mısraları eksik.

V

مصلحت نیست مرا سیر ازین آب حیات
 Z̤ulmet-i hecrde buldum mey-i vuşlatla necāt
 Baña yāriñ lebidir çeşme-i cū-bār-ı hayāt
 Bilmezem ğayrı bu meslekde ben özge kelimāt
 ضاعف الله به كل زمان عطشی

VI

جامی ارباب وفا جز ره عشقش نروند
 Bī-vefālarda bu vādīde tegāfūl tā çend
 Oldılar vād-i endūh-ı ğam içre pā-bend
 Eyle cevlan sen ey **Şems** o aşk içre bülend
 سر مبادت که ازین راه قدم بازکشی

664

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Hūdā'dan dūrdur ğayrıya her kim mihr-kār oldu
 Ki bir sūzen ilişdi dāmen-i 'İsā'ya hār oldu
- 2 Ruḡ-ı ğıbṭa-nümā-yı mihr-i Aḡmed'den bilā-şübhe
 Tecellī-i İlāhī 'āleme pertev-nişār oldu
- 3 Bu sırrı tuymak isterseñ haber al **len terānī**den
 Ki bir Mūsā gibi merde bu benlik perde-dār oldu
- 4 Ümīd itmez i'āne merd olan Cibrīl'den daḡı
 Ḥalīlu'llāh'a āteş anıñ içün lāle-zār oldu
- 5 Didiler şirket ile Sālīm u **Nūrī vū** bir şā'ir
 Bu zībā şī'ri kim şâyān-ı ḡusn-i iftiḡār oldu

665

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

(664) OE1: 199b.

(665) OE1: 199b.

- 1 Āh kim aldı dil-i zārım o tersā güzeli
Eyledim kākül-i zünnārına vā-beste beli
- 2 Şāh-rāhında o cellād-ı nigāhıñ ki raķīb
Rāst gelmiş gözine var ise gelmiş eceli
- 3 Minnet itmezse n'ola tās-ı nigūn-ı felek
Bir gönül kim ola ser-mest-i mey-i cām-ı 'Alī
- 4 Ne bilür neş'e-i şaḥbā-yı maḥabbet n'idügin
Olmayan bī-ser ü pā vāķıf-ı bezm-i ezelī
- 5 Benem ey **Şems** o sultān-ı sitiğnā ki benim
Dāmenimden tūtaniñ göklere açılmaz eli

666

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Dāğ açdı dile bir nāvek-i müjgān geçdi
İtdi sūrāḥ ciger laḥtini peykān geçdi
- 2 Sīne sultān-ı ğam-ı 'aşķ gönül taḥtında
Revzen-i dīdeden oldı güher-efşān geçdi
- 3 Dār-ı miḥnet bu dilimdir ki şafā 'ömrümde
Uğradı bir kere mānend-i Süleymān geçdi
- 4 Kāngi mülki yine taḥrībe hücumuñ ey ğam
Çeşm-i cāndan sipehiñ nīze-güzārān geçdi
- 5 Sen gibi **Şems** bu rehden niçe mestāne-i 'aşķ
Nāle-keş raķş-künān oldı ğazel-ḥ'ān geçdi

667

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

(666) OE1: 199b.

(667) OE1: 200a.

- 1 Ādeme cān virir yār-i cefā-kār elemi
Öldirir fūrkat-i dil-dār-ı vefā-dār elemi
- 2 ‘Aybdır elde aşıñ gibi kemānı var iken
Merd-i meydān-ı ğam-ı ‘aşkıña peykān elemi
- 3 Ben leb-i la‘ liñe dil zülfüne meyl eyleyli
Beni imān ğamı yadı anı zünnār elemi
- 4 Ğamzesin itdiği evvel dile pür-tāb bugün
Gelmeden ‘id gelür ançer-i hūn-ẖār elemi
- 5 Tevbeler yār-i kerem-kāra gönöl virmemeyim
Kār itdi dile hicrān-ı kerem-kār elemi
- 6 Tāleb-i derd-i meṭālibde gönöl āh yine
Pençe-i himmete der-kār ise de hār elemi
- 7 aṭṭ-ı ruhsārı-veş itdi günümü ara **Şems**
Gitdi aldı baña ol zülf-i siyeh-kār elemi

668

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Ey hilāl-ebrū iden kimdir meh-i ğarrā seni
‘Ālem içre bedr-i kāmilden de nūr-efzā seni
- 2 Tır-i müjġanıñ mı iden yā kemān aşıñ mıdır
Böyle bir Rüstem-nihād u şūh-ı bī-pervā seni
- 3 Derd ile merdān-ı ‘aşkı eyleyince mūr-vār
Ḥüsn ile iden Süleymān-ı serir-ārā seni
- 4 aplamış nūr-ı siyeh-veş turreler olmuş niķāb
Görmeye tā ey yüzi gün dīde-i dünyā seni
- 5 Bāyezīd olsa düşer zünnār-ı zülfün bendine

Seyr iden bu deyr içinde ey büt-i tersâ seni

- 6 Çarh-ı gerdün içre ey mâh eylemez mihre nigâh
Mehd içinde görse bir kerre eger ‘Îsâ seni
- 7 ‘Âlemi şâhım gedâ-yı ni‘ met-i hüsniñ kılub
Eylemiş Mevlâ-yı ‘âlem ‘âleme mevlâ seni
- 8 Görmeden ol gamzesi şemşîr-i bürrânîñ yüzün
Vağf-ı kurbân-gâhı itdim ey dil-i şeydâ seni
- 9 Kıldı ben dil-sûzı **Şems**-i atlas-ı nüh-tâk-ı ‘aşk
Eyleyen şâhen-şeh-i evreng-i istignâ seni

669

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Gül-şen-i bâğ-ı bihişt olsaydı dîdârîñ gibi
Âdem ayrılmazdı andan hâl-i ruhsârîñ gibi
- 2 Âdeme rıdvândan düşmezdi nevbet olsa ger
Cennetiñ kevşer pınarı la‘l-i dür-bârîñ gibi
- 3 Şayd ider mürğ-i müsemmayı kazâ peykânınıñ
Bir kemânı olsa ebrû-yı kemân-dârîñ gibi
- 4 Serverâ iklîm-i hüsne pâdişâh olsañ gerek
Var iken tiğîñ nigâh-ı çeşm-i hün-hûârîñ gibi
- 5 **Şems** kande mâlik olsun hâl-i hüsniñ gencine
Pâs-bânı var iken zülf-i siyeh-mârîñ gibi

670

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

(669) OE1: 200b.

(670) OE1: 200b.

- 1 Bitmedi ‘ âlemde bir gül la‘ l-i ħandānıñ gibi
Bir ħam-ı sünbül mi var zülf-i perīṣānıñ gibi
- 2 İdeli feyz-i ezel bu gül-sitāna rūzigār
Görmedi serv-i revān ḳadd-i ħırāmānıñ gibi
- 3 Olmam ey meħ aṭlas-ı gerdūna ħam-ḳadd-i niyāz
Bir ḳumāṣım var iken destimde dāmānıñ gibi
- 4 Feyz-i müjgānıñla her dem tāzedir ey çeşm-i mest
Çāk-i sīnem lāle-i çāk-i girībānıñ gibi
- 5 Ādeme la‘ lıñ gibi bir cān virici var mı hīç
Var mı yā bir cān alıcı tīr-i müjgānıñ gibi
- 6 La‘ l-i rümmān dürci ger dürr ile leb-rīz olsa da
Zevḳ virmez ṭab‘ ıma la‘ l-i nemek-dānıñ gibi
- 7 Sen gibi bir māh yoḥsa dil-berā devrānda
‘ Āşık-ı dil-sūz var mı Şems-i nālānıñ gibi

671

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

- 1 Ġonce-i la‘ lıñ açılmış tāze güllerden ṭarī
‘ Ārız-ı bī-ḥaṭṭ u ḥālīñ teng ‘ ārızdan ‘ arī
- 2 Oldı reftārıñ görüp ser-der-hevā serv-i revān
Nev-nihāl-i ḳāmetiñ dāl itdi ḳadd-i ‘ ar‘ arı
- 3 Seyr idüp kevşer lebiñ āyīnesinde cūy-bār
Şu olup geçdi yere şerminden oldı serserī
- 4 Ey siyeh zülfinde ser-gerdān olan dil-besteler
İtdiler ḳurbān ġamzeñ tıġine cān u seri

(671) OE1: 201a, KE1: s.153.

4 -KE1.

- 5 Ey ğubār-ı âsitânîñ kuhl idenler çeşmine
‘Aynîñ eyler sidre seyrinde sipihr-i ahḍarî
- 6 Ol zamân kim ḥidmet dergâhıña bel bağladım
Ḥaydarî giydim şarup şedd-i niṭâk-ı Kānber’i
- 7 **Şems**-i ‘aşkam zerre-i mihr-i cemāl-i Aḥmed’em
Çāker-i āl-i ‘abāyam Ḥaydarî’yem Ḥaydarî

672

Ḳıṭ‘a

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Mihr-i burc-ı mağfiret ‘Abdü’r-raḥīm-i Ünyevî
Māh-ı evc-i mes‘adet ‘Abdü’r-raḥīm-i Ünyevî
Vāriş-i ‘ilm-i Ḥalîl-i Ḥazret-i Raḥmān’dır
Bāz-ı Eşheb-menzilet ‘Abdü’r-raḥīm-i Ünyevî

673

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Her şıfat kim mazḥar-ı ism-i Ḥudā’dır her biri
Āsumān-ı ğayb-ı Ḥaḳ’da meh-liḳādır her biri
- 2 Degme seng-i ṭa‘n ile ehl-i buṭunuñ zülfine
Ṭut ki bir Mūsā elinde ejdehādır her biri
- 3 Bakma taḥḳîr eyleyüp şūfî-i şāfî-tıynet
Vechiñe āyîne-i ‘ibret-nümādır her biri
- 4 Mevc-i imkān eyledi ‘ummān-ı vāḥidden ḥudūs
Bir ḥabāb-ı pür-hevā-yı mā-sivādır her biri
- 5 Sür‘at ile maḥv u işbāt olmada naḳş-ı vüçüd
Şan vüçüd üzre nuḳûş-ı būriyādır her biri

(672) OE1: 201a.

(673) OE1: 201a.

- 6 Bir hıyābān-ı velāyetdir ma‘ārif k’anda **Şems**
‘Ārifān-ı ekmeliñ şîr-i Hudā’dır her biri

674

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 ‘Aşk kim sūziş-resān-ı cāndır her laḫzası
Āfet-i ġāret-ger-i imāndır her laḫzası
- 2 ‘Aşk kim çeşm-i dile māhiyyet-i cān gösterir
Sırr-ı mîr’ât-ı ruḫ-ı cānāndır her laḫzası
- 3 Dökdirir ḫūn-āb āteş-ḫîz-i çeşme nâr-ı ‘aşk
Āzmā-yı sîne-i biryāndır her laḫzası
- 4 ‘Aşkdır ḫālet-nümā-yı vādî-i hecr u firāk
Şubḫ-ı rûzî-i şeb-i nîrāndır her laḫzası
- 5 Pertev-i vuşlat-serāy-ı yârdır ey **Şems** ‘aşk
‘Ömr-i zevk-i cennet-i rıdvāndır her laḫzası

675

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Bulmadım yâ ġam-ı hecriñe bir dād-resi
Nāle kılsam da sezādır tüketince nefesi
- 2 Oldı çün murğ-ı dilim lāne-i zülfünden ırâğ
Taşlarla dögünüp pâreleyim bu kafesi
- 3 Sedd-i rāh olsa vişāliñde baña ḫār-ı tenim
Urup āteşlere maḫv eyleyim ol ḫār u ḫası
- 4 Ey büt-i ‘işve bu deyr içre seni ġayb ideli
İñledir bu dilimiñ heft-kıbābı ceresi

(674) OE1: 201b.

(675) OE1: 201b, KE1: s.150.

- 5 **Şems**-i zārīñ budur ey ğonce-i firdevs emeli
Murğ-ı cānın ide kevşer lebiñiñ bir megesi

676

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Dāğ-ı 'aşq elvirdi cāna āh u zār elvirmedi
'Andelibe nāle-i bāğ-ı bahār elvirmedi
- 2 Ol hevāyī-meşreb almaz hātır-ı zārım ele
Āh kim 'ömrümde bir kez rūzigār elvirmedi
- 3 Dām kılmış yār zülfin murğ-ı diller şaydına
Ġuyiyā şeh-bāz-ı çeşm-i cān-şikār elvirmedi
- 4 'Ömrüm irdi āhire döndi kemāna kāmetim
Gitdi cān elden dırığa cevri-yār elvirmedi
- 5 Sākiyā başıñ içün cām-ı lebiñ şun **Şems**'e kim
Virdigiñ şol bāde-i āteş-nişār elvirmedi

677

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

I

Yine ey dil hilāl-i ğurre-i mātem 'ıyān oldu
Dil ü cān tu' me-i bī-dād-ı tiğ-i bī-emān oldu
Şehen-şāh-ı şehīd-i Kerbelā'nıñ vākı'ātından
Muḥibb-i ḥānedān-ı enbiyā nāliş-künān oldu

II

Nümāyān eyleyüp rûz-ı firākı gerdiş-i gerdün
Belā bārānı yağdırdı zemīne taş-ı mīnā-gün

(676) OE1: 201b, KE2: s.4.

(677) OE1: 202a, KE2: s.55.

Olup ehl-i vefā şīvenle peymāne gibi dil-ḥūn
Göñüller sūz gözler çeşme-sār-ı ḥūn-feşān oldu

III

Felek kim sifle-kār u bed-fi‘āl u zıst-ḥāletdir
Dem-ā-dem gerdiş u devrānı hep bādī-i ḥayretdir
Ne çarḥ-ı nüh-felek ne ‘ālem o vādī-i kürbetdir
Ki hep miḥmānına kārı sitem fi‘li yaman oldu

IV

Gör ol çeşm-i çerāğ-ı ḥazret-i sulṭān-ı **levlāki**
Şehīd-i Kerbelā ya‘nī Ḥüseyn-i pāk-derrāki
Ḥarīm-i ‘arş-ı Raḥmān olmuş iken sīne-i pāki
Derūn-ı ḥākde āğuşte-i ḥūn-ı revān oldu

V

İrişmişdir tevātürle şübūta kim rivāyetde
Ḥadīs-i mu‘cize-pīrā-yı sulṭān-ı nübüvvetde
O şāhen-şāh-ı dīnīñ āsumān-ı evc-i vaḥdetde
Ḥasan’la cevher-i zāt-ı şerīfi ferḳadān oldu

VI

Ḥasan kim mazḥar-ı **ḥulḳ-ı ‘azīm** idi cihān içre
Giyüp ağı ile tāt-ı şehādet bāgiyān içre
Olup sulṭān-ı şübbān-ı bihişt ol gül-sitān içre
Daḥi rūz-ı kıyāmetde şefi‘-i ‘āşiyān oldu

VII

Ḥüseyn-i Müctebā tāt-ı ser-i merdān-ı dil-āgāh
‘Adīl-i Yūsuf-ı Ken‘ān u sırdaş-ı Zebīḥu’llāh
Şusuzluḳla olup ser-mest-i şaḥbā-yı şehādet āh
Şefi‘-i ümmet ü sākī-i enhār-ı cinān oldu

VIII

Bilürken düşmenān sākī-i kevşer dest-i iḥsānıñ
Leb-i ‘atşānına şu virmediler döktiler ḳanıñ
Seri reşk-āver-i tāt-ı nübüvvetken o sulṭānıñ
Gül-i ḥandān gibi zībāyiş-i farḳ-ı sinān oldu

IX

Ḥayıf [u] sad ḥayıf ol kurre-i ‘ ayn-ı Resūlu’llāh
Olup rūh-ı muşavver pāy-tā-ser hem-çü mihr ü māh
İderken nūr-ı vechi ‘ ālem-i zulmātı rüşen-gāh
Ġurūb itdi diyār-ı vaḥdete gözden nihān oldı

X

Şalāt ile selām olsun o şāh-ı mülk-i ‘ irfāna
Teberrā eylerem düşnām u la‘ netle Yezīdān’a
Olup ey **Şems** mātemle dil-i dīvāne dīvāna
Fiğān u zārla şām u seher merşiyye-ḥ’ān oldı

XI

Bu mātemle dü-çeşmim hūn-feşān u çākdir sīnem
Ġubār-ı fūrkat u ḥasretle pek mağmūm āyīnem
Velī faḥr u mübāhāt eylerem ki ḥubb-ı dīrīnem
Baña bādī-i terk-i kayd-ı ālām-ı cihān oldı

XII

Benem ol çāker-i āl-i Resūl-i Ḥazret-i Yezdān
Bugün meydānda bā-himmet-i şāhen-şeh-i merdān
Niyāmından ki kıldım zū’l-fiķār-ı ḥāmemi ‘ uryān
Dil ü cān-ı Yezīd’e āfet-i la‘ net-resān oldı

678

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Maḥv-ı cism eyle de gör kuḥl-i ‘ uyūn oldığımı
Noķta-i sırr-ı süveydā ile nūn oldığımı
- 2 Dikmişem zirve-i kuh-sār-ı cünūn üstine taş
Şābit itdim hele ser-ḥayl-i cünūn oldığımı
- 3 Şorma ey kaşı kemān ḥāl-i dilim gösteriyor
Dāğınm revzeni pūr-dāğ-ı derūn oldığımı
- 4 Görse kaşşāb-ı ecel eyleye cān almağı terk
Nīm-bismil gibi āğuşte-i hūn oldığımı

- 5 Ben o peymāne-şikestem ki felek döndi baña
Bezm-i ‘ālemde bilüp taş-ı nigūn olduğımı
- 6 Naķş-ı rengīn-ķabā-yı sühanımdan fehm it
Vāķıf-ı ma‘nī-i esrār-ı şu‘ūn olduğımı
- 7 Ben o **Şems**’em ki felekler de melekler de bilür
Felek-i ‘aşķda tā rāh-nümūn olduğımı

679

ķıt‘a

mefā‘ilūn mefā‘ilūn mefā‘ilūn mefā‘ilūn

Fürūğ-ı bezmiñe pervāne-veş her şeb döner ‘uşşāk
Seniñ ey māh-rū şem‘-i şeb-istān olduğın belli
Ruķuñ mir‘āt-ı vech-i ‘āşıkāndır ey cihān-ārā
Seniñ daħi bu şüretlerle ģayrān olduğın belli

680

Mersiyye*

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

I

Geldi ol dem ki ģurūb itdi meh-i Muşţafavī
Geldi ol dem ki sönüp çeşm-i çerāğ-ı nebevī
Döndi zulmet-kedeye mātem ile ‘ālem evi
Nice yandırmasun ‘ālemleri āhım ‘alevī
Şoldı gül-ğonce-i gül-zār-ı dil-i Murtażavī
Ki şusuzlukla şehīd oldu Ĥüseyn-i ‘Alevī

II

Geldi ol ģün ki ģulüvv eyledi şām-ı ‘udvān
Eyleyüp bād-ı sitem bağ-ı nübüvvette vezān

(679) OE1: 203a, KE2: s.14.

(680) OE1: 203a, KE1: s.142, OE2: 76b, S1: 89b, KE2: s.94, ALM: 192a.

(*) S1, OE2.

I Muşţafavī: Murtażavī KE1.

II cümleten: cümleden OE2, S1, ALM; cümlesi KE2.

Cevr ile eyledi yetmiş gül-i şād-ābı hazān
Cümleten şāh-ı velāyetde yetişmiş handān
Şoldı gül-gonce-i gül-zār-ı dil-i Murtażavī
Ki şusuzlukla şehīd oldu Hüseyn-i ‘Alevī

III

Yıkılup tīşe-i Süfyān/ ile bünye-i dīn
Gūyiyā düşdi yere küngüre-i ‘arş-ı berīn
Oldı hep ğam-zede sükkān-ı semāvāt u zemīn
İtmemek ādeme mümkün mi olur āh u enīn
Şoldı gül-gonce-i gül-zār-ı dil-i Murtażavī
Ki şusuzlukla şehīd oldu Hüseyn-i ‘Alevī

IV

Budur ol gün ki aķup çeşme-i kevşerden hūn
Kerbelā hākini itmişdi Bedaḥşān-nümūn
Selsebīl olmuş iken hāke Furāt u Ceyhūn
Bir içim şuyı dırīĝ eyledi tās-ı gerdūn
Şoldı gül-gonce-i gül-zār-ı dil-i Murtażavī
Ki şusuzlukla şehīd oldu Hüseyn-i ‘Alevī

V

Allāh Allāh ne k̄ara gün ki bu rūz-ı ğam-nāk
Deḥşeti virdi kıyāmet günine lerze-i hāk
Yaĝdı bārān yerine teşnelere tīr-i helāk
Ḥasret-i āb-ı revān leblerini eyledi çāk
Şoldı gül-gonce-i gül-zār-ı dil-i Murtażavī
Ki şusuzlukla şehīd oldu Hüseyn-i ‘Alevī

VI

Ey gōñūl mātem-i hicrān ile k̄an ağlayalım
Hāke düşdi bugün ol serv-i revān ağlayalım
K̄an degil k̄an yerine cevher-i cān ağlayalım
Hākine eyleyelim eşki revān ağlayalım
Şoldı gül-gonce-i gül-zār-ı dil-i Murtażavī
Ki şusuzlukla şehīd oldu Hüseyn-i ‘Alevī

VII

VI hākine: sīne-çāk KE1 // eşki: eşk-i OE2,S1, KE2, ALM.

VII ber-bād: yād OE1 // olalım: olarak KE1, KE2.

Düşmeni la' net ü düşnām ile ber-bād idelim
Dostlar hātır-ı nā-şādını ābād idelim
Āl u evlāda şalāt itmegi mu' tād idelim
Şems giryān olalım nāle vü feryād idelim
Şoldı gül-ğonce-i gül-zār-ı dil-i Murtaẓavī
Ki şusuzlukla şehīd oldu Hüseyn-i ' Alevī

681

Ber-Vech-i Tazmīn-i Mışra' -ı Meşhūr*

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

I

Ey şehen-şāh-ı rusūl maẓhar-ı nūr-ı Aḥadī
Āfitāb-ı ezelī māh-ı sipihr-i ebedī
Qoyma vādī-i meẓelletde bu ḥam-geşte qadı
Meded ey kâfile-sālār-ı rusūl **ḥuz bi-yedī**

II

Eyledim nefse uyup müddet-i ' ömrümde günāh
Oldı müyum aḡarup rüyum o cürm ile siyāh
Şimdi sūzān-ı nedāmetle işim girye vü āh
Meded ey kâfile-sālār-ı rusūl **ḥuz bi-yedī**

III

Bilürem cürmüm için raḥmet-i Raḥmān seni
Bunca yıldır yaqaram ' aşkıñ ile cān u teni
Rūz-ı maḥşer kerem it eyleme rüsvāy beni
Meded ey kâfile-sālār-ı rusūl **ḥuz bi-yedī**

IV

Ġam yemem olsa daḡi cürm u günāhım bī-ḡad
Ġamım oldur ki qapūndan beni sen eyleme red

(681) OE1: 204a, KE1: s.138, OE2: 77a, S1: 90b, KE2: s.98, ALM: 193b.

(*)

S1.

:Ber-Vech-i Tazmīn-i Meşhūr OE2.

I

ebedī: aḡadī KE1.

II

KE1'de 4. bent.

oldı müyum aḡarup: aḡarup müyum olup KE1.

III

KE1'de 2. bent.

IV

KE1'de 3. bent.

günāhım: ' itābım OE1, KE2.

Düşmişem pîr olup kıl baña **li'llāh** meded
Meded ey kâfile-sālār-ı rusûl **huz bi-yedî**

V

‘Arz-ı hâl eyleyüp ey şāh kuluñ **Şems**-i nizār
Āsitānında ümîd itse şefā‘at yeri var
Oldı Mecnûn-ı ğam-ı ‘aşkıñ ider nāle vü zār
Meded ey kâfile-sālār-ı rusûl **huz bi-yedî**

682

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

Bir görüp deryā-yı vaḥdetde mevāc-ı keşreti
Eyledim idrāk esrār-ı beḳādan celveti
Şübhesiz buldum fenā-yı Hāḳ’da sırr-ı ḥalveti
Ḥalveti’yem Ḥalveti’yem Ḥalveti’yem Ḥalveti

II

Seyr idüp naḳş-ı cihānı Naḳşbendî’den ‘ıyān
Gerçi kıldım Ḳādirî’den ḥatm-i seyr-i lâ-mekân
Vaḥdet esrārın ki bildim Ḥalveti’den bî-gümân
Ḥalveti’yem Ḥalveti’yem Ḥalveti’yem Ḥalveti

III

Feyz-i envār-ı Muḥammed gūyiyā bir cūy-bār
Cümle pîrân-ı ṭarîḳatdır o feyze çeşme-sār
Pîr-i Şa‘bān-ı Velî’den nisbetim var āşikār
Ḥalveti’yem Ḥalveti’yem Ḥalveti’yem Ḥalveti

IV

‘Aşḳ u şevḳ ile idüp zıkr-i Ḥudā şām u seḫer
Seyr u devrân eylerem arz u semā ile döner

(682) OE1: 204b, KE1: s.139, OE2: 74a, S1: 86b, KE2: s.103, 84a, ALM: 182b.

I eyledim: eyledik KE2.

II Ḥalveti’den: Ḳādirî’den KE1.

III Şa‘bān-ı: Şa‘bānī OE2.

IV eylerem: eyledim KE1.

V **Şems** ben: **Şems** ben o OE1, KE1; *Şems* bir ALM.

Almak isterseñ evāsıñda sülükümden haber
Halveti’yem Halveti’yem Halveti’yem Halveti

V

Şems ben şāh-ı Resūl’e hāk-pāy-ı ümmetim
‘Abd-i hāş-ı evliyā-yı bār-gāh-ı ‘izzetim
Veys’ yem celvetde gönlümdür benimçün halvetim
Halveti’yem Halveti’yem Halveti’yem Halveti

683

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

Çün görüp dervīşi oldum pīrim ‘Abdü’l-Ḳādir’i
Ḳādirī’yem Ḳādirī’yem Ḳādirī’yem Ḳādirī
Gördüm ol yüzden tecellī-i Hudā-yı Ḳādir’i
Ḳādirī’yem Ḳādirī’yem Ḳādirī’yem Ḳādirī

II

‘Āşık-ı şūrīdeyem ammā Hanīfī-mezhebem
Bāde-i tevḥīd ile mestem Üveysī-meşrebem
Seyr-i lāhūt itmede hem-rāz-ı Bāz-ı Eşheb’em
Ḳādirī’yem Ḳādirī’yem Ḳādirī’yem Ḳādirī

III

Ol velāyet bāğının başlarda açılmış güli
Çekdi çok Manşūr’ı dāra tār-ı zülf-i sünbülü
Gül-şen-i ‘irfānının şimdi ben oldum bülbüli
Ḳādirī’yem Ḳādirī’yem Ḳādirī’yem Ḳādirī

IV

Etḳiyā idrāki irmez rütbe-i ‘irfānına
Evliyā el bağlayup devr itdiler devrānına
Çār-dest ile şarıldım kûşe-i dāmānına
Ḳādirī’yem Ḳādirī’yem Ḳādirī’yem Ḳādirī

V

Ġavş-ı A‘ zam’dır taşarrufda dü-dest-i kudreti

Hep velîler dūşına vaż' itdi pāy-ı himmeti
Şems oldum bende-i hāş-ı harîm-i hâzreti
Kâdirî'yem Kâdirî'yem Kâdirî'yem Kâdirî

684

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

I

Göñülde buldum esrâr-ı Üveysî
Üveysî'yem Üveysî'yem Üveysî
Ki oldum 'aşkıñıñ Leylâ vu Kays'ı
Üveysî'yem Üveysî'yem Üveysî

II

Hudâ 'aşkın ki cân u tende buldum
Gül-i tevhîdi ol gül-şende buldum
Ne buldumsa aradım bende buldum
Üveysî'yem Üveysî'yem Üveysî

III

Bulup tecrîdi dünyâ-yı denîden
Geçüp silk-i Nakışbend-i Velî'den
Görindim Halvetî'den Kâdirî'den
Üveysî'yem Üveysî'yem Üveysî

IV

Melâmetle ayaklarda süründüm
Ki mir'ât-ı merâyâda görindüm
Libâs-ı mefhar-ı şer' a büründüm
Üveysî'yem Üveysî'yem Üveysî

V

Yolum şer'-i Muḥammed'dir delîlim
Ki **Şems**'em 'âşık-ı 'aşk-ı Celîl'im
Cemâlü'llâh ma'sûḳ-ı Cemîl'im
Üveysî'yem Üveysî'yem Üveysî

(684) OE1: 205b, KE: 71a, OE2: 74a, S: 87a, KE2: s.139, 85a, ALM: 184b.

III tecrîdi: tecrîd-i KE1, S1, KE2.

- 1 Hün ile tıldı dü-çeşmim cām-ı şahbālar gibi
Cüy-bār-ı eşk-i fūrkat dökdi deryālar gibi
- 2 Ey gönül kuh-sār-ı ğamsın tende açdıñ çäkler
Seyl-i hün-ı eşk ile tağlarda mecrālar gibi
- 3 Gül-şen-i vaşlıñda güller gibi handān oldıgım
Oldı tārık-i şeb-i hecriñde rü'yālar gibi
- 4 Tuymam aşkıñ odına biñ cān u ser kılsam fedā
Meclisiñde her gice şem'-i şeb-ārālar gibi
- 5 Nūr-ı vechiñ görmeyen ālemdede ey nūr-ı başar
Haşr olur bīnā iken maşşerde a' mālar gibi
- 6 Şūret-i ādemde aşku'llāhdan bī-behreler
Çār-çüb-ı deyr-i ğafletdir çelipālar gibi
- 7 Ādem iseñ aşka uy terk-i kuşūr-ı cennet it
Tūr'a çık tecrid kıl Mūsī vü 'İsā'lar gibi
- 8 Sür çıkar dilden sivāyı gör cemāl-i vaḥdeti
Bütlere itme perestiş olma tersālar gibi
- 9 Tu' me-i şemşir-i nīrān-ı helāk olsañ gerek
Ser-keş ü mağrūr olma serv-i bālālar gibi
- 10 Gevher-i baḥr-i vüçüb-ı feyz-i muṭlaqdır sözüm
Güş-vār olsa sezā lü'lü'-i lālālar gibi

(685) OE1: 206a, KE1: s.141, OE2: 75a, S1: 88a, KE2: s.102, ALM: 188b.

- 1 cām-ı: cām u OE2, S1, KE2.
- 2 -KE2.
- 3 vaşlıñda: vuşlaṭda ALM.
- 4 ser: ten OE2, S1, ALM.
- 9 nīrān-ı: nīrān u OE2, S1.
- 11 gördi: buldı OE2, S1. ALM.
- 10 vüçüb-ı: vüçüb u OE2, S1.

- 11 **Şemme vechu'llāh** sırrın **Şems** gördi kendide
Şāf idenler albi mir'āt-ı mücellālar gibi

686

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

- 1 Cemāl-i yār olup ravza-i na'ım gibi
'İzār u zülfı gül ü sünbül-i besīm gibi
- 2 Cihān o cīm-i cemāl-i ezel ki vaḥdet-i Ḥa
Nikāt-ı noka-i ferd-i muḥit-i cīm gibi
- 3 Muḥammed-i 'Arabī'dir niāb-ı vech-i Aḥad
Cemāl-i Aḥmed'e ḥaṭ-ı ḥamīde-mīm gibi
- 4 Taayyür üzredir ammā ki ḥadiāt-ı zuḥūr
Baılsa dīde-i ḥa-bīn ile adīm gibi
- 5 Dü-tā olur emeliñ āre-cūy-ı derd olarak
Devāya açma lebiñ yara-i dü-nīm gibi
- 6 Zamāneniñ ki ḥakīmān-ı müstaım nabızı
Çehār-sūy-ı müdāvatda hep saım gibi
- 7 Bu nüh-ıbā-ı serāyıñ bu ḥān-ı ni' metiñ āh
Revā mıdır ki kerīmi ola le'īm gibi
- 8 Tekellūf itme ki yek-dīger üzre vaḥdetde
Cihān u mūr u Süleymān Ḥudā 'Alīm gibi
- 9 Hevā-yı 'a 'ıtır-nāk ider riyāz-ı dili
Dimā-ı gül-eni ta'ır iden nesīm gibi
- 10 Tārīat ehline noksān olur tamāma bedel
Ki külfet-i seferi olmadı muım gibi

- 11 Gelürse cünbişe ey **Şems** ejder-i kalemim
Olur kelâmda mu‘ ciz leb-i Kelîm gibi

687

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I

Var mı bir ser-mest-i ‘aşkıñ çeşm-i giryânım gibi
Kağdı dil biryânıñ olmış kalb-i sūzânım gibi
Dâğ açdıñ sîneme çāk-i giribânım gibi
Hāk-rûb itdiñ yüzüm yerlerde dāmânım gibi
Eylediñ her varımı ġārāt-ı sāmânım gibi
Şaqlaram sînemde ‘aşkıñ nūr-ı îmânım gibi
Beslerem cismimde derdiñ cevher-i cânım gibi

II

Tâ görelden nūr-ı vechiñ ey cemâli âfitâb
Eşk-i çeşmim bezm-i ġamda oldu gül-câm-ı şerâb
Şerh itdim râz-ı sînem şerhalardan bâb bâb
Dâstân-ı ‘aşk ile oldum müdevven bir kitâb
Şadr-ı dîvân-ı maḥabbetde yine pür-ıztırâb
Şaqlaram sînemde ‘aşkıñ nūr-ı îmânım gibi
Beslerem cismimde derdiñ cevher-i cânım gibi

III

Ṭutmışam dāmân-ı ‘aşkıñ alma destimden meded
Urma beste destime dîvânıñ içre dest-i red
Kim saña peyvestedir destim müselsel yed-be-yed
Câm-ı destîñ nûş idelden bilmezem hıç nîk u bed
‘Âşıķam ‘âşıķ cemâliñçün ezelden tâ-ebed
Şaqlaram sînemde ‘aşkıñ nūr-ı îmânım gibi
Beslerem cismimde derdiñ cevher-i cânım gibi

IV

Hüsnüñe âyîneyem ḥayretle medhûş olmuşam
Bulmuşam sırrımda ḥüsnüñ lâl u ḥāmûş olmuşam

(687) OE1: 20b, KE1: s.143, OE2: 77b, S1: 91a, KE2: s.127, 82b, ALM: 194b.

I dâğ: dağlar KE1, KE2.

III idelden: kıldım KE1 KE2.

Neş'e-i gül-bâde-i vaşlıñla ser-ħoş olmışam
Düşmişem deryâlara deryâ-yı pür-cüş olmışam
Hum gibi nezzârede ammâ ki rû-püş olmışam
Şaqlaram sînemde 'aşkıñ nûr-ı îmânım gibi
Beslerem cismimde derdiñ cevher-i cânım gibi

V

Yandı 'aşkıñ âteşine bunca demdir cân u ten
Hâlime raħm itmediñ bir kerre ey dil-dâr sen
Cismime peykân-ı cevriñ oldı âhen-pîrechen
Sîneme revzenler açdıñ pây-tâ-ser dâğdan
Sen benim esrârımı fâş eylediñ ammâ ki ben
Şaqlaram sînemde 'aşkıñ nûr-ı îmânım gibi
Beslerem cismimde derdiñ cevher-i cânım gibi

VI

Dûd-ı âh-ı germ-i dilden öyle oldum nâ-tüvân
Birbirinden fark olunmaz oldı hâşıl cism u cân
Ben bu derd ile olursam çeşm-i 'âlemden nihân
Nûr-ı Tûr-âsâ olup pür-lâle-i âteş-feşân
Dâğlar hâk-i mezârımdan olur elbet 'ıyân
Şaqlaram sînemde 'aşkıñ nûr-ı îmânım gibi
Beslerem cismimde derdiñ cevher-i cânım gibi

VII

Bezmiñe mânend-i şem'-i zer-külâh oldum yine
Yandım 'aşkıñ nârına dûd-ı siyâh oldum yine
Ney gibi dil-beste-i feryâd u âh oldum yine
Zerre zerre maħv-ı cism itdim tebâh oldum yine
Mâh-veş mihriñle **Şems**-i evc-câh oldum yine
Şaqlaram sînemde 'aşkıñ nûr-ı îmânım gibi
Beslerem cismimde derdiñ cevher-i cânım gibi

688

Hece vezni: 8+5

VI KE2'de bendin 3 ve 4. mısralarının yerleri değişik.

âh-ı: âh u OE1 // olur: olup KE1.

(688) OE1: 207b, KE2: s.137.

I vaşlıñda: vuşlatda KE2.

I

Göñül saña ‘âşık idi kim seni buldı
Meclis-i vaşlînda seniñ hem-demiñ oldı
Şimdi firâkıñla gözüm kan ile tıldı
Ne oldıysa baña oldı saña ne oldı

II

Sende fenâ oldum o dem sen de ben olduñ
Dîde vü dil ben saña sen söyleyen olduñ
Bende görüp şimdi yine sen o sen olduñ
Ne oldıysa baña oldı saña ne oldı

III

Bir dem idi destime peyveste idüp dest
Bâde-i ‘aşk ile iden dilleri ser-mest
Oldı yerim ‘âlem-i a‘lâda iken pest
Ne oldıysa baña oldı saña ne oldı

IV

Görinürken **Şems** gibi perdede kaldıñ
Semâ gibi virdigini girüye aldıñ
Beni yine dürlü dürlü derdlere şaldıñ
Ne oldıysa baña oldı saña ne oldı

689

Şadr-ı Esbak Maḥmūd Nedīm Pāşānıñ Sözi*

meḥā‘ilün fe‘ilātün meḥā‘ilün fe‘ilün

Süḥan-verân-ı zamānıñ Nedīm-i hoş-revişi
Dimiş kelâm-ı belîğinde bu le‘âl-veşi
Tefekkür itmeli de bu cihâna bir gelişi
Gidermeli kederi bakmalı şafâya kişi

690

(689) OE1: 207b, OE2: 79a, S1: 93a, KE2: s.86, ALM: 198a.

(*) OE1, OE2, S1.

: Şadr-ı Esbak Maḥmūd Nedīm Pāşā’nıñ Fikirleri KE2.

(690) OE1: 208a, OE2: 79a, S1: 93a, KE2: s.86, ALM: 198b.

Cevāb-ı ‘Azīz -efāza’llāhu ‘aleynā feyzuhu’l-‘azīz-
mefā’ilün fe’ilātün mefā’ilün fe’ilün

I

Cihāna bir gelür ādem ve bir olur gidişi
Biter hevā ile ‘ömri cihānda bitmez işi
Hudā’yı bilmez olur ‘ālemiñ o bed-menişi
Çeker gidince bekāda ‘azāb u serzenişi
Tefekkür itmeli de bu cihāna bir gelişi
Bırakmalı emeli bilmeli Hudā’yı kişi

II

Geçer bu dār-ı fenāda zamānıñ eyle vüṣūḳ
Gerekse şāh u gedā ol gerekse aç u tok
O ‘ālemiñ ki gidersin su’āl u miḥneti çok
Faḳat tedārük-i māfāt içünse ‘avdet yok
Tefekkür itmeli de bu cihāna bir gelişi
Bırakmalı emeli bilmeli Hudā’yı kişi

III

Saña gerekmez iken iştiğāl-i dehr-i denī
Unutduñ itdigiñ ‘ahd-i İlāh-ı zū’l-mineni
Bu dāra vahdeti ‘irfān içün getürdi seni
Vücūd-ı Hāḳ’da fenā kıılmağa bu cān u teni
Tefekkür itmeli de bu cihāna bir gelişi
Bırakmalı emeli bilmeli Hudā’yı kişi

IV

Olur şefā‘ ate mazhar olan şerī‘ at ile
İrişdi vuṣlat-ı Hāḳḳ’a giden tarīḳat ile
Şuhūd u cezbe vü ‘aşḳ u şafā-yı hālet ile
Hulāṣa ‘aḳl-ı selīm ile bir dirāyet ile
Tefekkür itmeli de bu cihāna bir gelişi
Bırakmalı emeli bilmeli Hudā’yı kişi

V

Nigāh-ı ‘ārife ey Şems vech-i Hāḳ bu cihān

-
- (*) OE1, OE2, S1, ALM.
: ‘Azīz Tarafından Cevāb KE2.
II ‘ālemiñ: ‘āleme KE2.
V ḥaşr u neşr-i: ḥaşre döner KE2.

Ki haşr u neşr-i mu‘ accel hemîşe kevn ü mekân
Bu ‘ âlem içre olur ne olursa sūd u ziyân
Be-fıkr-i Şâ‘ib u Sâtı‘ be-nūr-ı ‘ ayn u ‘ ıyân
Tefekkür itmeli de bu cihâna bir gelişi
Bıraḡmalı emeli bilmeli Hudâ’yı kişi

691

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Tünd-bād-ı âh-ı hasretle coşup eşkim yemi
Görinür her bir müjem deryâda gūyâ bir gemi
- 2 Bâḡ-bân-ı ‘ aşḡ eşkimle ruḡuñ şād-âb ider
Âb-yâr-ı gül-şen itmiştir gül-âb-ı şebnemi
- 3 Çok mı ḡamzeñ olsa ey ḡün-ḡâr-ı ḡaşşâb-ı ḡazâ
Kim cigerler çengelidir zülfüñüñ her bir ḡamı
- 4 Yād-ı la‘ liñ kevşer-i nâbı ferāmūş itdirir
Rinde cām-ı bādeyi sālûsa âb-ı zemzemi
- 5 Yandırın tâb-ı ruḡuñdur cān Ḥalîl’in âteşe
Dür iden sevdâ-yı ḡālîñdir bihiştten Âdemi
- 6 Baḡrı çāk u kârı âh u zâr olur mānend-i ney
Bir nefes her kim olursa rāz-ı ‘ aşḡıñ hem-demi
- 7 Mest-i cām-ı ‘ aşḡ olan ey **Şems** bu mey-ḡānede
Kūşe-i nisyāna atmışdır ḡumūm-ı ‘ âlemi

692

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

(691) OE1: 208b, KE1: s.141, OE2: 75b, S1: 88b, KE2: s.105, ALM: 189a.

(692) OE1: 208b, KE1: s.148, OE2: 72b, S1: 85b, KE2: s.21, ALM: 181b.

- 1 Bir ad-i ubā-hırāmıñ olmışız dil-dādesi
Ayağıñ ‘arşa koyar her ‘āşık-ı üftādesi
- 2 Da‘ v-i hūn-h‘ārılıkda öyle şābit-ğamze kim
Günde biñ cān alsa dönmez hañcer-i āmādesi
- 3 Mu‘ ciz-i hāl-i ruḥuñ inkār iden Nemrūd olur
Kim Ḥalīlu’llāh-veş āteşdedir seccādesi
- 4 Dāmen-i peşmīne-i takvā şıgar mı bir ele
Var iken sākī-i gül-rūyuñ ayağ-ı bādesi
- 5 Rişte-i mihr-i ta‘ alluḳ istemez bir māha **Şems**
Ḥōşdur vaḥdetde vaḥdetle ser-i āzādesi

693

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 ‘Aşık-ı ḥüsn-i yār kim āşüfte-hāl eyler seni
Neş’e-i gül-cām-ı mey mest-i vebāl eyler seni
- 2 Tīr-mānend olma dil-beste kemān ebrūlara
Çāk-i sīne hūn-ı dil egri ḥayāl eyler seni
- 3 Ser-keş olma efser-i Pervīz-veş dest-i azā
Pāy-māl-i kūşe-i şaff-ı ni‘āl eyler seni
- 4 Olmasun destīñ tehī mānend-i keçkūl-i gedā
Sālik-i rāh-ı saķīm-i ihtiyāl eyler seni
- 5 ‘Ālem-i keşretde tut **ḥablū’l-metīn**-i vaḥdeti
Vāḥid-i muṭlaḳ vaḥīd-i bī-mişāl eyler seni
- 6 Ğurrelenme fażlıña mānend-i bedr ey bü’l-kemāl

1 ayağıñ ‘arşa koyar: kim ayağıñ ‘arşa or KE2.

5 -KE1(beyit der-kenara mavi mürekkeple sonradan eklenmiş).

ḥōşdur: ḥoşdurur OE2.

(693) OE1: 209a, KE1: s.144, OE2: 76a, S1: 89b, KE2: s.122, ALM: 191a.

6 fażlıña: fażl ile OE2, S1, ALM.

Gerdiş-i gerdün zevāl ile hilāl eyler seni

- 7 Tālib-i keşf u kerāmāt ol murādu'llāh ile
Çün murādın tālib-i emr-i muḥāl eyler seni
- 8 Zirve-i cāh-ı rubūbiyyetde 'abd-i muḥliş ol
Yohsa Ḥaḳ üftāde-i cāh-ı nikāl eyler seni
- 9 Nāfile-kār ol 'ubūdiyyetde gözle müntehā
Cebra'ıl-āsā nedīm-i ittişāl eyler seni
- 10 Merd-i meydān-ı cihād-ı ekber ol kim ol cihād
Vāriş-i şīr-i Ḥudā-yı zı't-te'āl eyler seni
- 11 Sīne-i 'ārı ḥabāb eyle melāmet baḥrına
Mevc-i düşnām-ı 'adūv baḥr-i kemāl eyler seni
- 12 **Şems** isr-i Aḥmed-i Muḥtār'dan olma cüdā
Maḫzar-ı esrār-ı nūr-ı lā-yezāl eyler seni

694

Hece vezni: 8+8

- 1 Ney gibi var nāleleriñ n'eyleyeyim gönül seni
Sevdigimiñ zikri ile eyleyeyim gönül seni
- 2 Düşdük o mähin peşine güzelleriñ ser-keşine
'Aşk ile hecr āteşine peyleyeyim gönül seni
- 3 Şem' gibi yağın eridüp yandıñ oda girye idüp
Bir gice dil-dāra gidüp söyleyeyim gönül seni
- 4 **Şems** ile kıl nefse cihād eyle Ḥudā ismini yād
Vaşlı ile ḥurrem u şād eyleyeyim gönül seni

(694) OE1: 209a, KE1: s.142, OE2: 71b, S1: 84b, KE2: s.131, ALM: 179a.

1 var nāleleriñ: nāleleriñ var KE1 // sevdigimiñ: sevdiginiñ OE2, S1.

2 sevdigimiñ: sevdiceğniñ KE1.

- 1 Olur mı bir dil-i pür-derd-i cān-sūz āhdan ḥālī
Meger şol dil ki qalsun derd-i 'aşku'llāhdan ḥālī
- 2 Tolar nūr-ı İlāh ile murādu'llāh ile k'ol dil
Qalur bāb-ı rızāda maṭlab-ı dil-ḥ'āhdan ḥālī
- 3 Göñül mülk-i melīk-i muḳtedir örneğidir zīrā
Serīr-i salṭanat elbette qalmaz şāhdan ḥālī
- 4 Ḥarīm-i sīneye ilhām-ı Rabbānī vürūd itmez
Derūnı olmadıqça ḥāṭır-ı güm-rāhdan ḥālī
- 5 Ya bād inler ya bülbul zār olup demler çeker n'eyler
Bu fānī gül-şen olmaz nāle-i cān-gāhdan ḥālī
- 6 Şemār-ı ma'rifet memzūc-ı ḥāşāk-i sivādır kim
Degildir ḥāşılı ḥırmen giyāh u gāhdan ḥālī
- 7 Vücūd-ı Vāḥid-i Ḥaḳ'dır vücūd-ı cümle mevcūdāt
Bi-ḥaḳ bāṭıldır ol şey kim olur Allāh'dan ḥālī
- 8 Tehī qalmaz cihān 'arş istivā merd-i mürebbīden
Felek qābil mi qalsun necm ü mihr ü māhdan ḥālī
- 9 Sevād-ı a'zam olmışdır melā' ḥayvān-ı ünsiden
Olur mı mīşe şīr u ejder u rūbāhdan ḥālī
- 10 Sevād-ālūd-ı ğamdır peyker-i selāk-i Ḥaḳ ey **Şems**
Vücūh-ı reh-revān olmaz ğubār-ı rāhdan ḥālī

(695) OE1: 209b, KE1: s.78, OE2: 78a, S1: 92a, ALM: 196b.

- 4 Rabbānī: İlāhī KE1.
- 7 OE2'de 8. beyit.
- 8 OE2'de 9. beyit.
- 9 OE2'de 10. beyit.
- 10 OE2'de 7. beyit.

- 1 Her kimiñ olsa hayāl-i zülf-i yār endîşesi
Olmamak kıabil mi anıñ tār u mār endîşesi
- 2 Bağludur zülf-i girih-giriñde dil pür-pîç ü táb
Bir kıara sevdâdadır leyl u nehār endîşesi
- 3 ‘Aşk ile hākister olup zevk-i sūziş kıalmadı
Gitmedi ammā gönülden āh u zār endîşesi
- 4 Derd-i sermā ile feryād-ı bahār itmezse de
Külbe-i aḫzānda güldür hezār endîşesi
- 5 Pister-i ḫāb-ı vaṭanda ḫatırım teşvîş ider
Dār-ı ğurbet fikreti terk-i diyār endîşesi
- 6 Geç melāmetle kıuyūd-ı ‘ārdan deryā-dil ol
Perde-i tevḫiddir nāmūs u ‘ār endîşesi
- 7 Eylemez ‘aql-ı me‘ād ‘aql-ı ma‘āşa iştirāk
İştigāl-i Hakk’a şıgmaz kār u bār endîşesi
- 8 Arz-ı taḫvāya nüzül it eyle seyr-i lā-mekān
Ādem iseñ eyleme firdevs u nār endîşesi
- 9 Bir ḫazān-dīde gül-istāndır ki feyfā-yı gönül
Geçmede gül faşlı geçmez nev-bahār endîşesi
- 10 Cān-ı ‘ālemsin geçerseñ cism u cānından tamām
Maḫv idüp endîşeñi perverd-gār endîşesi
- 11 Bu fenā gül-zārına ey **Şems** meyl eyler mi hîç
Bir gönül kim anda var dārü’l-karār endîşesi

(696) OE1: 209b, KE1: s.77, S1: 41b, ALM: 186a.

9 geçmede: geçse de ALM.

10 -KE1.

(697) OE1: 210a, KE1: s.146, OE2: 71b, S1: 84b, ALM: 179b.

Tercî‘ -i Bend*

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I

‘Arz-ı dîdâr eylesün dirseñ cemâl-i maqşadı
Qâbil ol âyîne-veş her şûret-i nîk u bedi
Hânqâh-ı vaḥdet-i Ḥaqq’ın olursın erşedi
Ey serâ’ir-ḥâne-i ‘aşkıñ ferîd u vâhidi
Bulmaḡ isterseñ eger dilde şafâ-yı sermedi
Qoyma elden ḥubb-ı evlâd-ı Cenâb-ı Aḥmed’i

II

Tâc-dâr-ı uhrevîdir bende-i peygâmb-beri
Şâhlardır hep muḥibb-i ḥânedân-ı Ḥaydarî
Gerçi kim abdâl-ı ‘aşḡ olmuş olanlar çâkeri
Bende-i dergâhının ammâ ki Şiblî kemteri
Bulmaḡ isterseñ eger dilde şafâ-yı sermedi
Qoyma elden ḥubb-ı evlâd-ı Cenâb-ı Aḥmed’i

III

İster iseñ pârsâ ol ister iseñ bâde-nüş
‘İlm ile deryâ-dil ol ‘aşḡ ile ister bâr-düş
Faḥr ile yâ şâl-püş ol faḡr ile yâ ḥırḡa-püş
Ḥâk-pây-ı âle düş ol çâker-i ḥalkâ-be-güş
Bulmaḡ isterseñ eger dilde şafâ-yı sermedi
Qoyma elden ḥubb-ı evlâd-ı Cenâb-ı Aḥmed’i

IV

Vaşf-ı îşândır mezâyâ-yı kitâb-ı Meşnevî
Hem anıñ oldı ma‘ânîde nazîri Ma‘nevî
Hep muḥibb-i ḥânedândır Gül-şenî vü Mevlevî
Evliyâyâ uy ki ṭolsun nûr ile göñlüñ evi
Bulmaḡ isterseñ eger dilde şafâ-yı sermedi
Qoyma elden ḥubb-ı evlâd-ı Cenâb-ı Aḥmed’i

V

Şems olduğda müheyyâ ‘âlem-i bezm-i elest
Cür‘a-i sâkî-i kevşerden eger olduñsa mest

(*) OE1, OE2, S1.

III bâr-düş: bâde-nüş KE1, OE2, S1; ḥum-fürüş? ALM.

IV hep muḥibb-i: cümlesi hep KE1.

Olma bu bezm-i ebed içre hâzer peymân-şikest
Ravza-i huld-ı berîn içre olup dest-be-dest
Bulmak isterseñ eger dilde şafâ-yı sermedi
Koyma elden hubb-ı evlâd-ı Cenâb-ı Aḥmed'i

698

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Cüdâlıkdan dem urdukça derûnî nâlelerle ney
Tolar çeşmim sirişk-i ḥûn ile mânend-i câm-ı mey
- 2 Vücûdum bir cihândır kim bu dehr-i bî-şebât-âsâ
Ḥavâdişden zuhûr eyler niçe âlâm pey-der-pey
- 3 Güzer itse o 'Îsî-dem mezâr-istân kurbından
Gelür emvâtdan sem' -i cihâna nâle-i yâ Ḥay
- 4 Tabîb-i dehrden derd-i dile kim olsa merhem-cû
Urrur kendi eliyle sînesine key key ender key
- 5 Bilür ey **Şems** remz-i nüshâ-i kübrâ-yı insânı
Kim eylerse kitâb-ı nüh-revâḳ-ı âsumânı tay

699

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Rind-i 'aşḳ ol câm-veş devr eyle mey-nüş ol yüri
Turma ḥûn-ı dil ile deryâ-yı pür-cüş ol yüri
- 2 Çekme zinhâr ey gönül mâzî vü müstaḳbel ḡamın
Ḥoş-zamân-ı ḥâl olup gîtî ferâmüş ol yüri
- 3 Ey olam dirseñ bi-ḥaḳ rûz-ı kıyâmet yüzi aḳ
Küfr-i zülf-i dil-rübâ ile siyeh-püş ol yüri

(698) OE1: 210b, KE1: s.79, 74a, OE2: 73a, S1: 86a, KE2: s.44, ALM: 183b.

1 sirişk-i: sirişk u OE2, S1, KE2, ALM.

(699) OE1: 211a, KE1: s.152, OE2: 72b, S1: 85b, KE2: s.4, ALM: 182a.

3 rûz-ı: şubḥ-ı OE2, S1, KE2, ALM.

- 4 Fehm idersin ğāyet-i cāh-ı dü-gītī rāzını
Pāy-tā-ser çāh-veş her bir söze gūş ol yüri
- 5 Kılma zulmet-gāhda mānend-i keştī-i hilāl
Ġarķa-i emvāc-ı baķr-i nūr-merşūş ol yüri
- 6 Mā-sivāyı virmek isterseñ ‘amīķ-i vaķdete
Bī-ser ü pā seyl-veş hāşāk-ber-düş ol yüri
- 7 ‘Āķibet Tūr-ı tecellīde olursın bir Kelīm
Şāh-rāh-ı ‘aşķda bir merd-i hāmūş ol yüri
- 8 Humda maķrūs olmadan ‘aķl ile Eflātūn olup
Şems-i ‘ālem gibi seyrān ile medhūş ol yüri

700

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 ‘Aşķ kim Tūr-ı tecellā-yı Hudā kılmış beni
Dāġ-ı āteş-tāb-ı dil şem‘-i hüdā kılmış beni
- 2 Seyr idersin şūret-i māhiyyetim kılsañ nigāh
Sırr-ı dil mir ‘āt-ı māhiyyet-nümā kılmış beni
- 3 Eylemiş hākister ammā āteş-i hecr u firāk
Çeşm-i vuşlat-bīne gird-i tūtiyā kılmış beni
- 4 Çek eliñ tertīb-i dārūdān mu‘ālic hecr-i dost
Mübtelā-yı derd derd-i bī-devā kılmış beni
- 5 Vāle-i zīb-i zebānımdır kitāb-ı hūsn-i dost
Dest-i kudret hāme-i mu‘ciz-nümā kılmış beni
- 6 Şimdi bu meydān içinde himmet-i Kerrār-ı ‘aşķ
Şīr-i Merdān-ı zafer dār-ı vegā kılmış beni

(700) OE1: 211a, KE1: s.147, OE2: 73a, S1: 86a, ALM: 184a.

2 māhiyyetim: māhiyyetiñ OE2.

3 -KE1.

4 -KE1.

- 7 Ḥamdü li'llāh kim ezelde **Şems**-i gītī-āferīn
Çāker-i āl-i nebī-i müctebā kılmış beni

701

Kıṭ'a

meḥ'ülü fā'ilātü meḥ'ilü fā'ilün

İtdiñ Ḥudā bu derd ile mübtelā beni
Kārımda eyle bār/ḵarīn-i rızā beni
Minhāc-ı 'aşkıñ içre gibi iktidār vir
Taḵvā yolında kıлмаğa vāşıl saña beni

702

Kıṭ'a

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

ایکه در کلشن بطحا بفعان آمده ئی
عندلیبیکه سراینده زبان آمده ئی
دو جهان از تو نمودست و تویی بابایش
که در آغوش دل امّ جهان آمده ئی

703

Kıṭ'a

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

این رخ نازکتر ای گل چه اشکفته ئی
زین نیاز آمیز لب یا بلبل آشفته ئی
یا بهار حسن و یا بوی نسیمی همچو باغ
یا درین گلزار زین ناز و نیاز آفته ئی

704

(701) OE1: 211b, KE1: 40b.

(702) OE1: 211b.

Türkçesi: “Ey Bethâ (Mekke) gülşeninde figan eden! Sen bir bülbül gibi şarkı söylerek geldin. İki dünya senin sayende görünür oldu ve sensin onların babası; ki sen cihan annesinin gönül kucığında geldin.”

(703) OE1: 211b.

Türkçesi: “Bu nazik yanaklarla ey gül! sen ne güzel açmışsın. Bu niyaz eden dudaklarla ey çılgınca seven bülbül” (Kıṭ'anın son iki mısraının tercümesi yapılamamıştır.)

(704) OE1: 211b.

Ḳıṭ‘a

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

ای ببوی گل رخسار تو دارم هوسی
که بکلزار ترا مرغ شوم با ففسی
ز پی این هوایی سر و پا گشتم آنکه
بسر کوی ترا پا ننهد هیچ کسی

705

Ḳıṭ‘a

meḥ‘ulū meḥ‘ilū meḥ‘ilū fe‘ulūn

Geldim kapuña rūy-ı siyāhımla İlähî
Yağma beni dūzağda günāhımla İlähî
‘Aşkıñla ‘ıyān eyle baña Ka‘be-i vaşlñ
Göster yolumı meş‘al-i āhımla İlähî

706

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

- 1 Eylesem vaşfñ ider dil yād bir feryād iki
Kim idersin baña zālīm dād bir bī-dād iki
- 2 Cennet olsa da yeri çokdudur ki nā-şādñ seniñ
Gül-şen-i ḥüsnüñde verd-i şād bir nā-şād iki
- 3 Yağdırır çeşmim hevā-yı kākülünle kanlı yaş
Bir şehābam ki serimde bād bir ber-bād iki
- 4 kāra ihtimām eyler bināsın üstüvār
Kim olur nisbetle seng-i lād bir bünlād iki
- 5 **Şems** merd-i ‘aşka dā’im kār-gāh-ı dehrde

Türkçesi: “Ey sevgili! Senin gül yanaklarının kokusunu arzuluyorum ki, ben senin gül bahçende kafesteki bir bülbül oldum. Bu hevesin peşinden baş ve ayaktan geçtim ki kimse senin mahallene ayak basamadı.”

(705) OE1: 211b, KE1: s.148.

(706) OE1: 212a, KE1: s.151.

3 şehābam: semāyam KE1.

4 Beytin birinci mısramda okunamayan ibarenin resmi konulmuştur.

Feyze bâ' iş raġbet-i üstâd bir mu' tād iki

707

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Çekilür bār-ı girān olsa daġı yār eleme
Felegiñ zerre qadar olsa çekilmez eleme
- 2 Fenn-i ' aşk içre o üstâd-ı qadīmiz ki bize
' Aceb olmaz ' acemī olsa Ḥabīb-i ' Acemī
- 3 Gāh nāzil oluruz ' āleme keyfiyyet ile
Gāh ' āric olup ifnā kılarız keyf ü kemi
- 4 Oluruz rūḥı gibi gāh ġazālāna şikār
Şir elinden aluruz gāh ġazāl-i ḥaremi
- 5 Sen o bütsin ki virüp nūr-ı hüdāyī ruḥuña
Bağladım zülfüne zünnār ile deyr u şanemi
- 6 Sañadır meyl-i dil ey şāhid-i maqşūd saña
Var iken sen n'ideyim ġayrı büt-i sifle-demi
- 7 Cām-ı şubḥdur dil-i mey-ḥ̣āre seniñle sūfāl
Sensiz ey māh-ı felek taşa çala cām-ı Cem'i
- 8 Qaydı qaşşāb-ı ġamıñ cān u dile taqılamaz
Mehleriñ olsa da çengāl-i qazā zülf-i ġamı
- 9 Olmadım pençe-i ' aşka dil-i zārımla zebūn
Āh-ı çāk itdi beni **Şems** bu hicrān eleme

708

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Cihānıñ şu' le-i āh-ı dilimdir mihr-i raḥşānı

(707) OE1: 212a, KE1: s.78.

(708) OE1: 22b, KE1: s.151.

Olur dūd-ı dil-i zārımdan ebr-i cevher-efşānı

- 2 Beni maḥrūm itme cūy-bār-ı la‘l-i nābıñdan
Ḥabībā Ḥızr’ıñ olsun çeşme-i şād-āb-ı ḥandānı
- 3 Tecellī kıl dil-i şad-çāke mir’āt-ı cemālīñden
Ki olsun vechiñiñ bu dīde-i ser-mest ḥayrānı
- 4 Olursa ḥāşa-i la‘liñ n’ola zāhir dilimden kim
Olur iḥsān mūra ḥikmet-i mühr-i Süleymān’ı
- 5 Degil Yūsuf-cemālī niçe Yūsuf itdi güm-kerde
O māh-ı sebz-i Ken‘ān’ıñ lebi çāh-ı zenaḥdānı
- 6 Kemā-kān nev-bahār-ı gül-şen-i ḥüsni cihān-ārā
Neden dem-bestedir bilmem leb-i gül-berg-i ḥandānı
- 7 Teveccüh kıl edeb-gāh-ı cihān-ı muṭlaқа ey **Şems**
Ki vechiñden görinsün ‘āleme envār-ı Sübhānı

709

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Gelür ol mest-i cām-ı bāde-i ‘işve külāh egri
Kemān-ebrūsı egri nāvek-i medd-i nigāh egri
- 2 Bu bāga ḳaddi gūyā bir nihāl-i rüzigār-dīde
Ya bir serv-i ḥurāmāndır ki olmış rû-be-rāh egri
- 3 Didim yāre neden keçdir ser-i ḥûn-rîz-i müjgānıñ
Didi elbet olur şemşîr-i dāğ-ı cān-gāh egri
- 4 Ḥudāyā dest-gîr ol rû-be-ḥāk-i secde-i ‘özrem
Ki itdi ḳadd-i mevzūnum ki iṣār-ı günāh egri
- 5 İder cān-ı hedef-gāh-ı sitem-kārāne toṣtoğrı
Egerçi ḳavs-ı pehlûdan çıkar peykān-ı āh egri

- 6 Kalem rûz-ı hesâba defter-i icmâl yazmağdır
Zebânıñla kelâmıñ ẖâh toğrı söyle ẖâh egri
- 7 Mu‘ avvec dūd-ı âhımla derūnum gence beñzetdim
Çıkar çün revzen-i gencīneden mār-ı siyâh egri
- 8 Hevâ-dâr-ı ser-i kūyuñ olup ey dost eşk-efşân
Revân oldı yüz üzre ẖâk-i zilletde miyâh egri
- 9 Edeb-gâh-ı maḥabbetde ider bir toğrı yol ammâ
Nigâh eylerse yâr ey **Şems** saña gâh u gâh egri

710

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Varam kūy-ı dîl-ârâya gidem ağlayı ağlayı
Sirişkim âsitânında dökem çağlayı çağlayı
- 2 Kime feryâd idem yâ Rab bu ẖunî gamze destinden
Çeker şemşirini câna gelür zağlayı zağlayı
- 3 Saña ey tîğ-i gam budur cevâbım şağdan şağa
Beni öldir uşandım yarañı şağlayı şağlayı
- 4 Pişürdüñ tıynet-i nâ-puḥtemi yâķûta döndürdüñ
Dilim dâgiyye-i ‘aşkıñ ile dağlayı dağlayı
- 5 Düşelden **Şems** yăriñ zülfine bağlandı her yanım
Beni dīvâne kıldı zülfine bağlayı bağlayı

711

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Cihân içinde buldum ol cihân-ârâyı arayı

(710) OE1: 213a, KE1: s.79.

(711) OE1: 213a, KE1: s.151, S2: 39b.

- İrişdim lâ-mekân üzre mekân arayı arayı
- 2 Görüp mevcûd ile ğaybı giderdim sîneden reybi
Hele buldum seni ey bî-nişân arayı arayı
- 3 Şabâh-ı ‘âlem-i maḥşerde dīvân-ı İlâhî’de
Bulurlar ten serâyın cümle cân arayı arayı
- 4 Gelürler kūyuña ‘uşşâk-ı zârîñ şöyle kim gūyâ
Gelürler ‘andelîbân gül-sitân arayı arayı
- 5 Düşürdüm nâvek-i medd-i nigâhım bir ḥam-ebriya
Bulunmaz ḳâmetim oldu kemân arayı arayı
- 6 Nesîm-i âh o serviñ bād-bîz-i ḥâb-gâhıdır
Gezer her şubḥ u şâm eyler fiğân arayı arayı
- 7 Ser-i kūyuñ arayanlar bulur ey büt ki ḥacîlar
Bulurlar Ka‘be’yi olup revân arayı arayı
- 8 Kaşîñ ḳavs-ı ḳazâ oldıĝın inkâr eyleyen ey dost
Bulur elbet belâsın bir zamân arayı arayı
- 9 Cihân-ı ğayb içinde sırr-ı pinhân isteyen ey **Şems**
Cihânı ğayb ider sırr-ı nihân arayı arayı

712

Ḳıṭ‘a

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Düşelden çille-i bâzû-yı taḳdîre ḳazâ yayı
Şikâr-ı cânıma bârân ider sehm-i belâ yayı
Zaḥîmiden keffe-i ĝırbâle döndi kîse-i ‘ömrüm
Felek başına çalsun ba‘d ez-în naḳd-i şüreyyâyı

713

8 -KE1 (KE1’de der-kenara mavi mürekkeple şu beyit sonradan eklenmiştir: Serî-i salṭanatda bir zamân sulṭân iken ey dost / Gedâ-âsâ gezersin bir zamân arayı arayı)

(712) OE1: 213b.

Ḳıṭ‘a

meḥ‘ülü fā‘ilātü meḥ‘ilü fā‘ilün

گوید هما به بیشه خدا شیر داشتی
بر خصم آل شیر و شمشیر داشتی
باسخ دهد که شمس خدا ید بنوالفقار
از نور خیش شاه جهانگیر داشتی

714

Fārisī

meḥ‘ülü meḥ‘ilü meḥ‘ilü fe‘ülün

- 1 ای بلبل نالنده سحرها بفعانی
از زمزمه ناله نخواستیده جهانی
- 2 خاموش شو و گوش بکن شمع چه گوید
در گوشه بگوش دل پروانه نهانی
- 3 با ناله جانسوز تو گل گوش نگیرد
هر چند درین باغ سراینده زبانی
- 4 گر عاشق شیدای گل ناله چه باشد
در پای گل از خار بسی تیغ عیانی
- 5 گوید که شمس لاف زنی گر تو چو لُق
خواهی بسکوتی شود خواهی بفعانی

715

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

(713) OE1: 213b, S2: 38b.

* Kıt‘anın tercümesi yapılamamıştır.

(714) OE1: 213b.

- 1 Ey inleyen bülbül! seher vakitleri eylersin figan, figanlarınla uyumaz cihan.
- 2 Sus, kulak ver, bak ne fısıldamakta mum, köşede gizlice pervanenin gönül kulağına.
- 3 Gül, senin can yakan inlemelerine kulak tıkamaz, çünkü bu bağda şarkı söyleyen sensin.
- 4 Gülün şeyda aşığı feryad ederse ne olmuş, çünkü gülün ayağında dikenlerden çıplak kılıçlar vardır.
- 5 Der ki: Ey Şems! Eğer sen çok konuşmaya devam edersen bu laklaktan öteye geçmez, şimdi istersen sus, istersen feryad et.

(715) OE1: 213b, KE1: s.149.

- 2 gördümse: görmüşse KE1.
- 3 -KE1.

- 1 Giceyi şanma felekler şebnem-efşân eyledi
Gerdişinden çeşm-i mihr ü mähî giryân eyledi
- 2 Āhiri mānend-i gül hāk üzre şaldı rūzigār
Her kimi gördümse bu gül-şende hāndān eyledi
- 3 Mihr ü meh her rūz u şeb söyler ki mihmān-dār-ı dehr
Bu ribāṭ içre niçe āvāre mihmān eyledi
- 4 Sīnesin gül-çīn itdi gül-şeniñ ammā felek
Bir cihetle mübtelā-yı hār-ı hicrān eyledi
- 5 **Şems** her dem nice devrān itmesün pervāne-vār
Şem^c -i hūsn-i yār anı bī-şabr u sāmān eyledi

716

mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

- 1 ای ماه نو بگو که چرا سرخمیده ئی
آیا بروی آینه یار دیده ئی
- 2 بینی چو تیغ قوس بروان آن ماه
از بیم سر ز صبح قیامت بدیده ئی
- 3 ای داغ زبان سینه نه ورد و نه لاله ئی
خونی که نوک تیغ براهیم چکیده ئی
- 4 در سینه تو جگرم تیر غمزه نیست
بریان شوی که سیخ ستمرا خلیده ئی
- 5 ای آن که جام ساقی کوثر کشی نه ئی
آبی مگر که از لب شمشیر کشیده ئی
- 6 اسرار تاج شاه شهیدانرا بگوش
دانی بوقت آنکه چو مه سر دویده ئی

(716) OE1: 214a.

- 1 Ey Hilal! Söyle niye böyle öne eğik başın, yoksa sen de aynada yarı mi gördün.
- 2 O mahın (sevgili) görünce kılıca benzeyen kaşlarını, kıyamet sabahı korkudan kaldırırsın başını.
- 3 Ey sinedeki dağ sen ne gülsün ne de bir lalesin, sen İbrahim'in bıçağının ucundan damlayan bir kansın.
- 4 Ey sevgili! Sinedekiler senin gamze okları değildir. cigerimi sitem şişlerine sapladın, kebab ettin.
- 5 Hey sen! kılıcın dudaklarından su içmedikçe kevser sakisinin kadehinden şarap içemezsin.

7 سرمست جام عشق شد ای خواجه شمس دان
ذوق مدام او نجشی تا چیشیده ئی

717

fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilūn

- 1 Reşk ider şem^ʿ ola tā bu cigerim dāğı gibi
Eridir yağını yanık yüregim yağı gibi
- 2 Nedir ol zülf-i semen-sā-yı ruḥuñ ey gül-i nāz
Būy-ı ezhār-ı leṭāfetle cinān bāğı gibi
- 3 Diyemem ḳan ḳılıcı ğamzesine urmaz elin
Şaḳḳ ider cān u dili mu^ʿ cize parmağı gibi
- 4 Ejdehā-yı felege bağladılar şīr-i dili
Yine zabṭ idemedi ṭurresi ṭuzağı gibi
- 5 Ola kim başına bir gün ṭoğa yāri göre **Şems**
Hecr ile mūyı ağardı seḫerīñ ağı gibi

718

mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilūn

- 1 ʿ Āşık odur ki ola Şeh-i Muḥteşem gibi
Cümle vücūd-ı dehr yanında ʿ adem gibi
- 2 Zinhār şorma meş^ʿ al-i āh-ı derūnumı
Leşker-keş-i diyār-ı cünūndur ʿ alem gibi
- 3 İnsān odur ki iki ayağ ile nā-murād
Dest-i ḳazāda ṭay ide dehri ḳalem gibi
- 4 Ey deyr içinde ʿ ābid-i aşnāma ṭa^ʿ n iden

6 Şehitlerin şahının başındaki tacın sırrını dinlersen bilirsin ki zaman ay gibi seğırtmenin zamanıdır.

7 Ey zahit! Şems aşk kadehinden sarhoş oldu, bil. Tatmadıkça bilemezsin o şarabın zevkini.

(717) OE1: 214a, KE1: s.149.

1 ola: dile KE1.

(718) OE1: 214b.

Beyt-i diliñde biñ şuveriñ var şanem gibi

- 5 İrdik bir özge hāle ki nezzāremizde **Şems**
Emvāc-ı mümkināt-ı dü-ekvān-ı yem gibi

719

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Külbeme bu gice cānān geldi
Na‘ ş-ı bī-rūḥuma şan cān geldi
- 2 Göricek zīb-i cemāliñ ey beşir
‘Aqlıma āyet-i Qur’ān geldi
- 3 Hük-m-i māhiyyetidir dime ḳadeḥ
Bezm-i imkāna ne giryān geldi
- 4 ‘Aşḳ ile maḥv-ı vüçüd oldığına
Şem‘ bu ‘āleme bürhān geldi
- 5 Lāle ‘arz itmege dāğ-ı dilini
Gül-şene çāk-i girībān geldi
- 6 Ğam-ı ‘aşḳ ey dil-i vīrān u ḥarāb
Yār ilinden saña mihmān geldi
- 7 Muşḥaf-ı ‘aşḳı ḳamer devrinde
Ḥatm ile **Şems** bu devrān geldi

720

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Ḳadeḥ-gīrān-ı ‘aşḳıñ cām u mīnā istemez ğayrı
Şerāb-ı la‘liññ mestāmı şahbā istemez ğayrı

(719) OE1: 214b, KE1: s.80.

3 dime: zerrīn KE1.

(720) OE1: 214b, KE1: s.80.

- 2 Sen ol gülsin ki gül-zārında efgān eyleyen diller
Ser-i kūyuñ koyup fīrdevs-i a‘ lā istemez ğayrı
- 3 O bülbülsin ki efgānıñ tıyan leb-besteler ey dost
Nevā-yı mantıķ-ı i‘ cāz-ı ‘İsā istemez ğayrı
- 4 Şehīd-i ğamze-i çeşmiñ geçer şemşīr kaydından
Na‘ āş-ı küşte-ġān-ı dehr pervā istemez ğayrı
- 5 Diyār-ı vahdet üzre bir cihāndır cılve-ġāhım ki
Baña anda meşīyetçün ser ü pā istemez ğayrı
- 6 Görindi ‘ālem-i dīgerde menzil-i kelīm maķşūd
Bu ħalvet-ġāh içre Şems hem-pā istemez ğayrı

721

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 İttiḥād-ı yārdır erbāb-ı ‘aşkıñ maṭlabı
Kim olur nūr-ı cemāl-i yāre mazḥar ḳālıbı
- 2 Muşḥaf-ı ‘irfān-ı Ḥaḳ’dır āsumān-ı nüh-varaḳ
Cānlar şākird u ‘aşḳ üstād diller mektebi
- 3 Ey hilāl-ebrū ġamıñla mübtelā-yı zülfüñüñ
Rūz-ı baḫtı tār olur ḫurşīd olsa kevkebi
- 4 Oldı dūr-ā-dūr-i rūz-ı kıyāmetden dırāz
‘Āşıķ-ı şeb-zindeye hicrān-ı yāriñ bir şebi
- 5 Cūy-bārı kevşer u ḫāki ider la‘l-i Bedaḫş
Düşse ol maḥmūr-ı nāzıñ cūr‘a-i cām-ı lebi
- 6 Nāvek-i müjġān-ı yāre bend idüp dest-i ḳazā
Berekāt eylerdi olsa Rüstem u Gerşāsb’ı

- 7 Herkesiñ bu ma‘ bed içre oldı mā-fi’l-bāli **Şems**
Maṭlab-ı dīger medār-ı bāng-i yā Rab yā Rabī

722

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1 Kaşıñ ‘aksi ki la‘l-i nāba düşdi
Kamer keştisidir gird-āba düşdi
- 2 Çekerken naķşıñı naķķaş ey dost
Ruḥuñ ‘aynı gül-i şād-āba düşdi
- 3 Siyeh gīsularıñ reyḥāna beñzer
Nesimi sünbül-i nā-yāba düşdi
- 4 Lebiñ seyr eyleyen mest oldı nālān
Görenler zülfüñi ḳullāba düşdi
- 5 Ayırmam çeşmimi kaşıñdan ey dost
İmāmam nevbetim miḥrāba düşdi

723

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Cihānda dil saña bir bāde bir cānān yetmez mi
Eger bülbul iseñ bir verd ü bir bostān yetmez mi
- 2 Yine dil-teşnesin tiz-āb-ı tığ-i ğamze-i yāre
Saña ḥün-āb-ı dāğ-ı nāvek-i müjgān yetmez mi
- 3 O ‘İsī-lebleriñ çok kimse iḥyā itdi ey dil-ber
Seniñ Hāḳ oldıġına dehre bu bürhān yetmez mi
- 4 Şabāḥ-ı maḥşer-i ḥüsnüñe yetdim şem‘-veş yandım
Vişāliñ ruzı yetdi leyle-i hicrān yetmez mi

(722) OE1: 215a.

(723) OE1: 215b.

- 5 Ararlar lā-mekānı bu mekān-ı bī-mekān içre
Hak'ı 'irfāna āyā nefsinı 'irfān yetmez mi
- 6 Ne hācet bezme teshīr-i melekde müşg-i nār-efrūz
Ruḥ-ı sākīde zūlf-i müşg-i bŷy-efşān yetmez mi
- 7 N'idersin vaḥdeti bulmağa evrāk-ı perīşānı
Göñül yāriñ cemāli muşḥafı Qur'an yetmez mi
- 8 Girān-bār-ı sivādan ey çeken pes-māndelik kaydın
Tarīk içre saña bār-ı girān-ı cān yetmez mi
- 9 Ne lāzımdır ser-i kūyında dil-dāriñ karar ey **Şems**
İdersin rŷz u şeb her kūşesin seyrān yetmez mi

724

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Cāme-sāz-ı kāle-i cism olmadan cān riştesi
Nŷr-ı 'aşkıñ pertevinden oldu ĩmān riştesi
- 2 Kesmeden cānāne miḳrāş-ı dü-gitī nev-ḳabā
Pençe-i 'uşşāḳla çāk oldu dāmān riştesi
- 3 Bŷkdi āḫir çillesi ḳavs-ı ḳazāniñ ḳāmetin
Oldıgıñ tār-ı zŷlŷfŷñ tīr-i peykān riştesi
- 4 Nā-tŷvānam öyle kim bār-ı girāndır çeşmime
Kisvemiñ olsa reg-i mŷjgān-ı mŷrān riştesi

(724) OE1: 215b, KE1: s.117, KE2: s.38.

- 1 Nŷr-ı 'aşkıñ pertevinden oldu ĩmān riştesi: Zŷlf u ḥaṭṭıñdan dŷzeldi küfr u ĩmān riştesi KE1.
2 cānāne: cānān KE1, KE2.
3 -OE1, -KE2.
5 -OE1, -KE2.
6 KE1'de 7. beyit; KE2'de 8. beyit.
7 KE1 ve KE2'de 6. beyit.
Olsa tār-ı ḥulle-i firdevs rıdvān riştesi: Olsa zav'-i pertev-i mihr-i dirāşşān riştesi KE1,KE2.
8 KE2'de 7. beyit.
9 'İsā: sīnem OE1, KE2 // Meryem-i: murğ-ı KE2 / vaşlıñ: zāriñ KE1.

- 5 Şem^ç-i ‘aşkam ki yanup sönmem şabāḥ-ı ḥaşre dek
Şanki olmuştır reg-i cismim çerāḡān riştesi
- 6 Çāk ider dest-i melāmet-biše taḡvā hırḡasın
Olsa da ḡablü’l-metīn-i ḡaṭṭ-ı Ḳur’ān riştesi
- 7 Ben şehīd-i ḡamze-i yārem baña olmaz kefen
Olsa tār-ı ḡulle-i firdevs rıdvān riştesi
- 8 Kimse olmaz maḡrem-i āl-i ‘abā sūzen gibi
Geçmeyince gerdeninden tīḡ-i bürrān riştesi
- 9 **Şems** bulmaz yara-i hicrān-ı ‘İsā iltiyām
Meryem-i vaşlın girih-bend olsa her ān riştesi

725

mef’ülü fā’ilātü mefā’ilü fā’ilün

- 1 Dām-ı kemend-i kālülünün mübtelāları
Ol çeşm-i ḡamze-dārīn olur aşınāları
- 2 Şemsīr-i nār-ı ‘aşḡ ile ḡurbān olanlarıñ
Nūr-ı vaḡīd-i muṭlaḡ olur ḡūn-behāları
- 3 İrmez şuhūda merdüm-i nezzāre mürşidiñ
Kuḡl-i dü-dīde olmayıcaḡ gerd-i pāları
- 4 Ol māhı seyr iden **uli’l-ebşāra** bī-gümān
Dehrīn şerār-ı düzaḡ olur meh-liḡāları
- 5 Gīsū degil o çeşm-i siyeh-mest-i cāduvān
Şaldırmış iki cānibine ejdehāları
- 6 Sulṭān olur dü-‘āleme ḡükmi ider revān
Sulṭān-ı mülk-i faḡr u fenānıñ gedāları
- 7 Ḥuccāc-ı beyt-i ‘aşḡ-ı Ḥudā’nıñ bil oldı **Şems**
Meş’al-fürüz-ı āh-ı dilim reh-nümāları

- 1 Çāk itdiñ dilim ey ğamzesi bī-dād seni
Kime şekvā ideyim dād ile feryād seni
- 2 Olmaz iseñ bu ħarābātda mestāne-i ' aşķ
Kim ider ey dil-i ğaflet-zede irşād seni
- 3 Çevre kat kat dolamış heft-felek mār gibi
Bir gün elbetde ider zehr ile ber-bād seni
- 4 İtme ümmīd-i vefā kendi çerāġıñ ise de
Ki görüp şād olur her gice nā-şād seni
- 5 Rūzigārıñ çevirir vechini vīrānelige
Ne zamān görse bu vīrānede ābād seni
- 6 Kaḥbe mekkāredir aldanma şaķın dehr-i denī
İtse de va' de-i vaşlı ile ger yād seni
- 7 Bülbülün çekdiği ey **Şems** belā-yı dilidir
Nāleye kendi diliñ eyledi mu' tād seni

- 1 Çāk u çāk olmazsa ' aşķ ile eger cān perdesi
Dīdeden merfū' olmaz vech-i cānān perdesi
- 2 Olmaz üstād-ı ḥaķīķat rū-nümā nezzāreñe
Tā ki ref' olmaz ḥayālīñden dü-ekvān perdesi
- 3 ' Ārız-ı dil-dārı örterse be-cādır tār-ı zülf
Çünki māni' dir cemāl-i yāre īmān perdesi

(726) OE1: 216a.

(727) OE1: 216b, KE1: s.80.

1 çāk u: çāk KE1.

- 4 Çār-gāhı Sūz-ı Dil eyler simā‘ nağmesi
Hep Hüseynī’dir bu demler āh u efgān perdesi
- 5 Görmemekçün Yūsuf-ı cānıñ cemālī ğayrısın
Geldi nūr-ı dīde-i Ya‘ kūb’a ‘ umyān perdesi
- 6 Haşr olur hep mürdeler mişl-i şükūfe reng reng
Şol zamān kim çāk olur hāk-i siyeh-dān perdesi
- 7 Gün gibi ey **Şems** olur ol māhıñ envārı ‘ ıyān
Olmasa pūşide dehr üzre şeb-istān perdesi

728

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Dil-i maḥzūnuma bir yār-i hem-dem bulmadım gitdi
Ġamımdan özge bir yār-i dem-ā-dem bulmadım gitdi
- 2 Şifa ümmīdiñ itdim derdime nabz-āşinālardan
Der-i dükkānce-i luṭfuñda merhem bulmadım gitdi
- 3 Bu nüzhet-gāh içinde külbe-i aḥzāndan ğayrı
Nişimen-gāh-ı hātır başka ‘ ālem bulmadım gitdi
- 4 Reh-i ‘ aşk içre buldum gerçi pek çok ‘ aşık-ı nālān
Cefā-yı yārdan ammā ki hurrem bulmadım gitdi
- 5 Ġam-ı yār ile bīmār u belā-yı ‘ aşk ile hurrem
Dil-i zārım gibi bīmār-ı bī-ġam bulmadım gitdi
- 6 Bu şeb mihmān bulundu künc-i dilde çok perī-şūret
Ḥayāl-i yār-veş nūr-ı mücessem bulmadım gitdi
- 7 Felekde zerreden çok maḥrem-i esrār olan ey **Şems**
Velī gönlümdeki esrāra maḥrem bulmadım gitdi

- 1 ' Ārızın mir 'āt-ı vech-i dil-berān olmuş iki
Bir vücūd ammā ḥaḳīḳatde cihān olmuş iki
- 2 Bulmağa evzān-ı sırr-ı vaḥdeti mīzān gibi
Dīde-i vaḥdet-nigāh-ı ins u cān olmuş iki
- 3 Oldıġı-çün ferḳadān-ı āsumān-ı ma' nevī
Naşb-ı ' ayn-ı server-i āḫir-zamān olmuş iki
- 4 Müceb-i icād-ı işneyniyyet olmuş vāḥide
Kim zebān-ı ḥāme-i mu' ciz-beyān olmuş iki
- 5 Ehl-i ḥaḳ ey **Şems** kalmaz nefy ile işbātdan
Şāh-bāl-ı t̄a'ir-i ḳuds-āşiyān olmuş iki

- 1 O şūḥ-ı ' işve-ger bīgānelerle yārdır şimdi
Geçüp ' uşşāḳdan hem-şoḥbet-i aġyārdır şimdi
- 2 Ḥaber vir ol gül-i şād-āba var dāġ-ı derūnumdan
Var ey bād-ı şabā dāġ-ı derūnum vardır şimdi
- 3 Niçe demdir ki ḳaldım pister-i hicrānda bīmār
Ġam-ı zülfi ile bālīn-i rüyum mārdir şimdi
- 4 Eliñde ey gül-i ter gül gibi ḥandān olan göñlüm
Ayaklarda yatur ḥāk üzre düşmiş ḥārdır şimdi

(729) OE1: 217a.

(730) OE1: 217a.

* Bu şiirin makta beyti eksiktir.

(731) OE1: 217a.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Tāb-ı rüyuñ tābiş-i āh-ı 'alev-zārım gibi
Şit-i hüsnuñ yücelerden yüce feryādım gibi
- 2 Var mı bak bu deyrde çeşmiñ gibi mest-i müdām
Bir şikeste cām var mı kalb-i nā-şādım gibi
- 3 Tut kıbāb-ı çarhı ey āhım sūtünü kim yere
Düşmesün bu eşk-i çeşm-i girye-mu' tādım gibi
- 4 Eyerem çārüb-ı müjgānım ğubār-ı pâyına
Ser-bülend olsa kemālāt içre üstādım gibi
- 5 **Şems** çarhıñ sīnesinde görinen aḥter degil
Tirlerdir nāvek-i āh-ı ser-āzādım gibi

732

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Nutḡ-i la' liñ maḥrem-i rāz-ı nihān eyler beni
La' l-i nābıñ āşinā-yı bī-nişān eyler beni
- 2 Çeşm-i cellādıñ ki eyler zīr-i bālinden nigāh
Sīne-çāk-i demren-i tır ü kemān eyler beni
- 3 Halka-i zülfüñ çeker kayd-ı dil-i dīvānemi
Sūz-ı 'aşkıñ fāriğ-i kayd-ı cihān eyler beni
- 4 Her dem ey gül-rū ḥayāl-i nev-bahār-ı 'arızıñ
'Andelīb-i nāle-sāz-ı gül-sitān eyler beni
- 5 Ḥasret-i dil-dār ey **Şems** her gice mānend-i ney
Bezm-i ğamda beste-i āh u fiğān eyler beni

733

(732) KE2: s.2.

(733) KE2: s.23.

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Yāre ‘azm idemem ağıyār tūtpdur yolumı
Seyr-i dīdār idemem yār tūtpdur yolumı
- 2 H̄asretem ey gül-i gül-bağçe-i maḳṣūd saña
N’eyleyim ki göremem h̄ār tūtpdur yolumı
- 3 Sedd-i rāh oldı h̄am-ı zūlf-i siyeh-kār baña
Şanki biñ başlı bir mār tūtpdur yolumı
- 4 Ğamzeden idemezem rāh-ı maḥabbetde güz̄er
Tīg der-kef iki h̄ün-h̄‘ār tūtpdur yolumı
- 5 Giceler kūyuña ‘azm itmege yok ḥācet-i şem‘
Şu‘le-i āh-ı şerer-bār tūtpdur yolumı
- 6 Öyle bir ‘ālem-i tengīde ki ḳaldım ḥayrān
Şeş cihātı ile dīvār tūtpdur yolumı
- 7 Ben kocā sa‘y kocā Ka‘be-i iḳrār kocā
Geh muğaylān geh efkār tūtpdur yolumı
- 8 **Şems** şahrā-yı selāmetdir amā deşt-i cünūn
Kūh-ı vādī-i ğam-ı ‘ār tūtpdur yolumı

734

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Dü-şeh-bāz-ı nigeḥ bāğ-ı ‘adine bāl u per şaldı
Uçup nezzāreden nūr-ı başar-mānend nem ḳaldı
Biri bāğ-ı ma‘ānīden biri gül-zār-ı sulbīden
İki ğonce gülüm vardı elimden rūzigār aldı

735

Hece vezni: 8+8

(734) KE2: s.55.

(735) KE2: s.73.

- 1 Söz tutmayınca sen dervîş olamazsın dimedim mi
Her zamân saña ben dervîş olamazsın dimedim mi
- 2 Hakk'ın emrini tutmayup nefis ile şeytâna uyup
Her sözlerin idüp dervîş olamazsın dimedim mi
- 3 Aç gözüñi önüne bak nefsiñ saña kurdı tuzağ
Ol tuzağa düşseñ dervîş olamazsın dimedim mi
- 4 Düşdün dünyânın pîşine revâc virmekçün işine
Hak zikrin unudan dervîş olamazsın dimedim mi
- 5 **Şems**'in yolına gitmediñ pendini kabûl itmediñ
Cezâsını çek sen dervîş olamazsın dimedim mi

736

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Silk-i pâk-i Kâdirî'niñ bir mu' azzam mürşidi
Pîr-i menzil Hâzret-i ' Abdü'r-raḥîm-i Ünyevî
- 2 Kâdirî-meslek Üveysî-meşreb ol ğavṣ idi kim
Rûḥuna ta' zîm iderdi rûḥ-ı pâk-i Mevlevî
- 3 ' Âlim u ' ârif ki nağd-i ḥâli olmışdı anıñ
Mağz-ı Qur'ân u müfâd-ı Ma' nevî vü Meşnevî
- 4 Şâh-ı iqlîm-i fenâ şâhen-şeh-i mülk-i beḳâ
Ḥâdimi olsa sezâ idi Emîr-i Dihlevî
- 5 Mürşidim idi tarîḳ-i Hakk'da ol merd-i Ḥudâ
Ḥamdü li'llâh oldum ol sultân-ı ' aşkıñ pey-revî
- 6 **İrci'** emri ile itdi rücû' -ı lâ-mekân
Düşdi ma' nâ mülkine nûr-ı cemâli pertevi

- 7 Didiler ey **Şems** târihin çıkup işnâ ‘ aşer
İtdi seyr-i lâ-mekân ‘ Abdü’r-raḥîm-i Ünyevî (1273)

737

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Ḳamu zerrât-ı ‘ âlemden işit anı ene’llâhı
Ki her zerre ene’l-Ḥaḳ nağmesi çengin çalar bir bir

738

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 İlâhâ sensin icâd eyleyen bu çarḥ-ı gerdânı
Ḥudâyâ sensin izhâr eyleyen bu devr u devrânı
- 2 Ki sensin zâtı esmâ vü sıfâtıñ mazhar-ı ‘ âlem
Tecellâ-yı cemâl-i nûr-ı zâtıñ mazhar-ı ‘ âlem
- 3 Tecellî-gâh-ı mînâ-yı felek mir’ât-ı zâtıñdır
Mezâhir vechiñe mir’ât-ı mücellâ-yı şıfâtıñdır
- 4 Cemâliñ vech-i mir’ât-ı mezâhirde gören sensin
Mezâhirden kemâl-i zâtıñı seyr eyleyen sensin
- 5 Yine senden saña sensin kemâlâtın iden izhâr
Gerek cüz’î gerek küllî vü ger i‘lân u ger ıṣdâr
- 6 Zılâl-i kudretiñ kevn ü mekâna perde çekmiştir
Ḥayâl-i vuşlatıñ ḥaḳ-ı cihâmı derde çekmiştir
- 7 Uyanmış şeb-çerâğ-ı ḥubb-ı vaşlıñ hep göñüllerde
Tolanur zıkr-i ism-i zât-ı pâkiñ cümle dillerde
- 8 İderler Cüst ü cû ḳurb-ı vişâliñ cümle ser-gerdân
Olurlar râh-ı nâ-hem-vâra zîr-i perdede püyân

(737) AK: 104b.

(738) KE1: s.9.

- 9 Olurlar m̄a-sivāya m̄a-sivā zu‘ munda dil-beste
Qalurlar görmeyüp naqş-ı cemālîñ h̄atır-işkeste
- 10 Elinden tutdığñ rāh-ı talebde görmeyüp körler
Cemālinden d̄iger vech-i münevver görmeyi gözler
- 11 Şanurlar sen degilsin görinen dīdār yüzlerden
Olursın dīde-i h̄od-bīnine Settār yüzlerden
- 12 İdersin hem zuhūrātñ zuhūr-ı zātñña perde
Seniñ ğayrñ olurken mümteni‘ göklerde yerlerde
- 13 O yüzden kim görürsin görinürsin zātñña zātñ
Olur mihr-i cemālīñde vücūdı maḥv-ı zerrātñ
- 14 Celālīñ keşf ider kendi hicābın h̄od cemālīñden
Celāl āyīnesinden seyr ider vechiñ cemālinden
- 15 Mu‘ ayyenle görür ‘aynñ o mazhar sende nā-mevcūd
Seniñ ‘ilmiñ ile ‘ālem olur sende saña mevcūd
- 16 İlāhā şu ‘ināyet kim idersin ḥalk-ı ma‘ dūma
Vücūd i‘ṭā idersin öyle nā-mevcūd-ı mevhūma
- 17 Biḥār-ı rah̄metiññ kaçresidir kulzüm-i ‘ummān
Na‘īm-i luṭfuññ bir zerresidir künbed-i devrān
- 18 Kerīmā sāḥa-i iḥsāñña h̄ıç ḥadd u ğāyet yok
Raḥīmā rah̄metiñ deryāsına aṣlā nihāyet yok
- 19 Edā-yı şükri mümkün mi şu iḥsāññ ki a‘ yānı
İdesin ğayb-ı zātiden (.....) bī-vücūd anı
- 20 Vücūd i‘ṭā idüp aña ḥayāl-i vehm-i zātiden
İdüp te’sīr anı zıll-i kemālāt-ı şıfātiden
- 21 Hemān iṣāl idüp ḥadd-i kemāle farṭ-ı ḥidmetle
Daḥi perverde idüp dürlü dürlü nān u ni‘ metle

19 Beytin ikinci mısraında bir kelime eksik bırakılmış.

- 22 Daḥi ‘aşkıñla andan zāhîr ol ser-mest ü ser-gerdân
Cemâliñ ḥasretinden dîde giryân [u] ciger biryân
- 23 İdüp Şan‘ân gibi çâker kimin Edhem gibi Dârây
Ayağ altında pâ-mâl eyleyüp ‘âlemlere rüsvây
- 24 Vücûdın âteş-i mihriñle yakup eyleyüp ifnâ
Girü âb-ı zülâl u şaffiñ ile idesin iḥyâ
- 25 Tenezzül idesin dil ḥânesine ol tebeh-kârîñ
Yüzinden idesin çeşm-i cihâna ‘arz-ı dîdârîñ
- 26 Kılâsın anda işbât-ı vücûda mu‘cizât icrâ
İdesin kudretiñle dilleri ‘İsî gibi iḥyâ
- 27 Ta‘abbüdle olurken olâsın ma‘bûd iken ‘âbid
Ḥayâliñle olurken olâsın mescûd iken sâcid
- 28 Kılup beş vaḳtiñ namâzın itmege iz‘ân
İdesin ḥalkâ zikru’llâh-ı ekber sırrını i‘lân
- 29 İrişe bende-i dergâhına tâ böyle iḥsânîñ
Olalar mazḥar-ı luṭf-ı ‘amîm-i ‘afv u gufrânîñ
- 30 Yine sensin iden senden saña bu şun‘-ı i‘câzı
Niyâzı şûret-i ‘uşşâḳdan ma‘şûḳdan nâzı
- 31 Ki vechiñ görinen gören şıfâtîñ görmek a‘mâliñ
Bilen ‘ilmiñ idendir kudretiñ icâd-ı ef‘âlîñ
- 32 Yine sensin saña senden lisânımla diyen yâ Hû
Lisân-ı kudret-i zâtıñla lâ-mevcûd illâ Hû

739

Esrâr

mef‘ûlû mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ûlün

28 Beytin birinci mısramın vezni bozuk.

(739) KE1: s.17.

- 1 Esrār-ı tevellâyı bilüp vech-i İlâhî
Seyr itmek için itmededir devr-i kemâ-hî
- 2 Ya‘ nî ki idüp kendisiniñ kudretin ibrâz
Ol cism-i girâniyle ider kuş gibi pervâz
- 3 Mümkün midir olsun o kadar cism-i girân-bâr
Haq olmayıcaq rûhı o cismiñ ola devvâr
- 4 Bâ-arz u semâ ‘ arş bihâr atlas-ı gerdûn
Dâreyn ile bi’l-cümle ola emrine meftûn
- 5 Bir murğ-ı kebûter gibi yer cevî-i hevâda
Perrân ola perrân idi ğayb u ħalâda
- 6 Yâ şun‘ -ı bedî‘ ine irer mi ‘ aqıl anıñ
Esrârını idrâke yeter mi naqıl anıñ
- 7 Tâ şun‘ ını bildirmeyicek keşf-i haqîkat
Haq gözi ile görmeyicek çeşm-i başîret
- 8 Ol Qâdir u Qayyûm-ı Ezel gör neler eyler
Zâtı ile zâtına ne hoş cilveler eyler
- 9 Bu esfel-i mevcûda olan arz-ı mükerrem
Bir genc-i Hudâvend-i cihândır ki mücesssem
- 10 Bir ‘ unşur-ı pākîze-güherdir ki Hudâ-dâd
Mevcûd eşerin andan alup eyledi icâd
- 11 Her rûz ħiţâb eyler o ħâk eyleyüp iqbâl
Eşnâf-ı benî âdeme ‘ azm ile beher-ħâl
- 12 Söyler ki ey âdem benim üstümde nişîn ol
Ekl eyle hemân istediğini benden emîn ol
- 13 Allâh’a yemîn ile direm ki saña âħir
Bir gün olacaqsın gelecek bende müsâfir
- 14 Mihmân olacaq laĥd-i derûnumda vücûduñ

- Ekl ideceğim ben de seniñ lahm-i vücūdūñ
- 15 Çün benden alındı seniñ ol māye-i aşlñ
Āhirine bende olacaḡ ‘avdet ü fi‘ liñ
- 16 Mevcūd olanñ meskenidir ol güher-i ḡāk
Encām aña ‘ā’id olup defn olunur pāk
- 17 Ger cīfe de olsa settārdır örter
İfnā ile kendinde anı münteşir eyler
- 18 Mevcūd-ı cihānñ ki ider ‘aybını mestūr
Nā-pākleri āteş-i nīrān ile maḡhūr
- 19 Ol menzil-i evvel ki beḡā menziletinden
Zāviye-i ḡabr oldı Ḥudā menziletinden
- 20 ‘Ādet bu ki ser-mest olan defn olununca
Ḡabr anı şıḡar tā o ḡadar kim yorulunca
- 21 Bir pāk velī olsa aña mevt ile vāşıl
Aḡlāḡ u tevāzu‘ da olup ḡāke mümāşıl
- 22 Bir ‘ārif-i kāmīl ki ḡalīm u mütevāzı‘
Aḡlāḡ-ı ḡamīdeyle maḡalli müteşerri‘
- 23 Defn oldıḡı o ānda ḡāk ol teni dil-şād
Ḥasret-keş-i vaşlı idüḡin eyleyerek yād
- 24 İtdiḡi gibi anasın evlādını dil-ḡoş
Şādī-i maḡabbetle ider anı der-āḡuş
- 25 Bā-luṡf u tevāzu‘ aña dir ḡāk-i mu‘anber
Ey mā-ḡaşal-i cevherim insān-ı muṡahhar
- 26 Ey sırr-ı vücūd-ı kıdem-ārā-yı ḡaḡīḡat
V’ey ḡaşıl-ı esrār-ı emānāt-ı velāyet

- 27 Yüz biñ senedir [ki] saña müştâk-ı vişâlim
El-minnetü li'llâh bugün bitdi melâlim
- 28 İtmişdi beni şevk u maḥabbet saña mâ'il
Sen vuşlat-ı ıtlâk ile olduñ baña vâşıl
- 29 Sen rahmet-i Mevlâ olup olduñ yere nâzil
Yâḥud ki Ḥudâvend'e zemîn oldı menâzil
- 30 Ben mazḥar-ı esrâr-ı Celâl'em u Cemâl'em
Eflâk-i ulûhiyyete bir qalb-i mişâlem
- 31 **Nârun huṭame** bendeki nîrân-ı belâdır
Firdevs-i berîn bendeki envâr-ı Ḥudâ'dır
- 32 Ben mecma'-ı esmâ vu şifâtam ki baña zât
Esmâ vu şifâtında olan zâtına âyât
- 33 Sen benden olup zâhir u itdiñ baña 'avdet
Ḥaḳ ile ḥaḳîkatde Ḥaḳ olduñ ne kerâmet
- 34 Cismi bırakup maḳbere-i ḥâk-i basîte
Rûḥuñla idüp vaḥdet-i Mevlâ-yı Muḥîṭ'e
- 35 Ḥaḳḳâ ki gelüp bâb-ı caḥîme güzer itdiñ
'Uḳbâ adını kendiñe cây-ı maḳar itdiñ
- 36 Zannım bu ki Ḥaḳ dūzaḥa vaż'-ı ḳadem itdi
Râzî idüp ol ser-keşi dâr-ı ni'am itdi
- 37 Sen mazḥar-ı tevḥîd-i Ḥudâvend-i cihânsın
Şandūḳa-i nūr-ı ḳidem u sırr-ı nihânsın
- 38 Teşrîf-i tenezzül ile olduñ baña mihmân
'Adn oldı ḳudūmuñla seniñ ḥâk-i siyeh-dân
- 39 Ta'zîmini bu şûret ile eyleyüp itmâm
Ol ḥâzin-i Ḥaḳ mazḥar-ı Mevlâ-yı zü'l-ikrâm
- 40 Şaḳlar anı cânı gibi ten maḥfazasında

Cevher gibi gencine-i hâşîñ köşesinde

- 41 Cisminde ta‘alluqla gider rûhı cinâna
Hâfız anı peyveste ider tûl-ı zamâna
- 42 Bu mertebeden de görünür nûr-ı Cemâl’i
Eflâke tezelzül getürür ‘İzz u Celâl’i
- 43 Birdir dü-cihân kim görünür vahdet-i mevcûd
Oldur heme mevcûd ki cûdı ile mevcûd
- 44 Allâhu Hüve’llâhu Hüve’llâhu Hüve’llâh
Dîger nebuved nîst u hem nîst Hüve’llâh
- 45 Defn olsa aña bir müşrik-i bed-nâm
Bir fâsık-ı fâcir u bir düşmen-i ‘Allâm
- 46 Maḥbûb-ı Celâl oldığıçün ol adı kâfir
‘İşyân-ı vücûd ile olup anda müsâfir
- 47 **Nârun huṭame** bi’r-i fevârında ‘alev-rîz
Ser-mâye-i nîrân-ı şekâvetle ebed-hîz
- 48 Sûzân-ı maḥabbetle idüp anı der-âgûş
İşrâb-ı celâdetle anı cyleyü ser-ḥoş
- 49 Şiddetle anı öyle şıkar öyle ögütler
Burnından aḳar tâ anasından emdigi sûtler
- 50 Ef âl-i bedi iki mehâbetli melekler
Âteşli debûs ile urur anı kötekler
- 51 Şirki iki başlı ulu ejder anı bağlar
Zehr-âb-ı ciger-ḥ’âr ile her yanını dâğlar
- 52 Bu cilveler o meyyite zann itme ‘itâbdır
Zâtında anıñ mazḥarına ḥüsn-i ḥiṭâbdır

45 Beytin birinci ve ikinci mısralarının vezni bozuk.

49 Beytin ikinci mısraının vezni bozuk.

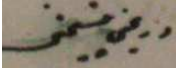
- 53 Kim mazhar-ı Raḥmān iken ol nuḥbe-i mevcūd
Ma‘būdı koyup şun‘ın ider kendine ma‘būd
- 54 Destiyle yapup kendine aşnām-ı beṭālet
Ḥaḳḳ’ı birağup eyler o aşnāma ‘ibādet
- 55 Kendisi olup zātı ile mazhar-ı Allāh
Zātı birağup itdigi-çün fer‘i penā-gāh
- 56 Zātında anıñ ḥādiş olan şirk ma‘āşı
Tevḥīdine māni‘ olup eyler anı ‘āşī
- 57 Ol māni‘-i tevḥīd serā-perde-i şirki
Zātında ser-ā-pāy vücūdındaki çirki
- 58 Taṭhīr ile def‘ itmek içün zātı yüzinden
Vaḥdet yüzini görmek içün cānı gözinden
- 59 Āteşde yakup maḥv ider öyle ḥacebātı
Ol vech ile taṭhīr ider cevher-i zātı
- 60 Altunuñ olur ğıll u ğışı nār ile taṭhīr
Zātında olur ‘arızası nār ile tedbīr
- 61 Hem nārdan oldığı içün nār-ı şeqāvet
Erbāb-ı şeqā nāra iderler yine ric‘at
- 62 Anıñçün o müşrik cesedi ḳabre olur ḳūt
Ḥāk eyler anı ekl iderek reh-rev-i ṭāġūt
- 63 Neşr eyler anı yek-be-yek eczā-yı zemīne
Maḳsūm olan ḥişşe düşer cüz’ u kemīne
- 64 Hem andan alır ḥişşe çehar-bāğ-ı ‘anāşır
Ba‘zısı olur çār ṭabāyi‘ de mücāvır
- 65 Ba‘zısı daḥi ṭavr-ı mevālīde bulur yol
Şa‘b esfel-i mevcūda olur toğrica yol
- 66 Gāhice esāfilde bulur neş’e-i ‘ālī

Ba‘zan da e‘ālīde bulur zevk-i edānī

- 67 Meydān-ı ḥaḳīkatde anıñ cümlesi vāḥid
Tevḥīd budur bilmeyen olmaz anı vāḥid
- 68 El-Ḥaḳḳ Hüve’l-Ḥaḳḳ Hüve’l-Ḥaḳḳ Hüve’l-Ḥaḳḳ
Birdir o vücūdında Ğanī Vācib-i Muṭlaḳ

740

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Ey veliyy-i ‘Arabī yekke-süvār-ı Yemenī
Ṭā’if-i Ka‘be-i dergāh-ı Resūl-i Medenī
- 2 Bülbül-i bāğ-ı belāğat ki şehen-şāh-ı rusūl
Ṭūt-i sebz-i çemen-zār-ı riyāz-ı ‘Adenī
- 3 Saña vaşşāf olup didiler i‘cāz-ı sūḥan
Oldı tābi‘leriñ aḫyārı Üveyse’l-Ḳarenī
- 4 Ğonce la‘līnde bulup Ḥazret-i Raḥmān nefesin
Berg-i sebz itdi saña ḥırқа-i gül-pīrehenī
- 5 Sāye-i mihr-i cihān-tāb-ı nübüvvetde saña
Dinilür ise de şāyān Süheyl-i Yemenī
- 6 Mütteḥid olduğına sırrıña esrār-ı ‘Alī
Remz idüp dir Yemenī
- 7 Ey şeh-i mülk-i beḳā ḡavş-ı mu‘azzam-laḳabā
Sırrınıñ olsa sezā ḳuṭb-ı cihān dil-figenī
- 8 Mevlevī oldı ise bülbül-i gül-bağçe-i Rūm
Sen olupsun ‘Arab’ıñ bir gül-i bāğ-ı çemenī
- 9 Gül-şenī rūḥı ider būy-ı ruḥuñla feyezān

(740) KE1: s.23.

6 Beytin birinci mısraında okunamayan ibarenin resmi konulmuştur.

Sünbülü itdi fedā zülfüne müşk-i Hoten'i

- 10 Düşdi nāra Bedevī pertev-i 'aşkıñla müdām
Tîğ-i ğamzeñ ile çāk oldı Rufā'î bedeni
- 11 Erleriñ tîğ-be-kef ser ile eyler cevelān
Ser şiken-dār iderler ser-i peymān şikeni
- 12 Olsa Veysī dih-i eflāk-i haqīkatde eger
Pertev-i feyziñ ider bedr-i hilāl-i ḥaseni
- 13 Tîğ-i 'aşkıñla dili lāle gibi çāk olanıñ
Berg-i gülden dikilür delğ-ı kabā-yı kefeni
- 14 Gül-bün-i feyzine peyvend olan naḥl-i qadiñ
Nāvek-i ğamze-i Cibrīl'den oldı diken
- 15 Kūçe-i dāmen-i kūyuñda düşen mest-dilān
Kıldılar cümle ferāmūş hevā-yı vaṭanı
- 16 Meslek-i kâfilede olsa da kuṭṭā'-ı tarīk
Def' ider seyf-i buṭunuñ Haq'dan fiteni
- 17 Bāz-ı Eşheb gibi seyr eylemede 'aşıkınıñ
Çeşm-i şeh-bāzıñ olur olsa yine rāh-zeni
- 18 Şol ki ber-dār ola zülf-i siyehiñ bendlerine
Ṭurre-i ḥūr-i rıdvān olur anıñ reseni
- 19 Seyr iden çeşm-i nigeḥ mest ü ruḥ u zülf-i ḥamıñ
N'eylesün bāğda nergisle gül ü yāsemi
- 20 Qavs-ı qaşıñ kılıcı küfre şalar zāhidi kim
Meslek-i ḥıṭṭa-i imāna çeker berehmeni
- 21 Sīne-sūz-ı nigeḥiñ dilde uyandırdı çerāğ
Lāle-zār eyledi peygüle-i beytü'l-ḥazeni
- 22 Öyle envār-ı tecellī ider aşḥābıña kim

Şevk-i pervâne olur şem‘ -i şeb-i encümeni

- 23 Hep hamûşân-ı ebed-mest-i şerab-hâne-i ‘aşk
İstemez bendelerin silk-i lü‘âl-i sühanı
- 24 Vaşf olunmaz o selâtin eyâ **Şems** yeter
Eyle ervâhını taqdîse küşâde deheni
- 25 Selleme’llâhu ‘alâ rûhi nebiyyi’l-Ğureşî
Rağiya’llâhu ‘ani’r-rûhi Üveyse’l-Ğarenî

741

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

ای برادر گر همی خواهی دنیا سروری
باش در دنیا محب آستان قادری
بالبقین یابد نجات و گردد از اهل بهشت
هر [که] او باشد مرید خاندان قادری

742

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Vâd-i derd ü belâ vu miḥnet-i hicrândır
Bu fenâ dünyâyı bir kez al nigâh-ı ‘ibrete
- 2 Kim bu rusûmât oṭası kâtiblerinden nev-civân
Ya‘nî hem-nâm-ı Zebîḥu’llâh nîkû-fıṭrata
- 3 Urdı bir tîğ-i ciger-endâz dest-i dehr-i dün
Eyledi dâğ-ı veremle mübtelâ çok miḥnete
- 4 Bir melek-ḥaşlet idi dervîş u dil-rîş idi kim
Tekye-i merkezden olmış idi nâ’il himmete
- 5 Vâşıl oldu çün yigirmi iki yaşına tamâm

(741) KE1: s.148.

Türkçesi: “Ey birader! Dünyaya sultan olmak istersen eğer, Kadiri tekkesine muhabbet besle. Kadirilik ailesine mürit olan kişi, kesinlikle necat bulur ve ehl-i cennetten olur.”

(742) Süleymaniye Kütüphanesi Revnakoğlu 14 numaralı nüshada yer alan bu şiir, Osman Şems’in Çatalca Ferhad Paşa Camii haziresinde yatan İsmail Hakkı diye bir derviş için yazdığı tarih kıtasıdır.

Göçdi hayfâ vâlideynin yaqdı nâr-ı fûrkâte

- 6 **Şems** târîh-i vefâtın bir nidâ çıkdı didi
Göçdi İsmâ'îl Hâkkî gitdi yâ hû cennete (1286)

743

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Şeyh Şandūkî Cenâb-ı Edhem-i pâk-i' tiķâd
Yapdırup bu hânķâhı oldu şeyh-i âgehi
- 2 **Şems** çıkdılar yediler didiler târîhini
Gel olundu Hâķ içün inşâ Rufâ'î dergehi (1274)

744

mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ulün

- 1 Dergâh-ı mu' allâ-yı be-nâm Kâdir-i hâne
Şeyhi idi bu zât-ı melek-hûy-ı hoş-âyîn
- 2 Ya' nî ki Muḥammed Şerefe'd-dîn Efendî
Bir fâzıl-ı nâ-dîde idi şâhib-i temkîn
- 3 Hûb-rûy u hûb-âvâz idi hem 'ömr-i ' azîzi
Elli sekiz olmuş idi ber-' âde-i taḥmîn
- 4 Olmuşdı imâm Hâzret-i Sulṭân ' Azîz'e
Her yüze idüp mâzî'vu müstaķbeli te'mîn
- 5 Bir demde olup manşıb-ı ḳassâm ile ḳādî
Erbâbını buldı o zamân maḥkeme-i dîn
- 6 Bi'l-âḫare ta'yîn olunup ḳādî-i Mekke
Aḥkâm-ı şerî' atde olup mazḫar-ı taḥsîn

(743) Süleymaniye Kütüphanesi Revnakoğlu 14 numaralı nüshada yer alan bu şiir, Osman Şems'in Üsküdar Sandıkçılar Tekkesi'nin cümle kapısı için yazdığı tarih kıtasıdır.

(744) Süleymaniye Kütüphanesi Revnakoğlu 14 numaralı nüshada yer alan bu şiir, Osman Şems'in Kadiri şeyhi Şerefeddin Efendi'nin vefatı için yazdığı tarih kıtasıdır.

- 7 Hacc emrini ifāda inince ‘Arafāt’dan
Cān sem‘ine Hāḡ ruḡsatını eyledi telkīn
- 8 Ey **Şems** vefāt eyleyicek ‘avdet-i Hāḡ’da
Evḡāt-ı vefāti yazılup bā-ḡat-ı zerrīn
- 9 Üçler didi tārīḡ gelüp Beyt-i Hudā’da
Buluşdı göçüp Hāḡ’la Muḡammed Şerefe’d-dīn (1302)

745

mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

- 1 Üveysī meşrebiniñ bir velī-i ḡuṡb-ı irşādı
Reh-i pāk-i Rufā‘ī’de mu‘ammer zī-kemāl oldı
- 2 İçüp cām-ı Hüseyinī’den teraḡḡı buldı ol üstād
Geçüp ṡoḡsanı buldı sinni server-i bezm-i ricāl oldı
- 3 Tamāmen eyledi kırḡ beş sene seyr u sülūk ta‘līm
Rızāu’llāḡ taḡşīli içün şarrāf-ı māl oldı
- 4 Ledün esrārına vāḡıf idi ta‘birde yektā
Muḡīm-i inzivā iken cüdā-yı ḡıl ü ḡāl oldı
- 5 Muḡıbb-i ehl-i beyt u evliyā idi dil ü cāndan
Gözinden ḡanlı yaş dökdi o demde bī-mecāl oldı
- 6 Bidāyet kātib u fāzıl rüsüm ilmiyle ‘āmildi
Nihāyet ceddi feyziyle nazīrsiz ehl-i ḡāl oldı
- 7 Temāşā eyler idi ‘āşıḡān dürlü kerāmātın
Taşarruf şāḡibi oldıḡına ‘irfānı dāl oldı
- 8 Melāmiyyūn ḡapusın bekler idi her şabāḡ aḡşam
Melā’ik şevḡ-i nūrıyla semā-peymā-yı bāl oldı
- 9 Hāḡāyık rāzına maḡzar kūnūz-ı remz-i ma‘nādı

(745) Bu manzume Osman Şems Efendi’nin *Salāt-ı Kemāliyye Şerhi* müellifi Şeyh Seyyid Nūrī Efendi vefatı için yazdığı tarih kıtasıdır. (Şeyh Seyyid Nuri el-Üsküdarî, *Salāt-ı Kemāliyye Şerhi*, Şirket-i Mürettebiyye Matbaası, İstanbul 1328, s.16.)

Bu keşret içre vahdetden cihân aña hayâl oldı

- 10 Hezârân bendegân u hem muhibbânı firâkiyle
Derûn u sînesi pür-hûn olup âteş-mişâl oldı
- 11 Çıkup işnâ ‘aşer pîrân didi ey **Şems** güher târîh
Bu sâl Hâzret-i Seyyid Nûrî vâşıl-ı Cemâl oldı (1273)

746

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Benim dūd içdigim sen ta‘n u teşnî‘ itme ey zâhid
Ne añlarsıñ benim pîrâye-efzâ-yı murâdımdan
Yatur rûbâh-ı ğam peygûle-i künc-i derûnumda
Tenûr yakdım anı çıksın diyu ğâr-ı fu‘âdımdan

747

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Ğonce-veş bûy-ı maḥabbet ile pür olsa teniñ
Verd-i şad-berg gibi herkese açma deheniñ
- 2 Tama‘-ı şemm ile baş üzre gezersin iki gün
Şoñra peygûle-i ḥaşāk olur ammā vaṭanıñ
- 3 Bir ‘am-i dāniş ile mişl-i gül-istân olsañ
N’eyleyim pâ-zed-i aḥbâb olacaḳdır çemeniñ
- 4 Nām-ı nâ-būdî ile fânî-i cism-i târ ol
Nûr-ı merşûş-ı şelâş ola beyâz-ı kefeniñ
- 5 Ola gör **Nûr**’ye ḥum-ḥâne-i ‘îşde hem-ke’s
Ki ola feyz-i muḳaddes ṭarab-ı encümeniñ

(746) İ: 82b.

(*) Manzumenin başında “laṭîfe-i ḥazret” ifadesi bulunuyor.

(747) İ: 83a.

- 1 Derd-i aşka düşmeyen dermāna olmaz āşinā
Cevre maḥrem olmayan iḥsāna olmaz āşinā
- 2 Cān u başın şaklayanlar tā-ebed bigānedir
Cānı iṣār itmeyen cānāna olmaz āşinā
- 3 Çāh-ı hissetden per-i himmetle a' lāya uzan
Kaṭre deryā olmadan 'ummāna olmaz āşinā
- 4 Cehd idüp rāh-ı 'ibādetde ferīd ol ṭālibā
Kulluḡın bildirmeyen sultāna olmaz āşinā
- 5 Zülfine irmek dilerseñ ko seri meydānına
Başını tōp itmeyen çevgāna olmaz āşinā
- 6 'Ārif olmak diler iseñ gel nedānem dersin al
Bildiginden geçmeyen 'irfāna olmaz āşinā
- 7 Sofra gibi sermeyen yüzün yere her şubḡ u şām
Cānib-i Hāk' dan gelen miḥmāna olmaz āşinā
- 8 Ṭālibā ko ġafleti şevk ile gir tā' ātına
Zevk-i dīni tuymayan īmāna olmaz āşinā
- 9 **Şemsiyā** şem' -i ruḡ-ı cānāna yak her varını
Bāl u perin şaklayan pervāne olmaz āşinā

İdüb iḥsān Hasan Hāce Efendī'ye Hudā
Kıldı bir duḡter-i meh-rū ile dem-sāz u enīs

(748) İ: 83b.

(749) İ: 86b.

Cevherin haṭṭ ile tārīhini yazdım ey **Şems**
Gün gibi toğdı cihân bezmine Hâcer Belkīs (1299)

750

Şarkī-i Feraḥ-fezā

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

I

El benimçün seni şarmış biliyor
Bu yalan kuluña pek güç geliyor
İftirā sözleri bağrım deliyor
Bu yalan kuluña pek güç geliyor

II

Sevdigimçün seni ey çeşm-i ela
Bu cihân halkı ‘adüv oldu baña
Şarmadan şardı demişler seni fenā
Bu yalan kuluña pek güç geliyor

III

Sevdigim kimselere aılmaz idim
El bizi böyle bilür şanmaz idim
Bār/şarsam o kadar yanmaz idim
Bu yalan kuluña pek güç geliyor

IV

Şu bizim hakkımıza leyl u nehār
Sū’-i zann eylemedik kimse mi var
Şems itdikleri bühtāna ne var
Bu yalan kuluña pek güç geliyor

SONUÇ

Osman Şems Efendi’nin hayatı, eserleri, edebî ve tasavvufî şahsiyeti hakkında kaynaklardan ve şairin eserlerinden hareketle verilen bilgilerin ardından, şairin en önemli eseri olan “Dîvân”ının, mevcut nüshaların karşılaştırılması suretiyle doğru metnini ortaya

koymayı ve üzerinde inceleme yapmayı amaçlayan bu çalışmada elde edilen bilgiler değerlendirildiğinde sonuç olarak şunları söylemek mümkündür:

Doğum tarihi ve yeri konusunda kaynakların görüş birliği içinde olduğu Osman Şems'in nesebi Hz. Peygamber'e kadar gitmektedir. Ailesi hakkında kaynaklarda verilen bilgiler çok sınırlıdır. Buna göre babası Seyyid Muhammed Efendi, annesi ise Şerîfe Fâtıma Hanım'dır. Yaptığı üç evlilikten Enîse, Fâtıma Servet ve Sadberg adlarında üç kızı dünyaya gelmiştir. Halen hayatta iken bu üç kızının vefatlarına tanık olan şair, duyduğu derin acıyı şiirlerinde dile getirmiştir. Tahsilini nerede ve hangi hocalardan tamamladığı konusunda kaynaklarda bilgi yoktur. Fakat şiirlerinden ve dostluk kurduğu yakın çevresinden hareketle şairin iyi bir eğitim aldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Arapça ve Farsça'ya, bu dillerde şiir yazacak kadar vâkıf olması da eğitimi konusunda ipucu vermektedir. Kısa bir süre tütüncülük işiyle uğraştıktan sonra Mâliye Kalemi ve Mübâyaa Kitâbeti gibi kurumlarda memur olarak çalışmış, son olarak da Darphane-i Âmire Arayıcıbaşılık görevinden emekliye ayrılmıştır. Bir süre Bursa'da kalan şair, 41 numaralı kasideden anlaşıldığına göre hac yolculuğu da yapmış ve Medine-i Münevvere'yi ziyaret etmiştir. Osman Şems Efendi, Üsküdar İhsaniye Mahallesi'ndeki evinde 18 Cemâziyelâhîr 1311 (27 Aralık 1893)'de vefat ederek Karacaahmed Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Tasavvufa karşı meyli küçük yaşlarda aile çevresinde başlayan Osman Şems Efendi, gençlik yıllarında Nakşibendiyye şeyhlerinden İsmail Efendi'nin müridi olmuş, ardından Halvetiyye'nin Şabâniyye şubesi şeyhi Kuşadalı İbrahim Efendi'nin gözetiminde seyr ü sülûke başlamıştır. Kuşadalı'nın vefatından sonra Kâdiriyye şeyhi Abdürrahîm-i Ünyevî'ye intisap ederek seyr ü sülûkünü tamamlamıştır. Şeyhinin vefatının ardından Abdülkâdir-i Geylânî'nin ruhaniyetinden feyz alarak Üveysîlik pâyesine ulaşan şair, Kâdiriyye tarikatının Enveriyye kolunu kurmuştur. İzzî Efendi, Sıdkı Necmeddîn Efendi, Sadeddin Efendi, Ali Sırrî Efendi ve Şükrü Şihâbeddin Efendi isimlerinde beş halifesi olduğu tespit edilmiştir. Bunlar dışında isimleri bilinmeyen yüzlerce insanı daha irşat etmiştir.

Devlet büyükleri için kaside yazmamış olması Osman Şems'in şahsiyeti hakkında önemli bir işarettir. Namık Kemal'in "İdbârımızda bizi aradı. İkbâlimizde yanımıza uğramadıktan başka davetlerimizi de kabul etmedi."¹⁴⁵² şeklindeki sözleri de şairin makam ve paraya önem vermediğini göstermektedir. Kendisini yakından tanıyanların beyanlarına göre Osman Şems Efendi, yaptığı mücâhede ve riyâzet sayesinde fiziken son derece zayıf bir insandı.

¹⁴⁵² Necmeddin Halil Onan, *Namık Kemal'in Tâlim-i Edebiyat Üzerine Bir Risalesi*, s.33-34

İbnülemin'in "Âlem-i edebiyatta da makâmı âlîdir. Eşâr-ı bediâsını -bilerek- tedkik edenler, şuârânın ser-âmedânından olduğunu itiraf ederler."¹⁴⁵³ diyerek tanımladığı Osman Şems Efendi'nin edebî şahsiyetini kaynaklar genellikle tasavvufî şahsiyeti ile birlikte ele alırlar. Meselâ, Kemal Edib Kürkçüoğlu şairi, "şeyhliği şairliğine mâye, şairliği de şeyhliğine sâye"¹⁴⁵⁴ şeklinde tanıtarak şiirlerindeki tasavvufî tarafa vurgu yapar. Osman Şems Efendi, başta Molla Câmî, Fuzûlî ve Rûhî-i Bağdâdî olmak üzere hem kendisinden önce hem de kendi devrinde yetişen birçok şaire nazire yazarak bu alanda başarılı örnekler vermiştir. Kaleme aldığı nazireler, onun özellikle önceki şairlerin dîvânlarını okuduğunu, incelediğini ve bazılarını beğendiğini gösterir.

Osman Şems'in *Şem'-i Şebistân*, *Kenzü'l-ma'ânî*, *Âdâbü'l-mürîd fî-sohbeti'l-murâd* isimlerinde üç mesnevîsi ile *Dîvân*'ı vardır. Kütüphanelerde nüshaları bulunmayan *Şem'-i Şebistân* ve *Kenzü'l-ma'ânî* adlı mesnevîler, kaynaklardan edinilen bilgilere göre tasavvufî muhtevaya sahiptir. *Âdâbü'l-mürîd* adlı üçüncü mesnevî, tasavvuf erbabının uyması gereken âdâb ve erkândan, şeyhe ve diğer mürîdlere karşı takınması gereken kurallardan bahseden 199 beyitlik bir eserdir. Kütüphanelerde bu eserin, biri yurtdışında olmak üzere toplam sekiz nüshası tespit edilmiştir.

Osman Şems dîvânının mevcut nüshaları klasik bir dîvânda bulunması gereken sıralamaya uygun değildir. Kimi nüshalarda şiirler tamamen karışık durumdadır. En fazla manzumeyi içeren Osman Ergin 1801 numaralı nüsha (OE1) için, şiirlerin alfabetik olması ve bazı yerlerde türlere göre sıralanmış olması hasebiyle kısmî bir tertipten bahsedilebilir. Dîvânda klasik Türk şiiri nazım şekillerinden mesnevî (5 adet), müstezâd (3 adet), kaside (30 adet), gazel (600 adet), musammat (43 adet), kıt'a (53 adet), tarih (7 adet), şarkı (1 adet), ilâhî (2 adet) ve müfred (4 adet) kullanılmıştır. Gazellerin çoğu âşıkâne ve tasavvufî olmakla birlikte rintçe söylenmiş olanları da vardır.

Şiirlerinde edebî sanatları başarılı bir şekilde kullanan Osman Şems Efendi, sanat için mânâyı feda etmemiş; tasannu' ve yapmacılıktan her zaman uzak durmuştur. Kasidelerinde daha ağır ve ağıdalı bir dil tercih etmesine mukabil gazellerinde daha anlaşılır bir dil kullanmıştır. Tevhid, münâcaat, na't ve medhiyelerinde üslûbunun ağırlaştığı, Arapça ve Farsça kelime ve tamlamaların çoğaldığı görülmektedir. Fakat, özellikle Hz. Hüseyin için yazdığı mersiyelerde ise daha anlaşılır ve duygusal bir üslûp takınmıştır. Şiirlerinde ikilemeler kullanan şair, bunların çoğunu Türkçe kelimelerden seçmesine mukabil Arapça ve Farsça kelimelerle yapılan ikilemeler de kullanmıştır. Söze canlılık katmak amacıyla deyimlerden de

¹⁴⁵³ İbnülemin M. Kemal İnal, *S.A.T.Ş.*, s.1799.

¹⁴⁵⁴ Kemal Edib Kürkçüoğlu, *Seçmeler*, s.11-22.

istifade etmiştir. Deyimlerin geçtiği beyitler diğerlerine göre sadedir ve günlük konuşma diline yaklaşır. Şiirleri içinde, söz diziminin dilbilgisi kurallarına aykırı oluşturulmasıyla meydana gelen za'f-ı te'lîf örneklerine de rastlanmaktadır. Şiirlerini çoğunlukla Sebk-i Hindî anlayışında kaleme alan şair, sade Türkçe'ye de ilgisiz değildir. Bazen farsça terkiplerin tam Türkçe karşılıklarını kullanmayı tercih etmiştir.

Osman Şems, şiirlerinde klasik Türk şiirinde en çok tercih edilen aruz vezni kalıplarını kullanmıştır. Bunun yanında hece vezni ile sekiz adet şiir yazmıştır. Aruz veznini Türkçe'ye uygulamada genellikle başarılı olmakla birlikte hemen her şairde olduğu gibi bazı kusurları vardır. Özellikle hemen her beyitte rastlanan imâlelerin çoğunun ı ve i ünlülerinin üzerinde yapılarak vezin aksaklığının azaltılmaya çalışılması şairin, aruz vezni kullanmada bilinçli davrandığını göstermektedir.

Dîvânda kafiye'nin her çeşidini kullanan şair, en çok zengin kafiye'yi tercih etmiştir. bunun yanında az da olsa yarım kafiye'li beyitler de yazmıştır. Kafiye'ler genellikle revî harfinden önce elif (ل), vav (و), ye (ي) harflerinin getirilmesiyle meydana gelen kafiye-i müreddefe şeklinde oluşmuştur. Dîvânda en çok görülen ahenk unsurlarından biri de rediftir. Kasidelerde ahengin ekseriyetle kafiye ile sağlanmasına mukabil gazellerde ahenk rediflerle elde edilmiştir. Öyle ki dîvânda redifsiz gazel yok denecek kadar azdır. Şiirlerde ahengin artırmak amacıyla iki kafiye'li (zü'l-kâfiyeteyn) beyitlerden de yararlanılmıştır.

Şiirlerini, tasavvufî düşüncelerini aktarmak amacıyla kaleme alan Osman Şems'in dîvânında en belirgin tema hiç kuşkusuz tasavvuf'tur. Onun için tasavvuf dışındaki konular ikinci derecede önemlidir. Osman Şems, değişik nazım şekilleriyle Allah hakkında tevhid ve münâcaat, Hz. Peygamber için na'at, din büyükleri için medhiyeler, özellikle Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için mersiye'ler yazmış; bu şiirlerinde dinî ve tasavvufî kültür, duygu ve düşüncelerini zarif bir üslûp ve estetik bir tarzda yansıtmayı başarabilmiş bir şairdir.

Sonuç olarak, şairin edebî yönünün yanında mutasavvıflığı da dikkate alındığında, bu çalışmanın, hem Türk edebiyatı tarihi açısından hem de tasavvuf tarihi açısından önemli bir boşluğu dolduracağı kanaatindeyiz. Öte yandan bu çalışmayla, şair hakkında yapılması muhtemel çalışmalara da önemli bir malzeme istifadeye sunulmuştur.

KAYNAKÇA

AHMED Nedim, *Dîvân*, Akdam Matbaası, İstanbul 1338 (1340).

AHMED Sâfi, *Sefîne-i Sâfi*, İslam Araştırmaları Kütüphanesi (İSAM) nr. 050247, (Fotokopi nüsha).

- AK, Coşkun, *Bağdatlı Rûhî Dîvânı*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa 2001.
- AKSOY, Hasan, “Son Devir Dîvan Şâirlerimizden Hersekli Ârif Hikmet Bey”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy.13-15, İstanbul 1997.
- AKSOY, Hasan, “Hersekli Ârif Hikmet Bey”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. XVII, İstanbul 1998.
- AKSOY, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İnkılâp kitâbevi, İstanbul 2010.
- AKÜN, Ömer Faruk, “Divan Edebiyatı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.IX, İstanbul 1994.
- ARSLAN, Mehmet-ERDOĞAN, Mehtap, *Kerbela Mersiyeleri*, Grafiker Yayınları, Ankara 2009.
- ARSLAN, Mehmet, *Süleyman Celaleddin ve Üç Eseri: Sâkî-nâme, Mevlid-i Cenâb-ı Ali, Devir-nâme*, Osmanlı Edebiyat-Tarih-Kültür Makaleleri, İstanbul 2000.
- AŞKAR, Mustafa, “Bir Türk Tarikati Olarak Halvetiyye’nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. XXXIX, Ankara 1999.
- ATEŞ, Ahmed, “Metin Tenkidi Hakkında”, *Türkiyat Mecmuası*, C VII-VIII, İstanbul 1942.
- AVŞAR, Ziya, “Tenkitli Metin Neşrinde İmla Sorunu Üzerine Yeni Düşünce ve Öneriler”, *Turkish Studies –International Periodical for Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, Volume 3/6 Fall 2008.
- AYNÎ, Mehmed Ali, *Tasavvuf Tarihi*, (Sad. Hüseyin Rahmi Yananlı), kitâbevi Yayınları, İstanbul 1992.
- AZAMAT, Nihat “Kuşadalı İbrahim Efendi” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. XXVI, İstanbul 2002.
- BANARLI, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1987.
- BARDAKÇI, Ramazan, *Musa Kazım Paşa, Hayatı-Sanatı ve Külliyyatı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2007.
- BİLGEGİL, Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâğât)*, Enderun kitâbevi, İstanbul 1989.
- BURSALI Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C. II, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1333.
- CANIM, Rıdvan, *Türk Edebiyatında Sakinameler ve İşretname*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998.

- CEBECİOĞLU, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Anka Yayınları, İstanbul 2004.
- COŞKUN, Menderes, “Estetik Nesir” *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. II, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2006.
- ÇAĞLAYAN, Bünyamin, *Kerbela Mersiyeleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 1997.
- ÇİÇEK, Yakup, *Harîrîzâde M. Kemâleddin Hayatı-Eserleri* (Öğretim Üyeliği Tezi), İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü, İstanbul 1982.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın kitâbevi, Ankara 1993.
- DİLÇİN, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999.
- DİLÇİN, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983.
- DOĞAN, Muhammet Nur, “Klâsik Edebiyatımızda Sanat ve Şiir Felsefesi (poetika)”, *Eski Şiirin Bahçesinde*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2002.
- ELMALI, Hüseyin, “Kaside”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. XXIV, İstanbul 2001.
- ERGUN, Sadeddin Nüzhet, *Namık Kemal’in Şiirleri*, İnkılâb kitâbevi, İstanbul 1941.
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2011.
- FATÎN Dâvud, *Hâtîmetü’l-es’ar*, (Haz. Ömer Çiftçi) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları., Ankara TY.
- FUZÛLÎ, *Türkçe Divan*, (Haz. Kenan Akyüz vd.), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1958.
- GÖVSA, İbrahim Alâattin, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, Yedigün Neşriyat, İstanbul, 1945-1946.
- HACİTAHİROĞLU, Abdullah Öztemiz, “Şeyh Osman Şems”, *Diriliş*, sy.13, İstanbul 1975.
- HERSEKLİ Ârif Hikmet Bey, *Divan*, (Hz. İbnülemin Mahmud Kemal), Matbaa-i Âmire, İstanbul 1335.
- HÜSEYİN Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ-yı Ebrâr Şerh-i Esmâ-ı Esrâr*, (Haz. M. Akkuş, A. Yılmaz), kitâbevi Yayınları, İstanbul 2006.

- HÜSEYİN Vassâf, “Osman Şems Efendi”, *Mahfil Mecmuası*, sy.28, Safer 1341.
- HÜSEYİN Vassâf, “Osman Şems Efendi”, *Mahfil Mecmuası*, sy.29, Rebûlevvel 1341.
- HÜSEYİN Vassâf, “Osman Şems Efendi”, *Mahfil Mecmuası*, sy.32, Cemaziyelevvel 1341.
- HÜSEYİN Vassâf, “Osman Şems Efendi”, *Mahfil Mecmuası*, sy.36, Şevvâl 1341.
- HÜSEYİN Vassâf, “Şeyh Osman Şems Efendi Hazretleri”, *Cerîde-i Sûfiyye*, sy.75, 18 Muharrem 1332.
- HÜSEYİN Vassâf, “Şeyh Osman Şems Efendi Hazretleri”, *Cerîde-i Sûfiyye*, sy.78, 10 Safer 1332.
- HÜSEYİN Vassâf, “Şeyh Osman Şems Efendi Hazretleri”, *Cerîde-i Sûfiyye*, sy.79, 18 Safer 1332.
- HÜSEYİN Vassâf, “Şeyh Osman Şems Efendi Hazretleri”, *Cerîde-i Sûfiyye*, sy.82, 9 Rebûlevvel 1332.
- İNAL, İbnülemin Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, Dergah Yayınları, İstanbul 1988.
- İNAL, İbnülemin Mahmud Kemal, *Son Hattatlar*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970.
- İNCE, Adnan, “Tenkitli Metin Kurmada Karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Önerileri”, *I. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu, İLESAM*, Ankara 1992.
- İPEKTEN, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yayınları, İstanbul 1994.
- KANDEMİR, M. Yaşar, “eş-Şifâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. XXXIX, İstanbul 2010.
- KAVRUK, Hasan, “Mensur Hikayeler”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. II, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2006.
- KIZILTAN, Mübeccel, “Divan Edebiyatı Özelliklerine Uyarak Şiir Yazan Kadın Şairler”, *Sombahar Dergisi, Kadın Şairler Özel Sayısı*, (Ocak- Nisan) İstanbul 1994.
- KOMİSYON, “Osman Şems Efendi” *TDEA*, C. VII, Dergâh Yayınları, İstanbul 1990.
- KOMİSYON, “Encümen-i Şuarâ”, *Türkiye Diyaet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.XII, İstanbul 1995.
- KÖKSAL, M. Fatih, “Nazire” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.32, İstanbul 2006.
- KURNAZ, Cemal-ÇELTİK, Halil, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yayınları, Ankara 2010.

- KUTLAR, Fatma Sabiha, “16. ve 19. Yüzyılda Yazılmış İki Metnin İmlasına İlişkin Kimi Tespitler”, *Turkish Studies –International Periodical for Languages, Literature and History of Turkish o Turkic-*, Volume 3/6 Fall 2008.
- KÜRKÇÜOĞLU, Kemal Edip, *Osman şems Efendi Dîvânı’ndan Seçmeler*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 1996.
- MACİT, Muhsin, *Divân şiirinde Âhenk Unsurları*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1996.
- MEHMED şemseddin, *Yâdigâr-ı şemsî. Bursa Dergâhları* (Haz. Mustafa Kara-Kadir Atlansoy), Uludağ Yayınları, Bursa 1997.
- MENGİ, Mine, “Divan şiiri ve Bîkr-i Mana”, *Divan şiiri Yazıları*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.
- MENGİ, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yay., Ankara 1999.
- MUALLİM Nâcî, *Lûgat-ı Nâcî*, (Haz. Ahmet Kartal), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.
- MÜTERCİM Âsım Efendi, *Burhân-ı Katı*, (Haz. Mürsel Öztürk, Derya Örs), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.
- OKÇU, Naci, *şeyh Galib, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, şiirlerinin Umumi Tahlili ve Divânın Tenkitli Metni*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.
- OKUDAN, Rifat, “Aydınoğlu Tekkesi Son Postnişini Hafız Bekir Necmeddin Sıdkı”, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, sy. 19/8 İstanbul 2007.
- ONAN, Necmeddin Halil, *Namık Kemal’in Tâlim-i Edebiyat Üzerine Bir Risalesi*, Milli Eğitim Basımevi. Ankara 1950.
- ONAY, Ahmet Talât, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı* (Haz. Cemâl KURNAZ), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1992.
- OSMAN şemsî Üsküdarî, *Mersiye-i Cenâb-ı Seyyidü’ş-şühedâ*, (Haz. şeyh Hayrullah Taceddin Efendi), Uhuvvet Matbaası, İstanbul 1327.
- ÖZGÜL, Metin Kayahan, *XIX. Asrın Özel Bir Edebiyat Mahfeli Olarak Encümen-i şuara*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 1988.
- ÖZGÜL, Metin Kayahan, “şark Ekspresiyle Garb’a Sefer”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. II, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2006.
- ÖZGÜL, Metin Kayahan, “Osmanlı’nın Son Encümen-i şuarâ’sı”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C.III, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2006.

- ÖZTÜRK, Yaşar Nuri, *Kuşadalı İbrahim Halvetî, Hayatı, Düşünceleri, Mektupları*, Fatih Matbaası, İstanbul 1982.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983.
- PALA, İskender, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1999.
- PÜRCEVÂDÎ, Nasrullah, *Can Esintisi*, (Terc.Hicabi Kırlangıç), İnsan Yayınları, İstanbul 1998.
- REDHOUSE, Sir James, *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.
- RÛHÎ-i Bağdâdî, *Külliyât-ı Eş'âr*, İstanbul 1287.
- SÂDİK Vicdanî, *Tomâr-ı Turuk-ı Âliyye*, (Haz. İrfan Gündüz), Enderun kitâbevi, İstanbul 1993.
- SECCÂDÎ, Seyyid Cafer, *Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü*, (çev. Hakkı Uygur), Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.
- STEİNGASS, Francis Joseph, *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2007.
- Şecere-i Tayyibe-i Silsile-i Tarîkat*, Süleymaniye Ktp., Tercüman, nr. 272.
- ŞEMSEDDİN Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2007.
- ŞİMŞEK, Selami, “Bir Gönül Tekkesi Şeyhi Seyyid Nureddin Şems ve Mersiye-i Cenâb-ı Seyyidü’ş-Şühedâ’sı”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sy.26, Erzurum 2004.
- ŞİMŞEK, Selami, “Osman Şems Efendi’nin Âdâbü’l-murîd fî-sohbeti’l-murâd Adlı Mesnevîsinin Tahlili” *Turkish Studies, International Periodical For Languages Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/ 7 Fall 2009.
- TANYERİ, M. Ali, *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, *19’uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan kitâbevi, İstanbul 2001.
- TARLAN, Ali Nihad, *Fuzuli Divanı*, Üçler Basımevi, İstanbul 1950.
- TARLAN, Ali Nihat, *Necatî Beg Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1992.
- TEK, Abdürrezzak, “Bursa’da Kadirî Tekkeleri”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.XIX, sy.1, Bursa 2010.

- TOLASA, Harun, "Divan Şairlerinin Kendi Şiirleri Üzerine Düşünce ve Değerlendirmeleri", *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sy. I, İzmir 1982.
- TUMAN, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî*, (Hz. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı), Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.
- ULUDAĞ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1999.
- ULUDAĞ, Süleyman, "AbdülKâdir-i Geylânî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. I, İstanbul 1998.
- USTA, Seyyid Muhammed, *Tasavvuf, Tarikatlar ve Silsileleri*, Ustaoglu kitâbevi, İstanbul 2005.
- UZUN, Mustafa, "İlahî" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.XXII, İstanbul 2000.
- UZUN, Oğuzhan, *Divan-ı Senih, İnceleme-Metnin Çeviri Yazısı- İndeks*, Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş 2010.
- ÜNVER, İsmail, "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Turkish Studies – International Periodical for Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, Volume 3/6 Fall 2008.
- ÜNVER, İsmail, "XIX. Yüzyıl Divan Şiiri", *Büyük Türk Klasikleri*, C. VIII, Ötüken Yayınları, İstanbul 2002.
- ÜNVER, İsmail, "XIX. Yüzyıl Divan Şiiri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.XXXII, sy. 1-2, Ankara 1988.
- ÜSKÜDARLI Talat, *Hazîne-i Fünûn Mecmuası*, sy.42, Mart 1312.
- VÂMIK Şükrü, *Girye-i Mâtem*, Metin Matbaası, Dersaadet 1327.
- YILDIRIM, Arzu, *Üsküdarlı Hakkı Bey Divanı*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya 2006.
- YÖNLÜER, Fatma Sena, *Mehmet Hazmi Tura*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010.